

ដីកា

ភាសាចាស់

សុត្តន្តបិដក

អង្គត្រៃវិកាយោ

ទុកតិកបត្តក្ខនិចាតដីកា

។ និមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្រៃកាយ

ទុក្ខនិចាត-ដីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. កម្មការណ៍វគ្គោ

១. វជ្ជសុត្តន្តបិដក

១. ទុក្ខនិចាតស្ស បឋមេ បហារសាធនត្ថន្តិ ទណ្ឌាប្បហារស្ស សុខសិទ្ធិ-
អត្ថំ។ កញ្ចិតោ និព្ពត្ថំ កញ្ចិយំ, អារាធាលំ, យំ ពិលង្គន្តិបិ វុច្ចតិ, តំ យត្ថ សិញ្ញតិ,
សា កញ្ចិយឧក្ខលិកា ពិលង្គថាលិកា, តំសទិសំ ការណំ ពិលង្គថាលិកំ។
សីសកជាហំ ឧប្បាដេត្វាតិ អយោគុឡប្បវេសប្បមាណំ និទ្ធិំ កត្វា។
សង្ខមុណ្ឌាកម្មការណ៍ន្តិ សង្ខរិយ មុណ្ឌាករណំ កម្មការណំ។
រាហុមុខកម្មការណ៍ន្តិ រាហុមុខតស្សរិយសទិសកម្មការណំ។

ដោតិមាលិកន្តិ ដោតិមាលវន្តំ កម្មការណំ។ ហត្ថបដ្ឋោតិកន្តិ ហត្ថស្ស
បដ្ឋោតនកម្មការណំ។ ឯវកវត្ថកម្មការណ៍ន្តិ ឯវកវត្ថសទិសេ សរីរតោ
ចម្មវត្ថ ឧប្បាដនកម្មការណំ។ ចីរកវាសិកកម្មការណ៍ន្តិ សរីរតោ
ឧប្បាដិតវត្ថចីរកេហិ និវាសាបនកម្មការណំ។ តំ ករោន្តា យថា គីរតោ
បដ្ឋាយ វន្តេ កន្តិក្វា កដិយំ វេហេន្តិ, ឯវំ កោប្បកតោ បដ្ឋាយ កន្តិក្វាបិ
កដិយមេវ វេហេន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន “កដិតោ បដ្ឋាយ កន្តិក្វា កោប្បកេសុ

ថេរេន្តី"តិ វុត្តំ។ ឯណាយ្យកកម្មការណ៍ន្តិ ឯណិមិត្តសទិសកម្មការណ៍។
អយវលយានិ ធាតុតិ អយវលយានិ បដិមុញ្ញាត្វា។ អយសូលានិ កោដ្ឋេន្តីតិ
កប្បវដ្តណ្ណកកោដិសុ អយសូលានិ បវេសេន្តី។ តន្តិ តំ តថាកតកម្មការណ៍
សត្តំ។

ពន្លឺសម័សិកន្តិ ពលិសេហិ មនុស្សជនកម្មការណ៍។ កហាបណិកន្តិ
កហាបណាមត្តសោ ជិន្ននកម្មការណ៍។ កោដ្ឋេន្តីតិ ជិន្នន្តិ។ ខារាបតន្តិកន្តិ
តច្ឆេត្វា ខារាបសិញ្ចនកម្មការណ៍។ បលិយបរិវត្តិកន្តិ បលិយស្សវិយ
បរិវត្តនកម្មការណ៍។ ឯកាពន្ធុ ករោន្តិ អយសូលស្ស កោដ្ឋនេន។
បលាលបីឋកន្តិ បលាលបីឋស្សវិយ សរិស្ស សំវេល្លនកម្មការណ៍។
ការណិកាតិ ឃាតនការកា។ បលាលវដ្តិវិយ កត្វាតិ យថា បលាលបីឋ
ករោន្តា បលាលំ វដ្តិ កត្វា សំវេល្លនវសេន បុន វេថេន្តិ, ឯក ករោន្តិ អត្ថោ។
ឆាតកសុនខេហិ ខុទ្ទកេហិ កោលេយ្យកសុនខេហិ។ តេ ហិ ពលវន្តា
ជវយោកា សូរា ច ហោន្តិ។ សហស្សភណ្ឌិកន្តិ សហស្សត្វិកំ។

យាហន្តិ យំ អហំ។ យន្តិ ច ការណាវចនំ។ តេនាហា "យេន អហា"ន្តិ។
ជិន្នមូលកេតិ តណ្ហាមូលស្ស ឧច្ឆិទ្ធត្តា សញ្ញាមូលកេ។

វដ្តសុត្តវណ្ណានិជ្ជិតា។

២. បធានសុត្តវណ្ណាន

២. ធុតិយេ ឧកតោព្យឡសង្គាមប្បវេសនសទិសន្តិ យុទ្ធត្ថាយ
ឧកតោរាសិកតចតុវដ្តិសេនាមជ្ឈប្បវេសនសទិសំ។ ធានញ្ច យុទ្ធព្វា
សមាធិមាហូតិ ឯត្ថ កថំ បដិទមុកយំ សមាធិ? ជីវិតវិនាសភិក្ខុកោ ហិ យុជ្ឈិតុំ
ន សក្កោតិ, ភោគក្ខយភិក្ខុកោ ធានំ ធាតុំ ន សក្កោតិ។ "ជីវិតញ្ច រក្ខិស្សមិ,

យុជ្ឈិស្សមី"តិ ហិ វទន្តោ ន យុជ្ឈតិ, ជីវិតេ បន អាលយំ វិស្សន្នេត្វា
“ហត្ថចាទាទិច្ឆនោ វា ហោតុ មរណំ វា, គណ្ហិស្សមេតំ ឥស្សរិយ”ន្តិ
ឧស្សហន្តោវ យុជ្ឈតិ។ “ភោគេ ច វក្ខិស្សមិ, ទានញ្ច ទស្សមី”តិ វទន្តោបិ ន
ទទាតិ, ភោគេសុ បន អាលយំ បិស្សន្នេត្វា “មហាទានំ ទស្សមី”តិ
ឧស្សហន្តោវ ទេតិ។ ឯវំ ទានញ្ច យុទ្ធុញ្ច សមំ ហោតិ។ កិញ្ច ភិយ្យោ - អប្បាបិ
សន្តា ពហុកេ ជិនន្តិ, យថា ច យុទ្ធុ អប្បកាមិ វីរុបុរិសា ពហុកេ ភីរុបុរិសេ
ជិនន្តិ, ឯវំ សទ្ធាទិសម្បន្នោ អប្បកម្មិ ទានំ ទទន្តោ ពហុវិធំ
លោភទោសឥស្សមច្ឆរិយទិជ្ឈិចិកិច្ឆាទិភេទំ តប្បជិបក្ខំ អភិភវតិ, ពហុញ្ច
ទានវិចាកំ អធិគច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ទានញ្ច យុទ្ធុញ្ច សមាណំ។ តេនាហ “អប្បម្បិ ចេ
សទ្ធិហានោ ទទាតិ, តេនេវ សោ ហោតិ សុខំ បរត្ថា”តិ។

អគារស្ស ហិតំ កសិគោរក្ខាទិ អគារិយំ, តំ នត្ថិ ឯត្ថាតិ អនគារិយំ,
បព្ពដ្ឋាតិ អាហ “អគារស្ស...ចេ... អនគារិយំ បព្ពដ្ឋ”ន្តិ។
សព្វបដិបដិនិស្សគ្គត្ថាយាតិ ឯត្ថ ចត្ថារោ ឧបដិ - កាមុបដិ, ខន្ធបដិ,
កិលេសុបដិ, អភិសម្ព័រុបដិតិ។ កាមាបិ ហិ “យំ បញ្ច កាមគុណោ បដិច្ច
ឧប្បជ្ឈតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ កាមាណំ អស្សនោ”តិ (អ. និ. ៩.៣៤) ឯវំ
វុត្ថស្ស សុខស្ស, តទស្សននិមិត្តស្ស វា ទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានការតោ ឧបដិយតិ
ឯត្ថ សុខន្តិ ឥមីនា វចនត្ថេន “ឧបដិ”តិ វុច្ឆន្តិ។ ខន្ធបិ ខន្ធមូលកស្ស ទុក្ខស្ស
អធិដ្ឋានការតោ, កិលេសាបិ អចាយទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានការតោ, អភិសម្ព័រាបិ
ភវទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានការតោ “ឧបដិ”តិ វុច្ឆន្តិ។ សព្ពេសំ ឧបដិនំ បដិនិស្សគ្គោ
បហានំ ឯត្ថាតិ សព្វបដិបដិនិស្សគ្គំ, និព្វានំ។ តេនាហ “សព្ពេសំ ខន្ធបដិ...ចេ...
និព្វានស្ស អត្ថាយា”តិ។

បធានសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តបនីយសុត្តន្តវណ្ណនា

៣. តតិយេ តបនីយាតិ ឯត្ថ កត្តុអត្ថេ អនីយ-សន្នោតិ អាហា “តបន្តិតិ តបនីយា”តិ។ តបន្តិតិ វិពាធន្តិ, វិហោបេន្តិតិ អត្ថោ។ តបនំ វា ទុក្ខំ, ទិដ្ឋ ចេវ ធម្មេ អភិសម្បរាយញា តស្ស ឧប្បាទនេន ចេវ អនុពលប្បធានេន ច ហិតាតិ តបនីយា។ អថ វា តបន្តិ តេនាតិ តបនំ, អនុតាថោ, វិប្បជិសារោតិ អត្ថោ។ តស្ស ហេតុការតោ ហិតាតិ តបនីយា។ អនុសោចតីតិ វិប្បជិសាវី ហត្ថា កតាកតំ អនុគម្ម សោចតិ។ សោចនញ្ចិ កតត្តា ច ហោតិ អកតត្តា ច។ តថា ចេវ ចាឡិយំ វិភត្តំ។ នន្ទយ ក្ខាធិនំ វត្ថុនិ ចាកជានីតិ តានិ អនុស្សេត្វា ទ្វេភាតិកវត្ថុ ទស្សន្តោ “តេ កិរា”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ តេតិ ទ្វេភាតរោ។ បុន កី មគ្គសីតិ បុន កី ឥច្ឆសី។

តបនីយសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឧបញ្ចាតសុត្តន្តវណ្ណនា

៥. បញ្ចាមេ ឥមញ្ចិ ធម្មទ្វយន្តិ កុសលេសុ ធម្មេសុ អសន្តុដ្ឋិតា, បធានស្មី អនោសក្កនសម្ពាតំ ធម្មទ្វយំ។ ឥមិនាតិ “អសន្តុដ្ឋិតា កុសលេសុ ធម្មេសុ”តិ វចនេន។ ឥមំ ទីបេតីតិ “យាវ សោ ឧប្បជ្ជតិ, ន តាវាហំ សន្តុដ្ឋោ អហោសិ”ន្តិ ឯតំ បរិយន្តំ កត្វា វក្ខមាទត្ថំ ទីបេតិ។ បធានស្មិន្តិ វិរយារម្ភេ។ ឥមមត្តន្តិ “បធានស្មិញា”តិ អាទិនា វត្ថុមត្តំ។ វិរិយប្បវាហោ វត្ថុមាទេ អន្តរា ឯវ បដិគមនំ និវត្តនំ បដិវាទំ, តទស្ស អត្ថិតិ បដិវាទំ, ន បដិវាទំ អប្បជិវាទំ, តស្ស ភារោ អប្បជិវាទិតា, អនោសក្កនាតិ អាហា “អប្បជិវាទិតាតិ អប្បជិក្កមនា អនោសក្កនា”តិ។ តត្ថ អនោសក្កនាតិ អប្បជិនីវត្តិ។

អាគមនីយបដិបទាតិ សមថវិបស្សនាសម្ពាសោ បុព្វភាគបដិបត្តិ។ សា ហិ
អាគច្ឆន្តិវិសេសមទិគច្ឆន្តិ ឯតាយ, អាគច្ឆតិ វាវិសេសាទិគមោ ឯតាយាតិ
អាគមនីយា, សា ឯវ បដិបទ្ឋិតព្ពតោ បដិបទាតិ អាគមនីយបដិបទា។
អប្បដិវាទបធានន្តិ ឌុសក្កនារហិតប្បធានំ, អន្តរា អនោសក្កិត្វា កតវីរយន្តិ
អត្ថោ។

ឧបញ្ញាតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សំយោជនសុត្តវណ្ណានា

៦. ធញ្នេសំយោជនានំ ហិតា បច្ចយភារេនាតិ សំយោជនិយា, តេក្ខមកា
ធម្មា។ តេនាហា “ធនន្តំ សំយោជនាន”ន្តិអាទិ។ សំយោជនិយេ ធម្មេ អស្សាទតោ
អនុបស្សតិ សីលេនាតិ អស្សាទានុបស្សី, តស្ស ភារេ អស្សាទានុបស្សិតា។
និព្វិទានុបស្សិតាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ ឧក្កល្ឋានវសេនាតិ សំយោជនិយេសុ
តេក្ខមកធម្មេសុ និព្វិន្ទនវសេន។ ជនំ ជាតិ, ខន្ធនំ ចាតុភារេតិ អាហា
“ជាតិយាតិ ខន្ធនិព្វត្តិតោ”តិ, ខន្ធនំ តត្ថ តត្ថ ភវេ អបរាបរំ និព្វត្តិតោតិ
អត្ថោ។ ខន្ធបរិចាកោ ឯកភវបរិយាបន្នានំ ខន្ធនំ បុរាណភារេ។
ឯកភវបរិយាបន្នជីវិតិន្ទ្រិយប្បពន្ធវិច្ឆេនវសេន ខន្ធនំ ភេនោ ឥធម មរណន្តិ
អាហា “មរណេនាតិ ខន្ធភេនោតោ”តិ។ អន្តោនិជ្ឈានំ ចិត្តសន្តាថោ។ បរិទេវោ
នាម ញាតិព្យសនាទីហិ ធុដ្ឋស្ស វាចារិប្បលាថោ។ សោ ច សោកសមុដ្ឋានោតិ
អាហា “តន្តិស្សិតលាលប្បិតលក្ខណេហិ បរិទេវេហិ”តិ។ លាលប្បិតំ
វាចារិប្បលាថោ, សោ ច អត្ថតោ សន្តោយេវ។

ទុក្ខន្តិ ឥធម កាយិ កំ ទុក្ខំ អធិប្បេតន្តិ អាហា “កាយបដិប័ឌ្ឍនទុក្ខេហិ”តិ។
មនោវិយាតទោមនស្សេហិតិ មនសោវិយាតកវេហិ ទោមនស្សេហិ។

ព្យាបាទសម្បយោគេន មនសោវិហាននរសញ្ញា ទោមនស្សំ។ ភុសោ អាយាសោ
ឧបាយាសោ យថា “ភុសមាទានំ ឧបាទាន”ន្តិ, សោ ច អត្ថតោ
ញាតិព្យសនាទីហិ ដុដ្ឋស្ស អធិមត្តចតោទុក្ខប្បការីតោ ទោសោយេវ។
កាយចិត្តានញ្ញា អាយាសនវសេន ទោសស្សេវ បវត្តិអាការោ ឧបាយាសោតិ
វុច្ចតិ សន្តិវក្ខន្ធបរិយាបន្នោ។ តំ ចុទ្ធសហិ អកុសលចេតសិកេហិ អញ្ញោ
ឯកោ ចេតសិកធម្មោតិ ឯកេ។ យំ វិសាទោតិ ច វទន្តិ។

សំយោជនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. កណ្ណាសុត្តវណ្ណានា

៧. សត្តមេ យថា “កណ្ណា ភារី” តិអាទីសុ កាឡវណ្ណាន សមន្នាគតា
“កណ្ណា” តិ វុច្ចតិ, ន ឯវំ កាឡវណ្ណាតាយ ធម្មា “កណ្ណា” តិ វុច្ចន្តិ, អថ ខោ
កណ្ណាភិជាតិនិព្វត្តិហេតុតោ អប្បភស្សវភាវករណតោ វា “កណ្ណា” តិ
វុច្ចន្តិ តិ ទស្សន្តោ “ន កាឡវណ្ណាតាយា” តិអាទិមាហា។ កណ្ណាតាយាតិ
កណ្ណាភិជាតិតាយ។ កណ្ណាភិជាតីតិ ច អថាយា វុច្ចន្តិ មនុស្សសុ ច
ទោគគ្គិយំ។ សរសេនាតិ សភាវេន។ ន ហិរិយតិ ន លទ្ធិតីតិ អហិរិកោ,
បុគ្គលោ, ចិត្តំ, តំ សម្បយុត្តធម្មសមុទាយោ វា។ តស្ស ភារោ អហិរិក្ខន្ធិ វត្ថុព្កេ
ឯកស្ស ក-ការស្ស លោបំ កត្វា អហិរិក្ខន្ធិ វត្ថុន្តិ អាហា “អហិរិក្ខន្ធិ
អហិរិកភារោ” តិ។ ន ឌីត្តប្បតីតិ អនោត្តាបិ, បុគ្គលោ,
យថាវុត្តធម្មសមុទាយោ វា, តស្ស ភារោ អនោត្តប្បន្តិ អាហា
“អនោត្តាបិភារោ” តិ។

កណ្ណាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សុក្កសុត្តវណ្ណានា

តតួ អង្គុត្តសមុជ្ជានំ ហិរី ចត្វហិ ការណេហិ សមុជ្ជាបេតិ ជាតិ
 បច្ឆវេក្ខិត្វា, វយំ, សូរការំ, ពាហុសច្ចំ បច្ឆវេក្ខិត្វា។ កថំ? “ចាបករណំ នាមេតំ
 ន ជាតិសម្បជ្ជានំ កម្មំ, ហីនជច្ឆានំ កេវដ្ឋាធិនំ កម្មំ, មាធិសស្ស
 ជាតិសម្បជ្ជស្ស ឥទំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ តាវ ជាតិ បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាបំ
 អករោន្តោ ហិរី សមុជ្ជាបេតិ។ តថា “ចាបករណំ នាមេតំ ធម្មារេហិ កត្តព្ពំ
 កម្មំ, មាធិសស្ស វយេ វិតស្ស ឥទំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ វយំ បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាបំ
 អករោន្តោ ហិរី សមុជ្ជាបេតិ។ តថា “ចាបករណំ នាមេតំ ទុព្ពលជាតិកានំ
 កម្មំ, មាធិសស្ស សូរការំ សម្បជ្ជស្ស ឥទំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ សូរការំ
 បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាបំ អករោន្តោ ហិរី សមុជ្ជាបេតិ។ តថា “ចាបកម្មំ នាមេតំ
 អន្ធពាលានំ កម្មំ, ន បណ្ឌិតានំ, មាធិសស្ស បណ្ឌិតស្ស ពហុស្សតស្ស ឥទំ
 កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯវំ ពាហុសច្ចំ បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាបំ អករោន្តោ ហិរី សមុជ្ជាបេតិ។
 ឯវំ អង្គុត្តសមុជ្ជានំ ហិរី ចត្វហិ ការណេហិ សមុជ្ជាបេតិ, សមុជ្ជាបេន្តោ ច
 ហិរី និស្សាយ ចាបកម្មំ ន ករោតិ។

កង់ ពហិទ្ធាសមុជ្ជានំ ឡីត្តប្បំ? “សេច តំ ចាបកម្មំ ករិស្សសិ, ចតុស្ក
បរិសាសុ គរហប្បុត្តា ករិស្សសិ, តតោ តំ សីលវន្តោ សព្វហ្មចារី
វិវដ្តិស្សន្តិ” តិ បច្ឆវេក្ខិត្វា ពហិទ្ធាសមុជ្ជានំ ឡីត្តប្បំ និស្សាយ ចាបកម្មំ ន
ករោតិ។ ឯវំ ពហិទ្ធាសមុជ្ជានំ ឡីត្តប្បំ។

កង់ អត្តាធិបតិ ហិរិ? ឥន្ទកេច្ឆា កុលបុត្តោ អត្តានំ អធិបតី ជេដ្ឋកំ កត្វា
“មាធិសស្ស សទ្ធាបព្ពជិតស្ស ពហុស្សុតស្ស ធុតធរស្ស ន យុត្តំ ចាបកម្មំ
កាតុ” តិ ចាបំ ន ករោតិ។ ឯវំ អត្តាធិបតិ ហិរិ។ តេនាហា ភគវា “សោ
អត្តានំ យេវ អធិបតី ករិក្ខា អកុសលំ បដហតិ, កុសលំ ភាវេតិ, សាវដ្ឋំ
បដហតិ, អនវដ្ឋំ ភាវេតិ, សុទ្ធិំ អត្តានំ បរិហរតិ” តិ (អ. និ. ៣. ៤០)។

កង់ លោកាធិបតិ ឡីត្តប្បំ? ឥន្ទកេច្ឆា កុលបុត្តោ លោកំ អធិបតី ជេដ្ឋកំ
កត្វា “សេច ខោ តំ ចាបកម្មំ ករេយ្យសិ, សព្វហ្មចារីនោ តាវ តំ ជាធិស្សន្តិ,
មហិទ្ធិកា មហានុភាវា លោកេ ច សមណាព្រាហ្មណា ទេវតា ច, តស្មា តេ ន
យុត្តំ ចាបំ កាតុ” តិ ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ យថាហា - “មហា ខោ បនាយំ
លោកសន្និវាសោ, មហានុស្សី ខោ បន លោកសន្និវាសេ សន្តិ សមណាព្រាហ្មណា
ឥទ្ធិមន្តោ ទិព្ពចក្ខុកា បរិចត្តវិទុនោ។ តេ ទូរតោបិ បស្សន្តិ, អាសន្នាបិ ន
ធិស្សន្តិ, ចេតសាបិ ចិត្តំ ជានន្តិ, តេបិ មំ ឯវំ ជាធិស្សន្តិ ‘បស្សេ, ភោ, ឥមំ
កុលបុត្តំ, សទ្ធា អគារស្មា អនការិយំ បព្ពជិតោ សមាណោ វោកិណ្ណោ វិហរតិ
ចាបកេហិ អកុសលេហិ ធម្មហិ’ តិ។ សន្តិ ទេវតា ឥទ្ធិមន្តិនិយោ ទិព្ពចក្ខុកា
បរិចត្តវិទុនិយោ, តា ទូរតោបិ បស្សន្តិ, អាសន្នាបិ ន ធិស្សន្តិ, ចេតសាបិ ចិត្តំ
ជានន្តិ, តាបិ មំ ជាធិស្សន្តិ ‘បស្សេ, ភោ, ឥមំ កុលបុត្តំ, សទ្ធា អគារស្មា
អនការិយំ បព្ពជិតោ សមាណោ វោកិណ្ណោ វិហរតិ ចាបកេហិ អកុសលេហិ

ធម្មបរិវាតិ...បេ... សោ លោកំយេវ អធិបតី ករិត្យា អកុសលំ...បេ...
បរិហារតី"តិ។ ឯវំ លោកាធិបតី ឌីត្តប្បំ។

លទ្ធសភាវសណ្ឋិតាតិ ឯត្ថ លទ្ធាតិ លទ្ធនាការោ, តេន សភាវេន
សណ្ឋិតា ហិរិ។ ភយន្តិ អចាយភយំ, តេន សភាវេន សណ្ឋិតំ ឌីត្តប្បំ។ តទុកយំ
ចាបបរិវេន្តនេ ចាកដំហោតិ។ តត្ថ យថា ធូសុ អយោគុឡេសុ ឯកោ សីតលោ
ភវេយ្យ គូជមក្ខិតោ, ឯកោ ឧណ្ហោ អាទិត្តោ។ តេសុ យថា សីតលំ
គូជមក្ខិតត្តា ជិតុច្ឆន្តោ វិញ្ញាជាតិកោ ន កណ្ហាតិ, ឥតរំ ខាហភយេន។ ឯវំ
បណ្ឌិតោ លទ្ធាយ ជិតុច្ឆន្តោ ចាបំ ន ករោតិ, ឌីត្តប្បេន អចាយភយភីតោ
ចាបំ ន ករោតិ, ឯវំ លទ្ធសភាវសណ្ឋិតា ហិរិ, ភយសភាវសណ្ឋិតំ ឌីត្តប្បំ។

កដំ សប្បតិស្សវេលក្ខណា ហិរិ, វេជ្ជភីរុកកយទស្សវិលក្ខណំ ឌីត្តប្បំ?
ឯកោ ហិ ជាតិមហត្ថបច្ចវេក្ខណា, សត្ថមហត្ថបច្ចវេក្ខណា,
ឆាយជ្ជមហត្ថបច្ចវេក្ខណា, សព្វាហ្មចារិមហត្ថបច្ចវេក្ខណាតិ ឯវំ ចត្វហិ
ការណេហិ តត្ថ ការវេន សប្បតិស្សវេលក្ខណំ ហិរិ សមុដ្ឋាបេត្វា ចាបំ ន
ករោតិ។ ឯកោ អត្តានុវាទភយំ, បរានុវាទភយំ, ទណ្ឌភយំ, ទុក្ខតិភយន្តិ ឯវំ
ចត្វហិ ការណេហិ វេជ្ជតោ ភាយន្តោ វេជ្ជភីរុកកយទស្សវិលក្ខណំ ឌីត្តប្បំ
បច្ចបដ្ឋាបេត្វា ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ ឯត្ថ ច អជ្ឈត្ថសមុដ្ឋាធាតិ
ហិរេត្ថប្បានំ តត្ថ តត្ថ ចាកដភាវេន វុត្តា, ន បន ទេសំ កធាចិ
អញ្ញមញ្ញវិប្បយោគោ។ ន ហិ លទ្ធនំ និព្វយំ, ចាបភយំ វា អលទ្ធនំ អត្ថិតិ។
ឯវំ មេត្ត វិត្តារតោ អត្ថវណ្ណាធា វេទិតត្តា។

សុក្កសុត្តវណ្ណាធា និដ្ឋិតា។

៩. បរិយសុត្តវណ្ណាធា

៩. នរមេ លោកន្តិ សត្វលោកំ។ សន្ធាវេន្តិតិ អាចារសន្ធារណាវសេន
ធាវេន្តិ។ ឋបេន្តិតិ មរិយាធាយំ ឋបេន្តិ។ រក្ខន្តិតិ អាចារសន្ធារណាន
មរិយាធាយំ ឋបេន្តិ។ ករុច្ឆិតិការវសេន ន បញ្ញាយេថាតិ ករុំ កត្វា
ចិត្ត ករណាវសេន ន បញ្ញាយេថ, អយមាចារោ នលព្រួយ។ មាតុន្នាតិ វាតិ
ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ អាឡត្ថោ។ តេន មាតុលាជិតិ វា អាចរិយភរិយាតិ វា ករុំ
ធារាតិ វាតិ ឥមេ សង្គណាតិ។ តត្ថ មាតុ ភគិនី មាតុន្នា។ មាតុលភរិយា
មាតុលាជិ។ ករុំ ធារា មហាបិតុច្ចឡ បិតុដេជ្ជភាតុអាជិនំ ករុជ្ជានិយានំ
ភរិយា។ យថា អដេឡកាតិអាជិសុ អយំ សង្ខេបត្ថោ - យថា អដេឡកាធយោ
តិវន្នានា ហិរេត្ថប្បវហិតា មាតាតិ សញ្ញំ អកត្វា ភិន្នមរិយាធា សព្ពត្ថ
សម្ពេទេន វត្ថន្តិ, ឯវមយំ មនុស្សលោកោ យទិ លោកចាលធម្មា ន ភវេយ្យំ,
សព្ពត្ថ សម្ពេទេន វត្ថេយ្យ។ យស្មា បនិមេ លោកចាលកធម្មា លោកំ ចាលេន្តិ,
តស្មា នត្ថិ សម្ពេទោតិ។

ចរិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. វស្សបនាយិកសុត្តវណ្ណានា

១០. ធនមេ អបញ្ញត្តាតិ អនុញ្ញាតា, អរិហិតា វា។ វស្សេតិ វស្សាវត្ថំ
សន្ធាយ វេទតិ, ឧតុវស្សេតិ ហេមន្តំ សន្ធាយ។ ឯកិន្ទ្រិយំ ជីវិហេវេន្តាតិ
រុក្ខលតាជិសុ ជីវសញ្ញតាយ ឯវមាហំសុ។ ឯកិន្ទ្រិយន្តិ ច កាយិន្ទ្រិយំ អត្ថិតិ
មញ្ញមាណា វេទន្តិ។ សង្ឃាតំ អាចារេន្តាតិ វិធាសំ អាចារេន្តា។
សំកសាយិស្សន្តិតិ អប្បេស្សក្កា និពទ្ធវាសំ វសិស្សន្តិ។ អបរដ្ឋកតាយ
អាសាឡិយា ឧបកន្តញ្ញាតិ ឯត្ថ អបរដ្ឋ កតាយ អស្សាតិ អបរដ្ឋកតា, តស្សា
អបរដ្ឋកតាយ អតិក្កន្តាយ, អបរស្មី ធិវសេតិ អត្ថោ, តស្មា
អាសាឡិបុណ្ណមាយ អនន្តរេ ចាជិបទទិវសេ ឧបកន្តញ្ញាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ

ទដ្ឋព្រោះ។ មាសគតាយ អាសាឡិយា ឧបគន្ធព្វាតិ មាសោ គតាយ អស្សាតិ
មាសគតា, តស្ស មាសគតាយ អតិក្កន្តាយ, មាសេ បរិបុណ្ណាតិ អត្ថោ។
តស្មា អាសាឡិបុណ្ណាមតោ បរាយ បុណ្ណាមាយ អនន្តរេ ចាជិបទទិវសេ
ឧបគន្ធព្វាតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្រោះ។

វស្សបនាយិ កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កម្មការណាវគ្គវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា និដ្ឋិតា។

២. អធិករណាវគ្គវណ្ណានា

១១. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ អប្បជិសដ្ឋានេ ន កម្មតីតិ បជិសដ្ឋានពលំ,
ឧបបរិក្ខនបញ្ញាយេតំ នាមំ។ វិរិយសីសេន សត្ត ពោជ្ឈន្តោ ភាវេន្តស្ស ឧប្បន្នំ
ពលំ ភាវនាពលំ។ វិរិយុបត្ថម្ភេន ហិ កុសលភាវនា ពលវតី ជិវា ឧប្បន្នតិ, តថា
ឧប្បន្នា ពលវតី កុសលភាវនា ពលវន្តោ សត្ត ពោជ្ឈន្តាតិបិ វុច្ចន្តិ។ អត្ថតោ
វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តសីសេន សត្ត ពោជ្ឈន្តា ហោន្តិ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ - “តត្ថ កតមំ
ភាវនាពលំ? យា កុសលានំ ធម្មានំ អាសេវនា ភាវនា ពហុលីកម្មំ, ឥទំ វុច្ចតិ
ភាវនាពលំ។ សត្តបិ ពោជ្ឈន្តា ភាវនាពល”ន្តិ (ធម. ស. ១៣៦១)។

អកម្បិយដ្ឋេនាតិ បជិបក្ខេហិ អកម្បនីយដ្ឋេន។ ទុរភិកវនដ្ឋេនាតិ
ទុរភិកវនីយដ្ឋេន។ អនន្តរមទ្គនដ្ឋេនាតិ អធិកវិត្វា អនវមទ្គនដ្ឋេន។ ឯតានីតិ
ឯតានិ យថាវុត្តានិ ទ្វេបិ ពលានិ។ ឯតទគ្គំ នាគតន្តិ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, ទ្វិន្នំ
ពលានំ យទិទំ ភាវនាពល”ន្តិ ឯវមេត្ថ ឯតទគ្គំ នាគតន្តិ អត្ថោ។

១២. ទុតិយេ វិវេកំ និស្សិតន្តិ វិវេកនិស្សិតំ, យថា វាវិវេកវសេន បវត្តំ
ឈានំ “វិវេកជ”ន្តិ វុត្តំ, ឯវិវេកវសេន បវត្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ

“វិវេកនិស្សិតោ” តិ ធម្មព្រោ។ និស្សយន្តោ ច វិបស្សនាមគ្គានំ វសេន មគ្គជលានំ
វេទិតព្រោ, អសតិបិ វា បុព្វាបរកាវេ “បដិច្ចសមុប្បាទោ” តិ ឯត្ថ បច្ចយេន
សមុប្បាទនំ វិយ អវិនាការី ធម្មព្យាបារា និស្សយនការវនា សម្ពុវន្តិ តិ។
“តទង្គសមុប្បាទនិស្សរណាវិវេកនិស្សិត” តិ វត្ថា បដិប្បស្សន្តិវិវេកនិស្សិតស្ស
អវចនំ “សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ភាវេតី” តិ អាទិនា ឥធ ភាវេតព្វានំ សម្ពោជ្ឈន្តានំ
វុត្តត្ថា។ ភាវិតពោជ្ឈន្តស្ស ហិ សច្ចិកាតព្វា ពលពោជ្ឈន្តា, តេសំ កិច្ច
បដិប្បស្សន្តិវិវេកោ។ អដ្ឋាសយតោ តិ “និព្វានំ សច្ចិកវិស្សមី” តិ
បវត្តអដ្ឋាសយតោ។ យទិបិ ហិ វិបស្សនាក្ខណោ សម្ពោរាម្មណំ ចិត្តំ,
សម្ពោរេសុ បន អាទិនំ ទិស្វា តប្បដិបក្ខេ និព្វានេ និន្ទតាយ អដ្ឋាសយតោ
និស្សរណាវិវេកនិស្សិតោ ហោតិ ឧណ្ហាភិក្ខុតស្ស បុគ្គលស្ស សីតនិន្ទចិត្តតា
វិយ។

“បញ្ចវិធីវិវេកនិស្សិតម្មី តិ ឯកេ” តិ វត្ថា តត្ថ យថាវុត្តវិវេកត្ថយតោ
អញ្ញំ វិវេកទ្វយំ ឧទ្ធវិទ្ធា ធស្សេតុំ “តេ ហី” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឈានក្ខណោ តាវ
កិច្ចតោ វិក្ខម្ពនវិវេកនិស្សិតំ, វិបស្សនាក្ខណោ អដ្ឋាសយតោ
បដិប្បស្សន្តិវិវេកនិស្សិតំ ភាវេតី តិ វត្ថព្វំ “ឯវាហំ អនុត្តរំ វិមោក្ខំ ឧបសម្បជ្ជ
វិហរិស្សមី” តិ តត្ថ និន្ទជ្ឈាសយតាយ។ តេនាហ “តស្មា តេសំ
មតេនា” តិ អាទិ។ ហេជ្ជា កសិណជ្ឈានគ្គហណោន អារុប្បានម្មី គហណំ ធម្មព្វំ,
តស្មា “ឯតេសំ ឈានាន” តិ ឥមិនាបិ តេសំ សង្កហោ វេទិតព្រោ។ យស្មា
បហានវិនយោ វិយ វិរាគនិរោធាបិ ឥនាធិប្បតិវិវេកេន អត្ថតោ និព្វិសិដ្ឋា,
តស្មា វុត្តំ “ឯស នយោ វិរាគនិស្សិតន្តិ អាទិស្វ” តិ។ តេនាហ “វិវេកត្តា ឯវ ហិ
វិរាគនយោ” តិ។

វោស្សគ្គ-សន្តោ បរិច្ចាគត្តោ បក្ខន្ធត្តោ ចាតិ វោស្សគ្គស្ស ធុរិយតា វុត្តា។
វោស្សន្ទនញ្ចិ បហានំវិស្សជ្ជកាវេន និរោធនបក្ខន្ធម្មំ ច។ តស្មា
វិបស្សនាក្ខណោ តទន្ធិវសេន មគ្គក្ខណោ សមុច្ឆេទវសេន បដិបក្ខស្ស បហានំ
វោស្សត្តោ, តថាវិបស្សនាក្ខណោ តន្ទិន្ទកាវេន, មគ្គក្ខណោ
អារម្មណាករណោនវិស្សជ្ជសភាវតា វោស្សត្តោតិ វេទិតញ្ចំ។ តេនេវាហ “តត្ថ
បរិច្ចាគវោស្សត្តោ”តិអាទិ។ អយំ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោតិ អយំ មិស្សកវសេន
វុត្តោ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ។ យថាវុត្តេន បកាវេនាតិ
តទន្ធិប្បហានសមុច្ឆេទប្បហានប្បការេន តន្ទិន្ទតទារម្មណប្បការេន ច។
បុព្វេ វោស្សគ្គវចនស្សេវ អត្ថស្ស វុត្តត្តា អាហ “សកលេនវចនេនា”តិ។
បរិណមន្តន្តិវិបស្សនាក្ខណោ តទន្ធិតន្ទិន្ទប្បការេន បរិណមន្តំ។ បរិណាតន្តិ
មគ្គក្ខណោ សមុច្ឆេទតទារម្មណប្បការេន បរិណាតំ។ បរិណាមោ នាម ឥធន
បរិចាកោតិ អាហ “បរិបច្ឆន្តំ បរិបក្កញ្ចា”តិ។ បរិចាកោ ច អាសេវនលាភេន
លទ្ធិសាមត្តិយស្ស កិលេសេ បរិច្ឆេទិតំ និព្វានំ បក្ខន្ធតំ តិក្ខវិសទកាវោ។
តេនាហ “អយញ្ចិ”តិអាទិ។ ឯស នយោតិ យាយំ នយោ
“វិវេកនិស្សិត”ន្តិអាទិនា សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ វុត្តោ, សេសេសុ
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោទីសុបិ ឯសេវ នយោ, ឯវំ តត្ថ នេតព្ពន្ធិ អត្តោ។

“វិវេកនិស្សិត”ន្តិអាទីសុ លព្ពមានមត្តំ សាមញ្ញតោ ធស្សេត្វា ឥទានិ
ឥធាធិប្បេតមត្តំ ធស្សេត្តោ “ឥធន បនា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សព្ពសង្ខតេហិតិ
សព្ពេហិ បច្ឆយសមុប្បន្នធម្មេហិ។ សព្ពេសន្តិ សង្ខតធម្មានំ។ វិវេកំ អារម្មណំ
កត្វាតិ និព្វានសង្ខាតំ វិវេកំ អារម្មណំ កត្វា។ តញ្ចា ខោតិ តនេវ
សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ។

១៣. តតិយេ ចិត្តកក្កត្តាយាតិ ចិត្តសមាធានត្ថាយ, ទិដ្ឋធម្មេ
សុខវិហារាយាតិ អត្តោ។ ចិត្តកក្កតាសីសេន ហិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារោ វុត្តោ។
សុត្វវិបស្សកធិណាសវានំ វសេន ហេតំ វុត្តំ។ តេ ហិ សមាបដ្ឋិតា
“ឯកក្កចិត្តា សុខំ ធិវសំ វិហរិស្សមា” តិ ឥច្ឆេវ កសិណាបរិកម្មំ កត្វា អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ និព្ពត្តន្តិ។ វិបស្សនាចាកត្តាយាតិ អាទីសុ បន សេក្ខបុព្វដ្ឋនា
“សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ សមាហិតេន ចិត្តេន វិបស្សមា” តិ និព្ពត្តន្តា
វិបស្សនាចាកត្តាយ ភាវេន្តិ។

យេ បន អដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា អភិញ្ញាចាកដ្ឋានំ សមាបដ្ឋិតា
សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតី” តិ (ធិ. និ. ១.២៣៨; ម. និ.
១.១៤៧; សំ. និ. ២.៧០; ៥.៨៣៤, ៨៤២) វុត្តនយា អភិញ្ញាយោ បត្តេន្តា និព្ពត្តន្តិ,
តេ អភិញ្ញាចាកត្តាយ ភាវេន្តិ។ យេ អដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា
និរោធសមាបត្តិ សមាបដ្ឋិតា “សត្តាហំ អចិត្តា ហុត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ និរោធំ និព្ពានំ
បត្វា សុខំ វិហរិស្សមា” តិ និព្ពត្តន្តិ, តេ និរោធិចាកត្តាយ ភាវេន្តិ។ យេ បន
អដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា “អបរិហ័នដ្ឋានា ព្រហ្មលោកេ ឧប្បន្និស្សមា” តិ
និព្ពត្តន្តិ, តេ កវិវិសេសត្ថាយ ភាវេន្តិ។

យុត្តំ តាវ ចិត្តកក្កតាយ កវិវិសេសត្ថតាវិយ វិបស្សនាចាកត្ថតាបិ
ចតុក្កដ្ឋានសាធារណាតិ តេសំ វសេន “ចត្តារិ ឈានានី” តិ វចនំ,
អភិញ្ញាចាកត្ថតា បន និរោធិចាកត្ថតា ច ចតុត្ថស្សេវ ឈានស្ស
អាវេណិកា, សា កថំ ចតុក្កដ្ឋានសាធារណា វុត្តាតិ? បរម្បរាជិដ្ឋានភាវតោ។
បទដ្ឋានបទដ្ឋានម្យី ហិ បទដ្ឋានន្តិ វុច្ចតិ ការណាការណាន្តិ យថា “តិណោហិ
កត្តំ សិទ្ធុ” តិ។

១៤. ចតុត្ថេ សសកស្ស ឧប្បតនំវិយ ហោតីតិ បថវិជិតុច្ឆនសសកស្ស
ឧប្បតនំវិយ ហោតិ។ តត្ថាយំ អត្ថសល្លាបិកា ឧបមា - បថីវី កិរ សសកំ
អាហា - “ហោ សសកា”តិ។ សសកោ អាហា - “កោ ឯសោ”តិ។ កស្មា មមេវ
ឧបិ សត្តតិវិយាបថេ កឃ្មេន្តោ ឧទ្ធារបស្សវំ ករោន្តោ មំ ន ជាតាសីតិ? សុដ្ឋុ
តយា អហំ ធិដ្ឋោ, មយា អក្កន្តជ្ជានញ្ញិ អផ្ដុលគ្គេហិ ដុដ្ឋជ្ជានំវិយ ហោតិ,
វិស្សជ្ជឧទកំ អប្បមត្តកំ, កវីសំ កជកជលមត្តំ, ហត្ថិអស្សធិហិ បន
អក្កន្តជ្ជានម្បិ មហន្តំ, បស្សវោបិ នេសំ យជមត្តោ, ឧទ្ធារោបិ បច្ឆិមត្តោ ហោតិ,
អលំ មយ្ហំ តយាតិ ឧប្បតិកា អញ្ញាស្មី ហំនេ បតិកោ។ តតោ នំ បថីវី អាហា -
“អហោ ទ្វំ គតោបិ ននុ មយ្ហំយេវ ឧបិ បតិកោសី”តិ? សោ បុន តំ ជិតុច្ឆន្តោ
ឧប្បតិកា អញ្ញត្ថ បតិកោ។ ឯវំ វស្សសហស្សម្បិ ឧប្បតិកា ឧប្បតិកា
បតមាតោ សសកោ នេវ បថវិយា អន្តំ ចាបុណីតុំ សក្កោតិ។ ន កោជិន្ទំ ន
បុព្វកោជិ។ ឥតវេសន្តិវិបស្សិតញ្ញនេយ្យបទបរមាណំ។

១៥. បញ្ចមេ សមថេហិ អធិករិយតិ វ្យបសម្មតីតិ អធិករណំ, អជ្ឈារស
ភេទករវត្ថុនិ និស្សាយ ឧប្បន្នោ វិវាទោយេវ វិវាទាធិករណំ។ “ឥធិ ភិក្ខុ ភិក្ខុ
អនុវទន្តិ សីលវិបត្តិយា វា”តិអាទិនា (ចូឡូវ. ២១៥) ចតស្សោ វិបត្តិយោ
និស្សាយ ឧប្បន្នោ អនុវាទោយេវ អនុវាទាធិករណំ។ បញ្ចបិ អាបត្តិកូន្ទា
អាបត្តាធិករណំ។ “សត្តបិ អាបត្តិកូន្ទា អាបត្តាធិករណា”ន្តិ (ចូឡូវ. ២១៥)
វេនតោ អាបត្តិយេវ អាបត្តាធិករណំ។ “យា សង្ឃស្ស កិច្ចយតា
ករណីយតា អបលោកនកម្មំ ញត្តិកម្មំ ញត្តិទុតិយកម្មំ ញត្តិចតុត្ថកម្ម”ន្តិ
(ចូឡូវ. ២១៥) ឯវាមាគតំ ចតុត្ថិដំ សង្ឃកិច្ចំ កិច្ចាធិករណាន្តិ វេទិតព្ពំ។
សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

១៦. ឆដ្ឋេ អថាកដនាមោតិ “សេលោ, កូដនន្តោ” តិអាទិនា អនភិញ្ញាតោ។
យេន វា ការណេនាតិ ហេតុម្ហិ ឥទំ ករណាវចនំ។ ហេតុអត្ថោ ហិ
កិរិយាការណំ, ន ករណំ វិយ កិរិយត្ថោ, តស្មា
នានប្បការគុណាវិសេសាធិកមត្ថា ឥដ ឧបសង្កមនកិរិយាតិ “អន្នេន វសតិ,
អន្នេន វសតិ” តិអាទិសុ វិយ ហេតុអត្ថមេវេតំ ករណាវចនំ យុត្តំ, ន
ករណាត្ថំ តស្ស អយុជ្ជមានត្ថាតិ វុត្តំ “យេន វា ការណេនា” តិ។ អវិភាគតោ
សតតំ បវត្តិតនិវតិសយសាធុវិបុលាមតរសសទ្ធម្មជលតាយ
សាទុជលនិច្ចដលិតមហារុក្ខន ភគវា ឧបមិតោ។
សាទុជលូបភោគាធិប្បាយគ្គហណេនេវ ហិ វុក្ខស្ស សាទុជលតា គហិតាតិ។
ឧបសង្កមីតិ ឧបសង្កន្តោ។ សម្មត្តកាមតាយ ហិ កិញ្ចិ ហំនំ គច្ឆន្តោ
តំតំបទេសាតិក្កមនេន ឧបសង្កមី, ឧបសង្កន្តោតិ ច វត្តព្ពតំ លភតិ។ តេនាហ
“គតោតិ វុត្តំ ហោតិ” តិ, ឧបគតោតិ អត្ថោ។ ឧបសង្កមីត្វាតិ
បុព្វកាល កិរិយានិទ្ទេសោតិ អាហ “ឧបសង្កមនបរិយោសានធិបន” ត្ថិ។ តតោតិ
យំ ហំនំ បត្ថោ “ឧបសង្កមី” តិ វុត្ថោ, តតោ ឧបគតជ្ជានតោ។

យថា ឧមនីយាធិនិ បុច្ឆន្តោតិ យថា ភគវា “កង្ខិ តេ, ព្រាហ្មណ, ឧមនីយំ,
កង្ខិ យាបនីយ” ត្ថិអាទិនា ឧមនីយាធិនិ បុច្ឆន្តោ តេន ព្រាហ្មណេន សទ្ធិ
សមប្បវត្តមោទោ អហោសិ បុព្វភាសិតាយ, ឯវំ សោមិ ព្រាហ្មណោ
តទនុករណេន ភគវតា សទ្ធិ សមប្បវត្តមោទោ អហោសីតិ យោជនា។ តំ បន
សមប្បវត្តមោទតំ ឧបមាយ ទស្សេតុំ “សីតោទកំ វិយា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
សម្មោទិតត្ថិ សំសន្និតំ។ ឯកីការត្ថិ សម្មោទនកិរិយាយ សមាទតំ។ ឧមនីយត្ថិ
“ឥទំ ចតុចក្កំ នវទ្វារំ សរិរយន្តំ ទុក្ខពហុលតាយ សភាវតោ ទុស្សហំ, កង្ខិ
ឧមិតុំ សក្កុណោយ្យ” ត្ថិ បុច្ឆតិ។ យាបនីយត្ថិ អាហារាធិប្បជិតទ្ធុវុត្តិកំ
ចិរយ្យពន្ធសម្ពាតាយ យាបនាយ កង្ខិ យាបេតុំ សក្កុណោយ្យ។

សីសរោគាធិអាពាធាភារវេន កង្ខិ អប្បពាធំ។ ធុត្តជីវីកាភារវេន កង្ខិ
អប្បតង្គី។ តំតំកិច្ចករណេ ឧដ្ឋានសុខតាយ កង្ខិលហុដ្ឋានំ។
តទន្ទុបពលយោគតោ កង្ខិ ពលំ។ សុខវិហារសម្ពវេន កង្ខិ ជាសុវិហារោ
អត្ថិតិ សព្វត្ថ កង្ខិ-សន្តំ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតត្ថោ។

ពលប្បត្តា បីតិ បីតិយេវ។ តរុណបីតិ ចាមោជ្ជំ។ សម្មោទំ ជនេតិ ករោតីតិ
សម្មោទនីកំ, តនេវ សម្មោទនីយំ។ សម្មោទិតព្ពតោ សម្មោទនីយន្តិ ឥមំ បន
អត្ថំ ទស្សេតុំ “សម្មោទិតុំ យុត្តការតោ”តិ អាហា។ សវិតព្ពការតោតិ
អនុស្សវិតព្ពការតោ។ “សរណីយ”ន្តិ វត្ថុព្ពេ ទីយំ កត្វា “សារណីយ”ន្តិ វត្ថុ។
សុយ្យមានសុខតោតិ អាចាជគតមជ្ជរតំ អាហា, អនុស្សវិយមានសុខតោតិ
វិមជ្ជរមណីយតំ។ ព្យញ្ញនបរិសុទ្ធតាយាតិ សភាវិនុត្តិភារវេន តស្ស កថាយ
វេននចាតុរិយមាហា។ អត្ថបរិសុទ្ធតាយាតិ អត្ថស្ស និរុបក្កិលេសតំ។
អនេកេហិ បរិយាយេហិតិ អនេកេហិ ការណេហិ។

អតិទូរអច្ឆាសន្នប្បដិក្ខេបេន នាតិទូរំ នច្ឆាសន្ននាម គហិតំ, តំ បន
អវកំសតោ ឧតិទ្ធិំ បសាវិតហត្ថាសង្ឃជ្ឈនេន ទដ្ឋព្ពំ។ ភីរំ បសារេត្វាតិ ភីរំ
បរិវេជ្ឈនវសេន បសារេត្វា។

ឯតទរោចាតិ ឯតំ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតុ”តិអាទិបុច្ឆាវេនំ អវោច។
តេនេវ “ឯតទរោចា”តិ បទំ ឧទ្ធវិត្វា ធុរិជា ហិ បុច្ឆាតិអាទិនា បុច្ឆាវិភាគំ
ទស្សេតិ។ តត្ថ អការេ និយុត្តោ អការិកោ, តស្ស បុច្ឆា អការិកបុច្ឆា។
អការិកតោ អញ្ញោ អនការិកោ បព្ពដ្ឋបគតោ, តស្ស បុច្ឆា អនការិកបុច្ឆា។
កិញ្ញាបិ អញ្ញត្ថ “ជនកោ ហេតុ, បគ្គាហកោ បច្ឆយោ។ អសាធារណោ ហេតុ,
សាធារណោ បច្ឆយោ។ សភាកោ ហេតុ, អសភាកោ បច្ឆយោ។ បុព្ពកាលិកោ
ហេតុ, សហបរិត្តោ បច្ឆយោ”តិអាទិនា ហេតុបច្ឆយាវិភជ្ឈ វុច្ឆន្តិ។ ឥធម បន

“ចត្តារោ ខោ, ភិក្ខុវេ, មហាភូតា ហេតុ ចត្តារោ មហាភូតា បច្ចយោ រូបក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយា” តិអាធិស្ឋ (ម. និ. ៣.៨៦) វិយ ហេតុបច្ចយសន្ធា សមានត្តាតិ ធស្សន្តោ “ឧកយម្បតំ ការណវេវចនមេវា” តិ អាហា វិសមចរិយាតិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ។

អភិក្កន្តាតិ អភិក្កន្តា, វិគតាតិ អត្តោតិ អាហា “ខយេ ទិស្សតី” តិ។ តថា ហិ “និក្ខន្តោ បឋមោ យាមោ” តិ ឧបរិ វុត្តំ។ អភិក្កន្តតរោតិ អតិវិយ កន្តតរោ មនោរមោ, តាធិសោ ច សុន្ទរោ ភន្តកោ នាម ហោតីតិ អាហា “សុន្ទរេ ទិស្សតី” តិ។ កោតិ ទេវនាគយ ក្ខតន្តប្បាធិស្ឋ កោ កតមោ? មេតិ មម។ ចាធានីតិ ចាធន។ ឥទ្ធិយាតិ ឥមាយ វេរុចាយ ទេវិទ្ធិយា។ យសសាតិ ឥមិនា ឯធិសេន បរិវារេន បរិច្ឆេទេន ច។ ជលន្តិវិជ្ជោតមាធនោ។ អភិក្កន្តោតិ អតិវិយ កន្តេន កមនីយេន អភិរូបេន។ វណ្ណោតិ ធិវណ្ណេន សរីរវណ្ណានិកាយ។ សព្វា ឱកាសយំ ទិសាតិ ទស ទិសា បកាសេន្តោ, ចន្នោវិយ សូរិយោវិយ ច ឯកោភាសំ ឯកាលោកំ ករោត្តោតិ គាថាយ អត្តោ។ អភិរូបេតិ ឧទ្យាររូបេ សម្បន្ធរូបេ។

“ចោរោ, ចោរោ; សប្បោ, សប្បោ” តិអាធិស្ឋ ភយេ អាមេឌិតំ។ “វិជ្ជ, វិជ្ជ; បហារ, បហារ” តិអាធិស្ឋ កោធនេ។ “សាធុ, សាធុ” តិអាធិស្ឋ (ម. និ. ៣២៧.សំ. និ. ២.១២៧; ៣.៣៥; ៥.១០៨៥) បសំសាយំ។ “គច្ឆ, គច្ឆ; លុនាហិ, លុនាហិ” តិអាធិស្ឋ តុរិតេ។ “អាគច្ឆ, អាគច្ឆា” តិអាធិស្ឋ កោតុហលេ។ “ពុទ្ធោ, ពុទ្ធោតិ ចិន្តេន្តោ” តិអាធិស្ឋ (ពុ. វិ. ២.៤៤) អច្ឆវេ។ “អភិក្កមថាយស្មន្តោ, អភិក្កមថាយស្មន្តោ” តិអាធិស្ឋ ហាសេ។ “កហំ ឯកបុត្តក, កហំ ឯកបុត្តកា” តិអាធិស្ឋ (ម. និ. ២.៣៥៣; សំ. និ. ២.៦៣) សោកេ។ “អហោ សុខំ, អហោ សុខ” តិអាធិស្ឋ (ឧទា. ២០; ធិ. និ. ៣.៣០៥; ចូឡវ. ៣៣២) បសាធនេ។ ច-

សន្តោ អវុត្តសមុច្ចយត្ថោ។ តេន គរហាអសម្មាណីនំ សង្កហោ ទដ្ឋត្ថោ។ តត្ថ
“ចាចោ, ចាចោ”តិអាទិសុ គរហាយំ។ “អភិរូបក, អភិរូបកា”តិអាទិសុ
អសម្មានេ ទដ្ឋត្ថំ។

នយំទំ អាមេឌិតវសេន ទិក្ខុត្ថំ វុត្ថំ, អថ ខោ អត្ថទ្វយវសេនាតិ ទស្សន្តោ
“អថ វា”តិអាទិមាហា។ “អភិក្កន្ត”ន្តិ វចនំ អបេក្ខិត្វា នបុសកវសេន វុត្ថំ, តំ បន
ភកវតោ វចនំ ធម្មស្ស ទេសនាតិ កត្វា តថា វុត្ថំ “កោតោ កោតមស្ស
ធម្មទេសនា”តិ។ ទុតិយបទេមិ ឯសេវ នយោ។ ទោសនាសនតោតិ
រាគាទិកិលេសវិធមនតោ។ គុណាធិគមនតោតិ សីលាធិគុណានំ
សម្មាបនតោ។ យេ គុណេ ទេសនា អធិគមេតិ, តេសុ បធានភូតេ តាវ
ទស្សេតុំ “សទ្ធាជននតោ បញ្ញាជននតោ”តិ វុត្ថំ។ សទ្ធាបមុខា ហិ លោកិយា
គុណា, បញ្ញាបមុខា លោកុត្តរា។

សីលាធិអត្ថសម្មត្តិយា សាត្តតោ, សភាវិនិរុត្តិសម្មត្តិយា សព្វញ្ញនតោ។
សុវិញ្ញយ្យសទ្ធប្បយោគតាយ ឧត្តានបទតោ, សណ្ឋាសុខុមភាវេន
ទុវិញ្ញយ្យត្ថតាយ គម្ពីរត្ថតោ។ សិនិទ្ធមុទុមធុរសទ្ធប្បយោគតាយ
កណ្តាសុខតោ, វិបុលវិសុទ្ធបេមនីយត្ថតាយ ហធយដ្ឋមតោ។
មាណាតិមាណវិធមនេន អនត្ថក្កំសនតោ, ចម្ពសារម្ពនិម្ពទ្ធនេន អបរវម្ពនតោ។
ហិតាធិប្បាយប្បវត្តិយា បរេសំ រាគបរិឡាហាធិរូបសមនេន
ករុណាសីតលតោ, កិលេសន្ទការវិធមនេន បញ្ញាវនាតតោ។
ករវីករុតមញ្ញតាយ អាចារ្យមណីយតោ, បុព្វាបរាវិរុទ្ធសុវិសុទ្ធត្ថតាយ
វិមទ្ធក្ខមតោ។ អាចារ្យមណីយតាយ ឯវំ សុយ្យមានសុខតោ, វិមទ្ធក្ខមតាយ
ហិតជ្ឈាសយប្បវត្តិតតាយ ច វីមសិយមានហិតតោ។ ឯវមាធិហិតិ អាទិ-
សទ្ធនេន សំសារចក្កនិវត្តនតោ, សទ្ធម្មចក្កប្បវត្តនតោ, មិច្ឆាវាធិគមនតោ,

សម្បារាធិបតីជ្ជាបនតោ, អកុសលមូលសមុទ្ធរណតោ,
កុសលមូលសំរោបនតោ, អចាយទ្វារបិដានតោ, សគ្គមោក្ខទ្វារវិវរណតោ,
បរិយុដ្ឋានរូបសមនតោ, អនុសយសមុគ្គាតនតោតិ ឯវមាទីនំ សង្គហោ
ទដ្ឋព្រោ។

អនោមុខជ្ជបិតន្តិកេនចិ អនោមុខំ ឋបិតំ។ ហោជ្ជាមុខជាតន្តិកាភារេនេវ
ហោជ្ជាមុខជាតំ។ ឧបរិមុខន្តិ ឧទ្ធុមុខំ។ ឧគ្សាជេយ្យាតិ វិវដំ ករេយ្យ។ ហត្ថ
គហោត្វាតិ “បុរត្តាភិមុខោ ឧត្តរាភិមុខោ វា គច្ឆា”តិ អាទីនំ អវត្វា ហត្ថ
គហោត្វា “និស្សន្ទេហំ ឯស មគ្គោ, ឯវំ គច្ឆេយ្យា”តិ វេទេយ្យ។
កាឡបក្ខបាតុទ្ធីសីតិ កាឡបក្ខ បាតុទ្ធីសី។

និក្ខន្ធិតំ អាធមយ្យស្ស អនាធារក្ខតំ ភាជនំ អាធារភាវាចាទនវសេន
ឧក្កន្ធូយ្យ។ ហោជ្ជាមុខជាតតាយ សទ្ធម្មវិមុខំ, អនោមុខឋបិតតាយ អសទ្ធម្ម
បតិតន្តិ ឯវំ បទទ្ធយំ យថាវហំ យោជេតព្ពំ, ន យថាសង្ខំ។ កាមំ
កាមច្ឆន្ទានយោបិ បដិច្ឆាទកា នីវរណភាវតោ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ បន សរិសេសំ
បដិច្ឆាទិកា សត្តេ មិច្ឆាភិទិវេសនវសេនាតិ អាហា “មិច្ឆាទិដ្ឋិកហនបដិច្ឆន្ទ”ន្តិ។
តេនាហ ភគវា “មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមាហំ, ភិក្ខុវេ, វុដ្ឋំ វេទាមី”តិ (អ. និ. ១.៣១០)។ សព្វោ
អចាយតាមិមគ្គោ កុម្មគ្គោ “កុច្ឆិតោ មគ្គោ”តិ កត្វា។ សម្មាទិដ្ឋិអាទីនំ
ឧបបដិបក្ខតាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទិយោ អដ្ឋ មិច្ឆត្ថធម្មា មិច្ឆាមគ្គោ។ តេនេវ ហិ
តទុកយ ប្បដិបក្ខតំ សន្ធាយ “សគ្គមោក្ខមគ្គំ អាវិករោន្តេនា”តិ វុត្ថំ។
សប្បិអាទិសន្និស្សយោ បដិចោ ន តថា ឧដ្ឋលោ, យថា តេលសន្និស្សយោតិ
តេលបដ្ឋោតគ្គហណំ។ ឯតេហិ បរិយាយេហិតិ ឯតេហិ
និក្ខន្ធិតុក្កន្ធនប្បដិច្ឆន្ធិវិវរណាទិឧបមោបមិតព្វាការេហិ។

បសន្នការន្តិ បសន្នេហិ កាតព្វំ សក្ការំ។ សរណាន្តិ បដិសរណំ។ តេនាហ
“បរាយណា”ន្តិ។ បរាយណាការោ ច អនត្តនិសេធនេន អត្តសម្បជីវាទនេន ច
ហោតីតិ អាហ “អយស្ស, តាតា, ហិតស្ស ច វិធាតា”តិ។ អយស្សាតិ
ទុក្ខតោតិ វុទ្ធី, ចាបតោតិ បន អត្តោ យុត្តោ។ និស្សក្កេ ចេតំ សាមីវចនំ។ ឯត្ថ
ច នាយំ គមិ-សន្នោ និ-សន្នាទយោវិយ ទ្វិកម្មកោ, តស្មា យថា “អជំ កាមំ
នេតី”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ “ភគវន្តំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ វត្ថុំ ន សក្ការ។ “សរណាន្តិ
គច្ឆាមី”តិ បន វត្ថព្វំ។ ឥតិ-សន្នោ ចេត្ត លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ តស្ស ចាយមត្តោ -
គមនញ្ច តទទិប្បាយេន ភជនំ ជាននំ វាតិ ទស្សន្តោ “ឥតិ ឥមិនា
អទិប្បាយេនា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ភជាមីតិអាទិសុ បុរិមស្ស បុរិមស្ស បច្ឆិមំ
បច្ឆិមំ អត្ថវចនំ។ ភជនំ វា សរណាទិប្បាយេន ឧបសង្កមនំ។ សេវនំ
សន្តិការវចរតា។ បយិរុចាសនំ វត្ថប្បជីវត្ថករណេន ឧបដ្ឋានន្តិ ឯវំ សព្វថាបិ
អនញ្ញសរណាតំយេវ ធិបេតិ។ “គច្ឆាមី”តិ បទស្ស ពុជ្ឈាមីតិ អយមត្តោ កថំ
លព្ពតីតិ អាហ “យេសំ ហី”តិអាទិ។

អធិគតមគ្គេ សច្ចិកតនិរោធបតិ បទទ្វយេនបិ ជលដ្ឋា ឯវំ ទស្សិតា, ន
មគ្គដ្ឋាតិ តេ ទស្សន្តោ “យថានុសិដ្ឋំ បដិបទ្គមាទេ ចា”តិ អាហ។ ននុ ច
កល្យាណបុគ្គលោបិ យថានុសិដ្ឋំ បដិបទ្គតីតិ វុច្ចតីតិ? កិញ្ចាបិ វុច្ចតិ,
និប្បវិយាយេន បន មគ្គដ្ឋា ឯវំ តថា វត្ថញ្ច, ន ឥតវេ
សម្មត្តនិយាមោក្កមនាការតោ។ តថា ហិ តេ ឯវំ វុត្តា “អចាយេសុ អបតមាទេ
ធារេតី”តិ។ សម្មត្តនិយាមោក្កមនេន ហិ អចាយវិនិមុត្តិសម្ពវោ។ អក្ខាយតីតិ
ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ អាទ្យត្តោ, បការត្តោ វា។ តេន “យាវតា, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សម្ពុតា
វា អសម្ពុតា វា, វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី”តិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ. ៤.៣៤)
សុត្ថបទំ សង្គណ្ហាតិ, “វិត្តារោ”តិ វា ឥមិនា។ ឯត្ថ ច អរិយមគ្គោ
និយ្យានិកតាយ, និព្វានំ តស្ស តទត្ថសិទ្ធិហេតុតាយាតិ ឧភយមេវ

និប្បវិយាយេន ធម្មោតិ វុត្តោ។ និព្ពានញ្ញំ អារម្មណបច្ចយក្ខតំ លភិត្វា
អរិយមគ្គោ តទត្ថសិទ្ធិយា សំវត្ថុតិ, តថាបិ យស្មា អរិយជលានំ “តាយ
សទ្ធាយ អវុបសន្តាយា” តិអាទិវចនតោ មគ្គន សមុច្ឆិន្ទានំ កិលេសានំ
បដិប្បស្សន្តិប្បហានកិច្ចតាយ និយ្យាននុគុណតាយ
និយ្យានបរិយោសានតាយ ច។ បរិយត្តិធម្មស្ស បន
និយ្យានិកធម្មសមធិកមហេតុតាយាតិ ឥមិនា បរិយាយេន វុត្តនយេន
ធម្មភារោ លត្តតិ ឯវ។ ស្វាយមត្តោ ចាហារុដ្ឋោ ឯវាតិ ទស្សន្តោ “ន
កេវល” ត្ថិអាទិមាហា។

កាមរកោ ភវរកោតិ ឯវមាទិកេនោ សញ្ញេបិ រកោវិវដ្ឋតិ បហ័យតិ
ឯតេនាតិ រកវិរកោតិ មគ្គោ កថិតោ។ ឯជាសម្ពាតាយ តណ្ហាយ
អន្តោនិជ្ឈានលក្ខណស្ស សោកស្ស ច តទុប្បត្តិយំ សត្តសោ បរិក្ខណត្តា
អនេជមសោកន្តិ ផលំ កថិតំ។ អប្បដិក្ខុលន្តិ អវិរោធិបនតោ កេនចិ អវិវុទ្ធី,
ឥដ្ឋំ បណ្ឌិតន្តិ វា អត្តោ។ បគុណារូបេន បវត្តិតត្តា, បកដ្ឋគុណាវិការេនតោ វា
បគុណំ។ សត្តធម្មក្ខន្ធា កថិតាតិ យោជនា។

ទិដ្ឋិសីលសង្ឃាតេនាតិ “យាយំ ទិដ្ឋិ អរិយា និយ្យានិកា និយ្យាតិ តក្ករស្ស
សម្មា ទុក្ខក្ខយាយ, តថារូចាយ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋិសាមញ្ញកតោវិហារតី” តិ (ធី. និ.
៣.៣២៤, ៣៥៧; ម. និ. ១.៤៩២; ៣.៥៤; អ. និ. ៦.១២; បរិ. ២៧៤) ឯវំ វុត្តាយ
ទិដ្ឋិយា, “យានិ តានិ សីលានិ អឧណ្ណានិ អច្ឆិន្ទានិ អសពលានិ អកម្មាសានិ
គុជិស្សានិ វិញ្ញាប្បសត្តានិ អបរាមជ្ជានិ សមាធិសំវត្ថុនិកានិ, តថារូបេហិ
សីលេហិ សីលសាមញ្ញកតោវិហារតី” តិ (ធី. និ. ៣.៣២៤; ម. និ. ១.៤៩២; ៣.៥៤;
អ. និ. ៦.១២; បរិ. ២៧៤) ច ឯវំ វុត្តានំ សីលានញ្ញ សំហតភារេន,
ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញេនាតិ អត្តោ។ សំហតោតិ យជិតោ, សមេតោតិ អត្តោ។

អរិយបុគ្គលា ហិ យត្ថ កត្តចិ ទូរេ ឋិតាបិ អត្តនោ គុណសាមគ្គីយា សំហតា
ឯវ។ អដ្ឋ ច បុគ្គល ធម្មទសា តេតិ តេ បុរិសយុគវសេន ចត្តារោបិ បុគ្គលវសេន
អដ្ឋេវ អរិយធម្មស្ស បច្ចក្ខន្ធស្សវិតាយ ធម្មទសា។ តីណិ វត្ថុនិ សរណាន្តិ
គមនេន តិក្ខុត្ថំ គមនេន ច តីណិ សរណាគមនានិ។ បដិវេទេសីតិ អត្តនោ
ហធម្មគតំ វាចាយ បវេទេសិ។

សរណាគមនស្ស វិសយប្បភេទផលសំគិលេសភេទានំ វិយ កត្តវិការវនា
តត្ថ កោសល្លាយ ហោតីតិ សរណាគមនេសុ អត្តកោសល្លត្ថំ “សរណំ,
សរណាគមនំ, យោ ច សរណំ កច្ឆតិ, សរណាគមនប្បភេទោ,
សរណាគមនផលំ, សំគិលេសោ, ភេទោតិ អយំ វិធិ វេទិតញ្ចោ” តិ វុត្ថំ តេន វិទា
សរណាគមនស្សេវ អសម្ពុតោ។ កស្មា បនេត្ថ វោទានំ ន គហិតំ, ននុ
វោទានវិការវនាបិ តត្ថ កោសល្លាយ ហោតីតិ? សច្ចមេតំ, តំ បន
សំគិលេសគ្គហធានេ អត្តតោ ធិបិតំ ហោតីតិ ន គហិតំ។ យានិ ហិ នេសំ
សំគិលេសការណានិ អញ្ញាណាធិនិ, តេសំ សព្ពេន សព្ពំ អនុប្បន្នានំ
អនុប្បន្ននេន, ឧប្បន្នានញ្ច បហានេន វោទានំ ហោតីតិ។

ហិសត្ថស្ស ធាតុសទ្ធស្ស វសេនេតំ បទំ ទដ្ឋព្ពន្ធិ “ហិសតីតិ សរណា” ន្តិ វត្ថា
តំ បន ហិសនំ កេសំ, កេមំ, កស្ស វាតិ ចោទនំ សោធន្តោ
“សរណាគតាន” ន្តិ អាធិមាហា។ តត្ថ ភយន្តិ វដ្ឋភយំ។ សន្តាសន្តិ ចិត្តត្រាសំ។
តេនេវ ចេតសិកុដ្ឋស្ស គហិតត្តា ទុក្ខន្តិ កាយិកំ ទុក្ខំ។ ទុក្ខតិបរិកិលេសន្តិ
ទុក្ខតិបរិយាបន្នំ សព្ពម្បិ ទុក្ខំ។ តយិទំ សព្ពំ បរតោ ផលកថាយ អាវិ ភវិស្សតិ។
ឯតន្តិ សរណាន្តិ បទំ។ ឯវំ អវិសេសតោ សរណាសទ្ធស្ស បទត្ថំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
វិសេសតោ ទស្សេត្ថំ “អថ វា” តិ អាធិ វុត្ថំ។ ហិ តេ បវត្តនេនាតិ “សម្បន្នសីលា,
ភិក្ខុវេ, វិហារថា” តិ អាធិនា (ម. និ. ១.៦៤, ៦៥) អត្ថេ និយោជនេន។ អហិតា

និវត្តនេនាតិ “ចាលោភិចាតស្ស ខោ ចាបកោវិចាកោ
អភិសម្បាយ” ត្តិអាទិនា អាទិនវនស្សនាទិមុខេន អនត្ថតោ និវត្តនេន។ ភយំ
ហីសតីតិ ហិតាហិតេសុ អប្បវត្តិប្បវត្តិហេតុកំ ព្យសនំ អប្បវត្តិករណេន
វិនាសេតិ ពុទ្ធា។ ភវកត្តា ឧត្តារណេន មគ្គសង្ខារោ ធម្មោ។ ឥតរោ
អស្សាសនានេន សត្តានំ ភយំ ហីសតីតិ យោជនា។ កាវានន្តិ ទានវសេន
បូជវសេន ច ឧបនីតានំ សក្ការានំ។ វិបុលផលប្បដិលាភករណេន សត្តានំ
ភយំ ហីសតិ សង្ឃោ អនុត្តរទក្ខិណោយ្យភាវតោតិ អធិប្បាយោ។ ឥមិនាបិ
បរិយាយេនាតិ ឥមិនាបិ វិភជិត្វា វុត្តេន ការណេន។

“សម្មាសម្ពុទ្ធា ភគវា, ស្វាគ្គាតោ ធម្មោ, សុប្បដិបន្នោ សង្ឃោ” តិ វេ
បវត្តោ តត្ថ រតនត្ថយេ បសាទោ តប្បសាទោ, តទេវ រតនត្ថយំ គរុ ឯតស្សាតិ
តគ្គរុ, តញ្ញាវោ តគ្គរុតា, តប្បសាទោ ច តគ្គរុតា ច តប្បសាទតគ្គរុតា។ តាហិ
តប្បសាទតគ្គរុតាហិ។ វិជុតទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសម្មោហាអស្សទិយាទិតាយ
វិហតកិលេសោ។ តទេវ រតនត្ថយំ បរាយណំ គតិ តាណំ លេណាន្តិ វេ
បវត្តិយា តប្បរាយណាតាការប្បវត្តោ ចិត្តប្បទោ សរណគមនំ សរណាន្តិ
គច្ឆតិ ឯតេនាតិ។ តំសមដ្ឋីតិ តេន យថាវុត្តចិត្តប្បទេន សមន្នាគតោ។ វេ
ឧបេតីតិ វេ ភជតិ សេវតិ បយិរុចាសតិ, វេ វា ជានាតិ ពុជ្ឈតីតិ វេមត្តោ
វេទិតញ្ចោ។

ឯត្ថ ច បសាទគ្គហណេន លោកិយសរណគមនមាហា។ តញ្ញា
បសាទប្បធានំ។ គរុតាគហណេន លោកុត្តរំ។ អរិយា ហិ
រតនត្ថយគុណភិញ្ញតាយ ចាសាណាច្ឆត្តំ បិយ គរុ កត្វា បស្សន្តិ, តស្មា
តប្បសាទេន វិក្ខម្ពនវសេន វិហតកិលេសោ, តគ្គរុតាយ សមុច្ឆេទវសេនាតិ
យោជេតត្ថំ អការវករណាហេតូនំ សមុច្ឆិន្ទនតោ។ តប្បរាយណាតា បនេត្ត

តត្ថតិកតាតិ តាយ ចតុត្ថិធម្មំ វក្ខមាណំ សរណាគមណំ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។
អរិសេសេន វា បសាទគរុតា ជាតិកតាតិ បសាទគ្គហណោន អវេច្ចប្បសាទស្ស
ឥតរស្ស ច គហណំ, តថា គរុតាគហណោនាតិ ឧកយេនបិ ឧកយំ
សរណាគមណំ យោជេតព្ពំ។

មគ្គក្ខណោ ឥដ្ឋតីតិ យោជនា។ និព្វានាម្ពណំ ហុត្វាតិ ឯតេន អត្ថតោ
ចតុសទ្ធាធិកមោ ឯវ លោកុត្តរសរណាគមណន្តិ ទស្សេតិ។ តត្ថ ហិ និព្វានធម្មោ
សច្ចិកិរិយាភិសមយវសេន, មគ្គធម្មោ ភាវនាភិសមយវសេន
បដិវិជ្ឈិយមាណោយេវ សរណាគមណត្ថំ សាដេតិ, ពុទ្ធកុណា បន
សាវកោចរក្ខតា បរិញ្ញាភិសមយវសេន, តថា អរិយសង្ឃកុណា។ តេនាហ
“កិច្ចតោ សកលេបិ រតនត្ថយេ ឥដ្ឋតី”តិ។ ឥដ្ឋន្តព្វា សហោវ ឥដ្ឋតិ, ន
លោកិយំ វិយ បដិចាជិយា អសម្មោហប្បដិវេជេន បដិវិទ្ធត្តាតិ អធិប្បាយោ។
យេ បន វទន្តិ “ន សរណាគមណំ និព្វានាម្ពណំ ហុត្វា បវត្ថតិ, មគ្គស្ស
អធិគតត្តា បន អធិគតមេវ ហោតិ ឯកទ្វានំ តេវិជ្ជាធិនំ លោកិយវិជ្ជាធយោ
វិយា”តិ, តេសំ លោកិយមេវ សរណាគមណំ សិយា, ន លោកុត្តរំ, តព្វា អយុត្តំ
ធុរិយស្សបិ ឥច្ឆិតត្ថត្តា។

តន្តិ លោកិយសរណាគមណំ។ សទ្ធាបដិលាភោ “សម្មាសម្ពុទ្ធា
ភគវា”តិអាទិនា។ សទ្ធាមូលិកាតិ យថាវុត្ថសទ្ធាបុព្វត្ថមា។ សម្មាទិដ្ឋិ
ពុទ្ធសុពុទ្ធតំ, ធម្មសុធម្មតំ, សង្ឃសុប្បដិបត្តិព្វា លោកិយាវពោធវសេនេវ សម្មា
ញាយេន ទស្សនតោ។ សទ្ធាមូលិកា ច សម្មាទិដ្ឋិតិ ឯតេន សទ្ធិបនិស្សយា
យថាវុត្ថលក្ខណា បញ្ញា លោកិយសរណាគមណន្តិ ទស្សេតិ។ តេនាហ
“ទិដ្ឋិជុកម្ពន្តិវុច្ឆតិ”តិ។ ទិដ្ឋិយេវ អត្ថនោ បច្ចយេហិ ឧដុ ករិយតីតិ កត្វា, ទិដ្ឋិ
វា ឧដុ ករិយតិ ឯតេនាតិ ទិដ្ឋិជុកម្ពំ, តថាបវត្តោ ចិត្តប្បាដោ។ ឯវព្វា កត្វា

“តប្បរាយណតាការប្បវត្តោ ចិត្តប្បាទោ” តិ ឥទញ្ចវចនំ សមត្ថិតំ ហោតិ,
សទ្ធាបុព្វត្ថមសម្មាទិដ្ឋិគ្គហណំ បន ចិត្តប្បាទស្ស តប្បធានតាយាតិ ទដ្ឋព្ភំ។
សទ្ធាបដិលោកោតិ ឥមំនា មាតាទីហិ ឧស្សហិតនារកាទីនំវិយ
ញ្ញាណវិប្បយុត្តំ សរណគមនំ ទស្សេតិ, **សម្មាទិដ្ឋិតិ** ឥមំនា ញ្ញាណសម្បយុត្តំ
សរណគមនំ។

តយំទំ លោកិយំ សរណគមនំ។ អត្តា សន្និយ្យាតីយតិ អប្បីយតិ
បរិច្ចដីយតិ ឯតេនាតិ **អត្តសន្និយ្យាតនំ**, យថាវុត្តំ ទិដ្ឋិដុកម្មំ។ តំ រតនត្ថយំ
បរាយណំ បដិសរណំ ឯតស្សាតិ តប្បរាយណោ, បុគ្គលោ ចិត្តប្បាទោ វា,
តស្ស ភារោ **តប្បរាយណតា**, យថាវុត្តំ ទិដ្ឋិដុកម្មមេវ។ សរណាន្តិ អធិប្បាយេន
សិស្សភារំ អន្តេវាសិកភារំ ឧបគច្ឆតិ ឯតេនាតិ **សិស្សភារូបគមនំ**។
សរណគមនាធិប្បាយេនេវ បណិបតតិ ឯតេនាតិ **បណិចាតោ**។ សព្ពត្ថ
យថាវុត្តទិដ្ឋិដុកម្មវសេនេវ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ **អត្តបរិច្ចជនន្តិ**
សំសារទុក្ខនិស្សរណត្ថំ អត្តនោ អត្តការស្ស បរិច្ចជនំ។ ឯស នយោ
សេសេសុបិ។ **ពុទ្ធាទីនំយេវាតិ** អវជារណំ អត្តសន្និយ្យាតនាទីសុបិ តត្ថ តត្ថ
វត្ថព្ភំ។ ឯវញ្ញំ តទញ្ញនិវត្តនំ កតំ ហោតិ។

ឯវំ អត្តសន្និយ្យាតនាទីនិ ឯកេន បការេន ទស្សេត្វា ឥទានិ អបរេហិបិ
បការេហិ ទស្សេត្ថំ “**អបិចា**” តិអាទិ អារទ្ធុំ។ តេន បរិយាយន្តរេហិបិ
អត្តសន្និយ្យាតនំ កតមេវ ហោតិ អត្តស្ស អភិទ្គត្តាតិ ទស្សេតិ។
អាឡូវកាទីនន្តិ អាទិ-សទ្ធន សាតាគិរិហេមវតាទីនំ សង្គហោ ទដ្ឋញ្ចោ។ ននុ
ចេតេ អាឡូវកាទីនយោ មគ្គេនេវ អាគតសរណគមនា, កបំ តេសំ
តប្បរាយណតាសរណគមនំ វុត្ថន្តិ? មគ្គេនាគតសរណគមនេហិបិ “សោ
អហំ វិចរិស្សាមិ... បេ.... សុធម្មតំ (សំ. និ. ១.២៤៦; សុ. និ. ១៩៤)។ តេ មយំ

វិចារិស្សម, គាមា គាមំ នគា នគំ...បេ... សុធម្មត"ន្តិ (សុ. និ. ១៨២) ច តេហិ
តប្បរាយណាតាការស្ស បវេទិតត្តា តថា វុត្តំ។

សោ បនេស ញាតិ...បេ... វសេនាតិ ឯត្ថ ញាតិវសេន, ភយវសេន,
អាចរិយវសេន, ធឹក្ខណោយ្យវសេនាតិ បច្ឆេកំ “វសេនា”តិ បទំ យោជេតព្ពំ។
តត្ថ ញាតិវសេនាតិ ញាតិការវសេន។ ឯវំ សេសេសុបិ។
ធឹក្ខណោយ្យបណិចាតេនាតិ ធឹក្ខណោយ្យតាហេតុកេន បណិបតនេនាតិ
អត្តោ។ ឥតវេហិ ញាតិការាធិវសប្បវត្តេហិ តីហិ បណិចាតេហិ។
ឥតវេហិ អាធិនា សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិត្តារតោ ធស្សេតុំ “តស្មា”តិ អាធិ វុត្តំ។
វន្តតិ បណិចាតស្ស លក្ខណាវចនំ។ ឯវុបន្តិ ធិដ្ឋធម្មកំ សន្ធាយ វទតិ។
សម្បរាយិកញ្ចិ និយ្យានិកំ វា អនិយ្យានិកំ វា អនុសាសនី បច្ឆាសីសន្តោ
ធឹក្ខណោយ្យបណិចាតមេវ ករោតីតិ អធិប្បាយោ។ សរណាគមនប្បកេនោតិ
សរណាគមនវិភាគោ។

អរិយមគ្គោ ឯវំ លោកុត្តរំ សរណាគមនន្តិ អាហា “ចត្តារិ សាមញ្ញដលានិ
វិចាកដល”ន្តិ។ សព្ពទុក្ខក្ខយោតិ សកលស្ស វដ្ឋទុក្ខស្ស អនុប្បាទនិរោធា។
ឯតន្តិ “ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ, សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតី”តិ (ធរ. ប. ១៩០) ឯវំ វុត្តំ
អរិយសច្ចានំ ធស្សនំ។

និច្ចតោ អនុបគមនាធិវសេនាតិ និច្ចន្តិ អគ្គហណាធិវសេន។ អដ្ឋានន្តិ
ហេតុប្បដិក្ខេចា។ អនវកាសោតិ បច្ចយប្បដិក្ខេចា។ ឧភយេនបិ
ការណាមេវ បដិក្ខិបតិ។ យន្តិ យេន ការណេន។ ធិដ្ឋិសម្បន្នោតិ មគ្គធិដ្ឋិយា
សមន្នាគតោ សោតាបន្នោ។ កញ្ចា សង្ខារន្តិ ចតុក្កមកេសុ សង្ខតសង្ខារេសុ
ឯកសង្ខារម្យិ។ និច្ចតោ ឧបកច្ឆេយ្យាតិ និច្ចាតិ គណ្ណោយ្យ។ សុខតោ
ឧបកច្ឆេយ្យាតិ “ឯកន្តសុខំ អត្តា ហោតិ អរោគោ បរំ មរណា”តិ (ធិ. និ. ១.៧៦,

៧៩) ឯវំ អត្ថទិដ្ឋវសេន សុខតោ គាហំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តចិត្តេន បន
អរិយសាវកោ បរិធុហាវុបសមនតំ មត្តហត្ថិបរិតាសិតោវិយ
ចោក្ខុព្រាហ្មណោ ឧក្ការភូមី កញ្ចំ សង្ខារំ សុខតោ ឧបគច្ឆតិ។ អត្តវារេ
កសិណាធិបញ្ញត្តិសង្កហតំ “សង្ខារ”ន្តិ អវត្វា “កញ្ចំ ធម្ម”ន្តិ វុត្ថំ។ ឥមេសុបិ
ហំនេសុ ចតុក្កមកវសេនេវ បរិច្ឆេទោ វេទិតញ្ចោ តេក្កមកវសេនេវ វា។ យំ
យញ្ចំ បុព្វជ្ជនោ គាហាវសេន គណ្ហាតិ, តតោ តតោ អរិយសាវកោ គាហំ
វិនិវេចតិ។

មាតវន្តិអាទីសុ ជនិកា មាតា, ជនកោ បិតា, មនុស្សក្ខតោ ខីណាសវោ
អរហតិ អធិប្បតោ។ កី បន អរិយសាវកោ អញ្ចំ ជីវិតា វោរោបេយ្យាតិ?
ឯតម្បិ អដ្ឋានំ, បុព្វជ្ជនការស្ស បន មហាសាវជ្ជការទស្សនតំ អរិយការស្ស ច
ជលទស្សនតំ ឯវំ វុត្ថំ។ បទុដ្ឋចិត្តោតិ វេកចិត្តេន បទុដ្ឋចិត្តោ។ លោហិតំ
ឧប្បាទេយ្យាតិ ជីវមានកសវីរេ ឧទ្ធកមក្ខិកាយ បិវនមត្តម្បិ លោហិតំ
ឧប្បាទេយ្យ។ សង្ខំ ភិទ្ទេយ្យាតិ សមានសំវាសកំ សមានសីមាយំ បិតំ សង្ខំ
“កម្មេន ឧទ្ទេសេន វោហារន្តោ អនុស្សាវនេន សលាកក្កាហោនា”តិ (បរិ. ៤៥៨)
ឯវំ វុត្តហិ បញ្ចហិ ការណេហិ ភិទ្ទេយ្យ។ អញ្ចំ សត្តារន្តិ អញ្ចំ តិត្តករំ “អយំ
មេ សត្តា”តិ ឯវំ គណ្ហេយ្យាតិ នេតំ ហំនំវិជ្ជតីតិ អត្តោ។

នតេ គមិស្សន្តិ អចាយន្តិ តេ ពុទ្ធិ សរណំ គតា តន្តិមិត្តំ អចាយំ ន
គមិស្សន្តិ, ទេវកាយំ បន បរិបូរេស្សន្តិតិ អត្តោ។ ទសហិ ហំនេហិតិ ទសហិ
ការណេហិ។ អធិគណ្ហាន្តិតិ អធិកវន្តិ។

វេលាមសុត្តានិវសេនាតិ ឯត្ថ “ករិសស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណានំ
ចតុរាសីតិសហស្សសង្ខានំ សុវណ្ណាចារិរូបិយចាតិកំសចាតីនំ យថាគ្គមំ
រូបិយសុវណ្ណាហិរញ្ញប្បរាជំ សញ្ញាលង្ការប្បជិមណ្ឌិតានំ ចតុរាសីតិយា

ហត្ថិសហស្សនំ, ចតុរាសីតិយា អស្សសហស្សនំ, ចតុរាសីតិយា
រថសហស្សនំ, ចតុរាសីតិយា ធនុសហស្សនំ, ចតុរាសីតិយា
កញ្ញាសហស្សនំ, ចតុរាសីតិយា បល្ល័ង្កសហស្សនំ, ចតុរាសីតិយា
វត្ថុកោដិសហស្សនំ, អបរិមាណស្ស ច ខន្ធកោដ្ឋាទិភេទស្ស អាហារស្ស
បរិច្ឆេទវសេន សត្តមាសាធិកានិ សត្ត សំវច្ឆរានិ និរន្តរំ
បវត្ថុវេលាមមហាទានតោ ឯកស្ស សោតាបន្នស្ស ទិន្នទានំ មហាប្បលតរំ។
តតោ សតំ សោតាបន្នានំ ទិន្នទានតោ ឯកស្ស សកទាតាមិនោ, តតោ
ឯកស្ស អនាតាមិនោ, តតោ ឯកស្ស អរហតោ, តតោ ឯកស្ស
បច្ចេកពុទ្ធស្ស, តតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស, តតោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស ទិន្នទានំ
មហាប្បលតរំ, តតោ ចាតុទ្ទិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស វិហារករណំ, តតោ សរណគមនំ
មហាប្បលតរំ"ន្តិ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តស្ស វេលាមសុត្តស្ស (អ. និ. ៩.២០) វសេន។
វុត្ថុញ្ញោតំ "យំ, គហបតិ, វេលាមោ ព្រាហ្មណោ ទានំ អនាសិ មហាទានំ, យោ
ឯកំ ទិដ្ឋិសម្បន្នំ កោដេយ្យ, ឥទំ តតោ មហាប្បលតរំ"ន្តិអាទិ (អ. និ. ៩.២០)។
វេលាមសុត្តាធិតិ អាទិ-សន្នេន អគ្គប្បសាទសុត្តាធិនំ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០)
សន្តិហោ ទដ្ឋញ្ញោ។

អញ្ញាណំ វត្ថុត្ថយស្ស គុណានំ អជានំ តត្ថ សម្មាហោ, "ពុទ្ធា នុ ខោ, ន
នុ ខោ"តិអាទិនា វិចិត្តិច្ឆា សំសយោ។ មិច្ឆាញ្ញាណំ តស្ស គុណានំ
អគុណភាវបរិកប្បនេន វិបរីតគ្គាហោ។ អាទិ-សន្នេន អនាទរាភារវាទីនំ
សន្តិហោ។ ន មហាជុតិកន្តិ ន ឧដ្ឋលំ, អបរិសុទ្ធិំ អបរិយោទាតន្តិ អត្តោ។ ន
មហាវិច្ឆារន្តិ អនុឡារំ។ សាវន្នោតិ ទិដ្ឋិតល្អាទិវសេន សនោសោ។ លោកិយំ
សរណគមនំ សិក្ខាសមាទានំ វិយ អគ្គហិតកាលបរិច្ឆេទំ ជីវិតបរិយន្តមេវ
ហោតិ, តស្មា តស្ស ខន្ធកេទេន កេទោតិ អាហា "អនវន្តោ កាលកិរិយាយា"តិ។

សោតិ អនុវត្ត្យា សរណាគមនកេនោ។ សតិបិ អនុវត្ត្យេត្ត ឥដ្ឋដលោបិ ន
ហោតីតិ អាហា “អដលោ”តិ។ កស្មា? អវិចាកត្តា។ ន ហិ តំ អកុសលន្តិ។

កោ ឧចាសកោតិ ស្សបបុច្ឆា, តស្មា “កីលក្ខណោ ឧចាសកោ”តិ វុត្ថំ
ហោតិ។ កស្មាតិ ហេតុបុច្ឆា។ តេន កេន បវត្ថិនិមិត្តេន ឧចាសកសន្នោ តស្មី
បុគ្គលេ និរុឡោតិ ទស្សេតិ។ តេនាហា “កស្មា ឧចាសកោតិ វុច្ឆតិ”តិ។ សទ្ធស្ស
អភិធម្មេយ្យា បវត្ថិនិមិត្តំ តទត្ថស្ស តញ្ញាវការណំ។ កិមស្ស សីលន្តិ កីទិសំ
អស្ស ឧចាសកស្ស សីលំ, កិត្តកេន សីលេនាយំ សីលសម្បន្នោ នាម ហោតីតិ
អត្តោ។ កោ អាជីវោតិ កោ អស្ស សម្មាអាជីវោ? សោ បន មិច្ឆាជីវស្ស
បរិវដ្ឋនេន ហោតីតិ សោបិ វិភជ្ជយតីតិ។ កាវិបត្តីតិ កា សីលស្ស, អាជីវស្ស
វាវិបត្តិ។ អនន្តរស្ស ហិ វិធិ វា បដិសេធា វាតិ។ កា សម្បតីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ
នយោ។

យោ កោចីតិ ខត្តិយាធិសុ យោ កោចិ។ តេន សរណាគមនមេវេត្ត ការណំ,
ន ជាតិអាទិវិសេសោតិ ទស្សេតិ។ ឧចាសនតោតិ តេនេវ សរណាគមនេន តត្ថ
ច សក្កច្ចកិរិយាយ អាទរការវេហុមាណនិយោតេន បយិរុចាសនតោ។
វេរមណីយោតិ វេរ វុច្ឆតិ ចាណាតិចាតាទិទុស្សីល្យំ, តស្ស មណានតោ
ហាននតោវិនាសនតោ វេរមណីយោ, បញ្ចវិវតិយោវិវតិប្បធានត្តា តស្ស
សីលស្ស។ តេនេវាហា “បដិវតោ ហោតី”តិ។

មិច្ឆាវណិជ្ជាតិ ន សម្មាវណិជ្ជា អយុត្តវណិជ្ជា អសារុប្បវណិជ្ជា។
បហាយាតិ អករណេនេវ បដហិត្វា។ ធម្មេនាតិ ធម្មតោ អនបេតេន។ តេន
អញ្ញម្បិ អធម្មកំ ជីវិកំ បដិក្ខិបតិ។ សមេនាតិ អវិសមេន។ តេន
កាយវិសមាទិទុច្ចរិតំ វដ្ឋេត្វា កាយសមាទិនា សុចរិតេន អាជីវំ ទស្សេតិ។
សត្តវណិជ្ជាតិ អាយុធម្មណ្ណំ កត្វា វា កាវេត្វា វា យថាកតំ វា បដិលភិត្វា

តស៊ូរិក្ខយោ។ សត្តវណិជ្ជាតិ មនុស្សរិក្ខយោ។ មំសវណិជ្ជាតិ
សូនកាវរាទយោវិយ មិគសូករាទិកេ ចោសេត្វា មំសំ សម្មាទេត្វាវិក្ខយោ។
មជ្ជវណិជ្ជាតិ យំ កិញ្ចំ មជ្ជំ យោជេត្វា តស៊ូរិក្ខយោ។ វិសវណិជ្ជាតិ វិសំ
យោជេត្វាវិសំ គហេត្វាវា តស៊ូរិក្ខយោ។ តត្ថ សត្តវណិជ្ជា
បរោបរោធនិមិត្តតាយ អករណីយា វុត្តា។ សត្តវណិជ្ជា
អភុជិស្សការករណតោ, មំសវិសវណិជ្ជា វជហេតុតោ, មជ្ជវណិជ្ជា
បមាទជ្ឈានតោ។

តស្សេវាតិ បញ្ចវេរមណីលក្ខណស្ស សីលស្ស ចេវ
បញ្ចមិច្ឆាវណិជ្ជាលក្ខណស្ស អាជីវស្ស ច។ វិបត្តិតិ ភេទោ បកោចោ ច។
យាយាតិ យាយ បដិបត្តិយា។ ចណ្ណាលោតិ ឧទាសកចណ្ណាលោ។ មលន្តិ
ឧទាសកមលំ។ បដិកុដ្ឋាតិ ឧទាសកនិហីនោ។ ពុទ្ធាទិសុ កម្មកម្មជលេសុ ច
សទ្ធាវិបរិយាយោ អស្សទ្ធិយំ មិច្ឆាធិមោក្ខោ, យថាវុត្តន អស្សទ្ធិយេន
សមន្នាគតោ អស្សទ្ធា។ យថាវុត្តសីលវិបត្តិអាជីវវិបត្តិវសេន ទុស្សីលោ។
“ឥមិនា ទិដ្ឋាទិនា ឥទំ នាម មជ្ជលំ ហោតិ”តិ - ឯវំ
ពាលជនបរិកប្បិតកោតូហលសម្ពាតេន ទិដ្ឋសុតមុតមជ្ជលេន សមន្នាគតោ
កោតូហលមជ្ជលិកោ។ មជ្ជលំ បច្ឆេតិទិ ទិដ្ឋមជ្ជលាទិភេទំ មជ្ជលមេវ
បត្តិយាយតិ។ នោ កម្មន្តិ កម្មស្សកតំ នោ បត្តិយាយតិ។ ឥតោ ពហិទ្ធាតិ
ឥតោ សត្តញ្ញុពុទ្ធសាសនតោ ពហិទ្ធា ពាហិរកសមយេ។ ទក្ខិណោយ្យំ
បរិយេសតីតិ ទុប្បជិបន្នំ ទក្ខិណារហសញ្ញំ គវេសតិ។ បុព្វការំ ករោតីតិ
ទានមាននាទិកំ កុសលកិរិយំ បឋមតរំ ករោតិ។ ឯត្ថ ច
ទក្ខិណោយ្យបរិយេសនបុព្វការេ ឯកំ កត្វា បញ្ច ធម្មា វេទិតញ្ច។

វិបត្តិយំ វុត្តវិបរិយាយេន សម្មត្តិ វេទិតញ្ចា។ អយំ បនវិសេសោ - ចតុន្ទម្បី
បរិសានំ រតិជននដ្ឋេន ឧចាសកោវ រតនំ ឧចាសករតនំ។
គុណសោភាកិត្តិសទ្ធសុគន្ធតាហិ ឧចាសកោវ បទុមំ ឧចាសកបទុមំ។ តថា
ឧចាសកបុណ្ណវិកោ។

អាទិម្ហីតិ អាទិអត្ថោ។ កោដិយន្តិ បរិយន្តកោដិយំ។ វិហារត្ថេនាតិ
ឡិវកកោដ្ឋាសេន, “ឥមស្មី គព្ភេ វសន្តានំ ឥទំ នាម ដលំ ចាបុណាតិ” តិអាទិណា
តំ តំ វសនដ្ឋានកោដ្ឋាសេនាតិ អត្ថោ។ អដ្ឋតន្តិ អដ្ឋ ឥច្ឆេវ អត្ថោ។

ចាលោហិ ឧបេតន្តិ ឥមិនា តស្ស សរណគមនស្ស អាចាលាកោដិកតំ
នស្សេន្តោ “យាវ មេ ជីវិតំ បវត្តតិ” តិអាទិនិ វត្វា បុន ជីវិតេនបិ តំ វត្តត្ថយំ
បដិប្បដេន្តោ សរណគមនំ រក្ខាមីតិ ឧប្បន្នំ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស អធិប្បាយំ
វិភាវេន្តោ “អហញ្ញី” តិអាទិមាហា។ ចាលោហិ ឧបេតន្តិ ហិ យាវ មេ ចាលា
ធរន្តិ, តាវ សរណំ ឧបេតំ។ ឧបេន្តោ ច ន វាចាមត្តេន ន ឯកវាវ
ចិត្តប្បាទមត្តេន, អថ ខោ ចាលានំ បរិច្ឆេទនវសេនបិ យាវជីវំ ឧបេតន្តិ ឯវមេត្ត
អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

១៧-១៩. សត្តមេ ជាណុស្សោណីតិ នេតំ តស្ស មាតាបិតុហិ កតំ នាមំ,
អបិច ខោ ឋានន្តរប្បដិលាភលទ្ធិន្តិ នស្សេន្តោ អាហ “ជាណុស្សោណីតិ ឋានន្តរំ
កិរា” តិអាទិ។ ឯកំ ឋានន្តរន្តិ ឯកំ បុរោហិតជ្ជានំ។ ឧណ្ហីសអាទិកកុជកណ្តោហិ
សទ្ធិលទ្ធិ តថា ចស្ស រញ្ញា ទិន្នន្តិ វទន្តិ។ តេនាហ “រញ្ញោ សន្តិកេ ច
លទ្ធិជាណុស្សោណីសក្ការត្តា” តិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។ អដ្ឋមនវមេសុ នត្តិ
វត្តព្យំ។

២០-២១. ធនមេ ទុដ្ឋិត្តិ ទុដ្ឋនិក្ខត្តំ បទបច្ឆាកដ្ឋំ កត្វា មនសិ ឋបិតំ។
បដ្ឋិតិ ញាយតិ អត្ថោ ឯតេនាតិ បទំ, អត្ថំ ព្យញ្ញាយតិ បកាសេតីតិ ព្យញ្ញនំ,
បទមេវ។ តេនេវាហ “ឧប្បជិចាជិយា... បេ... ព្យញ្ញនន្តិ វុច្ឆតិ” តិ។
បទសមុទាយព្យតិរេកេនវិសុំ ចាឡិ នាម នត្ថិតិ អាហា “ឧកយមេតំ ចាឡិយាវ
នាម” តិ។ បកដ្ឋានញ្ញាវចនប្បពន្ធនំ អាឡិយេវ ចាឡិ វុច្ឆតិ។ សេសមេត្ត
ឯកាធនមញ្ញ ឧត្តានត្ថមេវ។

អធិករណាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ក. ពាលវគ្គវណ្ណានា

២២-២៤. តតិយស្ស បឋមទុតិយតតិយានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

២៥. ចតុត្ថេ នេតញ្ញេតិ អញ្ញតោ អាហារិទ្ធា ពោធិតញ្ញេ, ញាបេតញ្ញេតិ
អត្ថោ។

២៦. ធម្មេនោ ចេបិ បដិច្ឆាទេត្វា ករោន្តិតិ ចាលាតិចាតាធិនិ ករោត្តោ
សចេបិ អប្បជិច្ឆាទេត្វា ករោន្តិ។ បដិច្ឆន្ធមេវាតិ វិញ្ញហិ គហិតព្ពការតោ
បដិច្ឆាទនារហត្ថា បដិច្ឆន្ធមេវាតិ វុច្ឆតិ។ អវិចិអាធយោ បទេសវិសេសា
តត្ថបបន្នា សត្តា ច និរយគ្គហណោន គហិតាតិ អាហា “និរយោតិ
សហោកាសកា ខន្ធា” តិ។ តិវច្ឆានយោនិ នាម វិសុំ បទេសវិសេសោ នត្ថិតិ
អាហា “តិវច្ឆានយោនិយំ ខន្ធាវ លព្ពន្ធិ” តិ។

៣៧. ធនមេ អត្ថោ ជលំ តទដ្ឋិនវុត្តិតាយ វសោ ឯតស្សាតិ អត្ថវសោ,
ហេតូតិ អាហា “អត្ថវសេតិ ការណានិ” តិ។ អវញ្ញវនបត្តានិ
អវញ្ញលក្ខណប្បត្តានិ វនបត្តានិ។ វនបត្ត-សន្នោ ហិ សណ្ឋាភូតេ វុត្តសមូហេបិ

វត្តតីតិ អរញ្ញគ្គហឈាំ។ វនីយតិ វិវេកកាមេហិ ភជីយតិ, វនុតេ វាតេ
អត្តសម្បត្តិយា វសនត្ថាយ យាចន្តោវិយ ហោតីតិ វនំ, បតិជ្ជហន្តិ ឯត្ថ
វិវេកកាមា យថាធិប្បតិវិសេសាធិកមេនាតិ បត្តំ, វនេសុ បត្តំ គហនដ្ឋានេ
សេនាសនំ វនបត្តំ។ កិញ្ញាបីតិ អនុជាននសម្ភារវនត្ថេ និចាតោ។ កិ
អនុជានាតិ? និប្បវិយាយតោ អរញ្ញភារំ តាមតោ ពហិ អរញ្ញន្តិ។ តេនាហ
“និប្បវិយាយេនា”តិអាទិ។ កិ សម្ភារេតិ? អរញ្ញកង្កនិច្ឆាទកត្តំ។ យញ្ញ
អរញ្ញកង្កនិច្ឆាទកំ, តំ វិសេសតោ អរញ្ញន្តិ វត្តត្ថន្តិ។ តេនាហ “យំ តំ
បញ្ចធនុសតិក”តិអាទិ។ និក្ខមិទ្ធា ពហិ ឥន្ទឌីលាតិ ឥន្ទឌីលតោ ពហិ
និក្ខមិទ្ធា, តតោ ពហិ បដ្ឋាយាតិ អត្តោ។ ពហិ ឥន្ទឌីលាតិ វា យត្ថ ទ្វេ តីណិ
ឥន្ទឌីលានិ, តត្ថ ពហិទ្ធា ឥន្ទឌីលតោ បដ្ឋាយ។ យត្ថ តំ នត្ថិ, តទរបាដ្ឋានតោ
បដ្ឋាយាតិ វនន្តិ។ តាមន្តន្តិ តាមសមីបំ។ អនុបចារដ្ឋានន្តិ និច្ចកិច្ចវសេន ន
ឧបចរិតត្ថដ្ឋានំ។ តេនាហ “យត្ថ ន កសីយតិ ន វបីយតី”តិ។

អត្ថនោ ច ទិដ្ឋធម្មសុខិហារន្តិ ឯតេន សត្តា អត្ថនោ វិវេកាភិវត្តិ
បកាសេតិ។ តត្ថ ទិដ្ឋធម្មោ នាម អយំ បច្ចក្ខោ អត្តភារោ, សុខិហារោ នាម
ចតុន្នំ ភិយាបថវិហារានំ ជាសុតា។ ឯកកស្ស ហិ អរញ្ញេ អន្តមសោ
ឧច្ចារវស្សាវកិច្ចំ ឧបាទាយ សត្តេ ភិយាបថា ជាសុកា ហោន្តិ, តស្មា ទិដ្ឋធម្ម
សុខិហារំ ទិដ្ឋធម្មសុខិហារន្តិ ឯវំ វា ឯត្ថ អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។

បច្ឆិមញ្ច ជនតំ អនុកម្មមាណាតិ កថំ អរញ្ញវាសេន បច្ឆិមា ជនតា
អនុកម្មិតា ហោតិ? សទ្ធាបព្ពជិតា ហិ កុលបុត្តា ភគវតោ អរញ្ញវាសំ ទិស្វា
“ភគវាបិ នាម អរញ្ញសេនាសនានិ ន មុញ្ញតិ, យស្ស នេវត្ថិ បរិញ្ញាតព្ពំ ន
បហាតព្ពំ ន ភាវេតព្ពំ ន សច្ចិកាតព្ពំ, កិមង្គំ បន មយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ
វសិតព្ពមេវ មញ្ញាស្សន្តិ, ឯវំ ទិប្បមេវ ទុក្ខស្សន្តករា ភវិស្សន្តិ។ ឯវំ បច្ឆិមា

ជនតា អនុកម្មវិទ្យា ហោតិ។ ឯតមត្តំ ធស្សន្តោ អាហា “បច្ឆិមេ មម សាវកេ អនុកម្មវិទ្យា”តិ។

៣២. ឯកាទសមេវិជ្ជំ កជន្តិតិ វិជ្ជាកាគិយា, វិជ្ជាកាគេ វិជ្ជាកោជ្ជាសេ វត្ថុន្តិតិបិ វិជ្ជាកាគិយា។ បទំ បច្ឆិន្ទតិ មគ្គចិត្តស្ស បតិជ្ជំ ឧបច្ឆិន្ទតិ, មគ្គចិត្តំ បតិជ្ជាបេតុំ ន ទេតីតិ អត្តោ។ ឧប្បដ្ឋេត្វាតិ សមុច្ឆេទវសេន សមូលំ ឧទ្ធកិច្ចា។ អជ្ជសុ ហំនេសូតិ ពុទ្ធាធិសុ អជ្ជសុ ហំនេសុ។ រាគស្ស ខយវិរាគេនាតិ រាគស្ស ខយសម្ព័ន្ធតេនវិរាគេន, រាគស្ស អនុប្បត្តិធម្មតាចាននេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ពាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. សមចិត្តវគ្គវណ្ណានា

៣៣. ចតុត្ថស្ស បឋមេ ភវន្តិ ឯត្ថ បតិជ្ជហន្តិតិ ភូមិ, អសប្បវិសានំ ភូមិ អសប្បវិសភូមិ។ សប្បវិសភូមិយម្មិ ឯសេវ នយោ។ កតំ ន ជាតាតិ អកតញ្ច, អសមត្ថសមាសាយំ គមកត្តា “អស្សរិយបស្ស”តិ អាធិសុ វិយ។ តេនាហា “កតំ ន ជាតាតិ”តិ។ អកតវេធិតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ ចាកជំ កត្វា ន ជាតាតិ “ឥទញ្ចេន មយ្ហំ ឥមិនា កត”តិ សង្ឃមជ្ឈកណាមជ្ឈាធិសុ ចាកជំ កត្វា ន ជាតាតិ, ន បកាសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបញ្ញាតន្តិ ថោមនាវសេន ឧបកត្តា ញាតំ។ តេនាហា “វណ្ណាត”តិ អាធិ។

៣៤. ធុតិយេ វស្សសតបរិមាណាមាយុ អស្សតិ វស្សសតាយុកោ, វស្សសតាយុកតញ្ច វស្សសតាយុកកាលេ ជាតស្សេវ ហោតិ, នាញ្ញស្សតិ អាហា “វស្សសតាយុកកាលេ ជាតោ”តិ។ វស្សសតំ ជីវតិ សីលេនាតិ វស្សសតជីវី។ វស្សសតន្តិ ច អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ តេនាហា

“សកលំ វស្សសតំ ជីវន្តោ” តិ។ មាតាបិតុនំ មាតាវ ពហូបការតរាតិ
តស្សាយេវ បធានភាវេន បដិកាតព្វត្តា ទក្ខិណំ អំសក្ខជំ វទន្តិ។
បាធយលោហិតំ ចាយេត្វាតិ ជីវំ សន្ធាយ វទតិ។ លោហិតញ្ចិ ជីវភាវេន
បរិណាមំ គច្ឆតិ។ ត្យាស្សាតិ តេ អស្ស។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

៣៥. តតិយេ តេនុបសង្កម្មីតិ ឯត្ថ យេនាធិប្បាយេន សោ ព្រាហ្មណោ
ភគវន្តំ ឧបសង្កម្មី, តំ ចាកជំ កត្វា ទស្សេតុំ “សោ ហិ
ព្រាហ្មណោ” តិអាធិមាហ។ វិវដ្ឋនបញ្ញាត្តិ យំ បញ្ញំ បុដ្ឋោ វិវដ្ឋិត្វា កថេសិ,
អវិបរីតំ កត្វា សម្មាទេតុំ ន សក្កោតិ, តាធិសំ បញ្ញាត្តិ អត្ថោ។ ឧភតោកោដិកំ
បញ្ញាត្តិ ឧភោហិ កោដិហិ យុត្តំ បញ្ញំ។ “កីវាធិ ភវំ គោតមោ” តិ ហិ បុដ្ឋោ
“កិរិយវាទិម្ហី” តិ វា វទេយ្យ “អ កិរិយវាទិម្ហី” តិ វា, តស្មា ឥមស្ស បញ្ញាស្ស
វិស្សន្ធនេ “កិរិយវាទិម្ហី” តិ ឯកា កោដិ, “អ កិរិយវាទិម្ហី” តិ ទុតិយាតិ
កោដិទ្វយយុត្តោ អយំ បញ្ញោ។ ឧត្តិលីតុត្តិ ទ្វេ កោដិយោ មោចេត្វា កថេតុំ
អសក្កោន្តោ ពហិ ជីហរិតុំ អត្ថតោ អបនេតុំ ន សក្ខិស្សតិ។ ទ្វេ កោដិយោ
មោចេន្តោ ហិ តំ ពហិ ជីហរិតិ នាម។ ឧត្តិលីតុត្តិ បុច្ឆាយ ទោសំ ទត្វា ហារេតុំ
អសក្កោន្តោ បវេសេតុំ ន សក្ខិស្សតិ។ តត្ថ ទោសំ ទត្វា ហារេន្តោ ហិ គិលីត្វា
វិយ អទស្សនំ គមេន្តោ បវេសេតិ នាម។ កីលទ្ធិកោតិ កីទ្ធិដ្ឋិកោ។ វទន្តិ
ឯតេនាតិ វាទោ, ទិដ្ឋិ។ កោ វាទោ ឯតស្សាតិ កីវាធិ។ កិមក្ខាយីតិ កិមភិធាយី,
កីទិសី ធម្មកថា។ តេនាហ “កី នាម... បេ... បុច្ឆតិ” តិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

៣៦. ចតុត្ថេ ទក្ខិណំ អរហន្តីតិ ទក្ខិណោយ្យា។ អាហុនំ វុច្ឆតិ ទានំ, តំ
អរហន្តីតិ អាហុនេយ្យា។

៣៧. បញ្ចមេ កថមយំ មិការមាតា នាម ជាតាតិ អាហ “សា ហិ” តិអាធិ។
សត្តជេដ្ឋកស្ស បុត្តស្សាតិ អត្ថនោ បុត្តសុ សត្តបឋមំ ជាតស្ស បុត្តស្ស។

អយ្យកសេដ្ឋិនោវ សមាធនាមកត្តាតិ មិការសេដ្ឋិនា ឯវ សធិសនាមកត្តា។
តស្ស កិវ សត្តជេដ្ឋស្ស បុត្តស្ស នាមគ្គហណាទិវសេ អយ្យកស្ស
មិការសេដ្ឋិស្សេវ នាម អកំសុ។ អនិពទ្ធវាសោ ហុត្វាតិ ឯកស្មីយេវ វិហារេ
និពទ្ធវាសោ អហុត្វា។ ធុវបរិភោគានីតិ និយតបរិភោគានិ។ ននុភគវា កនាចិ
ចារិកម្មិ បក្កមតិ, កចំ តានិ សេនាសនានិ ធុវបរិភោគេន បរិភូញ្ញីតិ អាហា
“ឧតុវស្សំ ចារិកំ ចរិទ្ធាបី”តិអាទិ។ តត្ថ ឧតុវស្សន្តិ ហេមន្តគិម្ពេ សន្ធាយ វទតិ។
មគ្គំ វេបេត្វាតិ ថេវស្ស អាគមនមគ្គំ វេបេត្វា។ ឧណ្ហាវលាហកាតិ ឧណ្ហាឧតុនោ
បច្ឆយភូតមេយមាលាសមុដ្ឋាបកា ទេវបុត្តា។ តេសំ កិវ
តថាចិត្តប្បាទសមកាលមេវ យទិច្ឆិតំ ហំនំ ឧណ្ហំ ជរមាណា, វលាហកមាលា
នាតិពហលា ឥតោ ចិតោ នកំ នាទេន្តិវិជារតិ។ ឯស នយោ
សីតវលាហកវស្សវលាហកាសុ។ អព្ពវលាហកា បន ទេវតា
សីតុណ្ហាវស្សេហិវិនា កេវលំ អព្ពបជលស្សេវ សមុដ្ឋាបកា វេទិតញ្ញា។ កេវលំ
វាវាតស្សេវ, តេនេវ ទេវតា វាតវលាហកា។

ឯត្ថ ច យំ វស្សានេ ច សិសិវេ ច អព្ពំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ឧតុសមុដ្ឋានំ
ចាកតិកមេវ។ យំ បន អព្ពម្ពិយេវ អតិអព្ពំ សត្តាហម្មិ ចន្ទស្សិយេ នាទេត្វា
ឯកន្ទការំ ករោតិ, យញ្ច ចិត្តវេសាខមាសេសុ អព្ពំ, តំ ទេវតានុភាវេន ឧប្បន្នំ
អព្ពន្តិ វេទិតព្ពំ។ យោ ច តស្មី តស្មី ឧតុម្ហិ ឧត្តរទក្ខិណាទិបកតិវាតោ ហោតិ,
អយំ ឧតុសមុដ្ឋានោ។ វាតេបិ វនុក្ខត្តន្ទាទិប្បទាលនោ អតិវាតោ នាម អត្ថិ។
អយញ្ជេវ, យោ ច អញ្ជាបិ អកាលវាតោ, អយញ្ច ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តោ។
យំ គិម្ពានេ ឧណ្ហំ, តំ ឧតុសមុដ្ឋានិកំ ចាកតិកមេវ។ យំ បន ឧណ្ហាបិ អតិឧណ្ហំ
សីតកាលេ ច ឧប្បន្នំ ឧណ្ហំ, តំ ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តំ។ យំ វស្សានេ ច ហេមន្ត
ច សីតំ ហោតិ, តំ ឧតុសមុដ្ឋានមេវ។ យំ បន សីតេបិ អតិសីតំ, គិម្ពេ ច ឧប្បន្នំ
សីតំ, តំ ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តំ។ យំ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ វស្សំ, តំ

ឧតុសមុជ្ជានមេរ, យំ បន វស្សយេវ អតិវស្សំ, យញ្ចា ចិត្តវេសាឧមាសេសុ
វស្សំ, តំ ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តំ។

តត្រិទំ វត្ថុ - ឯកោ កិរ វស្សវលាហាកទេវបុត្តោ
តករកូដវាសិទ្ធិណាសវត្ថុវស្ស សន្តិកំ គន្ធា វទ្ធិត្វា អដ្ឋាសិ។ ថេរោ - “កោសិ
ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិ។ អហំ, ភន្តេ, វស្សវលាហាកោ ទេវបុត្តាតិ។ តុម្ហាកំ កិរ ចិត្តន ទេវោ
វស្សតីតិ? អាម, ភន្តេតិ។ បស្សិតុកាមា មយន្តិ។ តេមិស្សថ, ភន្តេតិ។
មេយសីសំ វា គន្ធិតំ វា ន បញ្ញាយតិ, កថំ តេមិស្សមាតិ? ភន្តេ, អម្ហាកំ ចិត្តន
ទេវោ វស្សតិ, តុម្ហេ បណ្ណាសាលំ បរិសថាតិ។ សាធុ ទេវបុត្តាតិ ចាទេ ឆោវិត្វា
បណ្ណាសាលំ ចាវិសិ។ ទេវបុត្តោ តស្មី បរិសន្តេយេវ ឯកំ គីតំ កាយិត្វា ហត្ថំ
ឧត្តិបិ, សមន្តា តិយោជនដ្ឋានំ ឯកមេយំ អហោសិ។ ថេរោ អឡតិស្តោ
បណ្ណាសាលំ បរិដ្ឋោតិ។

កាមំ ហេដ្ឋា វុត្តាបិ ទេវតា ចាតុមហារាជិការ, តា បន តេន តេន
វិសេសេន វត្វា ឥនានិ តទញ្ញោ បឋមភូមិកេ កាមាវចរទេវេ សាមញ្ញតោ
គណ្ណានោ “ចាតុមហារាជិកា”តិ អាហា។ ធនវជ្ជវិរុទ្ធកវិរុបក្ខកុវេរសម្ពាតា
ចត្តារោ មហារាជាទោ ឯតេសន្តិ ចាតុមហារាជិកា, តេ សិនេរុស្ស បព្ពតស្ស
វេមជ្ឈេ ហោន្តិ។ តេសុ បព្ពតជ្ជកាបិ អត្ថិ អាកាសជ្ជកាបិ។ តេសំ បរម្បរា
ចក្កវាឡបព្ពតំ បត្តា។ ទិដ្ឋាបទោសិកា មនោបទោសិកា ចន្ទិមា ទេវបុត្តោ
សូរិយោ ទេវបុត្តោតិ ឯតេ សព្វេបិ ចាតុមហារាជិកទេវលោកជ្ជា ឯវ។

តាវតីសាតិ តាវតីសានំ ទេវានំ នាមំ, តេបិ អត្ថិ បព្ពតជ្ជកា, អត្ថិ
អាកាសជ្ជកា, តេសំ បរម្បរា ចក្កវាឡបព្ពតំ បត្តា។ តថា យាមាទីនំ។
ឯកទេវលោកេបិ ហិ ទេវានំ បរម្បរា ចក្កវាឡបព្ពតំ អប្បត្តា នាម នត្ថិ។ តត្ថ
មយេន មាលាវេន សទ្ធិ មចលតាមេ កាលំ កត្វា តេត្ថីស សហបុញ្ញការិទោ

ឯត្ថ និព្វត្តាតិ តំ សហចារិតំ ហំនំ តេត្ថីសំ, តទេវ តាវតីសំ, តំ និវាសោ
ឯតេសន្តិ តាវតីសាតិ វេទន្តិ។ យស្មា បន សេសចក្កវាឡេសុបិ
ឆកាមាវចរទេវលោកា អត្ថិ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ “សហស្សំ ចាតុមហារាជិកានំ
សហស្សំ តាវតីសាន”ន្តិ (អ. និ. ៣.៨០)។ តស្មា នាមបណ្ណាតិយេវេសា តស្ស
ទេវលោកស្សាតិ វេទិតញ្ញា។ ទុក្ខតោ យាតា អបយាតាតិ យាមា។ អត្ថនោ
សិរិសម្បត្តិយា តុសំ ឥតា គតាតិ តុសិតា។ និម្មានេ វតិ ឯតេសន្តិ
និម្មានវតិនោ។ វសវត្ថិ ទេវតាតិ បរនិម្មិតវសវត្ថិនោ ទេវា។ បរនិម្មិតេសុ
កោគេសុ វសំ វត្ថេន្តិតិ បរនិម្មិតវសវត្ថិនោ។

ព្រហ្មតោ បរិវុទ្ធា តេហិ តេហិ ឈានាធិហិ វិសិដ្ឋេហិ គុណេហិតិ ព្រហ្មា។
វណ្ណាវន្តតាយ ចេវ ធីយាយុកតាយ ច ព្រហ្មចារិសដ្ឋាធិហិ មហន្តោ ព្រហ្មាតិ
មហាព្រហ្មា។ តស្ស បរិសាយំ ភវា បរិចារិកាតិ ព្រហ្មចារិសដ្ឋា។ តស្សេវ
បុរោហិតដ្ឋានេ បិតាតិ ព្រហ្មបុរោហិតា។ អាកស្សវេហិ បរិត្តា អាកា ឯតេសន្តិ
បរិត្តាកា។ អប្បមាណា អាកា ឯតេសន្តិ អប្បមាណាកា។ ធិបិកាយ អច្ចិវិយ
ឯតេសំ សរីរតោ អាកា ធិដ្ឋិតា ធិដ្ឋិតា បតន្តិវិយ សរតិ វិស្សរតីតិ អាកស្សរា,
យថាវុត្ថប្បកាយ អាកាសនសីលា វា អាកស្សរា។ សុភាតិ សោភនា បកា។
សុភាតិ ហិ ឯកគ្បនា និច្ចលា សរីរភា វុច្ឆតិ, សា បរិត្តា សុភា ឯតេសន្តិ
បរិត្តសុភា។ អប្បមាណា សុភា ឯតេសន្តិ អប្បមាណាសុភា។ សុភេន ឌុកិណ្ណា
វិកិណ្ណា, សុភេន សរីរប្បការណ្ណេន ឯកគ្បនា សុវណ្ណាមញ្ញសាយ
បិបតសម្បជ្ជលិតកញ្ចនបិណ្ឌាសស្សិរិកាតិ សុភកិណ្ណា។ តត្ថ សោភនាយ
បកាយ កិណ្ណា សុភាកិណ្ណាតិ វត្ថុព្កេ ភា-សទ្ធស្ស រស្សត្ថំ អន្តិម ណា-ការស្ស
ហា-ការញ្ច កត្វា “សុភកិណ្ណា”តិ វុត្ថំ។ វិបុលជលា វេហប្បលា។ វិបុលជលាតិ ច
វិបុលសន្តសុខវណ្ណាធិជលា។ អប្បកេន កាលេន អត្ថនោ ហំនំ នវិជហន្តិតិ
អវិហា។ កេនចិ ន តបនីយាតិ អតប្បា។ អកិច្ឆេន សុខេន បស្សិតញ្ញា

មនុញ្ញរូបតាមាតិ សុទ្ធស្ស។ សុបរិសុទ្ធនិស្សនតាយ សម្មា បស្សន្តិ សីលេនាតិ
សុទ្ធស្សី។ ឧក្កជ្ជសម្មត្តិហិ យោគតោ នត្ថិ ឯតេសំ កនិជ្ជា សម្មត្តិ អកនិជ្ជា។

កាយសក្ខីហិ ឆាមកាយេន ទេសនាយ សម្មជីច្ឆនវសេន
សក្ខីភូតេហិ។ ហាលាហលន្តិ កោលាហលំ។ មហគ្គតចិត្តេនាតិ
ចតុត្ថជ្ឈានចាទកេន អភិញ្ញាចិត្តេន។

ននុ ច “អជ្ឈត្ថន្តិ កាមភវេ, ពហិទ្ធាតិ រូចារូបភវេ” តិ ច អយុត្តមេតំ?
យស្មីញ្ចិ ភវេ សត្តា ពហុតរំ កាលំ វសន្តិ, សោ នេសំ អជ្ឈត្ថំ។ យស្មីញ្ចិ អប្បតរំ
កាលំ វសន្តិ, សោ នេសំ ពហិទ្ធាតិ វត្ថុ យុត្ថំ។ រូចារូបភវេ ច សត្តា ចិរតរំ វសន្តិ,
អប្បតរំ កាមភវេ, តស្មា “អជ្ឈត្ថន្តិ កាមភវេ, ពហិទ្ធាតិ រូចារូបភវេ” តិ កស្មា
វុត្ថន្តិ អាហា “កិញ្ចាបី” តិ អាទិ។ ចតុត្ថមេវ កោដ្ឋាសន្តិ វិវដ្តជ្ជាយិសម្ពាតំ ចតុត្ថំ
អសង្ខេប្យកប្បំ។ ឥតវេស្វតិ សំវដ្តសំវដ្តជ្ជាយិវិវដ្តសម្ពាតេសុ តិសុ
អសង្ខេប្យកប្បេសុ។ អាលយោតិ សង្កោ។ បត្តនាតិ “កចំ ឆាម តត្រូបបដ្ឋា
ភវិស្សមា” តិ អភិបត្តនា។ អភិលាសោតិ តត្រូបបដ្ឋិតុកាមតា។
តស្មា តិ អាទិនា យថាវុត្ថមត្ថំ និកមេតិ។

ឯត្ថាយំ អធិប្បាយោ - កស្សចិបិ កិលេសស្ស អវិក្ខម្ពិតត្តា កេនចិបិ
បកាវេន វិក្ខម្ពនមត្តេនបិ អវិមុត្តោ កាមភវេ អជ្ឈត្ថគ្គហណាស្ស អត្តានំ
អធិកិច្ច ឧទ្ទិស្ស បវត្តក្កាហស្ស វិសេសបច្ចយោតិ អជ្ឈត្ថំ ឆាម។ តត្ថ ពន្ធនំ
អជ្ឈត្ថសំយោជនំ, តេន សំយុត្តោ អជ្ឈត្ថសំយោជនោ។ តត្ថិបរិយាយតោ
ពហិទ្ធាសំយោជនាតិ។

ធន្ធាភវសេនេវ អជ្ឈត្ថសំយោជនំ ពហិទ្ធាសំយោជនញ្ច បុគ្គលំ ទស្សេត្វា
ឥនានិ ឡិវម្ពាគិយឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនវសេនបិ ទស្សេតុំ “ឡិវម្ពាគិយានិ

វា"តិអាទិមាហ។ ឡំ វុច្ឆតិ កាមធាតុ, បដិសន្ធិយា បច្ចយភាវេន តំ ឡំ ភជន្តិតិ
ឡំម្កាតិយានិ។ តត្ថ ច កម្មនាវិចាកំ សត្តន ច ទុក្ខំ សំយោជន្តិតិ
សំយោជនានិ, សក្កាយទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសកាមរាគបដិយា។ ឧទ្ធុ
វុច្ឆតិ រូបារូបធាតុ, វុត្តនយេនេតំ ឧទ្ធុ ភជន្តិតិ ឧទ្ធុម្កាតិយានិ, សំយោជនានិ។
រូបរាគារូបរាគមាទុទ្ធាវិជ្ជា។ អថ វា ឡំម្កាតិ វុច្ឆតិ កាមធាតុ រូបារូបភវេតោ
ហេដ្ឋាភូតត្តា, តត្រូបបត្តិយា បច្ចយភាវេតោ ឡំម្កាតស្ស ហិតានិ
ឡំម្កាតិយានិ យថា "វុច្ឆាយោគោ ទុហាកោ"តិ។ ឧទ្ធុម្កាតោ នាម មហគ្គតភាវោ,
តស្ស ហិតានិ ឧទ្ធុម្កាតិយានិ។ ចាទេសុ ពទ្ធជាសាលោការិយ
បញ្ចោរម្កាតិយសំយោជនានិ ហេដ្ឋា អាកឡមាណាការានិ ហោន្តិ។ ហេតុហិ
គហិតរុក្ខសាខារិយ បញ្ចុទ្ធុម្កាតិយសំយោជនានិ ឧបរិ អាកឡមាណាការានិ។
យេសញ្ញិ សក្កាយទិដ្ឋិអាទិនិ អប្បហីនានិ, តេ ភវេត្ថបិ និព្ពត្ថ ឯតានិ
អាកឡិក្ខា កាមភវេយេវ ចាតេន្តិ, តស្មា ឯតានិ បញ្ច គច្ឆន្តំ វារេន្តិ, គតំ បុន
អានេន្តិ។ រូបរាគាទិនិ បញ្ច គច្ឆន្តំ ន វារេន្តិ, អាកន្តំ បន ន ទេន្តិ។

អសមុច្ឆន្នេសុ ឡំម្កាតិយសំយោជនេសុ លទ្ធិបច្ចយេសុ ឧទ្ធុម្កាតិយានិ
សំយោជនានិ អគណនូបគានិ ហោន្តិតិ លព្ពមាណនម្បិ បុប្ផជ្ជនានំ វសេន
អវិភជិត្វា អវិយានំ យោគវសេន វិភជិតុកាមោ "ឧភយម្បិ ចេត"ន្តិអាទិមាហ។
តត្ថ វុច្ឆនិស្សិតមហាជនស្សាតិ បុប្ផជ្ជនេ សន្ធាយ វេទតិ។ ទ្វេដា បរិច្ឆន្នោតិ
កាមសុគតិរូបារូបភវេសេន ទីហិ បកាវេហិ បរិច្ឆន្នោ។

វុច្ឆកសាលោបមំ ឧត្តានត្ថមេវ។ ឡំបម្មសំសន្តនេ បន កស្សចិ កិលេសស្ស
អវិក្ខម្ពិតត្តា, កថញ្ចិបិ អវិមុត្តោ កាមភវោ អជ្ឈត្ថគ្គហណស្ស
វិសេសបច្ចយត្តា, ឥមេសំ សត្តានំ អព្ពន្ធរដ្ឋេន អន្តោ នាម។ រូបារូបភវោ
តត្ថិបរិយាយតោ ពហិ នាម។ តថា ហិ យស្ស ឡំម្កាតិយានិ សំយោជនានិ

អប្បបរិណាមិ, សោ អដ្ឋត្ថសំយោជនោ វុត្តោ។ យស្ស តានិ បបរិណាមិ, សោ
ពហិទ្ធាសំយោជនោ។ តស្មា អន្តោ អសមុច្ឆិន្ទពន្ធតាយ ពហិ ច
បវត្តមានកវុត្តសន្តានតាយ អន្តោពទ្វា ពហិសយិតោ នាម។
និរន្តរប្បវត្តកវុត្តសន្តានវសេន ហិ សយិតវេហារោ។ កាមំ នេសំ ពហិពន្ធម្មិ
អសមុច្ឆិន្ទំ, អន្តោពន្ធស្ស បន មូលតាយ ឯវំ វុត្តំ។ តេនាហ “សំយោជនំ បន
តេសំ កាមាវច្ចបនិពន្ធមេវ” តិ។ ឥមិនា នយេន សេសត្ថយេបិ អត្តោ
វេទិតញោ។

ឯត្តាវតា ច កិរាតិ កិរ-សន្តោ អរុចិសំសូចនត្តោ។ តេនេត្ថ អាចរិយវាទស្ស
អត្តនោ អរុច្ឆនការំ ជីបេតិ។ “សីលវា” តិ អនាមជ្ជិវសេសសាមញ្ញតោ
សីលសង្ខេបេន គហិតំ, តញ្ច ចតុត្ថជន្តិ អាចរិយត្ថេវ “ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ
ឧទ្ទិសិត្វា” តិ អាហា។ តត្ថាតិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេសុ។ ដេដ្ឋកសីលន្តិ
បធានសីលំ។ ឧកយត្ថាតិ ឧទ្ទេសនិទ្ទេសេសុ, និទ្ទេសេ វិយ ឧទ្ទេសេបិ
ចាតិមោក្ខសំវារោ យេវេន វុត្តោ “សីលវា” តិ វុត្តត្ថាតិ អធិប្បាយោ។
សីលគ្គហណាញិ ចាឡិយំ ចាតិមោក្ខសំវារវសេនេវ អាគតំ។ តេនាហ
“ចាតិមោក្ខសំវារេយេវ” តិអាធិ។ តត្ថ អវជារណេន ឥតវេសំ តិណ្ណំ
ឯកទេសេន ចាតិមោក្ខន្តោគធាការំ ជីបេតិ។ តថា ហិ
អនោលោកិយោលោកនេ អាជីវហេតុ ច សិក្ខាបទីវតិក្កមេ គិលានបច្ចយស្ស
អបច្ចវេក្ខិតបរិភោគេ ច អាបត្តិ វិហិតាតិ។ តីណីតិ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលាធិនិ។
សីលន្តិ វុត្តជ្ជានំ នាម អត្ថីតិ សីលបរិយាយេន តេសំ កត្តចិ សុត្តេ គហិតជ្ជានំ
នាម កី អត្ថិ យថា “ចាតិមោក្ខសំវារេ” តិ? អាចរិយស្ស សម្មុទ្ធតាយ
អប្បជិត្តិបន្តោ ឧបចារេន បុច្ឆន្តោ វិយ វេទតិ។ តេនាហ “អនុជានន្តោ” តិ។
ធម្មារក្ខាមត្តកមេវាតិ តស្ស សល្លហុកការមាហា ចិត្តាធិដ្ឋានការមត្តេន
បដិចាកតិកការាបត្តិតោ។ ឥតវទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។ បច្ចុប្បត្តិមត្តកន្តិ

ផលន ហេតុ ឧស្សេតិ។ ឧប្បាទនហេតុកា ហិ បច្ចយានំ ឧប្បត្តិ។ ឥធមត្ថន្តិ ឥទំ
បយោជនំ ឥមស្ស បច្ចយស្ស បរិភុញ្ញនេតិ អធិប្បាយោ។ និប្បវិយាយេនាតិ
ឥមីនា ឥន្ទ្រិយសំវរាជិនី តីណិ បធានស្ស សីលស្ស បរិចាលនវសេន បវត្តិយា
បរិយាយសីលានិ នាមាតិ ឧស្សេតិ។ ឥនានិ ចាតិមោក្ខសំវរស្សេវ បធានការំ
ព្យតិវេកតោ អន្ធយតោ ច ឧបមាយ វិភាវេតុំ “យស្ស” តិអាធិមាហ។ តត្ថ សោ
ចាតិមោក្ខសំវរោ។ សេសានិ ឥន្ទ្រិយសំវរាជិនិ។

ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោតិ យោ ហិ នំ ចាតិ វក្ខតិ, តំ មោក្ខតិ មោចេតិ
អាចាយិកាជីហិ ធុក្ខហិតិ ចាតិមោក្ខន្តិ លទ្ធានេន សិក្ខាបទសីលេន
បិហិតកាយវចីន្ទារោ។ សោ បនយស្មា វេរុតោ តេន សមន្នាគតោ នាម
ហោតិ, តស្មា វុត្ថំ “ចាតិមោក្ខសំវរេន សមន្នាគតោ” តិ។

អបរោ នយោ - កិលេសានំ ពលវការតោ, ចាបកិរិយាយ ច
សុករការតោ, បុញ្ញកិរិយាយ ច ធុក្ខរការតោ ពហុក្ខត្ថំ អចាយេសុ
បតនសីលេតិ ចាតិ, បុដ្ឋនោ។ អនិច្ចតាយ វា ភវាជីសុ កម្មវេកក្ខត្ថោ
យជិយន្តិវិយ អនវជ្ជានេន បរិព្ពមនតោ គមនតោ គមនសីលេតិ ចាតិ,
មរណវសេន តម្លិ តម្លិ សត្វនិកាយេ អត្តការស្ស ចាតនសីលោ វា ចាតិ,
សត្វសន្តានោ, ចិត្តមេវ វា។ តំ ចាតី សំសារធុក្ខតោ មោក្ខតិ ចាតិមោក្ខំ។
ចិត្តស្ស ហិ វិមោក្ខេន សត្តាវិមុត្តោតិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ញំ “ចិត្តវេទានាវិសុជ្ឈន្តិ” តិ,
“អនុចាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត” តិ (មហាវ. ២៨) ច។

អថ វា អវិជ្ជាធិនា ហេតុនា សំសារេ បតតិ គច្ចតិ បវត្តតិ ចាតិ,
“អវិជ្ជាជីវរណានំ សត្តានំ តណ្ហាសំយោជនានំ សន្ធាវតំ សំសរត” តិ (សំ. និ.
២.១២៤) ហិ វុត្ថំ, តស្ស ចាតិនោ សត្តស្ស តណ្ហាធិសំកិលេសត្តយតោ

មោក្ខោ ឯតេនាតិ ចាតិមោក្ខោ។ “កណ្ណោកាឡោ”តិអាទិនំ វិយស្ស
សមាសសិទ្ធិវេទិតញ្ញា។

អថ វា ចាតេតិ វិនិចាតេតិ ទុក្ខេតិ ចាតិ, ចិត្តំ។ វុត្តញ្ញំ -

“ចិត្តេន និយតេ លោកោ, ចិត្តេន បរិកស្សតី”តិ; (សំ. និ. ១.៦២);

តស្ស ចាតិនោ មោក្ខោ ឯតេនាតិ ចាតិមោក្ខោ។ បតតិ វា ឯតេន
អចាយទុក្ខេ សំសារទុក្ខេ ចាតិ ចាតិ, តណ្ហាទិសំកិលេសោ។ វុត្តញ្ញំ -

“តណ្ហា ជនេហិ បុរិសំ, (សំ. និ. ១.៥៦-៥៧) តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ”តិ
(ឥតិវុ. ១៥, ១០៥; អ. និ. ៤.៩) ច អាទិ;

តតោ ចាតិតោ មោក្ខោតិ ចាតិមោក្ខោ។

អថ វា បតតិ ឯត្ថាតិ ចាតិ, ធម៌ អដ្ឋត្តិកពាហិរាទិ អាយតនានិ។ វុត្តញ្ញំ -

“ធម៌សុ លោកោ សមុប្បន្នោ, ធម៌សុ កុព្ពតិ សន្តវ”តិ (សំ. និ. ១.៧០; សុ. និ.
១៧១);

តតោ ធម៌អដ្ឋត្តិកពាហិរាយតនសម្ព័ន្ធតតោ ចាតិតោ មោក្ខោតិ
ចាតិមោក្ខោ។

អថ វា ចាតោវិនិចាតោ អស្ស អត្ថិតិ ចាតី, សំសារោ។ តតោ មោក្ខោតិ
ចាតិមោក្ខោ។

អថ វា សព្ពលោកាធិបតិការតោ ធម្មិស្សរោ ភគវា “បតី”តិ វុច្ចតិ, មុច្ចតិ
ឯតេនាតិ មោក្ខោ, បតិនោ មោក្ខោ បតិមោក្ខោ តេន បញ្ញត្តត្ថាតិ,

បតិមោក្ខោ ឯវ ចាតិមោក្ខោ។ សព្ពគុណានំ វា មូលភាវតោ ឧត្តមជ្ឈេន បតិ ច
សោ យថាវុត្តជ្ឈេន មោក្ខោ ចាតិ បតិមោក្ខោ, បតិមោក្ខោ ឯវ ចាតិមោក្ខោ។
តថា ហិ វុត្តំ “ចាតិមោក្ខន្តិ អាទិមេតំ មុខមេតំ បមុខមេត”ន្តិ (មហាវ. ១៣៥)
វិត្ថារោ។

អថ វា ប-ឥតិ បការេ, អតីតិ អច្ឆន្តត្ថ និចារតោ, តស្មា បការេហិ អច្ឆន្តំ
មោក្ខតីតិ ចាតិមោក្ខោ។ ឥនញ្ញា សីលំ សយំ តទន្ធុវសេន, សមាធិសហិតំ
បញ្ញាសហិតញ្ញាវិក្ខម្ពនវសេន, សមុច្ឆេទវសេន ច អច្ឆន្តំ មោក្ខតិ មោចតីតិ
ចាតិមោក្ខោ។ បតិ បតិ មោក្ខោតិ វា បតិមោក្ខោ, តម្លា តម្លា
វីតិក្កមនោសតោ បច្ឆេកំ មោក្ខោតិ អត្ថោ។ បតិមោក្ខោ ឯវ ចាតិមោក្ខោ។
មោក្ខោ វា និព្វានំ, តស្ស មោក្ខស្ស បតិពិម្ពក្ខតោតិ បតិមោក្ខោ។ សីលសំវារោ
ហិ សូរិយស្ស អរុណុគ្គមនំវិយ និព្វានស្ស ឧទយក្ខតោ តប្បដិភាកោវិយ
យថាវហំ កិលេសនិព្វាបនតោ បតិមោក្ខំ, បតិមោក្ខំយេវ ចាតិមោក្ខំ។

អថ វា មោក្ខំ បតិ វុត្តតិ, មោក្ខាភិមុខន្តិ វា បតិមោក្ខំ, បតិមោក្ខមេវ
ចាតិមោក្ខន្តិ ឯវមេត្ថ ចាតិមោក្ខសទ្ធស្ស អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។

អាចារកោចរសម្មន្នោតិ កាយិកវាចសិកអវីតិក្កមសម្ព័ន្ធតេន អាចារេន,
នវេសិយាធិកោចរតាធិសម្ព័ន្ធតេន កោចរេន សម្មន្នោ,
សម្មន្នអាចារកោចរោតិ អត្ថោ។ អប្បមត្តកេសូតិ បរិត្តកេសុ
អនាបត្តិគមនីយេសុ។ “ធុក្កជធុញ្ញាសិតមត្តេសូ”តិ អបរេ។ វរ្ម័ន្តេសូតិ
ការយ្ហេសុ។ តេ បន ឯកន្តតោ អកុសលសភាវា ហោន្តីតិ អាហា
“អកុសលធម្មេសូ”តិ។ ភយទស្សីតិ ភយតោ ទស្សនសីលោ, បរមាណុមត្តម្បី
វជ្ជំ សិនេរុប្បមាណំវិយ កត្វា កាយនសីលោ។ សម្មា អាទិយិត្វាតិ សម្មនេវ
សក្កច្ចំ សព្ពសោវ អាទិយិត្វា។ សិក្ខាបទេសូតិ និទ្ធារណោ ភុម្មន្តិ សមុទាយតោ

អរយវនិទ្ធារណំ ធនេស្សនោ “សិក្ខាបទេសុ តំ តំ សិក្ខាបទំ សមាទិយិត្វា
សិក្ខតី” តិ អត្ថមាហា, សិក្ខាបទេមេវ ហិ សមាទាតត្ថំ សិក្ខិតត្ថញ្ញាតិ
អធិប្បាយោ។ យំ កិញ្ចិ សិក្ខាបទេសូ តិ សិក្ខាកោដ្ឋាសេសុ
មូលបញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តិសព្វត្ថបញ្ញត្តិបទេសបញ្ញត្តិអាទិភេទំ យំ កិញ្ចិ
សិក្ខិតត្ថំ។ យំ បដិបទ្គិតត្ថំ បូរេតត្ថំ សីលំ, តំ បទ ទ្វារវសេន ទុរិយមេវា តិ អាហា
“កាយិកំ វា វាចសិកំ វា” តិ។ ឥមស្មី អត្ថវិកល្យេ សិក្ខាបទេសូ តិ អាធារេ ភុម្មំ
សិក្ខាការេសុ កស្សចិ វិសុំ អគ្គហណាតោ។ តេនាហា “តំ សព្វ” ត្ថិ។

អញ្ញាតវំ ទេវយជន្តិ អញ្ញាតវំ ទេវនិកាយំ។ អាតាមី ហោតី តិ បដិសន្ធិវសេន
អាគមនសីលោ ហោតិ។ អាគន្តាតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមិនា អង្កេនា តិ
ឥមិនា ការណេន។

សុត្តរិបស្សកោ យេភុយ្យេន ចតុធាតុវវត្ថានមុខេន កម្មដ្ឋានភិទិវេសី
ហោតី តិ អាហា “សុត្តរិបស្សកស្ស ធាតុកម្មដ្ឋានិកភិក្ខុនោ” តិ។ វុត្ថមេវត្ថំ
សម្មិណ្ឌោត្វា និគមេន្តោ “បឋមេន អង្កេនា” តិ អាទិមាហា។

ចិត្តស្ស សុខុមភារោ ឥធសុខមត្តការមាបន្នេន ទដ្ឋព្រោតិ អាហា “សព្វាបិ
ហិ តា” តិ អាទិ។ តន្តិវសេនា តិ កេវលំ តន្តិជ្ជបនវសេន, ន បទ ថេរស្ស កស្សចិ
មគ្គស្ស វា ជលស្ស វា ឧប្បាទនត្ថាយ, នាបិ សម្មាបដិបត្តិយំ យោជនត្ថាយា តិ
អធិប្បាយោ។

៣៨. ធម្មេ មហាកក្ខាណោតិ តិហិកាលេ ឧដ្ឋេនិវញ្ញោ បុរោហិតបុត្តោ
អភិរូចោ ធន្សនីយោ ចាសាទិកោ សុវណ្ណាវណ្ណោ ច។ វរណា នាម វុក្ខោ, តស្ស
អវិទូរេ ភវត្តា នគរម្មិ វរណសន្នេន វុច្ឆតី តិ អាហា “វរណា នាម ឯកំ នគរ” ត្ថិ។
ទូន្មបធន្ស បច្ឆេកំ អភិសម្ពុន្នោ ហោតី តិ ហេតុសទ្ធិំ បច្ឆេកំ យោជេត្វា

ឧស្សេន្តា “កាមរាគាភិវិសេហតូ” តិអាទិមាហ។ ហេតុសន្តោសសម្ពន្ធ សតិ
យោអត្តោសម្ពរតិ, តំ ឧស្សេតុំ “ឥទំ វុត្តំ ហោតិ” តិអាទិមាហ។ តត្ថ
កាមរាគេន អភិវិជ្ជត្តាតិ ឯតេន កាមរាគាភិវិសេហតូតិ ឥមស្ស អត្ថំ
ជីវេតិ, តថាវិនិពទ្ធត្តាតិអាទិហិ កាមរាគវិនិពទ្ធហេតូតិអាទិនំ។ តតោ
មុខោតិ តទភិមុខោ។ មានន្តិ អាជ្ឈ កាទិមានភណ្ឌំ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

៣៨. សត្វមេ មជ្ជរាយន្តិ ឧត្តរមជ្ជរាយំ។ គុដ្ឋាវនេតិ កណ្តាគុដ្ឋាវនេ,
កាឡបិប្បលិវនេតិ អត្តោ។ ជរាជិណ្ឌោតិ ជរាយ ជិណ្ឌោ, ន ព្យាធិអាទិនំ វសេន
ជិណ្ឌោសទិសេ នាបិ អកាលិកេន ជរាយ អភិភូតេ។ វយោវុទ្ធីតិ ជិណ្ឌាត្តា ឯវ
ចស្ស វយោវុទ្ធិប្បត្តិយា វុទ្ធន សីលាធិវុទ្ធិយា។ ជាតិមហាល្អកេតិ ជាតិយា
មហាន្តតាយ ជីវត្តតាយ មហាល្អកេ, ន ភោគបរិវារាទិហិតិ អត្តោ។
អទ្ធកតេតិ ឯត្ថ អទ្ធសន្តោ ធីយកាលវាចិតិ អាហ “ធីយកាលទ្វានំ
អតិក្កន្តេ” តិ។ វយោតិ បុរិមបទលោបេនាយំ និទ្ទេសោតិ អាហ “បដ្ឋិមវយ” តិ,
វស្សសតស្ស តតិយកោដ្ឋាសសម្ពាតំ បដ្ឋិមវយំ អនុប្បត្តេតិ អត្តោ។

ភវតិ ឯត្ថ ជលំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ ភូមិ, ការណាន្តិ អាហ “យេន
ការណេនា” តិអាទិ។ បរិបក្កោតិ បរិណតោ, វុទ្ធិការំ បត្តោតិ អត្តោ។
មោយជិណ្ឌោតិ អន្តោ ជីវករណានំ ធម្មានំ អភាវេន តុច្ឆជិណ្ឌោ នាម។
ពាលនារកោបិ ធម្មារោតិ វុច្ឆតីតិ តតោវិសេសនត្ថំ “យុវា” តិ វុត្តំ។
អតិក្កន្តបឋមវយា ឯវ សត្តា សភាវេន បលិតសិរា ហោន្តិតិ បឋមវយេ
បិតការំ ឧស្សេតុំ “សុសុកាឡកេសោ” តិ វុត្តំ។ ភទ្រេនាតិ លទ្ធកេន។ ឯកទ្វោ
ហិ ធម្មារោបិ សមាធនោ កាលោ វា ហោតិ កុណិអាទិនំ វា អញ្ញាតរោ, សោ ន
ភទ្រេន យោព្ពនេន សមន្នាគតោ នាម ហោតិ។ យោ បន អភិវុទ្ធា ហោតិ
ឧស្សនិយោ ចាសាទិកោ សព្ពសម្បត្តិសម្បន្នោ យំ យទេវ អលង្ការបរិហារំ

ឥច្ចតិ, តេន តេន អលង្កតោ ទេវបុត្តោ វិយ ចរតិ, អយំ ភទ្រេន យោព្ពនេន
សមន្មាគតោ នាម ហោតិ។ តេនេវាហ “យេន យោព្ពនេន
សមន្មាគតោ” តិអាទិ។

យម្ហិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ចាតិ យម្ហិ បុគ្គលេ សោឡសហាការេហិ បដិវិទូត្តា
ចតុព្ពំធំ សច្ចំ, ញាណេន សង្ខិកតត្តា នវិវិធលោកុត្តរធម្មោ ច អត្ថិ។ អហីសាតិ
ទេសនាមត្តមេតំ, យម្ហិ បន ចតុព្ពំធាបិ អប្បមញ្ញាភាវនា អត្ថីតិ អត្ថោ។
សំយមោ ធមោតិ សីលញ្ចោ ឥន្ទ្រិយសំវរោ ច។ វន្តមលោតិ មគ្គញាណេន
នីហជមលោ។ ដីរោតិ ធិតិសម្បន្នោ។ ថេរោតិ សោ ឥមេហិ ជីវភាវការណេហិ
សមន្មាគតត្តា ថេរោតិ បរុច្ចតីតិ អត្ថោ។

៤០. អដ្ឋមេ “ចោរា ពលវន្តោ ហោន្តិ” តិ បទំ ឧទ្ទិស្វា យេហិ ការណេហិ តេ
ពលវន្តោ ហោន្តិ, តេសំ សញ្ញាវំ ធស្សេន្តោ “បក្ខសម្បន្នា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ
និវាសជ្ជានសម្បន្នតា គិរិទុក្កាទិសញ្ញាវតោ។ អតិយាតុន្តិ អន្តោ យាតុំ, គន្ធុ
បរិសិទ្ធីន្តិ អត្ថោ។ តំ បន អន្តោបរិសនំ កេនចិ ការណេន ពហិកតស្ស
ហោតីតិ អាហ “ពហិទ្វា ជនបទចារិកំ ចរិត្វា” តិអាទិ។ និយ្យាតុន្តិ ពហិ
និក្ខមិតុំ។ តញ្ច ពហិនិក្ខមនំ ពហិទ្វាករណីយេ សតិ សម្ពរតីតិ អាហ “ចោរា
ជនបទំ វិលុម្បន្តិ” តិអាទិ។ អនុសញ្ញាតុន្តិ អនុសញ្ញាវិតុំ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

៤១. នវមេ មិច្ឆាបដិបត្តាធិករណហេតុតិ ឯត្ថ អធិ-សន្នោ អនត្ថកោតិ
អាហ “មិច្ឆាបដិបត្តិយា ករណហេតុ” តិ។ ន អារាធកោតិ ន សម្បទកោ ន
បរិបូរកោ។ ញាយតិ បដិវិជ្ជនវសេន និព្វានំ គច្ចតីតិ ញាយោ, សោ ឯវ
តំសមដ្ឋិនំ វដ្ឋុក្ខចាតតោ ធារណជ្ជេន ធម្មោតិ ញាយោ ធម្មោ, អរិយមគ្គោ។
សោ បនេត្ថ សហវិបស្សនាយ អធិប្បតោតិ អាហ “សហវិបស្សនកំ មគ្គ” តិ។

អារាធនំ នាម សំសិទ្ធិ, សា បន យស្មា សម្មាទេនេន បរិបូរណេន ឥដ្ឋិតា, តស្មា
វុត្តំ “សម្មាទេតុំ បូរេតុ” តិ។

៤២. ធនមេ ទុក្ខហិតេហិតិ អត្តតោ ព្យញ្ញេនតោ ច ទុដ្ឋ កហិតេហិ,
ឡោធិករិបរីតបទបច្ឆាកដ្ឋាធិវសេនវិលោមេត្វា កហិតេហិតិ អត្តោ។
ឧប្បដិចាជិយា កហិតេហិតិ ឥទំ បន និទស្សនមត្តំ ទុក្ខហស្ស
ឡោធិកាធិវសេនបិ សម្ពុរតោ។ តេនេវាហ “អត្តនោ ទុក្ខហិតសុត្តន្តានំយេវ
អត្តញ្ចា ចាឡិញ្ចា ឧត្តរិតំ កត្វា ទស្សេន្តី” តិ។

សមចិត្តវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បរិសវគ្គវណ្ណានា

៤៣. បញ្ចមស្ស បឋមេ ឧទុច្ឆេទន សមន្នាកតាតិ អកប្បិយេ
កប្បិយសញ្ញិតាយ, កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតាយ, អវដ្ឋេ វដ្ឋសញ្ញិតាយ,
វដ្ឋេ អវដ្ឋសញ្ញិតាយ ឧទុច្ឆេទ្យកតិកា។ យេ ហិ វិនយេ អបកតញ្ញានោ
សំកិលេសវោធានិយេសុ ធម្មេសុ ន កុសលា សកិញ្ចានការិនោ
វិប្បជិសារពហុលា, តេសំ អនុប្បន្នញ្ចា ឧទុច្ឆំ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នញ្ចា ភិយ្យោភារំ
វេបុល្លំ អាបជ្ជតិ។ សារាភាវេន តុច្ឆត្តា នឡោ វិយាតិ នឡោ, មាធាតិ អាហ
“ឧន្ទឡាតិ ឧត្តតនឡា” តិ។ តេនាហ “ឧដ្ឋិតតុច្ឆមាធា” តិ។ មាធា ហិ សេយ្យស្ស
សេយ្យោតិ សធិសោតិ ច បរត្ថិយាវិសេសតោ តុច្ឆោ។ បាបល្មេនាតិ
ចបលភាវេន, តណ្ហាលោលុប្បេនាតិ អត្តោ។ មុខ១រាតិ មុខេន ជុសា,
ជុសវាធិនោតិ អត្តោ។

វិកិត្តិយាវាចាតិ វិស្សជវចនា សម្មប្បលាបិតាយ អបរិយន្តវចនា។ តេនាហ
“អសំយតវចនា”តិអាទិ។ វិស្សជ្ជសតិនោតិ សតិវិវហិតា។ បច្ចយវេកល្លេន
វិជ្ជមានាយបិ សតិយា សតិកិច្ចំ កាតុំ អសមត្ថតាយ ឯវំ វុត្តា។ ន
សម្មជាទន្តិក អសម្មជាតា, តំយោគនិវត្តិយំ ចាយំ អកាហ “អហេតុកា ធម្មា
(ធរ. ស. ទុកមាតិកា ២), អភិក្ខុកោ អាវាសោ”តិអាទិសុ (ចូឡវ. ៧៦) វិយាតិ
អាហ “និប្បញ្ញា”តិ, បញ្ញាវហិតាតិ អត្ថោ។ ចាឡិយំ វិព្ពន្ធចិត្តាតិ ឧព្ពន្ធចិត្តា។
សមាធិវិវហេន លទ្ធាកាសេន ឧទ្ធច្ឆេន តេសំ សមាធិវិវហានំ ចិត្តំ
នាណាម្ពណេសុ បរិព្ពមតិ វនមក្កដោវិយ វនសាខាសុ។ ចាកតិទ្រ្ទិយាតិ
សំវរកាវេន តិហិតាលេ វិយ វិវេស្តទ្រ្ទិយា។ តេនាហ “បកតិយា
បិទេហី”តិអាទិ។ វិវេដេហីតិ អសំវុទេហី។

២២. ទុតិយេ ភណ្ឌានំ វុច្ឆតិ កលហាស្ស បុព្វភាគោតិ កលហាស្ស
ហេតុក្ខតា បរិភាសា តំសទិសំ ច អនិជ្ជកិរិយា ភណ្ឌានំ នាម។ កលហាជាតាតិ
ហត្ថបរាមាសាទិវសេន មត្តកប្បត្តោ កលហោ ជាតោ ឯតេសន្តិ
កលហាជាតាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋញ្ញោ។ វិវុទ្ធវាទន្តិ “អយំ ធម្មោ, នាយំ
ធម្មោ”តិអាទិនា វិវុទ្ធវាទក្ខតំ វិវាទំ។ មុខសន្និស្សិតតាយ វាចា ឥធម “មុខ”ន្តិ
អធិប្បតាតិ អាហ “ទុញ្ហាសិតា វាចា មុខសត្តិយោតិ វុច្ឆន្តិ”តិ។ ចតុត្ថិធម្មិ
សង្ឃកម្មំ សីមាបរិច្ឆេន្ទហិ បកតតេហិ ភិក្ខុហិ ឯកតោ កត្តព្ពត្តា ឯកកម្មំ
នាម។ បញ្ចវិធាបិ ចាតិមោក្ខទ្កេសោ ឯកតោ ឧទ្ទិសិតព្ពត្តា ឯកុទ្កេសោ នាម។
បញ្ញត្តំ បន សិក្ខាបទំ សព្វេហិបិ លដ្ឋីបុគ្គលេហិ សមំ សិក្ខិតព្ពការវតោ
សមសិក្ខតា នាម។ ចាឡិយំ ឪរោទកិក្ខតាតិ យថា ឪរញ្ច ឧទកញ្ច អញ្ញាមញ្ញំ
សំសន្នតិ, វិសុំ ន ហោតិ, ឯកត្តំ វិយ ឧបេតិ។ សតិបិ ហិ ឧកយេសំ កលាចានំ
បរមត្ថតោ ភេទេ បច្ឆវជនេហិ បន ទុរិញ្ញោយ្យនានត្ថំ ឪរោទកំ សមោទិតំ
អច្ឆន្តមេវ សំសដ្ឋំ វិយ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, ឯវំ សាមគ្គិវសេន ឯកត្ថបគតចិត្តប្បាទា

វិយាតិ ធីរោទក៏ភូតាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។ មេត្តាចក្ខុហ៊ីតិ មេត្តាចិត្តំ
បច្ចុបដ្ឋបេត្វា ឌីលោកនចក្ខុហ៊ី។ តានិ ហិ បិយភាវទីបនតោ “បិយចក្ខុន្តិ” តិ
វុច្ឆន្តិ។

៤៥. តតិយេ អគ្គវតីតិ ឯត្ថ អគ្គ-សន្នោ ឧត្តមបរិយាយោ, តេនវិសិដ្ឋស្ស
បុគ្គលស្ស, វិសិដ្ឋាយ វា បដិបត្តិយា គហណំ ឥធាធិប្បតន្តិ អាហា “អគ្គវតីតិ
ឧត្តមបុគ្គលវតី” តិអាទិ។ អវិគតតណ្ហាតាយ តំ តំ បរិក្ខារជាតំ ពហុំ លន្តិ
អាទិយន្តិ តិ ពហុលា, ពហុលា ឯវ ពាហុលិកា យថា “វេនយិកោ” តិ (អ. និ.
៨.១១; ចារា. ៨; ម. និ. ១.២២២)។ តេ បន យស្មា បច្ចុយពហុភារាយ
យុត្តប្បយុត្តា នាម ហោន្តិ, តស្មា អាហា “ចីវរាទិពាហុលាយ បដិបន្នា” តិ។
សិក្ខាយ អាទរការវាភាវតោ សិទិលំ អទន្ធាំ គណ្ហាន្តិ តិ សាថលិកា តិ វុត្តំ។
សិទិលន្តិ ច ភាវនបុសកនិទ្ទេសោ, សិទិលសន្នេន វា សមាទត្តស្ស
សាថលសទ្ធស្ស វសេន សាថលិកា តិ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ចា។ អវគមនដ្ឋេនាតិ
អនោគមនដ្ឋេន, ឌីវម្ពាគិយភាវេនាតិ អត្ថោ។ ឧបដិវិវេកេតិ
សត្វបដិបដិទិស្សគ្គតាយ ឧបដិវិវេត្តេ។ ឌីរោបិទុរាតិ ឧជ្ឈីតុស្សហា។ ធុរិធម្មិ
វិរិយន្តិ កាយិកំ ចេតសិកញ្ចា វិរិយំ។

៤៦. ចតុត្ថេ ឥទំ ទុក្ខន្តិ ទុក្ខស្ស អរិយសច្ចស្ស បច្ចុក្ខតោ
អគ្គហិតភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឯត្ថកមេវ ទុក្ខន្តិ តស្ស បរិច្ឆិដ្ឋ
អគ្គហិតភាវទស្សនត្ថំ។ ឥតោ ឧទ្ធាំ ទុក្ខំ នត្ថិ តិ អនវសេសេត្វា
អគ្គហិតភាវទស្សនត្ថំ។ យថាសភាវតោ នប្បជានន្តិ តិ
សរសលក្ខណប្បដិវេនេន អសម្មោហតោ នប្បដិវិជ្ឈន្តិ។ អសម្មោហបដិវេនោ
ច យថា តស្មី ញ្ញាលោ បវត្តេ បច្ឆា ទុក្ខស្ស វុចាទិបរិច្ឆេនេ សម្មោហោ ន
ហោតិ, តថា បវត្តិ។ អច្ឆន្តក្ខយោតិ អច្ឆន្តក្ខយនិមិត្តំ និព្វានំ។ អសមុប្បត្តិ តិ

ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ យំ និព្វានំ មគ្គស្ស អារម្មណបច្ចយជ្ជេន ការណភូតំ
អាគម្ម តទុកយម្យំ និរុដ្ឋតិ, តំ តេសំ អសមុប្បត្តិ និព្វានំ ទុក្ខនិរោធាតិ វុច្ចតិ។

៤៧. បញ្ចមេវិសេសនស្ស បរិនិច្ឆេទន “បរិសាកសដោ”តិ វុត្តន្តិ អាហា
“កសជបរិសា”តិអាទិ។ “កសជបរិសា”តិ ហិ វុត្តេ “បរិសាកសដោ”តិ វុត្តំ។
បរិសាមណ្ឌោតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

៤៨. ធម្មេ គម្ពីរាតិ អគាធា ទុក្ខោកាឡា។ ចាឡិវសេនាតិ ឥមិនា យោ
ធម្មបដិសម្ពិទ្ធាយ វិសយោ គម្ពីរភារោ, តមាហា។ ធម្មប្បដិវេធស្ស ហិ
ទុក្ខរភារតោ ធម្មស្ស ចាឡិយា ទុក្ខោកាឡា តាយ គម្ពីរភារោ។ “ចាឡិវសេន
គម្ពីរា”តិ វត្ថា “សល្លសុត្តសទិសា”តិ វុត្តំ តស្ស “អនិមិត្តមនញ្ញាត”ន្តិអាទិនា
(សុ. និ. ៥៧៩) ចាឡិវសេន គម្ពីរតាយ លព្ពនតោ។ តថា ហិ តត្ថ តា គាថា
ទុរិញ្ញេយ្យរូចា តិជ្ជន្តិ។ ទុរិញ្ញេយ្យញ្ចិញ្ញាលោន ទុក្ខោកាឡាន្តិ កត្វា “គម្ពីរ”ន្តិ
វុច្ចតិ។ បុព្វាបរម្មេត្ថ កាសញ្ចិ គាថានំ ទុរិញ្ញេយ្យតាយ ទុក្ខោកាឡាមេវ, តស្មា
តំ “ចាឡិវសេន គម្ពីរា”តិ វុត្តំ។ ឥមិនាវ នយេន “អត្ថវសេន គម្ពីរា”តិ ឯត្ថាបិ
អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ មហាវេទល្លសុត្តស្ស (ម. និ. ១.៤៤៩ អាទយោ) អត្ថវសេន
គម្ពីរតា សុរិញ្ញេយ្យាវ។ លោកំ ឧត្តរតីតិ លោកុត្តរោ, នវិវិដោ
អប្បមាណធម្មោ។ សោ អត្ថភូតោ ឯតេសំ អត្ថីតិ លោកុត្តរា។ តេនាហា
“លោកុត្តរអត្ថទីបកា”តិ។

សត្តសុញ្ញំ ធម្មមត្តមេវាតិ សត្តេន អត្តនា សុញ្ញំ កេវលំ ធម្មមត្តមេវ។
ឧត្តហេតព្ពំ បរិយាបុណ្ហតព្ពន្ធិ លិង្គវចនវិបល្លាសេន វុត្តន្តិ អាហា “ឧត្តហេតព្ព
ច បរិយាបុណ្ហតព្ព ចា”តិ។ កវិនោ កម្ពំ កវិតា។ យំ បនស្ស កម្ពំ, តំ តេន
កតន្តិ វុច្ចតីតិ អាហា “កវិតាតិ កវីហិ កតា”តិ។ ឥតវន្តិ កាវេយ្យាតិ បទំ,
កាព្យន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ កាព្យន្តិ ច កវិនា វុត្តន្តិ អត្ថោ។ តេនាហា “តស្សេវ

វេរ័ចន"ន្តិ។ វិចិត្រអក្ខរាតិ វិចិត្តាការក្ខរាវិញ្ញាបន័យ។ សាសនតោ
ពហិត្តតាតិ ន សាសនាវចរា។ តេសំ សាវកេហិតិ ពុទ្ធានំ សាវកាតិ
អបញ្ញាតានំ យេសំ កេសញ្ចិ សាវកេហិ។ ន ចេវ អញ្ញមញ្ញំ បដិបុច្ឆន្តិ យេ
វាចេន្តិ, យេ ច សុណាន្តិ, តេ អញ្ញមញ្ញំ អត្តាទី នប្បដិបុច្ឆន្តិ, កេវលំ
វាចនសវនមត្តេនេវ បរិតុដ្ឋា ហោន្តិ។ ចារិកំ ន វិចារន្តិ អសុកស្មី ឋានេ អត្តាទី
ជានន្តា អត្ថិតិ បុច្ឆនត្ថាយ ចារិកំ ន គច្ឆន្តិ តាទិសស្ស បុគ្គលស្ស អភាវតោ
តស្ស ច បុញ្ញបរិវោធតោ។ កងំ រោបេតព្ពន្តិ កេន បកាវេន និត្តិបិតព្ពំ។ អត្តោ
នាម សភាវតោ អនុសន្ធិតោ សម្ពន្ធិតោ បុញ្ញបរតោ អាទិបរិយោសានតោ ច
ញាតោ សម្មាញាតោ ហោតីតិ អាហា "កោ អត្តោ" តិអាទិ។ អនុត្តានីកតន្តិ
អក្ខរសន្និវេសាទិនា អនុត្តានីកតំ។ កម្ពុយាតិ សំសយស្ស។

៤៩. សត្តមេ កិលេសេហិ អាមសិតព្ពតោ អាមិសំ, ចត្តារោ បច្ចយា។ តនេវ
គរុ គរុកាតព្ពំ ឯតេសំ, ន ធម្មោតិ អាមិសគរុ។ តេនាហា "លោកុត្តរធម្មំ
លាមកតោ គហេត្វា បិតបរិសា" តិ។ ឧគតោ ភាគតោ វិមុត្តាតិ
ឧគតោភាគវិមុត្តា។ ទ្វិហិ ភាគេហិ ទ្វេ វាវេ វិមុត្តោ។ បញ្ញាយ វិមុត្តាតិ
សមថសន្និស្សយេន វិណា អគ្គមគ្គបញ្ញាយ វិមុត្តោ។ តេនាហា
"សុត្វិបស្សកធិណាសវោ" តិ។ កាយេនាតិ នាមកាយេន។ ឈានជស្សំ
ដុសិត្វាតិ អដ្ឋសមាបត្តិសញ្ញាតំ ឈានជស្សំ អធិគមវសេន ដុសិត្វា។ បច្ឆា
និរោធនំ និព្វានំ យថា អាហោចិតំ នាមកាយេន សន្និករោតីតិ កាយសក្ខី។ ន តុ
វិមុត្តោ ឯកច្ឆានំ អាសវានំ អបរិក្ខិណាត្តា។ ទិដ្ឋន្តំ បត្តោតិ ទិដ្ឋស្ស អន្តោ
អនន្តរោ កាលោ ទិដ្ឋន្តោ, ទិស្សនសម្ពាតស្ស សោតាបត្តិមគ្គញាណស្ស អនន្តរំ
បត្តោតិ អត្តោ។ បឋមជលតោ បដ្ឋាយ ហិ យាវ អគ្គមគ្គា ទិដ្ឋិប្បត្តោ។ តេនាហា
"ឥមេ ទ្វេបិ ធនុ ឋានេសុ លព្ពន្តិ" តិ។

សទ្ធាបាណ្ឌវិមុត្តាតិ ឯតេន សព្ពថា អវិមុត្តស្ស សទ្ធាមត្តេន
វិមុត្តការទស្សនេន សទ្ធាវិមុត្តស្ស សេក្ខការមេវ វិភាវេតិ។ សទ្ធាវិមុត្តាតិ វា
សទ្ធាយ អវិមុត្តាតិ អត្ថោ។ ធនុ ហំនេស្វតិ បឋមជលតោ បជ្ជាយ ធនុ
ហំនេសុ។ ធម្មំ អនុស្សវតីតិ បឋមមគ្គបញ្ញាសម្ពាទំ ធម្មំ អនុស្សវតី។ សទ្ធា
អនុស្សវតីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ ឧភោបិ ហោតេ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋាយេវ។
ឥមំ កស្មា គណ្ហាន្តិ ឯវំ ឯកន្តចាសំសេសុ អរិយេសុ គយ្ហមាទេសុ ឥមំ
ឯកន្តនិទ្ទិទំ លាមកំ ទុស្សីលំ កស្មា គណ្ហាន្តិ។ សព្វេសុ សព្ពតា សទិសេសុ
លត្តមាធាបិ វិសេសោ ន បញ្ញាយតិ, វិសភាគេ បន សតិ ឯវ បញ្ញាយតិ
បដកាវេន វិយ ចិត្តបដស្សាតិ អាហា “ឯកច្ឆេសុ បនា”តិអាទិ។ គន្ធិតាតិ
អវេទ្ធា។ មុច្ឆិតាតិ មុច្ឆំ សម្មាហំ អាបន្នា។ ធន្ធាកអបកឡនាយាតិ
ធន្ធាកស្ស អបនយនត្ថំ។ និស្សវណាបញ្ញាយាតិ តតោ និស្សវណាវហាយ
បញ្ញាយ វិវហិតា។

បញ្ញាធុរេនាតិ វិបស្សនាភិនិវេសេន។ អភិនិវេដ្ឋាតិ វិបស្សនាមគ្គំ
ឌីតិណ្ណោ។ តស្មី ខណោតិ សោតាបត្តិមគ្គក្ខណោ។ ធម្មានុសារី ឆាម
បញ្ញាសម្ពាទេន ធម្មេន អរិយមគ្គសោតស្ស អនុស្សវណាតោ។ កាយសក្ខី
ឆាម ឆាមកាយេន សច្ចិកាតព្វស្ស និព្វានស្ស សច្ចិករណាតោ។
វិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទានំ វសេន ទិក្ខុត្ថំ។ អរូបជ្ឈានេហិ រូបកាយតោ, អគ្គមគ្គេន
សេសកាយតោតិ ទិហិ ភាគេហិ និស្សក្កវចនព្យោតំ។ ទិដ្ឋន្តំ បត្តោ, ទិដ្ឋត្ថា វា
បត្តោតិ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។ តត្ថ ទិដ្ឋន្តំ បត្តោតិ ទស្សនសម្ពាទស្ស
សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណស្ស អនន្តរំ បត្តោតិ អត្ថោ។ ទិដ្ឋត្ថាតិ
ចតុសច្ចទស្សនសម្ពាទាយ បញ្ញាយ និរោធស្ស ទិដ្ឋត្ថា។ ឈានជស្សវហិតាយ
សាតិសយាយ បញ្ញាយ ឯវ វិមុត្តាតិ បញ្ញាវិមុត្តោ។ សេសំ វុត្តនយត្ថា
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៥០. អដ្ឋមេ ន សមាទិវិសមា។ កាយកម្មាទីនំវិសមត្តា តតោ ឯវ តត្ថ
បក្ខលនំ សុលភន្តិ អាហា “សបក្ខលនដ្ឋេនា”តិ។ និប្បក្ខលនដ្ឋេនាទិ
បក្ខលនាភារេន។ ឧទុម្ពានិទិ ធម្មតោ អបេតានិ។ ឧត្តនយានិទិ ឯត្តាបិ ឯសេវ
នយោ។

៥១. នវមេ អធម្មិកាទិ អធម្មេ និយុត្តា។ តេនាហា “និទុម្ពា”តិ, ធម្មវហិតាទិ
អត្ថោ។

៥២. ឧសមេ គណ្ហាន្តិទិ បវត្តន្តិ។ ន យេវ អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបេន្តិទិ មូលតោ
បដ្ឋាយ តំ អធិករណំ យថា វុបសម្មតិ, ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ ឥតវីតវេ ន សម្មា
ជាតាបេន្តិ។ សញ្ញាបនត្ថំ សន្និទាតេ សតិ តត្ថ យុត្តបត្តករណេន សញ្ញត្តិយា
ភវីតព្ពំ, តេ បន សញ្ញាបនត្ថំ ន សន្និបត្តន្តិ។ ន បេក្ខាបេន្តិទិ តំ អធិករណំ
មូលតោ បដ្ឋាយ អញ្ញមញ្ញំ ន បេក្ខាបេន្តិ។ អសញ្ញត្តិយេវ អត្ថនា
គហិតបក្ខស្ស ពលំ ឯតេសន្តិ អសញ្ញត្តិពលា។ ន តថា មន្តេន្តិទិ
សន្និដ្ឋិបរាមាសិអាធានគ្គាហិធុប្បជិនិស្សគ្គិភារេន តថា ន មន្តេន្តិ។ តេនាហា
“ថាមសា”តិអាទិ។ ឧត្តានត្ថោយេវ កណ្ហាបក្ខេ វុត្តប្បជិបក្ខេន គហិតព្ពត្តា។

បរិសវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(៦) ១. បុគ្គលវគ្គវណ្ណានា

៥៣. ធុតិយបណ្ណាសកស្ស បឋមេ ហិតគ្គហណោន មេត្តាវុត្តា ហោតិ, ន
ករុណា, អនុកម្មាគហណោន បន ករុណាតិ ចក្កវត្ថុនា សង្ខិ គហិតត្តា
“លោកានុកម្មាយា”តិ ន វុត្ថំ។ និប្បិយាយតោ លោកានុកម្មា នាម
សម្មាសម្ពុទ្ធាធិនាតិ។ ទ្វេតិ មនុស្សនេវសម្បត្តិវសេន ទ្វេ សម្បត្តិយោ។ តា ទ្វេ,
និព្វានសម្បត្តិ ចាតិ តិស្សោ។

៥៤. ធុតិយេ ពហុសោ លោកេ ន ចិណ្ណា ន បវត្តា មនុស្សតិ
អាចិណ្ណាមនុស្ស។ កធាចិនេវ ហិ នេសំ លោកេ និព្វត្តិ អភូតបុព្វា ភូតាតិ
អព្ពតមនុស្ស។

៥៥. តតិយេ ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អនុតាបំ ករោតិ តស្ស
ឯកពុទ្ធខេត្តភាវតោ។

៥៦. ចតុត្ថេ ជូបស្ស យុត្តាតិ ធាតុយោ បក្ខិបិទ្វា ជូបករណស្ស យុត្តា។

៥៧. បញ្ចមេ អត្ថនោ អានុភាវេនាតិ សយម្ពញ្ញាណោន។ ពុទ្ធាតិ ពុទ្ធវន្លោ។

៥៨. នដ្ឋេ បហ័នត្តា ន ភាយតីតិ អត្ថសិនេហាភាវតោ ន ភាយតិ។
សក្កាយទិដ្ឋិគ្គហណាញោត្ត និទស្សនមត្តំ, អត្ថសិនេហាស្ស បដិយស្ស
តទេកជ្ជសម្មាហស្ស ច វសេន ភាយនំ ហោតីតិ តេសម្បិ បហ័នត្តា ន
ភាយតិ, អញ្ញថា សោតាបន្នាធិនំ អភយេន ភវិតព្ពំ សិយា។ សក្កាយទិដ្ឋិយា
ពលវត្តាតិ ឯត្ថ អហំការសម្មាហនតាធិនម្បិ ពលវត្តាតិ វត្តព្ពំ។

៥៩. សត្តមេ អស្សរាជានីយោតិ លិខន្តិ, ឧសភាជានីយោតិ បន ចាថោតិ។

៦១. នវមេ តត្ថាតិ អន្តរាបណេ។ ឯកោតិ ទ្វីសុ កិន្ទវេសុ ឯកោ។
អម្ពលីកាជលញ្ចា អន្តសាតិ អាណេត្វា សម្ពុន្ទោ។ អម្ពលីកាជលន្តិ តិន្តិណ្ឌីជលន្តិ
វេទន្តិ, ចតុរម្ពលន្តិ អបវេ។ ទ្វេ អត្ថេតិ ចាឡិយំ វុត្ថេ ទ្វេ អត្ថេ។

៦២. ធនមេ យថាអារទ្ធភ កិច្ចេ វត្តមាណេ អន្តរា ឯវ បដិគមនំ បដិវានំ, នត្តិ
ឯតស្ស បដិវានន្តិ អប្បដិវានោ។ តត្ថ អសំកោចប្បត្តោ។ តេនាហ
“អនុក្កណ្ឌិតោ”តិអាទិ។

៦៣. ឯកាធនមេ សន្និវាសន្តិ សហវាសំ។ យថា អសប្បវិសា សហ វសន្តា
អញ្ញមញ្ញំ អការវេន អនាទិយំ ករោន្តិ, តប្បដិក្ខេបេន សប្បវិសានំ
សការវប្បដិបត្តិធស្សនបរមិទំ សុត្តំ ធន្តំ។

៦៤. ធាធនមេ ទ្វីសុបិ បក្ខេស្វតិ វិវាទាបន្នានំ ភិក្ខុនំ ទ្វីសុបិ បក្ខេសុ។
សំសរមាធាតិ បវត្តមាធា។ ធិដ្ឋិបឡាសោតិ ធិដ្ឋិសន្និស្សយោ បឡាសោ
យុគគ្គាហោ។ អាហាតេន្តោតិ អាហានេន្តោ ពាធនេន្តោ។ អនភិរាជនវសេនាតិ
យស្ស ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស តទញ្ញោសញ្ចា អត្ថស្ស អនភិរាជនវសេន។ សព្ពម្មេតន្តិ
វេសំសារោតិ សព្ពម្មេតំ។ អត្ថនោ ចិត្តេ បរិសាយ ច ចិត្តេតិ អាណេត្វា
សម្ពុន្ទោ។

បុគ្គលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៧) ២. សុខវគ្គវណ្ណានា

៦៥. ធុតិយស្ស បឋមេ សព្ពកាមនិប្បត្តិមូលកំ សុខន្តិ
អនវសេសឧបភោគបរិភោគវត្ថុនិប្បត្តិហេតុកំ កាមសុខំ។ បព្ពដ្ឋាមូលកំ
សុខន្តិ បព្ពដ្ឋាហេតុកំ បរិវេកសុខំ។

៦៦. ធុតិយេ កាមេតិ បញ្ច កាមគុណោ, សព្វេបិ វា តេភូមកេ ធម្មេ។
វុត្តញ្ញោតំ “សព្វេបិ តេភូមកា ធម្មា កមនីយដ្ឋេន កាមា”តិ (មហានិ. ១)។
នេក្ខម្ពំ វុច្ឆតិ បព្ពដ្ឋា យវេន្ទនតោ និក្ខន្តត្តា។ និព្វានមេវ វា -

“បព្ពដ្ឋា បឋមំ ឈានំ, និព្វានញ្ចា វិបស្សនា;
សព្វេបិ កុសលា ធម្មា, នេក្ខម្ពន្តិ បវុច្ឆរេ”តិ។ (ឥតិវុ. អដ្ឋ. ១០៩) -

ហិ វុត្តំ។

៦៧. តតិយេ ឧបដិ វុច្ឆន្តិ បញ្ចាចានានក្ខន្ធា, តន្តិស្សិតំ សុខំ ឧបដិសុខំ។
តប្បដិបក្ខតោ និវុបដិសុខំ លោកុត្តរសុខំ។

៦៨. ចតុត្ថេ វដ្តបរិយាបន្នំ សុខំ វដ្តសុខំ។ និព្វានាវម្ពណំ សុខំ វិវដ្តសុខំ។

៦៩. បញ្ចមេ សំកិលេសន្តិ សំកិលិដ្ឋំ។ តេនាហ “វដ្តតាមិសុខ”ន្តិ។
វិវដ្តសុខន្តិ មគ្គជលសហគតំ សុខំ។

៧០. ធរដ្ឋេ អរិយានមេវ សុខំ អរិយសុខំ, អរិយញ្ច តំ សុខញ្ចាតិបិ
អរិយសុខំ។ អនិរិយានមេវ សុខំ អនិរិយសុខំ។ អនិរិយញ្ច តំ សុខញ្ចាតិបិ
អនិរិយសុខំ។

៧១. សត្តមេ តន្តិ ចេតសិកសុខំ។

៧២. អដ្ឋមេ សហ បីតិយា វុត្តតីតិ សប្បីតិកំ, បីតិសហគតំ សុខំ។
សភាវតោ វិរាគតោ ច នត្តិ ឯតស្ស បីតីតិ និប្បីតិកំ សុខំ។ អដ្ឋកថាយំ បនេត្ត
ឈានសុខមេវ ឧទ្ធទំ, តថា ច “លោកិយសប្បីតិកសុខតោ

លោកិយនិប្បីតិកសុខំ អគ្គ"ន្តំ វុត្តំ។ លោកិយនិប្បីតិកម្មិ ហិ អគ្គំ លព្ពតេវាតិ
ភូមន្តំ ភិទ្ធិត្វា អគ្គភារោ វេទិតញោ។

៧៣. នវមេ សាតសភាវមេវ សុខំ សាតសុខំ, ន ឧបេក្ខាសុខំ វិយ
អសាតសភាវំ។ កាមញ្ចេត្ត កាយវិញ្ញាណសហគតម្បិ សាតសុខមេវ,
អជ្ឈកថាយំ បន “តីសុ ឈានេសុ សុខ” ន្តេវ វុត្តំ។

៧៤. ទសមេ សមាធិសម្បយុត្តំ សុខំ សមាធិសុខំ។ ន សមាធិសម្បយុត្តំ សុខំ
អសមាធិសុខំ។

៧៥. ឯកាទសមេ សុត្តន្តកថា ឯសាតិ “សប្បីតិកំ ឈានទ្វយ” ន្តំ វុត្តំ។

៧៧. តេវសមេ រូបជ្ឈានំ រូបំ ឧត្តរបទលោបេន, តំ អារម្មណំ ឯតស្សាតិ
រូបារម្មណំ។ ចតុត្ថជ្ឈានគ្គហណំ បន យទស្ស បដិយោគី, តេន
សមាធមោកក្ខមទស្សនបរំ។ យំ កិញ្ចិរូបន្តិ យំ កិញ្ចិ រុប្បនលក្ខណំ រូបំ។
តប្បដិក្ខេបេន អរូបំ វេទិតព្ពំ។

សុខវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៨) ក. សនិមិត្តវគ្គវណ្ណានា

៧៨-៧៩. តតិយស្ស បឋមេ និមីយតិ ឯត្ថ ដលំ អវសេសបច្ចយេហិ
បក្ខិបីយតិ វិយាតិ និមិត្តំ, ការណាន្តិ អាហ “សនិមិត្តាតិ សការណា” តិ។
ទុតិយាធិស្វតិ ទុតិយសុត្តាធិសុ។ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា និទានាធិបទានម្បិ
ការណាបរិយាយមេវ ធិបេតិ។ និទនាតិ ដលន្តិ និទានំ, ហិ នោតិ ដលំ បតិដ្ឋាតិ
ឯតេនាតិ ហេតុ, សង្ខារេតិ ដលន្តិ សង្ខារោ, បដិច្ច ឯតស្មា ដលំ ឯតីតិ បច្ចយោ,

រុប្បតិ និរុប្បតិ ជលំ ឯត្ថាតិ រូបន្តិ ឯវំ និទានាទិបទានម្បិ ហេតុបរិយាយតា
វេទិតញ្ចា។

៨២. សត្តមេ បច្ចយភូតាយាតិ សហជាតាទិបច្ចយភូតាយ។

៨៣. ទសមេ សមេច្ច សម្ពុយ្យ បច្ចយេហិ កតោតិ សម្ព័តោ, សម្ព័តោ ធម្មា
អារម្មណំ ឯតេសន្តិ សម្ព័តារម្មណា។ មគ្គកូណេ ន ហោន្តិ នាម បហ័យន្តិ
កត្វា។ នាហេសុន្តិ ឯត្ថ “រុច្ចន្តិ”តិ អដ្ឋាហរិតព្ថំ។ យាវ អរហត្តា ទេសនា
ទេសិតា តំតំសុត្តបរិយោសានេ “ន ហោន្តិ”តិ រុត្តត្តា។

សនិមិត្តវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៩) ៤. ធម្មវគ្គវណ្ណានា

៨៨. ចតុត្ថស្ស បឋមេ ជលសមាធិតិ ចតុសុបិ អរិយជលេសុ សមាធិ។ តថា
ជលបញ្ញា វេទិតញ្ចា។

៨៩. ទុតិយេ សម្ពុយុត្តធម្មេ បរិគ្គណាតីតិ បគ្គាហោ។ នវិក្ខិបតីតិ
អវិក្ខេហោ។

៩០. តតិយេ នមនជ្ជេន នាមំ។ រុប្បនជ្ជេន រូបំ។ សម្ពុសនចារស្ស
អធិប្បេតត្តា “ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធា”ត្រូវ រុត្តំ។ តេនាហ “ធម្ម-
កោដ្ឋាសបរិច្ឆេទញ្ញាណំ នាម កថិត”ន្តិ។

៩១. ចតុត្ថេ វិជាននជ្ជេន វិជ្ជា។ វិមុច្ចនជ្ជេន វិមុត្តិ។

៩២. បញ្ចមេ ភកោ នាម សស្សតំ សទា ភាវតោ, សស្សតវសេន ឧប្បជ្ឈនទិដ្ឋិ
កវទិដ្ឋិ។ វិភកោ នាម ឧច្ឆោទោវិទាសនជ្ឈន, វិកវសេន ឧប្បជ្ឈនទិដ្ឋិវិកវទិដ្ឋិ។
ឧត្តានត្ថានេវ ហេជ្ជា វុត្តនយត្ថា។

៩៥. អដ្ឋមេ ទុក្ខំ វចោ ឯតស្មី វិប្បដិកុលកាហិម្ពំ វិបច្ឆនីកសាតេ អនាទរេ
បុគ្គលេតិ ទុព្ពចោ, តស្ស កម្ពំ ទោវចស្សំ, តស្ស ទុព្ពចស្ស បុគ្គលស្ស
អនាទរិយវសេន បវត្តា ចេតនា។ តស្ស ភាវោ ទោវចស្សតា។ តស្ស ភាវោតិ ច
តស្ស យថាវុត្តស្ស ទោវចស្សស្ស អត្ថិភាវោ, អត្ថតោ ទោវចស្សមេវ។
វិត្តារតោ បនេសា “តត្ថ កតមា ទោវចស្សតា? សហធម្មិកេ វុច្ឆមាទេ
ទោវចស្សយ”ន្តិ អភិធម្មេ អាគតា។ សា អត្ថតោ សម្ពុទ្ធវា ហោតិ។ ចតុន្នំ
វា ខន្ធនំ ឯតេនាការេន បវត្តានំ ឯតំ អធិវចនន្តិ វទន្តិ។

ចាបយោគតោ ចាចា អស្សន្ធានយោ បុគ្គលា ឯតស្ស មិត្តាតិ ចាបមិត្តោ,
តស្ស ភាវោ ចាបមិត្តតា។ វិត្តារតោ បនេសា “តត្ថ កតមា ចាបមិត្តតា? យេ
តេ បុគ្គលា អស្សន្ធា ទុស្សីលា អប្បស្សតា មច្ឆរិនោ ឧប្បញ្ញា។ យា តេសំ
សេវនា និសេវនា សំសេវនា ភជនា សម្ពជនា ភត្តិ សម្ពត្តិ តំសម្បវដ្តតា”តិ (ធន.
ស. ១៣៣៣) ឯវំ អាគតា។ សាបិ អត្ថតោ ទោវចស្សតាវិយ ទដ្ឋញ្ញា។ យាយ ហិ
ចេតនាយ បុគ្គលោ ចាបសម្បវដ្តោ នាម ហោតិ, សា ចេតនា ចត្តារោបិ វា
អរូបិនោ ខន្ធវា តទាការប្បវត្តា ចាបមិត្តតា។

៩៦. នវមេ សុខំ វចោ ឯតស្មី បទក្ខិណកាហិម្ពំ អនុលោមសាតេ សាទរេ
បុគ្គលេតិ សុព្ពចាតិអាទិនា, កល្យាណា សន្ធានយោ បុគ្គលា ឯតស្ស មិត្តាតិ
កល្យាណមិត្តាតិអាទិនា វុត្តវិបរិយាយេន អត្តោ វេទិតញ្ញោ។

៩៧. ធនមេ បដិវិធាតុអាទិយោ សុខធាតុកាមធាតុអាទិយោ ច ឯតាស្សេវ
អន្តោគធាតិ ឯតាសុ កោសល្លេ ធន្សិតេ តាសុបិ កោសល្លំ ធន្សិតមេវ
ហោតីតិ “អដ្ឋាស ធាតុយោ”តិ វុត្តំ។ ធាតុតិ ជានន្តិ ឥមំនា អដ្ឋាសន្តំ
ធាតុនំ សភាវបរិច្ឆេទិកា សវនធារណាសម្មសនប្បដិវេធបញ្ញា វុត្តា។ តត្ថ
ធាតុនំ សវនធារណាបញ្ញា សុតមយា, ឥតរា ភាវនាមយា។ តត្ថាបិ
សម្មសនបញ្ញា លោកិយា។ វិបស្សនា ហិ សា, ឥតរា លោកុត្តរា។
លក្ខណាទិវសេន អនិច្ចាទិវសេន ច មនសិករណំ មនសិការោ, តត្ថ
កោសល្លំ មនសិការកុសលតា។ អដ្ឋាសន្តំយេវ ធាតុនំ
សម្មសនប្បដិវេធបច្ចវេក្ខណាបញ្ញា មនសិការកុសលតា, សា
អាទិមជ្ឈបរិយោសានវសេន តិធា ភិណ្ឌា។ តថា ហិ សម្មសនបញ្ញា តស្សា អាទិ,
បដិវេធបញ្ញា មជ្ឈេ, បច្ចវេក្ខណាបញ្ញា បរិយោសានំ។

៩៨. ឯកាធនមេ អាបត្តិយោវ អាបត្តិក្ខន្ធា។ តា បន អន្តរាបត្តិនំ
អគ្គហណេន បញ្ច, តាសំ គហណេន សត្ត ហោន្តីតិ អាហា “បញ្ចន្ធិញ្ច
សត្តន្ធិញ្ច អាបត្តិក្ខន្ធា”ន្តិ។ ជានន្តិ “ឥមា អាបត្តិយោ, ឯត្ថកា អាបត្តិយោ,
ឯវញ្ច តាសំ អាបជ្ជនំ ហោតី”តិ ជានន្តំ។ ឯវំ តិប្បការេន ជាននបញ្ញា ហិ
អាបត្តិកុសលតា នាម។ អាបត្តិតោ វុដ្ឋាបនប្បយោគតាយ កម្មភូតា វាចា
កម្មវាចា, តថាភូតា អនុស្សាវនវាចា។ “ឥមាយ កម្មវាចាយ ឥតោ អាបត្តិតោ
វុដ្ឋានំ ហោតិ, ហោន្តញ្ច បឋមេ, តតិយេ វា អនុស្សាវនេ យ្យ-ការំ បត្តេ,
‘សំវរិស្សមី’តិ វា បទេ បរិយោសិតេ ហោតី”តិ ឯវំ តំ តំ អាបត្តិហិ
វុដ្ឋានបរិច្ឆេទជាននបញ្ញា អាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា។ វុដ្ឋានន្តិ ច យថាបដ្ឋាយ
អាបត្តិយា យថា តថា អនន្តរាយតាចាទនំ។ ឯវំ វុដ្ឋានគ្គហណេនេវ
ទេសនាយបិ សង្កហោ សិទ្ធា ហោតិ។

(១០) ៥. ពាលវគ្គវណ្ណានា

៩៩. បញ្ចមស្ស បឋមេ អនាគតំ ការំ វហតីតិ អត្តនោ អសម្បត្តំ ការំ វហតីតិ។ អថេវេវ សមាធា ថេវេហិ វហិតតំ ពិជនក្កាបាធម្មដ្ឋេសនាធិការំ វហតីតិ ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥៩-១៦០) បនយស្មា សម្មជ្ជនាធិនវិវិដំ បុព្វកិច្ចំ អាណាត្តនេវ កាតតំ, ចាតិមោក្ខញ្ច អាណាត្តនេវ ឧទ្ទិសិតតំ, តស្មា តំ សត្វំវិនា អាណាត្តិយា ករោត្តោ អនាគតំ ការំ វហតី ធាមាតិ ទស្សតុំ “សម្មជ្ជនី បដិចោ” តិអាធិ វុត្តំ។ យញ្ញា “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ឧចាសថាគារំ សម្មជ្ជិតុ” តិអាធិនា នយេន ចាឡិយំ អាគតំ។ អដ្ឋកថាសុ ច -

“សម្មជ្ជនី បដិចោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧចាសថស្ស ឯតានិ, ‘បុព្វករណ’ តិ វុច្ចតិ។

“ធនុចារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណានា ច ឡិវាធា;
ឧចាសថស្ស ឯតានិ, ‘បុព្វកិច្ច’ តិ វុច្ចតិ” តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ ១៦៨) -

ឯវំ ទ្វិហិ នាមេហិ នវិវិដំ បុព្វកិច្ចំ ទស្សិតំ, តំ អកត្វា ឧចាសថំ កាតុំ ន វុច្ចតិ។ តស្មា “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ថេវេន ភិក្ខុនា នវំ ភិក្ខុំ អាណាបេតុ” តិ វុច្ចនតោ ថេវេន អាណាត្តន អតិលានេន ភិក្ខុនា ឧចាសថាគារំ សម្មជ្ជិតតំ, ចានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេតតំ, អាសនំ បញ្ញាបេតតំ, បដិចោ កាតតញ្ញោ, អករោត្តោ ទុក្ខំ អាបដ្ឋតិ។

ថេរេនបិ បតិវុបំ ញត្វា អាណាបេតត្ថំ, អាណាបេន្តេនបិ យំ កិញ្ចា កម្មំ
ករោត្តោ វា សទា កាលមេវ ឯកោ វា ភារនិត្តរណាកោ វា
សរភាណកធម្មកថិកាទីសុ វា អញ្ញាតរោ ន ឧចោសថាភារសម្មជ្ជនត្ថំ
អាណាបេតត្ថោ, អវសេសា បន វា វេន អាណាបេតត្ថោ។ សចេ អាណាត្ថោ
សម្មជ្ជនី តាវកាលិកម្យំ ន លភតិ, សាខាភង្គំ កប្បិយំ ការេត្វា សម្មជ្ជិតត្ថំ,
តម្បិ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។ បទីបករណេបិ វុត្តនយេនេវ
អាណាបេតត្ថោ, អាណាបេន្តេន ច “អមុកស្មី នាម ឱកាសេ តេលំ វា
កបល្លិកា វា អត្ថិ, តំ គហេត្វា ករោហី” តិ វុត្តត្ថោ។ សចេ តេលាទីនិ នត្ថិ,
បរិយេសិតត្ថានិ។ បរិយេសិត្វា អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។ អបិ ច
កថាលេ អត្ថិ ជាលេតត្ថោ។ អាសនបញ្ញាបនាណាត្ថិយម្បិ វុត្តនយេនេវ
អាណាបេតត្ថោ, អាណាត្ថេន ច សចេ ឧចោសថាភារ អាសនានិ នត្ថិ,
សង្ឃិកាវាសតោ អាហរិត្វា បញ្ញាបេត្វា បុន អាហរិតត្ថានិ, អាសនេសុ អសតិ
កដសារកេបិ តដ្ឋិកាយោបិ បញ្ញាបេត្ថំ វុត្ថតិ, តាសុបិ អសតិ សាខាភង្គានិ
កប្បិយំ ការេត្វា បញ្ញាបេតត្ថានិ។ កប្បិយការកំ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ
ហោតិ។

ធន្ទចារិសុទ្ធិ តិ ឯត្ថ ឧចោសថករណាត្ថំ សន្និបតិទេ សង្ឃេ ពហិ ឧចោសថំ
កត្វា អាគតេន សន្និចាតដ្ឋានំ គន្ធា កាយសាមគ្គី អនេន្តេន ធន្ទោ ធាតត្ថោ។
យោបិ គិលានោ វា កិច្ចប្បសុតោ វា, តេន ចារិសុទ្ធិ ទេន្តេន ធន្ទោ ធាតត្ថោ។ កថំ
ធាតត្ថោ? ឯកស្ស ភិក្ខុនោ សន្និកេ “ធន្ទំ ធម្មិ, ធន្ទំ មេ ហរ, ធន្ទំ មេ
អាហេថេហី” តិ អយមត្ថោ កាយេន វា វាចាយ វា ឧកយេន វា វិញ្ញាបេតត្ថោ។ ឯវំ
ធន្ទោ ហោតិ ធន្ទោ។ អកត្វចោសថេន បន គិលានេន វា កិច្ចប្បសុតេន វា
ចារិសុទ្ធិ ធាតត្ថោ។ កថំ ធាតត្ថោ? ឯកស្ស ភិក្ខុនោ សន្និកេ “ចារិសុទ្ធិ ធម្មិ,
ចារិសុទ្ធិ មេ ហរ, ចារិសុទ្ធិ មេ អាហេថេហី” តិ អយមត្ថោ កាយេន វា វាចាយ វា

ឧកយេន វា វិញ្ញាបេតព្វោ។ ឯវំ ទិន្នា ហោតិ ចារិសុទ្ធិ។ តំ បន ទេន្តន ធន្នោបិ
ធាតព្វោ។ វុត្តព្វោតំ ភគវតា - “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តទហុចោសថេ ចារិសុទ្ធិ
ទេន្តន ធន្នម្បិ ធាតុំ, សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយ”ន្តិ។ តត្ថ ចារិសុទ្ធិទានំ
សង្ឃស្សបិ អត្តនោបិ ឧចោសថករណំ សម្មាទេតិ, ន អវសេសំ សង្ឃកិច្ចំ។
ធន្នទានំ សង្ឃស្សវ ឧចោសថករណញ្ច សេសកិច្ចញ្ច សម្មាទេតិ, អត្តនោ បន
ឧចោសថោ អកតោយេវ ហោតិ, តស្មា ចារិសុទ្ធិ ទេន្តន ធន្នោបិ ធាតព្វោ។

ឧតុក្កានន្តិ “ហោមន្តាទីនំ ឧត្ថនំ ឯត្ថកំ អតិក្កន្តំ, ឯត្ថកំ អវសិដ្ឋ”ន្តិ ឯវំ ឧត្ថនំ
អាចិក្កនំ។ ភិក្ខុគណនាតិ “ឯត្ថកា ភិក្ខុ ឧចោសថគ្គ សន្តិបតិកា”តិ ភិក្ខុនំ
គណនា។ ឥទម្បិ ឧកយំ កត្វាវ ឧចោសថោ កាតព្វោ។ ឱវាទោតិ
ភិក្ខុនោវាទោ។ ន ហិ ភិក្ខុនីហិ យាចិតំ ឱវាទំ អនារោចត្វា ឧចោសថំ កាតុំ
វន្តតិ។ ភិក្ខុនិយោ ហិ “សេ ឧចោសថោ”តិ អាគន្ធា “អយំ ឧចោសថោ
ចាតុទ្ទសោ, បន្ទវសោ”តិ បុច្ឆិត្វា បុន ឧចោសថទិវសេ អាគន្ធា “ភិក្ខុនិសង្ឃោ,
អយ្យ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចាទេ វន្តតិ, ឱវាទូបសង្គមនញ្ច យាចតិ, លភតុ កិវ,
អយ្យ, ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឱវាទូបសង្គមន”ន្តិ ឯវំ ឱវាទំ យាចន្តិ។ តំ បេត្វា
ពាលគិលានគមិយេ អញ្ញោ សថេបិ អារញ្ញកោ ហោតិ, អប្បដិគ្គហេតុំ ន
លភតិ, តស្មា យេន សោ បដិគ្គហិតោ, តេន ភិក្ខុនា ឧចោសថគ្គ
ចាតិមោក្ខទ្ទេសកោ ភិក្ខុ ឯវំ វត្តព្វោ “ភិក្ខុនិសង្ឃោ, ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចាទេ
វន្តតិ, ឱវាទូបសង្គមនញ្ច យាចតិ, លភតុ កិវ, ភន្តេ, ភិក្ខុនិសង្ឃោ
ឱវាទូបសង្គមន”ន្តិ។

ចាតិមោក្ខទ្ទេសកេន វត្តព្វំ - “អត្ថិ កោចិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ
សម្មតោ”តិ។ សថ ហោតិ កោចិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, តតោ តេន
សោ វត្តព្វោ - “ឥត្តន្នាមកោ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, តំ ភិក្ខុនិសង្ឃោ

ឧបសម្ព័ន្ធមត្យ”តិ។ សចេ នត្ថិ, តតោ តេន បុច្ឆិតតំ - “កោ អាយស្មា ឧស្សហតិ
 ភិក្ខុនិយោ ឡីវទិតុ”ន្តិ។ សចេ កោចិ ឧស្សហតិ, សោបិ ច អជ្ជហិ អង្កេហិ
 សមន្នាគតោ, តំ តត្ថេវ សម្មន្និត្វា ឡីវទប្បជិក្កាហាកោ វត្ថុញ្ចោ - “ឥត្ថន្នាមោ
 ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, តំ ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឧបសម្ព័ន្ធមត្យ”តិ។ សចេ បន ន
 កោចិ ឧស្សហតិ, ចាតិមោក្ខន្តេសកេន វត្ថុតំ - “នត្ថិ កោចិ ភិក្ខុ
 ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, ចាសាទិកេន ភិក្ខុនិសង្ឃោ សម្មាទេត្វ”តិ។
 ឯត្ថាវតា ហិ សិក្ខុត្ថយសង្កហិតំ សកលំ សាសនំ អាហេចិតំ ហោតិ។ តេន
 ភិក្ខុនា “សាច្ច”តិ សម្មជិក្ខិត្វា ចាជិបទេ ភិក្ខុនំ អាហេចិតតំ។ ចាតិមោក្ខម្បី
 “ន, ភិក្ខុវេ, អនង្គិជ្ឈេន ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតតំ, យោ ឧទ្ទិសេយ្យ, អាបត្តិ
 ទុក្ខជស្ស”តិ វចនតោ អនាណាត្ថន ន ឧទ្ទិសិតតំ។ “ថេរាធម្មំ ចាតិមោក្ខ”ន្តិ
 ហិ វចនតោ សង្ឃត្ថេរោ វា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យ, “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, យោ
 តត្ថ ភិក្ខុ ព្យត្តោ បជិតលោ, តស្សាធម្មំ ចាតិមោក្ខ”ន្តិ វចនតោ នវកតរោ វា
 ថេរេន អាណាត្ថោ។ ទុតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

១០៩. ឯកាទសមេ ន កុក្កុទ្ធាយិតតំ កុក្កុទ្ធាយតីតិ ន កុក្កុទ្ធាយិតុំ
 យុត្តកំ កុក្កុទ្ធាយតិ។ សូករមំសំ លភិត្វា “អច្ចមំស”ន្តិ កុក្កុទ្ធាយតិ,
 “សូករមំស”ន្តិ ជានន្តោបិ “អច្ចមំស”ន្តិ កុក្កុទ្ធាយតិ, ន បរិភុញ្ញតីតិ វុត្ថំ
 ហោតិ។ ឯវំ មិគមំសំ “ទិបិមំស”ន្តិ, កាលេ សន្តេយេវ “កាលោ នត្ថិ”តិ,
 អប្បវាវេត្វា “បវារិតោម្ហី”តិ, បត្តេ វជស្មី អបតិតេយេវ “បតិត”ន្តិ, អត្តានំ
 ឧទ្ទិស្ស មច្ចមំសេ អកតេយេវ “មំ ឧទ្ទិស្ស កត”ន្តិ កុក្កុទ្ធាយតិ។ កុក្កុទ្ធាយិតតំ
 ន កុក្កុទ្ធាយតីតិ កុក្កុទ្ធាយិតុំ យុត្តំ ន កុក្កុទ្ធាយតិ។ អច្ចមំសំ លភិត្វា
 “សូករមំស”ន្តិ ន កុក្កុទ្ធាយតិ, “អច្ចមំស”ន្តិ ជានន្តោបិ “សូករមំស”ន្តិ ន
 កុក្កុទ្ធាយតិ, មទ្ធិត្វា វីតិក្កមតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯវំ ទិបិមំសំ មិគមំសន្តិ... បេ...
 អត្តានំ ឧទ្ទិស្ស មច្ចមំសេ កតេ “មំ ឧទ្ទិស្ស កត”ន្តិ ន កុក្កុទ្ធាយតីតិ ឯវំ មេត្ត

អត្ថោ ធន្តរោ។ អដ្ឋកថាយំ បន “ន កុក្កុទ្ធាយិតព្ពន្ធិ សង្ឃភោគស្ស អបដ្ឋបនំ
អវិចារណំ ន កុក្កុទ្ធាយិតព្ពំ នាម, តំ កុក្កុទ្ធាយិតិ។ កុក្កុទ្ធាយិតព្ពន្ធិ តស្សេវ
បដ្ឋបនំវិចារណំ, តំ ន កុក្កុទ្ធាយិតិ” តិ ឯត្ថកមេវ វុត្ថំ។ តត្ថ សង្ឃភោគស្សាតិ
សង្ឃស្ស ចតុបច្ចយបរិភោគត្ថាយ ធិន្ទខេត្តវត្ថុតណ្ហាកាធិកស្ស, តតោ
ឧប្បន្នធម្មាបិរញ្ញាធិកស្ស ច សង្ឃស្ស ភោគស្ស។ អបដ្ឋបនន្តិ អសំវិទហនំ។
តេនាហ “អវិចារណា” ត្ថិ។ តស្សេវាតិ យថាវុត្ថស្សេវ សង្ឃភោគស្ស។

ពាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៣. តតិយបណ្ណាសកំ

(១១) ១. អាសាឧប្បជហវគ្គវណ្ណានា

១១៩. តតិយបណ្ណាសកស្ស បឋមេ ទុក្ខេន បដហិតព្ពាតិ ឧប្បជហា។
ទុច្ចជាតិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ទ្វិន្នំ អាសានំ ទុច្ចជភារោ កបំ ជានិតព្ពាតិ
បឋមំ តាវ លាភាសាយ ទុច្ចជការំវិភាវេតិ “លាភាសាយា” តិអាធិនា។
ឧកតោព្យឡន្តិ យុទ្ធត្ថាយ ឧកតោ សន្និបតិទំ។ បក្ខន្តន្តិ អនុប្បវិសន្តិ។
ជីវិតាសាយ ឧប្បជហត្ថាតិអាធិនា ជីវិតាសាយ ទុច្ចជការំវិភាវេតិ។

១២០. ទុតិយេ ទុក្ខភាតិ ន សុលភា។ ឥណំ ទេមីតិ សញ្ញំ ករោតីតិ ឯវំ
សញ្ញំ ករោត្តោរិយ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច “បុព្វការីតិ បឋមំ ឧបការស្ស
ការកោ។ កតញ្ញំ កតវេទីតិ តេន កតំ ព្រាត្វា បច្ឆា ការកោ។ តេសុ បុព្វការី
‘ឥណំ ទេមី’ តិ សញ្ញំ ករោតិ, បច្ឆា ការកោ ‘ឥណំ ជីវាបេមី’ តិ សញ្ញំ ករោតី” តិ
ឯត្ថកមេវ ឥធន វុត្ថំ។ បុគ្គលបណ្ណាត្ថិសំវណ្ណាយំ (បុ. ប. អដ្ឋ. ៨៣) បន -

“បុព្វការីតិ បឋមមេវ ការកោ។ កតវេទិតិ កតំ វេទេតិ, វិទិតំ
ចាកដំ ករេតិ។ តេ អគារិយានការិយេហិ ធិបេតញ្ចា។ អគារិកេសុ ហិ
មាតាបិតរោ បុព្វការិនោ នាម, បុត្តធីតរោ បន មាតាបិតរោ បដិជគ្គន្តា
អភិវាទនាធិនិ តេសំ កុរុមានា កតវេទិនោ នាម។ អនការិយេសុ
អាចរិយុបជ្ឈាយា បុព្វការិនោ នាម, អន្តេវាសិកសទ្ធិវិហារិកា
អាចរិយុបជ្ឈាយេ បដិជគ្គន្តា អភិវាទនាធិនិ ច តេសំ កុរុមានា
កតវេទិនោ នាម។ តេសំ អាវិការត្ថាយ
ឧបជ្ឈាយថោសកសោណាត្ថរាជិនំ វត្ថុនិ កថេតញ្ចានិ។

“អបរោ នយោ - បរេន អកតេយេវ ឧបការេ អត្ថនិ កតំ ឧបការំ
អនបេក្ខិត្វា ការកោ បុព្វការី, សេយ្យថាបិ មាតាបិតរោ ចេវ
អាចរិយុបជ្ឈាយា ច។ សោ ទុល្លភោ សត្តានំ តណ្ហាភិក្ខុតត្តា។ បរេន
កតស្ស ឧបការស្ស អនុបប្បវត្តិ អត្ថនិ កតំ ឧបការំ ឧបការតោ
ជានន្តោ វេទិយន្តោ កតញ្ចកតវេទិ សេយ្យថាបិ
មាតាបិតុអាចរិយុបជ្ឈាយេសុ សម្មាបដិបន្នោ។ សោបិ ទុល្លភោ សត្តានំ
អវិជ្ជាភិក្ខុតត្តា។ អបិច អការណាវច្ឆលោ បុព្វការី, សការណាវច្ឆលោ
កតញ្ចកតវេទិ។ ‘ករិស្សតិ មេ’តិ វេទិការណានិវេក្ខកិរិយោ
បុព្វការី, ‘ករិស្សតិ មេ’តិ វេទិការណាសាបេក្ខកិរិយោ
កតញ្ចកតវេទិ។ តមោដោតិបរាយណោ បុព្វការី,
ដោតិដោតិបរាយណោ កតញ្ចកតវេទិ។ ទេសេតា បុព្វការី, បដិបជ្ជិតា
កតញ្ចកតវេទិ។ សនេវកេ លោកេ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា បុព្វការី,
អរិយសារកោ កតញ្ចកតវេទិ”តិ វុត្ថំ។

តត្ថ ការណែនាំនា បវត្តហិកចិត្តោ អការណាវច្ឆលោ។ អនាគតម្ហូ
បយោជនំ អបេក្ខមាណោ “ករិស្សតិ មេ” តិអាទិនា ចិត្តន បឋមំ គហិតំ តាទិសំ
កតំ ឧបាទាយ កតញ្ញុ ឯវ នាម ហោតិ, ន បុព្វការីតិ អធិប្បាយេន “ករិស្សតិ
មេតិ ឯវ មាទិការណសាបេក្ខកិរិយោ កតញ្ញុកតវេទី” តិ វុត្ថំ។
តមោដោតិបរាយណោ បុញ្ញជលានិ អនុបជីវន្តោ ឯវ បុញ្ញានិ ករោតីតិ
“បុព្វការី” តិ វុត្តោ។ បុញ្ញជលំ ឧបជីវន្តោ ហិ កតញ្ញុបក្ខេ តិដ្ឋតិ។

១២១. តតិយេ តិត្តោតិ សុហិតោ បរិយោសិតោ និដ្ឋិតកិច្ចតាយ
និរុស្សក្តោ។ គុណាចារិប្បិយា ហិ បរិបុណ្ណោ យាវទត្តោ ឥធិ តិត្តោ វុត្តោ។
តប្បេតាតិ អញ្ញេសម្មិ តិត្តិករោ។ បច្ចេកពុទ្ធា ច តថាគតសាវកោ ច
ខ័ណ្ឌាសវោ តិត្តោតិ ឯត្ថ បច្ចេកពុទ្ធា នវលោកុត្តរធម្មេហិ សយំ តិត្តោ
បរិបុណ្ណោ, អញ្ញំ បន តប្បេតុំ ន សក្កោតិ។ តស្ស ហិ ធម្មកថាយ
អភិសមយោ ន ហោតិ, សាវកានំ បន ធម្មកថាយ អបរិមាណានំ
នេវមនុស្សានំ អភិសមយោ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ យស្មា តេ ធម្មំ ទេសេន្តា ន
អត្តនោ វចនំ កត្វា កថេន្តិ, ពុទ្ធានំ វចនំ កត្វា កថេន្តិ, សោតុំ និសិន្ទបរិសាបិ -
“អយំ ភិក្ខុ ន អត្តនា បជីវិទ្ធិំ ធម្មំ កថេតី” តិ ចិត្តិការំ ករោតិ។ ឥតិ សោ
ចិត្តិកា វេ ពុទ្ធានំ យេវ ហោតិ។ ឯវំ តត្ថ សម្មាសម្ពុទ្ធាវ តប្បេតា នាម។ យថា
ហិ “អសុកស្ស នាម ឥនព្វិទញ្ច ទេថា” តិ វញ្ញា អាណាត្ថេ កិញ្ញាបិ អានេត្វា
ទេន្តិ, អថ ខោ រាជាវ តត្ថ ទាយកោ។ យេហិបិ លទ្ធិំ ហោតិ, តេ “វញ្ញា អម្ពាភំ
ហានន្តរំ ទិន្នំ, ឥស្សរិយរិកវោ ទិន្នោ” ត្រូវ គណ្ណាន្តិ, ន “រាជបុរិសេហី” តិ
ឯវំ សម្មទមិទំ វេទិតព្ពំ។

១២២. ចតុត្ថេ ទុត្តប្បយាតិ អតប្បយា, ន សក្កា កេនចិ តប្បេតុំ។ យោ ហិ
ឧបជ្ជាកកុលំ វា ញាតិកុលំ វា និស្សាយ វសមាណោ ចីវរេ ជិណ្ឌោ តេហិ ទិន្នំ ចីវរំ

និក្ខិបតិ, ន បរិកុញ្ញតិ។ បុនប្បនំ ទិន្នម្បិ គហេត្វា និក្ខិបតេវ។ យោ ច តេនេវ
នយេនលទ្ធិំលទ្ធិំវិស្សន្នេតិ, បរស្ស ទេតិ, បុនប្បនំលទ្ធិម្បិ តថេវ ករោតិ។
ឥមេ ទ្វេ បុគ្គលា សកដេហិបិ បច្ឆយេ ឧបនេន្តេន តប្បេតុំ ន សក្កាតិ
ទុត្តប្បយា។

១២៣. បញ្ចមេ នវិស្សន្នេតិ អត្តនោ អកត្វា បរស្ស ន ទេតិ, អតិរេកេ
បន សតិ ន និក្ខិបតិ, បរស្ស ទេតិ។ តេនេវាហ “សព្វំយេវ បរេសំ ន
ទេតិ” តិអាទិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ “យោ ភិក្ខុ ឧបជ្ជាកកុលា វា ញាតិកុលា វា
ជីណ្ឌាបីរោ សាជកំលភិក្ខុ បីរំ កត្វា បរិកុញ្ញតិ ន និក្ខិបតិ, អគ្គឡំ ទត្វា
ចារុបន្តោបិ បុនបិ ទិយ្យមាណេ សហសា នប្បជីគ្គណ្ឌាតិ។ យោ ច លទ្ធិំលទ្ធិំ
អត្តនោ បរិកុញ្ញតិ, បរេសំ ន ទេតិ។ ឥមេ ទ្វេបិ សុខេន សក្កា តប្បេតុន្តិ
សុតប្បយា” តិ។

១២៤-១២៧. ធម្មសត្តមាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

អាសាទុប្បជហាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១២) ២. អាយាចនវគ្គវណ្ណានា

១៣១. សទ្ធាភិក្ខុតិ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ។ យោ ភិក្ខុ
សាវិបុត្តមោគ្គល្លានេហិ សទិសភារំ បត្តេតិ, សោ យេហិ គុណេហិ
សាវិបុត្តមោគ្គល្លានា ឯតទគ្គេ បិបតា, តេ គុណា អត្តនោ អភិកេម្ព័យ្យាតិ
អាហ “យាទិសោ សាវិបុត្តេត្ថេវេ បញ្ញាយា” តិអាទិ។ ឥតោ ឧត្តរិ បត្តេន្តោ មិច្ឆា
បត្តេយ្យាតិ សាវិបុត្តមោគ្គល្លានំ យេ បញ្ញាធម្មោ គុណា ឧបលព្ពន្តិ, តតោ
ឧត្តរិ បត្តេន្តោ មិច្ឆា បត្តេយ្យ។ អគ្គសាវកគុណាបរមា ហិ

សាវកគុណាមរិយាទា។ តេសំ សាវកគុណានំ យទិទំ អគ្គសាវកគុណា, ន
តតោ បរំ សាវកគុណា នាម អត្ថិ។ តេនេវាហ “យំ នត្ថិ, តស្ស បត្តិតត្តា” តិ។
សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

១៣៥. បញ្ចមេ យស្ស គុណា ខតា ឧបហតា ច, សោ ខតោ ឧបហតោ នាម
ហោតីតិ អាហ “គុណានំ ខតត្តា” តិអាទិ។ ខតត្តាតិ ជិន្នត្តា។ ឧបហតត្តាតិ
នជ្ជត្តា។ តេនាហ “ជិន្នគុណំ នជ្ជគុណាន្តិ អត្តោ” តិ។ អបុញ្ញស្ស បសវោ នាម
អត្តតោ បដិលាភោតិ អាហ “បសវតីតិ បដិលភតី” តិ, អត្តនោ សន្តានេ
ឧប្បាទេតីតិ អត្តោ។ អនុបរិសិទ្ធាតិ ញាណេន អនោគាហេត្វា។ សេសមេត្ត
ធម្មាទីនិ ច សុវិញ្ញេយ្យានេវ។

អាយាចនវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៣) ក. ទានវគ្គវណ្ណានា

១៤២. តតិយស្ស បឋមេ ទីយតីតិ ទានំ, ទេយ្យធម្មស្សេតំ អធិវចនំ។
ទីយតិ អនេនាតិ វា ទានំ, បរិច្ចាគចេតនាយេតំ អធិវចនំ។ អយំ ទុរិជោបិ
អត្តោ ឥធាធិប្បតោតិ អាហ “ទិយ្យនកវសេន ទានានី” តិអាទិ។ តត្ថ
ទិយ្យនកវសេនាតិ ទាតព្ភវសេន។ អមតបត្តិបដិបទន្តិ អមតប្បត្តិហេតុភូតំ
សម្មាបដិបទំ។

១៤៣-១៥១. ទុតិយាទីនិ ច សុវិញ្ញេយ្យានេវ។

ទានវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៤) ឃ. សន្តាវគ្គវណ្ណានា

១៥២. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អាមិសស្ស ច ធម្មស្ស ច អលាភេន អត្តនោ បរស្ស
ច អន្តរេ សម្ពុវន្តស្ស និទ្ទស្ស វិវរស្ស ភេទស្ស សន្តរណំ បិទហនំ សង្កណ្ណានំ
សន្តារោ។ អយញ្ញំ លោកសន្និវាសោ អលព្ភមាទេន អាមិសេន ធម្មេន ចាតិ ធ្វីហិ
និទ្ទោ។ តស្ស តំ និទ្ទំ យថា ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ បីបស្ស វិយ បច្ចត្តរណេន
អាមិសេន ធម្មេន ច សន្តរណំ សង្កណ្ណានំ សន្តារោតិ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច អាមិសេន
សង្កហោ អាមិសសន្តារោ នាម។ តំ ករោន្តេន មាតាបិតុនំ ភិក្ខុគតិកស្ស
វេយ្យាវច្ឆករស្ស រញ្ជោ ចោរានញ្ច អគ្គំ អគ្គហេត្វាបិ នាតុំ វុច្ចតិ។ អាមសិក្ខា
ទិន្នេហិ រាជានោ ច ចោរា ច អនត្តម្បិ ករោន្តិ, ជីវិតក្ខយម្បិ ចាបេន្តិ។
អនាមសិក្ខា ទិន្នេន អត្តមនា ហោន្តិ, ចោរនាគវត្ថុអាទិនិ ចេត្ត វត្ថុនិ
កថេតញ្ចានិ។ តានិ សមន្តចាសាទិកាយ វិនយដ្ឋកថាយំ (ចារា. ១៨៥)
វិត្តាវតានិ។ សក្កច្ចំ ឧទ្ទេសនានំ ចាឡិវណ្ណានា ធម្មកថាកថនន្តិ ឯវំ ធម្មេន
សង្កហោ ធម្មសន្តារោ នាម។

១៥៣-១៦៣. ទុតិយាទិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

សន្តារវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៥) ៥. សមាបត្តិវគ្គវណ្ណានា

១៦៤. បញ្ចមស្ស បឋមេ “ឥតោ បុព្វេ បរិកម្មំ បរត្ថំ, ឥតោ បរំ ភវន្តំ មជ្ឈេ
សមាបត្តិ”តិ ឯវំ សហ បរិកម្មេន អប្បនាបរិច្ឆេទប្បជាននា បញ្ញា
សមាបត្តិកុសលតា។ វុដ្ឋានេ កុសលភារោ វុដ្ឋានកុសលតា។ បកេវ
វុដ្ឋានបរិច្ឆេទកញ្ញាណន្តិ ឯវមេត្ថ អត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។

១៦៥. ធុតិយេ ឧដុនោភារោ អន្ល័វំ, អជិម្ពតា អកុដិលតា អវដ្តតាតិ អត្ថោ។ អភិធម្មេបិ (ធរ.ស. ១៣៤៦) វុត្ថំ - “តត្ថ កតមោ អន្ល័វោ? យា អន្ល័វតា អជិម្ពតា អកុដិលតា អវដ្តតា, អយំ វុច្ឆតិ អន្ល័វោ” តិ។ អន្ល័វញ្ច អន្ល័វប្បជិក្ខុបេន វេទិតតំ។ គោមុត្តវដ្តតា, ចន្ទលេខាវដ្តតា, នង្គលកោដិវដ្តតាតិ ហិ តយោ អន្ល័វា។ ឯកេច្ឆា ហិ ភិក្ខុ បឋមវយេ មជ្ឈិម-បច្ឆិមវយេ ច ឯកវិសតិយា អនេសនាសុ ធនុ ច អគោចរេសុ ចរតិ, អយំ គោមុត្តវដ្តតា នាម, អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ បរិយោសានា បដិបត្តិយា វដ្តការតោ។ ឯកោ បឋមវយេ បច្ឆិមវយេ ច ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ បូរេតិ, លង្គិ កុក្កច្ឆកោ សិក្ខាកាមោ ហោតិ, មជ្ឈិមវយេ បុរិមសទិសោ, អយំ ចន្ទលេខាវដ្តតា នាម, បដិបត្តិយា មជ្ឈជ្ជានេ វដ្តការាបត្តិតោ។ ឯកោ បឋមវយេបិ មជ្ឈិមវយេបិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ បូរេតិ, លង្គិ កុក្កច្ឆកោ សិក្ខាកាមោ ហោតិ, បច្ឆិមវយេ បុរិមសទិសោ, អយំ នង្គលកោដិវដ្តតា នាម, បរិយោសានេ វដ្តការាបត្តិតោ។ ឯកោ សព្វម្បតំ វដ្តតំ បហាយ តីសុ វយេសុ បេសលោ លង្គិ កុក្កច្ឆកោ សិក្ខាកាមោ ហោតិ, តស្ស យោ សោ ឧដុនោភារោ, ឥទំ អន្ល័វំ នាម, សព្វត្ថ ឧដុការសិទ្ធិតោ។

មន្ទវន្តិ ឯត្ថ “លង្គវ” ន្តិបិ បឋន្តិ។ ឯវំ បនេត្ថ អត្ថោ - “តត្ថ កតមោ លង្គវោ? យោ ហិវិយតិ ហិវិយិតព្ពេន ហិវិយតិ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា, អយំ វុច្ឆតិ លង្គវោ” តិ ឯវំ វុត្ថោ លង្គិភារោ លង្គវំ នាម។ ឥទំ បនេត្ថ និព្វចនំ - លង្គតីតិ លង្គោ, ហិវិមា, តស្ស ភារោ លង្គវំ, ហិវិតិ អត្ថោ។ លង្គា ឯតស្ស អត្ថីតិ លង្គិ យថា “មាលី មាយី” តិ, តស្ស ភារោ លង្គិភារោ, សា ឯវំ លង្គា។

១៦៦. តតិយេ អធិវាសនខន្តិទិ ឯត្ថ អធិវាសនំ វុច្ឆតិ ខមនំ។ តញ្ចិ បរេសំ ធុក្កជំ ធុវុត្តញ្ច បដិវេរោជាករណោន អត្ថនោ ឧបរិ អាហេបេត្វា វាសនតោ

“អធិវាសន”ន្តិ វុច្ចតិ។ អធិវាសនលក្ខណៈ ខន្តិ អធិវាសនខន្តិ។ សុច្ឆសីលតា
សោរជ្ជំ។ សា ហិ សោភនកម្មវតតា។ សុដ្ឋ វា ចាបតោ ឱវតតាវោវិវតតាតិ
អាហា “សុវតតាវោ”តិ។ តេនេវ អភិធម្មេបិ (ធម. ស. ១៣៤៩) -

“តត្ថ កតមំ សោរជ្ជំ? យោ កាយិកោ អវីតិក្កមោ វាចសិកោ
អវីតិក្កមោ កាយិកាវាចសិកោ អវីតិក្កមោ, ឥទំ វុច្ចតិ សោរជ្ជំ, សញ្ញេបិ
សីលសំវារោ សោរជ្ជ”ន្តិ - អាគតោ។

១៦៧. ចតុត្ថេ សឱលោ វុច្ចតិ សណ្ឋាវាចោ, តស្ស ភាវោ សាខល្យំ,
សណ្ឋាវាចតា។ តេនាហា “សណ្ឋាវាចាវសេន សម្មោទមានភាវោ”តិ។
សណ្ឋាវាចាវសេន ហិ សម្មោទមានស្ស បុគ្គលស្ស ភាវោ នាម សណ្ឋាវាចតា។
តេនេវ អភិធម្មេ (ធម. ស. ១៣៥០) -

“តត្ថ កតមំ សាខល្យំ? យា សា វាចា អណ្ណាកា កក្កសា បរកដុកា
បរាភិសន្ននី កោធសាមន្តា អសមាធិសំវត្ថនិកា, តថាវុប្បី វាចំ បហាយ
យា សា វាចា នេលា កណ្ណាសុខា បេមនីយា ហនយន្តមា ចោរី
ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាថា, តថាវុប្បី វាចំ ភាសិតា ហោតិ, យា តត្ថ
សណ្ឋាវាចតា សឱលោវាចតា អជុសវាចតា, ឥទំ វុច្ចតិ សាខល្យ”ន្តិ វុត្ថំ។

តត្ថ អណ្ណាកាតិ សនោសេ សវលោ វុក្ខេ និយ្យាសបិណ្ឌោ, អហិច្ឆត្តាធិនី វា
ឱដ្ឋិតានិ អណ្ណាកានីតិ វុទន្តិ, ដេត្តុវុក្ខស្ស បន កុចិតស្ស អណ្ណានិវិយ ឱដ្ឋិតា
ចុណ្ហិបិណ្ឌិយោ វា គណ្ហិយោ វា អណ្ណាកា។ ឥធ បន
ព្យាបជ្ជនកក្កសាធិសភាវតោ កណ្ណាកប្បជិកាគេន វាចា អណ្ណាកាតិ វុត្តា។
បទុមនាឡំ វិយ សោតំ យំសយមាណា បរិសន្និ កក្កសា ទដ្ឋព្វា។ កោធន
និព្ពត្តា តស្ស បរិវារក្ខតា កោធសាមន្តា។ បុរេ សំវុទ្ធនារី ចោរី។ សាវិយ

សុកុមារា មុនុកា វាចា ចោរី វិយាតិ ចោរី។ សណ្ឋាវាចតាតិអាទិនា តំ វាចំ
បវត្តមាណំ ទស្សេតិ។

១៦៨. បញ្ចមេ “អវិហីសាតិ ករុណាបុព្វភាគោ” តិ ឯត្ថកមេវ ឥធម៌ វុត្តំ,
ធិយនិកាយដ្ឋកថាយ សង្កឹតិសុត្តវណ្ណនាយំ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ៣.៣០៤) បន
“អវិហីសាតិ ករុណាបិ ករុណាបុព្វភាគោបិ” តិ វុត្តំ។ អភិធម្មេបិ (វិភ. ១៨២)
“តត្ថ កតមា អវិហីសា? យា សត្តេសុ ករុណា ករុណាយនា ករុណាយិតត្ថំ
ករុណាចេតោវិមុត្តិ, អយំ វុច្ចតិ អវិហីសា” តិ អាគតំ។ ឯត្ថាបិ ហិ យា កាចិ
ករុណា “ករុណា” តិ វុត្តា, ករុណាចេតោវិមុត្តិ បន អប្បនាប្បត្តាវ។

សុចិសទ្ធតោ ភាវេ យការំ ឥការស្ស ច ឧកាវាទេសំ កត្វា អយំ
និទ្ទេសោតិ អាហា “សោចព្យំ សុចិភាវោ” តិ។ ឯត្ថ ច សោចព្យន្តិ សីលវសេន
សុចិភាវោតិ វុត្តំ។ ធិយនិកាយដ្ឋកថាយ សង្កឹតិសុត្តវណ្ណនាយំ (ធិ. និ. អដ្ឋ.
៣.៣០៤) បន “សោចយ្យន្តិ មេត្តាយ ច មេត្តាបុព្វភាគស្ស ច វសេន
សុចិភាវោ” តិ វុត្តំ។ តេនេវ អភិធម្មេបិ “តត្ថ កតមំ សោចព្យំ? យា សត្តេសុ
មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តាចេតោវិមុត្តិ, ឥទំ វុច្ចតិ សោចព្យ” តិ
និទ្ទេសោ កតោ។ ឯត្ថាបិ ហិ “មេត្តិ” តិអាទិនា យា កាចិ មេត្តា វុត្តា,
មេត្តាចេតោវិមុត្តិ បន អប្បនាប្បត្តាវ។

១៦៩-១៧១. ធម្មសត្តមអដ្ឋមាណិ ហោជ្ជា វុត្តនយានេវ។

១៧២. នវមេ កាមំ សម្មយុត្តធម្មេសុ ជីវភាវោបិ ពលដ្ឋោ ឯវ, បដិបក្ខេហិ
បន អកម្មនិយតំ សាតិសយំ ពលដ្ឋោតិ វុត្តំ “មុដ្ឋស្សវេច្ច
អកម្មនេនា” តិអាទិ។

១៧៣. ធនសមេ បច្ចនីកធម្មសមនតោ សមថោ, សមាជីតិ អាហា “សមថោតិ ចិត្តកក្កតា”តិ។ អនិច្ចាទិនាវិវិធនាការេន ធស្សនតោ បស្សនតោ វិបស្សនា, បញ្ញាតិ អាហា “សម្ពាបរិក្កាហកញ្ញាណ”ន្តិ។

១៧៤. ឯកាធនសមេ ទុស្សីល្យន្តិ សមាទិន្នស្ស សីលស្ស ភេទករោ វីតិក្កមោ។ ទិដ្ឋិបត្តិ “អត្ថំ ទិន្ន”ន្តិអាទិនយប្បវត្តាយ សម្មាទិដ្ឋិយា ទូសិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ អាហា “ទិដ្ឋិបត្តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ”តិ។

១៧៥. ធាធនសមេ សីលសម្មទាតិ សព្ភភាគតោ តស្ស អន្ធនតាបត្តិ បរិបុណ្ណាការោ សីលសម្មទា។ បរិបូរណត្ថោ ហេតុ សម្មទាសន្តោ។ តេនេវាហា “បរិបុណ្ណសីលតា”តិ។ ទិដ្ឋិសម្មទាតិ អត្ថកទិដ្ឋិអាទិសម្មាទិដ្ឋិចារិបូរិភារេន បវត្តំ ញ្ញាណំ។ តញ្ច កម្មស្សកតាសម្មាទិដ្ឋិអាទិវសេន បញ្ជាវិធំ ហោតីតិ អាហា “តេន កម្មស្សកតា”តិ។

១៧៦. តេរសមេ សីលវិសុទ្ធិតិ វិសុទ្ធិ ចាបេតុំ សមត្ថំ សីលំ, ចិត្តវិសុទ្ធិអាទិឧបវិសុទ្ធិយា បច្ចយោ ភវិតុំ សមត្ថំ វិសុទ្ធសីលន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សុវិសុទ្ធមេវ ហិ សីលំ តស្ស បទដ្ឋានំ ហោតិ។ តេនាហា “សីលវិសុទ្ធិហិ វិសុទ្ធិសម្មាបកំ សីល”ន្តិ។ ឯត្ថាបិ វិសុទ្ធិសម្មាបកន្តិ ចិត្តវិសុទ្ធិអាទិឧបវិសុទ្ធិយា សម្មាបកន្តិ អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។ អភិធម្មេ (ធន. ស. ១៣៧២) បនាយំ “តត្ថ កតមា សីលវិសុទ្ធិ? កាយិកោ អវីតិក្កមោ វាចសិកោ អវីតិក្កមោ កាយិកវាចសិកោ អវីតិក្កមោ, អយំ វុច្ចតិ សីលវិសុទ្ធិ”តិ ឯវំ វិភត្តា។

ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិតិ វិសុទ្ធិ ចាបេតុំ សមត្ថំ ធស្សនញ្ញាណំ ធស្សនវិសុទ្ធិ, បរមត្ថវិសុទ្ធិ និព្វានញ្ច ចាបេតុំ ឧបនេតុំ សមត្ថំ កម្មស្សកតញ្ញាណាទិ

សម្មាទស្សនន្តិ អត្តោ។ តេនាហា “វិសុទ្ធិសម្មាបិកា...បេ... បញ្ចវិធាបិ វា
សម្មាទិដ្ឋិ” តិ។ ឯត្ថាបិ វិសុទ្ធិសម្មាបិកាតិ ព្រាណទស្សនវិសុទ្ធិយា
ទស្សននិព្វានសម្ពាតាយ បរមត្ថវិសុទ្ធិយា ច សម្មាបិកាតិ ឯវមត្តោ ទដ្ឋព្វោ។
អភិធម្មេ (ធរ. ស. ១៣៧៣) បនាយំ “តត្ថ កតមា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ?
កម្មស្សកតព្រាណំ, សច្ចានុលោមិកំ ព្រាណំ, មគ្គស្ស មគ្គសមដ្ឋិស្ស ព្រាណំ,
ជលសមដ្ឋិស្ស ព្រាណា” ន្តិ ឯវំ វុត្ថំ។

ឯត្ថ ច ឥទំ អកុសលកម្មំ នោ សកំ, ឥទំ បន កម្មំ សកន្តិ ឯវំ ព្យតិរេកតោ
អន្ធយតោ ច កម្មស្សកតជាទនព្រាណំ កម្មស្សកតព្រាណំ។ តិវិធមុច្ឆរិតញ្ញិ
អត្តនា កតម្បិ បរេន កតម្បិ នោ សកកម្មំ នាម ហោតិ អត្តភព្វនតោ,
សុចរិតំ សកកម្មំ នាម អត្តជននតោ។ វិបស្សនាព្រាណំ បន វចីសច្ចព្វា
អនុលោមេតិ, បរមត្ថសច្ចព្វា នវិលោមេតិ តិ សច្ចានុលោមិកព្រាណាន្តិ វុត្ថំ។
វិបស្សនាព្រាណញ្ញិ លក្ខណានិ បដិវិជ្ឈនត្ថំ អារម្ភកាលេ “អនិច្ចំ ទុក្ខំ
អនត្តា” តិ បវត្ថំ វចីសច្ចព្វា អនុលោមេតិ, តថេវ បដិវិជ្ឈនតោ បរមត្ថសច្ចំ
និព្វានព្វា នវិលោមេតិ នវិរាជេតិ ឯកន្តេនេវ សម្មាបនតោ។

១៧៧. ចុទ្ធសមេ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិតិ បឋមមគ្គសម្មាទិដ្ឋិវុត្ថោ។ យថាទិដ្ឋិស្ស ច
បធានន្តិ តំសម្បយុត្តមេវ វីរិយំ។ តេនេវ ធិយនិកាយដ្ឋកថាយំ (ធិ. និ. អដ្ឋ.
៣.៣០៤) “ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិតិ ព្រាណទស្សនំ កថិតំ។ យថាទិដ្ឋិស្ស ច បធានន្តិ
តំសម្បយុត្តមេវ វីរិយ” ន្តិ វុត្ថំ។ ឯត្ថ ហិ ព្រាណទស្សនន្តិ ព្រាណាភូតំ ទស្សនំ។
តេន ទស្សនមគ្គំ វេទិតិ។ តំសម្បយុត្តមេវ វីរិយន្តិ
បឋមមគ្គសម្បយុត្តវីរិយមាហា។ អបិ ច ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិតិ សព្វាបិ មគ្គសម្មាទិដ្ឋិ។
យថាទិដ្ឋិស្ស ច បធានន្តិ តំសម្បយុត្តមេវ វីរិយំ។ តេនេវ ធិយនិកាយដ្ឋកថាយំ
“អបិ ច បុរិមបទេន ចតុមគ្គព្រាណំ, បច្ឆិមបទេន តំសម្បយុត្តំ វីរិយ” ន្តិ វុត្ថំ។

អថ វា ទិដ្ឋវិសុទ្ធិតិ កម្មស្សកតញ្ញាណាទិសផ្លាតា សម្ពាបិ សម្មាទិដ្ឋិ វុត្តា។
យថាទិដ្ឋិស្ស ច បដានន្តិ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ...បេ... សម្មាវាយាមោតិ។
អយមេវ ចាឡិយា សមេតិ។ អភិធម្មេ ហិ “ទិដ្ឋវិសុទ្ធិ ខោ បនាតិ យា បញ្ញា
បដាននា...បេ... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ យថាទិដ្ឋិស្ស ច បដានន្តិ យោ
ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ...បេ... សម្មាវាយាមោ”តិ ឯវមយំ ទុកោ វិកត្តោ។
តេនេវ អភិធម្មជ្ជកថាយំ (ធរ.ស. អដ្ឋ. ១៣៧២) “យា បញ្ញា បដាននាតិអាទិហិ
ហេដ្ឋា វុត្តានិ កម្មស្សកតញ្ញាណាទិនេវ ចត្តារិ ញ្ញាណានិ វិកត្តានិ។ យោ
ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ”តិអាទិហិ បទេហិ និទ្ធិដ្ឋវិរិយំ គហិតំ បញ្ញាយ
លោកិយដ្ឋានេ លោកិយំ, លោកុត្តរដ្ឋានេ លោកុត្តរ”ន្តិ វុត្តំ។

ឥធាបិ វិសុទ្ធិសម្មាបិកា ចតុមគ្គសម្មាទិដ្ឋិ, បញ្ចវិធាបិ វា សម្មាទិដ្ឋិ
ទិដ្ឋវិសុទ្ធិតិ អធិប្បាយេន “ទិដ្ឋវិសុទ្ធិតិ វិសុទ្ធិសម្មាបិកា សម្មាទិដ្ឋិយេវា”តិ
វុត្តំ។ ហេដ្ឋិមមគ្គសម្មយុត្តំ វិរិយន្តិ ឥទំ បន “យថាទិដ្ឋិស្ស ច បដានន្តិ
បឋមមគ្គសម្មយុត្តំ វិរិយន្តិ វុត្ត”ន្តិ អធិប្បាយេន វេទិតិ។ ឯត្ថ ច
តំតំភាណាកានំ មតកេនេនាយំ វណ្ណានាកេនោតិ ន អដ្ឋកថាវចនានំ
អញ្ញមញ្ញវិហោនោ សន្តិភព្វោ។ អថ យថាទិដ្ឋិស្ស ច បដានន្តិ
ហេដ្ឋិមមគ្គសម្មយុត្តមេវ វិរិយំ កស្មា វុត្តន្តិ អាហា “តញ្ញា តស្សា ទិដ្ឋិយា
អនុបត្តា”តិអាទិ។ តត្ថ តស្សា ទិដ្ឋិយាតិ ហេដ្ឋិមមគ្គសម្មយុត្តាយ ទិដ្ឋិយា។
យថាទិដ្ឋិស្សាតិ អនុបទិដ្ឋិស្ស កល្យាណទិដ្ឋិស្ស និព្វត្តិតប្បការទិដ្ឋិស្ស វា
និព្វត្តិតត្ថបដានានុបទិដ្ឋិស្ស យថាទិដ្ឋិប្បវត្ត កិរិយស្ស វាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថំ
សំវណ្ណាយន្តិ។

១៧៨. បន្ទរសមេ សមត្ថំ តុស្សនំ តិត្តិ សន្តុដ្ឋិ, នត្តិ ឯតស្ស សន្តុដ្ឋិ
អសន្តុដ្ឋិ, អសន្តុដ្ឋិស្ស ភាវោ អសន្តុដ្ឋិតា។ យា កុសលានំ ធម្មានំ ភាវនាយ

អសន្តដ្ឋស្ស ភិយ្យកម្មតា, តស្ស ឯតំ អធិវចនំ។ តាយ ហិ សមន្តិកតោ
បុគ្គលោ សីលំ បូរេត្វា ឈានំ ឧប្បាទេតិ, ឈានំ លភិត្វា វិបស្សនំ អារភតិ,
អារទ្ធវិបស្សកោ អរហត្តំ អគ្គហេត្វា អន្តរា វោសានំ នាបជ្ជតិ, “អលមេត្តាវតា
កតមេត្តាវតា”តិ សង្កាបំ ន ចាបុណាតិ។ តេនាហ “អញ្ញាត្រ អរហត្តមគ្គា
កុសលេសុ ធម្មេសុ អសន្តដ្ឋិកាវោ”តិ។ តត្រ អញ្ញាត្រ អរហត្តមគ្គាតិ
អរហត្តមគ្គសម្បត្តំ វិនាតិ អត្ថោ។ “អប្បដិវាទិតា ច បធានស្មី”ន្តិ ឥទំ ហេដ្ឋា
វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ ន វិភត្តំ។

១៧៩. សោឡសមេ មុដ្ឋា នដ្ឋា សតិ ឯតស្សាតិ មុដ្ឋស្សតិ, តស្ស ភាវោ
មុដ្ឋស្សច្ចន្តិ អាហ “មុដ្ឋស្សច្ចន្តិ មុដ្ឋស្សតិភាវោ”តិ។ មុដ្ឋស្សតិភាវោតិ ច
សតិប្បដិបក្ខោ ធម្មោ, ន សតិយា អភាវមត្តំ។ អសម្បជញ្ញន្តិ “តត្ថ កតមំ
អសម្បជញ្ញំ? យំ អញ្ញាណំ អទស្សនំ... បេ... អវិជ្ជាលង្ក្រំ មោហោ
អកុសលមូល”ន្តិ (ធរ. ស. ១៣៥៧) ឯវំ វុត្តា អវិជ្ជាយេវ។ តថា ហិ វិជ្ជាបដិបក្ខោ
អវិជ្ជាវិជ្ជាយ បហាតត្ថតោ, ឯវំ សម្បជញ្ញប្បដិបក្ខោ អសម្បជញ្ញំ។ យស្មា បន
សម្បជញ្ញប្បដិបក្ខេ សតិ តស្ស វសេន ញាណស្ស អភាវោ ហោតិ, តស្មា វុត្តំ
“អញ្ញាណភាវោ”តិ។

១៨០. សត្តរសមេ អបិលាបនលក្ខណា សតីតិ ឧទកេ លាពុរិយ យេន ចិត្តំ
អារម្មណេ បិលវិត្វាវិយ តិដ្ឋតិ, ន ឌីតាហតិ, តំ បិលាបនំ។ ន បិលាបនំ
អបិលាបនំ, តំ លក្ខណំ សភាវោ ឯតិស្សាតិ អបិលាបនលក្ខណា។

សមាបត្តិវគ្គវណ្ណានិដ្ឋិតា។

តតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

១. កោដបេយ្យាលំ

១៨១. ឥតោ បរេសុ កោដវគ្គាទីសុ ឧបនន្ទនលក្ខណាតិ កុដ្ឋនវសេន
“អក្កោច្ឆិមំ អវេទិម”ន្តិអាទិនា (ធម្ម. ប. ៣, ៤) ចិត្តបរិយោនន្ទនលក្ខណា។
បុព្វកាលិកំ កោដំ ឧបនយ្ហតិ ពន្ធិតិ, កុដ្ឋនាការំ បពន្ធិតិ យដេតិ។
អាមាតវត្ថុនា ចិត្តំ ពន្ធិវិយ ហោតីតិ អបរកាលោ កោដោ ឧបនាហោ។
សុដ្ឋ កតំ ការណំ ឧបការោ សុកតការណំ, តស្ស បុព្វការីតាលក្ខណាស្ស
គុណាស្ស មក្ខនំ ឧទកបុញ្ញនិយាវិយ សរីរានុកតស្ស ឧទកស្ស បុញ្ញនំ
វិនាសនំ លក្ខណមេតស្សាតិ សុកតករណមក្ខនលក្ខណា។ តថា ហិ សោ
បរេសំ គុណានំ មក្ខនជ្ជន មក្ខោតិ វុច្ឆតិ។ ពហុស្សុតេបិ បុគ្គលេ អដ្ឋោត្តរីសុ,
“ឡើទិសស្ស ច ពហុស្សុតស្ស អនិយតា គហិតា, តវ ច មម ច កោ
វិសេសោ”តិអាទិនា នយេន ឧប្បជ្ជមានោ យុគគ្គាហិ បលាសោតិ អាហ
“យុគគ្គាហលក្ខណោ បលាសោ”តិ។ តត្ថ យុគគ្គាហោ នាម សមដុវគ្គាហោ,
អសមម្បិ អត្តនា សមំ កត្វា គណ្ណនំ។ បលាសតីតិ បលាសោ, បរេសំ គុណ
ខំសិក្ខា ទន្តេហិ វិយ ធិន្ទិកា អត្តនោ គុណាហិ សមេ ករោតីតិ អត្តោ។

ឧស្សយនលក្ខណាតិ បរេសំ សក្ការាជិនិ ទិយ្យនលក្ខណា។ មន្ទេរស្ស
ភារោ មជ្ឈិមំ។ តញ្ច អាវាសមជ្ឈិយាទិវសេន បញ្ចវិធគន្តិ អាហ
“បញ្ចមន្ទេរភារោ មជ្ឈិម”ន្តិ។ មជ្ឈរាយនលក្ខណាន្តិ អត្តនោ សម្បត្តិយា
បរេហិ សាធារណភារេ អសហនលក្ខណំ។ កតប្បជិច្ឆាទនលក្ខណាតិ
កតថាបប្បជិច្ឆាទនលក្ខណា។ កេរាជិកភារេន ឧប្បជ្ជមានំ សាវេយ្យន្តិ អាហ
“កេរាជិកលក្ខណំ សាវេយ្យ”ន្តិ។ អញ្ញាថា អត្តនោ បរេននបុគ្គលោ
កេរាជិកោ នេកតិកវាលីដោតិ វេទន្តិ។ កេរាជិកោ ហិ បុគ្គលោ អានន្ទមន្ទោ
វិយ ហោតិ។

១៨៧. យថាភតំ និក្ខត្តោ ឯវំ និរយេតិ យថា អាភតំ កក្កា អាហរិត្វា
ឋបិតោ, ឯវំ អត្តនោ កម្មនា និក្ខត្តោ និរយេ ឋបិតោយេវាតិ អត្តោ។

២. អកុសលបេយ្យាលំ

១៩១-២០០. ទុក្ខស្ស វុឡិ ឯតេសន្តិ ទុក្ខវុឡិកា។ យេ ហិ ទុក្ខំ វុឡន្តិ,
បុណប្បនំ ឧប្បាទេន្តិ, ទុក្ខស្ស វុឡិ តេសំ អត្ថិតិ ឯវំ វុត្ថំ។ សុខវុឡិកាតិ ឯត្ថាបិ
ឯសេវ នយោ។

៣. វិនយបេយ្យាលំ

២០១. អត្តវសេតិ វុឡិវិសេសេ អានិសំសវិសេសេ។ តេសំ បន
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិការណាត្តា អាហា “ទ្វេ ការណានិ សន្ធាយា”តិ។ អត្តោយេវ វា
អត្តវសោ, ទ្វេ អត្ត ទ្វេ ការណានិតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អថ វា អត្តោ ផលំ
តទដ្ឋិនវុត្តិតាយ វសោ ឯតស្សាតិ អត្តវសោ, ការណាន្តិ ឯវម្មេត្ត អត្តោ
ទដ្ឋញ្ចោ។ យថា “អនភិជ្ឈា ធម្មបទ”ន្តិ វុត្ថុ អនភិជ្ឈា ឯកោ ធម្មកោដ្ឋាសោតិ
អត្តោ ហោតិ។ ឯវមិធាបិ សិក្ខាបទន្តិ សិក្ខាកោដ្ឋាសោ សិក្ខាយ ឯកោ
បទេសោតិ អយមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋញ្ចាតិ អាហា “សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តិន្តិ
សិក្ខាកោដ្ឋាសោ ឋបិតោ”តិ។

សង្ឃសុដ្ឋនាម សង្ឃស្ស សុដ្ឋកាវោ “សុដ្ឋនេវា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ៣៩)
អាភតតដ្ឋានេវិយ “សុដ្ឋ, ភន្តេ”តិ វចនសម្បជ្ជិច្ឆនកាវោ។ តេនាហា
“សង្ឃសុដ្ឋតាយាតិ សង្ឃស្ស សុដ្ឋកាវាយា”តិអាទិ។ ទុម្ពន្ធនំ បុគ្គលានំ
និគ្គហាយាតិ ទុម្ពន្ធនាម ទុស្សីលបុគ្គលា។ យេ មន្ត្រំ អាចាទិយមាធាបិ ទុក្ខេន
អាបន្តន្តិ, វីតិក្កមំ កកេន្តា វា កត្វា វា នលន្តន្តិ, តេសំ និគ្គហត្ថាយ។ តេ ហិ

សិក្ខាបទេ អសតិ “កី តុម្ភេហិ ទិដ្ឋំ, កី សុតំ, កី អម្ភេហិ កតំ, កតវស្មី វត្ថុស្មី
កតមំ អាបត្តិ រោបេត្វា អម្ភេ និគ្គណ្ហាថា” តិ សង្ឃំ វិហោ វេស្សន្តិ, សិក្ខាបទេ បន
សតិ តេសំ សង្ឃោ សិក្ខាបទំ ទស្សេត្វា ធម្មេន វិនយេន សត្តសាសនេន
និគ្គហោស្សតិ។ តេន វុត្ថំ “ទុម្ពន្ធនំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយា” តិ។

បេសលានំ ភិក្ខុនំ ជាសុវិហារាយា តិ បេសលានំ បិយសីលានំ ភិក្ខុនំ
ជាសុវិហារត្ថាយ។ បិយសីលា ហិ ភិក្ខុ កត្តញ្ញាកត្តញ្ញំ សាវជ្ជានវដ្ឋំ វេលំ
មរិយានំ អជានន្តា សិក្ខត្តយចារិប្បិយា យដមាណា កិលមន្តិ, ឧញ្ញាឡា ហោន្តិ,
កត្តញ្ញាកត្តញ្ញំ បន សាវជ្ជានវដ្ឋំ វេលំ មរិយាទញ្ច ញត្វា សិក្ខត្តយចារិប្បិយា
យដេន្តា ន កិលមន្តិ, ន ឧញ្ញាឡា ហោន្តិ។ តេន តេសំ សិក្ខាបទប្បញ្ញាបនា
ជាសុវិហារាយ សំវត្ថុតិ។ យោ វា ទុម្ពន្ធនំ បុគ្គលានំ និគ្គហោ, ស្វេវ ឯតេសំ
ជាសុវិហារោ។ ទុស្សីលបុគ្គលេ និស្សាយ ហិ ឧចោសថោ ន តិដ្ឋតិ, បវារណា ន
តិដ្ឋតិ, សង្ឃកម្មានិ នប្បវត្តន្តិ, សាមគ្គី ន ហោតិ, ភិក្ខុ អនេកគ្នា
ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាកម្មដ្ឋានាទីនិ អនុយុញ្ជិតុំ ន សក្កោន្តិ។ ទុស្សីលេសុ បន
និគ្គហិតេសុ សញ្ញាបិ អយំ ឧបទ្ទវោ ន ហោតិ, តតោ បេសលា ភិក្ខុ ជាសុ
វិហារន្តិ។ ឯវំ “បេសលានំ ភិក្ខុនំ ជាសុវិហារាយា” តិ ឯត្ថ ទ្វិដា អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។

“ន វោ អហំ, ចុន្ទ, ទិដ្ឋធម្មិកានំយេវ អាសវានំ សំវរាយ ធម្មំ ទេសេមី” តិ (ធី.
និ. ៣.១៨២) ឯត្ថ វិវាទមូលភូតា កិលេសា អាសវាតិ អាគតា។

“យេន ទេវុបបត្យស្ស, គន្ធព្ពោ វា វិហាដ្ឋមោ;
យក្ខត្ថំ យេន គន្ធយ្យំ, មនុស្សត្តញ្ច អព្ពដេ;
តេ មយ្ហំ អាសវា ឪណា, វិទូស្តា វិនឡិកតា” តិ។ (អ. និ. ៤.៣៦) -

ឯត្ថ តេត្ថមកំ កម្មំ អវសេសា ច អកុសលា ធម្មា។ ឥធ បន
បរុបវាទវិប្បជិសារវេទពន្ធនាទយោ ចេវ អចាយទុក្ខក្ខតា ច នាទប្បការា
ឧបទ្ធកា អាសវាតិ អាហា - “ទិដ្ឋធម្មេ ឥមស្មីយេវ អត្តកាវេវីតិក្កមបច្ចយា
បដិលទ្ធព្ពាន”ន្តិអាទិ។ យទិ ហិ ភគវា សិក្ខាបទំ ន បញ្ញាបេយ្យ, តតោ
អសទ្ធម្មប្បជិសេវនអទិន្នាទានចាណាតិចាតាទិហេតុ យេ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ
បរុបវាទានយោ ទិដ្ឋធម្មិកា នាទប្បការា អនត្តា, យេ ច តន្តិមិត្តមេវ
និរយាទីសុ និព្ពត្តស្ស បញ្ញាវិធពន្ធនកម្មការណាទិវសេន
មហាទុក្ខានុភវនប្បការា អនត្តា, តេ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ “ទិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ
សំវរាយ សម្បរាយិកានំ អាសវានំ បដិយាតាយា”តិ។ ទិដ្ឋធម្មោ វុច្ចតិ បច្ចក្ខោ
អត្តកាវោ, តត្ថ ភវា ទិដ្ឋធម្មិកា។ សម្បវេតព្ពតោ បេច្ច គន្តព្ពតោ សម្បរាយោ,
បរលោកោ, តត្ថ ភវា សម្បរាយិកា។

អកុសលវេរាទន្តិ ចាណាតិចាតាទិបញ្ញាទុច្ចរិតានំ។ តានិ វេរការណត្តា
“វេរានី”តិ វុច្ចន្តិ, បុគ្គលេសុ បន ឧប្បជ្ឈមាទានិ វេរានិ។ តេ ឯវ វា ទុក្ខធម្មាតិ
ហេដ្ឋា វុត្តា វេទពន្ធនាទយោ។ តេសំ បក្ខបច្ឆេទនត្ថាយាតិ តេសំ ចាបិច្ឆានំ
បក្ខបច្ឆេទាយ គណាកោជនសទិសំ សិក្ខាបទំ បញ្ញាត្ថំ។ បណ្ឌិតមនុស្សានន្តិ
លោកិយបរិក្ខកជនានំ។ តេ ហិ សិក្ខាបទបញ្ញាត្តិយា សតិ សិក្ខាបទបញ្ញាត្តិ
ញាត្វា វា យថាបញ្ញាត្ថំ បដិបជ្ឈមាទេ ភិក្ខុ ទិស្វា វា - “យានិ វត លោកេ
មហាជនស្ស វជ្ជនទុស្សនមុយ្ហនដ្ឋានានិ, តេហិ ឥមេ សមណា សក្យបុត្តិយា
អារកាវិហារន្តិ, ទុក្ខរំ វត ករោន្តិ, ភារិយំ វត ករោន្តិ”តិ បសាទំ អាបជ្ឈន្តិ
វិនយបិដកេ ចោត្តកំ ទិស្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិកតវេទិព្រាហ្មណោវិយ។
ឧបរុបវិបសាទភាវាយាតិ ភិយ្យេ ភិយ្យេ បសាទុប្បាទនត្ថំ។ យេបិ ហិ សាសនេ
បសន្នា កុលបុត្តា, តេបិ សិក្ខាបទបញ្ញាត្តិ វា ញាត្វា យថាបញ្ញាត្ថំ បដិបជ្ឈមាទេ

ភិក្ខុ វា ទិស្វា “អហោ, អយ្យ, ទុក្ខរកាវិនោ, យេ យាវជីវំ ឯកភត្តំ ព្រហ្មចរិយំ
វិនយសំវរំ អនុចាលេន្តី” តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទន្តិ។

សទ្ធម្មស្ស ចិវជ្ជិតត្ថន្តិ បរិយត្តិសទ្ធម្មោ, បដិបត្តិសទ្ធម្មោ, អធិកមសទ្ធម្មោ តិ
វិធស្សបិ សទ្ធម្មស្ស ចិវជ្ជិតត្ថំ។ តត្ថ បិដកត្ថយសង្កហិតំ សព្ពម្បី ពុទ្ធវចនំ
បរិយត្តិសទ្ធម្មោ នាម។ តេស ធុតគុណា, ធុទ្ធស ខន្ធកវត្តានិ, ទ្វេអសីតិ
មហាវត្តានិ, សីលសមាធិវិបស្សនាតិ អយំ បដិបត្តិសទ្ធម្មោ នាម។ ចត្តារោ
អរិយមគ្គា ចត្តារិ ច សាមញ្ញដលានិ និព្វានញ្ចាតិ អយំ អធិកមសទ្ធម្មោ នាម។
សោ សញ្ញោ យស្មា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា សតិ ភិក្ខុ សិក្ខាបទញ្ច តស្ស វិភង្គញ្ច
តទត្ថដោតនត្ថំ អញ្ញញ្ច ពុទ្ធវចនំ បរិយាបុណន្តិ, យថាបញ្ញត្តញ្ច បដិបជ្ជមាណ
បដិបត្តី ឬរេត្វា បដិបត្តិយា អធិកន្តម្ហំ លោកុត្តរធម្មំ អធិកច្នន្តិ, តស្មា
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ចិវជ្ជិតិកោ ហោតិ។

បញ្ចវិធស្សបិ វិនយស្សាតិ តទន្តវិនយាទិវសេន បញ្ចប្បការស្ស
វិនយស្ស។ វិនយដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ៣៩) បន សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា សតិ
សំវរវិនយោ ច បហានវិនយោ ច សមថវិនយោ ច បញ្ញត្តិវិនយោ ចាតិ
ចតុត្ថិដោបិ វិនយោ អនុគ្គហិតោ ហោតិ ឧបត្ថម្ភិតោ សុបត្ថម្ភិតោ។ តេន វុត្តំ
“វិនយានុគ្គហាយា” តិ។ តត្ថ សំវរវិនយោតិ សីលសំវរោ, សតិសំវរោ,
ញ្ញាណសំវរោ, ខន្តិសំវរោ, វីរិយសំវរោតិ បញ្ចវិធាបិ សំវរោ យថាសកំ
សំវរិតញ្ញានំ វិនេតញ្ញានញ្ច កាយទុច្ឆរិតាទីនំ សំវរណតោ សំវរោ, វិនយនតោ
វិនយោតិ វុច្ឆតិ។ បហានវិនយោតិ តទន្តប្បហានំ, វិក្ខម្ពនប្បហានំ,
សមុច្ឆេទប្បហានំ, បដិប្បស្សន្តិប្បហានំ, និស្សរណប្បហានន្តិ បញ្ចវិធម្បី
បហានំ យស្មា ចាគដ្ឋេន បហានំ, វិនយនដ្ឋេន វិនយោ, តស្មា បហានវិនយោតិ
វុច្ឆតិ។ សមថវិនយោតិ សត្ត អធិករណសមថា។ បញ្ញត្តិវិនយោតិ

សិក្ខាបទមេរៀន។ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ហិវិជ្ជមានាយ ឯវ សិក្ខាបទសម្ភវតោ
សិក្ខាបទសម្ពាតោ បញ្ញត្តិវិនយោតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អនុគ្គហិតោ
ហោតិ។

២០២-២៣០. ភិក្ខុនំ បញ្ចាតិ

និទានចារាជិកសង្ឃាធិសេសានិយតវិត្តារុទ្ធសវសេន បញ្ចា ភិក្ខុនំ ឧទ្ទេសា។
ភិក្ខុនំ ចត្តារោតិ ភិក្ខុនំ វុត្តសុ អនិយតុទ្ទេសំ វេបេត្វា អវសេសា ចត្តារោ។

ឯហិភិក្ខុបសម្បទាតិ “ឯហិ ភិក្ខុ” តិ វចនមត្តេន បញ្ញត្តឧបសម្បទា។
ភគវា ហិ ឯហិភិក្ខុភារាយ ឧបនិស្សយសម្បទ្នំ បុគ្គលំ ទិស្វា
រត្តបំសុក្ខលន្តរតោ សុវណ្ណាវណ្ណំ ទក្ខិណាហត្ថំ និហរិត្វា ព្រហ្មយោសំ
និច្ឆារេន្តោ “ឯហិ ភិក្ខុ, ចរ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា” តិ វទតិ។
តស្ស សហោវ ភគវតោ វចនេន គិហិលីដ្ឋំ អន្តរាយតិ, បព្ពដ្ឋា ច ឧបសម្បទា
ច វុហតិ, ភណ្ឌា កាសាវវសនោ ហោតិ - ឯកំ និវាសេត្វា ឯកំ ចារុបិត្វា ឯកំ
អំសេ វេបេត្វា វាមអំសក្ខិជេ អាសត្តនីលុប្បលវណ្ណាមត្តិកាបត្តោ។

“តិចីវរញ្ចា បត្តោ ច, វាសិ សូចិ ច ពាន្ធនំ;

បរិស្សាវនេន អដ្ឋេតេ, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ” តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.២១៥;

ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩៤; ២.៣៤៩; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.១៩៨; ចារា. អដ្ឋ. ៤៥

បទភាជនីយវណ្ណានា; អប. អដ្ឋ. ១.អវិទូរេនិទានកថា; ពុ. វិ. អដ្ឋ.

២៧.អវិទូរេនិទានកថា; ជា. អដ្ឋ. ១.អវិទូរេនិទានកថា; មហានិ. អដ្ឋ.

២០៦) -

ឯវំ វុត្តហិ អដ្ឋហិ បរិក្ខារេហិ សរីរេ បដិមុក្កហិយេវ វស្សសតិកត្តោរោរិយ
តិរិយាបថសម្មុទ្ទោ ពុទ្ធាចរិយកោ ពុទ្ធបដ្ឋាយកោ សម្មាសម្ពុទ្ធវិទូមាណោយេវ
តិដ្ឋតិ។

សរណាគមនូបសម្មទាតិ “ពុទ្ធិសរណំ គច្ឆាមី” តិអាទិនា នយេន តិក្ខត្តំ
វាចំ ភិទ្ធីត្វា វុត្តហិ តីហិ សរណាគមនេហិ អនុញ្ញាតឧបសម្មទា។

ឡិវាទូបសម្មទាតិ ឡិវាទប្បដិគ្គហណាឧបសម្មទា។ សា ច “តស្មាតិហ តេ,
កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតតត្ថំ ‘តត្ថំ មេ ហិរោត្តប្បំ, បច្ចុបដ្ឋិតំ ភវិស្សតិ ថេរេសុ នវេសុ
មជ្ឈិមេសូ’ តិ។ ឯវំ តេ, កស្សប, សិក្ខិតតត្ថំ។ តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ
សិក្ខិតតត្ថំ ‘យំ កិញ្ចិ ធម្មំ សុណិស្សាមិ កុសលូបសំហិតំ, សត្ថំ តំ អដ្ឋិ កត្វា
មនសិ ករិក្ខា សត្ថុចេតសា សមន្មាហរិក្ខា ឡិហិតសោតោ ធម្មំ សុណិស្សាមី’ តិ,
ឯវំ តេ, កស្សប, សិក្ខិតតត្ថំ។ តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតតត្ថំ
‘សាតសហគតា ច មេ កាយគតាសតិ នវិជហិស្សតិ’ តិ, ឯវំ តេ, កស្សប,
សិក្ខិតតត្ថំ” ត្ថិ (សំ. និ. ២.១៥៤) ឥមិនា ឡិវាទប្បដិគ្គហណេន
មហាកស្សបត្ថេរស្ស អនុញ្ញាតឧបសម្មទា។

បញ្ចព្យាករណ៍ឧបសម្មទា នាម សោចាកស្ស អនុញ្ញាតឧបសម្មទា។
ភគវា កិរ បុញ្ញារាមេ អនុចង្គមន្តំ សោចាកសាមណោរំ “ឧទុមាតកសញ្ញាតិ វា,
សោចាក, រូបសញ្ញាតិ វា ឥមេ ធម្មា នាទត្តា នាទាព្យញ្ញនា, ឧទាហុ ឯកត្តា
ព្យញ្ញនមេវ នាទ” ត្ថិ ទស អសុភនិស្សិតេ បញ្ឆោ បុច្ឆិ។ សោ ព្យាកាសិ។ ភគវា
តស្ស សាធុការំ ទត្វា “កតិវស្សោសិ, ត្វំ សោចាកា” តិ បុច្ឆិ។ សត្វវស្សោហំ
ភគវាតិ។ សោចាក, ត្វំ មម សត្តញ្ញតញ្ញណេន សទ្ធិំ សំសទ្ធិត្វា បញ្ឆោ
ព្យាកាសីតិ អារទ្ធិចិត្តោ ឧបសម្មទំ អនុជាតិ។ អយំ បញ្ចព្យាករណ៍ឧបសម្មទា។

ព្រាត្រិចតុត្ថឧបសម្បទា នាម ភិក្ខុនំ ឯតវហិ ឧបសម្បទា។
គរុធម្មបសម្បទាតិ គរុធម្មប្បដិគ្គហណោន ឧបសម្បទា។ សា ច
មហាបជាបតិយា អដ្ឋគរុធម្មប្បដិគ្គហណោន អនុញ្ញាតា។ ឧកតោសង្ឃ
ឧបសម្បទា នាម ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុនិសង្ឃតោ ព្រាត្រិចតុត្ថន, ភិក្ខុសង្ឃតោ
ព្រាត្រិចតុត្ថនាតិ ឥមេហិ ទ្វីហិ កម្មេហិ អនុញ្ញាតា អដ្ឋវាចិក្ខុបសម្បទា។
ទូតេន ឧបសម្បទា នាម អឱកាសិយា គណីកាយ អនុញ្ញាតា ឧបសម្បទា។

ព្រាត្រិកម្មំ នវ ឋានានិ គច្ឆតីតិ កតមានិ នវ ឋានានិ គច្ឆតិ? ឱសារណំ,
និស្សារណំ, ឧចោសថោ, បវារណា, សម្មតិ, ធានំ, បដិគ្គហំ, បច្ចក្កឡនំ,
កម្មលក្ខណញ្ញោវ នវមន្តិ ឯវំ វុត្តានិ នវ ឋានានិ គច្ឆតិ។ តត្ថ “សុណាតុ មេ,
ភន្តេ, សង្ឃោ, ឥត្ថន្ទាមោ ឥត្ថន្ទាមស្ស អាយស្មតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ,
អនុសិដ្ឋោ សោ មយា, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្ទាមោ អាគច្ឆយ្យ,
អាគច្ឆាហិតិ វុត្តញ្ញោ”តិ (មហាវ. ១២៦) ឯវំ ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស ឱសារណា
ឱសារណា នាម។

“សុណាតុ មេ, អាយស្មន្តា, អយំ ឥត្ថន្ទាមោ ភិក្ខុ ធម្មកថិកោ, ឥមស្ស នេវ
សុត្តំ អាគច្ឆតិ, នោ សុត្តវិភង្គោ, សោ អត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា ឲ្យញ្ញនច្ឆាយាយ អត្ថំ
បដិពាហិតិ។ យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្ទាមំ ភិក្ខុំ វុដ្ឋាបេត្វា អវសេសា
ឥមំ អធិករណំ វុបសមេយ្យាមា”តិ ឯវំ ឧត្តាហិកវិនិច្ឆយេ ធម្មកថិកស្ស
ភិក្ខុនោ និស្សារណា និស្សារណា នាម។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អដ្ឋុចោសថោ បន្ទរសោ។ យទិ សង្ឃស្ស
បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឧចោសថំ ករេយ្យ”តិ ឯវំ ឧចោសថកម្មវសេន បបិតា ព្រាត្រិ
ឧចោសថោ នាម។

“សុណាតុ មេ, កន្លែ, សង្ឃោ, អង្គ បវរណា បន្ទុសី។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវរេយ្យា” តិ ឯវំ បវរណាកម្មវសេន ឋបិតា ញាតិ បវរណា នាម។

“សុណាតុ មេ, កន្លែ, សង្ឃោ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមស្ស អាយស្មតោ ឧបសម្មទាបក្ខោ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមំ អនុសាសេយ្យ” តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមំ អនុសាសេយ្យ” តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមំ អន្តរាយិកេ ធម្មេ បុច្ឆេយ្យ” តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមំ អន្តរាយិកេ ធម្មេ បុច្ឆេយ្យ” តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមំ វិនយំ បុច្ឆេយ្យ” តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមំ វិនយំ បុច្ឆេយ្យ” តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមេន វិនយំ បុច្ឆេយ្យ” តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមេន វិនយំ បុច្ឆេយ្យ” តិ ឯវំ អត្តានំ វា បរំ វា សម្មន្និតុំ ឋបិតា ញាតិ សម្មតិ នាម។

“សុណាតុ មេ, កន្លែ, សង្ឃោ, ឥទំ ចីវរំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជំ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ ចីវរំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ” តិ, “យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, អាយស្មន្តា ឥមំ ចីវរំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ” តិ ឯវំ និស្សជ្ជចីវរបត្តាទីនំ ទានំ ទានំ នាម។

“សុណាតុ មេ, កន្លែ, សង្ឃោ, អយំ ឥត្តន្ទាមោ ភិក្ខុ អាបត្តិ សរតិ វិវរតិ ឧត្តានី ករោតិ ទេសេតិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិ បដិគ្គណ្ហេយ្យ” តិ, “យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបតិ បដិគ្គណ្ហេយ្យ” តិ, តេន វត្តញោ “បស្សសី” តិ? អាម បស្សមីតិ។ “អាយតី សំវរេយ្យសី” តិ ឯវំ អាបត្តិប្បដិគ្គហោ បដិគ្គហោ នាម។

“សុណានុមេ, អាយស្មន្តា អាវាសិកា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥនានិ
ឧចាសថំ កវេយ្យម, ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យម, អាគមេ កាលេ
បវរេយ្យម” តិ, តេ ចេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ភណ្ឌានការកា កលហការកា សង្ឃេ
អធិករណការកា តំ កាលំ អនុវសេយ្យំ, អាវាសិកេន ភិក្ខុនា ព្យត្តេន
បដិពលេន អាវាសិកា ភិក្ខុ ព្រាហ្មបេតព្ពា “សុណានុមេ, អាយស្មន្តា អាវាសិកា,
យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥនានិ ឧចាសថំ កវេយ្យម, ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសេយ្យម, អាគមេ ដុល្លោ បវរេយ្យម” តិ ឯវំ កតា បវរណា បច្ចុក្កឃ្លនា
នាម។

សព្វេហេវ ឯកជ្ឈំ សន្និបតិភព្ធំ, សន្និបតិភា ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន
សង្ឃា ព្រាហ្មបេតព្ពា “សុណាតុមេ, ភន្តេ, សង្ឃា, អម្ពាភំ ភណ្ឌានជាតានំ
កលហជាតានំ វិវាទាបដ្ឋានំ វិហាវតំ ពហុ អស្សមណកំ អជ្ឈាចិល្លា
ភាសិតបរិក្កន្តំ។ សចេ មយំ ឥមាហិ អាបត្តិហិ អញ្ញមញ្ញំ ការេស្សម, សិយាបិ
តំ អធិករណំ កក្កុឡត្តាយ វាឡត្តាយ ភេទាយ សំវត្តេយ្យ។ យទិ សង្ឃស្ស
បត្តកល្លំ, សង្ឃា ឥមំ អធិករណំ តិណាវត្តារកេន វ្យបសមេយ្យ វេបេត្វា
បុល្លវដ្ឋំ, វេបេត្វា គិហិបដិសំយុត្ត” តិ ឯវំ តិណាវត្តារកសមថេ កតា
សព្វបឋមា សព្វសង្គាហិកញ្ញត្តិ កម្មលក្ខណំ នាម។

ញ្ញត្តិទុតិយំ កម្មំ សត្ត ហំនានិ គច្ឆតិ កតមានិ សត្ត ហំនានិ គច្ឆតិ?
ឱសារណំ, និស្សារណំ, សម្មតិ, ទានំ, ឧទ្ធករណំ, ទេសនំ, កម្មលក្ខណញ្ញាវ
សត្តមន្តិ ឯវំ វុត្តានិ សត្ត ហំនានិ គច្ឆតិ។ តត្ថ វឌ្ឍស្ស លិច្ឆវិនោ
បត្តនិក្កដ្ឋនវសេន ខន្ធកេ វុត្តា និស្សារណា, តស្សេវ បតឧក្កដ្ឋនវសេន វុត្តា
ឱសារណា ច វេទិតព្ពា។ សីមាសម្មតិ តិច្ឆវេន អវិប្បវាសសម្មតិ សន្តតសម្មតិ
ភត្តទ្កេសកសេនាសនគ្គាហាបកកណ្ណាការិក- ចីវរប្បជិក្កាហក-ចីវរភាជក-

យាតុភាជក-ដលភាជក-ខន្តភាជក-អប្បមត្តកវិស្សន្តក-
សាជិយគ្គាហាបក-បត្តគ្គាហាបក-អាហមិកបេសក-
សាមណេរបេសកសម្មតិវិ ឯតាសំ សម្មតិវិ វសេន សម្មតិវិ វេទិតញ្ច។
កបិនជីវនាមតកជីវនាមវសេន ធានំ វេទិតញ្ច។ កបិនុទ្ធារណាវសេន
ឧទ្ធារេ វេទិតញ្ច។ កុជីវត្តវិហារវត្តនេសនាវសេន ឧសេនា វេទិតញ្ច។ យា បន
តិណាវត្តារកសមថេ សព្វសង្កាហិកញ្ចត្តិញ្ច ឯកេកស្មី បកេ ឯកេក
ញ្ចត្តិញ្ចតិ តិស្សោបិ ញ្ចត្តិយោ ឋបេត្វា បុន ឯកស្មី បកេ ឯកា, ឯកស្មី បកេ
ឯកាតិ ទ្វេបិ ញ្ចត្តិទុតិយកម្មវាចា វុត្តា។ តាសំ វសេន កម្មលក្ខណំ វេទិតញ្ច។

ញ្ចត្តិបតុត្តកម្មំ សត្ត ឋានានិ គប្បតិវិ កតមានិ សត្ត ឋានានិ គប្បតិវិ?
ឱសារណំ, និស្សារណំ, សម្មតិ, ធានំ, និគ្គហំ, សមនុភាសនំ, កម្មលក្ខណញ្ចោវ
សត្តមន្តិ ឯវំ វុត្តានិ សត្ត ឋានានិ គប្បតិវិ។ តត្ថ តន្ត្រីនិយកម្មានិ សត្តន្តិ កម្មានំ
វសេន និស្សារណា, តេសំយេវ ច កម្មានំ បដិប្បស្សម្ពនវសេន ឱសារណា
វេទិតញ្ច។ ភិក្ខុនោវាទកសម្មតិវសេន សម្មតិវិ វេទិតញ្ច។
បរិវាសនាមាតត្ថនាមវសេន ធានំ វេទិតញ្ច។ មូលាយបដិកស្សនកម្មវសេន
និគ្គហោ វេទិតញ្ច។ ឧត្តិត្តានុវត្តកា, អដ្ឋយាវតតិយកា, អវិជ្ជា, ចណ្ណាកាធិ
ច ឥមេតេ យាវតតិយកាតិ ឥមាសំ ឯកាទសន្តំ សមនុភាសនានំ វសេន
សមនុភាសនា វេទិតញ្ច។ ឧបសម្បទកម្មអញ្ញានកម្មវសេន កម្មលក្ខណំ
វេទិតញ្ច។

ធម្មសម្មុទតាតិអាទីសុ យេន ធម្មេន, យេន វិនយេន, យេន សត្តសាសនេន
សង្ឃោ កម្មំ ករោតិ, អយំ ធម្មសម្មុទតា, វិនយសម្មុទតា,
សត្តសាសនសម្មុទតា។ តត្ថ ធម្មោតិ ភូតវត្ត។ វិនយោតិ ចោទនា ចេវ
សារណា ច។ សត្តសាសនំ នាម ញ្ចត្តិសម្បទា ចេវ អនុសាវនសម្បទា ច។

យាវតិកាភិក្ខុ កម្មប្បត្តា, តេ អាគតា ហោន្តិ, ធន្ទាវហានំ ធន្ទោ អាហាដោ
ហោតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធិតា នប្បដិក្កាសន្តិ, អយំ សង្ឃសម្មាសម្ពុទ្ធិតា។ យស្ស សង្ឃោ កម្មំ
ករោតិ, តស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធិតាវោ បុគ្គលសម្មាសម្ពុទ្ធិតា។ សេសមេត្ត វុត្តនយត្តា
ឧត្តានតមេវ។

ឥតិ មនោវចប្បវណិយា អង្គត្ថវនិកាយ-អង្គកថាយ

ឧកានិចាតវណ្ណនាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្តា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អវហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្ថវនិកាយ

តិកានិចាត-ជីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. ពាលវគ្គោ

១. ភយសុត្ថវណ្ណនា

១. តិកានិចាតស្ស បឋមេ ភយន្តិភីតិ ចេតសោ ព្យុជោតិ អាហា
“ចិត្តត្រាសោ”តិ។ ឧបទ្ទរោតិ អន្តរាយោ។ តស្ស បនវិក្ខេបការណាត្តា វុត្តំ
“អនេកគ្គតាការោ”តិ។ ឧបសគ្គោតិ ឧបសង្ខនំ, ទេវតោបបិណ្ឌាធិនា
អប្បដិការវិយាតាបត្តិ។ សា បន យស្មា បដិការាភាវេន វិហញ្ញមានស្ស កិញ្ចិ

កាតុំ អសមត្ថស្ស ឌីសីទនការណាំ, តស្មា វុត្ថំ “តត្ថ តត្ថ លក្ខណាការោ”តិ។
យថាវុត្ថុ ទិវសេ អនាគច្ឆន្តេសូតិ វញ្ជេត្វា អាគន្ធីនិយមិតទិវសេ
អនាគច្ឆន្តេសុ។ ធារេ អគ្គី ទត្វាតិ ពហិ អនិក្ខមនត្ថាយ ធារេ អគ្គី ទត្វា។

នឡេហិ ធន្ទបដិច្ចន្ទាតិ នឡេហិ តិណាច្ឆទនសង្ខេបេន ឧបរិ នាទេត្វា
តេហិយេវ ធារុកុដិកនិយាមេន បរិតោបិ នាទិតា។ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា
តិណេហិ ធន្ទតំ សេសសម្ភារានំ រុក្ខមយតព្វា អតិទិសតិ។

វិជវុត្ថុតិ អន្តការោបលក្ខណាំ។ តេ ហិ និប្ប័តិការ អវិជិតា អសំយតា
យំ កិញ្ចិ ការិនោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

ភយសុត្តវុល្លាណា និដ្ឋិតា។

២. លក្ខណសុត្តវុល្លាណា

២. ទុតិយេ លក្ខិយតិ ពាលោ អយន្តិ ញាយតិ ឯតេនាតិ លក្ខណាំ, កម្មំ
លក្ខណាមេតស្សាតិ កម្មលក្ខណោតិ អាហា “កាយធារាទិបវត្ថុ កម្ម”ន្តិអាទិ។
អបទីយន្តិ ទោសា ឯតេន រក្ខិយន្តិ, លូយន្តិ ជិដ្ឋន្តិ វាតិ អបទានំ, សត្តានំ សម្មា,
មិច្ឆា វា បវត្ថប្បយោគោ។ តេន សោភតីតិ អបទានសោភនី។ តេនាហា “បញ្ញា
នាមា”តិអាទិ។ អត្ថនោ ចរិតេនេវាតិ អត្ថនោ ចរិយាយ ឯវ។ សេសមេត្ថ
ឧត្តានមេវ។

លក្ខណសុត្តវុល្លាណា និដ្ឋិតា។

៣-៤. ចិន្តិសុត្តាទិវុល្លាណា

៣-៤. តតិយេ ឯតេហិតិ ទុច្ឆិទ្គតចិទ្គតាទីហិ។ ឯតេន លក្ខណាសទុស្ស
 សរណាត្ថតមាហា។ តានេវាតិ លក្ខណានិ ឯវ។ អស្សាតិ ពាលស្ស។ ពាលេ
 អយន្តិ និម័យតិ សញ្ញានិម័យតិ ឯតេហិតិ ពាលនិមិត្តានិ។ អបទានំ វុច្ចតិ, វិឡាតំ
 កម្មំ, ទុច្ឆិទ្គតចិទ្គតាទីនិ ច ពាលេ វិឡាតានិ អសាធារណភាវេន។ តស្មា
 “ពាលស្ស អបទានានិ”តិ។ អភិជ្ឈាទីហិ ទុដ្ឋំ ទូសិតំ ចិទ្គតំ ទុច្ឆិទ្គតំ, តំ ចិន្តេតីតិ
 ទុច្ឆិទ្គតចិទ្គតិ។ លោភាទីហិ ទុដ្ឋំ ភាសិតំ មុសាវាទានិ ភាសិតិ ទុញ្ញាសិតភាសិ។
 តេសំយេវ វសេន កត្តព្ភតោ ទុក្ខជកម្មំ ចាលាភិចាតានិ ករោតីតិ
 ទុក្ខជកម្មការី។ តេនាហ “ចិន្តយន្តោ”តិអាទិ។ វុត្តានុសារេនាតិ “ពាលេ
 អយ”ន្តិអាទិនា វុត្តស្ស អត្ថវចនស្ស “បណ្ឌិតោ អយន្តិ ឯតេហិ
 លក្ខិយតី”តិអាទិនា អនុស្សវណោន។ មនោសុចរិតានិំ វសេនាតិ “ចិន្តយន្តោ
 អនភិជ្ឈាព្យាចាទសម្មាទស្សនវសេន សុចិទ្គតមេវ ចិន្តេតី”តិអាទិនា
 មនោសុចរិតានិំ តិណ្ណំ សុចរិតានំ វសេន យោជេតព្ពានិ។ ចតុត្ថំ វុត្តនយត្តា
 ឧត្តានត្ថមេវ។

ចិន្តិសុត្តានិវណ្ណានិ និដ្ឋិតា។

៥-១០. អយោនិសោសុត្តានិវណ្ណានិ

៥-១០. បញ្ចមេ កតិ នុខោ អនុស្សតិដ្ឋានានិភិអាទិ ធក្ក អាវិ ភវិស្សតីតិ។
 ឯវំ ចិន្តិតន្តិ អយោនិសោ ចិន្តិតំ។ អបញ្ចមេវ បញ្ចន្តិ កថេសីតិ អបញ្ចមេវ
 បញ្ចោ អយន្តិ មញ្ញមាណោវិស្សន្តេសិ។ ទសវិធំ ព្យញ្ញនពុទ្ធិ អបរិហាបេត្វាតិ -

“សិចិលំ ធនិតញ្ច ទិយរស្សំ, គរុកំ លហុកញ្ច និគ្គហិតំ;
 សម្ពន្ធុ វវត្តិតំ វិមុត្តំ, ទសធា ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា បកេនោ”តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ.
 ១.១៩០; ម. និ. អដ្ឋ. ២.២៩១; បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៥២) -

ឯវំ វុត្តំ ធនវិធំ ព្យញ្ញនពុទ្ធិ អបរិហាបេត្វា។

តត្ថ ហ្មនករណានិ សិដិលានិ កត្វា ឧទ្ធារេតព្ពំ អក្ខរំ សិដិលំ, តានិយេវ
ធនិតានិ អសិដិលានិ កត្វា ឧទ្ធារេតព្ពំ អក្ខរំ ធនិតំ។ ទិមត្តកាលំ ធីយំ,
ឯកមត្តកាលំ រស្សំ។ ករុកន្តិ ធីយមេវ, យំ វា “អាយស្មតោ
ពុទ្ធវក្ខិតតត្ថេវស្ស” តិ សំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ, លហុកន្តិ រស្សមេវ, យំ វា
“អាយស្មតោ ពុទ្ធវក្ខិតថេវស្ស” តិ ឯវំ វិសំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ។ និគ្គហិតន្តិ
យំ ករណានិ និគ្គហេត្វា អវិស្សន្នេត្វា អវិវដេន មុខេន សានុនាសិកំ កត្វា
វត្ថព្ពំ។ សម្ពុទ្ធន្តិ យំ បរមទេន សម្ពុទ្ធិត្វា “តុណ្ហាស្ស” តិ វុច្ចតិ។ វវត្ថិតន្តិ យំ
បរមទេន អសម្ពុទ្ធិ កត្វា វិជ្ជិតត្វា “តុណ្ហា អស្ស” តិ វុច្ចតិ។ វិមុត្តន្តិ យំ
ករណានិ អនិគ្គហេត្វា វិស្សន្នេត្វា វិវដេន មុខេន សានុនាសិកំ អកត្វា វុច្ចតិ។
ធនធា ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា បកេនោតិ ឯវំ សិដិលានិវសេន ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា
អក្ខរុប្បាទកចិត្តស្ស ធនប្បការេន បកេនោ។ សព្ពានិ ហិ អក្ខរានិ
ចិត្តសមុដ្ឋានានិ យថាធិប្បតត្តព្យញ្ញនតោ ព្យញ្ញនានិ ច។

“អដ្ឋានំ ខោ ឯតំ, អាវុសោ សារិបុត្តា” តិ អាទិ បញ្ចកេ អាវិ ភវិស្សតិ។ “កតិ
នុខោ, អានន្ទ, អនុស្សតិដ្ឋានានី” តិ អាទិ បន ធរក្កេ អាវិ ភវិស្សតិ។ ធរដ្ឋានីសុ នត្ថិ
វត្ថព្ពំ។

អយោនិសោសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ពាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. រថការវគ្គោ

១. ញាតសុត្តវណ្ណានា

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ ញាតោយេវ បញ្ញាតោតិ អាហា “ញាតោ
បញ្ញាតោ”តិ។ កស្ស អនុលោមិកេតិ អាហា “សាសនស្ស”តិ, សាសនស្ស
អនុលោមិកេ អប្បតិវុបេតិ អត្ថោ។ ឥនានិ អនុលោមិកសទ្ធស្ស និព្វបដំ
ធស្សេន្តោ “ន អនុលោមេតីតិ អនុលោមិក”ន្តិ អាហា។ សាសនស្សតិ វា
សាសនន្តិ អត្ថោ។ សាសនំ ន អនុលោមេតីតិ អនុលោមិកន្តិ ឯវមេត្ថ សម្ពន្ធា
ធម្មញ្ញោ។ សភាគវិសភាគន្តិ លិង្គតោ សភាគវិសភាគំ។ “វិយបុគ្គលេ”តិ
អាហាតិ លិង្គសភាគេហិ អវិសេសេត្វា អាហា។ ឧម្មាទំ ចាបុណ្ណីតិ សោ កិរ
សីលំ អធិដ្ឋាយ បិហិតទ្វារគព្ពេ សយនបិដ្ឋេ និសីទិត្វា ភិរយំ អារព្ព មេត្តំ
ភាវេន្តោ មេត្តាមុខេន ឧប្បន្នេន រាគេន អន្ធិកតោ ភិរយាយ សន្តិកំ គន្ធកាមោ
ទ្វារំ អសល្លកេត្វា ភិក្ខុំ ភិក្ខុត្វាបិ និក្ខមិតុកាមតាយ ភិក្ខុំ បហរេន្តោ សព្វវត្ថុ
ភិក្ខុយុទ្ធមកាសិ។ សេសមេត្ថ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ញាតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សារណីយសុត្តវណ្ណានា

១២. ធុតិយេ ចតុចារិសុទ្ធិសីលម្បិ បព្ពដ្ឋានិស្សិតមេវាតិ ឥមិនា
បព្ពដ្ឋូបកតសមនន្តរមេវ ចតុចារិសុទ្ធិសីលម្បិ សមាទិន្នមេវ ហោតីតិ
ធស្សេតិ។ មគ្គសន្និស្សិតានេវ ហោន្តិតិ មគ្គាធិកមត្ថាយ បដិបទ្ធិតព្ពត្តា
កសិណាបរិកម្មាទីនិ មគ្គសន្និស្សិតានេវ ហោន្តិ, តស្មា មគ្គគ្គហណេនេវ
តេសម្បិ គហណំ វេទិតព្ពំ, តេហិវិនា មគ្គាធិកមស្ស អសម្ពវតោតិ
អធិប្បាយោ។

អគ្គមគ្គាធិកមេន អសម្មោហប្បដិវេធស្ស សិខាបត្តត្តា មគ្គធម្មេសុវិយ
ជលធម្មេសុបិ សាតិសយោ អសម្មោហោតិ “សយំ អភិញ្ញា”តិ វុត្ថំ, សាមំ

ជានិក្ខាតិ អត្ថោ។ តថា ជាននា បនស្ស សង្ខិករណំ អត្ថបច្ចក្ខកិរិយាតិ
“សង្ខិកត្វា”តិ វុត្ថំ។ តេនាហ “អត្ថនាវ អភិវិសិដ្ឋាយ បញ្ញាយ បច្ចក្ខំ
កត្វា”តិ។ តថា សង្ខិកិរិយា ចស្ស អត្ថនិ បដិលាភោតិ “ឧបសម្បជ្ជា”តិ វុត្ថន្តិ
អាហ “បដិលភិត្វា”តិ។

សារណីយសុត្តវល្លាណ និដ្ឋិតា។

៣. អាសំសសុត្តវល្លាណ

១៣. តតិយេ សន្តោតិ ឯត្ថ សន្ត-សន្តោ “ធីយំ សន្តស្ស យោជន”ន្តិអាទីសុ
(ឆ. ប. ៦០) កិលន្តភាវេ អាគតោ។ “អយញ្ចវិតក្កោ, អយញ្ចវិចារោ សន្តោ
ហោន្តិ សមិតា”តិអាទីសុ (វិភ. ៥៧៦) និរុទ្ធភាវេ។ “អធិគតោ ខោ ម្យាយំ ធម្មោ,
គម្ពីរោ ធុទ្ធសោ ធុរនុពោធា សន្តោ បណីតោ”តិអាទីសុ (ធិ. និ. ២.៦៧; ម. និ.
១.២៨១; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៧-៨) សន្តញ្ញាណគោចរតាយំ។ “ឧបសន្តស្ស
សនា សតិមតោ”តិអាទីសុ (ឧទា. ២៧) កិលេសរូបសមេ។ “សន្តោ ហវេ សត្តិ
បវេទយន្តិ”តិអាទីសុ (ឆ. ប. ១៥១) សាធូសុ។ “បញ្ចិមេ, ភិក្ខុវេ, មហាបោរា
សន្តោ សំវិជ្ជមាណ”តិអាទីសុ (ចារា. ១៩៥) អត្ថិភាវេ។ ឥធាបិ អត្ថិភាវេយេវាតិ
អាហ “សន្តោតិ អត្ថិ ឧបលព្ពន្ធ”តិ។ តត្ថ អត្ថិតិ លោកសង្កេតវសេន សំវិជ្ជន្តិ។
អត្ថិភាវោ ហេតុ បុគ្គលសម្ពន្ធន វុត្ថត្វា លោកសមញ្ញាវសេនេវ វេទិតញ្ចោ, ន
បរមត្ថវសេន។ អត្ថិតិ ចេតំ និចាតបទំ ធន្ទត្ថំ “អត្ថិ ឥមស្មី កាយេ
កេសា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១១០) វិយ។

សំវិជ្ជមាណតិ ឧបលព្ពមាណ។ យញ្ចិ សំវិជ្ជតិ, តំ ឧបលព្ពតិ។ តេនាហ
“សំវិជ្ជមាណតិ តស្សេវ វេវចន”ន្តិ។ អនាសោតិ បត្តនាវហិតោ។ តេនាហ
“អបត្តនោ”តិ។ អាសំសតិ បត្តតិ អាសំសោ។ វេណុវេត្តាធិវិលីវេហិ

សុប្បាទិកាជនការការវិលីវការការ។ មិត្តមន្ត្រីដ៏ធំនិសាទនតោ នេសាទា,
មាគិកមច្ឆតន្តាទយោ។ រសេសុ ចម្មេន នបាទករណតោ រថការា, ធម្មការា។
បុត្តតិ ករិសស្ស នាមំ, តំ កុសេន្តិ អបនេន្តិ បុក្កសា, បុប្ផធុកា។

ទុត្តល្ខោតិ វិរូហោ។ ឡិកោដិមកោតិ អាហោហាភាវេន ហេដ្ឋិមកោ,
រស្សកាយោតិ អត្តោ។ តេនាហ “លកុណ្ណាកោ”តិ។ លកុវិយ យដិការិយ
ខេតិ បវត្តតិ ហិ លកុណ្ណាកោ, រស្សោ។ កណាតិ និមលតិ កាលោ។ តំ
បនស្ស និមលនំ ឯកេន អក្ខិណ ធូហិមិ ចាតិ អាហ “ឯកក្ខិកាលោ វា
ឧភយក្ខិកាលោ វា”តិ។ កុណនំ កុណោ, ហត្ថវេកល្លំ។ តំ ឯតស្ស អត្តិ
កុណី។ ខព្វោ វុច្ឆតិ ចាទិកលោ។ ហេដ្ឋិមកាយសដ្ឋាតោ សរិរស្ស បក្ខោ
បនេសោ ហតោ អស្សាតិ បក្ខហតោ។ តេនាហ “បីបសប្បី”តិ។ បដិបេ
បដិបនេ ឯតត្ថំ នេតត្ថន្តិ បដិបេយ្យំ, តេលាទិឧបករណំ។

អាសំ ន ករោតិ វជ្ជាភិសេកេ កនិដ្ឋោ បត្តនំ ន ករោតិ ជេដ្ឋេ សតិ
កនិដ្ឋស្ស អនិដ្ឋការត្តា។ អភិសេកំ អរហតិ អភិសេការហោ, ន
អភិសេការហោ កាលាកុណិអាទិនោសសមន្នាគតោ។

សីលស្ស ទុដ្ឋនាម នត្ថិ, តស្មា អភាវត្តោ ឥធន ទុ-សន្តោតិ អាហ
“និស្សីលោ”តិ។ “ចាបំ ចាបេន សុករ”ន្តិអាទិសុ (ឧទា. ៤៨; ចូឡវ. ៣៤៣) វិយ
ចាប-សន្តោ និហ័នបរិយាយោតិ អាហ “លាមកធម្មោ”តិ។ សីលវិបត្តិយា វា
ទុស្សីលោ។ ទិដ្ឋិវិបត្តិយា ចាបធម្មោ។ កាយវាចាសំវរកេនេន វា ទុស្សីលោ,
មនោសំវរកេនេន, សតិសំវរាទិកេនេន វា ចាបធម្មោ។ អសុទ្ធិប្បយោគតាយ
ទុស្សីលោ, អសុទ្ធាសយតាយ ចាបធម្មោ។ កុសលសីលវិហេន ទុស្សីលោ,
អកុសលសីលសមន្នាគមេន ចាបធម្មោ។ អសុចីហិតិ អបរិសុទ្ធមិ។ សង្គាហិ
សរិតត្ថសមាចារោតិ “ឥមស្ស មញ្ញោ ឥទំ កម្ម”ន្តិ ឯវំ បរេហិ សង្គាយ

ស្រីតព្ភសមាចារោ។ តេនាហ “កិត្យោទេវា” តិអាទិ។ អត្តនាយេវ វា សង្គាហិ
ស្រីតព្ភសមាចារោតិ ឯតេនបិ កម្មសាធនតំយេវ សង្គស្សរសទ្ធស្ស ទស្សេតិ។
អត្តនោ សង្គាយ បរេសំ សមាចារកិរិយំ សរតិ អាសង្កតិ វិជារតីតិបិ
សង្គស្សរសមាចារោតិ ឯវមេត្ត កត្តសាធនតាបិ ទដ្ឋញ្ច។ តស្ស ហិ ទ្វេ តយោ
ជនេ កថេន្តេ ទិស្វា “មម ទោសំ មញ្ញេ កថេន្តី” តិ តេសំ សមាចារំ សង្គាយ សរតិ
ជារតិ។

ឯវមជិញ្ញោតិ សលាកគ្គហណាទិសុ “កិត្តកាវិហារេ សមណា” តិ
គណនាយ អារទ្ធាយ “អហម្មិ សមណោ, អហម្មិ សមណោ” តិ បដិញ្ញំ ទត្វា
សលាកគ្គហណាទិនិ ករោតីតិ សមណោ អហន្តិ ឯវសមណាប្បដិញ្ញោ។
សុម្ពកបត្តជវេតិ មត្តិកាបត្តជវេ។ បូតិនា កម្មេនាតិ សំកិលិជ្ជកម្មេន,
និគ្គណតាយ វា គុណសារវិវហិតត្តា អន្តោបូតិ។ កសម្ពកចវរោ ជាតោ
សញ្ញាតោ អស្សាតិ កសម្ពជាតោតិ អាហ “សញ្ញាតរាគាទិកចវរោ” តិ។ អថ
វា កសម្ព វុច្ឆតិ តិទ្ធកុណាបកសជំ ឧទកំ, ឥមស្មិញ្ច សាសនេ ទុស្សីលោ នាម
ជិគុច្ឆនីយត្តា តិទ្ធកុណាបឧទកសទិសោ, តស្មា កសម្ព វិយ ជាតោតិ
កសម្ពជាតោ។ លោកុត្តរធម្មឧបនិស្សយស្ស នត្តិតាយាតិ យត្ថ បតិដ្ឋិតេន
សក្កា ភវេយ្យ អរហត្តំ លទ្ធិ, តស្ស បតិដ្ឋាយ ភិន្នត្តា វុត្តំ។ មហាសីលស្មី
បរិបូរការិតាយាតិ យត្ថ បតិដ្ឋិតេន សក្កា ភវេយ្យ អរហត្តំ ចាបុណិកុំ, តស្មី
បរិបូរការិតាយ។

អាសំសុត្តវុណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ចក្កវត្តិសុត្តវុណ្ណានា

១៤. ចតុត្ថ ចតុប្បាសផ្ដាបាវត្ថុប្រាតិ

ធានបិយវចនអត្ថបរិយាសមានត្ថតាសដ្ឋាតេប្រា ចតុប្បាសផ្ដាបាវការណេប្រា។
ចក្កំវត្ថុតិ អាណាចក្កំ បវត្ថុតិ។ ចក្កន្តំ វា ឥធរតនចក្កំ វេទិតព្ពំ។ អយព្វា
ចក្កសន្តោសម្បត្តិយំ, លក្ខណោ, រដង្កេ, ឥរិយាបថេ, ធានេ,
រតនធម្មខុចក្កាធីសុ ច ធិស្សតិ។ “ចត្តារិមាធិ, ភិក្ខុវេ, ចក្កាធិ, យេប្រា
សមន្មាគតានំ ទេវមនុស្សាន”ន្តិអាធីសុ (អ. និ. ៤.៣១) ប្រាសម្បត្តិយំ ធិស្សតិ។
“ចាទតលេសុ ចក្កាធិ ជាតានំ”តិ (ធិ. និ. ២.៣៥; ៣.២០៤) ឯត្ថ លក្ខណោ។
“ចក្កំវ វហតោ បទ”ន្តិ (ធរ. ប. ១) ឯត្ថ រដង្កេ។ “ចតុចក្កំ នវត្វារ”ន្តិ (សំ. និ. ១.២៩)
ឯត្ថ ឥរិយាបថេ។ “ធនំ ភុញ្ញា មា ច បមាទោ, ចក្កំ វត្ថុយ សព្វចាណិធន”ន្តិ (ជា.
១.៧.១៤៩) ឯត្ថ ធានេ។ “ធិព្ពំ ចក្ករតនំ ចាតុរហោសី”តិ (ធិ. និ. ២.២៤៣) ឯត្ថ
រតនចក្កេ។ “មយា បវត្ថិតំ ចក្ក”ន្តិ (សុ. និ. ៥៦២) ឯត្ថ ធម្មចក្កេ។ “ឥន្ទាហតស្ស
ចោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្តកេ”តិ (ជា. ១.៥.១០៣) ឯត្ថ ខុចក្កេ។ “ខុចបរិយន្តេន
ចក្កេនា”តិ (ធិ. និ. ១.១៦៦) ឯត្ថ បហារណាចក្កេ។ “អសនិវិចក្ក”ន្តិ (ធិ. និ. ៣.៦១)
ឯត្ថ អសនិមណ្ឌលេ។ ឥធរ បនាយំ រតនចក្កេ ធន្នញ្ចេ។

កិត្តាវតា បនាយំ ចក្កវត្ថុ នាម ហោតិ? ឯកផ្ដុលទ្ធដ្ដុលមត្តម្បិ ចក្ករតនំ
អាភាសំ អពុគ្គន្ធា បវត្ថុតិ។ សព្វចក្កវត្ថុនព្វំ ធិសិដ្ឋាសនតោ ឧដ្ឋហិតា
ចក្ករតនសម័បំ គន្ធា ហត្ថិសោណ្ឌាសធិសបនាធិ សុវណ្ណាភិដ្ឋារំ ឧត្តិបិតា
ឧទកេន អពុក្កិវិតា “អភិវិជិតាតុ ភវំ ចក្ករតន”ន្តិ វចនសមនន្តរមេវ វេហាសំ
អពុគ្គន្ធា ចក្ករតនំ បវត្ថុតិ។ យស្ស បវត្ថុសមកាលមេវ, សោ វាជា ចក្កវត្ថុ
នាម ហោតិ។

ធម្មោតិ ធនកុសលកម្មបថធម្មោ, ធនវិជំ វា ចក្កវត្ថុវត្ថុ។ ធនវិជេ វា
កុសលធម្ម អភិវាតេ វា វាជធម្មេ និយុត្តោតិ ធម្មិកោ។ តេន ច ធម្មេន

សកលលោក រញ្ជោត់តិ ធម្មរាជា។ ធម្មន វា លទ្ធផល ធម្មរាជា។ ចក្កវត្ថុហិ
ធម្មន ព្រាយេន រដ្ឋ អធិគប្បតិ, ន អធម្មន។ ធម្មវិជេន ចក្កវត្ថុវត្ថុនាតិ
ធម្មប្បកេនេន ចក្កវត្ថុនំ វត្ថុន។

ក៏ បន តំ ធម្មវិជំ ចក្កវត្ថុវត្ថុន្តិ? វុច្ចតេ -

“កតមំ បន តំ, ទេវ, អរិយំ ចក្កវត្ថុវត្ថុន្តិ? តេន ហិ តុំ, តាត, ធម្មយេវ
និស្សយ ធម្មំ សក្ករោន្តោ ធម្មំ កុំ ករោន្តោ ធម្មំ មាណេន្តោ ធម្មំ បូជេន្តោ
ធម្មំ អបចាយមាណោ ធម្មទ្ធវេជា ធម្មកេតុ ធម្មាធិបតេយ្យោ ធម្មិកំ
រក្ខាវរណាតុត្ថិ សិរិទហស្សុ អន្តោជនស្មី ពលកាយស្មី ខត្តិយេសុ
អនុយន្តេសុ ព្រាហ្មណាគហបតិកេសុ នេគមជាធម្មនេសុ
សមណាព្រាហ្មណេសុ មិគបក្ខិសុ។ មា ច តេ, តាត, វិជិតេ អធម្មកាពោ
បវត្ថិត្ត។ យេ ច តេ, តាត, វិជិតេ អធម្មា អស្សុ, តេសព្វា
ធនមនុប្បទេយ្យាសិ។ យេ ច តេ, តាត, វិជិតេ សមណាព្រាហ្មណា
មនុប្បមាទា បដិវតា ខន្តិសោរច្ឆេ និវិជ្ជា ឯកមត្តានំ ធមេន្តិ, ឯកមត្តានំ
សមេន្តិ, ឯកមត្តានំ បរិនិព្វាបេន្តិ។ តេ កាលេន កាលំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា
បរិបុច្ឆេយ្យាសិ បរិគ្គណ្ឌេយ្យាសិ - ‘កី, ភន្តេ, កុសលំ កី អកុសលំ, កី
សាវដ្ឋំ កី អនវដ្ឋំ, កី សេវិតព្ពំ កី នសេវិតព្ពំ, កី មេ ករិយមាណំ ធីយវត្ថុ
អហិតាយ ធុក្ខាយ អស្សុ, កី វា បន មេ ករិយមាណំ ធីយវត្ថុ ហិតាយ
សុខាយ អស្សុ’តិ។ តេសំ សុត្វាយំ អកុសលំ, តំ អភិនិវដ្តេយ្យាសិ, យំ
កុសលំ, តំ សមាធាយ វត្ថេយ្យាសិ។ ឥទំ ខោ, តាត, តំ អរិយំ
ចក្កវត្ថុវត្ថុន្តិ -

ឯវំ ចក្កវត្ថុសុត្តេ (ធិ. និ. ៣.៨៤) អាគតនយេន អន្តោជនស្មី ពលកាយេ ឯកំ,
ខត្តិយេសុ ឯកំ, អនុយន្តេសុ ឯកំ, ព្រាហ្មណាគហបតិកេសុ ឯកំ,

នេកមជានបទេសុ ឯកំ, សមណាព្រាហ្មណេសុ ឯកំ, មិគបក្ខិសុ ឯកំ,
អធម្មការប្បដិក្ខេចា ឯកំ, អធនានំ ធនានុប្បធានំ ឯកំ, សមណាព្រាហ្មណេ
ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញាបុច្ឆនំ ឯកន្តិ ឯវមេវំ តំ ចក្កវត្តិវត្តំ ទសវិធំ ហោតិ។
គហបតិកេ បន បក្ខិជាតេ ចវិសុំ កត្វា គណ្ណាន្តស្ស ទ្វាទសវិធំ ហោតិ។

អញ្ញាថាវត្តិគុំ អនេន្លោ សោ ធម្មោ អធិដ្ឋានំ ឯតស្សាតិ តទធិដ្ឋានំ។ តេន
តទធិដ្ឋានេន ចេតសា។ សក្ករោន្លោតិ អាទរ កិរិយាវសេន ករោន្លោ។ តេនាហ
“យថា”តិអាទិ។ គរុំ ករោន្លោតិ ចាសាណាច្ឆត្តំ វិយ គរុករណាវសេន គរុំ
ករោន្លោ។ តេនេវាហ “តស្មី ការុប្បត្តិយា”តិ។ ធម្មាធិបតិក្ខតាគតភាវេនាតិ
ឥមិនា យថាវត្តធម្មស្ស ជេដ្ឋកភាវេន បុរិមតវំ អត្តភាវេសុ សក្កច្ចំ
សមុបចិត្តការំ ទស្សេតិ។ ធម្មវសេនេវ ច សត្តកិរិយានំ ករណេនាតិ ឯតេន
ហាននិសង្ខាទីសុ យថាវត្តធម្មនិទ្ទេចាលាបញ្ញាភារំ ទស្សេតិ។ អស្សាតិ
រក្ខាវរណគុត្តិយា។ បរំ រក្ខន្លោតិ អញ្ញំ ទិដ្ឋធម្មិកាទិអនត្ថតោ រក្ខន្លោ។ តេនេវ
បររក្ខសាធនេន ខន្តិអាទិគុណេន អត្តានំ តតោ ឯវ រក្ខតិ។ មេត្តចិត្តតាតិ
មេត្តចិត្តតាយ។ និវាសនចារុបនគេហាទីនិ សីតុណ្ហាទិប្បដិពាហនេន
អារវណំ។

អន្លោជនស្មិន្តិ អព្ពន្ធរក្ខតេ បុត្តនាវាទិជនេ។ សីលសំវរេ បតិដ្ឋាបេន្លោតិ
ឥមិនា រក្ខំ ទស្សេតិ។ វត្តកន្ធមាលាទីនិ ចស្ស ទទមាធាតិ ឥមិនា អារវណំ,
ឥតវេន គុត្តិ។ សម្បទានេនបីតិ បិ-សទ្ទេន សីលសំវរេសុ បតិដ្ឋាបនាទីនំ
សម្បិណ្ឌោតិ។ ឯស នយោ បរេសុបិ បិ-សទ្ធក្ខហណេ។ និគមោ និវាសោ
ឯតេសន្តិ នេកមា។ ឯវំ ជានបទាតិ អាហ “តថា និកមវាសិនោ”តិអាទិនា។

រក្ខាវរណគុត្តិយា កាយ កម្មាទីសុ សវិទហនំ វេបនំ នាម
តទុបទេសោយេវាតិ វុត្តំ “កថេត្វា”តិ។ ឯតេស្វតិ ចាឡិយំ វុត្តេសុ

សមណាទីសុ។ បដិវត្តតុំ ន សក្កា ខ័ណ្ឌានំ កិលេសានំ បុន អនុប្បជ្ឈនតោ។
សេសមេត្ត សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

ចក្កវត្តិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. សចេតនសុត្តវណ្ណានា

១៥. បញ្ចមេ ឥសយោ បតន្តិ សន្និបតន្តិ ឯត្ថាតិ ឥសិបតនន្តិ អាហា
“ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធសម្ពាតាន”ន្តិអាទិ។ សព្វបករណានិ សង្ខេត្វាតិ សព្វានិ រុក្ខស្ស
ធននតច្ចនាទិសាធនានិ ឧបករណានិ រញ្ញា អាណត្តទិវសេយេវ សង្ខេត្វា។
នាវា ករិយតិ ឯតេនាតិ នាវាករណំ, នាវាការោតិ អាហា “នាវត្ថ”ន្តិ។
នេសន្តិ សរលោមេនាយំ និទ្ទេសោតិ អាហា “ន ឯស”ន្តិ។ តថា អត្ថេសន្តិ
ឯត្ថាបីតិ អាហា “អត្ថ ឯស”ន្តិ។ បវត្តនត្ថំ អភិសម្ពុរណំ អភិសម្ពុរោ, តស្ស គតិ
វេគសា បវត្តិ។ តំ សន្ធាយាហា “បយោគស្ស គមន”ន្តិ។

សគណ្ណាតិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកគណ្ណា។ តេនាហា “ឧណ្ណតោណាតជ្ជានយុត្តា”តិ។
សកសាវាតិ សកសជា។ តេនាហា “បូតិសារេនា”តិអាទិ។ ឯវំ គុណបតនេន
បតិភាតិ យថា តំ ចក្កំ នាភិអរនេមីនំ សនោសតាយ ន បតិជ្ជាសិ, ឯវមេកច្ច
បុគ្គលា កាយវត្ថាទិវសេន សនោសតាយ គុណបតនេន បតិភា សកជ្ជានេ ន
តិជ្ជន្តិ។ ឯត្ថ ច ជរុសវាចាធម្មោបិ អចាយគមនីយា សោតាបត្តិមគ្គេនេវ
បហិយន្តិតិ ធន្តតា។

សចេតនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អបណ្ណកសុត្តវណ្ណានា

១៦. ឆដ្ឋវិវដ្ណនកិរិយា នាម បច្ឆា សមាទាតព្ភតាយ
អបណ្ណកប្បយោគសមាទាតាវិយ ហោតិ, អវិវដ្ណនកិរិយា បន បច្ឆា
អសមាទាតព្ភតាយ អនូនាតិ តំសមន្តីបុគ្គលោ អបណ្ណាកោ, តស្ស ភាវោ
អបណ្ណាកតាតិ អាហា “អបណ្ណាកបដិបទន្តិ អវិវដ្ណបដិបទ”ន្តិអាទិ។ យស្មា សា
អធិប្បេតត្ថសាធនេន ឯកំសិកា វដ្ណតោ និយ្យានាវហា, តត្ថ ច យុត្តិយុត្តា
អសារាបគតា អវិវដ្ណតាយ អបច្ឆនិកា អនុលោមិកា អនុធម្មភូតា ច, តស្មា
វុត្តំ “ឯកំសបដិបទ”ន្តិអាទិ។ ន តក្កក្កាហោន វា នយក្កាហោន វាតិ តក្កក្កាហោន
វា បដិបន្នោ ន ហោតិ នយក្កាហោន វា អបណ្ណាកបដិបទំ បដិបន្នោ។ តត្ថ
តក្កក្កាហោន វាតិ អាចរិយំ អលភិត្វា “ឯវំ មេ សុគតិ, និព្វានំ វា ភវិស្សតី”តិ
អត្ថនោ តក្កក្កាហោនាមត្ថេន។ នយក្កាហោនាតិ បច្ឆក្កតោ អធិស្វា នយតោ
អនុមាណតោ គហលោន។ ឯវំ គហេត្វា បដិបន្នោតិ តក្កមត្ថេន, នយក្កាហោន
វា បដិបន្នោ។ បណ្ឌិតសត្តវាហោវិយ សម្មត្តិហិ ន បរិហាយតីតិ យោជនា។

យំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ បរិហានញ្ច អបរិហានញ្ច សន្ធាយ ជាតកេ (ជា. ១.១.១)
វុត្តំ។ អយំ បនេត្ត កាថាយ អត្ថយោជនា - អបណ្ណកំ ឋានំ អវិវដ្ណការណំ
និយ្យានិកការណំ ឯកេ ពោធិសត្តប្បមុខា បណ្ឌិតមនុស្សា កណ្ឌីសុ។ យេ បន
តេ ពាលសត្តវាហាបុត្តប្បមុខា តក្កិកា អាហុ, តេ ទុតិយំ សាបរាជំ
អនេកំសិកំ ឋានំ អនិយ្យានិកំ ការណំ អគ្គហេសុំ, តេ កណ្ឌាបដិបទំ
បដិបន្នោ។ តត្ថ សុក្កបដិបទា អបរិហានិបដិបទា, កណ្ឌាបដិបទា
បរិហានិបដិបទា, តស្មា យេ សុក្កបដិបទំ បដិបន្នោ, តេ អបរិហានា សោត្តិការំ
បត្តា។ យេ បន កណ្ឌាបដិបទំ បដិបន្នោ, តេ បរិហានា អនយព្យសនំ អាបន្នាតិ
ឥមមត្តំ ភគវា អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហាបតិនោ វត្វា ឧត្តរិ ឥទមាហា
“ឯតទញ្ញាយ មេធាវី, តំ គណ្ណោ យទបណ្ណាក”ន្តិ។

តត្ថ ឯតទញ្ញាយ មេធាវីតិ មេធាតិ លទ្ធនាមាយ វិសុទ្ធាយ ឧត្តមាយ
បញ្ញាយ សមន្មាគតោ កុលបុត្តោ ឯតំ អបណ្ណកំ ឋានំ ធុតិយញ្ញាតិ ធ្វិសុ
អតក្កក្កាហតក្កក្កាហសដ្ឋាតេសុ ឋានេសុ គុណានោសំ វុទ្ធិហានី អត្តានត្ថំ
ញាត្វាតិ អត្តោ។ តំ គណ្ណោយធម្មណ្ណកន្តិយំ អបណ្ណកំ ឯកំសិកំ
សុក្កបដិបទាអបរិហានិយបដិបទាសដ្ឋានំ និយ្យានិកការណំ, តទេវ
គណ្ណោយ្យ។ កស្មា? ឯកំសិកាធិការតោយេវ។ ឥតវំ បន ន គណ្ណោយ្យ។ កស្មា?
អនេកំសិកាធិការតោយេវ។

យវន្តិ តាយ សត្តា អមិស្សិតាបិ សមានជាតិតាយ មិស្សិតាវិយ ហោន្តិតិ
យោនិ។ សា បន អត្ថតោ អណ្ណាធិឧប្បត្តិដ្ឋានវិសិដ្ឋោ ខន្ធនំ ភាគសោ
បវត្តិវិសេសោតិ អាហា “ខន្ធកោដ្ឋាសោ យោនិ នាមា”តិ។ ការណំ យោនិ នាម,
យោនីតិ តំ តំ ផលំ អនុបចិតញ្ញាណសម្ភារេហិ ធុរវគាធភេទតាយ មិស្សិតំ
វិយ ហោតិតិ។ យតោ ឯកត្ថនយេន សោ ឯវាយន្តិ ពាលានំ មិច្ឆាតាហោ។
បស្សវមគ្គោ យោនិ នាម យវន្តិ តាយ សត្តា យោនិសម្ពន្ធន មិស្សិតា
ហោន្តិតិ។ បគ្គហិតា អនុដ្ឋានេន, បុនប្បនំ អាសេវនាយ បរិបុណ្ណា។

“ចក្កុតោបិ”តិអាធិម្ហិ បន ចក្កុវិញ្ញាណាធិវីជីសុ
តទនុគតមនោវិញ្ញាណាវីជីសុ ច កិញ្ញាបិ កុសលាធិនំ បវត្តិ អត្ថិ,
កាមាសវាធយោ ឯវ បន វណតោ យូសំ វិយ បក្សវនកអសុចិការេន សន្និទ្ធ,
តស្មា តេ ឯវ “អាសវា”តិ វុច្ឆន្តិ។ តត្ថ ហិ បក្សវនកអសុចិម្ហិ អាសវសន្នោ
និរុឡោតិ។ ធម្មតោ យាវ គោត្រភូតិ តតោ បរំ មគ្គជលេសុ អប្បវត្តនតោ វុត្ថំ។
ឯតេ ហិ អារម្មណាករណាវសេន ធម្ម គច្ឆន្តា តតោ បរំ ន គច្ឆន្តិ។ ននុ តតោ
បរំ ភវដ្ឋាធិនិបិ គច្ឆន្តិតិ ចេ? ន, តេសម្បិ បុព្វេ អាលម្ពិតេសុ លោកិយធម្មេសុ
សាសវការេន អន្តោគធគ្គា តតោ បរតាភាវតោ។ ឯត្ថ ច គោត្រភូវចនេន

គោត្រភូរៀននាងសមាបត្តិបុរេចារិកបរិកម្មានិ វុត្តានិ វេទិតញ្ញានិ។
បឋមមគ្គបុរេចារិកមេវ វាគោត្រភូ អវេទិតនិស្សនកាវេន គហិតំ, តតោ បរំ
បន មគ្គជលសមាធិតាយ អញ្ញេសុ មគ្គេសុ មគ្គវិជ្ជិយំ សមាបត្តិវិជ្ជិយំ
និរោធានន្តរញ្ញ បរត្ថមាធនេសុ ជលេសុ និញ្ញានេ ច អាសវានំ បរត្ថិ និវាតិតិ
វេទិតញ្ញំ។ សវន្តិ កច្ឆន្តិ, អារម្មណករណាវសេន បរត្ថន្តិ អត្ថោ។ អវេទិត
អា-កាវេ, អវេទិ ច មរិយានិវិទិតេនតោ ធុរិយោ។ តត មរិយានំ កិរិយំ ពហិ
កត្វា បរត្ថិតិ យថា “អាចាជលីបុត្តំ វុដ្ឋោ ទេវោ” តិ។ អភិវិទិ បន កិរិយំ
ព្យាបេត្វា បរត្ថិតិ យថា “អាកវគ្គំ ភគវតោ យសោ បរត្ថិតិ” តិ។ អភិវិទិអត្ថោ
ចាយមា-កាវេ ឥធន គហិតោតិ វុត្តំ “អន្តោករណត្ថោ” តិ។

មទិរាធម្មោតិ អាទិ-សន្តេន សិទ្ធកាធម្មិកាចោតិកាធិនំ សង្គហោ
ទដ្ឋញ្ញោ។ ចិរចារិវាសិយដ្ឋោ ចិរបរិវុដ្ឋតា បុរាណកាវោ។ អវិជ្ជា
នាហោសីតិអាទិតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន “បុរិមា, ភិក្ខុវេ, កោដិ ន បញ្ញាយតិ
ភវតណ្ហាយា” តិ (អ. និ. ១០.៦២) ឥទំ សុត្តំ សង្កហិតំ។ អវិជ្ជាសវភវាសវានំ
ចិរបរិវុដ្ឋតាយ ទស្សិតាយ តញ្ញាវភាវិនោ កាមាសវស្ស ចិរបរិវុដ្ឋតា ទស្សិតាវ
ហោតិ។ អញ្ញេសុ ច យថាវុត្ថេ ធម្មេ ឌីកាសញ្ញា អារម្មណំ កត្វា បរត្ថមាធនេសុ
មាធានីសុ វិជ្ជមាធនេសុ អត្ថត្ថនិយាទិក្កាហាវសេន អភិព្យាបនំ មទករណាវសេន
អាសវសទិសតា ច ឯតេសំយេវ, ន អញ្ញេសន្តិ ឯតេស្សេវ អាសវសន្តោ
និរុទ្ទោតិ ទដ្ឋញ្ញោ។ អាយតំ អនាទិកាលិកត្តា។ បសវន្តិ ជលន្តិ។ ន ហិ កិញ្ច
សំសារទុក្ខំ អត្ថិ, យំ អាសវេហិវិនា ឧប្បន្នេយ្យ។ បុរិមានិ ចេត្តាតិ ឯតេសុ
ចត្វសុ អត្ថិកប្បេសុ បុរិមានិ តីណិ។ យត្ថាតិ យេសុ សុត្តាភិធម្មប្បទេសេសុ។
តត យុទ្ធន្តិ កិលេសេសុយេវ យថាវុត្ថស្ស អត្ថត្ថយស្ស សម្ភវតោ។ បច្ឆិមំ
កម្មេបីតិ បច្ឆិមំ “អាយតំ វា សំសារទុក្ខំ សវន្តិ បសវន្តិ” តិ វុត្ថនិព្វចនំ កម្មេបី
យុទ្ធន្តិ ទុក្ខប្បសវនស្ស កិលេសកម្មសាធារណត្ថា។

ទិដ្ឋធម្មា វុច្ចន្តិ បច្ចក្ខត្វតា ខន្ធោ, ទិដ្ឋធម្មេ ភវា ទិដ្ឋធម្មិកា។ វិវាទមូលភូតាតិ
វិវាទស្ស មូលការណភូតា

កោត្តបនាហមក្ខបលាសស័ស្សមជ្ឈិយមាយាសាថេយ្យេម្ពសារម្ពមាធាតិមា
នា។ យេនទេវបបត្យស្សាតិ យេន កម្មកិលេសប្បការេន អាសវេនទេវេសុ
ឧបបត្តិ និព្វត្តិ អស្ស មយ្ហន្តិ សម្ពន្ធោ។ គន្ធព្ពោ វាវិហង្គមេ អាកាសចារី
អស្សន្តិវិភត្តិ វិបរិណាមេត្វា យោជេតព្ពំ។ ឯត្ថ ច យក្ខគន្ធព្ពំនិមុត្តា សព្ពា
ទេវតា ទេវគ្គហណេន គហិតា។ នន្យោ វុច្ចតិ មូលំ, តស្មា វិនឡិកតាតិ
វិគតនឡាវិគតមូលា កតាតិ អត្តោ។ អវសេសា ច អកុសលា ធម្មាតិ
អកុសលកម្មតោ អវសេសា អកុសលា ធម្មា អាសវាតិ អាគតាតិ សម្ពន្ធោ។

បដិយាតាយាតិ បដិសេធនាយ។ បរូបវាទ... បេ... ឧបទ្ធពាតិ ឥទំ យទិ ភគវា
សិក្ខាបទំ ន បញ្ញាបេយ្យ, តតោ
អសទ្ធម្មប្បដិសេវនអទិន្នាធានចាណាតិចាតាទិហេតុ យេ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ
បរូបវាទាទយោ ទិដ្ឋធម្មិកា នាទប្បការា អនត្តា, យេ ច តន្តិមិត្តមេវ
និរយាទីសុ និព្វត្តស្ស បញ្ចវិធពន្ធនកម្មការណាទិវសេន
មហាទុក្ខានុភវាទិប្បការា អនត្តា, តេ សន្ធាយ វុត្តំ។

តេ បនេតេតិ ឯតេ
កាមរាគាទិកិលេសតេភូមកកម្មបរូបវាទាទិឧប្បទ្ធពាប្បការា អាសវា។
យត្តាតិ យស្មី វិនយាទិចាឡិប្បទេសេ។ យថាតិ យេន ទុវិធាទិប្បការេន
អវសេសេសុ ច សុត្តន្តេសុ តិធា អាគតាតិ សម្ពន្ធោ។ និរយំ គមេន្តិតិ
និរយកាមិនិយា។ ធក្កនិចាតេតិ ធក្កនិចាតេ អាហុនេយ្យសុត្ត (អ. និ. ៦.៥៨)។
តត្ថ ហិ អាសវា ធធា អាគតា។

សរសេរនោតិ ខណ៌កនិរោធា។ ជីណាការោតិ អច្ឆន្តាយ ជីណាតា។
អាសវា ជីយន្តិ បហីយន្តិ ឯតេនាតិ អាសវក្ខយោ, មគ្គោ។ អាសវានំ ខយន្តេ
ឧប្បជ្ឈនតោ អាសវក្ខយោ, ជលំ។ អាសវក្ខយេន បត្តព្ភតោ អាសវា ជីយន្តិ
ឯត្ថាតិ អាសវក្ខយោ, និព្ពានំ។ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៥៥៧-៥៦០) វិត្ថាវិតោ, តស្មា
តត្ថ, តំ សំវណ្ណោនាយ ច វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។

តថាតិ ឥមិនាវិសុទ្ធិមគ្គេវិត្ថាវិតតំ ឧបសំហារតិ។ កុសលប្បវត្តិ អារវន្តិ
និវារន្តិតិ អារវណីយា។ បុរិមប្បវត្តិវសេនាតិ និទ្ទោក្កមនតោ បុព្វេ
កម្មដ្ឋានស្ស បវត្តិវសេន។ ឋបេត្វាតិ ហត្ថគតំ កិញ្ចា ឋបេន្តោវិយ កម្មដ្ឋានំ
សតិសម្បជញ្ញាវសេន ឋបេត្វា កម្មដ្ឋានមេវ មនសិករោន្តោ និទ្ធិំ ឌីក្កមតិ,
ឈានសមាបន្តោវិយ យថាបរិច្ឆិន្នេនេវ កាលេន បពុជ្ឈមាណោ កម្មដ្ឋានំ
ឋបិតដ្ឋានេ គណ្ណាន្តោយេវ បពុជ្ឈតិ នាម។ តេន វុត្តំ “តស្មា...បេ.... នាម
ហោតិ”តិ។ មូលកម្មដ្ឋានេតិ អាទិតោ បដ្ឋាយ បរិហារិយមានកម្មដ្ឋានេ។
បរិគ្គហកម្មដ្ឋានវសេនាតិ សយនំ ឧបគច្ឆន្តេន
បរិគ្គហមានកម្មដ្ឋានមនសិការវសេន។ សោ បន ធាតុមនសិការវសេន
ឥច្ឆិតព្ពោតិ ធស្សេតុំ “អយំ ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។

អបណ្ណកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អត្ថព្យាបាធសុត្តវណ្ណានា

១៧. សត្តមេ ព្យាបាធនំ ទុក្ខាបនន្តិ អាហា “អត្ថព្យាបាធាយាតិ
អត្ថទុក្ខាយា”តិ។ មគ្គជលចិត្តប្បាធាបិ កាយសុចរិតាទិសផ្កុយោ ឯវាតិ អាហា
“អវាវិតានេវា”តិ។

អត្ថព្យាបាធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ទេវលោកសុត្តវល្លាណា

១៨. អដ្ឋមេ ឥតិទិ បទសន្ធិព្យញ្ញនសិលិដ្ឋតាតិ បុរិមបទានំ បដ្ឋិមបទេហិ
អត្ថតោ សហិតតាយ ព្យញ្ញនានំ វាក្យានំ សិលិដ្ឋតាយ ធិបនេ និទាតោ។

ទេវលោកសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមចាបណិកសុត្តវល្លាណា

១៩. នវមេ ឧត្តរាជត្វាតិ អាសនធារព្រោវ ភណ្ឌបសិព្ពកេ ច វិវិត្វា។
នាធិដ្ឋាតិទិ តំតំកយវិក្កយេ អត្តនា វោយោគំ នាបដ្ឋតិ។ ធិវាកាលេតិ
មជ្ឈន្តិកសមយេ។ អស្សមិកោ ហោតិ តិសុបិ កាលេសុ លទ្ធព្ពលាភស្ស
អលភនតោ។ អបតិវាតាពាធំ វត្តិដ្ឋានំ។ នាយុទកសម្បន្នំ ធិវាដ្ឋានំ។
វិបស្សនាបិ វដ្ឋតិ វិបស្សនាកម្មិកោយេវ។ តេនបិ ហិ នវេនា ឥន្ទ្រិយានំ តិក្ខត្តំ
អាចារេន្តេន សមាធិនិមិត្តំ គហេតត្ថំ, វិបស្សនានិមិត្តំ
សមាហិតាការសល្លក្ខណាយ។

បឋមចាបណិកសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយចាបណិកសុត្តវល្លាណា

២០. ធនមេ វិសិដ្ឋដុរោតិ វិសិដ្ឋដុរសម្បត្តាហោ វិរិយសម្បន្នោ។
ព្យាណវិរិយាយត្តា ហិ អត្ថសិទ្ធិយោ។ តេនាហ “ឧត្តមដុរោ” តិអាទិ។
វិក្កាយិកភណ្ឌន្តិវិក្កយេ តព្ពភណ្ឌំ។ និក្ខត្តធនេនាតិ និទហិត្វា
បបិតធនវសេន។ វដ្ឋញ្ញនកវសេនាតិ ធិវសេ ធិវសេ នានុបភោគវសេន
វដ្ឋញ្ញិតព្ពធនវសេន។ ឧបភោគបរិភោគភណ្ឌនាតិ

ឧបកោគបរិភោគូបករណ៍នា។ និបត្តន្តិ ជិហានេន្តិ, អត្តនោ ជនគ្គហេន
និហាតុវុត្តិកេ ករោន្តិ។ តេនាហ “និមន្តន្តិ” តិ។

ញាណថាមេនាតិ ញាណស្ស ជិវភាវេន។ ញាណបរក្កមេនាតិ
ញាណសហិតេន វិរិយេន។ ទិដ្ឋជម្មិកសម្បរាយិ កបរមត្ថភេទញ្ចិ យេន
សុតេន ឥដ្ឋ្យតិ, តំ សុតំ នាម។ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន ទស្សន្តោ “ឯកនិកាយ...បេ....
ពហុស្សតា” តិ អាហា។ អាគតោតិ សុប្បវត្តិភាវេន ស្វាគតោ។ តេនាហ
“បគុណោ បវត្តិតោ” តិ។ អភិធម្ម អាគតា កុសលាទិក្ខន្ធទិភេទភិដ្ឋា ធម្មា
សុត្តន្តបិដកេបិ ឌីតវន្តិ តិ “ធម្មជរាតិ សុត្តន្តបិដកជរា” ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ ន ហិ
អភិធម្មិកភាវេន វិនា និប្បិយាយតោ សុត្តន្តបិដកញ្ញតា សម្ពុតិ។
ទ្វេមាតិកាជរាតិ ភិក្ខុភិក្ខុនិមាតិការសេន ទ្វេមាតិកាជរាតិ វេទន្តិ,
“វិនយាភិធម្មមាតិកាជរា” តិ យុត្តំ។ បរិបុច្ឆតិ តិ សព្វភាគេន បុច្ឆិតពុំ បុច្ឆតិ។
តេនាហ “អត្តានត្ថំ ការណាការណំ បុច្ឆតិ” តិ។ បរិគ្គណ្ណាតិ តិ វិហារេតិ។

ន ឯវំ អត្តោ ទដ្ឋព្ពោតិ ឯវំ ទេសនានុក្កមេន អត្តោ ន គហេតព្ពោ។ អញ្ញោ
ហិ ទេសនាក្កមោ វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន បវត្តនតោ, អញ្ញោ បដិបត្តិក្កមោ។
ហេដ្ឋិមេន វា បរិច្ឆេទោតិ សីលសមាធិបញ្ញាសម្ព័ន្ធតេសុ តីសុ ភាគេសុ កត្តចិ
ហេដ្ឋិមេនយេន ទេសនាយ បរិច្ឆេទំ វេទិតពុំ សីលេន, កត្តចិ ឧបរិមេន ភាគេន
បញ្ញាយ, កត្តចិ ឌីហិបិ ភាគេហិ សីលបញ្ញាវសេន។ ឥធម បន សុត្ត ឧបរិមេន
ភាគេន បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោតិ វត្វា តំ ទស្សន្តោ “តស្មា” តិ អាទិមាហា។ យស្មា
វា ភគវា វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន បឋមំ កល្យាណមិត្តំ ទស្សន្តោ អរហត្តំ
បវេទេត្វា “តយិទំ អរហត្តំ ឥមាយ អារទ្ធវិរិយតាយ ហោតិ” តិ ទស្សន្តោ
វិរិយារម្ពំ បវេទេត្វា “ស្វាយំ វិរិយារម្ពោ ឥមិណ កល្យាណមិត្តសន្និស្សយេន

កវតី"តិ ឧស្សេន្តោ និស្សយសម្បត្តិ បរេនេតិ ហេជ្ជា ឧស្សិតនិឧស្សនានុបន្តិ
ឧដ្ឋព្ភំ។

ទុតិយចាបណីកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

រថការវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បុគ្គលវគ្គោ

១. សមិទ្ធសុត្តវណ្ណានា

២១. តតិយស្ស បឋមេ វុច្ឆតីតិ កាយសក្ខិអាទីសុ បុគ្គលេសុ អតិវិយ
សុន្ទរតរបណីតតរភារេន តេ ចិត្តស្ស អភិវុច្ឆប្បាទកោ កតមោតិ បុច្ឆតិ។
សទ្ធិន្ទ្រិយំ ធុរំ អហោសិ សទ្ធាធុរំ មគ្គុដ្ឋានន្តិ កត្វា, សេសិទ្ធិយានិ បន កថន្តិ
អាហា "សេសានី"តិអាទិ។ បដិវិទូមគ្គោវាតិ តីហិបិ ថេរេហិ អត្តនោ អត្តនោ
បដិវិទូអរហត្តមគ្គោ ឯវ កថិតោ, តស្មា ន សុករំ ឯកំសេន ព្យាកាតុំ
"អយំ...បេ.... បណីតតរោ ចា"តិ។ ភុម្មន្តរេនេវ កថេសិ "តីសុបិ បុគ្គលេសុ
អគ្គមគ្គដ្ឋោវ បណីតតរោ"តិ។

សមិទ្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. គិលានសុត្តវណ្ណានា

២២. ទុតិយេ ហិតានីតិ ភព្យានិ។ វុទ្ធិករានីតិ អាហេត្យាទិវុទ្ធិករានិ។
អនុច្ឆិកន្តិ ឧបដ្ឋានកិរិយាយ អនុរូបំ។ វាតាបមារោគេនាតិ វាតរោគេន ច
អបមារោគេន ច, វាតនិទានេន វា អបមារោគេន។ និដ្ឋប្បត្តគិលានោតិ
"ឥមិនា រោគេន ន ចិរស្សេវ មរិស្សតី"តិ និដ្ឋំ បត្តោ គិលានោ។ ឱបិតកំ នាម

វ័មដុរោគោ។ កក្ខតិ ដុល្លកក្ខតិអាពាធា។ តិណបុប្ផកដរោ
វិសមវាតសម្មស្សដរោគោ។ យេសន្តិ យេសំ រោគានំ។ បដិជគ្គនេនាតិ
បដិការមត្តេន។ ដាសុកន្តិ ព្យាធិវ្រូបសមនេន សរីរស្ស ដាសុភារោ។
ព្យាធិនិទានសមុជ្ជានជាននេន បណ្ឌិតោ, បដិការ កិរិយាយ យុត្តការីតាយ
ទក្ខោ, ឧដ្ឋានវិរិយសម្បត្តិយា អនលសោ។

បទបរមោ បុគ្គលោ កដិតោ សម្មត្ថនិយាមោក្ខមនស្ស អយោគ្គការីតោ។
អលកន្តោវ តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ សវនាយ ឌីក្ខមតិ និយាមំ កុសលេសុ
ធម្មេសុ សម្មត្ថំ បច្ចេកពោធិំ។ យន្តិ, យតោ។ ឌីវាទំ លភិត្វាតិ
អាភិសមាចារិកវត្ថុំ ឌីវាទមត្ថំ។ ឯត្ថកោបិ ហិ តស្ស ហិតាវហោតិ។
តន្តិស្សិតោវាតិ វិបញ្ចិតញ្ញនិស្សិតោវ ហោតិ។ បុនប្បុនំ ទេសេតញ្ញោវ
សម្មត្ថនិយាមោក្ខមនស្ស យោគ្គការីតោ។

គិលានសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៣. សង្ខារសុត្តវណ្ណាន

២៣. តតិយេ វិវិដេហិ អាការេហិ អាពាធនតោ ព្យាពាធាវ ព្យាពជ្ឈំ,
កាយិកំ ចេតសិកញ្ច ទុក្ខំ។ សហ ព្យាពជ្ឈន វត្ថុតីតិ សព្វាពជ្ឈំ។ តេនាហ
“សទុក្ខ”ន្តិ។ ចេតនាវាសិន្តិ បុព្វចេតនាទិវាសី។ ចេតនំ បុនប្បុនំ បវត្តេន្តោ “វាសី
ករោតិ បិណ្ឌំ ករោតិ”តិ ច វុត្តោ។ សទុក្ខន្តិ និរន្តរទុក្ខំ។ តេនាហ “សាពាធំ
និរស្សាទ”ន្តិ។ អត្ថីតិ ឧដុកំ ទុក្ខវេទនា នត្ថីតិ អវត្តពុត្តា វុត្ថំ។ អនិជ្ជសភាវត្តា
អនិជ្ជាវម្មណត្តា ច ទុក្ខបក្ខិការ សា ទដ្ឋត្តា។ ន ហិ អកុសលវិចាកា ឥដ្ឋា
នាម អត្ថី, កុសលវិចាកា បន ឧបេក្ខាវេទនា តត្ថ អប្បាវសរា។ អដ្ឋកថាយំ
បន និរយស្ស ទុក្ខពហុលត្តា ទុក្ខស្ស ច តត្ថ ពលវតាយ សា

អញ្ជើញហាវិកជ្ជានេ បិតាតិ វុត្តំ។ ឧបមំ កត្វា អាហារោ វិសេសោ វិយ
សាមញ្ញស្ស យថា អយោបិណ្ឌិ រោហិណោ វិយ រូចានន្តិ។ បដិភាគឧបមាតិ
បដិពិម្ពឧបមា។

តេ អគ្គហេត្វាតិ ហេដ្ឋិមព្រហ្មលោកេ អគ្គហេត្វា។ វោមិស្សកសុខទុក្ខន្តិ
វិមិស្សកសុខទុក្ខំ បីតិមិស្សកភាវតោ។ កម្មន្តិ ចាបកម្មំ។ កម្មសីសេន ជលំ
វេទតិ។ កាមព្យោត្ត “អព្យាពជ្ឈំ លោកំ ឧបបជ្ជតី” តិ អាគតំ, “អព្យាពជ្ឈា ជស្សា
ជុសន្តិ” តិ បន វេចនេន លោកុត្តរជស្សាបិ សង្កយ្ហន្តិ តិ “តីណិ សុចរិតានិ
លោកិយលោកុត្តរមិស្សកានិ កថិតានី” តិ វុត្តំ។

សង្ខារសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. ពហុការសុត្តវណ្ណាន

២២. ចតុត្ថ អវស្សយំ គតោតិ វដ្តទុក្ខបរិមុត្តិយា អវស្សយោ មយ្ហន្តិ
សរណាគមនក្កមេន ឧបគតោ ហោតិ។ សតន្តិកន្តិ សបរិយត្តិធម្មំ។
អគ្គហិរិសរណាបុព្វស្សាតិ អគ្គហិរិបុព្វសរណស្ស។ អកតាភិនិវេសស្ស
វសេន វុត្តន្តិ តស្មី អត្តភាវេ ន កតោ សរណាគមនាភិនិវេសោ យេនាតិ
អកតាភិនិវេសោ, តស្ស វសេន វុត្តំ។ កាមំ បុព្វេបិ សរណាទាយកោ អាចរិយោ
វុត្តោ, បព្ពដ្ឋាទាយកោបិ សរណាទាយកោវ។ បុព្វេ បន
ឧចាសកភាវាចាទកវសេន សរណាទាយកោ អធិប្បតោ។ ឥទំ បន
គហិរិបព្ពដ្ឋស្ស សរណាគមនំ។ បព្ពដ្ឋា ហិ សរិសេសំ សរណាគមនន្តិ
បព្ពដ្ឋាទាយកោ បុន វុត្តោ។ ឯតេតិ បព្ពដ្ឋាទាយកាធម្មោ។ ទុរិយេន បរិច្ឆិទ្ធាតិ
លោកិយធម្មសម្មាបកោ លោកុត្តរធម្មសម្មាបកោតិ ទិប្បការេន បរិច្ឆិទ្ធា,
កតាភិនិវេសអកតាភិនិវេសវសេន វា។ ឧបរីតិ បឋមមគ្គតោ ឧបរិ។ នេវ

សង្គ្រាមតិច អាចរំលែង កតស្ស ឧបការស្ស មហានុការត្តា តស្ស បតិការ
នាម កាតុំ នសង្គ្រាមតិ។

ពហុការសុត្តរន្តោនា និដ្ឋតា។

៥. វិន័យបឋមសុត្តន្តវណ្ណាដា

២៥. បញ្ចមេ អរុតិ បុរាណំ ទុដ្ឋវណំ វុច្ឆតិ។ កការោ បទសន្និករោតិ
អរុក្ខបមំ ចិត្តំ ឯតស្សាតិ អរុក្ខបមចិត្តោ អប្បមត្តកស្សបិ ទុក្ខស្ស
អសហនតោ។ សេសបទទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥត្តរកាលោភាសេនាតិ
បរិត្តមេវ កាលោ ព្យាលោភាសវិវហេន។ លតតិ កោធាសង្ករសេន
កុប្បន្តោ បុគ្គលោ សម្មា, “កី វនសី” តិអាទិនា បរម្មា ច ឧបនយ្ហនវសេន
លតតិ, ន តណ្ហាសង្ករសេន។ កុប្បតិ កុដ្ឋតិ។ ព្យាបដ្ឋតិ វិបដ្ឋចិត្តោ
ហោតិ។ ចទ្ធការំ អាបដ្ឋតិ ព្យាសកម្មិ មុទុត្តារាវតោ។ ទុដ្ឋារុកោតិ
មំសលោហិតានំ ទុដ្ឋកាវេន បកតិការំ ជហិតា ឋិតោ ទុដ្ឋវណោ។
“ទុដ្ឋារុតា” តិបិ បឋន្តិ, តត្ថាបិ តាការោ បទសន្និករោ។

តស្សាវតី ធុដ្ឋារុកស្សៈ។ សវនន្តិ អសុចិវិសន្តនំ។ ឧទ្ទុមាតស្សវិយាតិ
កោរោជន ឧទ្ទំ ឧទ្ទំ ធុមាតកស្សវិយ កោរោជនាសស្ស អវិស្សជ្ជនតោ។
ចល្លាកតស្សាវតី កុបិតស្សៈ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ ហេដ្ឋិមមគ្គវដ្ឋាបិ កិលេសា
តេហិ អនុប្បត្តិធម្មតំ អាចាទិតត្តា សមុច្ឆិន្ទា, តថាបិ តស្មី សន្តានេ អគ្គមគ្គស្ស
អនុប្បន្នតា តត្ថ អប្បហិរាបិ កិលេសា អត្ថេវាតិ កត្វា តេសំ ញាណានំ
វិជ្ជបមតា វុត្តា, ន តេហិ មគ្គេហិ បហិរាទំ កិលេសានំ អត្ថិការតោតិ ធន្ទត្ថំ។

វិជ្ជាបថសុត្តរនិដ្ឋិតា។

៦. សេរីតព្រហ្មសុត្តន្តបិដក

២៦. ធម្មឧបសង្កម្មិតញ្ញាតិ កាលេន កាលំ ឧបសង្កម្មិតញ្ញាតិ។
អល្លិយិតញ្ញាតិ នាយាយ វិយ វិនា ភាវនាយ និល្លិយិតញ្ញាតិ។ បុនប្បុនំ
ឧបាសិតញ្ញាតិ អភិណ្ឌាសោ ឧបនិស័ទិតញ្ញាតិ។ អនុទ្ធាតិ មេត្តាបុព្វភាគោ។
ឧបសង្កម្មិតុំ វដ្តតីតិ “ឯតស្ស សីលេន អភិវុទ្ធិ ភវិស្សតី”តិ ឧបការត្ថំ
ឧបសេវនាទិ វដ្តតិ។

ន បដិបាញ្ញិស្សតីតិ “អបេហិ, កី ឯតេនា”តិ បដិក្ខេបាភាវតោ
បិយសីលត្តា ន បដិបាញ្ញិស្សតិ។ ជាសុ ភវិស្សតីតិ ទ្វីសុ ហិ សីលវន្តេសុ ឯកេន
សីលស្ស វណ្ណោ កថិតេ ឥតរោ អនុមោទតិ។ តេន តេសំ កថា ជាសុ ចេវ ហោតិ
បវត្ថិនី ច។ ឯកស្មី បន ទុស្សីលេ សតិ ទុស្សីលស្ស សីលកថា ទុក្ខថា, នេវ
សីលកថា ហោតិ, ន ជាសុ ហោតិ, ន បវត្ថិនី។ ទុស្សីលស្ស ហិ សីលកថា
អជាសុ ភវិស្សតិ។ សីលកថាយ វុត្តមត្ថំ សមាធិបញ្ញាកថាសុបិ អតិទិសតិ
“សមាធិបញ្ញាកថាសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ។ ទ្វេ ហិ សមាធិលាភិនោ សមាធិកថំ
សប្បញ្ញា ច បញ្ញាកថំ កថេន្តា វត្ថី វា ទិវសំ វា អតិក្កមន្តម្បី ន ជានន្តិ។

តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គហេស្សមីតិ តស្មី តស្មី អនុគ្គហេតព្វេ បញ្ញាយ
សោធនតព្វេ វុឡេតព្វេ ច អធិកសីលំ និស្សាយ ឧប្បន្នបញ្ញាយ
អនុគ្គហេស្សមីតិ អត្តោ។ តព្វា អនុគ្គណ្ឌំ សីលស្ស អសប្បាយានុបការធម្មេ
វុឡេត្វា តប្បដិបក្ខសេវនេន ហោតីតិ អាហា “សីលស្ស អសប្បាយេ”តិអាទិ។
សីលស្ស អសប្បាយានុបការធម្មា នាម អនាចារាគោចរាទយោ,
តប្បដិបក្ខតោ ឧបការធម្មា វេទិតញ្ញា។ តស្មី តស្មី ហីនេតិ
តំតំសិក្ខាកោដ្ឋាសបទដ្ឋានេ។ អនុគ្គណ្ឌាតិ នាមាតិ អភិវុទ្ធិ អសំកិលិដ្ឋំ កត្វា
អនុគ្គណ្ឌាតិ នាម។ ខាវបរិស្សាវនេតិ វជកានំ ឧសខាវាទិខាវបរិស្សាវនបដេ។

ហាយតីតិ សីលាទិនា បរិហាយតិ។ សេដ្ឋំ បុគ្គលន្តិ សីលាទិគុណោហិ សេដ្ឋំ
ឧត្តរិតំ ឧត្តមំ បុគ្គលំ។

សេវិតព្ភសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ជិគុច្ឆិតព្ភសុត្តវណ្ណានា

២៧. សត្តមេ អពុគ្គច្ឆតីតិ ឯត្ថ អភិ-សទ្ធាបេក្ខាយ “ន”ន្តិ សាមិអត្ថ
ឧបយោគវចនន្តិ អាហា “អស្សា”តិ “តំ ខោ បន ភវន្ត”ន្តិអាទិសុវិយ។ ចាបកោ
កិត្តិសន្នោតិ លាមកកាវេន កថេតព្ភសន្នោ។ គូជគូហោវិយ ឧស្សីល្បន្តិ
ឯតេន ឧស្សីលស្ស គូជសទិសត្តមេវ ទស្សតិ។ វចនន្តិ អនិជ្ឈវចនំ។
បុរិមនយេនេវាតិ “គូជគូហោវិយ ឧស្សីល្ប”ន្តិអាទិនា បុព្វេវុត្តនយេន។
សុចិមិត្តោតិ សីលាចារសុទ្ធិយា សុចិមិត្តោ។ សហ អយន្តិ បវត្តន្តិ
សហាយាតិ អាហា “សហគាមិនោ”តិ។

ជិគុច្ឆិតព្ភសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. គូជភាណីសុត្តវណ្ណានា

២៨. អដ្ឋមេ គូជភាណីតិ គូជសទិសវចនត្ថា គូជភាណី។ យថា ហិ គូជំ
នាម មហាជនស្ស អនិដ្ឋំ ហោតិ, ឯវមេវ ឥមស្ស បុគ្គលស្ស វចនំ ទេវមនុស្សានំ
អនិដ្ឋំ ហោតិ។ ឧគ្គន្ធកថន្តិ កិលេសាសុចិសំកិលិដ្ឋតាយ គូជំវិយ
ឧគ្គន្ធវាយនកថំ។ បុប្ផភាណីតិ សុបុប្ផសទិសវចនត្ថា បុប្ផភាណី។ យថា ហិ
ដុល្លានិ វស្សិកានិ វា អធិមុត្តិកានិ វា មហាជនស្ស ឥដ្ឋានិ កន្តានិ ហោន្តិ,
ឯវមេវ ឥមស្ស បុគ្គលស្ស វចនំ ទេវមនុស្សានំ ឥដ្ឋំ ហោតិ កន្តំ។ បុច្ឆានិវិយាតិ
ចម្បកសុមនាទិសុគន្ធបុច្ឆានិវិយ។ សុគន្ធកថន្តិ សុចិគន្ធវាយនកថំ

កិលេសទុក្ខនូវការតោ។ មុតុកាលីតិ ឯត្ថ “មុតុកាលី”តិបិ បឋន្តិ។
ឧភយត្ថាបិ ហិ មធុរវេនោតិ អត្ថោ។ យថា ហិ ចតុមធុរំ នាម មធុរំ បណ្ឌិតំ,
ឯវមេវ ឥមស្ស បុគ្គលស្ស វេនំ ទេវមនុស្សនំ មធុរំ ហោតិ។ មធុរកថន្តិ
កណ្ណាសុខតាយ បេមនីយតាយ ច សន្តតោ អត្តតោ ច មធុរសភាវកថំ។
អត្តហេតុ វាតិ អត្តនោ វា ហត្ថចាទាទិដ្ឋនបារណហេតុ។ បរហេតុ វាតិ
ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តេនាហ “អត្តនោ វា”តិអាទិ។

“នេលង្គោតិ ខោ, ភន្តេ, សីលានមេតំ អធិវេនន”ន្តិ សុត្ថេ (សំ. និ. ៤.៣៤៧)
អាគតត្ថា វុត្ថំ “ឯត្ថ វុត្ថសីលំ វិយា”តិ។ បូរេតិ គុណានំ ចារិប្បិយំ។ សុកុមារាតិ
អជរុសតាយ មុតុកា កោមលា។ បុរស្សតិ ឯត្ថ បុរ-សន្នោ តន្តិវាសិវាចកោ
ទដ្ឋញ្ញោ “កាមោ អាគតោ”តិអាទីសុ វិយា។ តេនាហ “នគរវាសីន”ន្តិ។ មនំ
អប្បាយតិ វង្សតីតិ មនាថា។ តេនាហ “ចិត្តវុទ្ធិករា”តិ។

គូបកាលីសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. អនុសុត្តវណ្ណនា

២៩. នវមេ អន្នោតិអាទីសុ ចាឡិបទេសុ បឋមោ
ទិដ្ឋធម្មិកភោគសំហារណបញ្ញាចក្កនោ ច
សម្បរាយិកត្ថសាធនបញ្ញាចក្កនោ ច អភាវា “អន្នោ”តិ វុច្ចតិ ទុតិយោបិ,
តតិយោ បន ទិដ្ឋធម្មិ ភាវា “ទិចក្ខុ”តិ វុច្ចតិ។ បញ្ញាចក្កតិ អាយកោសល្លក្ខតា
បញ្ញាចក្ក។ តេនាហ “ជាតី ករេយ្យ”តិ។ អធមុត្ថមេតិ អធមេ ចេវ ឧត្តមេ ច។
បដិបក្ខវសេនាតិ បដិបក្ខស្ស អត្ថិតាវសេន។ សុក្កសប្បដិភាគាតិ
សុក្កធម្មេហិ បហាយកេហិ សប្បដិភាគាតិ ជានេយ្យ។ កណ្ណាសប្បដិភាគាតិ
កណ្ណធម្មេហិ បហាតព្កេហិ សប្បដិភាគាតិ ជានេយ្យ។

តថាជាតិកាតិ យាទិសេហិ សបុត្តនាវបរិជនសញ្ញាតិមិត្តពន្ធុ អត្តានំ
សុខេតិ បីលោតិ, តាទិសា ភោគាបិ ន សន្តិ។ បុញ្ញានិ ច ន ករោតីតិ
សមណាព្រាហ្មណកបណាទ្ធិកយាចកានំ សន្តប្បនវសេន បុញ្ញានិ ន ករោតិ។
ឧភយត្ថាតិ ឧភយស្មី លោកេ, ឧភយស្មី វា អត្ថតិ វិគ្គហោតិ ទស្សន្តោ
“ឥនលោកេ”តិអាទិមាហ។ ឧភយេនាតិ វុត្តមត្តំ យោជេត្វា ទស្សន្តុ
“កថ”ន្តិអាទិ វុត្តុ។ យស្មី ហ្មនេតិ យស្មីយេវ ហ្មនេ។ ន សោចតីតិ សោកហេតុនំ
តត្ថ អភារតោ ន សោចតិ។

អនុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អវកុដ្ឋសុត្តវណ្ណានា

៣០. ទសមេ អវកុដ្ឋបញ្ញោតិ និក្ខុដ្ឋបញ្ញោ។ តេនាហ
“អនោមុខបញ្ញោ”តិ។ បុព្វបដ្ឋបនាតិ បឋមារម្មោ។ សន្និដ្ឋានន្តិ
កថាបរិយោសានំ។ អប្បនាតិ ទេសនាយ និដ្ឋាបនំ។ អនេកេ វា អនុសន្និយោតិ
យោជេតត្ថំ។ សមាធិ វាតិអាទីសុ លោកុត្តរធម្មា បរមត្ថតោ សាសនន្តិ
តទត្ថោចាទកសមាធិ តស្ស អាទីតិ វុត្តោ, តទាសន្នត្តាវិបស្សនា, តស្ស
មូលភារេន ឯកទេសត្តា មគ្គោ។

សាសនស្ស ចារិបូរិសុទ្ធិយោ នាម សត្តារា ទេសិតនិយាមេនេវ សិទ្ធា, តា
បនេត្ថ កថេន្តស្ស វសេន គហោតញ្ញាតិ ទស្សន្តុ “អនុនំ កត្វា ទេសេន្តិ”តិ,
“និគ្គឃ្និ កត្វា ទេសេន្តិ”តិ ច វុត្តុ។ តត្ថ និដ្ឋជន្តិ និគ្គម្ហំ អនាគុលំ។ និគ្គឃ្និន្តិ
គឃ្និដ្ឋានវហិតំ សុវិញ្ញយ្យំ កត្វា។

អាកិណ្ណានិតិ អាកិរិទ្ធា សំកិរិទ្ធា បឋតានិតិ អត្តោ។ តេនាហ
“បក្ខិត្តានិ”តិ។ ឧច្ឆន្តោវិយ ឧច្ឆន្តបញ្ញោ បុគ្គលោ ទដ្ឋព្វោតិ

ឧប្បន្នសធិសបញ្ញតាយ ឧប្បន្នបញ្ញោ។ ឯវំ បញ្ញាវិយ បុគ្គលោបិ ឧប្បន្នាវិយ
ហោតិ, តស្មី ធម្មានំ អចិរជ្ជានតោតិ អធិប្បាយេន វុត្តំ។ យថា ច ឧប្បន្នសធិសា
បញ្ញា, ឯវំ និក្ខន្ធកុម្មសធិសា បញ្ញា ឯវាតិ ទដ្ឋញ្ញា។

សិរីធម្មបញ្ញាយាតិ “ឯវំ កតេ ឥទំ នាម ភវិស្សតី”តិ ឯវំ តំ តំ អត្តកិច្ចំ
សិរីធាតុំ សមត្ថតាយ វិចារណបញ្ញាយ រហិតោ។ សេយ្យោតិ សេដ្ឋោ
ចាសំសោ។ បុព្វភាគបដិបទន្តិ ចិត្តវិសុទ្ធិអាទិកំ អរិយមគ្គស្ស អធិកមាយ
បុព្វភាគបដិបត្តិ។

អវកុដ្ឋសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បុគ្គលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ទេវទូតវគ្គោ

១. សព្វប្បកុសុត្តវណ្ណានា

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ សព្វប្បកាដិទិ សសេដ្ឋកាដិ។ យេសន្តិ យេសំ
កុលានំ។ បុត្តានន្តិ បុត្តេហិ។ បូជិតសន្តិយោគេន ហិ ឥទំ ករណត្ថេ សាមិវចនំ។
តេនាតិ អាហារាទិនា។ បដិជគ្គិតា គោបិតាតិ យថាកាលំ តស្ស តស្ស
ធាតព្ភស្ស ធានេន វេយ្យាវច្ឆស្ស ច ករណេន បដិជគ្គិតា ចេវ
ឧប្បន្នានត្ថប្បហរណេន គោបិតា ច ហោន្តិ។ តេសន្តិ មាតាបិតូនំ។
ព្រហ្មាទិការសាធនត្ថន្តិ តេសំ គុណានំ អត្តិតាយ លោកេ ព្រហ្មា នាម វុច្ឆតិ,
អាចរិយោ នាម វុច្ឆតិ, អាហុនេយ្យោ នាម វុច្ឆតិ, តេ មាតាបិតូនំ បុត្តកំ
បដិលភន្តិតិ ទស្សនវសេន នេសំ ព្រហ្មាទិការសាធនត្ថំ “ពហុការា”តិ, វត្ថា តំ
តេសំ ពហុការាតំ នាណាការតោ ទស្សេតុំ “អាចារិកា”តិ អាទិ វុត្តំ។

មាតាបិតារោ ហិ បុត្តានំ ជីវិតស្ស អាចារិកា, សរីរស្ស ចោសកា,
អាចារសមាចារានំ សិក្ខាបកា សកលស្សបិ ឥមស្ស លោកស្ស ទស្សតារោ។
តេនាហ “បុត្តានំ ហិ” តិអាទិ។ ឥដ្ឋារម្ពណំ តាវ តេ ទស្សន្តុ, អនិដ្ឋារម្ពណំ
កថន្តិ? តម្បិ ទស្សតព្ពមេវ វជ្ជនីយការវជានាបនត្ថំ។

អវិជហិតា ហោន្តិតិ តាសំ ការវាយ ព្រហ្មានំ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បន្នត្តា
អវិជហិតា ហោន្តិ ការវាយ លោភនីយវយស្មី បឋមយោព្ពនេ អតិវិយ
មុទុការវប្បត្តទស្សនត្ថំ សតវិហតគ្គហណំ។ ចាដិយេក្កន្តិវិសុំ។ ឥមិនា
ការលោនាតិ ឥមិនា យថាវុត្តេន បុត្តេសុ បវត្តិតេហិ អតិក្កមេន
មេត្តាទិសមុប្បត្តិសម្ពាតេន ការលោន។

ថវុសិប្បន្តិ អសិសត្តិកុន្តកលាចាទិអាយុជសិប្បំ។ មុទ្ធាគណនាតិ
អន្តុលីសំកោចនាទិនា ហត្ថមុទ្ធាយ គណនា។ អាទិសទ្ធនេ ចាលោនាទីនំ
សន្តិហោ។ បច្ឆាចរិយា នាម មាតាបិតានំ សន្តិកេ ឧត្តហិតគហជ្ឈវត្ថុស្សេវ
បុគ្គលស្ស យថាសកំ ហត្ថាចរិយាទីនំ សិប្បគ្គាហាបនន្តិ កត្វា សព្វបឋមំ
អាចរិយា នាមាតិ យោជេតព្ពំ។ អានីយ ហុតំ អាហុតំ។ បកាវេហិ ហុតំ
ចាហុតំ។ អភិសម្ពុតន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។

នមោ ករេយ្យតិ សាយំ ចាតំ ឧបជ្ជានំ គត្វា “ឥទំ មយ្ហំ ឧត្តមបុញ្ញកេត្ត” ន្តិ
នមក្ការំ ករេយ្យ។ តាយ នំ ចារិចរិយាយាតិ វត្ថុ នន្តិ និចាតមត្តំ,
យថាវុត្ថបរិចរលោនាតិ អត្ថោ។ អថ វា ចារិចរិយាយាតិ
ករណកិច្ចករណកុលវំសប្បតិដ្ឋានាបនាទិនា បញ្ចវិធមឧបជ្ជានេន។ វុត្ថញ្ញោតំ

“បញ្ចហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ហំនេហិ បុត្តេន បុរត្តិមា ធិសា
មាតាបិតរោ បច្ចុបដ្ឋាតញ្ចា - ‘ភតោ នេសំ ភរិស្សមិ, កិច្ចំ នេសំ
ភរិស្សមិ, កុលវំសំ វេបេស្សមិ, ឆាយដ្ឋំ បដិបដ្ឋាមិ, អថ វា បន បេតានំ
កាលកតានំ ធឹក្ខណំ អនុប្បធស្សមី’តិ។ ឥមេហិ ខោ, គហបតិបុត្ត,
បញ្ចហិ ហំនេហិ បុត្តេន បុរត្តិមា ធិសា មាតាបិតរោ បច្ចុបដ្ឋិតា បញ្ចហិ
ហំនេហិ បុត្តំ អនុកម្មន្តិ, ចាចា និវារេន្តិ, កល្យាណេនិវេសេន្តិ, សិប្បំ
សិក្ខាបេន្តិ, បតិវ្របេន ធាវេន សំយោជេន្តិ, សមយេ ឆាយដ្ឋំ និយ្យាទេន្តិ”តិ
(ធិ. និ. ៣.២៦៧)។

អបិច យោ មាតាបិតរោ ភីសុ វត្ថុសុ អភិប្បសន្នេ កត្វា សីលេសុ វា
បតិជ្ជាបេត្វា បព្ពដ្ឋាយ វា និយោជេត្វា ឧបជ្ជហតិ, អយំ មាតាបិតុបដ្ឋាកានំ
អក្កោតិ វេទិតញ្ចោ។ សា បនាយំ ចារិចរិយា បុត្តស្ស
ឧភយលោកហិតសុខាវហាតិ តំ ធស្សេតុំ “ឥធម៌ នំ បសំសន្តិ, បេច្ច សគ្គេ
បមោទតី”តិ វុត្តំ។ បសំសន្តិ តិ “អយំ បុគ្គលោ មត្តេយ្យោ បេត្តេយ្យោ
សគ្គសំវត្ថុនិយំ បដិបទំ បូរេតី”តិ ឥធម៌ នំ បសំសន្តិ។ អមោទតិ អាទិតោ
បដ្ឋាយ មោទប្បត្តិយា។ បមោទតិ នាទប្បការមោទសម្បវត្តិយា។

សព្វាប្បកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អានន្ទសុត្តវណ្ណានា

៣២. ទុតិយេ តថាជាតិកោតិ តថាសភាវោ។ ចិត្តកក្កតាលកោតិ
ចិត្តកក្កតាយ អធិគមោ។ រូបមេវ កិលេសុប្បត្តិយា ការណភាវតោ
រូបនិមិត្តំ។ ឧស នយោ សេសេសុបិ។ សស្សតាទិនិមិត្តន្តិ
សស្សតុច្ឆេទភាវនិមិត្តំ។ បុគ្គលនិមិត្តន្តិ បុគ្គលភិនិវេសនិមិត្តំ។ ធម្មនិមិត្តន្តិ

ធម្មារម្មណសម្ពាសន៍ និមិត្តំ។ “សិយា នុ ខោ, ភន្តេ” តិ ថេវេន បុដ្ឋោ ភគវា
“សិយា” តិ អវោច លោកុត្តរសមាធិប្បដិលាភំ សន្ធាយ។ សោ ហិ និព្វានំ សន្តំ
បណ្ឌិតន្តិ ច បស្សតិ។ តេនាហ “ឥធានន្ទា” តិ អាធិ។

និព្វានំ សន្តន្តិ សមាបត្តិ អប្បេត្វាតិ និព្វានំ សន្តន្តិ អាភុជិត្វា ជលសមាបត្តិ
អប្បេត្វា។ ធិវសម្បីតិ អាធិនា អសម្ពុតាយ ធាតុយា អច្ចន្តសន្តបណ្ឌិតាធិការំ
នស្សេតិ។ អជ្ឈិវេតិ “សន្តំ បណ្ឌិតំ សព្វសម្ពាសមថោ សព្វបដិបដិស្សត្តោ
តណ្ហាក្ខយោ វិរាគោ និរោធា និព្វាន” ន្តិ វេ អជ្ឈិវេ អាភោគសញ្ញតេ
សមន្នាហារេ។ និទ្ទារណោ ចេតំ ភុម្មំ។ ឥមស្មី ហំនេ... បេ... លព្ពន្តោវា តិ “ឥធានន្ទ,
ភិក្ខុនោ វេ ហោតិ” តិ អាគតេ ឥមស្មី សុត្តប្បនេសេ វកោមិ
អាភោគសមន្នាហារេ ចេមិ សព្ពេ អជ្ឈមិ អាភោគសមន្នាហារេ លព្ពន្តោ
សមន្នាហារតំ អត្តាវហត្ថា។

ព្យាណោ ន ជានិត្វាតិ វិបស្សនាព្យាណសហិតេន មគ្គព្យាណោ ន ជានិត្វា។
បរាជិ ច ឌីបរាជិ ច ចក្ខុវាជិ និ អាយតនានិ។ សន្តតាយាតិ បដិប្បស្សន្តិតាយ។
កាយទុច្ចរិតាធិធូមវិរហិតោតិ កាយទុច្ចរិតាធិ វេ សន្តាបនជ្ជេន ធូមោ, តេន
វិរហិតោ។ អនីយោតិ អចាចោ។ ជាតិជរាគហលោនេវ ព្យាធិមរណាម្បិ
គហិតមេវាតិ តព្ពាវការតោតិ វុត្តំ។

អានន្ទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សាវិបុត្តសុត្តវណ្ណានា

៣៣. តតិយេ, “សាវិបុត្ត, មយា សំខិត្តេន ទេសិតំ ធម្មំ តាធិសេនបិ ន សុករំ
វិញ្ញាតុ” ន្តិ ឥមិនា អធិប្បាយេនេវ វេទន្តោ ថេវស្ស ព្យាណំ សព្វមតិក្កមំ។

អញ្ញាតារោ ច ទុល្លភាតិ ហិ ឥមិនា សាមញ្ញាវចនេន សាវិបុត្តត្ថេរម្បិ អន្តោគធំ
កត្វា ទស្សន្តោ តេនបិ អត្ថនោ ទេសនាយ ទុប្បជីវិទូការំ ទស្សតិ។

សម្មាតិ ហេតុនា ការណេន។ តេនាហ “ឧបាយេនា” តិអាទិ។
មាណាភិសមយាតិ មានស្ស ទស្សនាភិសមយា។ បហាណាភិសមយោតិ ច
ទស្សនាភិសមយោតិ ច បរិញ្ញាភិសមយោ វុត្តោ។ អរហត្តមគ្គោ ហិ
បរិញ្ញាកិច្ចសិទ្ធិយា កិច្ចវសេន មានំ បស្សតិ, អសម្មាហាប្បជីវេ ធរសេនាតិ វុត្តំ
ហោតិ, អយមស្ស ទស្សនាភិសមយោ។ តេន ធិដ្ឋា បន បហាណាភិសមយោ
ច។ ទស្សនាភិសមយេន ហិ បរិញ្ញាភិសមយមេវ បហាយតិ។ ធិដ្ឋវិសេន
ធិដ្ឋសត្តានំ ជីវិតំ វិយ អយមស្ស បហាណាភិសមយោ។ អដ្ឋកថាយំ បន
បហាណាភិសមយស្ស ទស្សនាភិសមយនានន្តិយ កត្វា
“បហាណាភិសមយេន” ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ បហាណាភិសមយេ ហិ គហិតេ
ទស្សនាភិសមយោ គហិតោវ ហោតិ។

អន្តមកាសិ ទុក្ខស្សាតិ អរហត្តមគ្គេន មានស្ស បហិនត្តា យេ ឥមេ
“កាយពន្ធនស្ស អន្តោ ជីវតិ (ចូឡវ. ២៧៨), ហរិតន្តំ វា” តិ (ម. និ. ១.៣០៤) ឯវំ
វុត្តអន្តិមមរិយាទន្តោ ច “អន្តមិទំ, ភិក្ខុវេ, ជីវិកាន” តិ (សំ. និ. ៣.៨០; ឥតិវុ. ៩១)
ឯវំ វុត្តលាមកន្តោ ច “សក្កាយោ ឯកោ អន្តោ” តិ (សំ. និ. ៣.១០៣) ឯវំ
វុត្តកោដ្ឋាសន្តោ ច “ឯសេវន្តោ ទុក្ខស្ស សបច្ចយសង្ខយា” តិ ឯវំ
វុត្តកោដ្ឋាសន្តោ ចាតិ ចត្តារោ អន្តា, តេសុ សព្វស្សេវ វដ្តទុក្ខស្ស អទុំ
ចតុត្ថកោដិសង្ខាតំ អន្តមកាសិ, បរិច្ឆេទំ បរិវដ្តមំ អកាសិ,
អន្តិមសមុទយមត្តាវសេសំ ទុក្ខមកាសិ តិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “វដ្តទុក្ខស្ស
អន្តមកាសិ” តិ។

នគរ ច “បហាន”ន្តិ ឥមស្ស និទ្ទេសេ និព្វានំ អាគតំ? ៩៨
បដិប្បស្សន្តិប្បហានសម្ពាទំ អរហត្តជលំ វុត្ថំ, តស្មា និទ្ទេសេនាយំ វណ្ណានា
វិរុដ្ឋតីតិ អាហា “និទ្ទេសេ បដា”តិអាទិ។ តត្ថ តានិ បទានិ អាគតានីតិ តស្មី
និទ្ទេសេ “បហានំ វុបសមំ បដិនិស្សគ្គ”ន្តិអាទិនិ (ចូឡនិ. ៧៥
ឧទយមាលាវបុច្ឆានិទ្ទេសោ) បទានិ អាគតានិ។

ធម្មតក្កបុរេជវន្តិ ឥមិនា តស្មី ចតុត្ថជ្ឈានវិមោក្ខេ បត្វាលានន្តានិ
វិបស្សន្តា អធិគតំ អរហត្តវិមោក្ខំ វេទតិ។ អរហត្តវិមោក្ខស្ស ហិ
មគ្គសម្បយុត្តសម្មាសង្កប្បសម្ពាទោ ធម្មតក្កោ បុរេជវោ ហោតិ។

សាវិបុត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. និទានសុត្តវណ្ណានា

៣២. ចតុត្ថេ បិណ្ឌករណត្ថាយាតិ អាយុបាណវសេន រាសិករណត្ថាយ។
អភិន្នានីតិ ឯកទេសេនបិ អខណ្ឌិតានិ។ ភិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ ពឹង
ពឹងកិច្ចាយ ន ឧបកប្បតិ។ អប្បតីនីតិ ឧទកតេមនេន បូតិការំ ន ឧបគតានិ។
បូតិពឹងញ្ចី ពឹងត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។ តេនាហា “បូតិការេន អពឹងត្ថំ
អប្បត្តានី”តិ។ ន វាតេន ន ច អាតបេន ហតានីតិ វាតេន ច អាតបេន ច ន
ហតានិ, និរោជតំ ន ចាបិតានិ។ និរោជញ្ចី កសជពឹង ពឹងត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។
សារាទានីតិ តណ្ហាលសារស្ស អាទានតោ សារាទានិ។ និស្សរញ្ចី ពឹង ពឹងត្ថាយ
ន ឧបកប្បតិ។ តេនាហា “គហិតសារាទី”តិ, បតិដ្ឋិតសារាទីតិ អត្ថោ។
សន្និចយការេន សុខំ សយិតានីតិ ចត្តារោ មាសេ កោដ្ឋបក្ខិត្តនិយាមេនេវ
សុខសយិតានិ។

កម្មវិភាគតិ កម្មវិភាគា។ ទិដ្ឋជម្នា វុច្ចតិ បច្ចក្ខត្តតោ បច្ចប្បន្នោ
អត្តភាវោ, តត្ថ វេទិតព្ពដលំ កម្មំ ទិដ្ឋជម្បវេទនីយំ។ បច្ចបន្តភវតោ អនន្តរំ
វេទិតព្ពដលំ កម្មំ ឧបបន្នវេទនីយំ។ អបរាបរិយាយវេទនីយន្តិ
ទិដ្ឋជម្បានន្តរភវតោ អញ្ញាស្មី អត្តភាវបរិយាយេ អត្តភាវបរិវត្តេ វេទិតព្ពដលំ
កម្មំ។ បដិបក្ខេហិ អនភិក្ខុតតាយ បច្ចយវិសេសេន បដិលទ្ធិវិសេសតាយ ច
ពលវភាវប្បត្តា តាទិសស្ស បុញ្ញាភិសម្ពាស្ស វសេន សាតិសយា ហុត្វា បវត្តា
បឋមជវនចេតនា តស្មីយេវ អត្តភាវេ ជលនាយិនី ទិដ្ឋជម្បវេទនីយកម្មំ នាម។
សា ហិ វុត្តាការេន ពលវតី ជវនសន្តានេ គុណវិសេសយុត្តសុ
ឧបការាធម្មការវសប្បវត្តិយា អាសេវនាលាភេន អប្បវិចាកតាយ ច
បឋមជវនចេតនា ឥតរទ្ធយំ វិយ បវត្តសន្តានុបរមាបេក្ខំ
ឱកាសលាភាបេក្ខេហា កម្មំ ន ហោតីតិ ឥដេវ បុប្ផមត្តំ វិយ បវត្តវិចាកមត្តំ
ដលំ ទេតិ។ តថា អសក្កោន្តន្តិ កម្មស្ស វិចាកនាម នាម
ឧបធិប្បយោគាទិបច្ចយន្តរសមវាយេនេវ ហោតីតិ តទភាវតោ តស្មីយេវ
អត្តភាវេ វិចាកំ នាតុំ អសក្កោន្តំ។ អហោសិកម្មន្តិ អហោសិ ឯវ កម្មំ, ន
តស្ស វិចាកោ អហោសិ អត្តិ ភវិស្សតិ ចាតិ ឯវ វេទិតព្ពំ កម្មំ។

អត្តសាធិកាតិ នាធាទិចាលាភិចាតាទិអត្តស្ស និច្ឆាទិកា។ កា បន
សាតិ អាហា “សត្តមជវនចេតនា”តិ។ សា ហិ សន្និដ្ឋាបកចេតនា វុត្តនយេន
បដិលទ្ធិវិសេសា បុរិមជវនចេតនាហិ លទ្ធាសេវនា ច សមាធា អនន្តរត្តភាវេ
វិចាកនាយិនី ឧបបន្នវេទនីយកម្មំ នាម។ បុរិមឧបមាយយេវាតិ
មិគលុទ្ធកោបមាយយេវ។

សតិ សំសារប្បវត្តិយាតិ ឥមិនា អសតិ សំសារប្បវត្តិយំ
អហោសិកម្មបក្ខេ តិដ្ឋតិ វិបច្ចនោកាសស្ស អភាវតោតិ ធិបេតិ។ យំ គរុកន្តិ

យំ អកុសលំ មហាសាវ្ជ្នំ, កុសលញ្ច មហានុភាវំ កម្មំ។ កុសលំ វា ហិ ហោតុ
អកុសលំ វា, យំ គរុកំ មាតុយាតាធិកម្មំ វា មហាគ្គតកម្មំ វា, តនេវ បឋមំ
វិបដ្ឋតិ។ តេនាហ “កុសលាកុសលេសុ បនា” តិអាធិ។ យំ ពហុលន្តិ យំ ពហុលំ
អភិណ្ឌាសោ កតំ សមាសេវិតំ។ តេនាហ “កុសលាកុសលេសុ បន យំ ពហុលំ
ហោតិ” តិអាធិ។ យទាសន្នំ នាម មរណកាលេ អនុស្សវិតំ កម្មំ, អាសន្នកាលេ
កតេ បន វុត្តព្ភមេវ នត្ថិតិ អាហ “យំ បន កុសលាកុសលេសុ
អាសន្នមរណេ” តិអាធិ។ អនុស្សវិតុន្តិ បរិព្យត្តភាវេន អនុស្សវិតុំ។

តេសំ អភាវេតិ តេសំ យំ គរុកាធិនំ តិណ្ហំ កម្មានំ អភាវេ។ យត្ថ កត្តចិ
វិចាកំ ទេតិ បដិសន្ធិជនកវសេន វិចាកំ ទេតិ។ បដិសន្ធិជនកវសេន ហិ
គរុកាធិកម្មចតុក្កំ វុត្តំ។ តត្ថ គរុកំ សព្វបឋមំ វិបដ្ឋតិ, គរុកេ អសតិ
ពហុលីកតំ, តស្មី អសតិ យទាសន្នំ, តស្មី អសតិ “កជត្តា វា បនា” តិ វុត្តំ
បុរិមជាតីសុ កតកម្មំ វិបដ្ឋតិ។ ពហុលាសន្នបុព្វកតេសុ ច ពលាពលំ
ជានិតត្ថំ។ ចាបតោ ចាបន្តំ កល្យាណញ្ច, កល្យាណតោ កល្យាណន្តំ
ចាបញ្ច ពហុលីកតំ។ តតោ មហាតោវ បុព្វកតាធិ អប្បញ្ច
ពហុលានុស្សវណោន វិប្បដិសារាធិជននតោ, បដិបក្ខស្ស អបរិបុណ្ណតាយ
អារទ្ធវិចាកស្ស កម្មស្ស កម្មសេសស្ស វា អបរិបរិយាយវេទនីយស្ស
អបរិក្ខិណតាយ សន្តតិយា បរិណាមវិសេសតោតិ តេហិ តេហិ ការណេហិ
អាយូហិតជលំ បឋមំ វិបដ្ឋតិ។ មហាធារទកស្សបជាតកេ (ជា. ២.២២.១១៥៣
អាធិយោ) វិទេហារញ្ចេន សេនាបតិ អលាតោ, ពិជកោ ទាសោ, រាជកញ្ញា វុចា ច
ឯត្ថ និទស្សនំ។ តថា ហិ វុត្តំ ភកវតា -

“តត្រាធន្ធុ, យាយំ បុគ្គលោ វេជ ចាណាតិចាតី... ខេ... មិច្ឆាធិដ្ឋិ។
កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អចាយំ ធុត្តតិ វិនិចាតំ និរយំ ឧបបដ្ឋតិ,

បុព្វេវាស្ស តំ កតំ ហោតិ ចាបកម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ, បច្ឆាវាស្ស តំ កតំ
ហោតិ ចាបកម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ, មរណកាលេ វាស្ស ហោតិ មិច្ឆាធិដ្ឋិ
សមត្តា សមាធិដ្ឋា, តេន សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អចាយំ ទុក្ខតី
វិនិចាតំ និរយំ ឧបបន្នតី"តិ -

អាធិ។ សត្តំ មហាកម្មវិភង្គសុត្តំ (ម. និ. ៣.៣០៣) វិត្តាវេតត្តំ។ កី ពហុនា។ យំ តំ
តថាគតស្ស មហាកម្មវិភង្គញ្ញាណំ, តស្សេវាយំ វិសយោ, យទិទំ តស្ស តស្ស
កម្មស្ស តេន តេន ការណេន បុព្វាបរិចាកតា សមត្ថិយតិ។

ឥនានិ ជនកាធិកម្មចតុក្កំ វិភជន្តោ "ជនកំ នាមា"តិអាធិមាហ។ បវត្ថី ន
ជនេតីតិ បវត្ថីវិចាកំ ន ជនេតិ។ បឋមនយេ ជនកកម្មស្ស
បដិសន្ធិវិចាកមត្តស្សេវ វុត្តត្តា តស្ស បវត្ថីវិចាកនាយកត្តម្បិ អនុជានន្តោ
"អបរោ នយោ"តិអាធិមាហ។ តត្ថ បដិសន្ធិនាធិវសេនវិចាកសន្តានស្ស
និព្ពត្តកំ ជនកំ។ សុខទុក្ខសន្តានស្ស នាមរូបប្បពន្ធស្ស វា ចិរតរំ
បវត្ថីហេតុភូតំ ឧបត្ថម្ភកំ។ តេនាហ "សុខទុក្ខំ ឧបត្ថម្ភេតិ, អន្ទានំ
បវត្ថេតី"តិ។ ឧបបីឡកំ សុខទុក្ខប្បពន្ធេ បវត្ថមាទេ សណិកំ សណិកំ
ហាបេតិ។ តេនាហ "សុខទុក្ខំ បីឡេតិ ពាជេតិ, អន្ទានំ បវត្ថុតុំ ន ទេតី"តិ។

វាតកាឡកោ មហាល្លកោ ចោវេ យាតេតុំ ន សក្កោតីតិ សោ កិរ
មហាល្លកកាលេ ឯកប្បហារេន សីសំ ជិន្និតុំ ន សក្កោតិ, ទ្វេ តយោ វាវេ
បហារន្តោ មនុស្សេ កិលមេតិ, តស្មា តេ ឯវមាហំសុ។ អនុលោមិកំ ខន្តី
បដិលភិទ្ធាតិ សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឡីរតោ អនុលោមិកំ ខន្តីលភិទ្ធា។
តរុណាវច្ឆាយ គារិយា មទ្ធិទ្វា ជីវិតក្ខយំ ចាបិតោតិ ឯកា កិរ យក្ខិនី
ជេនុវេសេន អាគន្ធា ឧវេ បហារិទ្ធា មាវេសិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ នគរេ ភវេ
នាគរិយោ។

ឃ្លាតត្រាតិ ឧបច្ឆន្ទិត្វា។ កម្មស្ស ឧបច្ឆន្ទនំ នាម តស្ស
វិចាកប្បដិពាហនមេវាតិ អាហា “តស្សវិចាកំ បដិពាហិត្វា”តិ។ តញ្ច អត្តនោ
វិចាកុប្បត្តិយា ឱកាសករណ៍ន្ត វុត្តំ “អត្តនោវិចាកស្ស ឱកាសំ ករោតី”តិ។
វិបច្ឆនាយ កតោកាសំ កម្មំ វិបក្កម្មេវ នាម ហោតីតិ អាហា “ឯវំ បន កម្មេន
កតេ ឱកាសេ តំ វិចាកំ ឧប្បន្នំ នាម វុច្ឆតី”តិ។ ឧបបីឡ កំ អញ្ញស្ស វិចាកំ
ឧបច្ឆន្ទតិ, ន សយំ អត្តនោវិចាកំ ទេតិ។ ឧបឃាតកំ បន ទុព្ពលកម្មំ ឧបច្ឆន្ទិត្វា
អត្តនោវិចាកំ ឧប្បាទេតីតិ អយមេតេសំ វិសេសោ។ កិញ្ច
ពហ្វាពាធតាធិបច្ឆយុបសន្និចាតេន វិចាកស្ស វិពាធកំ ឧបបីឡ កំ, តថា
វិចាកស្សេវ ឧបច្ឆេនកំ។ ឧបឃាតកកម្មំ បន ឧបឃាតត្វា អត្តនោវិចាកស្ស
ឱកាសករណ៍ន វិបច្ឆនេ សតិ ជនកមេវ សិយា។ ជនកាធិការោ នាម វិចាកំ
បតិ ឥច្ឆិតញ្ច, ន កម្មំ បតីតិ វិចាកស្សេវ ឧបឃាតកតា យុត្តាវិយ ទិស្សតិ,
វីមំសិតតំ។

អបរោ នយោ - យស្មី កម្មេ កតេ បដិសន្ធិយំ បវត្តេ ច វិចាកកដត្តារូចានំ
ឧប្បត្តិ ហោតិ, តំ ជនកំ។ យស្មី បន កតេ អញ្ញេន ជនិតស្ស ឥដ្ឋស្ស វា
អនិដ្ឋស្ស វា ជលស្ស វិពាធកវិច្ឆេនកបច្ឆយានុប្បត្តិយា
ឧបព្រហ្មនបច្ឆយុប្បត្តិយា ជនកសាមត្តិយានុរូបំ បរិសុទ្ធិចិរតរហ្មពន្វា ហោតិ,
តំ ឧបត្ថម្ភកំ។ ជនកេន និព្វត្តិតំ កុសលជលំ វា អកុសលជលំ វា យេន
បច្ឆនីកត្វតេន រោគធាតុវិសមតាធិនិមិត្តតាយ វិពាធយតិ, តំ ឧបបីឡ កំ។
យេន បន កម្មុនា ជនកសាមត្តិយវសេន ចិរតរហ្មពន្វា ហម្មិ សមាទំ ជលំ
វិច្ឆេនកបច្ឆយុប្បត្តិយា ឧបហញ្ញតិ វិច្ឆិដ្ឋតិ, តំ ឧបឃាតកន្តិ អយមេត្ត សារោ។

តត្ថ កេចិ ទុតិយស្ស កុសលការំ ឥត្តត្តមាគតស្ស
អប្បាពាធដីយាយុកតាសំវត្តនវសេន, បច្ឆិមាទំ ទិដ្ឋំ អកុសលការំ

ពហូតាធអប្បាយុកតាសំវត្តនវសេនវណ្ណានិ។ តថា ច វុត្តំ មជ្ឈិមនិកាយេ
ចូឡកម្មវិភង្គសុត្តវណ្ណនាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ៣.២៩០) -

“ចត្តារិ ហិ កម្មានិ - ឧបបីឡកំ, ឧបច្ឆេទកំ, ជនកំ, ឧបត្ថម្ភកន្តិ។
ពលវកម្មេន ហិ និព្ពត្តំ បវត្តេ ឧបបីឡកំ អាគន្ធា អត្ថតោ ឯវំ វេទតិ នាម
'សចាហំ បឋមតវំ ជានេយ្យំ, ន តេ ឥធន និព្ពត្តិតុំ ទេយ្យំ, ចត្វសុយេវ តំ
អចាយេសុ និព្ពត្តាបេយ្យំ។ ហោតុ, តំ យត្ថ កត្តចិ និព្ពត្ត, អហំ
ឧបបីឡកកម្មំ នាម តំ បីឡេត្វា និរោជំ និយូសំ កសជំ ករិស្សមី'តិ។
តតោ បដ្ឋាយ តំ តាទិសំ ករោតិ។ កី ករោតិ? បរិស្សយំ ឧបនេតិ,
កោគេ វិនាសេតិ។

“តត្ថ ធារកស្ស មាតុកុច្ឆិយំ និព្ពត្តកាលតោ បដ្ឋាយ មាតុ
អស្សនោ វា សុខំ វា ន ហោតិ, មាតាបិតុនំ បីឡាវ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ
បរិស្សយំ ឧបនេតិ។ ធារកស្ស បន មាតុកុច្ឆិម្ហំ និព្ពត្តកាលតោ បដ្ឋាយ
គេហោ ភោគា ឧទកំ បត្វា លោឈំ វិយ រាជាជីនំ វសេន នស្សន្តិ,
កុម្មទោហានធនុយោ ទីរំ ន ទេន្តិ, ស្វរតា គោឈា ចណ្ណា ហោន្តិ,
កាឈា ហោន្តិ, ខញ្ញា ហោន្តិ, កោមណ្ណាលេ រោគោ បតតិ, ធាសាទយោ
វចនំ ន ករោន្តិ, វាបិតំ សស្សំ ន ជាយតិ, គេហគតំ គេហោ, អរញ្ញគតំ
អរញ្ញេ នស្សតិ, អនុបុព្វេន ឃាសន្នាទនមត្តំ ទុល្លភំ ហោតិ,
គព្ពបរិហារោ ន ហោតិ, វិជាតកាលេ មាតុ ចញ្ញំ ជិដ្ឋតិ, ធារកោ បរិហារំ
អលកន្តោ បីឡិតោ និរោជោ និយូសោ កសដោ ហោតិ។ ឥទំ
ឧបបីឡកកម្មំ នាម។

“ធិយាយុកកម្មេន បន និព្ពត្តស្ស ឧបច្ឆេទកកម្មំ អាគន្ធា អាយុ
ជិន្នតិ។ យថា ហិ បុរិសោ អដ្ឋសភគមនំ កត្វា សំ ឱបេយ្យ, តមញ្ញោ

ធនុតោ មុត្តមត្តំ មុត្តរេន បហវិត្វា តត្ថេវ ចាតេយ្យ, ឯវំ
ធិយាយុកកម្មេន និព្ពត្តស្ស ឧបច្ឆេទកកម្មំ អាយុំ និន្ទតិ។ កី ករោតិ?
ចោរានំ អជីវី បវេសេតិ, វាឡមន្ទោទកំ ឌីតារេតិ, អញ្ញាតវំ វា បន
សហស្សយេហំនំ ឧបនេតិ។ ឥទំ ឧបច្ឆេទកកម្មំ នាម។ ‘ឧបយាតក’ន្តិបិ
ឯតស្សេវ នាម។ បដិសន្ធិនិព្ពត្តកំ បន កម្មំ ជនកកម្មំ នាម។
អប្បភោគកុលាធិសុ និព្ពត្តស្ស ភោគសម្មទាទិករណោន
ឧបត្ថម្ភកកម្មំ ឧបត្ថម្ភកកម្មំ នាម។

“បរិត្តកម្មេនបិ និព្ពត្តំ ឯតំ បវត្ថេ ចាលាភិចាតាទិវរិតិកម្មំ អាគន្ធា
អត្ថតោ ឯវំ វេទតិ នាម ‘សចាបំ បឋមតវំ ជានេយ្យំ, ន តេ ឥធ និព្ពត្តិតុ
ទនេយ្យំ, ទេវលោកេយេវ’ តំ និព្ពត្តាបេយ្យំ, ហោតុ, តុំ យត្ថ កត្តបិ និព្ពត្ត,
អហំ ឧបត្ថម្ភកកម្មំ នាម ឧបត្ថម្ភំ តេ ករិស្សមី’តិ ឧបត្ថម្ភំ ករោតិ។ កី
ករោតិ? បរិស្សយំ នាសេតិ, ភោគេ ឧប្បាទេតិ។

“តត្ថ ទារកស្ស មាតុកុច្ឆិយំ និព្ពត្តកាលតោ បដ្ឋាយ មាតាបិតុនំ
សុខមេវ សាតមេវ ហោតិ។ យេបិ បកតិយា មនុស្សមនុស្សបរិស្សយា
ហោន្តិ, តេ សព្វេ អបគច្ឆន្តិ។ ឯវំ បរិស្សយំ នាសេតិ។ ទារកស្ស បន
មាតុកុច្ឆិម្ហំ និព្ពត្តកាលតោ បដ្ឋាយ គេហោ ភោគានំ បមាណំ ន ហោតិ,
និធិកុម្មិយោ បុរតោបិ បច្ឆតោបិ គេហំ បរិវដ្តមាណា បរិសន្តិ។
មាតាបិតោ បរេហិ ឋបិតជនស្សបិ សម្មុទ្ទិការំ គច្ឆន្តិ, ធនុយោ ពហុឡិក
ហោន្តិ, គោណា សុខសីលា ហោន្តិ, វប្បដ្ឋានេ សស្សានិ សម្មវដ្ឋន្តិ, វឡិយា
វា សម្មយុត្តំ, តាវកាលិកំ វា ទិន្នំ ធនំ អចោទិតា សយមេវ អាហារិត្វា
ទេន្តិ, ទាសាទយោ សុព្ពចា ហោន្តិ, កម្មន្តា ន បរិហាយន្តិ, ទារកោ
គព្ពតោ បដ្ឋាយ បរិហារំ លភតិ, កោមារិកវេជ្ជា សន្និហិតាវ ហោន្តិ។

គបាបតិកុលេ ជាតោ សេដ្ឋីដ្ឋានំ, អមច្ចកុលាទីសុ ជាតោ
សេនាបតិដ្ឋានាទីនិលភតិ។ ឯវំ ភោគេ ឧប្បាទេតិ។ សោ អបរិស្សយោ
សភោគោ ចិវំ ជីវតិ។ ឥទំ ឧបត្ថម្ភកកម្មំ នាម។ ឥមេសុ ចតុសុ បុរិមានិ
ទ្វេអកុសលានេវ, ជនកំ កុសលម្បី អកុសលម្បី, ឧបត្ថម្ភកំ
កុសលមេវា”តិ។

ឯត្ថវិពាធិបយាតា នាម កុសលវិចាកម្មំ ន យុត្តាតិ អធិប្បាយេន “ទ្វេ
អកុសលានេវ”តិ វុត្តំ។ ទេវទត្តាទីនំ បន នាគាទីនំ ឥតោ
អនុប្បទិន្នយាបនកបេតានញ្ច នរកាទីសុ
អកុសលវិចាក្ខបត្ថម្ភនូបបិជ្ឈនូបយាតកានិ សន្តិទិ ចតុន្នម្បី
កុសលាកុសលភារោ នវិវុដ្ឋតិ។ ឯវញ្ច កត្វា យា ពហូសុ អានន្តរិយេសុ
កតេសុ ឯកេន គហិតប្បជិសន្តិកស្ស ឥតវេសំ តស្ស អនុពលប្បធាយិតា
វុត្តា, សាបិ សមត្ថិតា ហោតិ។

សុត្តន្តបិយាយេន ឯកាទស កម្មានិវិកជិត្វា ឥទានិ អភិធម្មបរិយាបន្នំ
ទស្សន្តោ “អត្ថកម្មានិ ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ”តិ អាទិនា វិកដ្ឋចាឡិ
(វិភ. ៨១០) ទស្សតិ។ តត្ថ គតិសម្បត្តិបដិពាឡានីតិ គតិសម្បត្តិយា
បដិពាហិតានិ និវាវិតានិ បដិសេធិតានិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ ច
គតិសម្បត្តិទិ សម្បន្នគតិ ទេវលោកោ ច មនុស្សលោកោ ច។ គតិវិបត្តិទិ
វិបន្នគតិ ចត្តារោ អចាយា។ ឧបជិសម្បត្តិទិ អត្ថការវសមិទ្ធិ។ ឧបជិវិបត្តិទិ
ហីនអត្ថការវតា។ កាលសម្បត្តិទិ សុរាជសុមនុស្សកាលសម្ពាតោ
សម្បន្នកាលោ។ កាលវិបត្តិទិ ទុរាជទុម្ពនុស្សកាលសម្ពាតោ វិបន្នកាលោ។
បយោគសម្បត្តិទិ សម្ពាបយោកោ។ បយោគវិបត្តិទិ មិច្ឆាបយោកោ។

ឥតនាធិយថាវុត្តចាឡិយា អត្ថំ ទស្សន្តោ “តត្ថា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ
អនិជ្ឈារម្មណានុកវនារហោ កម្មេវិជ្ជមាណេយេវាតិ ឥមិនា
អនិជ្ឈារម្មណានុកវននិម្មត្តកស្ស ចាបកម្មស្ស សញ្ញាវំ ទស្សតិ។ តំ កម្មន្តំ តំ
ចាបកំ កម្មំ។ ឯកច្ចស្ស ហិ អនិជ្ឈារម្មណានុកវននិម្មត្តំ ពហុចាបកម្មំ
វិជ្ជមានម្យំ គតិវិបត្តិយំ វិបត្តស្ស វិបច្ចតិ។ យទិ បន សោ ឯកេន
កល្យាណកម្មេន គតិសម្បត្តិយំ ទេវេសុ វា មនុស្សេសុ វា និព្វត្តយ្យ, តាទិសេ
ថានេ អកុសលស្ស វារោ នត្ថិ, ឯកន្តំ កុសលស្សវាតិ តំ កម្មំ
គតិសម្បត្តិបដិពាឡំ នវិបច្ចតិ។ បតិពាហិតំ ហុត្វាតិ ពាធិតំ ហុត្វា។
អត្តការសមិទ្ធិយន្តិ សរីរសម្បត្តិយំ។ កិលិដ្ឋកម្មស្សាតិ
ហត្ថិមេណ្ឌាអស្សពន្ធកកោចាលកាធិកម្មស្ស។ បលាយិតព្ពយុត្តកាលេតិ
ហត្ថិអាទិបច្ចតិកសមាគមកាលេ។ លញ្ចំ ទេតីតិ ឯវំ មេ ពាធិតំ បរេសំ វសេ ន
ហោតីតិ ទេតិ។ ចោវិកយុត្តកាលេតិ បក្ខពលាធិនំ លព្ពមានកាលេ។
អន្តរកប្បតិ បរិយោសានប្បត្ត អន្តរកប្ប។

អភិធម្មនយេន សោឡស កម្មានិវិភជិត្វា បដិសម្ពិទ្ធាមគ្គបរិយាយេន
(បដិ. ម. ១.២៣៤-២៣៥) ធានស កម្មានិវិភជិត្វា ទស្សតុ
“អបរាជីប”តិអាទិមាហ។ តត្ថ អតីតភវេសុ កតស្ស កម្មស្ស
អតីតភវេសុយេវ វិបក្កវិចាកំ គហោត្វា “អហោសិ កម្មំ អហោសិ
កម្មវិចាកោ”តិ វុត្តន្តិ អាហ “យំ កម្មំ អតីតេ អាយុហិត”ន្តិអាទិ។ វិចាកវារន្តិ
វិបច្ចនាវសំ វិចាកវារំ។ “វិចាកវារំ លភតី”តិ ឥមិនា វុត្តមេវត្ថំ “បដិសន្ធិ
ជនេសី”តិអាទិនាវិការេតិ។ តត្ថ បដិសន្ធិ ជនេសីតិ ឥមិនា ច
បដិសន្ធិធាយកស្ស កម្មស្ស បវត្តិវិចាកធាយិតាបិ វុត្តា ហោតិ។
បវត្តិវិចាកស្សេវ បន ធាយកំ រូបជនកសីសេន វទតិ។ តស្សេវ អតីតស្ស
កម្មស្ស ទិដ្ឋធម្មវេទនីយស្ស ឧបបន្នវេទនីយស្ស ច បច្ចយវេកល្លេន

អតីតភវេសុយេវ អរិបក្កវិចាកញ្ច, អតីតេយេវ បរិនិព្វតស្ស
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយឧបបន្នវេទនីយអបរបរិយាយវេទនីយស្ស កម្មស្ស
អរិបក្កវិចាកញ្ច គហេត្វា “អហោសិ កម្មំ នាហោសិ កម្មវិចាកោ”តិ បិ វុត្តន្តិ
អាហា “យំ បនវិចាកវារំ នលភី”តិអាទិ។

អតីតស្សេវ កម្មស្ស អរិបក្កវិចាកស្ស បច្ចុប្បន្នភវេ បច្ចុយសម្មត្តិយា
វិបច្ចមានំវិចាកំ គហេត្វា “អហោសិ កម្មំ អត្ថិ កម្មវិចាកោ”តិ វុត្តន្តិ អាហា
“យំ បន អតីតេ អាយូហិត”ន្តិអាទិមាហ។ អតីតស្សេវ កម្មស្ស
អតីតក្កន្តវិចាកកាលស្ស ច បច្ចុប្បន្នភវេ បរិនិព្វាយន្តស្ស ច អរិបច្ចមានំវិចាកំ
គហេត្វា “អហោសិ កម្មំ នត្ថិ កម្មវិចាកោ”តិ វុត្តន្តិ អាហា
“អលទ្ធវិចាកវារំ”ន្តិអាទិ។ អតីតស្សេវ កម្មស្ស វិចាការហស្ស
អរិបក្កវិចាកស្ស អនាគតភវេ បច្ចុយសម្មត្តិយា វិបច្ចិតតំវិចាកំ គហេត្វា
“អហោសិ កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចាកោ”តិ វុត្តន្តិ ទស្សន្តោ “យំ បន អតីតេ
អាយូហិត”ន្តិអាទិមាហ។ អតីតស្សេវ កម្មស្ស អតីតក្កន្តវិចាកកាលស្ស ច
អនាគតភវេ បរិនិព្វាយិតព្ភស្ស អរិបច្ចិតតំវិចាកញ្ច គហេត្វា “អហោសិ កម្មំ
ន ភវិស្សតិ កម្មវិចាកោ”តិ វុត្តន្តិ អាហា “យំ អនាគតេ វិចាកវារំ ន
លភិស្សតិ”តិអាទិ។ ឯវំ តាវ អតីតកម្មំ
អតីតបច្ចុប្បន្នានាគតវិចាការិចាកវសេន ធជា ទស្សិតំ។

ឥធានិ បច្ចុប្បន្នភវេ កតស្ស ទិដ្ឋធម្មវេទនីយស្ស ឥធនេវ វិបច្ចមានំវិចាកំ
គហេត្វា “អត្ថិ កម្មំ អត្ថិ កម្មវិចាកោ”តិ វុត្តន្តិ ទស្សន្តោ “យំ បន ឯតវហិ
អាយូហិត”ន្តិអាទិមាហ។ យំ បន ឯតវហិវិចាកវារំ នលភតីតិអាទិនា តស្សេវ
បច្ចុប្បន្នស្ស កម្មស្ស បច្ចុយវេកល្លេន ឥធនេវ វិបច្ចមានញា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ
បរិនិព្វាយន្តស្ស ឥធនេវ វិបច្ចមានញា វិចាកំ គហេត្វា “អត្ថិ កម្មំ នត្ថិ

កម្មវិចារកោ"តិ វុត្តន្តិ ទស្សតិ។ បច្ចុប្បន្នស្សវ កម្មស្ស ឧបបន្នវេទនីយស្ស
អបរបរិយាយវេទនីយស្ស ច អនាគតកវេ វិបច្ឆិតព្ពវិចារកំ គហេត្វា "អត្ថិ
កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចារកោ"តិ វុត្តន្តិ អាហា "យំ បន ឯតវហិ អាយ្ហហិតំ
អនាគតេ វិចារកវំ លភិស្សតិ"តិអាទិ។ បច្ចុប្បន្នស្សវ កម្មស្ស
ឧបបន្នវេទនីយស្ស បច្ចុយវេកល្លេន អនាគតកវេ អវិបច្ឆិតព្ព អនាគតកវេ
បរិច្ឆាយិតព្ពស្ស អបរបរិយាយវេទនីយស្ស អវិបច្ឆិតព្ព វិចារកំ គហេត្វា
"អត្ថិ កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចារកោ"តិ វុត្តន្តិ អាហា "យំ បន វិចារកវំ ឯ
លភិស្សតិ"តិអាទិ។

ឯវញ្ច បច្ចុប្បន្នកម្មំ បច្ចុប្បន្ននាគតវិចារកវិចារកវសេន ចតុដា
ទស្សត្វា ឥទានិ អនាគតកវេ កតស្ស កម្មស្ស អនាគតេ វិបច្ឆិតព្ពវិចារកំ
គហេត្វា "ភវិស្សតិ កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចារកោ"តិ វុត្តន្តិ ទស្សន្តោ "យំ
បនាណាគតេ អាយ្ហហិតស្សតិ"តិអាទិមាហា។ តស្សវ អនាគតស្ស កម្មស្ស
បច្ចុយវេកល្លេន អវិបច្ឆិតព្ព អនាគតកវេ បរិច្ឆាយិតព្ពស្ស អវិបច្ឆិតព្ព
វិចារកំ គហេត្វា "ភវិស្សតិ កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចារកោ"តិ វុត្តន្តិ អាហា "យំ
បន វិចារកវំ ឯលភិស្សតិ"តិអាទិ។ ឯវំ អនាគតកម្មំ
អនាគតវិចារកវិចារកវសេន ទិដ្ឋា ទស្សតំ។ ឯវន្តិអាទិនា
យថាវុត្តទ្វាទសកម្មានិ និគមេតិ។

ឥទានិ សព្វេសុ យថាវុត្តប្បភេទេសុ កម្មេសុ យានិ អភិធម្មនយេន វិភត្តានិ
សោឡស កម្មានិ, យានិ ច បដិសម្ពិទាមគ្គបរិយាយេន វិភត្តានិ ទ្វាទស កម្មានិ,
តានិ សព្ពានិ សុត្តន្តិកបរិយាយេន វិភត្តេសុ ឯកាទសវិធសុយេវ កម្មេសុ
អន្តោកដានិ, តានិ ច
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយឧបបន្នវេទនីយអបរបរិយាយវេទនីយេសុ តីសុយេវ

អន្តោកធានីតិ ធស្សន្តោ “ឥតិ ឥមាធិ បេវា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ អត្តនោ ហំនា
ឱសក្កិក្ខាតិ អត្តនោ យថាវុត្តន្ទាទសសោឡសប្បភេទសម្ពាតជ្ជានតោ
បរិហាបេត្វា, តំ តំ បភេទំ ហិក្ខាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯកាទស កម្មានិយេវ កវន្តិ
តំសភាវានំយេវ កម្មានំ ធានសធា សោឡសធា ច វិភជិត្វា វុត្តត្តា ឯវមាហ។
យស្មា ឯកាទសធា វុត្តកម្មានិ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយានិ វា សិយុំ ឧបបដ្ឋវេទនីយានិ វា
អបរបរិយាយវេទនីយានិ វា, តស្មា វុត្តំ “តិណិយេវ កម្មានិ ហោន្តិ” តិ។

តេសំ សង្កមនំ នត្ថិ តេសំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយានីនំ សង្កមនំ នត្ថិ, សង្កមនំ
ឧបបដ្ឋវេទនីយានិភាវាបត្ថិ។ តេនាហ “យថាហំនេយេវ តិដ្ឋន្តិ” តិ, អត្តនោ
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយានិជ្ជានេយេវ តិដ្ឋន្តិ អត្តោ។ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយមេវ ហិ
បឋមជវនេចតនា, ឧបបដ្ឋវេទនីយមេវ សត្តមជវនេចតនា, មជ្ឈេ បញ្ចា
អបរបរិយាយវេទនីយមេវាតិ នត្ថិ តេសំ អញ្ញមញ្ញំ សង្កហោ, តស្មា អត្តនោ
អត្តនោ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយានិសភាវេយេវ តិដ្ឋន្តិ។ តេនេវ ភកវតា - “ទិដ្ឋេវា ធម្មេ,
ឧបបដ្ឋេវា, អបរេវា បរិយាយេ” តិ តយោវិកប្បា ទស្សិតា។ តេនេវាហ
“ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ កម្ម” តិអាទិ។ តត្ថ “ទិដ្ឋេវា ធម្មេ” តិ សត្តា នវទេយ្យាតិ អសតិ
និយាមេ នវទេយ្យ។ យស្មា បនតេសំ សង្កមនំ នត្ថិ, និយតសភាវា ហិ តានិ,
តស្មា សត្តា “ទិដ្ឋេវា ធម្មេ” តិអាទិមវោច។

សុក្កបក្ខេតិ “អលោកោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយា” តិអាទិនា អាគតេ
កុសលបក្ខេ។ និរុទ្ទេតិ អរិយមគ្គាធិគមេន អនុប្បាទនិរោធន និរុទ្ទេ។ តាលវត្ថុ
វិយ កតត្ថិ យថា តាលេ និទ្ទេ ឋិតជ្ជានេ កិញ្ចិ ន ហោតិ, ឯវំ កម្មេ បហំនេ កិញ្ចិ
ន ហោតិ តិ អត្តោ។ តាលវត្ថុតិ វា មត្តកច្ឆិន្ទោ តាលោ វុត្តោ
បត្តជលមកុលសូចិអាទិនំ អភាវតោ។ តតោ ឯវំ សោ អវិរុទ្ធិធម្មោ។ ឯវំ
បហំនកម្មោ សត្តសន្តានោ។ តេនាហ “មត្តកច្ឆិន្ទតាលោវិយា” តិ។ អនុអភាវំ

កត់ បច្ចតោ ធម្មប្បវត្តិយា អភាវតោ។ តេនាហ “យថា” តិអាទិ។
អប្បវត្តិកតកាលោវិយាតិ ពីជានំ សត្តសោ អប្បវត្តិយា កតកាលោវិយ។
ជិន្នមូលកានន្តិ កិលេសមូលស្ស សត្តសោ ជិន្នត្តា ជិន្នមូលកានំ។ កិលេសា ហិ
ខន្ធនំ មូលានិ។

វេទនីយន្តិ វេទិតតំ។ អញ្ញំ វត្ថុ នត្ថិតិ អញ្ញំ អធិដ្ឋានំ នត្ថិ។ សុគតិសញ្ញាតាបិ
ហេដ្ឋិមន្តេន សម្ពាទុក្ខតោ អនបគតត្តា ទុក្ខតិយោ ឯវាតិ វុត្ថំ “សព្វា
ទុក្ខតិយោ” តិ, ឯវំ វា ឯត្ថ អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។ លោកោ ឯតស្ស ការណាភូតោ
អត្ថិតិ លោកំ, លោកនិមិត្តំ កម្មំ។ តថា ទោសន្តិ ឯត្តាបិ។ តេនាហ
“លោកទោសសីសេន លោកជញ្ច ទោសជញ្ច កម្មមេវ និទ្ធិជ្ជ” ន្តិ។ វដ្ឋវិវដ្ឋន្តិ វដ្ឋញ្ច
វិវដ្ឋញ្ច។

និទានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ហត្ថកសុត្តវណ្ណានា

៣៥. បញ្ចមេ អាឡវិយន្តិ អាឡវិរដ្ឋេ, ន អាឡវិនគរេ។ តេនាហ
“អាឡវិយន្តិ អាឡវិរដ្ឋេ” តិ។ អថាតិ អវិច្ឆេទត្ថេ និចាតោ។ តត្ថ ភគវតោ
និសង្ខាយ អវិច្ឆិដ្ឋាយ ឯវាតិ អត្តោ។ តេនាហ “ឯវ” តិអាទិ។ ហត្ថតោ ហត្ថំ
គតត្តាតិ អាឡវកស្ស យក្ខស្ស ហត្ថតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ហត្ថំ, តតោ
រាជបុរិសានំ ហត្ថំ គតត្តា។

មាយស្សាតិ មាយមាសស្ស។ ឯវំ ជគ្គនស្សាតិ ឯត្តាបិ។ ខុរន្តរេហិ កទ្កមោ
ឧក្ខន្ធា តិដ្ឋតិ កទ្កមោ ខុរន្តរេហិ ឧក្ខន្ធា តិដ្ឋតិ។ បត្វហិ ទិសាហិ វាយន្តោ
វាតោ វេរម្ពោតិ វុច្ឆតិ វេរម្ពវាតសទិសត្តា។

បញ្ចេញការយន្តិ បញ្ចេញរាជសារេន បវត្តំ វិញ្ញាណកាយំ។
ខោកយមាធាតិ កិលេសខោកវសេន ខោកយមាធា ចិត្តំ សង្ខារំ ករោត្តារ។
ចេតសិកាតិ មនោទ្វារិកចិត្តសន្និស្សិតា។ តេនាហ “មនោទ្វារំ
ខោកយមាធា”តិ។ សោ រាគោតិ តំសធិសោ រាគោ។ ភវតិ ហិ តំសធិសេ
តព្ពេហារោ យថា “សា ឯវ តិវត្តិកា, តាធិ ឯវ ឱសធានី”តិ។ យាធិសោ ហិ
ឯកស្ស បុគ្គលស្ស ឧប្បជ្ឈនករាគោ, តាធិសោ ឯវ តតោ អញ្ញស្ស
រាគភាវសាមញ្ញតោ។ តេន វុត្តំ “តថាវុចោ រាគោ”តិអាធិ។ ឥន្ទ្រតាលាភេន
រជនីយេសុ វា និរុទ្ធសុ វត្ថុសុ ទោមនស្សប្បត្តិយា ទោសបរិឡាហានំ សម្ពុរោ
វេទិតព្ពោ។

នលិម្បតិ អនុបលិត្តចិត្តត្តា។ សីតិភូតោ និព្ពតសព្ពបរិឡាហត្តា។
អាសត្តិយោ វុច្ឆន្តិ តណ្ហាយោ តត្ថ តត្ថ អាសញ្ញនដ្ឋេន។ ធរជន្តិ បរិឡាហជាតំ។
ចេតសោតិ សាមិវចនំ។

ហត្ថកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ទេវទូតសុត្តវណ្ណានា

៣៦. ធរដ្ឋទេវទូតានីតិ លិដ្ឋិវិបល្លាសំ កត្វា វុត្តន្តិ អាហា “ទេវទូតា”តិ,
ឧកយលិដ្ឋំ វា ឯតំ បទំ, តស្មា នបុសកលិដ្ឋិវសេន ចាឡិយំ វុត្តស្ស
បុល្លិដ្ឋិវសេន អត្ថនស្សនំ កតំ។ ទេវោតិ មច្ចុតិ អភិកវនដ្ឋេន សត្តានំ អត្ថនោ
វសេ វត្តាបនតោ មច្ចុរាជា “ទេវោ”តិ វុច្ឆតិ។ យថា ហិ ទេវោ បកតិសត្ត
អភិកវតិ, ឯវំ មច្ចុ សព្ពសត្ត អភិកវតិ, តស្មា ទេវោ វិយាតិ ទេវោ។ “តស្ស
ទូតា”តិ វត្វា ឥនាធិស្ស ទូតេ តេសំ ទូតភាវញ្ញាវិកាវេតុំ “ដិណ្ឌាព្យាធិមតា
ហិ”តិអាធិ វុត្តំ។ តេន ចោធនត្ថេន ទេវស្ស ទូតាវិយាតិ ទេវទូតាតិ ធស្សេតិ។

“អបំ អសុកំ បមទ្ធិតំ អាគមិស្សមិ, តុវំ តស្ស កេសេ គហេត្វា មា
វិស្សន្នេហិ” តិ មច្ចុនេវស្ស អាណាកកា ទូតាវិយាតិ ហិ ទូតាតិ វុច្ចន្តិ។

ឥធានិ សទ្ធាតព្ភជ្ជន ទេវាវិយ ទូតាតិ ទេវទូតាតិ ទស្សន្តោ “ទេវាវិយ
ទូតា” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ អលម្ព័តប្បជិយត្តាយាតិ ឥទំ អត្ថនោ ទិព្ពានុការំ
អារិកត្វា ឋិតាយាតិ ទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ ទេវតាយ ព្យាករណសទិសមេវ ហោតិ ន
ចិរស្សេវ ជរាព្យាធិមរណស្ស សម្ភវតោ។ វិសុទ្ធិទេវានន្តិ ធិណាសវព្រហ្មានំ។ តេ
ហិ ចរិមកវេ ពោធិសត្តានំ ជិណ្ហាទិភេទំ ទស្សន្តិ, តស្មា
អន្តិមភវិកពោធិសត្តានំ វិសុទ្ធិទេវហិ ឧបដ្ឋាបិតការំ ឧបាទាយ តទញ្ញេសម្បិ
តេហិ អនុបដ្ឋាបិតានម្បិ តថា វោហរិតព្ភតា បរិយាយសិទ្ធាតិ វេទិតញ្ញា។
ទិស្វាវាតិ វិសុទ្ធិទេវហិ ទស្សិតេ ទិស្វាវ។ តតោយេវ ហិ តេ វិសុទ្ធិទេវានំ ទូតា
វុត្តា។

កស្មា អារទ្ធិន្តិ កេវលំ ទេវទូតេ វេ សរូបតោ អទស្សត្វាតិ អធិប្បាយោ។
ទេវានំ ទូតានំ ទស្សន្តាយត្តា តថា វុត្តន្តិ ទស្សន្តោ “ទេវទូតា... បេ...
សមនុយុញ្ញតិ” តិ អាហា។ តត្ថ ទេវទូតា... បេ... ទស្សនត្ថន្តិ ទេវទូតានំ
អនុយុញ្ញនដ្ឋាបកស្ស កម្មស្ស ទស្សនត្ថំ។

ឯកច្ឆេ ថេរាតិ អន្ធកាទិកេ វិញ្ញាណាវាទិនោ ច សន្ធាយ វេទិតិ។ នេយិកេ
និរយេ ចាលេន្តិ តតោ និគ្គន្តំ អប្បធានវសេន រក្ខន្តិ តិ និរយេចាលា។ អថ វា
និរយេចាលតាយ នេយិកានំ និរយេទុក្ខេន បរិយោនន្ធាយ អលំ សមត្ថាតិ
និរយេចាលា។ តន្តិ “នត្ថិ និរយេចាលា” តិ វេទនំ។ បដិសេធិតមេវាតិ “អត្ថិ
និរយេសុ និរយេចាលា អត្ថិ ច ការណិកា” តិ អាទិនា នយេន អភិធម្មេ (កថា.
៨៦៦) បដិសេធិតមេវ។ យទិ និរយេចាលា នាម ន សិយុំ, កម្មការណាបិ ន
ភវេយ្យ។ សតិ ហិ ការណិកេ កម្មការណាយ ភវិតព្ភន្តិ អធិប្បាយោ។

តេជារា “យថា បី” តិអាធិ។ ឯត្ថាហា - “ក៏ បនេតេ និរយចាលា នេរយិកា,
ឧទាហុ អនេរយិកា” តិ។ កិញ្ចេត្ត - យទិ តាវ នេរយិកា និរយសំវត្ថុនិយេន
កម្មេន និព្ពត្តា, សយម្បិ និរយទុក្ខំ បច្ចនុកវេយ្យំ, តថា សតិ អញ្ញោសំ
នេរយិកានំ ឃាតនាយ អសមត្តា សិយំ, “ឥមេ នេរយិកា ឥមេ និរយចាលា” តិ
វវត្តានញ្ច ន សិយា។ យេ ច យេ ឃាតេន្តិ, តេហិ សមាធរូបពលប្បមាណេហិ
ឥតវេសំ ភយសន្តាសា ន សិយំ។ អថ អនេរយិកា, នេសំ តត្ថ កថំ សម្ពវោតិ?
វុច្ចតេ - អនេរយិកា និរយចាលា អនិរយតតិសំវត្ថុនិយកម្មនិព្ពត្តិតោ។
និរយូបបត្តិសំវត្ថុនិយកម្មតោ ហិ អញ្ញោនេវ កម្មនា តេ និព្ពត្តន្តិ
រក្ខសជាតិកត្តា។ តថា ហិ វទន្តិ សព្ពត្តិវាទិនោ -

“កោធា កុរុរកម្មន្តា, ចាចាភិវុច្ចិនោ តថា;
ទុក្ខិតេសុ ច នន្តន្តិ, ជាយន្តិ យមរក្ខសា” តិ។

តត្ថ យទេកេ វទន្តិ “ឃាតនាទុក្ខំ បដិសំវេទេយ្យំ, អថ វា អញ្ញមញ្ញំ
ឃាតេយ្យ” តិអាធិ, តយិទំ អសារំ និរយចាលានំ នេរយិកភាវស្សេវ អភាវតោ។
យទិបិ អនេរយិកា និរយចាលា, អយោមយាយ បន អាធិត្ថាយ
សម្បជ្ជលីតាយ សដោតិក្ខតាយ និរយភូមិយា បរិក្កមមាណ កថំ ធាហទុក្ខំ
នានុភវន្តិតិ? កម្មានុភាវតោ។ យថា ហិ ឥទ្ធិមន្តោ ចេតោវសិប្បត្តា
មហាមោគ្គល្លាណនាយោ នេរយិកេ អនុកម្មន្តា ឥទ្ធិពលេន និរយភូមិ ឧបកតា
ធាហទុក្ខេន ន ពាជីយន្តិ, ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទ្ធិវិសយស្ស អចិន្តេយ្យភាវតោតិ ចេ? ឥទម្បិ តំសមាណំ កម្មវិចាកស្ស
អចិន្តេយ្យភាវតោ។ តថា រូបេន ហិ កម្មនា តេ និព្ពត្តាយថា និរយទុក្ខេន
អពាជិតា ឯវំ ហុត្វា នេរយិកេ ឃាតេន្តិ, ន ចេត្តកេន ពាហិវិសយាការោ
យុជ្ជតិ ឥដ្ឋានិដ្ឋតាយ បច្ឆេកំ ធារហុរិសេសុបិ វិភត្តសភាវត្តា។ តថា ហិ

ឯកច្ឆស្ស ធូរស្ស បុរិសស្ស ច ឥដ្ឋំ ឯកច្ឆស្ស អនិដ្ឋំ, ឯកច្ឆស្ស ច អនិដ្ឋំ
ឯកច្ឆស្ស ឥដ្ឋំ ហោតិ។ ឯវញ្ច កត្វាយនេកេ វនន្តិ “នត្ថិ កម្មវសេន តេជសា
បរុបតាបន”ន្តិអាទិ, តទទាហាតំ ហោតិ។ យំ បន វនន្តិ “អនេយិកានំ តេសំ
កបំ តត្ថ សម្ពុវោ”តិ និរយេ នេយិកានំ យាតនាសញ្ញាវការតោ។
នេយិកសត្តយាតនាយោគ្គញ្ញំ អត្តការំ និព្វត្តន្តំ កម្មំ តាទិសនិកត្តិវិនាមិតំ
និរយដ្ឋានេ ឯវ និព្វត្តតិ។ តេ ហិ នេយិកេហិ អធិកតវពលារោហបរិណាហា
អតិវិយ ភយានកទស្សនា កុរុវតរបយោគា ច ហោន្តិ។ ឯតេនេវ តត្ថ
នេយិកានំ វិពាធកកាកសុនខាទីនម្បិ និព្វត្តិយា អត្តិភារោ សំវណ្ណិតោតិ
ទដ្ឋព្ពោ។

កថមញ្ញាគតិកេហិ អញ្ញាគតិកពាជនន្តិ ច ន វត្ថុពុំ អញ្ញត្ថាបិ តថា
ទស្សនតោ។ យំ បនេកេ វនន្តិ “អសត្តសភារា ឯវ និរយេ និរយចាលា និរយេ
សុនខាទយោ ចា”តិ, តម្បេតេសំ មតិមត្តំ អញ្ញត្ថ តថា អទស្សនតោ។ ន ហិ
កាចិ អត្ថិ តាទិសី ធម្មប្បវត្តិ, យា អសត្តសភារា, សម្បតិសត្តេហិ
អប្បយោជិតា ច អត្ថកិច្ចំ សាធន្តិ ទិដ្ឋបុញ្ញា។ បេតានំ ចានីយនិវារកានំ
ទណ្ឌាទិហត្ថានញ្ច បុរិសានំ សញ្ញាវេ អសត្តភារេ ច វិសេសការណំ នត្ថតិ
តាទិសានំ សញ្ញាវេ កី ចាបកានំ វត្ថុពុំ។ សុបិនោបយាតោបិ
អត្ថកិច្ចសមត្ថតាយ អប្បមាណំ ទស្សនាទិមត្តនបិ តទត្ថសិទ្ធិតោ។ តថា ហិ
សុបិនេ អាហារូបភោគាទិនា ន អត្ថសិទ្ធិ, ឥទ្ធិនិម្មានរូបំ បនេត្ថ លទ្ធិបរិហារំ
ឥទ្ធិវិសយស្ស អចិន្តេយ្យការតោ។ ឥធាបិ កម្មវិចាកស្ស អចិន្តេយ្យការតោតិ
ចេវ តំ ន, អសិទ្ធិត្ថា។ នេយិកានំ កម្មវិចាកោ និរយចាលាតិ សិទ្ធិមេត្តំ,
វុត្តនយេន ចាឡិតោ ច តេសំ សត្តភារោ ឯវ សិទ្ធា។ សក្កា ហិ វត្ថុ
សត្តសម្ពាតា និរយចាលសញ្ញិតា ធម្មប្បវត្តិ សាភិសន្និកបរុបយាតិ
អត្ថកិច្ចសញ្ញាវតោ ឌីជាហារាទិ វត្ថុសសន្តតិ វិយ។ អភិសន្និបុព្វកតា ចេត្ត ន

សក្តា បដិគ្គិបត្តំ តថា តថា អភិសន្ធិយា ឃាតនតោ។ តតោ ឯ វេ
សង្ឃាតបញ្ចតេហិ អនេកន្តិកតា។ យេ បន វេទន្តិ “ភូតវិសេសា ឯ វេ
វណ្ណាសណ្ឋានាធិវិសេសវន្តោ ភេរវាការា នរកចាលាតិ សមញ្ញំ លកន្តិ” តិ,
តទសិទ្ធិ ឧដុកមេវ ចាឡិយំ “អត្ថិ និរយេ និរយចាលា” តិ វាទស្ស
បតិជ្ជាបិតត្តា។

អបិច យថា អរិយវិនយេ នរកចាលានំ ភូតមត្តតា អសិទ្ធា, តថា
បញ្ញត្តិមត្តវាទិនោបិ ភូតមត្តតា អសិទ្ធា សព្វសោ រូបធម្មានំ អត្ថិការស្សេវ
អប្បដិដាននតោ។ ន ហិ តស្ស ភូតានិ នាម បរមត្ថតោ សន្តិ។ យទិ បរមត្ថំ
គហេត្វា វោហាវតិ, អថ កស្មា ចក្ករូចានិ បដិគ្គិបត្តិ? តិជ្ជតេសា
អនវដ្ឋិតតក្កានំ អប្បហិនិបល្លាសានំ វាទីមំសា។ ឯ វេ អត្ថេវ និរយេ
និរយចាលាតិ និជ្ជមេត្ត គន្ធាត្ថំ។ សតិ ច នេសំ សញ្ញាវេ អសតិបិ ពាហិវេ វិសយេ
នរកេវិយ ទេសាទិនិយមោ ហោតិ តិ វាទោ ន សិជ្ឈតិ, សតិ ឯ វេ បន ពាហិវេ
វិសយេ ទេសាទិនិយមោតិ ទដ្ឋត្ថំ។

ទេវទូតសរាបនវសេន សត្តេ យដូបចិតេ បុញ្ញកម្មេ យមេតិ និយមេតិ តិ
យមោ។ តស្ស យមស្ស វេមាទិកបេតានំ រាជការតោ រញ្ជោ។ តេនាហ
“យមរាជា នាម វេមាទិកបេតរាជា” តិ។ កម្មវិចារកន្តិ អកុសលកម្មវិចារកំ។
វេមាទិកបេតា ហិ កណ្ណាសុក្កវសេន មិស្សកំ កម្មំ កត្វា វិនិចារិតិកទេវតា
វិយ សុក្កេន កម្មនា បដិសន្ធិ គណ្ណានិ។ តថា ហិ មគ្គជលភាគិនោបិ ហោន្តិ,
បវត្ថិយំ បន កម្មានុរូបំ កទាចិ បុញ្ញជលំ, កទាចិ អបុញ្ញជលំ បច្ចនុភវន្តិ។
យេសំ បន អរិយមគ្គោ ឧប្បជ្ជតិ, តេសំ មគ្គាធិគមតោ បជ្ជាយ បុញ្ញជលមេវ
ឧប្បជ្ជតិ ទដ្ឋត្ថំ។ អបុញ្ញជលំ បុព្វេវិយ កដុកំ ន ហោតិ, មនុស្សត្តភាវេ
បិតានំវិយ មុដុកមេវ ហោតិ តិ អបរេ។ ធម្មិកោ រាជាតិ ឯ វេ តស្ស

ធម្មិកភារោ ធម្មនេវបុត្តស្ស វិយ ឧប្បត្តិនិយតោ ធម្មតាវសេន វេទិតញោ។
ធូរេស្វតិ អវីចិមហានកស្ស ចតុសុ ធូរេសុ។ ធិណាសវា ព្រាហ្មណា នាម
ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន។

អនុយោគវត្ថុន្តិ អនុយោគេ កតេ វត្ថុតត្ថវត្ថំ។ អាហេបេន្នោតិ កាហេបេន្នោ,
អត្ថនោ បុច្ឆំ ឧទ្ទិស្ស បជិវេនំ ធាបេន្នោ បុច្ឆតិ។ បរស្ស ហិ អធិប្បាយំ ញាតុំ
តច្ឆន្នោ តទុបកំ បយោកំ កហេន្នោ បុច្ឆតិ នាម។ លទ្ធិន្តិ គាហំ។ បតិជ្ជាបេន្នោតិ
តត្ថ និច្ចកាលំ កាហេបេន្នោ។ ការណំ បុច្ឆន្នោតិ យុត្តិ បុច្ឆន្នោ។
សមនុភាសតីតិ យថានុយុត្តមត្ថំ វិភូតំ កត្វា កថេតិ។

ជិណ្ឌាន្តិ ជរាបត្តិយា ជិណ្ឌំ។ ឯកោ ធម្មា ធម្មា កាលតោ បដ្ឋាយ
បណ្ណារោគាធិនា អភិក្ខតកាយតាយ ជិណ្ឌាសទិសោ ហោតិ, អយំ ន តថា
ជរាបត្តិយា ជិណ្ឌោតិ ធស្សេតិ។ គោចានសី វិយ វត្ថុន្តិ វត្ថុគោចានសី វិយ វត្ថុន្តិ
ន ហិ វត្ថុការស្ស និទស្សនត្ថំ អវត្ថុគោចានសី គយ្ហតិ។ ភក្កន្តិ ភក្កសវីរំ កដិយំ
ភក្កកាយត្វា។ តេនាហ “ឥមិនាបិស្ស វត្ថុការមេវ ធិបេតី” តិ។
ធន្ទាបជិសរណាន្តិ ហនគមនេសុ ធន្ទោ បជិសរណំ ឯតស្សាតិ
ធន្ទាបជិសរណំ តេនវិនា វត្ថុតុំ អសមត្ថត្វា។ តេនាហ “ធន្ទាទុតិយ” តិ។
ជរាតុរន្តិ ជរាយ បត្តតសំកិលន្តកាយំ។ សព្វសោ កិមិហតំ វិយ មហាខណ្ឌជំ
សីសមស្សាតិ មហាខណ្ឌជសីសំ។ សព្វាតវលិន្តិ សមន្តតោ ជាតវលិកំ។
ជរាធម្មាតិ ជរាបកតិកោ។ តេនាហ “ជរាសភារោ” តិ។ សភារោ ច នាម
តេជោនាតុយា ឧណ្ហាតាវិយ ន កធាចិ វិគច្ឆតីតិ អាហ “អបរិមុត្តោ
ជរាយា” តិអាធិ។

អត្ថតោ ឯវំ វេទតិ នាម, វាចាយ អវេនន្តោបិ អត្ថាបត្តិតោ ឯវំ វេនន្តោវិយ
ហោតិ វិញ្ញន្តិ អត្ថោ។ តរុណា អហោសី យោព្ពនេន សមន្នាគតោ។ ឡូនំ ពលំ

ឯតស្ស អត្ថិតិ ឡុពាលី។ តេន ទូរេបិ គមនាគមនលឿននាទិសមត្ថតំ ទស្សតិ,
ពាហុពាលីតិ បន ឥមីនា ហត្ថេហិ កាតត្ថកិច្ចសមត្ថតំ, ជវគ្គហណោន វេគសា
បវត្ថិសមត្ថតំ។ អន្តរបិភាតិ នដ្ឋា។ ឯត្ថ ច ន ខោ បនាហន្តិអាទិ ជរាយ
នេវទូតការទស្សនំ។ តេនាហា “តេនេស នេវទូតោ នាម ជាតោ”តិ។ អាពាធស្ស
អត្ថិតាយ អាពាធកំ។ វិវិដំ ទុក្ខំ អាទហតិ ព្យាធិ, វិសេសេន វា អាធិយតិ
ឯតេនាតិ ព្យាធិ, ព្យាធិ សំជាតោ ឯតស្សាតិ ព្យាធិតំ។ ឯស នយោ ទុក្ខិតន្តិ
ឯត្ថាបិ។

ទុតិយំ នេវទូតន្តិ ឯត្ថាបិ វុត្តនយេនេវ អត្ថោ វេទិតញោ។ ព្យាធិនា
អភិហតោតិ ព្យាធិនា ពាធិតោ, ឧបទូតោតិ អត្ថោ។

វិបរិភិទ្ធវល្លោតិ វិបរិភិទ្ធវល្លោកិយវល្លោកិយ។ តញ្ជិ យត្ថ យត្ថ គហិតបុព្ពកំ, តត្ថ
តត្ថ បណ្ណាវណ្ណំ, មំសុស្សទដ្ឋានេ វត្តវណ្ណំ, យេភុយ្យេន ច ជីលសាជកចារុតំ
វិយ ហោតិ។ តេន វុត្តំ “វិបរិភិទ្ធវល្លោកិយវល្លោកិយ”តិ។

“កោលភតិ, កោលភតិ”តិ និរយុបគស្សេវ វសេនាយំ វិចារណាតិ
“យេន តាវ ពហុ ចាបំ កត”ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ ពហុ ចាបំ កតន្តិ ពហុសោ ចាបំ
កតំ។ តេន ចាបស្ស ពហុលី ករណាមាហា។ ពហុតិ វា មហាន្តំ។ មហាត្ថាបិ ហិ
ពហុសន្នោ ទិស្សតិ “ពហុ វត កតំ អស្សា”តិអាទិសុ, គរុកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សោ
គរុកំ ពហុលំ វា ចាបំ កត្វា ឋិតោ និរយេ និព្ពត្តតិយេវ, ន យមបុរិសេហិ
យមស្ស សន្តិកំ និយតិតិ។ បរិត្តន្តិ បមាណបរិត្តតាយ កាលបរិត្តតាយ ច
បរិត្តំ។ បុរិមស្មី អត្ថោ អគរុតិ អត្ថោ, ទុតិយស្មី អពហុលន្តិ។ យថាវុត្តមត្តំ
ឧបមាយ វិភាវេតុំ “យថា ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ កត្តព្ភមេវ ករោន្តិ ទណ្ឌមេវ
ករោន្តិ។ អនុវិជ្ជិតាតិ វិមំសិតា។ វិនិច្ឆយដ្ឋានន្តិ អដ្ឋករណដ្ឋានំ។
បរិត្តចាបកម្មាតិ ទុព្ពលចាបកម្មា។ អត្តនោ ធម្មតាយាតិ បរេហិ

អសារិយមាណេបិ អត្តនោ ធម្មតាយ សរន្តិ។ តេ ហិ ចាបកម្មស្ស ទុព្ពលភាវតោ
កត្វបចិតស្ស ច ឌីកាសារហកុសលកម្មស្ស ពលវភាវតោ អត្តនោ
ធម្មតាយបិ សរន្តិ។ សារិយមាណេបិ តិ “ឥទំ នាម តយា កតំ បុញ្ញកម្ម”ន្តិ បរេហិ
សារិយមាណេបិ។

អាភាសចេតិយន្តិ គិរិសិខរេ អញ្ញោកាសេ វិវជន្តណោ កតចេតិយំ។
រត្តបដេនាតិ រត្តវណ្ណោន បដេន បូជេសិ បដាក់ំ កត្វា។ អគ្គិជាលសទ្ធីន្តិ
បដបដាយន្តំ នរកេ អគ្គិជាលសទ្ធីំ សុត្វាវ។ អត្តនា បូជិតបដំ អនុស្សវីតិ តទា
បដាកាយ វាតប្បហារសន្នេ និមិត្តស្ស គហិតត្តា “មយា តទា
អាភាសចេតិយេ បូជិតរត្តបដសន្នោ វិយា”តិ អត្តនា បូជិតបដំ អនុស្សវី។

សុមនបុប្ផកុម្មោតិ កុម្មបរិមាណោន សុមនបុប្ផរាសិនា។ “ទសាធិកំ
នាឡិសហស្សកុម្ម”ន្តិ កេចិ, “បញ្ចអម្ពណា”ន្តិ អបរេ។ តីហិបិ ន សរតិ
ពលវតោ ចាបកម្មេន ព្យាមោហិតោ។ តុណ្ហី អហោសីតិ “កម្មារហោ អយ”ន្តិ
តត្ថ បដិការំ អបស្សន្តោ តុណ្ហី អហោសិ។

ឯកបក្ខន្ធនមត្តាហីតិ មជ្ឈិមប្បមាណាស្ស គេហស្ស
ឯកន្ធនប្បមាណេហិ។ សុត្តាហតំ កិរិក្ខាតិ កាឡសុត្តំ ចាតេត្វា។ យថា
រថោ សព្ពសោ បដ្ឋលិតោ ហោតិ អយោមយោ, ឯវំ យុគាទយោបិស្ស បដ្ឋលិតា
សដោតិភូតា ឯវំ ហោន្តីតិ អាហា “សទ្ធិ...មេ.... រថេ យោជេត្វា”តិ។
មហាក្ខជាតារប្បមាណាន្តិ សត្តក្ខមកមហាក្ខជាតារប្បមាណំ។

វិភត្តោតិ សត្តានំ សាធារណោន ចាបកម្មនា វិភត្តោ។ ហីនំ កាយន្តិ ហីនំ
សត្តនិកាយំ, ហីនំ វា អត្តភាវំ។ ឧបាទានេតិ ចតុត្ថិជេ ឧបាទានេ។ អត្តតោ បន
តណ្ហាទិដ្ឋិក្កាហោតិ អាហា “តណ្ហាទិដ្ឋិក្កហណោ”តិ។ សម្ពវតិ ជរាមរណំ

ឯតេជានតិ សម្ពុរោ, ឧបាទានន្តិ អាហា “ជាតិយា ធម៌ មរណស្ស ធម៌
ការណាត្វតេ” តិ។ អនុបាទានតិ អនុបាទាយ។ តេជានាហា “អនុបាទិយិត្វា” តិ។
សកលវដ្តទុក្ខំ អតិក្កន្តាតិ ចរិមចិត្តនិរោធន វដ្តទុក្ខស្ស កិលេសានម្មិ
អសម្ពុរោតោ សព្វំ វដ្តទុក្ខំ អតិក្កន្តា។

នេវទ្ធវតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ចតុមហារាជសុត្តវណ្ណានា

៣៧. សត្តមេ អមា សហ វត្តន្តិ តស្មី តស្មី កិច្ចេតិ អមច្ឆា, សហិតា។
បរិសតិ ភវាតិ ចារិសដ្ឋា, បរិវារដ្ឋានិយា បរិសាបរិយាបន្នា។ តេជានាហា
“បរិចារិកនេវតា” តិ។ តាតាតិ អាលបនំ។ ឯវន្តិ “កច្ចិ ពហូ មនុស្ស” តិអាទិនា
វុត្តាការេន។ អដ្ឋវារេតិ ឯកស្មី អឡមាសេ ចតុក្កុត្តំ តថា ឥតវស្មិន្តិ ឯវ អដ្ឋ
វារេ។ អធិដ្ឋហន្តិ តិ អធិតិដ្ឋន្តិ។ បដិជាគរោន្តិ តិ បដិ បដិ ជាគរោន្តិ។ បុញ្ញំ ករោន្តា
ហិ សត្តា ជាគរោន្តិ នាម កាតព្វកិច្ចប្បសុតត្តា, ឥតវេ បន សុបន្តិ នាម
សហិតបរហិតវិមុត្តត្តា។ ចាតុទ្ទសិឧបោសថស្ស អនុគមនំវិយ
បន្ទវសិឧបោសថស្ស បច្ចុគ្គមនំ នលព្ពតិ ធិវសាភាវតោ។

តតោតិ តតោ តតោ។ តំ ឧបនិស្សយាតិ តា តា កាមនិគមរាជជានិយោ
ឧបនិស្សយ។ អធិវត្តាតិ អាហមវនុក្ខានិសុ អធិវត្តា នេវតា។ តេតិ តេ នេវា។
សន្ធាយ កថេតិ ភកវា កថេតិ។ វុត្តន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

និច្ចំ និពទ្ធំ ឧបោសថោ សំវច្ឆវេ សំវច្ឆវេ បដិ បដិ ហរិតព្ពតោ បវត្តតព្ពតោ
ចាជិហារិយបក្ខោ នាម។ គុណផ្ដើហិតិ ឧបោសថផ្ដើហិ។

វុត្តរាសោតិ វុសិតព្រហ្មចរិយវាសោ។ កត្តត្ថកិច្ចន្តិ ទុក្ខាទីសុ
បរិញ្ញាតាទិកិច្ចំ។ ឌីតារេត្វាតិ ធម្មត្វា។ បរិក្ខិណាកវសំយោជនោតិ សព្វសោ
ឌីណាកវពន្ធនោ។ ការណោន ជានិត្វាតិ វិបស្សនាបញ្ញាសហិតាយ
មគ្គបញ្ញាយ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ ជានិត្វា។

ជានន្តោតិ “អរហន្តានំ អនុករណាប្បដិបត្តិ វសា, យទិទំ សម្មនេវ
ឧចាសថានុដ្ឋាន”ន្តិ វេរំ ឧចាសថកម្មស្ស គុណំ ជានន្តោ។ វេរុបេនាតិ
យាទិសោ ភគវតោ ឧចាសថកាវោ វិហិតោ, វេរុបេន អរហន្តានុករណោន
ឧចាសថកម្មន។ សក្កា បហិតត្តោ វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា
ឌីណាសវសម្បត្តិ ចាបុណ្ហតុំ។ អដ្ឋមំ ឧត្តានត្ថមេវ សត្ថមេ វុត្តនយត្តា។

ចតុមហារាជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សុខុមាលសុត្តវណ្ណានា

៣៨. នវមេ និទុក្ខោតិ កាយិកចេតសិកទុក្ខវិវហិតោ។ សទុក្ខេ ហិ
សវិយាតេ សុខុមាលត្តា អនវសរា, តស្មា សុខិតោ និទុក្ខតាយ សុខុមាលោ
នាម។ យាវស្ស សុខុមាលត្តា បរមុក្កំសគតាតិ អាហា “បរមសុខុមាលោ”តិ។
អតិវិយ សុខុមាលោតិ អត្តោ។ អន្តមតីតំ អច្ឆន្តំ។ សព្វទា សុខុមាលោតិ អាហា
“សតតនិទុក្ខោ”តិ។ ចរិយកាលេតិ ពោធិចរិយាយ ចរណាកាលេ។ តេនាតិ
ពោធិសត្តេន។ អញ្ញត្ថ បន បទុមន្តិ រត្តំ កមលំ។ បុណ្ណវិកន្តិ សេតំ វុច្ឆតិ។
ឥតរាតិ ឥតរចោក្ខរណីយោ។ “ពោធិសត្តស្ស កិរា”តិអាទិកំ ចោក្ខរណីនំ
ឧប្បត្តិទស្សនំ។ កុទ្ធាលកម្មការេតិ ខណកេ។ ចោក្ខរណីដ្ឋានានិ
ចោក្ខរណីខណនយោគ្គដ្ឋានានិ។ គណ្ណាបេសីតិ ខណាបេសី។
ចោក្ខរណីសន្នោ ចេត្ត តាទិសេ ជលាសយេ និរុទ្ធ្យា ទដ្ឋព្វោ បង្កជាទិសន្តា

វិយ។ សោចានពាហុកានំ មត្តកដ្ឋានំ ឧណ្ហិសន្តិ អធិប្បតំ។
ឧទកសេចននាឡិកាតិ ឧទកច្ចដាវិស្សន្ទននាឡិយន្តានិ។ បញ្ចវិធាតិ
វណ្ណាវសេន ជាតិវសេន ច។

ខោ បនស្សាតិ និបាតមត្តំ។ កាសិក-សន្នោ អតិវិយ សន្នោ សុខុមេ
មហាគ្យវត្តេ និរុទ្ទោ, អញ្ញស្មិម្បិ តថាជាតិកេ រុទ្ធិវសេន បវត្តតីតិ ទដ្ឋតំ។
តេនាហ “អកាសិកំ ចន្ទន”ន្តិ។ ហេមន្តេ វាសោ ហេមន្តំ, ហេមន្តំ អរហតីតិ
ហេមន្តិកោ, ចាសាទោ។ “ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ វត្វា តនេវ នេសំ
អរហតំ ទស្សេតុំ “តត្ថ ហេមន្តិកោ”តិ អាទិ វុត្តំ។ សជាលានីតិ
សជាលវាតចានានិ, ឧទកយន្តានីតិ ឧទកធាវាវិស្សន្ទនកយន្តានិ។
ចាសាទមត្តកេតិ ចាសាទស្ស ឧបរិអាកាសតលេ។ ពន្ធិត្វាតិ បយោជិតយន្តេ
សុក្ខមហីសចម្មំ ពន្ធិត្វា។ យន្តំ បរិវត្តត្វាតិ យថាបយោជិតំ យន្តំ
ចាសាណារោបនត្តព្យោវ បុន តេសំ វិស្សន្ទនត្តព្យា បរិវត្តត្វា។ តស្មី
វិស្សន្ទនីតិ ធននបិដ្ឋេ ពន្ធសុក្ខមហីសចម្មេ វិស្សន្ទនីតិ។

សហស្សថាមន្តិ បុរិសសហស្សពលំ, បុរិសសហស្សេន វហិតព្ពការវហំ។
បល្លង្កេ និសិទ្ធាវាតិ រតនមយបល្លង្កេ យថានិសិទ្ធា ឯវ។ ឧប្បតនាការបត្តន្តិ
ឧប្បតិត្វា បិតំ វិយ។ ជិយំ ចោថេន្តស្សាតិ ជិយាយាតំ ករោន្តស្ស។
ជិយប្បហារសន្នោតិ ជិយាយាតសន្នោ។ យន្តេ ពន្ធិន្តិ យន្តេពន្ធិ កត្វា បរិបិតំ។
សទ្ធិន្តវេតិ ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស សទ្ធិសវនដ្ឋានេ។ កាវុតស្ស ចតុត្ថោ
កាកោ កោសោតិបិ វុច្ចតិ ទ្វិសហស្សទណ្ឌាប្បមាណាដ្ឋានំ។

សត្តដ្ឋានានីតិ មហាបុរិសស្ស តានិ តានិ សត្តានិ វសនដ្ឋានានិ។
សិខាពន្ធាតិ បុរិសសភាវស្សេវ វិសេសតោ ទស្សនមេតំ។ ន
ឧប្បិលាវិតភាវត្តន្តិ ឧប្បិលាវិតភាវសម្ពាតំ អត្តំ ន កថេសីតិ អត្ថោ។ តស្ស ហិ

ពោធិមូលេយេវ សេតុយាតោ។ តេនេវាតិ អប្បមាទលក្ខណស្ស ធីបនតោ
ឯវ។ អត្តានំ អតិក្កមិត្វាតិ អត្តនោ ជរាបត្តិ អចិន្តេត្វា អដ្ឋយតិ។ ន បនេស
មគ្គេន បហំនោ តទា មគ្គស្ស អនធិគតត្តា។ សិក្ខំ បដិក្ខមិត្វាតិ
យថាសមាទិន្នសិក្ខំ បហាយ។

អរិបរីតព្យាធិអាទិសភាវាវាតិ ឯកន្តេន ព្យាធិអាទិសភាវា ឯវ។ ឯវំ
ជិតុច្ឆារិហារេនាតិ ឯវំ សកលស្សេវ វដ្ឋទុក្ខស្ស ជិតុច្ឆនិហារេន វិហារន្តស្ស។
ឯវំ ជិតុច្ឆនន្តិ ឯវំ បរស្ស ជិតុច្ឆនំ។ បរំ អជិតុច្ឆមាណាតិ ករុណាយនេន ឯវំ បរំ
អជិតុច្ឆន្តោ។ អភិភោស្មីតិ អភិភវិតា អស្មិ។ ឧស្សហោ អហូតិ
ចតុវជ្ជសមន្នាគតំ វិរិយមេវ ចតុត្ថិជសម្មប្បធានវិរិយញ្ច អហោសិ, យេន
មគ្គព្រាហ្មចរិយបរាយណោ ជាតោ។

សុខុមាលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អាធិបតេយ្យសុត្តវណ្ណានា

៤០. ធនមេ អភិភវិត្វា បរត្ថនជ្ជេន អធិបតិ យំ កិញ្ចិ ជេដ្ឋកំ ន ការកំ
អត្តានំ អធិបតីតិ កត្វា អត្តា ឯវ អធិបតិ, តតោ អាគតំ អត្តាធិបតេយ្យំ។
តេនាហា “អត្តាន” ត្ថិអាទិ។ លោកន្តិ សត្តលោកំ។ សោ ច ខោ
ឥទ្ធិវិធាទិគុណាវិសេសយុត្តោ អធិប្បតោ អធិបតិភាវស្ស អធិប្បតត្តា។
នវិវិធំ លោកុត្តរធម្មន្តិ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន វុត្តំ។ ឥតិ ភវោតិ ឯវំ សម្មត្តិភវោ, តត្ថ
ឯវំ អភិវុទ្ធិតិ។ សម្មត្តិភវស្ស ហេតូតិ តំតំសម្មត្តិភវស្ស តត្ថ ច អភិវុទ្ធិយា
ហេតុ។ ជាតិនិមិត្តស្ស កម្មភវស្ស កត្វបចិតតត្តា ជាតិ អន្តោបរិដ្ឋា។ ជរាទិសុបិ
ឯសេវ នយោ ហេតុសិទ្ធិយា ជលសិទ្ធិតោ។

អសន្តិទន្ធនិ សង្គ្រាមប្បត្តិ។ ឧបដ្ឋិតាតិ កាយាទិសភាវសល្លក្ខណៈសេន
ឧបដ្ឋិតា។ អសម្ពុជ្ជា សម្មាសភាវតោ។ អសារទ្វេតិ សារម្ពស្ស
សារម្ពហេតុនញ្ចវិក្ខម្ពនេន អសារទ្វេ។ ឯកត្ថំ អនេកគ្គភាវស្ស
ទូរសមុស្សបិកត្តា។ និម្មលំ កត្វាតិ រាគាទិមលានំ អបនយនេន មលរហិតំ
កត្វា។ គោតាយតីតិ សំកិលេសានត្ថតោ រក្ខតិ។ អយន្តិ ឯវំបដិបន្នោ ភិក្ខុ។
សុទ្ធមត្តានំ បរិហរតិ អសុទ្ធភាវស្ស កិលេសស្សបិ អភាវតោ។

អតិក្កមិត្វា មញ្ញាសីតិ អសក្ខី កត្វា មញ្ញាសិ។ តាយ តណ្ហាយ និព្វត្តោតិ
តម្មយោ, តណ្ហាវសិកោ។ តស្ស ភាវោ តម្មយតា, តស្ស តម្មយតាយ
អភាវេន។ ន ហាយតិ បញ្ញាទិគុណវេបុល្លប្បត្តិយា។

អាធិបតេយ្យសុត្តវណ្ណានិ ធម្មតា។

ទេវទូតវគ្គវណ្ណានិ ធម្មតា។

៥. បូជ្ឈវគ្គោ

១. សម្ពុទ្ធិភាវសុត្តវណ្ណានិ

៤១. បញ្ចមស្ស បឋមេ សម្ពុទ្ធាភវតិ យេន សោ សម្ពុទ្ធិភាវោ, បុរតោ
វិជ្ជមានតា, តស្មា សម្ពុទ្ធិភាវា។ បុញ្ញកម្មន្តិ ធានសម្ពាតំ បុញ្ញកម្មំ។ ទ្វេ ធម្មា
សុលភា ពាហិរត្តា យថាសកំ បច្ចយសមវាយេន លព្ពនតោ។ សទ្ធា បន
ទុល្លភា បច្ឆរជនស្ស អនវដ្ឋិតកិច្ចត្តា។ តេនេវាហ “បុព្វជ្ជនស្ស” តិអាធិ។

សម្ពុទ្ធិភាវសុត្តវណ្ណានិ ធម្មតា។

២. តិវារនសុត្តវណ្ណានិ

២២. ឧតិយេ មជ្ឈិមមេវ មលំ មជ្ឈិមមលំ, ចិត្តស្ស
មលីនសភាវាចាធនតោវិគតំ មជ្ឈិមមលំ ឯត្ថាតិ វិគតមជ្ឈិមមលំ។
គេធាភាវេន កោចិ កិញ្ចិ ទេន្តោចិ តត្ថ អាសត្តិ នវិស្សជ្ជេតិ, អយំ បន ន
តាធិសោតិ អាហា “វិស្សជ្ជចាកោ”តិ។ មលីនហត្ថោវ ចិត្តវិសុទ្ធិយា អភាវតោ។
ឆោតហត្ថោវ ឆោតហត្ថេន កាតព្វកិច្ចសាធនតោ។ តេន វុត្ថំ - “ចិត្ត សុទ្ធ
វិសុទ្ធិត្ថិ, ឥតិ វុត្ថំ មហេសីនា”តិ។ យាចិត្តំ យុត្តោ យាចកានំ
មនោវចប្បវណតោ។ យាចយោគោ បយោគាសហេហិ យាចកេហិ សុដ្ឋ
យុត្តភាវតោ។ តំសមន្តី ឯវ តត្ថ រតោ នាម, ន ចិត្តមត្តនេវាតិ អាហា
“ទានំ...បេ... រតោ នាម ហោតិ”តិ។

“ឧទ្ធា, ភន្តេ”តិ វត្ថា អយំ មំ ឧទ្ធាតោ វេទតីតិ ចិន្តេយ្យាតិ បុន “នាតិឧទ្ធា
តុម្ពេ”តិ អាហា, សរីរេនាតិ អធិប្បាយោ។ មេចកវណ្ណាស្សាតិ និលោភាសស្ស។
បុច្ឆីតិ ភិក្ខុ បុច្ឆិ។ ភូមិយំ លេខំ លិខន្តោ អដ្ឋិ បឋមំ មព្វោ និបដ្ឋិត្វា ឧដ្ឋាយ
ភូមិយំ លេខំ លិខន្តោ អដ្ឋិ “អធិណាសវេតិ មញ្ញនា ហោតូ”តិ។ តថា ហិ រាជា
ធិណាសវស្ស នាម...បេ... និវត្តិ។ ធរដបគ្គហិតាវាតិ បគ្គហិតធរដាវ។
សិលាចេតិយដ្ឋានន្តិ ដូចារាមស្ស ច មហាចេតិយស្ស ច អន្តរេ សិលាយ
កតចេតិយដ្ឋានំ។ ចេតិយំ...បេ... អដ្ឋាសិ សាវកស្ស តំ កូដាការន្តិ កត្វា។

បច្ឆាភាគេនាតិ ធម្មកថិកស្ស ថេរស្ស បិដ្ឋិបស្សេន។ គោនសោតិ
មណ្ឌលសប្បោ។ ធម្មស្សវនន្តរាយ ពហុនំ សគ្គមគ្គប្បដិលាភន្តរាយោ
ភវេយ្យាតិ អធិប្បាយេន “ធម្មស្សវនន្តរាយំ ន ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ វិសំ
វិក្ខម្ពេត្វាតិ វិបស្សនាតេជេន វិសវេកំ វិក្ខម្ពេត្វា។ គាថាសហស្សន្តិ
គាថាសហស្សវន្តិ។ បដ្ឋានគាថាយាតិ បដ្ឋាបនគាថាយ, អាធិគាថាយាតិ
អត្ថោ។ បដ្ឋាន...បេ... អវសានកាថំ ឯវ វត្ថុបេសិ, ន ទិដ្ឋំ អន្តរេ វុត្ថំ

កិលាន្តកាយត្តា។ សរភាណំ សាយន្តធម្មកថា។ បគ្គណ្ណាតីតិ បច្ចុក្ខំ ករោន្តិ
គណ្ណាតិ, សក្កច្ចំ សុណាតីតិ អត្ថោ។ ធម្មកថនទិវសេ ធម្មកថិកានំ
អកិលមនត្តំ សទ្ធា ឧបាសកា សិនិទ្ធុភោជនំ មធុបាណកញ្ច ទេន្តិ សរស្ស
មធុរកាវាយ សប្បិមធុកតេលាទិញ្ច ភេសជ្ជំ។ តេនាហ “អរិយវំសំ
កថេស្សមី” តិអាទិ។ ចត្វហិ ធាហិហិ ខំសិទ្ធាតិ ទទ្ទ្យទជ្ជការទស្សនំ។
ចរិស្សមីតិ សម្មានេស្សមិ, សក្កច្ចំ សុណិស្សមីតិ អត្ថោ។ និម្មថេត្វាតិ
និម្មទ្ធិត្វា, អបនេត្វាតិ អត្ថោ។

តិហានសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អត្ថវសុត្តរវណ្ណានា

៤៣. តតិយេ អត្ថោ នាម ជលំ, តំ ឯតស្ស វសោតិ អត្ថវសោ។ ហេតុ, អត្ថោ
ឯតស្ស អត្ថីតិ អត្ថោ, សោ ឯវាតិ អាហ “តយោ អត្ថេ តីណិ ការណានី” តិ។
ធម្មទេសនា នាម ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ បកាសនាតិ អាហ
“ចតុសច្ចធម្មំ បកាសេតី” តិ។ អជ្ជកថំ ញ្ញាលោន បដិសំវេទីតិ ចាឡិបទានំ
អត្តំ វិវរណញ្ញាលោន បដិ បដិ សំវេទនសីលោ “អយំ ឥមស្ស ភាសិតស្ស
អត្ថោ” តិ។ ឯតេន អត្ថបដិសម្ពិទាព្យាចារមាហា។ ចាឡិធម្មំ បដិសំវេទីតិ
ចាឡិកតី ចាឡិ បទិវរណំ បដិ បដិ សំវេទនសីលោ។ ឯតេន
ធម្មបដិសម្ពិទាព្យាចារមាហា។

អត្ថវសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. កថាបវត្ថុសុត្តរវណ្ណានា

២២. ចតុត្ថ បវត្តិនីតិ យាវ អធិប្បតត្តនិកមនា អវិច្ឆេទេន បវត្តិនី។
បដិយាតាការេន អប្បដិហតា។ និយ្យានិកា សប្បាដិហារកា។

កថាបវត្តិសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បណ្ឌិតសុត្តវណ្ណនា

២៥. បញ្ចមេ បណ្ឌិតបញ្ញត្តានីតិ បណ្ឌិតេហិ បឋមំ បញ្ញត្តានិ។ កថិតានីតិ
សេយ្យសោ កថិតានិ។ មហាបុរិសេហិតិ ពុទ្ធតោដិសត្តេហិ។ ករុណាតិ
ករុណាចេតោវិមុត្តិ វុត្តា។ បុព្វភាគោតិ តស្ស ឧបទារោ។ ធមោតិ
ឥន្ទ្រិយសំវារោ “មនច្ឆដ្ឋានំ ឥន្ទ្រិយានំ ធមន”ន្តិ កត្វា។ អត្តធមនន្តិ ចិត្តធមនំ។
បុណ្ណោវាទេ (ម. និ. ៣.៣៩៦) “សក្ខិស្សសិ ខោ, ភំ បុណ្ណា, ឥមិនា
ធម្មបសមេនា”តិ អាគតត្តា ធមោតិ វុត្តា ខន្តិបិ។ អាឡូវកេ អាឡូវកសុត្ត (សំ.
និ. ១.២២៦; សុ. និ. ១៩០) “សច្ចា ធមា ចាតា”តិ ឯវំ វុត្តា បញ្ញាបិ ឥមស្មី សុត្ត
“ធមោ”តិ វត្ថុំ វុត្តតិ។ រក្ខនំ គោបនំ បដិជគ្គនន្តិ មាតាបិតុនំ
មនុស្សមនុស្សកត្វបទ្ធពតោ រក្ខនំ, ព្យាធិអាធិអនត្តតោ គោបនំ,
យាសច្ឆាធនាធិហិ វេយ្យាវច្ឆករណោន បដិជគ្គនំ។ សន្តោ នាម
សត្តកិលេសធរថបរិឡាហូបសមេន ឧបសន្តកាយវចីសមាចារតាយ ច។
ឧត្តមជ្ឈេន សន្តានន្តិ មត្តយ្យតាធិហិ សេដ្ឋជ្ឈេន សន្តានំ។

ឥធម ឥមេសំយេវ តិណ្ណំ ហំនានំ ករណេនាតិ ឥមស្មី សុត្ត អាគតានំ តិណ្ណំ
ហំនានំ ករណេន និព្វត្តនេន។ ឯតានិ... បេ.... ការណានីតិ មាតុបដ្ឋានំ
បិតុបដ្ឋានន្តិ ឯតានិ ទ្វេ ឧត្តមបុរិសានំ ការណានិ។ ឧត្តមកិច្ចករណេន ហិ
មាតាបិតុឧបដ្ឋាកា “ឧត្តមបុរិសា”តិ វុត្តា។ តេនាហ “មាតាបិតុ... បេ....
វុត្តោ”តិ។ អនុបទ្ធពតាការេន ខេមំ។

បណ្ឌិតសុត្តន្តបិដកនិងដ្ឋាន

៦. សីលវន្តសុត្តន្តបិដក

៤៦. ធម្មេន្ទ្រលោកិយលោកុត្តរមិស្សកន្តិ ឯត្ថ “មនុស្សា បុព្វំ បសវន្តី” តិ
អវិសេសេន វុត្តត្តា ភាវនាមយស្សបិ បុញ្ញស្ស សង្កណ្ឌនតោ លោកុត្តរស្សបិ
សម្ពោ ទដ្ឋព្ភោ។

សីលវន្តសុត្តន្តបិដកនិងដ្ឋាន

៧. សង្ខតលក្ខណសុត្តន្តបិដក

៤៧. សត្តមេ សមេច្ច សម្ពុយ បច្ចយេហិ កតំ សង្ខតំ និមិត្តានីតិ
សញ្ញាននស្ស និមិត្តានិ។ ហេតុបច្ចយសមវាយេ ឧប្បជ្ឈនំ ឧប្បាទោ,
អត្តលាភោ។ វាយោតិ ភន្តោ។ វិភស្សតិ ឧប្បាទក្ខណតោ ឧទ្ធ
វិភិត្តក្ខណបត្តស្ស។ សា បនស្ស អវត្តា ឧប្បាទាវត្ថាយ ភិក្ខុតិ កត្វា អញ្ញាបត្ត
ជរាតិ ច វុត្តា។ យស្មា ធម្មោ ឧប្បជ្ឈមាទោ ឯវ ភិក្ខុតិ, តថា សតិ ឧប្បាទភក្ខា
សមាទក្ខណា សិយំ, ន ច តំ យុជ្ឈតិ, តស្មា ឧប្បាទាវត្ថាយ ភិក្ខុ
ភក្ខាភិមុខាវត្តា ជរាតិ វេទិតព្ភា។ យេ បន “សង្ខារានំ វិភិតិ នត្ថី” តិ វេទន្តិ, តេសំ តំ
មិច្ឆា។ យថា ហិ តស្សេវ ធម្មស្ស ឧប្បាទាវត្ថាយ ភិក្ខុ ភក្ខាវត្តា ឥច្ឆិតា, អញ្ញាថា
“អញ្ញំ ឧប្បជ្ឈតិ, អញ្ញំ និរុជ្ឈតី” តិ អាបជ្ឈតិ, ឯវ ឧប្បជ្ឈមាទស្ស ភក្ខាភិមុខា ធម្មា
ឥច្ឆិតព្ភា។ សា ច វិភិត្តក្ខណោ។ ន ហិ ឧប្បជ្ឈមាទោ ភិក្ខុតិ សក្ការីញ្ញាតុន្តិ។

សង្ខតន្តិ តេភូមកា ធម្មា បច្ចយសមុប្បន្នត្តា។ យទិ ឯវ មគ្គជលធម្មា កថន្តិ
អាហា “មគ្គជលានិ បរា” តិ អាទិ។ លក្ខណាកថា ហិ យាវទេវ សម្មសនត្តា។
ឧប្បាទក្ខណោ ឧប្បាទោ, ន ហិ ឧប្បាទក្ខណោសុ។ កស្មា? ឧប្បាទឧប្បាទក្ខណានំ

អញ្ញមញ្ញំ បរិច្ឆិទ្គត្តា។ យថា ហិ ឧប្បាទសម្ព័ន្ធតេនវិការេន ឧប្បាទក្ខណោ
 បរិច្ឆិទ្គោ, ឯវំ ឧប្បាទក្ខណោនបិ ឧប្បាទោ បរិច្ឆិទ្គោ។ សេសទ្វយេបិ ឯសេវ
 នយោ។ ធម្មប្បវត្តិមត្តតាយបិ កាលស្ស លោកសមញ្ញាវសេនេវ វុត្តំ។
 លក្ខណំ នសង្ខតំ, សង្ខតំ នលក្ខណាន្តិ នេសំ ភេទទស្សនំ។ អវត្តាវតោ ហិ
 អវត្តា ភិជ្ជាវាតិ។ បរិច្ឆិទ្គន្តិ ឯត្ថ ឧប្បាទវេយហិ តាវ សង្ខតំ បរិច្ឆិទ្គំ ហោតុ,
 ជរាយ បន តំ កេចំ បរិច្ឆិទ្គន្តិ វុច្ចតិ? ន វុច្ចតិ បរិច្ឆេទោ បុព្វន្តាបរន្តមត្តេន, អថ
 ខោ សភាវកេនេនាតិ នាយំ ទោសោ។ សង្ខតំ ធម្មជាតំ បរិច្ឆិទ្គំ តព្ពន្ធនំ ធម្មជាតំ
 សង្ខតន្តិ បញ្ញាយតិ ឯវំ តេសំ អភាវេន និព្វានមេតន្តិ លក្ខិតព្ពតោ
 សញ្ញានិតព្ពតោ។ ឥទានិ “យថា ហិ” តិអាទិនា យថាវុត្តមត្តំ ឧបមាហិ
 វិការេតិ។

សង្ខតលក្ខណសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៨. អសង្ខតលក្ខណសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៤៨. អដ្ឋមេ អសង្ខតស្សាតិ វុត្តនយេន ន សង្ខតស្ស។ តេនាហា
 “បច្ឆយេហិ” តិអាទិ។ យថា ឧប្បាទាទីនំ ភាវេន សង្ខតធម្មជាតំ សង្ខតន្តិ
 បញ្ញាយតិ, ឯវំ តេសំ អភាវេន និព្វានំ អសង្ខតន្តិ បញ្ញាយតិ។

អសង្ខតលក្ខណសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៩. បព្វតរាជសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៤៩. នវមេ ឥធិ សាល-សន្តោ វុក្ខសាមញ្ញបរិយាយោ, ន
 វុក្ខវិសេសបរិយាយោតិ អាហា “មហាសាលាតិ មហាវុក្ខា” តិ។ កុលដេដ្ឋកន្តិ
 តស្មី កុលេ ដេដ្ឋក្ខតំ សាមិក្ខតំ។ សិលាមយោ ន បំសុមយោ មិស្សកោ ច។ កាមំ

តាមបទបញ្ជា បែបបទ សព្វ អវញ្ញន្តិ អាហា “អវញ្ញស្មិន្តិ អតាមកដ្ឋានេ” តិ។
មហាឆ្មោ បព្ពតោ សេលោតិ យោជនា។

បព្ពតរាជសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

១០. អាតប្បករណីយសុត្តវល្លាណា

៥០. ធនមេ សរីរសម្ពុទ្ធិ សរីរេ សម្ពុតានំ។ ទុក្ខានន្តិ អនិជ្ជានំ។
ពហាលានន្តិ និរន្តរប្បវត្តិយា អវិរឡានំ។ តាបនវសេនាតិ ទុក្ខាបនវសេនា
តិព្ពានន្តិ កុរុរានំ។ តាសំ យថាវុត្តានំ អធិវាសនាយ បហាតព្ពទុក្ខវេទនានំ
បជហនំ នាម ឧមនមេវាតិ អាហា “ឧមនត្ថាយា” តិ។ អាណាបេត្វាតិ “អាតប្ប
ករណីយ” ន្តិ ពុទ្ធាណំ វិជាយ។ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកា កថិតា
សសម្ពារានំ មគ្គធម្មានំ កថិតត្ថា។

អាតប្បករណីយសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

១១. មហាចោរសុត្តវល្លាណា

៥១. ឯកាធនមេ មហាពលវចោរោ មហាចោរោតិ អាហា “មហាឆ្មោ
ពលវចោរោ” តិ។ ពលវចោរោតិ ច មហាថាមតាយ មហាបរិវាតាយ
មហាចោរិយកម្មសមត្ថតាយ ច វេទិតញ្ចោ។ មហាតំ តាមនិគមានំ វិលុប្បនំ
មហាវិលោចោ។ តំ តំ ការណំ បក្ខិបិទ្វាតិ តំ តំ អករណមេវ ការណំ កត្វា
តប្បជិត្វាយ កថាយ បក្ខិបិទ្វា។ អត្ថំ កថយិស្សន្តិ តស្ស តស្ស អត្ថញ្ច
កថយិស្សន្តិ។ ហរន្តាតិ អបនេន្តា បរិហរន្តា។ ធនវត្ថុកាយាតិ “សស្សតោ
លោកោ” តិ (ម. និ. ១.២២៩) អាទិធនវត្ថុសន្និស្សិតាយ។ អន្តំ គហេត្វា
បិតទិដ្ឋិយាតិ តមេវ សស្សតាទិអន្តំ គហេត្វា អវិស្សន្តេត្វា បិតទិដ្ឋិយា។

មហាបោរសុត្តន្តបិដក

ចូឡវគ្គបិដក

បឋមបណ្ណាសកំ

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(២) ១. ព្រាហ្មណ៍ក្តោ

១. បឋមទ្វេព្រាហ្មណ៍សុត្តន្តបិដក

៥២. ព្រាហ្មណ៍ក្តោស្ស បឋមេ ជរាជណ្ឌិតិ ជរាសេន ជណ្ឌិតិ, ន
ព្យាធិអាធិនំ វសេន ជណ្ឌិតិសត្តា ជណ្ឌិតិ។ វយោវុទ្ធាតិ វយសោ វុទ្ធិប្បត្តិយា
វុទ្ធា, ន សីលាធិវុទ្ធិយា។ ជាតិមហាល្លកាតិ ជាតិយា មហាន្តតាយ
ចិរវត្តញ្ញតាយ ជាតិមហាល្លកា។ តយោ អទ្ទេ អតិក្កន្តាតិ បឋមោ, មជ្ឈិមោ,
បច្ឆិមោតិ តយោ អទ្ទេ អតីតា។ តតិយំ វយំ អនុប្បត្តាតិ តតោ ឯវ បច្ឆិមំ វយំ
អនុប្បត្តា។ អកតកយបរិត្តាណាតិ ឯត្ថ កយបរិត្តាណាតិ ទុក្ខតិកយតោ
បរិត្តាយ កំ បុញ្ញំ, តំ អកតំ ឯតេហិតិ អកតកយបរិត្តាណា។ បតិជ្ជាកម្មន្តិ
សុគតិសម្ពាទប្បតិជ្ជាវហំ កម្មំ។ ឧបសំហវីយតីតិ សម្មាប័យតិ។
“ឧបនីយតី”តិ វុត្ថំ, កី កេន ឧបនីយតីតិ អាហា “អយញ្ញំ ជាតិយា ជរំ
ឧបនីយតី”តិ អាធិ។ អយន្តិ លោកោ។ ជាតោ ន ជាតកាវេនេវ តិដ្ឋតិ, អថ ខោ
តតោ បរំ ជរំ ចាប័យតិ, ជរាយ ព្យាធិ ចាប័យតិ។ ឯវ បរតោ បរំ ទុក្ខមេវ
ឧបនីយតិ។

តាយនដ្ឋនាតិ រក្ខនដ្ឋន។ និលីយនដ្ឋនាតិ និលីនដ្ឋនភាវេន។
បតិដ្ឋនដ្ឋនាតិ បតិដ្ឋនភាវេន។ អវស្សយនដ្ឋនាតិ អវស្សយេតត្ថភាវេន។
ឧត្តមគតិវសេនាតិ បរមគតិភាវេន។

បឋមទ្វេព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយទ្វេព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណនា

៥៣. ទុតិយេ ភពិតត្ថដ្ឋន បរេសំ ភាពិតត្ថដ្ឋន ភាជនំ, ភណ្ណកំ។

ទុតិយទ្វេព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៤. អញ្ញតរព្រាហ្មណសុត្តាធិវណ្ណនា

៥៤-៥៥. តតិយេ យេសំ រាគាធិនំ អប្បហានេន បុរិសស្ស អត្តព្យាពាធិនំ
សម្ពុរោ, បហានេន អសម្ពុរោតិ ឯវំ រាគាធិនំ បហាយកោ អរិយធម្មោ
មហានុភាវតាយ មហានិសំសតាយ ច សាមំ បស្សិតញោតិ សន្និដ្ឋិកោ។
ឥមំនា នយេន សេសេសុ បទេសុបិ យថាវហំ នីហរិត្វា វត្តញោ។ សទ្ធត្ថោ បន
វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណនាសុ (វិសុទ្ធិ. មហាជ. ១.១៤៧) វុត្តនយេន វេទិតញោ។ ចតុត្ថំ
ឧត្តានត្ថមេវ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណសុត្តាធិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. និព្ពតសុត្តវណ្ណនា

៥៦. បញ្ចមេ ន កាលន្តរេ បត្តព្ពន្ធិ យទា សច្ចប្បដិវេដោ, តទា ឯវំ លទ្ធពត្តា
ន កាលន្តរេ បត្តព្ពំ។ មគ្គញ្ញាណេន ឧបនេតព្ពត្តា ឧបនេយ្យំ។ ឧបនេយ្យមេវ
ឧបនេយ្យិកន្តិ អាហា “បដិបត្តិយា ឧបកន្តព្ព”ន្តិ។

និព្វតសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៦. បលោកសុត្តន្តបិដក

៥៧. ធម្មោ អាចរិយចាចរិយានន្តិ អាចរិយានម្បិ អាចរិយានំ។ និរន្តរដុដោ
នេរយិកសត្តេហិ និរយកាមិកម្មស្ស ការកានំ ពហុភារា។ ឧភយម្បេតន្តិ
យថាវុត្តំ អត្តទ្វយំ។ យននិវាសតន្តិ កាមានំ យនសន្តិវាសតំ។ ឯកន្តេនេវ
អធម្មោតិ អយោនិសោមនសិការហេតុកត្តា អនត្តហេតុតាយ ច និយមេនេវ
អធម្មោ។ ន អធម្មរាគោតិ អធិប្បតោតិ បរមរិក្ខារេសុ រាគោរិយ ន
មហាសាវជ្ជោតិ កត្វាវុត្តំ។ តថា ហិ សកសកបរិក្ខារវិសយោ រាគោ
វិសមលោភោរិយ ន ឯកន្តតោ អចាយុប្បត្តិជនកោ។ បរមរិក្ខារេសុ
ឧប្បជ្ឈមានស្ស មហាសាវជ្ជតាយ អធម្មរាគតា។ លោភស្ស សមកាលោ នាម
នត្តិ កាយឧច្ឆរិតាធិនំរិយ អយោនិសោមនសិការសមុដ្ឋានត្តា។ ឯសាតិ
ឯសោ ចាបធម្មោ។ សមលោភោរិយមលក្ខណភាវតោ។ តថា ហិ
តំសមុដ្ឋានោ បយោគោ មិច្ឆាចារោតិ ន វុច្ឆតិ។ អវត្ថុបដិសេវនសម្ពាតេនាតិ
យំ លោភិយសាធុសមនុញ្ញាតំ រាគស្ស វត្ថុដ្ឋានំ, តតោ អញ្ញាស្មី វត្ថុស្មី
បដិសេវនសម្ពាតេន។

វិវិធសស្សានន្តិ សាលីវិហារាធិនានប្បការសស្សានំ។ ទុស្សស្សន្តិ
បច្ចយទ្ធិសេន ទ្ធិសីតំ សស្សំ។ សម្បជ្ឈមានេតិ និប្បជ្ឈនតោ បគេវ
គព្ពបរិវុទ្ធិកាលេ។ ចាលាកាតិ សលភាធិចាលាកា។ បតន្តីតិ សស្សានំ
មត្តកេ បតន្តិ។ សលាកាមត្តមេវ សម្បជ្ឈតីតិ វុឡិក្វា គព្ពំ គហេតុំ អសមត្តំ
សម្បជ្ឈតិ។ តេតិ វាឡិអមនុស្សា។ លទ្ធាកាសាតិ យក្ខាធិបតីហិ អនុញ្ញាតត្តា
លទ្ធាកាសា។

បលោកសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វច្ឆកោត្តសុត្តន្តវណ្ណនា

៥៨. សត្តមេ មហាវិចាកន្តិ ឧឡារជលំ ពហុវិចាកំ។ ធម្មា នាម កជិតកថា
“អត្តំ ធម្មាតិ វិទហតិ”តិ កត្វា។ អនុធម្មា នាម បជិតកថនំ “តំ អនុគតោ
ធម្មា”តិ កត្វា។ សហ ធម្មនាតិ សហធម្មា, សោ ឯវ សហធម្មិកោ។
ធម្មសន្នោ ចេត្ត ការណាបរិយាយោតិ អាហ “សការណោ”តិ។ វាទស្សតិ
វចនស្ស។ អនុចាតោ អនុបច្ឆា បវត្តិ។

បរិបន្តេ តិដ្ឋតីតិ ចារិបន្តិកោ។ បន្តេ ឫត្វា បរេសំ សាបតេយ្យំ ជិន្ននតោ
បន្តទូហនចោរោ។ យទិ បច្ឆវេក្ខណញ្ញាណំ, កថំ តំ អសេក្ខន្តិ អាហ
“អសេក្ខស្ស បវត្តត្តា”តិ។ ឥតរាជីតិ សីលក្ខន្ធាធិនិ។ សយម្បីតិ បិ-សន្នោ
“អសេក្ខស្ស បវត្តា ចា”តិ ឥមមត្តំ សម្បីណ្ហាតិ។

និព្វិសេវនោតិ វិសេវនវហិតោ វិគតវិលោមភារោ។ ន ឧបបរិក្ខន្ធិតិ ន
វិចារេន្តិ។ ជាតី និព្វត្តិ យាតិ ឧបគច្ឆតីតិ ជាតិយោ, ជាតោតិ អត្តោ។ តេនាហ
“យត្ថ កត្តចិ កុលជាតេ”តិ។

កេវលីតិ កេវលវា, ចារិប្បរិមាតិ អត្តោ។ តេនាហ “បរិបុណ្ណភារេន
យុត្តោ”តិ។ ឯតំ កេវលីតិ បទំ។ អភិញ្ញាចារន្តិ អភិជានស្ស ចារំ។ បរិយន្តំ
គតត្តា ចារគូ។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។ ខេត្តវិនិច្ឆយសវនេនាតិ “ឥមេហិ
សីលាធិគុណសម្បជ្ជា សនេវកេ លោកេ បុញ្ញស្ស ខេត្តំ, តទញ្ញោ ន ខេត្ត”ន្តិ ឯវ
ខេត្តវិនិច្ឆយសវនេន វហិតា។

វច្ឆកោត្តសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. តិកណ្ណាសុត្តន្តបិដក

៥៩. អដ្ឋមេ ទុរាសនាតិ ទុរុបសន្តមនា។ គរហា មុច្ឆិស្សតីតិ មយំ វេ
កថេន្តេ សមណោ គោតមោ កិញ្ចិ កថេស្សតិ, វេ មេ វចនមត្តម្យំ ន លទ្ធន្តិ
អយំ គរហា មុច្ឆិស្សតីតិ។ បណ្ឌិតាតិ បណ្ឌិតោ ន សមន្មាគតា។ ធិរាតិ
ធិតិសម្បន្នា។ ព្យត្តាតិ បរវាទមទ្ធនសមត្ថេន វេយ្យត្តិយេន សមន្មាគតា។
ពហុស្សតាតិ ពហុសច្ចវន្តោ។ វាទិនោតិ វាទិមគ្គកុសលា។ សម្មតាតិ ពហុនោ
ជនស្ស សាធុសម្មតា។ បណ្ឌិតាទិអាការបរិច្ឆេទន្តិ តេសំ តេវីជ្ជានំ
បណ្ឌិតាការាទិអាការបរិច្ឆេទំ។ អាការសន្នោ ការណបរិយាយោ,
បរិច្ឆេទសន្នោ បរិមាណត្ថោតិ អាហា “ឯត្ថកេន ការណោនា”តិ។

យថាតិ យេនាការេន, យេន ការណោនាតិ អត្ថោ។ តេនាហា “យថាតិ
ការណាវចន”ន្តិ។ “ទ្វិបិបិ បក្ខេហិ”តិ វត្ថោ តេ បក្ខេ សរូបតោ ទស្សេន្តោ
“មាតិតោ ច បិតិតោ ចា”តិ អាហា។ តេសំ បក្ខានំ វសេនស្ស សុជាតតំ
ទស្សេតុំ “យស្ស មាតា”តិ អាទិ វុត្តំ។ ជនកជនិកាការេន វិជាបិ លោកេ
មាតាបិតុសមញ្ញា ទិស្សតិ, ឥធម បន សា ឱវសបុត្តវសេនេវ ឥច្ឆិតាតិ ទស្សេតុំ
“សំសុទ្ធកហាណិកោ”តិ វុត្តំ។ គព្ពំ គណ្ណាតិ ធារេតីតិ គហាណិ,
គព្ពាសយសញ្ញិតោ មាតុកុច្ឆិប្បទេសោ។ យថាភុត្តស្ស អាហារស្ស
វិចាចនវសេន គណ្ណានតោ អនឌ្ឍនតោ គហាណិ, កម្មជតេជាធាតុ។

បិតា ច មាតា ច បិតរោ, បិត្វនំ បិតរោ បិតាមហា, តេសំ យុគោ
បិតាមហាយុគោ, តស្មា “យាវ សត្តមា បិតាមហាយុកា បិតាមហាទ្វដ្ឋា”តិ
វេ មេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ អដ្ឋកថាយំ បន ទ្វដ្ឋំ អគ្គហេតុ “យុគន្តិ
អាហុប្បមាណំ វុច្ឆតី”តិ វុត្តំ។ យុគ-សទ្ធស្ស ច អត្ថកថា ទស្សិតា
“បិតាមហាយុវេ បិតាមហាយុគ”ន្តិ។ បុព្វបុរិសាតិ បុរិសគ្គហាណាព្ពោត្ត

ឧក្ខ័ដ្ឋនិទ្ទេសវសេន កតន្ត្រី ទដ្ឋព្រំ។ ឯវត្ថុ “មាតិកា” តិ ចាឡិវចនំ សមត្ថិតំ
ហោតិ។ អក្ខត្តាតិ អក្ខតោ។ អនវក្ខត្តាតិ សទ្ធាលិចាកាធិសុ អនវក្ខត្តា
ន ធម្មតោ។ ជាតិវាទេនាតិ ហេតុម្ហិ ករណាវចនន្តិ ទស្សតុំ “កេន
ការណេនា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ ឯត្ថ ច “ឧកតោ... បេ... បិ តាមហយុតា” តិ ឯតេន
ព្រាហ្មណស្ស យោនិទោសាការោ ទស្សិតោ សំសុទ្ធកហាណិកតាកិត្តនតោ។
“អក្ខត្តា” តិ ឥមិនា កិរិយាបរាជាការោ។ សំសុទ្ធជាតិកាបិ ហិ សត្តា
កិរិយាបរាជេន ខេបំ ចាបុណ្ហន្តិ។ “អនុបក្កដ្ឋា” តិ ឥមិនា
អយុត្តសំសគ្គាការោ។ អយុត្តសំសគ្គញិ បដិច្ច សត្តា សុទ្ធជាតិកា
កិរិយាបរាជេហិតាបិ អក្កោសំ លភន្តិ។

តន្ត្រី គរហាវចនំ។ មន្តេ បរិវត្តតិ តិ វេទេ សជ្ឈាយតិ, បរិយាបុណាតិ តិ
អត្តោ។ មន្តេ ធារេតិ តិ យថាអធិតេ មន្តេ អសម្មជ្ឈេ កត្វា បាធយេ វេ បេតិ។

ឧដ្ឋបហតករណាវសេនាតិ អត្តាវធារណាវសេន។ សនិយណ្ណកេដុកានន្តិ
ឯត្ថ វចនិយវាចកកាវេន អត្ថំ សទ្ធព្វា ខណ្ឌាតិ ភិក្ខុតិ វិភជ្ជេ ទស្សតិ តិ និខណ្ឌា,
សោ ឯវ ឥធ ខ-ការស្ស យ-ការំ កត្វា “និយណ្ណ” តិ វុត្តោ។ កិដតិ គមេតិ
កិរិយាធិវិភាកំ, តំ វា អនវសេសបរិយាទានតោ គមេន្តោ បូរេតិ តិ កេដុកំ។
វេវចនប្បកាសកន្តិ បរិយាយសទ្ធដីបកំ, ឯកេកស្ស អត្ថស្ស
អនេកបរិយាយវចនវិភាវកន្តិ អត្តោ។ និទស្សនមត្តព្វោតំ អនេកេសម្មិ
អត្តានំ ឯកសទ្ធុវចនិយតាវិភាវនវសេនបិ តស្ស គន្ធស្ស បវត្តត្តា។
វេវគេនាទិលក្ខណា កិរិយា កប្បិយតិ វិកប្បិយតិ ឯតេនាតិ កិរិយាកប្បោ,
សោ បន វណ្ណបទសម្ពន្ធបទត្តាធិវិភាកតោ ពហុកប្បោតិ អាហ
“កិរិយាកប្បវិកប្បោ” តិ។ ឥទព្វា មូលកិរិយាកប្បគន្ធិ សន្ធាយ វុត្ថំ។ សោ ហិ
មហាវិសយោ សតសហស្សបរិមាណោ នមាចរិយាធិប្បករណំ។

ឋានករណាធិវិភាគតោ និព្វបនវិភាគតោ ច អក្ខរា បភេទីយន្តិ ឯតេហ្មីតិ
អក្ខរឃ្មុកេនា, សិក្ខានិរុត្តិយោ។ ឯតេសន្តិ ចតុន្នំ វេទានំ។

បទន្តិ ចតុត្ថំ, បញ្ចវិធំ វា បធំ, តំ បធំ កាយតីតិ បទកោ, តេយេវ វា វេទេ
បទសោ កាយតីតិ បទកោ។ តទវសេសន្តិ វុត្តាវសេសំ វាក្យំ។ ឯត្តាវតា
សទ្ធិព្យាករណំ វត្វា បុន “ព្យាករណ”ន្តិ អត្ថព្យាករណមាហ។ តំ តំ សទ្ធិ
តទត្ថព្វា ព្យាករោតិ ព្យាចិក្ខតិ ឯតេនាតិ ព្យាករណំ, សទ្ធិសត្តំ។ អាយតី ហិតំ
តេន លោកោ នយតតិ ន ព្យាហិតីតិ លោកាយតំ។ តញ្ចី គន្ធី និស្សយ សត្តា
បុញ្ញកិរិយាយ ចិត្តម្បី ន ឧប្បាទេន្តិ។

អសីតិ មហាសាវកាតិ អញ្ញាសិកោណ្ឌាញោ, វប្បោ, ភទ្ទិយោ,
មហាធាមោ, អស្សជិ, ធាឡកោ, យសោ, វិមលោ, សុពាហុ, បុណ្ណាជិ, គវម្បតិ,
ឡវេលកស្សទោ, នដិកស្សទោ, គយាកស្សទោ, សាវិបុត្តោ,
មហាមោគ្គល្លានោ, មហាកស្សទោ, មហាកច្ឆានោ, មហាកោដ្ឋិកោ,
មហាកម្បីនោ, មហាចុន្ទោ, អនុរុទ្ធោ, កម្ពីរវេតោ, អានន្ទោ, នន្ទកោ, ភគុ,
នន្ទិយោ, កិមិលោ, ភទ្ទិយោ, រាហុលោ, សីវលី, ឧទាលី, ទព្ពោ, ឧបសេនោ,
ខទិវនិយវេតោ, បុណ្ណោ មន្តានិបុត្តោ, បុណ្ណោ សុនាបរន្តកោ, សោណោ
កុដិកណ្ណោ, សោណោ កោឡិវិសោ, រាជោ, សុភ្លតិ, អន្ត្តិមាលោ, វគ្គលី,
កាឡុទាយី, មហាឧទាយី, បិលិន្ទវន្ទោ, សោភិតោ, កុមារកស្សទោ, រដ្ឋទាលោ,
វង្គិសោ, សភិយោ, សេលោ, ឧបវាលោ, មេឃិយោ, សាគតោ, នាគិតោ,
លកុណ្ឌាកភទ្ទិយោ, បិណ្ណាលោ ភាវន្តាជោ, មហាបន្តកោ, ចូឡបន្តកោ,
ពាកុលោ, កុណ្ឌាធានោ, ធារុចិរិយោ, យសោជោ, អជិតោ, តិស្សមេត្តយេ្យ,
បុណ្ណាកោ, មេត្តគុ, ជោតកោ, ឧបសីវោ, នន្ទោ, ហេមកោ, តោទេយេ្យ, កប្បោ,

ជតុកណ្តី, ភក្ត្រាវុដោ, ឧទយោ, ចោសលោ, មោយរាជា, បិដ្ឋិយោតិ ឯតេ អសីតិ
មហាសាវកា នាម។

កស្មា បនេតេ ឯវ ថេរា “មហាសាវកា”តិ វុច្ឆន្តិទិ? អភិនិហារស្ស
មហាន្តការតោ។ តថា ហិ ទ្វេ អគ្គសាវកាបិ មហាសាវកេសុ អន្តោគណា។ តេ
ហិ សាវកចារមិញ្ញាណស្ស មត្តកប្បត្តិយា សាវកេសុ អគ្គធម្មាធិគមេន
អគ្គជ្ជានេ វិចារិ អភិនិហារមហាន្តតាសាមញ្ញេន “មហាសាវកា”តិបិ វុច្ឆន្តិ,
ឥតវេ បន បកតិសាវកេហិ សាតិសយំ មហាភិនិហារា។ តថា ហិ តេ
បទុមុត្តរស្ស ភក្តវតោ កាលេ កតបណិជានា, តតោ ឯវ សាតិសយំ
អភិញ្ញាសមាបត្តិសុ វសិនោ បភិន្នប្បដិសម្ពិទា ច។ កាមំ សព្វេបិ អរហន្តោ
សីលវិសុទ្ធិអាទិកេ សម្មាទេត្វា ចតុសុ សតិបដ្ឋានេសុ សុប្បតិដ្ឋិតចិត្តា សត្ត
ពោជ្ឈង្គេ យថាភូតំ ភាវេត្វា មគ្គប្បដិចាជិយា អនវសេសតោ កិលេសេ
ខេបេត្វា អគ្គជលេ បតិជ្ជហន្តិ, តថាបិ យថា សទ្ធាវិមុត្តតោ ទិដ្ឋិប្បត្តស្ស,
បញ្ញាវិមុត្តតោ ច ឧកតោភាគវិមុត្តស្ស បុព្វភាគការីនាវិសេសសិទ្ធា
មគ្គការីនាវិសេសោ, ឯវ អភិនិហារមហាន្តតុបុព្វយោគមហាន្តត្វា ហិ
សសន្តានេ សាតិសយស្ស គុណាវិសេសស្ស និច្ឆាទិតត្តា សីលាធិហិ គុណេហិ
មហន្តា សាវកាតិ មហាសាវកា។ តេសុយេវ បន យេ ពោធិបក្ខិយធម្មេសុ
ចាមោក្ខភាវេន ធុរក្ខតានំ សម្មាទិដ្ឋិសង្កប្បាទីនំ សាតិសយំ
កិច្ចានុការិនិប្បត្តិយា ការណាភូតាយ តជ្ជាភិនិហារាភិនិហាយ សក្កច្ចំ និរន្តរំ
ចិរកាលសម្ភារីតាយ សម្មាបដិបត្តិយា យថាក្កមំ បញ្ញាយ សមាធិស្មិញ្ច
ឧក្កជ្ជចារមិប្បត្តិយា សវិសេសំ សព្វគុណេហិ អគ្គភាវេ វិចារ, តេ
សាវិបុត្តមោគ្គល្លាណា។ ឥតវេ អដ្ឋសត្តតិ ថេរា សាវកចារមិយា មត្តកេ
សព្វសាវកានំ អគ្គភាវេន អដ្ឋិតត្តា “មហាសាវកា”ឥច្ឆេវ វុច្ឆន្តិ។
បកតិសាវកា បន អភិនិហារមហាន្តត្តាភាវតោ បុព្វយោគមហាន្តត្តាភាវតោ

ច “សត្តសាវកា” ឥច្ឆេវ វុច្ឆន្តិ។ តេ បន អត្តសាវកាវិយ មហាសាវកាវិយ ច ន
បរិមិតា, អថ ខោ អនេកសតា អនេកសហស្សា។

វយតីតិ វយោ, អាទិមជ្ឈបរិយោសានេសុ កត្តចិ អបរិកិលមន្តោ
អវិត្តាយន្តោ តេ គន្ថេ សន្តានេតិ បណោតីតិ អត្តោ។ ទ្វេ បដិសេធា បកតី
គមេន្តីតិ ទស្សេតុំ “អវយោ ន ហោតី” តិ វត្វា តត្ថ អវយំ ទស្សេតុំ “អវយោ
នាម... បេ... ន សក្កោតី” តិ វុត្តំ។

ឥធាតិ ឥមស្មី សុត្តេ។ ឯតន្តិ “វិវិច្ឆេវ កាមេហី” តិ អាទិវចនំ។
តតិយវិជ្ជាធិកមាយ បដិបត្តិក្កមោ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៧០) សាតិសយំ
វិត្តាវតោ, តថា ឥធ អវត្តកាមតាយ ភយកេវវសុត្តាទីសុ (ម. និ. ១.៣៤
អាទយោ) វិយ សង្ខេបតោ ច វត្តកាមតាយ “ទិដ្ឋវិជ្ជាន” មិច្ឆេវ វុត្តំ។

វិជ្ជាតិ បុព្វេនិវាសប្បជីវ្ហាទកស្ស មោហក្ខន្ធស្ស វិជ្ជនជ្ជនបិ វិជ្ជា។ មោហោ
បដិវ្ហាទកជ្ជន តមោតិ វុច្ឆតិ តមោវិយាតិ កត្វា។ កាតត្ថតោ ករណំ,
ឱភាសោវ ករណំ ឱភាសករណំ, អត្តនោ បច្ឆយេហិ ឱភាសភាវេន
និព្វត្តតត្ថជ្ជនាតិ អត្តោ។ អយំ អត្តោតិ អយមេវ អធិប្បតត្តោ។
បសំសាវចនន្តិ តស្សេវ អត្តស្ស ថោមនាវចនំ បដិបក្ខវិធមនបវត្តិវិសេសានំ
ពោធនតោ។ យោជនាតិ បសំសាវសេន វុត្តបទានំ អត្តទស្សនវសេន
វុត្តបទស្ស ច យោជនា។ អវិជ្ជាវិហតាតិ ឯតេន វិជ្ជនជ្ជនវិជ្ជាតិ អយម្យិ អត្តោ
ទីបិតោតិ ទដ្ឋតំ។ យស្មាវិជ្ជា ឧប្បន្នាតិ ឯតេន វិជ្ជាបដិបក្ខា អវិជ្ជា, បដិបក្ខតា
ចស្ស បហាតត្ថភាវេន វិជ្ជាយ ច បហាយកភាវេនាតិ ទស្សេតិ។ ឥតវស្មីម្យិ
បទទ្ធយេតិ “តមោវិហតោ, អាលោកោ ឧប្បន្នោ” តិ បទទ្ធយេបិ។ ឯសេវ
នយោតិ យថាវុត្តយោជនំ អតិទិសតិ។ តត្ថាយំ យោជនា - ឯវំ អធិកតវិជ្ជស្ស
តមោវិហតោវិទូស្តោ។ កស្មា? យស្មា អាលោកោ ឧប្បន្នោ ញាណាលោកោ

ចាតុក្ខតោតិ។ បេសិតត្ថស្សាតិ យថាធិប្បតត្ថសិទ្ធិប្បត្តិ វិស្សជ្ជចិត្តស្ស,
បឋមវិជ្ជាធិគមាយ បេសិតចិត្តស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

វិបស្សនាចាកន្តិ ឥមីនា តស្ស ឈានចិត្តស្ស និព្វេជភាគិយតមាហ។
វិបស្សនា តិវិធា វិបស្សកបុគ្គលភេទេន។ មហាពោធិសត្តានញ្ចិ
បច្ឆេកពោធិសត្តានញ្ចិ វិបស្សនា ចិន្តាមយញ្ញាណាសំវឿតត្តា
សយម្ពញ្ញាណាភូតា, ឥតវេសំ សុតមយញ្ញាណាសំវឿតត្តា
បរោបទេសសម្ពុតា។ សា “ឋបេត្វា នេវសញ្ញាណាសញ្ញាយតនំ
អវសេសរូបាបជ្ឈាននំ អញ្ញាតរតោ វុដ្ឋាយា” តិអាទិនា អនេកជា
អរូបមុខវសេន ចតុធាតុវត្ថានេ វុត្តានំ តេសំ តេសំ ធាតុបរិក្កហមុខានំ
អញ្ញាតមុខវសេន ច អនេកធាវ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៣០៦) នាធានយតោ
វិភាវិតា។ មហាពោធិសត្តានំ បន ចតុវិសតិកោធិសតសហស្សមុខេន
បភេទគមនតោ នាធានយំ សព្ពញ្ញាតញ្ញាណាសន្និស្សយស្ស
អរិយមគ្គញ្ញាណាស្ស អធិដ្ឋានភូតំ បុព្ពភាគញ្ញាណាគព្ពំ គណ្ណាបេន្តំ បរិចាកំ
គច្ឆន្តំ បរមគម្ពីរំ សណ្តាសុខុមតរំ អនញ្ញាសាធារណំ វិបស្សនាញ្ញាណំ ហោតិ,
យំ អដ្ឋកថាសុ “មហាវជិរញ្ញាណា” ន្តិ វុច្ឆតិ។ យស្ស ច បវត្តិវិភាគេន
ចតុវិសតិកោធិសតសហស្សប្បភេទស្ស ចាទកកាវេន សមាបដ្ឋិយមាណា
ចតុវិសតិកោធិសតសហស្សសម្ពា នេវសិកំ សត្តំ វុឡញ្ញនកសមាបត្តិយោ
វុច្ឆន្តិ, ស្វាយំ ពុទ្ធានំ វិបស្សនាចារោ បរមត្ថមញ្ញាសាយំ វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណនាយំ
(វិសុទ្ធិ. មហាដ. ១.១៤៤) ទស្សិតោ, អត្ថិកេហិ តតោ គហោតញ្ញោតិ។ ឥធិ បន
សាវកានំ វិបស្សនាចារំ សន្ធាយ “វិបស្សនាចាក” ន្តិ វុត្ថំ។

កាមំ ហេដ្ឋិមមគ្គញ្ញាណានិបិ អាសវានំ ខេបនញ្ញាណានិ វេ,
អនវសេសតោ បន តេសំ ខេបនំ អគ្គមគ្គញ្ញាណានេវាតិ អាហ

“អរហត្តមគ្គញ្ញាណត្ថាយា”តិ។ អាសវវិជានសនតោតិ អាសវាណំ និស្សេសំ
សមុច្ឆិននតោ។ អាសវាណំ ខយេ ញ្ញាណំ អាសវក្ខយញ្ញាណាន្តិ ទស្សន្តោ “តត្រ
ចេតំ ញ្ញាណា”ន្តិ វត្ថា “ខយេ”តិ អាធារេ ភុម្មំ, នវិសយេតិ ទស្សន្តោ “តត្ថ
បរិយាបន្នត្ថា”តិ អាហា។ អភិនិហារតីតិ អភិមុខំ និហារតិ, យថា មគ្គាភិសមយោ
ហោតិ, សវនំ តទភិមុខំ បវត្តេតិ។ ឥទំ ទុក្ខន្តិ ទុក្ខស្ស អរិយសច្ចស្ស តទា
ភិក្ខុនា បច្ចក្ខតោ គហិតភាវទស្សនំ។ ឯត្ថកំ ទុក្ខន្តិ តស្ស បរិច្ឆិដ្ឋ
គហិតភាវទស្សនំ។ ន ឥតោ ភិយ្យោតិ តស្ស អនវសេសតោ
គហិតភាវទស្សនំ។ តេនាហ “សព្ពម្មិ ទុក្ខសច្ច”ន្តិអាទិ។
សវសលក្ខណបដិវេជនាតិ សភាវសម្ពាតស្ស លក្ខណស្ស អសម្មោហតោ
បដិវិជ្ឈនេន។ អសម្មោហបដិវេជនាតិ ច យថា តស្មី ញ្ញាណោ បវត្តេ បច្ឆា
ទុក្ខសច្ចស្ស សរូទាទិបរិច្ឆេទេ សម្មោហោ ន ហោតិ, តថា បវត្តិ។ តេនេវាហ
“យថាភូតំ បជាធាតី”តិ។ ទុក្ខំ សមុទេតិ ឯតស្មាតិ ទុក្ខសមុទយោ។ យំ វានំ
បត្វាតិ យំ និព្វានំ មគ្គស្ស អារម្មណបច្ចយដ្ឋេន ការណភូតំ អាគម្ម។ បត្វាតិ ច
តទុកយវតោ បុគ្គលស្ស បវត្តិយាតិ កត្វា វុត្តំ។ បត្វាតិ វា ចាបុណនហេតុ។
អប្បវត្តិន្តិ អប្បវត្តិនិមិត្តំ។ តេ វា ន បវត្តន្តិ ឯត្ថាតិ អប្បវត្តិ, និព្វានំ។ តស្សាតិ
ទុក្ខនិរោធស្ស។ សម្មាបកន្តិ សច្ចកិរិយាវសេន សម្មទេវ ចាបកំ។

កិលេសវសេនាតិ អាសវសម្ពាតកិលេសវសេន។ យស្មា អាសវាណំ
ទុក្ខសច្ចបរិយាយោ តប្បវិយាបន្នត្ថា សេសសច្ចានព្វា
តំសមុទយាទិបរិយាយោ អត្ថិ, តស្មា វុត្តំ “បរិយាយតោ”តិ។ ទស្សន្តោ
សច្ចានីតិ យោជនា។ អាសវានព្វោត្ថ គហាណំ “អាសវាណំ ខយញ្ញាណាយា”តិ
អារទ្ធត្ថា។ តថា ហិ “កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតី”តិអាទិនា អាសវវិមុត្តិសីសេនេវ
សព្ពកិលេសវិមុត្តិ វុត្តា។ “ឥទំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ បជាធាតី”តិអាទិនា
មិស្សកមគ្គោ ឥធ កថិតោតិ “សហវិបស្សនាយ កោដិប្បត្តំ មគ្គំ កថេសី”តិ

រុំត្រង់។ ជានតោ បស្សតោតិ ឥមិនា បរិញ្ញាសច្ចិកិរិយាការៈនាភិសមយោ រុំត្រង់។
វិមុច្ចតីតិ ឥមិនា បហានាភិសមយោ រុំត្រង់តិ អាហា “ឥមិនា មគ្គកូណំ
នស្សេតិ”តិ។ ជានតោ បស្សតោតិ វា ហេតុនិទ្ទេសោ។ យំ ជាននហេតុ
កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតីតិ យោជនា។ ធម្មានញ្ញំ សមាណកាលិកានម្បិ
បច្ចយបច្ចយុប្បន្នតា សហជាតកោដិយា លព្ពតិ។ ភវាសវគ្គហណេនេវ ឯត្ថ
ភវរាគស្ស វិយ ភវទិដ្ឋិយាបិ សមវរោធាតិ ទិដ្ឋាសវស្សបិ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។

ខីណា ជាតីតិអាទិហិ បទេហិ។ តស្សតិ បច្ចវេក្ខណាញាណស្ស។ ភូមិន្ទិ
បវត្តិដ្ឋានំ។ យេនាធិប្បាយេន “កតមា បនស្ស”តិអាទិនា ចោទនា កតា, តំ
វិវរេន្តោ “ន តាវស្ស”តិអាទិមាហា។ តត្ថ ន តាវស្ស អតីតា ជាតិ ខីណា
មគ្គការៈនាយាតិ អធិប្បាយោ។ តត្ថ ការណាមាហា “បុព្វេវ ខីណត្តា”តិ។ ន
អនាគតា អស្ស ជាតិ ខីណាតិ យោជនា។ ន អនាគតាតិ ច
អនាគតការៈសាមញ្ញំ គហេត្វា លេសេន ចោទេតិ។ តេនាហា “អនាគតេ
វាយាមាការៈតោ”តិ។ អនាគតវិសេសោ បនេត្ថ អធិប្បតោ, តស្ស ខេបនេ
វាយាមោ លព្ពតេវ។ តេនាហា “យា បន មគ្គស្ស”តិអាទិ។
ឯកចតុបញ្ចវេការភវេស្វតិ ភវត្ថយគ្គហណំ រុំត្រង់យេន អនវសេសតោ
ជាតិយា ខីណាការៈនស្សនត្ថំ។ តន្តិ យថាវុត្ថំ ជាតី។ សោតិ ខីណាសវេ ភិក្ខុ។

ព្រហ្មចរិយវាសោ នាម ឥធ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស និព្ពត្តនមេវាតិ អាហា
“បរិវុត្ថ”ន្តិ។ សម្មាទិដ្ឋិយា ចតុសុ សច្ចេសុ បរិញ្ញាទិកិច្ចសាធនវសេន
បវត្តមាធាយ សម្មាសង្កប្បាទីនម្បិ ទុក្ខសច្ចេ បរិញ្ញាភិសមយានុគុណា បវត្តិ,
ឥតវេសុ ច សច្ចេសុ នេសំ បហានាភិសមយាទិវសេន បវត្តិ ចាកជា ឯវ។ តេន
រុំត្រង់ “ចតុសុ សច្ចេសុ ចតុហិ មគ្គហិ

បរិញ្ញាបហានសង្ឃិកិរិយាការៈនាភិសមយវសេនា"តិ។

បុព្វជ្ជនកល្យាណកាធម្មោតិ អាទិ-សន្តោសសត្តសេខំ សង្កណ្ណាតិ។

ឥត្តត្ថាយាតិ ឥមេ បកាវា ឥត្តំ, តព្ពាវោ ឥត្តត្តំ, តទត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តេ
បន បកាវា អរិយមគ្គព្យាបារក្ខតា បរិញ្ញាធម្មោ ឥធាធិប្បតាតិ អាហា
“ឃរិសោធិសវិធកិច្ចការាយា”តិ។ តេ ហិ មគ្គំ បច្ចវេក្ខតោ មគ្គានុការេន
ចាកជា ហុត្វា ឧបជ្ឈហន្តិ, បរិញ្ញាធិសុ ច បហានមេវ បធានំ តទត្តត្ថា
ឥតវេសន្តិ អាហា “កិលេសក្ខយាយ វា”តិ។ បហីនកិលេសបច្ចវេក្ខណាវសេន
វា ឯតំ វុត្តំ។ ធុតិយវិកប្ប ឥត្តត្ថាយាតិ និស្សក្កេ សម្បទានវចនន្តិ អាហា
“ឥត្តការតោ”តិ។ អបរន្តិ អនាគតំ។ ឥមេ បន ចរិមកត្តការសង្ខតា
បញ្ចក្ខន្ធា។ បរិញ្ញតា តិជ្ជន្តិ ឯតេន តេសំ អប្បតិជ្ជតំ ទស្សតិ។
អបរិញ្ញាមូលកា ហិ បតិជ្ជា។ យថាហា “កតធឿការេ បេ, ភិក្ខុវេ, អាហារេ អត្ថិ
រាគោ, អត្ថិ នន្ទិ, អត្ថិ តណ្ហា, បតិជ្ជតំ តត្ថ វិញ្ញាណំ វិរុទ្ធិ”ន្តិអាទិ (សំ. និ. ២.៦៤;
កថា. ២៩៦; មហានិ. ៧)។ តេនេវាហា - “ធិន្ធមូលកា វុត្តាវិយា”តិអាទិ។

យស្សាតិ បុព្វជ្ជនស្ស។ តស្ស ហិ សីលំ កធានិ វឌ្ឍតិ, កធានិ ហាយតិ។
សេក្ខាបិ បន សីលេសុ បរិបូរការិណោវ, អសេក្ខេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ តេនាហា
“ធិណាសវស្សា”តិអាទិ។ វសិប្បត្តន្តិ វសីការប្បត្តំ។ សុដ្ឋសមាហិតន្តិ
អគ្គជលសមាធិនា សម្មនេវ សមាហិតំ។ ធិតិសម្បន្នន្តិ អគ្គជលធិតិយា
សមន្នាគតំ។ មច្ចំ ជហិត្វា បិតន្តិ អាយតី បុនព្ពវាការតោ វុត្តំ។ កបំ
បុនព្ពវាការោតិ អាហា “សព្ពេ ចាបធម្មេ បជហិត្វា បិត”ន្តិ។ សព្ពស្សបិ
ព្រោយ្យធម្មស្ស ចតុសច្ចន្តោគធាត្វា វុត្តំ “ពុទ្ធន្តិ ចតុសច្ចពុទ្ធ”ន្តិ។ ពុទ្ធសាវកាតិ
សាវកពុទ្ធា នមស្សន្តិ, បកេវ ឥតរា បជា។ ឥតរា ហិ បជា សាវកេបិ នមស្សន្តិ។
ឥតិ ឯត្ថកេន ហីនេន សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស វសេន កាថានំ អត្ថំ វត្វា ឥធានិ

សាវកស្សបិ វសេន អត្ថំ យោជេត្វា ទស្សត្ថំ “អថ វា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ សាវកោបិ
តោតមោ មុខនិព្ពេត្តន សម្មត្តន សម្ពន្ធន, យតោ សព្វេបិ អរិយសាវកា
ភគវតោ ឡិវសបុត្តាតិ វុច្ឆន្តិទិ។

និវុស្សតីតិ និវាសោ, និវុត្តោ ខន្ធសន្តានោតិ អាហា “និវុត្តក្ខន្ធហរម្បរ” ត្ថិ។
អវេតិ, អវេទីតិ ចាបទ្វយេនបិ បុព្វេនិវាសញ្ញាណស្ស កិច្ចសិទ្ធិយេវ ទស្សតិ។
ឯកត្តកាយឯកត្តសញ្ញាភាវសាមញ្ញតោ វេហប្បលាបិ ឯត្ថេវ សង្កហំ គច្ឆន្តិទិ
“ធន កាមាវចរេ, នវ ព្រហ្មលោកេ” ឥច្ឆេវ វុត្ថំ។ ឥតវេ បន អបច្ឆរការតោ ន
វុត្តា។ ឯកច្ឆានំ អរិសយភាវតោ ច អវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ជាតិ ឡិយតិ ឯតេនាតិ
ជាតិក្ខយោ, អរហត្តន្តិ អាហា “អរហត្ថំ បត្តោ” តិ។ “អភិញ្ញាយា” តិ វត្តព្ពេ
យការលោបេន “អភិញ្ញា” តិ និទ្ទេសោ កតោតិ អាហា “ជានិត្វា” តិ។
កិច្ចវោសានេនាតិ ចតូហិ មគ្គហិ កត្តព្ពស្ស សោឡិសវិធស្ស កិច្ចស្ស
បរិយោសានេន។ វោសិតោតិ បរិយោសិតោ, និដ្ឋិតោតិ អត្តោ។ មោនេយ្យេន
សមន្នាគតោតិ កាយមោនេយ្យធិហិ សមន្នាគតោ។ លបិតំ លបតីតិ
លបិតលាបនោ។ អត្ថបច្ឆក្ខតោ ញត្វាតិ ឥមិនា តេសំ វិជ្ជានំ បដិលទ្ធការំ
ធិបេតិ។

តិកក្កោសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ជាណុស្សោណិសុត្តវណ្ណានា

២០. នវមេ ទេយ្យធម្មស្សេតំ នាមន្តិ យាគំ ករោន្តេន ទាតព្ពទេយ្យធម្មំ
សន្ធាយ វទតិ តទញ្ញស្ស ចាឡិយំ ទេយ្យធម្មគ្គហណោនេវ គហិតត្តា។
មតកកត្តន្តិ មតកេ ឧទ្ទិស្ស ទាតព្ពភត្តំ, បិតុបិណ្ឌន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ វេបុរិសានន្តិ

វិសិដ្ឋបុរិសានំ, ឧត្តមបុរិសានន្តិ អត្ថោ។ សព្វមេតំ ទានន្តិ យថាវុត្តកេនំ
យញ្ញសទ្ធាទិទានំ។

ជាណាស្សោណិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សង្ការវសុត្តវណ្ណានា

២១. ទសមេ ជីណ្ណានំ ហត្ថិសាលាទីនំ បដិសង្ខរណំ បុន ចាកតិកករណំ
ជីណ្ណាបដិសង្ខរណំ, តស្ស ការកោ ជីណ្ណាបដិសង្ខរណាការកោ។
ពាហិរសមយេតិ សត្តសាសនតោ ពាហិរេ អញ្ញតិតិយសមយេ។
សព្វចតុក្កោនាតិអាទិសុ សព្វេសុ ធូបទចតុប្បទាទិភេទេសុ ចាលោសុ
ឯកេកស្មី ចត្តារោ ចត្តារោ ចាលោ វេទិត្វា យជិតព្ពំ យញ្ញំ សព្វចតុក្កំ នាម។
សេសេសុបិ ឥមីនា នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ យស្ស វា តស្ស វាតិ និស្សក្កេ
សាមិវចនន្តិ អាហា “យស្មា វា តស្មា វា”តិ។ ឯវមស្សយន្តិ ឯត្ថ អស្សតិ
និចាតមត្តន្តិ អាហា “ឯវំ សន្តេបិ អយ”ន្តិ។

វង្សេន្តោតិ បដ្ឋបេន្តោ។ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស ឱកធំ មូលំ បតិជ្ជាភូតំ
ព្រហ្មចរិយោគធំ។ តេនាហា “អរហត្តមគ្គសង្ខាតស្ស”តិអាទិ។ ឧក្កដ្ឋនិទ្ទេសេន
ចេត្ត អរហត្តមគ្គស្សេវ គហណំ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឧត្តមំ បតិជ្ជាភូតំ
អារម្មណ្ឌបនិស្សយភាវេន។

អប្បេហិ វេយ្យាវច្ឆករាទីហិ អត្ថោ ឯតិស្សតិ អប្បជ្ជា ត្ថ-ការស្ស ដ្ឋ-ការំ
កត្វា។ តេនាហា “យត្ថ ពហូ”តិអាទិ។ យត្ថាតិ យស្សំ បដិបទាយំ។ អប្បោ
សមារម្មោ ឯតស្សតិ អប្បសមារម្មោ។ ចាសំសាតិ បសំសារហា។ ឯតំ យេវ
កថាបេស្សមីតិ ឯតេនេវ ព្រាហ្មណេន កថាបេស្សមិ។

សោយ្យនាតិ និទ្ទាយ។ បមាទេនាតិ ជាតិវិយាទីសុ អនុយុញ្ញនតោ
សតិវិប្បវាសលក្ខណេន បមាទេន។ បច្ចនីកបដិហារណាវសេនាតិ
បដិបក្ខាបនយនវសេន។ តថា ហិ ភគវតោ ច សាសនស្ស ច បដិបក្ខា
តិត្តិយា, តេសំ ហារណតោ បដិហារិយំ។ តេ ហិ ទិដ្ឋិហារណាវសេន
ទិដ្ឋិប្បកាសនេ អសមត្ថភាវេន ច ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនីហិ ហរិតា អបនីតា
ហោន្តិតិ។ “បដិ”តិ វា អយំ សន្នេ “បច្ឆា”តិ ឯតស្ស អត្ថំ ពោធិតិ “តស្មី
បដិបវិជ្ជស្មី, អញ្ញោ អាគញ្ញា ព្រាហ្មណោ”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៩៨៥; ចូឡនិ.
វត្ថុគាថា ៤) វិយ, តស្មា សមាហិតេ ចិត្តេ វិគតូបក្កិលេសេ កតកិច្ចេន បច្ឆា
ហរិតតំ បវត្តតត្ថានិ បដិហារិយំ, អត្ថនោ វា ឧបក្កិលេសេសុ
ចតុត្ថជ្ឈានមគ្គេហិ ហរិតេសុ បច្ឆាហារណំ បដិហារិយំ,
ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនិយោ ច វិគតូបក្កិលេសេន កតកិច្ចេន ច សត្តហិតត្ថំ
បុន បវត្តតត្ថា, ហរិតេសុ ច អត្ថនោ ឧបក្កិលេសេសុ បរសត្ថានំ
ឧបក្កិលេសហារណានិ ហោន្តិតិ បដិហារិយានិ ភវន្តិ, បដិហារិយមេវ
ចាដិហារិយំ។ បដិហារិយេ វា ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនិសមុទាយេ ភវំ ឯកេកំ
ចាដិហារិយន្តិ វុច្ចតិ។ បដិហារិយំ វា ចតុត្ថជ្ឈានំ មគ្គោ ច បដិបក្ខហារណតោ,
តត្ថ ជាតំ និមិត្តភូតេ, តតោ វា អាគតន្តិ ចាដិហារិយំ។

អាគតនិមិត្តនាតិ អាគតាការសល្លក្ខណាវសេន។ ឯស នយោ
សេសេសុបិ។ ឯកោ រាជាតិ ទក្ខិណមជ្ជរាជបតិ ឯកោ បណ្ឌរាជា។ ឯវម្បិ តេ
មនោតិ ឥមិនា អាការេន តវ មនោ បវត្តោតិ អត្តោ។ តេន បការេន បវត្តោតិ
អាហា “សោមនស្សិតោ វា”តិអាទិ។ សាមញ្ញោជាតនាវិសេសេ អវតិជ្ជតិ
អធិប្បាយេនេវ វុត្ថំ។ “ឯវំ តវ មនោ”តិ ឥទ្ធិ មនសោ
សោមនស្សិតតាទិមត្តទស្សនំ, ន បន យេន សោ សោមនស្សិតោ វា
នោមនស្សិតោ វា, តំទស្សនំ។ សោមនស្សក្កហណេន ចេត្ត តទេកដ្ឋា

រាគាធយោ សទ្ធាធយោ ច ធនស្សិតា ហោន្តិ, ទោមនស្សគ្គហលោន
ទោសាធយោ។ ធុតិយន្តិ “ឥត្ថម្បី តេ មនោ” តិ បទំ។ ឥតិបីតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្តោ
និធនស្សនត្ថោ “អត្ថិតិ ខោ, កច្ចាន, អយមេកោ អន្តោ” តិ អាទីសុ (សំ. និ. ២.១៥;
៣.៩០) វិយ។ តេនាហា “ឥមញ្ច ឥមញ្ច អត្ថំ ចិន្តយមាន” ន្តិ។ បិ-សន្តោ
វុត្ថត្ថសម្បជ្ឈានត្ថោ។

កថេន្តានំ សុត្វាតិ កថេន្តានំ សទ្ធិំ សុត្វា។ តស្ស វសេនាតិ តស្ស
វិតក្កិតស្ស វសេន។ អដ្ឋការកេនាតិ វិនិច្ឆយ ការកេន។

ន អរិយានន្តិ អរិយានំ មគ្គជលចិត្តំ ន ជាតាតិ តិ អត្ថោ។ តញ្ចា តេន
អនធិគតត្ថោ ចេតោបរិយញ្ញាលោនបិ ន សក្កាវិញ្ញាតុំ, អញ្ចំ បន ចិត្តំ
ជាតាតិយេវ។ ហេដ្ឋិមេ ឧបរិមស្ស ចិត្តំ ន ជាតាតិ តិ អាទីនិបិ មគ្គជលចិត្តមេវ
សន្ធាយ វុត្ថានីតិ វេទិតញ្ញានិ។ សោតាបន្នាធយោបិ ហិ អត្ថនា អធិគតមេវ
មគ្គជលំ បរេហិ ឧប្បាទិតំ សម្មា ចេតោបរិយញ្ញាលោន ជានិតុំ សក្កាន្តិ, ន
អត្ថនា អនធិគតំ។ សព្វេបិ អរិយា អត្ថនោ ជលំ សមាបជ្ឈន្តិ អធិគតត្ថាតិ
ធស្សន្តោ “ឯតេសុ ចា” តិ អាទិមាហា។ យទិ អរិយា អត្ថនា អធិគតជលំ
សមាបជ្ឈន្តិ, ឧបរិមាបិ ហេដ្ឋិមំ ជលំ សមាបជ្ឈន្តិ អធិគតត្ថា
លោកិយសមាបត្តិយោវិយាតិ កស្សចិ អាសង្កា សិយា, តន្តិវត្ថនត្ថមាហា
“ឧបរិមេ ហេដ្ឋិមំ ន សមាបជ្ឈន្តិ” តិ។

ឧបរិមេតិ សកទាគាមិអាទិអរិយបុគ្គលោ។ ហេដ្ឋិមន្តិ សោតាបត្តិជលានី។
ន សមាបជ្ឈន្តិ តិ សតិបិ អធិគតត្ថេ ន សមាបជ្ឈន្តិ។ កស្មាតិ ចេ? ការណាមាហា
“តេសញ្ចី” តិ អាទិ, តេសំ សកទាគាមិអាទីនំ ហេដ្ឋិមា ហេដ្ឋិមា ជលសមាបត្តិ
តេសុ តេសុយេវ ហេដ្ឋិមេសុ អរិយបុគ្គលេសុ បវត្ថតិ, ន ឧបរិមេស្វតិ អត្ថោ។
ឥមីនា ហេដ្ឋិមំ ជលចិត្តំ ឧបរិមស្ស ន ឧប្បជ្ឈន្តិ តិ ធស្សតិ។ កស្មាតិ ចេ?

បុគ្គលនូវការរូបគមនេន បដិប្បស្សន្តត្តា។ ឯតេន ឧបរិមោ អរិយោ ហេដ្ឋមំ
ជលសមាបត្តិ សមាបដ្ឋតិ អត្តនា អធិគតត្តា យថា តំ លោកិយសមាបត្តិន្តិ
ឯវំ បរត្តោ ហេតុ ព្យាភិចារិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ លោកិយជ្ឈានេសុ
បុគ្គលនូវការរូបគមនំ នាម អត្តិ វិសេសាការតោ, ឥធម បន
អសមុគ្គាជិតកម្មកិលេសនិរោធនេន បុព្វជ្ឈនេហិ វិយ សោតាបន្នស្ស
សោតាបន្នាធិហិ សកទាគាមិអាធិនំ បុគ្គលនូវការរូបគមនំ អត្តិ។ យតោ
ហេដ្ឋិមា ហេដ្ឋិមា ជលធម្មា ឧបរូបរិមគ្គធម្មហិ និវត្តិតា បដិបក្ខេហិ វិយ
អភិភូតា អប្បវត្តិធម្មតំយេវ អាបន្នា។ តេនេវ វុត្តំ “បដិប្បស្សន្តត្តា” តិ។

អបិច កុសលកិរិយប្បវត្តិ នាម អញ្ញា, វិចាកប្បវត្តិ ច អញ្ញាតិ
អនន្តរជលត្តា ច លោកុត្តរកុសលានំ ហេដ្ឋិមតោ ឧបរិមោ ភវន្តរគតោ វិយ
ហោតិ។ តំ តំ ជលវសេនេវ ហិ អរិយានំ សោតាបន្នាធិនាមលាកោ។ តេ សចេ
អញ្ញាជលសមដ្ឋិនោបិ ហោន្តិ, សោតាបន្នាធិនាមម្បិ តេសំ អវវត្តិតំ សិយា។
តស្ស តស្ស វា អរិយស្ស តំ តំ ជលំ សទិសន្តិ កត្វា ន ឧបរិមស្ស
ហេដ្ឋិមជលសមដ្ឋិតាយ លេសោបិ សម្បវតិ, កុតោ តស្សា សមាបដ្ឋនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។
ហេដ្ឋិមា ច សោតាបន្នាធម្មោ ឧបរិមំ សកទាគាមិជលាធិ ន សមាបដ្ឋន្តិ
អនធិគតត្តា។ ន ហិ អនធិគតំ សមាបត្តិ សមាបដ្ឋិតុំ សក្កា, តស្មា សព្វេបិ
អរិយា អត្តនោយេវ ជលំ សមាបដ្ឋន្តិតិ និដ្ឋមេត្ត កន្តព្ពំ។

បរត្តន្តាតិ បរត្តកា ហុត្វា, បរត្តនវសេនាតិ អត្តោ។ ឯវន្តិ យថានុសិដ្ឋាយ
អនុសាសនិយា វិធីវសេន បដិសេធវសេន ច បរត្តិតាការបរាមសនំ។ សា ច
សម្មាវិតក្កា នាម មិច្ឆាវិតក្កានព្វា បរត្តិអាការទស្សនវសេន បរត្តិតិ។ តត្ថ
អាធិសំសស្ស អាធិនវស្ស ច វិការនត្ថំ អនិច្ចសញ្ញាមេវ, ន មិច្ចសញ្ញាធិ អត្តោ។
បដិយោគិនិវត្តនត្តព្វំ ឯវ-ការក្កហណំ។ ឥធាបិ ឯវសទ្ធក្កហណាស្ស អត្តោ

បយោជនញា វុត្តនយេនេវ វេទិតតំ។ ឥទ្ធំ-គហណេបិ ឯសេវ នយោ។
បញ្ចកាមគុណារាគន្តិ និទស្សនមត្តំ ទដ្ឋតំ តទញ្ញារាគស្ស ទោសាទិនញ្ច
បហានស្ស ឥច្ឆិតត្តា តប្បហានស្ស ច តទញ្ញារាគាទិទេបស្ស ឧចាយភាវតោ។
តថា វុត្តំ ទុដ្ឋលោហិតវិមោចនស្ស បុព្វទុដ្ឋមំសខេបនូចាយតាវិយ។
លោកុត្តរធម្មមេវាតិ អវជារណំ បដិក្ខេបភាវតោ សាវដ្ឋធម្មនិវត្តនបរំ ទដ្ឋតំ,
តស្ស អធិកម្មចាយានិសំសក្ខតានំ តទញ្ញេសំ អនវដ្ឋធម្មានំ
នានន្តរិយភាវតោ។

ចិន្តាមណីកវិជ្ជាសិក្ខកតន្តិ ឥមិនា “ចិន្តាមណី”តិ ឯវំ លទ្ធនាមា លោកេ
ឯកាវិជ្ជា អត្ថិ, យាយ បរេសំ ចិត្តំ វិជានន្តិទិ ធីបេទិ។ “តស្ស កិរ វិជ្ជាយ
សាធកោ បុគ្គលោ តាទិសេ ទេសកាលេ មន្តំ បរិជប្បិទ្វា យស្ស ចិត្តំ
ជានិតុកាមោ, តស្ស ទិដ្ឋហត្ថាទិវិសេសសញ្ញាននមុខេន ចិត្តាចារំ អនុមិនន្តោ
កថេតី”តិ កេចិ។ អបរេ “វាចំ និច្ឆរាបេទ្វា តត្ថ អក្ខរសល្លក្ខណាវសេនា”តិ
វទន្តិ។

ឥទញ្ច បន សព្ពន្ធិ “ភវំ កោតមោ អនេកវិហិតំ ឥទ្ធវិធំ
បច្ឆនុភោតី”តិ អាទិនយប្បវត្តំ សព្ពម្បិ។

សង្ការវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ព្រាហ្មណវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៧) ២. មហាវគ្គោ

១. តិត្តាយតនសុត្តវណ្ណានា

៦២. ទុតិយស្ស បឋមេ តិត្ថំ នាម ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិយោ តព្វិនិមុត្តស្ស កស្សចិ
ទិដ្ឋិវិប្បន្និតស្ស អភារតោ។ ឯត្ថ ហិ សត្តា តរន្តិ ឧប្បិលវន្តិ ឧម្ពុជ្ជនិមុជ្ជំ ករោន្តិ,
តស្មា “តិត្ថ”ន្តិ វុច្ចតិ។ ចារកមនស្ន័តញ្ចា តរណំ ទិដ្ឋិតតិកានំ នត្ថិ, តត្ថេវ
អបរាបរំ និមុជ្ជនុម្ពុជ្ជនវសេន បិលវនមេវ តេសំ តរណំ នាម។ ឧប្បាទកាតិ
បូរណកស្សចាទយោ។ តិត្ថេ ជាតា តិត្ថិយា, យថាវុត្ថំ វា ទិដ្ឋិតតសន្នាតំ តិត្ថំ
ឯតេសំ អត្ថិតិ តិត្ថិកា, តិត្ថិកា វា តិត្ថិយា។ មនោរមេតិ សាទុជលភវិតតាយ
អភយទិសតាយ ច មនោរមេ។ ឥមេសុយេវ តីសុ ហិ នេសូតិ យថាវុត្ថេសុ
តិត្ថាយតនេសុ។

យោ យថា ជាតាតិ, តស្ស តថា វុច្ចតីតិ ឥមីនា បុគ្គលជ្ឈាសយវសេន តថា
វុត្ថន្តិ ទស្សេតិ។ បុគ្គល-សន្នោ ច តិស្សន្នម្បិ បកតីនំ សាធារណោ, តស្មា
បុរិសគ្គហណោន តតោវិសេសនំ យថា “អដ្ឋ បុរិសបុគ្គលា”តិ។ បដិសិទ្ធិតំ
ករោតីតិ កេវលំ ជាននវសេន វិទិតំ ករោតិ។ អនុកវតិ វាតិ
វិចាកលក្ខណាប្បត្តំ អនុកវតិ។ បុព្វេកតហេតុតិ អន្តោគដាវដាវណំ បទន្តិ
អាហា “បុព្វេកតកម្មបច្ចយេនេវ”តិ។ ឥមីនាតិ “សព្វំ តំ បុព្វេកតហេតុ”តិ
ឥមីនា វេទនេន។ កម្មវេទនន្តិ កុសលាកុសលកម្មសហជំ វេទនំ។ កិរិយវេទនន្តិ
“នេវ កុសលាកុសលា ន ច កម្មវិចាកា”តិ ឯវំ វុត្ថំ កិរិយចិត្តសហជំ វេទនំ។ ន
កេវលញ្ច តេ កម្មកិរិយវេទនា វា បដិក្ខិបន្តិ, អថ ខោ សាសនេ លោកេ ច
ចាកដេ វាតាពាធាធិរោគេ ច បដិក្ខិបន្តិ ឯវាតិ ទស្សេតុ “យេ វា
ឥមេ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ បិត្តសមុដ្ឋានាតិ បិត្តវិការាធិកសម្ពុតា។
អនន្តរទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ សន្និចាតិកាតិ បិត្តាជីនំ តិណ្ណាម្បិ វិការានំ
សន្និចាតតោ ជាតា។ ឧតុបរិណាមជាតិ សីតាធិឧតុនោ វិបរិណាមតោ
វិសមបរិវុត្តិតោ ជាតា។ វិសមបរិហារជាតិ
អសប្បយាហារយោគបដិសេវនវសេន កាយស្ស វិសមំ បរិហារណតោ

ជាតា។ ឱបក្កមិកាតិ ឱបក្កមតោ និព្ពត្តា។ កម្មវិចាកជាតិ កម្មស្ស
វិចាកភូតក្ខន្ធតោ ជាតា។ វិរោធិបច្ចយសមុជ្ជានា ធាតុនំវិការាវត្ថា,
តប្បច្ចយា វា ទុក្ខា វេទនា អាពាធនដ្ឋន អាពាធា, សោ ឯវ វុជ្ជនដ្ឋន រោគោ។
តត្ថ “យោ យាប្បលក្ខណោ, សោ រោគោ, ឥតរោ អាពាធា” តិ វេទន្តិ។
សព្វេសញ្ច នេសំ តំតំធាតុនំវិសមំ អាសន្នការណំ, ន តថា ឥតរាជិ។ តត្ថាបិ ច
បកោចាវត្ថា ធាតុយោ អាសន្នការណំ, ន តថា បរាបច្ចយាវត្ថាតិ ទដ្ឋព្ពំ។
អជ្ជមំយេវ កម្មវិចាកជំ អាពាធំ សម្បជិដ្ឋន្តិ “សព្វំ តំ បុព្វេកតហេតុ” តិ
វិបល្លាសក្កាហេន។ “បុព្វេ” តិ បុរាតនស្សេវ កម្មស្ស គហិតត្ថា
ឱបបដ្ឋវេទនីយម្យំ តេ បដិក្ខិបន្តិ តិ វុត្ថំ “ទ្វេ បដិពាហិតា” តិ។ សម្បជិដ្ឋន្តិ តិ
អនុជានន្តិ។

អត្តនា កតមូលកេនាតិ សាហត្ថិកកម្មហេតុ។ អាណាត្ថមូលកេនាតិ
បរស្ស អាណាបនវសេន កតកម្មហេតុ។ ឥមាតិ តិស្សោ វេទនា។ សព្វេ
បដិពាហិតិ សព្វេ រោគេ បដិសេដន្តិ សព្វេសម្បិ តេសំ ឯកេន ឥស្សរេនេវ
និម្មិតត្ថា តព្វាវិការាវសម្បវតោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ សព្វំ បដិពាហិតិ
ហេតុបច្ចយបដិសេដនតោ សព្វំ និសេដន្តិ។

មាតិកំ និក្ខិបិត្វាតិ តិណ្ណាម្យំ វេទានំ អសារការទស្សនត្ថំ ឧទ្ទេសំ កត្វា។
តន្តិ តំ មាតិកំ។ វិភជិត្វា ទស្សេតុន្តិ ទោសទស្សនវសេនេវ វិភាគតោ
ទស្សេតុំ។ លទ្ធិបតិជ្ជាបនត្ថន្តិ អត្តនោ លទ្ធិយា បដិជានាបនត្ថំ។ លទ្ធិតោ លទ្ធិ
សង្គមន្តិ មូលលទ្ធិតោ អញ្ញាលទ្ធិ ឱបគច្ឆន្តិ បដិជានន្តិ។ បុព្វេកតហេតុយេវ
បដិសំវេទេតិ កម្មវេទនម្យំ វិចាកវេទនំ កត្វា វេទន្តិ។ ទិដ្ឋិតតិកា ហិ
ព្យាមូឡ្យចិត្តា កម្មន្តវិចាកន្តរាជិនិ អាសោឡេន្តិ, អសង្ករតោ សញ្ញាបេតុំ ន
សក្កាន្តិ។ យថា ច អកុសលកម្មេ, ឯវំ កុសលកម្មេបិ តិ ទស្សេតុំ “ឯវំ

ចាណាតិចាតា"តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឯវុត្តិយថា បុព្វេកតហេតុ ឯវុ
ចាណាតិចាតិនោ នាម ហោត្តិ, ន ឥនាទិ សយំ កតការណា, ឯវុ
ចាណាតិចាតា វិរមណាម្បិ បុព្វេកតហេតុ ឯវុតិ វិចារិយមា នោ
បុព្វេកតវាទោ អភិរិយវាទោ ឯវុ សម្បជ្ជតិ។

កត្តកម្មតាធន្នោ ន តណ្ហាធន្នោ។ កត្តកម្មតាតិ កាតុមិច្ឆា។
បច្ចត្តបុរិសកាហេតិ តេន តេន បុរិសេន កត្តព្ភកិច្ចំ ន ហោតិ បុព្វេកតហេតុ
ឯវុ សិជ្ឈនតោ។ ឧកយម្បិ តំ ឯស នលព្ភតិ កត្តព្ភករណំ សុចរិតបូរណំ,
អកត្តព្ភអករណំ ធុច្ឆរិតវិរតិ ឥទំ ឧកយម្បិ ឯស នលកតិ។ សមណាបិ ហិ
បុព្វេកតការណាយេវ ហោត្តិ បុព្វេកតការណាយេវ សមណាបិ ហោត្តិ, ន
ឥនាទិ សំវរសមាទានាទិនា។ អស្សមណាបិ បុព្វេកតការណាយេវាតិ
បុព្វេកតការណាយេវ អស្សមណាបិ ហោត្តិ, ន សំវរកេទេន។

យថា បុព្វេកតវាទេ ធន្នវាយាមាទំ អសម្ភវតោ បច្ចត្តបុរិសកាវាទំ
អភាវោ, ឯវុ ឥស្សរនិម្មានវាទេបិ ឥស្សរេនេវ សព្វស្ស និម្មិតភាវានុជាននតោតិ
វុត្តំ “បុព្វេកតវាទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ”តិ។ ឯស នយោ អហេតុកវាទេបិ តិ
អាហា “តថា អហេតុកវាទេបិ”តិ។

ឥមេសន្តិអាទិនា ឥមេសំ តិត្ថាយតនាទំ តុច្ឆាសាវតាយ ជុសកោដ្ឋនេន
កុណ្ណាកមត្តស្សបិ អលាភោវិយ បរមត្ថលេសស្សបិ អភាវោ, តថា
ខន្ធបនកោភាសតោ តេជសោ ជុលិជ្ជមត្តស្សបិ អភាវោវិយ
អនុវេណិកស្សបិ មត្តស្ស អប្បដិលាភោវិយ សទ្ធមត្តំ និស្សាយ មិច្ឆាភាគេន
វិបល្លត្តតាយ ទទ្ធជាតកេ (ជា. ១.២.៤៣-៤៣) សសកសទិសតា ចរិភាវិតា
ហោតិ។ សារការវុត្តិ សីលសារាទិសម្បត្តិយា សារសញ្ញាវំ។ និយ្យានិកការវុត្តិ
ឯកន្តេនេវ វុត្តតោ និយ្យានាវហការំ។ អនិគ្គហិតោតិ ន និគ្គហេតព្ពោ។

តេជោ បា “និគ្គហេតុំ អសក្កណោយេ” តិ។ អសំកិលិដ្ឋោតិ
សំកិលេសវិហិតោ។ តេជោ បា “និគ្គិលេសោ” តិអាទិ។ អនុបវេន្នោតិ ធម្មតោ ន
ឧបវេទិតញ្ចោ។ អប្បដិកុដ្ឋោ នាម អប្បដិសេធនំ វា សិយា អនក្កាសនំ វាតិ
តទុកយំ ធស្សេន្តោ “អប្បដិពាហិតោ អនុបក្កុដ្ឋោ” តិ អាហា។

តស្ស ធម្មស្សាតិ “អយំ ខោ បន, ភិក្ខុវេ” តិអាទិនា ឧទ្ធទស្ស ធម្មស្ស។ បញ្ចំ
បុច្ឆិតាតិ កថេតុកម្មតាវសេន បញ្ចំ បុច្ឆិតា។ យថាបដិចាជិយាតិ មាតិកាយ
យថានិក្ខត្តប្បដិចាជិយា។ ធាតុយោតិ សភាវធារណាដ្ឋេន ធាតុយោ។ តា បន
យស្មា

តណ្ហាទិដ្ឋិកប្បនាបរិកប្បិតអត្តសុភសុខសស្សតាទិបកតិអាទិបុរាទិដីវាទិ
កាយាទិកាវិយ ន ឥច្ឆាសភាវា ទិដ្ឋិអាទិវហិតេហិ

វិមុច្ចមានឧទុម្ពរុបុច្ឆាទិលោកវេហារវត្ថុនិវិយ ច វាចាវត្ថុមត្តា, អថ ខោ
សច្ចបរមត្ថកូតាតិ អាហា “សភាវា” តិ, សច្ចសភាវាតិ អត្តោ។ អត្តនោ សភាវំ
ធារេន្តិ ហិ ធាតុយោ។ និដ្ឋិវនិស្សត្តភាវប្បកាសកោតិ

ពាហិវបរិកប្បិតជីវាភាវប្បកាសកោ

លោកិយមហាជនសំកប្បិតសត្តាភាវប្បកាសកោ ច។ អាករដ្ឋេនាតិ
ឧប្បជ្ឈនដ្ឋានភាវេន។ ឧប្បត្តិដ្ឋានម្យិ ហិ អាករោ អាយតនន្តិ វុច្ចតិ យថា
“កម្ពោជោ អស្សនំ អាយតន” តិ។ មនោបរិចារាតិ តំ តំ អារម្មណំ ឧបេច្ច
មនសោវិវិធចរណាការោ។ កេហិ កត្តាតិ អាហា

“វិតក្កិវិចារចាទេហិ” តិអាទិ។ អដ្ឋាវសសុ ហិ ធម្មតិ ធន សោមនស្សដ្ឋានិយានិ,
ធន ធម្មនស្សដ្ឋានិយានិ, ធន ឧបេក្ខាដ្ឋានិយានីតិ វេ អដ្ឋាវសសុ ហិ ធម្មតិ។

បតិដ្ឋាធាតុតិ សេសកូតត្ថយស្ស ចេវ សព្វចាទារូចានញ្ច បតិដ្ឋាសភាវា
ធាតុ។ ឥមិនា នយេន អាពន្ធនធាតុតិអាទិសុបិ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ អបិ ច

កក្ខណ្ឌការសិទ្ធិ សហជាតិធម្មនុញ្ញ អាជ្ញាភាព បតិដ្ឋានភាព។ ទ្រព្យភាពសិទ្ធិ
សម្បជ្ឈន្តនៃ អាពាហ៍ពិពាហ៍ ឧបត្ថម្ភភាពសិទ្ធិ មុនគ្រប់គ្រងការបំបែកប្រទេស។
បទដ្ឋានភាពសិទ្ធិ ឧបត្ថម្ភភាពសិទ្ធិ រូបវន្ត រូបបរិយល្លោ អាណាសាតិ យេស៊ូ
សោ បរិច្ឆេទ, តេហ្វា សោ អសម្បជ្ឈន្តភាព វត្ថុ “អាណាសាតិ
អសម្បជ្ឈន្តភាព” តិ។ សញ្ញានុវត្តន៍ អាណាសាតិ វិជ្ជាជន្មនាតិ។ វិញ្ញាបនបត្រ
កថាភូមិ វត្ថុ សង្ខេបន្តេតិកាវិញ្ញាបនបត្រ។ សង្ខេបន្តេតិកា កថាភូមិ វត្ថុ
កថាភូមិ វត្ថុ អត្ថសញ្ញាណ អនុសាសន៍បរិយាយនាគារតិ។ តេហ្វា “វិញ្ញាបនបត្រ
វត្ថុ” តិ។ ឧបត្ថម្ភភាព សង្ខេបន្តេតិកាវិញ្ញាបនបត្រ ប។

អនិច្ចាតិ អាណាសាតិ ភូតានិ ឧបត្ថម្ភភាព គហេតព្វតាមត្ថន
“ឧបត្ថម្ភភាព” ឆ្នាំ វត្ថុ វត្ថុ វិញ្ញាបនបត្រ សង្ខេបន្តេតិកា
ឧបត្ថម្ភភាពសាមញ្ញតា។ តេស៊ូ សហជាតិ វេទនា វេទនាភូតានិ សមុទាយ
បរិវត្តន៍បរិយាយ អរិយធម៌ ធម្មនុញ្ញតា យថា “វត្ថុកក្ខណ្ឌ ធម្ម វត្ថុ ធម្ម” ឆ្នាំ
“ជស្ស្វា ប បេតនា ប សង្ខារភូតានិ” តិ វត្ថុ មហាភូមិកត្តា តេស៊ូ តប្បជានត្តា
ប សង្ខារភូតានិ អរិយធម៌ អាណាសាតិមុខ ធម្មនុញ្ញ
នាមាធម្មនុញ្ញតា ប។ រូបភូតានិ បរិវត្តន៍ វត្ថុ ធម្មនុញ្ញ បច្ចុប្បន្ន
និស្សយភូតានិ បច្ចុប្បន្ន។ វិភាគន ធម្មនុញ្ញសាសនា ឧបត្ថម្ភភាព ធម្មនុញ្ញ
“សម្មសន្តបាយ” ឆ្នាំ កត្តា។ អនុក្កមេន បដិបទ្ធមាណាតិ ឯ
កត្តាវិភាគនាសុទ្ធិយំ បិតោ ឧបត្ថម្ភភាព តិស្សន្ត វិសុទ្ធិនំ សម្មាទន្តសេន
វិសុទ្ធិភាពនំ ឧបត្ថម្ភភាពបេតនា។

ជស្ស្វាយតន្ត ជស្ស្វស្ស ឧបត្ថម្ភភាព។ សុវណ្ណាធម្មនុញ្ញ
សុវណ្ណាមណីវគ្គនុញ្ញ។ អាណាសាតិ វិយ ហុតា ឧបត្ថម្ភភាព ឯតាតិ អាណាសាតិ យថា
បក្ខវិចារកជស្ស្វស្ស វិសេសបច្ចុប្បន្ន, ន តថា ឥតរេសន្ត កត្តា វត្ថុ “ឧ

ចក្ខុវិញ្ញាណានី"តិអាធិ។ ឯស នយោ សេសវាវេសុបិ។ ទូត្ថីសាយ
វិចាកដស្សេសុ ទិបញ្ចវិញ្ញាណាសហគតដស្សេ បេបេត្វា សេសា ធាវីសតិ
វិចាកដស្សេ វេទិតញ្ញា។ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ តេន សមាធយោកក្ខមត្តា។
"សន្នេបតោ តាវា"តិ សន្នេបកមំ អារភិទ្វាបិ វិត្តារកថាបេត្ត វុត្តនយត្តា
សុវិញ្ញេយ្យវាតិ វុត្តំ "ហេជ្ជា...បេ... វេទិតញ្ញ"ន្តិ។

សោមនស្សស្ស ឧប្បត្តិជ្ជានភូតំ សោមនស្សជ្ជានិយំ។ តេនាហ
"សោមនស្សស្ស ការណភូត"ន្តិ។ ឧបវិចារតីតិ ឧបេច្ច បវត្តតិ។ សភាវតោ
សន្នេបតោ ច សោមនស្សទិឧប្បត្តិហេតុកា សោមនស្សជ្ជានិយាទិតាតិ អាហ
"ឥដ្ឋំវា ហោតូ"តិអាធិ។ ចតុត្ថំ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ តទវិនាកាវតោ។

អរិយសច្ចានីតិ បុរិមបទេ ឧត្តរបទលោបេនាយំ និទ្ទេសោតិ អាហ
"អរិយភាវករានី"តិអាធិ។ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៥៣១) បកាសិតំ, តស្មា ន ឥធន
បកាសេតព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។ សុខាវពោធនត្ថន្តិ នេសិយមាធាយ វដ្ឋកថាយ
សុខេន អវពោធនត្ថំ។ តេនាហ "យស្ស ហី"តិអាធិ។ ធានសបទន្តិ អវិជ្ជាធិហិ
បទេហិ ធានសបទំ។ បច្ចយវដ្ឋន្តិ បច្ចយប្បពន្ធា។ កថេតុកាមោ ហោតិ
បច្ចយាការមុខេន សច្ចានិ ទស្សេតុកាមតាយ។ គញ្ញាវក្កន្តិវដ្ឋន្តិ
គញ្ញាវក្កន្តិមុខេន វិចាកវដ្ឋំ ទស្សេតិ "គញ្ញស្សាវក្កន្តិ ហោតិ"តិអាធិនា។ តស្មា
បទេត្ថ គញ្ញាវក្កន្តិវសេនេវ វដ្ឋំ ទស្សិតន្តិ អាហ "គញ្ញាវក្កន្តិវដ្ឋស្មី ហី"តិអាធិ។
គញ្ញាវក្កន្តិវដ្ឋស្មីន្តិ មាតុកុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តនវសេន បវត្តធម្មប្បពន្ធា។ ទស្សិតេតិ
ទេសនាវសេន ទស្សិតេ។ បុរិមា ទ្វេ យោនិយោ ឥតរាហិ ឱឡារិកតាយ
បរិព្យត្តតរាតិ វុត្តំ "គញ្ញាវក្កន្តិ...បេ... អវពោធបុម្មី"តិ។

បច្ចយមត្តន្តិ ធន្នំ ធាតុនំ សាធារណំ បច្ចយភាវមត្តំ, ន តេហិ ភាគសោ
និច្ឆាទិយមាធនំ បច្ចយវិសេសំ "កុតោ បទេតំ ធន្នំ ធាតុន"ន្តិ អវិភាគេន វុត្តត្តា។

តេជោបា “ឥន្ទ វុត្ថំ ហោតិ” តិអាទិ។ ន មាតុ ន បិតុ តាសំ ធាតុនំ ឥមស្ស
សត្តស្ស ពាហិរភាវតោ។ គព្ពស្សាតិ ឯត្ថ គព្ពតិ អត្តភាវភាវេន វុត្ថតិ គព្ពោ,
កលលាទិអវត្តោ ធម្មប្បពន្លោ។ តន្និស្សិតត្តា បន សត្តសន្តានោ គព្ពោតិ វុត្តោ
យថា មញ្ចនិស្សិតា “មញ្ចា ឧក្កដ្ឋិ ករោន្តិ” តិ។ តន្និស្សយភាវតោ មាតុកុដ្ឋិ
គព្ពោតិ វុត្ថតិ “គព្ពោ វសតិ មាលាវោ” តិអាទីសុ (ជា. ១.១៥.៣៦៣)។ គព្ពោ
វិយាតិ វា គព្ពោ។ យថា ហិ និវាសជ្ជានតាយ សត្តានំ ឡីវរកោ “គព្ពោ” តិ វុត្ថតិ,
ឯវំ គព្ពសេយ្យកានំ សត្តានំ យាវ អភិជាតិ និវាសជ្ជានតាយ មាតុកុដ្ឋិ
“គព្ពោ” តិ វុត្ថតិ។ ឥធម បន បឋមំ វុត្តអត្ថេនេវ គព្ពោតិ វេទិតព្ពោ។ តេជោបា
“គព្ពោ ច នាមា” តិអាទិ។

និរតិអត្ថេន និរយោ ច សោ យថាវុត្តេន អត្ថេន គព្ពោ ចាតិ និរយគព្ពោ។
ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។ អយំ បន វិសេសោ - ទេវមនុជាធរយោវិយ ឧទ្ធុ
ជីយា អហុត្វា តិរិយំ អញ្ចតា ជីយាតិ តិវច្ឆានា។ តេ ឯវ ខន្ធកោដ្ឋាសភាវេន
យោនិ ច សោ វុត្តនយេន គព្ពោ ចាតិ តិវច្ឆានយោនិគព្ពោ។ បកដ្ឋតោ សុខតោ
អបេតំ អបគមោ បេតកាវោ, តំ បត្តានំ វិសយោតិ បេត្តិវិសយោ, បេតយោនិ។
មនស្ស ឧស្សន្នតាយ សូរភាវាទិគុណោហិ ឧបចិតមានសតាយ
ឧក្កដ្ឋគុណចិត្តតាយ មនុស្សា។ ទិព្ពន្តិ កាមគុណាទីហិ កីឡន្តិ លឡន្តិ
ជោតន្តិ ទេវា។ គព្ពសន្តោ វុត្តនយោ ឯវ។ នាមប្បកាវោតិ យថាវុត្តេន
តទនន្តរកេទេន ច នាមប្បការកោ។ មនុស្សគព្ពោ អធិប្បតោ សុចាកជតាយ
បច្ចក្ខភាវតោ។ ឧក្កន្តិ មាតុកុដ្ឋិ ឧក្កមិត្វាវិយ ឧប្បតិត្វាតិ កត្វា។ និព្ពត្តនំ
និព្ពត្តិ។ ចាតុកាវោ ឧប្បត្តិប្បកាសកោ ច។

សន្និចាតោ នាម អវេកល្លជាតិហីនវេកល្លេតិ ទស្សេតុ “ឥធម
មាតាបិតរោ” តិអាទិ វុត្ថំ។ ឥធាតិ ឥមស្សី សត្តលោកេ។ សន្និបតិកាតិ

សមោធានការតោ សន្និបតិកា សមាគតា សំសិលីដ្ឋា។ ឧត្តន្តិ ឧត្តមតិ
សញ្ញាតបុត្រា។ ឥន្ទ្រ ឧត្តសមយំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន លោកសមញ្ញាករជស្ស
លក្ខន្តិវសមត្ថំ។ មាតុកាមស្ស ហិ យស្មី គព្ពាសហសញ្ញិតេ ឌីកាសេ ធារកោ
និព្ពត្តតិ, តត្ថ មហតិ លោហិតបិដ្ឋកា សណ្ឋាហិត្វា អគ្គហិតបុញ្ញា ឯវ ភិដ្ឋិត្វា
បក្សវតិ, វត្ថុ សុទ្ធិំ ហោតិ បក្សវតលោហិតត្តា អនាមយត្តា ច។ វិសុទ្ធវត្ថុម្ហិ
មាតាបិតុសុ ឯកវាវំ សន្និបតិកេសុ យាវ សត្ត ទិវសានិ ខេត្តមេវ ហោតិ។ សុទ្ធិ
វត្ថុ នហានតោ បរម្យ កតិបយានិ ទិវសានិ គព្ពសណ្ឋាហានតាយ ខេត្តមេវ
ហោតិ បរិត្តស្ស លោហិតលេសស្ស វិជ្ជមានត្តា។ តស្មី សមយេ
ហត្ថក្តាហវេណីក្តាហាទិនា អង្គបរាមសនេនបិ ធារកោ និព្ពត្តតិយេវ។
ឥត្ថិសន្តានេបិ ហិ សត្តបិ ធាតុ លព្ពន្តេវ។ តថា ហិ ចារិកាយ នាភិបរាមសនេន
សាមស្ស ពោធិសត្តស្ស, ទិដ្ឋមង្គលិកាយ នាភិបរាមសនេន (ជា. អដ្ឋ.
៤.១៥.មាតង្គជាតកវណ្ណាន; ម. និ. អដ្ឋ. ២.៦៥) មណ្ឌាព្យស្ស និព្ពត្តិ អហោសិ។
គន្ធនតោ ឧប្បន្នគតិយា និមិត្តបដ្ឋានេន សូចនតោ ទីបនតោ គន្លោតិ
លទ្ធនាមេន ភវកាមិកម្មនា អព្ពតិ បរិត្តតិ គន្ធព្ពោ, តត្ថ
ឧប្បជ្ជមានកសត្តោ។ បច្ចុបដ្ឋិតោ ហោតិ តិ ន មាតាបិតុនំ សន្និបាតំ
ឌីលោកយមាណោ សមីបេ បិតោ បច្ចុបដ្ឋិតោ នាម ហោតិ, កម្មយន្តយន្តិតោ
បន ឯកោ សត្តោ តស្មី ឌីកាសេ និព្ពត្តនកោ ហោតិ តិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។
តថា ហិ តត្របគសត្តោ តត្របបត្តិអាវហន្តកម្មសង្ខារេន បេល្លកយន្តេន
តថត្តាយ បេល្លិតោ ឧបនិតោ វិយ ហោតិ។

វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបន្តិ ឯត្ថ វិញ្ញាណស្ស បច្ចយភាវេន គហិតត្តា
“តយោ អរូបិនោ ខន្ធា” តិ វុត្តំ។ ឥធិ បនវិញ្ញាណំ បច្ចយភាវេន អគ្គហេត្វា
គព្ពោក្កន្តិយា ឯវ បច្ចយភាវេន គហិតត្តា “វិញ្ញាណក្ខន្ធម្យិ បក្ខិបិត្វា” តិ វុត្តំ។

ឥឡូវ បង មនុស្សកត់ស្បែក ឡើងវិញ អង្គុយតែងតែ “កត់ស្បែកកាន់
បងស្និទ្ធកូន” តិ វ៉ុត្តិ។

តណ្ហាយ សមុទ្រសមុទ្រកាល គឺជាតន្ត្រី “ប្រែប្រួល តណ្ហា” តិ វ៉ុត្តិ។ តស្បែក
បងវិកាតិ តស្បែក យថាវុត្តស្បែក ឧត្តសមុទ្រ ឧប្បាទិកា។ ឧត្តនិរោធាតិ ឧត្ត
ឧត្តគ្គហិរោធា តណ្ហាបិ គឺជាតន្ត្រី អាហា “តេសំ ទិដ្ឋម្បិ... បេ...
ឧត្តនិរោធា” តិ។ អរិសេសេន ហិ តេភូមកវដ្ត ឥឡូវ ឧត្តនិ អង្គុយតែងតែ។ អង្គ វា
ឧត្តស្បែក អង្គុយតែងតែនិរោធា តណ្ហាវិកាយ តណ្ហាយ អង្គុយតែងតែនិរោធានិរោធា
ហោតិ តិ វ៉ុត្តិ “តេសំ ទិដ្ឋម្បិ... បេ... ឧត្តនិរោធា” តិ។ អង្គុយតែងតែនិរោធាតិ ប
អង្គុយតែងតែនិរោធានិរោធា ឧត្តនិរោធា ឧត្តនិរោធា។

“តត្ថ វុត្តនិរោធា វេទិតត្ថ” តិ វុត្តា ឧត្តនិរោធា បាទិយា បាទិយា អាការកេនិ
ឧត្តនិរោធា “អយំ បងវិសេសេ” តិ អាហា។ តត្ថាតិ វិសេសេនិរោធា។ ឥឡូវ ឥឡូវ
សុត្ថា។ អរិដ្ឋាយ ត្រូវតិ អរិដ្ឋាយ តុ ឯវ។ អសេសវិរោធានិរោធាតិ ឯវ
អង្គុយតែងតែ សម្បាយ វិរោធាតិ ឯវតេនាតិ វិរោធា, មត្តា, តស្បែក វិរោធាសម្បាយ
មត្តន អសេសនិរោធា អសេសេនិរោធា និរោធា សមុទ្រនិរោធា ឯវមត្ត អត្តា
ឧត្តនិរោធា។

សកលស្បែក អង្គុយតែងតែស្បែក។ កេនិរោធាតិ វា សុទ្ធស្បែក,
បាទិយា តស្បែក ឯវតិរោធាតិ អត្តា។ ឯវតិរោធាតិ វុត្តនិ “និរោធា
និរោធា” តិ ឥឡូវ អត្តនិរោធា។ អរហត្តម្បិ និរោធាតិ វុត្តនិ និរោធានិរោធា ឧប្បនិរោធា។
និរោធាម្បិ និរោធាតិ វុត្តនិ អរិដ្ឋាធិនំ និរោធាស្បែក និរោធាតាវតា អរិដ្ឋាធិនំ
និរោធានិរោធាតិ ឯវតិរោធាតិ កត្វា។ ឯវតិរោធាតិ ឯវតិរោធាតិ អរិដ្ឋាធិនំ
អង្គុយតែងតែនិរោធា និរោធាតាវតា ឯវតិរោធាតិ។ និរោធាម្បិ សម្បាយ, ឯ បង
អរហត្តនិរោធា អង្គុយតែងតែ។ សកាវត្ថុនិរោធា ឯវតិរោធា ឯវតិរោធា ឯវតិរោធា

ឧបាសិកាការៈប្បកាសនេន អត្តសភាវិការៈនេនេវ ហោតីតិ អាហា “និគ្គណ្ឌោន្តោ ហី”តិអាធិ។

តិក្ខាយតនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. កយសុត្តវណ្ណានា

២៣. ទុតិយេ បរិក្ខាតុំ សមត្ថភាវេនាតិ ឧប្បន្នកយតោ រក្ខិតុំ សមត្ថភាវេន។ នត្ថិ ឯត្ថ មាតាបុត្តំ អញ្ញមញ្ញំ តាយិតុំ សមត្ថន្តិ អមាតាបុត្តានិ, តានិយេវ អមាតាបុត្តិកានិ។ តេនាហា “នត្ថិ ឯត្ថា”តិអាធិ។ យន្តិ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនន្តិ អាហា “យស្មី សមយេ”តិ។ មាតាបិ បុត្តំ បស្សិតុំ នលភតិ, បរិក្ខាតុំ ន សមត្ថន្តិ អធិប្បាយោ។ បុត្តោបិ មាតរន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ ចិត្តត្រាសោយេវ ភយំ ចិត្តត្រាសភយំ។ ឥមំនា ធិត្ថប្បកយាធិ និវត្តេតិ។ អជីវិត្តហាលោន អជីវិត្តសិនោ វុត្តា “សញ្ញោ គាមោ អាគតោ”តិអាធិសុ វិយាតិ អាហា “អជីវិតិ ចេត្ត អជីវិត្តសិនោ ចោរា វេទិតញ្ញា”តិ។ ឯតេតិ អជីវិត្តសិនោ ចោរា។ ឯតំ វុត្តន្តិ “អជីវិត្តសន្តោចោ”តិ ឥទំ វុត្តំ។ ហំនគមនាធិតីវយាបថចក្កសមន្តិនោ តីវយាបថចក្កសមាវុទ្ធា នាម ហោន្តិតិ អាហា “តីវយាបថចក្កម្យវដ្ឋតិ”តិ។ តីវយាបថោយេវ បវត្តនជ្ជេន ចក្កន្តិ តីវយាបថចក្កំ។

បរិយាយន្តិតិ បរិតោ តេន តេន ធិសាភាគេន គច្ឆន្តិ។ តេនាហា “ឥតោ ច គច្ឆន្តិ”តិ។ មាតុបេមេន គន្ធី អវិសហិត្វា អត្តនោ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តិ។ អត្តសិនេហាស្ស ពាលវភាវតោ មាតរម្យិ អនបេក្ខិត្វា “អត្តានំយេវ រក្ខិត្សម្ភមី”តិ គច្ឆន្តិ។ ឯកស្មី ហំនេ និលីនន្តិ វុត្តនយេនេវ គន្ធា ឯកស្មី ខេមេ បទេសេ និសិន្នំ។ កុល្លេ វាតិអាធិសុ កូលំ បរតិវំ វហតិ ចាបេតិហិ កុល្លោ,

តរណត្ថាយ វេទ្យនឡាធិបា កលាបំ កត្វា ពោធិ្វា។ បត្តវិត្វា ពោធិ្វា បន
ឧទ្យម្មោ, ចាដិអាទិ មត្តិកាកាជនំ។ វុយ្យមាទន្តិ ឧទកោយេន អនោសោតំ
នីយមាទំ។

យថាវុត្តានិ តីណិ ភយានិ សមាតាបុត្តិកានិយេវ អស្សុតវតោ បុប្ផនស្ស
វសេន អមាតាបុត្តិកានិ ទស្សិតានីតិ អាហា “ឯវំ បរិយាយតោ
អមាតាបុត្តិកានិ ភយានិ ទស្សត្វា”តិ។

ភយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. វេនាគបុរសុត្តវណ្ណានា

៦៤. តតិយេ ឯវំនាមកេ ជនបទេតិ យត្ថ នាមគ្គហណោន
កោសលសទ្ធស្ស វុឡីសទ្ធតំ ទស្សតិ។ តថា ហិ កោសលា នាម ជានបទិនោ
រាជកុមារា, តេសំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ វុឡីសទ្ធន “កោសលា”តិ វុច្ចតិ។
អក្ខរចិន្តកា ហិ ព្យាទិសេសុ ហ៊ានេសុ យុត្តេវិយ សលិផ្គវចនានិ (ចាលានិ
១.២.៥១) តច្ចន្តិ។ អយមេត្ថ វុឡី យថា អញ្ញត្ថាបិ “កុរុសុ វិហរតិ, អន្តេសុ
វិហរតិ”តិ ច។ តត្ថសេសនេ បន ជនបទសទ្ធន ជាតិសទ្ធន ឯកវចនមេវ យថា
“កោសលេសុ ជនបទេ”តិ។ ចារិកន្តិ ចរណំ។ ចរណំ វា ចារោ, សោ ឯវំ ចារិកា។
តយំទំ មគ្គគមនំ ឥធាធិប្បេតំ, ន ចុណ្ហិកគមនមត្តន្តិ អាហា “អទ្ធានគមនំ
គច្ឆន្តោ”តិ។ តំវិភាគេន ទស្សតុ “ចារិកា ច នាមេសា”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
ទូរេបីតិ ទូរេបិ នាតិទូរេបិ។ សហសា គមនន្តិ សីយគមនំ។
មហាកស្សបបច្ចុគ្គមនាទីសូតិ អាទិ-សទ្ធន អាឡូវកាទីនំ អត្ថាយ គមនំ
សន្តណ្ហាតិ។ ភគវា ហិ មហាកស្សបត្ថេវំ បច្ចុគ្គច្ឆន្តោ មុហុត្ថេន
តិការុតមគ្គមគមាសិ។ អាឡូវកស្សត្ថាយ តីសយោជនំ, តថា

អង្គុលីមាលស្ស, បុគ្គសាតិស្ស បន បញ្ចចត្តាលីសយោជនំ, មហាកប្បិនស្ស
វីសយោជនសតំ, ធនិយស្សត្ថាយ សត្ត យោជនសតានិ, ធម្មសេនាបតិនោ
សទ្ធិវិហារិកស្ស វនវាសិស្ស តិស្សសាមណោស្ស តិការុតាធិកំ
វីសយោជនសតំ អគមាសិ។ ឥមំ សន្ធាយាតិ ឥមំ អតុរិចចារិកំ សន្ធាយ។

ឧបលភីស្សតិ ឯត្ថ សវនវសេន ឧបលភីស្សតិ ឥមមត្តំ ទស្សន្តោ
“សោតទ្វារ...បេ.... ជានីស្ស”តិ អាហា។ សព្វម្បី វាក្យំ អវជារណាជលត្តា
អន្តោគដាវជារណាន្តិ អាហា “បទប្បរណាមត្ថេ វា និចាតោ”តិ។
អវជារណាត្ថេនាតិ បន ឥមិនា ឥដ្ឋត្ថតោវជារណាត្តំ ខោ-សទ្ធក្កហណាន្តិ
ទស្សតិ។ អស្សោសីតិ បទំ ខោ-សទ្ធក គហិតេ តេន ផុល្លិតមណ្ឌិតវិភូសិតំ វិយ
ហោន្តំ បូរិតំ នាម ហោតិ, តេន ច បុរិមបច្ឆិមបទានិ សំសិលិដ្ឋានិ នាម ហោន្តិ,
ន តស្មី អគ្គហិតេតិ អាហា “បទប្បរណេន ព្យញ្ញនសិលិដ្ឋតាមត្ថមេវា”តិ។
មត្តសន្តោវីសេសនិវត្តិអត្តោ។ តេនស្ស អនត្តន្តរធិបនតា ទស្សិតា ហោតិ,
ឯវសន្តេន បន ព្យញ្ញនសិលិដ្ឋតាយ ឯកន្តិកតា។

សមិតចាបត្តាតិ អច្ឆន្តំ អនវសេសតោ សវាសនំ សមិតចាបត្តា។ ឯវញ្ញំ
ពាហិរករិតរាគសេក្ខាសេក្ខចាបសមនតោ ភគវតោ ចាបសមនំវិសេសិតំ
ហោតិ។ តេនស្ស យថាភូតគុណាធិគតមេតំ នាមំ យទិទំ សមណោតិ
ធិបេតិ។ អនេកត្ថត្តា និចាតានំ ឥធ អនុស្សវត្ថោ អធិប្បតោតិ អាហា “ខលូតិ
អនុស្សវត្ថេ និចាតោ”តិ។ អាលបនមត្តន្តិ បិយាលាបវចនមត្តំ។
បិយសមុទាហារា ហេតេ “តោ”តិ វា “អារុសោ”តិ វា “ទេវានំ បិយា”តិ វា។
គោត្តវសេនាតិ ឯត្ថ កំ តាយតីតិ គោត្តំ។ គោតមោតិ ហិ បវត្តមានំ វចនំ
ពុទ្ធិញ្ច តាយតិ ឯកំសិករិសយតាយ រក្ខតីតិ គោត្តំ។ យថា ហិ ពុទ្ធិ
អារម្មណភូតេន អត្ថេនវីនា នវត្ថតិ, តថា អភិជានំ អភិធម្មញ្ញភូតេន, តស្មា

សោគោត្តសម្ពាសោ អត្ថោ តានិ តាយតិ រក្ខតីតិ វុច្ចតិ។ កោ បន សោតិ?
អញ្ញកុលបរម្មរាសាធារណំ តស្ស កុលស្ស អាទិបុរិសសមុទាគតំ
តំកុលបរិយាបន្នសាធារណំ សាមញ្ញបន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ ឯត្ថ ច សមណោតិ ឥមិនា
បរិក្ខកជនេហិ ភគវតោ ពហុមតភារោ ទស្សិតោ សមិតចាបតាកិត្តនតោ។
គោតមោតិ ឥមិនា លោកិយជនេហិ ឧទ្ធាកុលសម្ពុតតា ធីបិតា តេន
ឧទិតោទិតវិបុលខត្តិយកុលវិការវនតោ។ សព្វខត្តិយានញ្ចិ
អាទិភូតមហាសម្ពុតមហារាជតោ បជ្ជាយ អសម្ពិទ្ធិ ឧទ្ធករតមំ
សក្យរាជកុលំ។

កេនចិ ចារិដុញ្ញោនាតិ ញាតិចារិដុញ្ញោភោគចារិដុញ្ញោទិនា កេនចិបិ
ចារិដុញ្ញោន បរិហានិយា អនភិក្ខុតោ អនន្តោត្ថជោ។ តថា ហិ តស្ស កុលស្ស
ន កិត្តិ ចារិដុញ្ញំ លោកនាថស្ស អភិជាតិយំ, អថ ខោ វឡិយេវ។ អភិនិក្ខមនេ
ច តតោបិ សមិទ្ធតមភារោ លោកេ ចាកដោ បញ្ញាតោតិ។ សក្យកុលា
បព្វជិតោតិ ឥទំ វចនំ ភគវតោ សទ្ធាបព្វជិតភាវធិបនំ វុត្ថំ មហន្តំ ញាតិបរិវន្តំ
មហន្តញ្ច ភោគក្ខន្ធី បហាយ បព្វជិតភាវសិទ្ធិតោ។

ឥត្ថម្ពុតាឡានត្ថតិ ឥត្ថំ ឯវំបកាហេ ភូតោ ជាតោតិ ឯវំ កថនត្ថេ។
ឧបយោគវចនន្តិ “អពុគ្គតោ”តិ ឯត្ថ អភិ-សន្នោ ឥត្ថម្ពុតាឡានត្ថតោតកោ,
តេន យោគតោ “តំ ខោ បន ភវន្ត”ន្តិ ឥទំ សាមិអត្ថ ឧបយោគវចនំ។ តេនាហ
“តស្ស ខោ បន ភោតោ គោតមស្សតិ អត្ថោ”តិ។
កល្យាណគុណសមន្នាគតោតិ កល្យាណេហិ គុណេហិ យុត្តោ, តន្តិស្សិតោ
តត្ថិសយតាយាតិ អធិប្បាយោ។ សេដ្ឋោតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ កិត្តតត្ថតោ
កិត្តិ, សា ឯវំ សទ្ធិនីយតោ សន្នោតិ អាហ “កិត្តិសន្នោតិ កិត្តិយេវ”តិ។
អភិត្ថវនវសេន បវត្តោ សន្នោ ដុតិយោសោ។ សនេវកំ លោកំ អន្តោត្តវិគ្វា

ឧត្តតោតិ អនញ្ញសាធារណេ គុណោ អារត្ត បវត្តត្តា សនេវកំ លោកំ
អន្លោត្តវិទ្យា អភិកវិទ្យា ឧត្តតោ។

សោ ភគវាតិ យោ សោ សមតីស ចារមិយោ បូរេត្វា សព្ពកិលេសេ ភព្វិទ្វា
អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ ទេវានំ អតិទេវោ សក្កានំ អតិសក្កោ
ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មា លោកនាថោ ភាគ្យវន្តតាធិហិ ការណេហិ សនេវកេ
លោកេ “ភគវា”តិ បត្តជកិត្តិសន្នោ, សោ ភគវា។ “ភគវា”តិ ច ឥទំ សត្ត
នាមកិត្តនំ។ តេនាហា អាយស្មា ធម្មសេនាបតិ “ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា
កត”ន្តិអាធិ (មហានិ. ៨៤)។ បរតោ បន ភគវាតិ គុណកិត្តនំ។ យថា
កម្មជ្ជានិកេន “អរហ”ន្តិអាធិសុ នវសុ ហានេសុ បច្ឆេកំ ឥតិ-សទ្ធិ យោដេត្វា
ពុទ្ធកុណា អនុស្សរិយន្តិ, ឯវំ ពុទ្ធកុណាសំកិត្តនេនបីតិ ទស្សន្តោ “ឥតិបិ អរហំ
ឥតិបិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ...បេ.... ឥតិបិ ភគវា”តិ អាហា។ “ឥតិបេតំ ភូតំ ឥតិបេតំ
តច្ច”ន្តិអាធិសុ (ធិ. និ. ១.៦) វិយ ឥធ ឥតិសន្នោ អាសន្នបច្ឆក្ខករណត្ថោ, បិ-
សន្នោ សម្មិណ្ឌនត្ថោ, តេន ច តេសំ គុណានំ ពហុភារោ ធិបិតោ, តានិ ច
សំកិត្តន្តេនវិញ្ញាណ ចិត្តស្ស សម្មាភូតានេវ កត្វា សំកិត្តតព្វានីតិ ទស្សន្តោ
“ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ”តិ អាហា។ ឯវំ និរូបេត្វា កិត្តេន្តោ
យោ កិត្តេតិ, តស្ស ភគវាតិ អតិវិយ អភិប្បសាទោ ហោតិ។

អារកត្តាតិ សុវិទូរត្តា។ អរីនន្តិ កិលេសារីនំ។ អរាធន្តិ សំសារចក្កស្ស
អរាធនំ។ ហតត្តាតិ វិទ្ធិសិកតត្តា។ បច្ឆយាធិនន្តិ ចីវរាធិបច្ឆយានព្យោវ
បូជារិសេសានព្យា។ តតោតិ វិសុទ្ធិមគ្គតោ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៥-១២៧)។ យថា ច
វិសុទ្ធិមគ្គតោ, ឯវំ តំសំវណ្ណនាតោបិ នេសំ វិត្តារោ គហោតព្ពោ។

ឥមំ លោកន្តិ នយិទំ មហាជនស្ស សម្មាមត្តំ សន្ធាយ វុត្ថំ, អថ ខោ
អនវសេសំ បរិយាទាយាតិ ទស្សេតុំ “សនេវក”ន្តិអាធិ វុត្ថំ។ តេនាហា “ឥនានិ

វត្តព្នំនិទស្សតិ"តិ។ បជាតត្តាតិ យថាសកំ កម្មកិលេសេហិ និព្ពត្តត្តា។
បញ្ចកាមាវចរនេវគ្គហណំ ចារិសេសនយេន ឥតវេសំ បទន្តវេន គហិតត្តា។
សនេវកន្តិ ច អវយវេនវិគ្គហោ សមុទាយោ សមាសត្តោ។
ធម្មកាមាវចរនេវគ្គហណំ បច្ចាសត្តិនយេន។ តត្ថ ហិ សោ ជាតោ តន្តិវាសី ច។
សព្វហ្មកវចនេន ព្រហ្មកាយិកាធិព្រហ្មគ្គហណាន្តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។
បច្ចត្តិកសមណាព្រាហ្មណគ្គហណាន្តិ និទស្សនមត្តមេតំ អបច្ចត្តិកានំ
សមិតពាហិតចាចានញ្ច សមណាព្រាហ្មណានំ សមណាព្រាហ្មណាវចនេន
គហិតត្តា។ កាមំ "សនេវក"ន្តិអាធិវិសេសនានំ វសេន សត្តវិសយោ
លោកសន្មោតិ វិញ្ញាយតិ តុល្យយោគវិសយត្តា តេសំ, "សលោមកោ
សបក្ខកោ"តិអាធិសុ បន អតុល្យយោគេបិ អយំ សមាសោលព្ពតីតិ
ព្យកិចារទស្សនតោ បជាតហណាន្តិ អាហា "បជាវចនេន
សត្តលោកគ្គហណា"ន្តិ។

អរូបិនោ សត្តា អត្តនោ អានេញ្ញវិហារេនវិហារន្តា ទិព្ពន្តីតិ ទេវាតិ ឥមំ
និព្ពចនំលក្ខន្តីតិ អាហា "សនេវកគ្គហណោន អរូចាវចរលោកោ គហិតោ"តិ។
តេនាហា "អាកាសានញ្ញាយតន្ធបគានំ ទេវានំ សហព្យត"ន្តិ (អ. និ. ៣.១១៧)។
សមាវកគ្គហណោន ធកាមាវចរនេវលោកោ គហិតោ តស្ស សវិសេសំ
មាវស្ស វសេ វត្តនតោ។ សព្វហ្មកគ្គហណោន រូបីព្រហ្មលោកោ គហិតោ
អរូបីព្រហ្មលោកស្ស គហិតត្តា។ ចតុបរិសវសេនាតិ
ខត្តិយាធិចតុបរិសវសេន។ ឥតរា បន ចតស្សោ បរិសា សមាវកាធិគ្គហណោន
គហិតា ឯវាតិ។ អវសេសសត្តលោកោ នាគគុណ្ណធិគេនោ។ តីហាការេហិតិ
នេវមាវព្រហ្មសហិតតាសម្ព័ន្ធតេហិ តីហិ បការេហិ។ តីសុ បទេស្វតិ
"សនេវក"ន្តិអាធិសុ តីសុ បទេសុ។ តេន តេនាការេនាតិ សនេវកត្តាធិនា
តេន តេន បការេន។ តេនាតុកមេវ បរិយាធិន្តន្តិ ចោរាណា អាហូតិ យោជនា។

អភិញ្ញាតិ យ ការលោបេនាយំ និទ្ទេសោ, អភិជានិត្វាតិ អយមេត្ថ អត្ថោតិ
អាហា “អភិញ្ញាយ អធិកេន ញ្ញាលោន ញ្ញាត្វា”តិ។ អនុមាណាធិបដិក្ខេចោតិ
អនុមាណអត្ថាបត្តិអាទិប្បដិក្ខេចោ ឯកប្បមាណាត្ថា។ សព្វត្ថ
អប្បដិហតញ្ញាលាចារតាយ ហិ សព្វបច្ឆក្ខា ពុទ្ធា ភគវន្តោ។

អនុត្តរំ វិវេកសុខន្តិ ជលសមាបត្តិសុខំ។ តេន វិមិស្សាបិ កណាចិ ភគវតោ
ធម្មទេសនា ហោតីតិ “ហិត្វាបី”តិ បិ-សទ្ធក្កហណំ។ ភគវា ហិ ធម្មំ ទេសេន្តោ
យស្មី ខណោ បរិសា សាធុការំ វា ទេតិ, យថាសុតំ វា ធម្មំ បច្ឆវេក្ខតិ, តំ ខណំ
បុព្វភាគេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា ជលសមាបត្តិ សមាបជ្ជតិ, យថាបរិច្ឆេទញ្ញ
សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ បិតជ្ជានតោ បដ្ឋាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ អប្បំ វា ពហុំ វា
ទេសេន្តោតិ ឧគ្សជិតញ្ញស្ស វសេន អប្បំ វា, វិបញ្ចិតញ្ញស្ស នេយ្យស្ស វា វសេន
ពហុំ វា ទេសេន្តោ។ ធម្មស្ស កល្យាណតា ច និយ្យានិកតា ច សព្វសោ
អនវដ្ឋកាវេនេវាតិ អាហា “អនវដ្ឋមេវ កត្វា”តិ។

ទេសកាយត្ថេន អាណាទិវិធិនា អតិសង្កមំ បពោធនំ ទេសនាតិ សា
បរិយត្តិធម្មវសេន វេទិតញ្ញាតិ អាហា “ទេសនាយ តាវ
ចាតុប្បទិកកាថាយបី”តិអាទិ។ និទាននិកមាទិបិ សត្ត ទេសនាយ
អនុវិធានតោ តទន្តោគធានិ ឯវាតិ អាហា “និទានំ អាទិ, ឥទមវោចាតិ
បរិយោសាន”ន្តិ។

សាសិតត្ថបុគ្គលគតេន យថាបរាជានិសាសិតត្ថភាវេន អនុសាសនំ
តទន្តីវិនយាទិវសេន វិនយនំ សាសនន្តិ តំ បដិបត្តិធម្មវសេន វេទិតត្ថន្តិ អាហា
“សីលសមាធិវិបស្សនា”តិអាទិ។ កុសលានន្តិ អនវដ្ឋធម្មានំ
សីលសមថវិបស្សនានំ សីលទិដ្ឋិនញ្ញ អាទិភាវោ តំមូលិកត្តា
ឧត្តរិមនុស្សធម្មានំ។ អរិយមគ្គស្ស អន្តទ្វយវិគមេន មជ្ឈិមាបដិបទាភាវោ វិយ

សម្មាបដិបត្តិយា អារត្តុ និព្វត្តនំ វេមជ្ឈតាបិ មជ្ឈភារោតិ វុត្តំ “អត្ថិ,
ភិក្ខុវេ...បេ... មជ្ឈិមំ នាមា” តិ។ ផលំ បរិយោសានំ នាម
សុទ្ធាធិសេសតាវសេន។ និព្វានំ បរិយោសានំ នាម អនុទាធិសេសតាវសេន។
ឥនានិ តេសំ ទ្វិន្ទម្បិ សាសនស្ស បរិយោសានតំ អាគមេន ទស្សេតុំ “តស្មាតិហ
ត្វ” ត្ថិអាទិ វុត្តំ។ “សាត្ថំ សព្វញ្ញន” ត្ថិអាទិវចនតោ ធម្មទេសនាយ
អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ អធិប្បតត្ថិ អាហា “ឥធ...បេ... អធិប្បត” ត្ថិ។ តស្មី តស្មី
អត្ថេ កថាវធិសទ្ធិប្បពន្លោ កាថាវសេន សុត្តវសេន ច វត្ថិតោ បរិយត្តិធម្មា,
សោ ឥធ ទេសនាតិ វុត្តោ, តស្ស បន អត្ថោ វិសេសតោ សីលាទិ ឯវាតិ អាហា
“ភកវា ហិ ធម្មំ ទេសេន្តោ...បេ... ទស្សេតិ” តិ។ តត្ថ សីលំ ទស្សេតាតិ
សីលគ្គហណោន សសម្ពារំ សីលំ កហិតំ, តថា មគ្គគ្គហណោន សសម្ពារោ
មគ្គោតិ តទុកយវសេន អនវសេសតោ បរិយត្តិអត្ថំ បរិយាធាយ តិដ្ឋតិ។
តេនាតិ សីលាទិទស្សនេន។ អត្តវសេន ហិ ឥធ ទេសនាយ
អាទិកល្យាណាទិភារោ អធិប្បតោ។ កថិកសណ្ឋិតិ កថិកស្ស សណ្ឋានំ
កថនវសេន សមវដ្ឋានំ។

ន សោ សាត្ថំ ទេសេតិ និយ្យានត្ថវិរបាតោ តស្ស ទេសនាយ។
ឯកព្យញ្ញនាទិយុត្តា វាតិ សិលាទិកេទេសុ ព្យញ្ញនេសុ ឯកប្បការេនេ
ទ្វិប្បការេនេ វា ព្យញ្ញនេន យុត្តា ទមិធម្មភាសាវិយ។ វិវេករណតាយ ឱដ្ឋ
អដុសាបេត្វា ឧទ្ធារេតព្ពតោ សព្ពនិរោដ្ឋព្យញ្ញនា វា កិរាតភាសាវិយ។
សព្ពស្សេវ វិស្សជ្ជនីយយុត្តតាយ សព្ពវិស្សជ្ជព្យញ្ញនា វា យវេនភាសាវិយ។
សព្ពស្សេវ សានុសារតាយ សព្ពនិគ្គហិតព្យញ្ញនា វា ចារសិកាទិមិលក្ខភាសា
វិយ។ សព្ពាបេសា ព្យញ្ញនេកេទេសវសេនេ បរត្ថិយា អបរិបុណ្ណាព្យញ្ញនាតិ
កត្វា “អព្យញ្ញនា” តិ វុត្តោ។

ឋានករណានិ សិបិលានិ កត្វា ឧទ្ធារេតត្ថំ អក្ខរំ បញ្ចសុ វគ្គសុ
បឋមតតិយន្តិ ឯវមាទិ សិបិលំ។ តានិ អសិបិលានិ កត្វា ឧទ្ធារេតត្ថំ អក្ខរំ
វគ្គសុ ទុតិយចតុត្ថន្តិ ឯវមាទិ ធនិតំ។ ទ្វិមត្តកាលំ ទីយំ។ ឯកមត្តកាលំ រស្សំ។
តនេវ លហុកំ លហុកមេវ។ សំយោគបំ ទីយញ្ច គរុកំ។ ឋានករណានិ
និគ្គហេត្វា ឧទ្ធារេតត្ថំ និគ្គហិតំ។ បរេន សម្ពន្ធំ កត្វា ឧទ្ធារេតត្ថំ សម្ពន្ធំ។ តថា ន
សម្ពន្ធំ វត្ថិតំ។ ឋានករណានិ វិស្សជ្ជានិ កត្វា ឧទ្ធារេតត្ថំ វិមុត្តំ។ ទសដា
ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា បកេនោតិ ឯវំ សិបិលានិវសេន ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា
អក្ខរុប្បាទកចិត្តស្ស ទសប្បការេន បកេនោ។ សព្វានិ ហិ អក្ខរានិ
ចិត្តសមុដ្ឋានានិ យថាធិប្បតត្តព្យញ្ញនតោ ព្យញ្ញនានិ ច។

អមក្ខេត្វាតិ អមិលេច្ឆត្វា, អវិលាសេត្វា, អហាបេត្វាតិ អត្ថោ។ ភគវា
យមត្តំ ញ្ញាបេតុំ ឯកគាថំ ឯកវាក្យម្មំ ទេសេតិ, តមត្តំ តាយ ទេសនាយ
បរិមណ្ឌលបទព្យញ្ញនាយ ឯវ ទេសេតិ តិ អាហា “បរិបុណ្ណាព្យញ្ញនមេវ កត្វា
ធម្មំ ទេសេតិ” តិ។ ឥធរ កេវលសន្នោ អនវសេសវាចកោ, ន
អវេមិស្សតាទិវាចកោតិ អាហា “សកលាធិវចន” ត្ថិ។ បរិបុណ្ណានិ សព្វសោ
បុណ្ណំ។ តំ បន កិញ្ចិ ឡនំ វា អធិកំ វា ន ហោតិ តិ “អន្ធនាធិកវចន” ត្ថិ វុត្ថំ។ តត្ថ
យទត្ថំ ទេសិតំ, តស្ស សាធកត្តា អន្ធនតា វេទិតញ្ញា, តព្វិធុរស្ស បន
អសាធកត្តា អនធិកតា។ សកលន្តិ សព្វភាគវន្តំ។ បរិបុណ្ណាមេវាតិ សព្វសោ
បរិបុណ្ណាមេវ។ តេនាហា “ឯកទេសនាបិ អបរិបុណ្ណា នត្ថិ” តិ។ អបរិសុទ្ធា
ទេសនា នាម ហោតិ តណ្ហាសំកិលេសត្តា។ លោកាមិសំ ជីវរាជយោ បច្ចយា,
តត្ថ អគធិតចិត្តតាយ លោកាមិសនិវេក្ខោ។ ហិតជវលោនាតិ
ហិតុបសំហារណេន។ មេត្តាភាវនាយ មុទុហនយោតិ មេត្តាភាវនាយ
ករុណាយ វា មុទុហនយោ។ ឧល្លម្បនសភាវសណ្ឋិតេនាតិ
សកលសំកិលេសតោ វដ្ឋទុក្ខតោ ច ឧទ្ធរណាការវដ្ឋិតេន ចិត្តេន,

ករុណាធិប្បាយនាតិ អត្តោ។ តស្មាតិ យស្មា សិក្ខត្តយសង្កបំ សកលំ
សាសនំ ឥធម៌ ព្រហ្មចរិយន្តិ អធិប្បតំ, តស្មា។ ព្រហ្មចរិយន្តិ ឥមិនា
សមាធិករណានិ សត្តបទានិ យោជេត្វា អត្ថំ ទស្សន្តោ “សោ ធម្មំ
ទេសេតិ...បេ... បកាសេតីតិ វេមេត្ថ អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ”តិ អាហា។

សុន្ទរន្តិ កទ្កកំ។ កទ្កកតា ច បស្សន្តស្ស ហិតសុខាវហាភាវេន វេទិតញ្ញាតិ
អាហា “អត្តាវហំ សុខាវហ”ន្តិ។ តត្ថ អត្តាវហន្តិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កបរមត្ថសំហិតហិតាវហំ។ សុខាវហន្តិ
យថាវុត្តតិវិធសុខាវហំ។ តថានុរូបានន្តិ តាទិសានំ។ យាទិសេហិ បន គុណេហិ
ភគវា សមន្នាគតោ, តេហិ ចតុប្បមាណិកស្ស លោកស្ស សត្តថាបិ
អច្ចន្តប្បសាទនីយោ តេសំ យថាភូតសភាវត្តាតិ ទស្សន្តោ
“យថាវុចោ”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ យថាភូត...បេ... អរហតន្តិ ឥមិនា
ធម្មប្បមាណាលូខប្បមាណានំ សត្តានំ ភគវតោ បសាទាវហតា ទស្សិតា,
ឥតវេន ឥតវេសំ។ ទស្សនមត្តម្យិ សាធុ ហោតីតិ វត្ថុ កោសិយវត្ថុ កថេតព្ពំ។
ឧកតោបក្ខិកាតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិសម្មាទិដ្ឋិវេសេន ឧកយបក្ខិកា។ កេរាជិកាតិ សហា។

អនេកត្ថត្តា និចាតានំ យាវព្វំទន្តិ និចាតសមុទាយោ
អធិមត្តប្បមាណាបរិច្ឆេទំ ទីបេតីតិ អាហា
“អធិមត្តប្បមាណាបរិច្ឆេទវចនមេត”ន្តិ។ អធិមត្តវិប្បសន្នានីតិ
អធិកប្បមាណោនវិប្បសន្នានិ។ វិប្បសន្នានីតិ ច បកតិអាការំ អតិក្កមិត្វា
វិប្បសន្នានីតិ អត្តោ។ ននុ ច ចក្ខាធីនំ ឥន្ទ្រិយានំ មនោវិញ្ញេយ្យត្តា កថំ តេន
តេសំ វិប្បសន្នតាវិញ្ញាយតីតិ អាហា “តស្ស ហិ”តិ អាទិ។ តស្សាតិ
ព្រាហ្មណស្ស។ តេសន្តិ ចក្ខាធីនំ បញ្ចន្តំ ឥន្ទ្រិយានំ។ វេម្យិ មនិទ្ធិយេន
បតិដ្ឋិតោកាសស្ស អធិដ្ឋត្តា កថំ មនិទ្ធិយស្ស វិប្បសន្នតា តេន វិញ្ញាយតីតិ

អាហា “យស្មា បនា” តិអាទិ។ នយគ្គាហបញ្ញា ហេសា តស្ស ព្រាហ្មណស្ស។
មនេវិប្បសន្នេយេវ ហោតិ បសន្នចិត្តសមុជ្ជិតរូបសម្មទាហិ វេ ចក្ខាធិនំ
បតិជ្ជិតោកាសស្ស បសន្នតាសម្ភវតោ។

ជម្ពោនទសុវណ្ណំ រត្តវណ្ណមេវ ហោតីតិ អាហា “សុវត្ថវណ្ណស្ស” តិ។
ជម្ពោនទសុវណ្ណស្ស យជិកាតិ ជម្ពោនទសុវណ្ណបិណ្ឌំ។ ឥមិនា នេក្ខន្តិ
នេក្ខប្បមាលាជម្ពោនទសុវណ្ណន កតំ អកតកណ្ណំ វុត្តន្តិ ទស្សេតិ។ នេក្ខន្តិ វា
អតិរេកបញ្ចសុវណ្ណន កតបិលន្ទនំ កតកណ្ណំ វុត្តំ។ តញ្ជិ យដ្ឋនមជ្ឈនក្ខមំ
ហោតីតិ។ សុវណ្ណន្តិ ច បញ្ចធរណស្ស សមញ្ញា, តស្មា
បញ្ជីសតិធរណាហិរញ្ញវិចិតំ អាភរណំ ឥធ នេក្ខន្តិ អធិប្បតំ។ ជម្ពោនទន្តិ
មហាជម្ពសាខាយ បវត្តនទិយំ និព្ពត្តំ។ តំ កិរ រតនំ វត្ថុ។ សុវណ្ណាការេ
មហាជម្ពជលរសេ វា បថវិយំ បវិដ្ឋេ សុវណ្ណាដ្ឋរា ឧដ្ឋហន្តិ, តេន សុវណ្ណន
កតបិលន្ទនន្តិបិ អត្ថោ។ សុបរិកម្មកតន្តិ សុដ្ឋ កតបរិកម្មំ។ សម្មហដ្ឋន្តិ
សម្មា បហដ្ឋំ យដ្ឋនាទិវសេន សុកតបរិកម្មំ។ តេនាហា “សុវណ្ណាការ... បេ....
សុបរិមជ្ជិតន្តិ អត្ថោ” តិ។

វាឡរូចានីតិ អាហរិមាទិ វាឡរូចានិ។ “អកប្បិយរូចាកុលោ
អកប្បិយមញ្ញោ បល្លង្គោតិ សារសមាសេ។ រតនចិត្រន្តិ ភិក្ខុច្ឆេនាទិវសេន
រតនចិត្រំ។ វុក្ខតូលលតាតូលចោជកិតូលានំ វសេន តិណ្ណំ តូលានំ។
ឧទ្ធុលោមិយំ កេចីតិ សារសមាសាចរិយា ឧត្តរិហារិនោ ច។ តថា
ឯកន្តុលោមិយំ។ កោសេយ្យកដ្ឋិស្សមយន្តិ កោសេយ្យកសជមយំ។
អធិនចម្មេហីតិ អធិនមិគចម្មេហី។ តានិ កិរ ចម្មានិ សុខុមតរាទិ។ តស្មា
ឧបដ្ឋតិបដ្ឋានិ កត្វា សិព្ពន្តិ។ តេន វុត្តំ “អធិនប្បវេណី” តិអាទិ។

និកាមលាភីតិ យជិដ្ឋិតលាភី។ តេនាហ “ឥដ្ឋិតិដ្ឋិតលាភី”តិ។
វិបុលលាភីតិ ឧឡារលាភី។ កសិវន្តិ ហិ បរិត្តំ វុត្ថតិ, តប្បជិត្តេបេន អកសិវំ
ឧឡារំ។ តេនាហ “មហាន្តលាភី”តិអាទិ។

លទ្ធា ច ន កប្បន្តិ តិ សាមញ្ញេន បដិសិទ្ធត្តា សព្វថា ន កប្បតីតិ កស្សបិ
អាសន្តា សិយា, តន្តិវត្តនត្ថំ “កិញ្ចិ កិញ្ចិ កប្បតី”តិអាទិមាហា។ តត្ថ
សុទ្ធកោសេយ្យន្តិ រតនបរិសិព្ពនរហិតំ។ ឯត្ថ ច “សុទ្ធកោសេយ្យំ បន វដ្តតី”តិ
វិនយេ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៤) វុត្តត្តា ឥនាបិ ឯត្ថកមេវ វុត្តំ។
ធីយនិកាយដ្ឋកថាយំ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) បន “ឋបេត្វា តូលីកំ សព្វានេវ
គោនកាធិនិ រតនបរិសិព្ពតានិ ន វដ្តន្តិ”តិ វុត្តំ។ តត្ថ “ឋបេត្វា តូលីក”ន្តិ ឯតេន
រតនសិព្ពនរហិតាបិ តូលីកា ន វដ្តតីតិ ធីបេតិ។ វចនតោតិ ឯតេន វិនយេ
(ចូឡវ. ២៩៧) វុត្តការំ ធស្សេតិ។ ឯកេន វិធានេនាតិ យថាវុត្តមេវ វិធានំ
សន្ធាយ វេទតិ។ យទិ ឯវំ កស្មា ភកវតា “លទ្ធា ច ន កប្បន្តិ”តិ សាមញ្ញេន
បដិសេធា កតោតិ អាហ “អកប្បិយំ បន ឧចាទាយា”តិអាទិ។

បល្លង្គន្តិ ឯត្ថ បរិ-សន្នេសមន្តតោតិ ឯតស្មី អត្ថេ វុត្តតិ, តស្មា វាម្បុរំ
ធឹក្ខណ្ឌារុញ្ច សមំ ឋបេត្វា ឧភោ ចាទេ អញ្ញមញ្ញសម្ពន្ធនេ កត្វា និសង្ខា បល្លង្គន្តិ
អាហ “សមន្តតោ ឧរុពទ្វាសន”ន្តិ។ ឡនំ ពន្ធនវសេន និសង្ខា។ បល្លង្គ
អាភុជិត្វាតិ ច យថា បល្លង្គវសេន និសង្ខា ហោតិ, ឯវំ ឧភោ ចាទេ អាភុជេ
សមិញ្ញិតេ កត្វាតិ អត្ថោ។ តំ បន ឧភិវន្តំ ចាទានំ តថា សម្ពន្ធតាករណាន្តិ អាហ
“ពន្ធិត្វា”តិ។ ឧដុំ កាយំ បណ្ឌិយាយាតិ ឧបរិមំ សរិវំ ឧដុំកំ ឋបេត្វា អដ្ឋាវស
បិដ្ឋិកណ្តោកេ កោជិយា កោជី បដិចាទេត្វា។ ឯវញ្ញំ និសិទ្ធស្ស ចម្មមំសន្តារុនិ ន
បណាមន្តិ។ អថស្ស យា តេសំ បណាមនបច្ចយា ខណោ ខណោ វេទនា
ឧប្បជ្ឈេយ្យំ, តា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តាសុ អនុប្បជ្ឈមាទាសុ ចិត្តំ ឯកក្កំ ហោតិ,

កម្មជ្ជានំ ន បរិបតតិ, វុទ្ធិ ជាតិ គច្ឆតិ។ តេនាហា “អដ្ឋាវស
បិដ្ឋិកណ្តាកេ” តិអាធិ។ ឧដ្ឋំ កាយំ វេបេត្វាតិ ឧបរិមំ កាយំ ឧដ្ឋកំ វេបេត្វា,
អយមេវ វា ចាហោ។ ហេដ្ឋិមកាយស្ស ហិ អនុដ្ឋកជ្ជបនំ និសង្ការចនេនេវ
ពោធិតន្តិ។ ឧដ្ឋំ កាយន្តិ ឯត្ថ កាយ-សន្នោ ឧបរិមកាយវិសយោ។

បរិមុខន្តិ ឯត្ថ បរិ-សន្នោ អភិសន្នេន សមាណត្ថាតិ អាហា
“កម្មជ្ជានភិមុខ” ន្តិ, ពហិទ្ធា បុព្វត្ថាវម្ពណតោ និវាទេត្វា កម្មជ្ជានំយេវ
បុរក្ខត្វាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ យថា “វនន្តញ្ញោវ បរិសាមី” តិអាធិនា ភាវនានុរូបំ
សេនាសនំ ទស្សិតំ, ឯវំ “និសីទាមី” តិ ឥមិនា អលីនានុទ្ធច្ចបក្ខិយោ សន្តោ
ភិយាបថោ ទស្សិតោ, “បល្លង្គំ អភុជិត្វា” តិ ឥមិនា និសង្កាយ ទទ្សកាវោ,
“បរិមុខំ សតី ឧបជ្ឈេបត្វា” តិ ឥមិនា អារម្មណបរិគ្គហ្វាចាយោ។
បរិគ្គហិតនិយ្យានន្តិ សព្វថា គហិតាសម្មោសំ បរិច្ចត្តសម្មោសំ សតី កត្វា,
បរមសតិនេបក្កំ ឧបជ្ឈេបត្វាតិ អត្ថោ។ បរិវតិ បរិគ្គហដ្ឋោ
“បរិណាយិកា” តិអាធិសុ (ធរ. ស. ១៦.២០) វិយ។ មុខន្តិ និយ្យានដ្ឋោ
“សុញ្ញតវិមោក្ខ” តិអាធិសុ (បដិ. ម. ១.២០៩-២១០) វិយ។ បដិបក្ខតោ និគ្គមនដ្ឋោ
ហិ និយ្យានដ្ឋោ។

ចត្តារិ រូបាវចរជ្ឈានានិ ទិព្វភាវាវហត្ថា ទិព្វវិហារា នាម ហោន្តីតិ
តទាសន្តប្បវត្តចង្គមោបិ តទុបចារតោ ទិព្វោ នាម ហោតីតិ អាហា “ចត្តារិ ហិ
រូបជ្ឈានានិ” តិអាធិ។ សមាបដ្ឋិត្វា ចង្គមន្តស្សាតិ ឥទញ្ច ចង្គមន្តស្ស អន្តរន្តរា
សមាបត្តិ សមាបដ្ឋិត្វា ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ ចង្គមនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ន ហិ សមាបត្តិ
សមាបដ្ឋិត្វា អវុដ្ឋិតេន សក្កា ចង្គមិតុំ។ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ ចង្គមន្តស្សបិ
ចង្គមោតិ ឥទំ បន សមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា អន្តរន្តរា សមាបដ្ឋិត្វា ចង្គមន្តស្ស
វសេន វុត្តំ។ ទ្វិសុ វិហារេស្វតិ ព្រហ្មវិហារេ, អរិយវិហារេ ច។

មេត្តាលាធានាយោ ហិតុបសំហារាធិវសេន បវត្តិយា ព្រហ្មក្ខតា សេដ្ឋក្ខតា
វិហារាតិ ព្រហ្មវិហារា។ អនញ្ញសាធារណត្តា បន អរិយានំវិហារាតិ
អរិយវិហារា, ចតស្សោបិ ជលសមាបត្តិយោ។ ឥធម បន
អរហត្តជលសមាបត្តិយេវ អាគតា។

បច្ចវេក្ខណាយ ជលសមាបត្តិ កថិតា សមាបត្តី សមាបដ្ឋិតា វុដ្ឋិតស្ស
បច្ចវេក្ខណាសម្ភវតោ។ ចង្គមាធយោតិ ជលសមាបត្តិ សមាបន្នស្សបិ
សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្សបិ ចង្គមជ្ជាននិសជ្ជាធយោ។ អរិយចង្គមាធយោ ហោន្តិ ន
បន បច្ចវេក្ខន្ធស្សាតិ អធិប្បាយោ។

វេនាគបុរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. សរកសុត្តវណ្ណានា

៦៥. ចតុត្ថេ គិដ្ឋា ឯត្ថ សន្តិទិ គិដ្ឋំ, កូដំ។ តំ ឯតស្សាតិ គិដ្ឋកូដោ។ គិដ្ឋោ
វិយាតិ វា គិដ្ឋំ, កូដំ។ តំ ឯតស្សាតិ គិដ្ឋកូដោ, បព្ពតោ។ តស្មី គិដ្ឋកូដោ
តេនាហា “គិដ្ឋា វា” តិអាធិ។ អចិរបក្កន្តោតិ ឯត្ថ ន ទេសន្តរបក្កមនំ អធិប្បេតំ,
អថ ខោ សាសនបក្កមនន្តិ ទស្សន្តោ “ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិតា” តិអាធិមាហា,
តេនេវ ហិ “ឥមស្សា ធម្មវិនយា” តិ វុត្តំ។ លព្ពតីតិ លាភោ, ចតុន្នំ បច្ចយានមេតំ
អធិវចនំ។ សក្កច្ចំ កាតព្វោ ធាតព្វោតិ សក្ការោ។ បច្ចយា ឯវ ហិ
បណីតបណីតា សុន្ទរសុន្ទរា អភិសង្ខវិត្វា កតា សក្ការាតិ វុច្ចន្តិ។ សក្ការោតិ
វា សុន្ទរការោ, បរេហិ អត្ថនោ ការវកិរិយា បុច្ឆាធិហិ វា បូជា។ លាភោ ច
សក្ការោ ច លាភសក្ការោ, តេ នជ្ជា បហីនា ឯតេសន្តិ នជ្ជលាភសក្ការោ។

មហាលាភសក្ការោ ឧប្បដ្ឋិតិ តទា កិរ ភគវតោ មហាលាភសក្ការោ
ឧប្បដ្ឋិយថា តំ ចត្តារោ អសង្ខេយ្យេ បូរិតទានទារមិសញ្ចយស្ស។ សព្វទិសាសុ

ហ៊ី យមកមហាមេឃោ វុដ្ឋហិត្វា មហោឃោវិយ សព្ពចារមិយោ “ឯកស្មី
អត្តភាវេវិចាកំ ទស្សមា” តិ សម្មីណ្ហិតាវិយ លាភសក្ការមហោយំ
និព្ពត្តយីសុ។ តតោ តតោ អន្ធចានយានវត្តមាលាគន្ធវិលេបនាទិហត្ថា
ខត្តិយព្រាហ្មណាធយោ អាគន្ធា “កហំ ពុទ្ធា, កហំ ភគវា, កហំ ទេវទេវោ
នរាសកោ បុរិសសីហោ” តិ ភគវន្តំ បរិយេសន្តិ, សកជសតេហិមិ បច្ចយេ
អាហរិត្វា ឱកាសំ អលភមាធា សមន្តា គាវុតប្បមាណាម្មិ សកជធុរេន
សកជធុរំ អាហាច្ច តិជ្ជន្តិ ចេវ អនុពន្ធន្តិ ច អនុករិទ្ធព្រាហ្មណោវិយ។ យថា ច
ភគវតោ, ឯវំ ភិក្ខុសង្ឃស្សបិ។ វុត្តម្មិ ចេតំ -

“តេន ខោ បន សមយេន ភគវា សក្កតោ ហោតិ គរុកតោ មាធិតោ
បូជិតោ អបចិតោ លាភី
ចីវរវិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសន្នបរិក្ខារាណំ, ភិក្ខុសង្ឃេវមិ
សក្កតោ ហោតិ... ថេ... បរិក្ខារាណ” តិ (ឧទា. ៣៨)។

តថា -

“យាវតា ខោ បន, ចុន្ទ, ឯតវហិ សង្ឃេវ វា គណោ វា លោកេ ឧប្បន្នោ,
នាហំ, ចុន្ទ, អញ្ញំ ឯកំ សង្ឃម្មិ សមនុបស្សមិ ឯវំ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តំ
យថវិវាយំ, ចុន្ទ, ភិក្ខុសង្ឃេវ” តិ (ធិ. និ. ៣.១៧៦)។

ស្វាយំ ភគវតោ ច សង្ឃស្ស ច ឧប្បន្នោ លាភសក្ការោ ឯកតោ ហុត្វា ទ្វិន្ទំ
មហានទីនំ ឧទកំ វិយ អប្បមេយ្យោ អហោសិ, ភគវតោ បន ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច
ឧប្បន្នោ លាភសក្ការោ ធម្មស្សបិ ឧប្បន្នោយេវ។ ធម្មធរាជញ្ញំ កតោ សក្ការោ
ធម្មស្ស កតោ នាម ហោតិ។ តេន វុត្តំ “តិណ្ហំ វតនាណំ មហាលាភសក្ការោ
ឧប្បន្នំ” តិ។

វុត្តមត្តំ ចាឡិយា និទស្សន្តោ “យថាហា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សក្កតោតិ
សក្ការប្បត្តោ។ យស្ស ហិ ចត្តារោ បច្ចយេ សក្កតា សុអភិសង្កតេ
បណ្ឌិតបណ្ឌិតេ ឧបនេតិ, សោ សក្កតោ។ គរុកតោតិ គរុការហេតុនំ
ឧត្តមគុណានំ មត្តកប្បត្តិយា អនញ្ញសាធារណេន គរុការេន
សត្តនេវមនុស្សហិ ចាសាណាច្ឆត្តំ វិយ គរុកតោ។ យស្មិញ្ញំ គរុការំ
បច្ចបដ្ឋបេត្វា បច្ចយេ ទេន្តិ, សោ គរុកតោ។ មាធិតោតិ សម្មាបដិបត្តិយា
មាធិតោ មនេន បិយាយិតោ។ តាយ ហិ វិញ្ញនំ មនាបតា។ បូជិតោតិ
មាណាទិបូជាយ ចេវ ចតុបច្ចយបូជាយ ច បូជិតោ។ យស្ស ហិ សត្តមេតំ
បូជនញ្ច ករោន្តិ, សោ បូជិតោ។ អបចិតោតិ នីចវុត្តិករណេន អបចិតោ។
សត្តារញ្ញំ ទិស្វា មនុស្សា ហត្ថិត្វន្វាទិហិ ឌីតវន្តិ, មគ្គំ ទេន្តិ, អំសក្ខុជតោ សាជកំ
អបនេន្តិ។ អាសនតោ វុដ្ឋហន្តិ, វុដ្ឋន្តិតិ ឯវំ សោ តេហិ អបចិតោ នាម ហោតិ។

អវល្លំ បត្តិវត្តាតិ អវល្លំ តត្ថ តត្ថ សំកិត្តនវសេន បត្តិវត្តា។
អារដ្ឋនិមាយន្តិ អារដ្ឋេត្វា គហណាមាយំ។ អារដ្ឋេតិ បុរិមាការតោ និវត្តេតិ
អត្ថនោ វសេ វត្តេតិ ឯតាយាតិ អារដ្ឋនិ, មាយា, តំ អារដ្ឋនិមាយំ ឌីសារេត្វា
បរិជប្បេត្វាតិ អត្តោ។ កោដិតោ បដ្ឋាយាតិ អន្តិមកោដិតោ បដ្ឋាយ។
ចទ្ធកាយេន ជរុសវាចាយ តិណ្ឌំ វតនានំ អវល្លាកថនំ អនត្តាវហត្ថា
វិសសិញ្ចនសទិសា ហោតីតិ អាហ “វិសំ សិញ្ញាត្វា”តិ។ អញ្ញាតោតិ អាញ្ញតោ។
តេនាហ “ញ្ញាតោ”តិអាទិ។

កាយផ្គន្តិ កាយមេវ អផ្គំ, កាយស្ស វា អផ្គំ, សីសាទិ។ វាចផ្គន្តិ “ហោតុ,
សាធ្វ”តិ ឯវមាទិវាចាយ អវយវំ។ ឯកកេនាតិ អសហាយេន។ ឥមស្ស
បនត្ថស្សាតិ “ចរិយំ ចរណកាលេ”តិអាទិនា វុត្តស្ស។ យតោ យតោ គរុ ធុរន្តិ
យស្មី យស្មី ហនេ ធុរំ គរុ ភារិកំ ហោតិ, អញ្ញោ ពលីពន្ធា ឧក្ខិបិតុំ ន សក្កាន្តិ។

យតោ គម្ពីរវត្តនីតិ វត្តន្តិ ឯត្ថាតិ វត្តនី, ធុម្ពគ្គស្បតំ នាមំ, យស្មី ហនេ
ឧទកចិត្តល្អមហន្តតាយ វា វិសមច្ឆិន្ទតជភាវេន វា មគ្គោ គម្ពីរោ ហោតីតិ
អត្ថោ។ តទាស្ស កណ្ណំ យុញ្ញេន្តីតិ អស្សតិ និចាតមត្តំ, តទា កណ្ណំ យុញ្ញេន្តីតិ
អត្ថោ។ យទា ធុរញ្ច គរុ ហោតិ មគ្គោ ច គម្ពីរោ, តទា អញ្ញេ ពលីពទ្ធ
អបនេត្វា កណ្ណមេវ យុញ្ញេន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ស្វាស្ស តំ វហតេ ធុរន្តិ ឯត្ថបិ
អស្សតិ និចាតមត្តមេវ, សោ តំ ធុរំ វហតីតិ អត្ថោ។

គេហវេតនន្តិ គេហា និវុដ្ឋការហេតុ ធាតព្វំ។ កាឡកោ នាម នាមេនាតិ
អញ្ញេវល្លោក កិរេស, តេនស្ស “កាឡកោ” តិ នាមំ អកំសុ។ កាឡកំ
ឧបសង្កម្ភិកា អាហាតិ កាឡកោ កិរ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ “មយ្ហំ មាតា ធុគ្គតា ម
បុត្តជ្ជានេ វេបេត្វា ធុក្ខេន ចោសេតិ, យំនូនាហំ ភតី កត្វា ឥមំ ធុគ្គតភាវតោ
មោចេយ្យ” ន្តិ។ សោ តតោ បជ្ជាយ ភតី ឧបធារេន្តោវិចរតិ។ អថ តស្មី ទិវសេ
តាមគោរូបេហិ សទ្ធិ តត្ថ សមីបេ ចរតិ។ សត្តវាហបុត្តោបិ កោសុត្តវិត្តកោ,
សោ “អត្ថិ នុ ខោ ឯតេសំ គុន្នំ អន្តរេ សកដានិ ឧត្តារេតុំ សមត្ថោ
ឧសភាជានីយោ” តិ ឧបធារយមា នោ ពោធិសត្តំ ទិស្វា “អយំ អាជានីយោ
សក្ខិស្សតិ មយ្ហំ សកដានិ ឧត្តារេតុ” ន្តិ អញ្ញាសិ។ តេន តំ ឧបសង្កម្ភិកា
ឯវមាហា។ សោ អញ្ញេសំ... បេ... គេហមេវ អគមាសីតិ តទា កិរ តាមធារកា
“កី នាមេតំ កាឡកស្ស គលេ” តិ តស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តិ។ សោ តេ អនុពាទិត្វា
ទូរតោវ បលាបេន្តោ មាតុ សន្តិកំ គតោ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

សាយន្តសមយន្តិ សាយន្តកាលេ។ គុម្ពត្ថេ ឯតំ ឧបយោគវចនំ។ ន ហេតុ
អច្ឆន្តសំយោគោ សម្ពុវតិ។ បដិសល្លាណ វុដ្ឋិតោតិ ឯត្ថ តេហិ តេហិ
សទ្ធិវិហារិកអន្តោវាសិកឧទាសកឧទាសិកាទិសត្ថេហិ ចេវ
រូចារម្ពណាទិសផ្លូវេហិ ច បដិទិវត្ថេត្វា អបសក្ខិត្វា និលីយនំ វិវេចនំ

កាយចិត្តហ៊ុំ តតោវិវិត្តតាយ បដិសល្លាធំ កាយវិវេកោ, ចិត្តវិវេកោ ច។
យោ តតោ ធុរិយវិវេកតោ វុដ្ឋិតោ ភវន្តប្បត្តិយា សព្វាហ្មចារិហិ សមាគមេន ច
អបេតោ។ សោ បដិសល្លាធំ វុដ្ឋិតោ ឆាម ហោតិ។ អយំ បន យស្មា
បដិសល្លាធំ ឧត្តមតោ ជលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាសិ, តស្មា
“ជលសមាបត្តិតោ” តិ វុត្ថំ។ កាយសក្ខិនោ ភវិស្សមាតិ ឆាមកាយេន
នេសនាសម្បជ្ជន្តវសេន សក្ខិក្ខតា ភវិស្សម។ ននុ ច “បញ្ញត្ត អាសនេ
និសីទី” តិ ឥទំ កស្មា វុត្ថំ។ តិត្តិយា ហិ ភគវតោ បដិបក្ខា, តេ កស្មា តស្ស
អាសនំ បញ្ញាបេន្តិតិ អាហា “តថាគតោ ហិ” តិអាទិ។

វិក្កាហិកកថន្តិវិក្កាហាសំវត្ថុនិកំ សារម្ពកថំ។ អាយាចេយ្យាសីតិ វចីកេន
កត្វា យាចេយ្យាសី។ បត្តយ្យាសីតិ មនសា អាសីសេយ្យាសី។ បិហេយ្យាសីតិ
តស្សេវ វេវចនំ។ និត្តជនំ អាបន្នោតិ តេជហានិយា និត្តជការំ អាបន្នោ,
និត្តជក្ខតោតិ អត្ថោ។ តតោ ឯវ ភិក្ខុអាទយោបិ សម្ពុទ្ធ ឱលោកេតុំ
អសមត្ថតាយ បត្តក្ខន្ធា, បតិក្ខន្ធាតិ អត្ថោ។ តេនាហា “ឱនតគីវេ” តិ។
ទស្សិតធម្មសូតិ វុត្ថធម្មសុ។ វចនមត្តមេវ ហិ តេសំ, ន បន ទស្សនំ
តាទិសស្សេវ ធម្មស្ស អភាវតោ។ ភគវតោ ឯវ វា “ឥមេ ធម្មា អនភិសម្ពុទ្ធា” តិ
បរស្ស វចនវសេន ទស្សិតធម្មសុ។ បដិចរិស្សតិ បដិច្ឆាទនវសេ ចរិស្សតិ
បរត្តិស្សតិ, បដិច្ឆាទនត្ថោ ឯវ វា ចរតិ-សន្នោ អនេកត្ថត្តា ឆាត្វនន្តិ អាហា
“បដិច្ឆាទស្សតិ” តិ។ អញ្ញេន វា អញ្ញន្តិ បន បដិច្ឆាទនាការទស្សនន្តិ អាហា
“អញ្ញេន វា វចនេនា” តិអាទិ។

តត្ថ អញ្ញំ វចនន្តិ យំ សមនុយុញ្ញន្តេន ភគវតោ បរស្ស ទោសវិការំនំ វចនំ
វុត្ថំ, តំ តតោ អញ្ញេន វចនេន បដិច្ឆាទេតិ។ “អាបត្តិ អាបន្នោសី” តិ ចោទកេន
វុត្ថវចនំវិយ “កោ អាបន្នោ, កី អាបន្នោ, កីស្មី អាបន្នោ, កំ ភណាថ, កី

កណ្តាថា”តិអាធិវេននេន អញ្ញំ អាគន្ធកកថំ អាហារន្តោ “តុំ ឥត្តន្ទាមំ អាបត្តិ
អាបន្នាសី”តិ បុដ្ឋោ “ចាជលីបុត្តំ គតោម្ហី”តិ វត្ថា បុន “ន តវ
ចាជលីបុត្តកមនំ បុច្ឆាម, អាបត្តិ បុច្ឆាមា”តិ វុត្ថេ តតោ រាជគហំ គតោម្ហី។
រាជគហំ វា យាហិ ព្រាហ្មណគេហំ វា, អាបត្តិ អាបន្នាសីតិ។ “តត្ថ មេ
សូករមំសំ លទ្ធ”ន្តិអាធិនិ វេនន្តោ វិយ សមនុយុញ្ញកេន វុត្តវេនតោ អញ្ញំ
អាគន្ធកកថំ អាហារន្តោ អបនាមេស្សតិ, វិក្ខេបំ គមយិស្សតិ។ អប្បតីតា
ហោន្តិ តេន អតុជ្ជា អសោមនស្សិកាតិ អបច្ចយោ, ទោមនស្សេតំ អធិវេនំ។
នេវ អត្តនោ, ន បរេសំ ហិតំ អភិរាជយតីតិ អនភិវទ្ធិ, ទោមនស្សមេវ។
តេនេវាហ “អបច្ចយេន ទោមនស្សំ វុត្ថ”ន្តិ។

យស្ស ខោ បន តេ អត្តាយ ធម្មោ ទេសីតោតិ ឯត្ថ ធម្ម-សទ្ទេន
ចតុសច្ចធម្មោ វុត្តោតិ អាហ “យស្ស មគ្គស្ស វា ជលស្ស វា អត្តាយា”តិ។
ចតុសច្ចធម្មោ ហិ មគ្គជលាធិកមត្តាយ ទេសីយតិ។ ន និគ្គច្ឆតីតិ ន បវុត្តតិ។
នន្តិ នំ ធម្មំ។ ឥទានិ “យស្ស ខោ បន តេ អត្តាយ ធម្មោ ទេសីតោ”តិ ឯត្ថ ធម្ម-
សទ្ទេន បដិបត្តិធម្មោ ទស្សីតោ, ន បន ចតុសច្ចធម្មោតិ អធិប្បាយេន
អត្តវិកប្បំ ទស្សន្តោ “អថ វា”តិអាធិមាហ។ បញ្ច ធម្មាតិ
គម្ពីរញ្ញាណចរិយភូតានំ ខន្ធជីនំ
ឧត្តហសវេនធារណាចរិយយោនិសោមនសិការេ សន្ធាយាហ។ តក្កវស្ស
សម្មា ទុក្ខក្ខយាយាតិ ឯត្ថ សម្មាសន្នោ ឧភយត្ថាបិ យោជេតព្ពោ “សម្មា
តក្កវស្ស សម្មា ទុក្ខក្ខយាយា”តិ។ យោ ហិ សម្មា ធម្មំ បដិបជ្ជតិ, តស្សេវ សម្មា
ទុក្ខក្ខយោ ហោតីតិ។ យោ បន វុត្ថនយេន តក្ករោ, តស្ស និយ្យានំ អត្តតោ
ធម្មស្សេវ និយ្យានន្តិ តប្បដិក្ខេបេន “សោ ធម្មោ...បេ... ន និយ្យាតិ ន និគ្គច្ឆតី”តិ
អាហ។

យទី តិរច្ឆានសីហស្ស នាទោ សព្វតិរច្ឆានឯកជ្ជមនុស្សាមនុស្សនាទតោ
 សេដ្ឋត្ថា សេដ្ឋនាទោ, កិមខ្ព័ំ បន តថាគតសីហស្ស នាទោតិ អាហ
“សីហនាទន្តិ សេដ្ឋនាទ”ន្តិ។ យទី វា តិរច្ឆានសីហនាទស្ស សេដ្ឋនាទតា
 និព្វយតាយ អប្បជិសត្តតាយ ឥន្ទ្រតា, តថាគតសីហនាទស្ស អយមត្ថោ
 សាតិសយោតិ អាហ **“អភិគនាទំ អប្បជិសនាទ”**ន្តិ។ “អដ្ឋានមេតំ
 អនវកាសោ”តិអាទិនា (ម. និ. ៣.១២៩; អ. និ. ១.២៦៨-២៧១) ហិ យោ អត្ថោ
 វុត្ថោ, តស្ស ភូតតាយ អយំ នាទោ សេដ្ឋនាទោ នាម ហោតិ ឧត្តមនាទោ។
 ភូតត្ថោ ហិ ឧត្តមត្ថោតិ។ ឥមមត្តំ បន វេទន្តស្ស ភគវតោ អញ្ញតោ ភយំ វា
 អាសន្តា វា នត្ថិតិ **អភិគនាទោ** នាម ហោតិ។ អភូតញ្ញំ វេទតោ កុតោចិ ភយំ វា
 អាសន្តា វា សិយា, វេ បន វេទន្តំ ភគវន្តំ កោចិ ឧដ្ឋហិត្វា បដិពាហិតុំ សមត្ថោ
 នាម នត្ថិតិ អយំ នាទោ **អប្បជិសនាទោ** នាម ហោតិ។

សមន្តតោ និក្ខណ្ឌានវសេន តោទនំវិជ្ជនំ **សន្និទោទកំ**, សម្មា វា និតុទន្តិ
 បីឡេន្តិ ឯតេនាតិ **សន្និទោទកំ**។ វាចាយាតិ ច បច្ចត្ថេ ករណាវចនំ។ តេនាហ
“វេទនបតោទនា”តិ។ **សញ្ញម្មវិមកំសូតិ** សមន្តតោ សម្មវិតំ អកំសុ, សព្វេ
 បរិញ្ញាជកា វាចាតោទនេហិ តុទីសូតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“សម្មវិតំ...ខេ....**
វិជ្ជីសូ”តិ។ **សិដ្ឋាលកំយេវាតិ** សិដ្ឋាលមេវ, “សេកាលកំយេវា”តិបិ ចាហោ។
 តស្សេវាតិ សិដ្ឋាលវវស្សេវ។ អថ វា ភេរណ្ណកំយេវាតិ
 ភេទណ្ណាសកុណិសទិសំយេវាតិ អត្ថោ។ ភេទណ្ណំ នាម ឯកោ បក្ខិ ទ្វិមុខោ,
 តស្ស កិរ សន្នោ អតិវិយ វិរូចោ អមនាទោ។ តេនាហ **“អបិច ភិន្នស្សវំ**
អមនាបសទ្ធិំ នទតិ”តិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

សរភស្តុត្ថវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. កេសមុត្តិសុត្តវណ្ណនា

៦៦. បញ្ចមេ កេសមុត្តំ និវាសោ ឯតេសន្តិ កេសមុត្តិយាតិ អាហា
“កេសមុត្តនិគមវាសិនោ”តិ។ អដ្ឋវិធមាណកានីតិ អម្ពចាណធិអដ្ឋវិធានិ
ចាណិនិ។

“មា អនុស្សវេនា”តិ អាទិសុ បន ឯកោ ធម្មា កាលតោ បដ្ឋាយ ឯវំ
អនុស្សវោ អត្ថិ, ឯវំ ចិរកាលកតាយ អនុស្សតិយា លព្ពមាណំ កថមិទំ អញ្ញថា
សិយា, តស្មា ភូតមេតន្តិ អនុស្សវេន គណ្ណាតិ, តថា គហាលំ បដិក្ខបន្តោ “មា
អនុស្សវេនា”តិ អាហា។ អនុ អនុ សវនំ អនុស្សវោ។ អបរោ “អម្ពាគំ
បិតុបិតាមហាធិវុទ្ធានំ ឧបទេសបរម្បរាយ ឥទមាភតំ, ឯវំ បរម្បរាភតកថំ
នាម ន អញ្ញថា សិយា, តស្មា ភូតមេត”ន្តិ គណ្ណាតិ, តំ បដិក្ខបន្តោ “មា
បរម្បរាយ”តិ អាហា។ ឯកោ កេនចិ កិស្មិញ្ចិ វុត្តមត្តេ “ឯវំ កិរ ឯត”ន្តិ
គណ្ណាតិ, តំ និសេធន្តោ “មា ឥតិកិរាយា”តិ អាហា។ បិដកំ គន្តោ សម្មធិយតិ
ឯតស្សាតិ បិដកសម្មធានំ, គន្តស្ស ឧត្តណ្ឌានកោ។ តេន
បិដកឧត្តណ្ឌានកកាវេន ឯកោ តាធិសំ គន្តំ បគុណំ កត្វា តេន តំ សមេន្តំ
សមេតិ, តស្មា “ភូតមេត”ន្តិ គណ្ណាតិ, តំ សន្ធាយេស បដិក្ខេចា “មា
បិដកសម្មធានេនា”តិ, អត្ថនោ ឧត្តហាគន្តសម្មត្តិយា មា គណ្ហិត្តាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ សមេតន្តិ សំគតំ។

កោចិ កញ្ចិ វិគក្កេន្តោ “ឯវមេវ តេន ភវិតព្ព”ន្តិ កេវលំ អត្ថនោ
សន្តិប្បវសេន “ភូតមិទ”ន្តិ គណ្ណាតិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ “មា តក្កហេតូ”តិ។
អញ្ញោ “ឥមាយ យុត្តិយា ភូតមិទ”ន្តិ កេវលំ អនុមាណតោ នយគ្គាហេន
គណ្ណាតិ, តំ បដិក្ខបន្តោ “មា នយហេតូ”តិ អាហា។ កស្សចិ “ឯវមេតំ សិយា”តិ
បរិកប្បន្តស្ស ឯកំ ការណំ ឧបដ្ឋាតិ, សោ “អត្ថេត”ន្តិ អត្ថនោ
បរិកប្បតាការេន គណ្ណាតិ, តំ បដិសេធន្តោ “មា អាការបរិវិតក្កេនា”តិ

អាហា។ អបរស្ស ចិន្តយតោ យថាបរិកប្បិតំ កត្វា អត្ថំ “ឯវមេតំ ន អញ្ញាថា” តិ
អភិនិរិសន្តស្ស ឯកា ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ។ យាយស្ស តំ ការណំ និដ្ឋាយន្តស្ស
បច្ចក្ខំវិយ និរូបេត្វា ចិន្តន្តស្ស ខមតិ។ សោ “អត្ថត” ន្តិ ទិដ្ឋិនិដ្ឋានក្ខន្ធិយា
គណ្ហាតិ, តំ សន្ធាយាហ “មា ទិដ្ឋិនិដ្ឋានក្ខន្ធិយា” តិ។

អកុសលវេរស្សាតិ ចាលាភាតិចាតាទិបញ្ចវិធំ វេរំ សន្ធាយ វេទតិ។ កោដោ
នាម ចេតសោ ទុក្ខន្តិ អាហ “កោដចិត្តស្ស អភាវេនា” តិ។ កិលេសស្សាតិ ចិត្តំ
វិពារេនន្តស្ស ឧបតាបេន្តស្ស ឧទ្ធចក្កុក្កុច្ឆាទិកិលេសស្ស។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

កេសមុត្តិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សាឡ្យសុត្តវណ្ណានា

៦៧. ធម្មចាតោ អសីតព្ពកោជនំ ចាតរាសំ, ភុត្តំ ចាតរាសំ ឯតេសន្តិ
ភុត្តចាតរាសា។ ទាសា នាម អន្តោជាតា វា ធនក្តីតា វា ករមរាជីតា វា សយំ វា
ទាសព្យំ ឧបគតា។ ភត្តវេតនភតា កម្មការា នាម។

និច្ឆាតោតិ ឯត្ថ នាតំ វុច្ចតិ តណ្ហា ជិយន្តាហេតុតាយ, សា អស្ស នត្ថីតិ
និច្ឆាតោ។ តេនាហ “និត្តល្ហោ” តិ។ អព្ពន្ធវេ សន្តាបករាជំ កិលេសានន្តិ
អត្តនោ សន្តានេ ធរថបរិឡាហជននេន សន្តាបនកិលេសានំ។
អន្តោតាបនកិលេសានំ អភាវា សីតោ សីតលោ ភូតោ ជាតោតិ សីតិភូតោ។
តេនាហ “សីតលីភូតោ” តិ។ មគ្គជលនិព្វានសុខានិ វា បដិសំវេទេតីតិ
សុខប្បដិសំវេទី។ សេសំ សុរិញ្ញយ្យមេវ។

សាឡ្យសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. កថាវត្ថុសុត្តន្តបិដក

៦៨. សុត្តមេ កថាវត្ថុនីតិ កថាយ បរិវត្តិដ្ឋានានិ។ យស្មា តេហិ វិនា កថា ន
បរិវត្តនិ, តស្មា “កថាការណានិ”តិ វុត្តំ។ អតតិ សតតិ សតតំ គប្បតិ
បរិវត្តនិ អន្ធា, កាលោតិ អាហ “អតីតមន្វានំ នាម កាលោបិ វត្តនិ”តិ។
ធម្មប្បវត្តិមត្តតាយ ហិ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានាបិ កាលោ តស្សេវ ធម្មស្ស
បរិវត្តិអវត្តាវិសេសំ ឧបាទាយ តេនេវ វេហារេន អតីតោតិ អាទិនា វេហរីយតិ,
អតីតាទិកេនោ ច នាមាយំ និប្បិយាយតោ ធម្មានំយេវ ហោតិ, ន
កាលស្សាតិ អាហ “ខន្ធាបិ វត្តន្តិ”តិ។ យថាវត្ថុមត្តំ ឥតវេសុ ទ្វីសុ អតិទិសតិ
“អនាគតបច្ចុប្បន្នេសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ។ អតីតមន្វានន្តិអាទិសុ ច ទ្វេ
បរិយាយា សុត្តន្តបរិយាយោ, អភិធម្មបរិយាយោ ច។ សុត្តន្តបរិយាយេន
បដិសន្ធិតោ បុព្វេ អតីតោ អន្ធា នាម, បុតិកោ បច្ឆា អនាគតោ អន្ធា នាម,
សហ បុតិបដិសន្ធិតិ តទន្តំ បច្ចុប្បន្នោ អន្ធា នាម។ អភិធម្មបរិយាយេន តីសុ
ខណេសុ ឧប្បាទតោ បុព្វេ អតីតោ អន្ធា នាម, ឧប្បាទតោ ឧទ្ធុំ អនាគតោ អន្ធា
នាម, ខណត្ថយំ បច្ចុប្បន្នោ អន្ធា នាម។ តត្ថាយំ សុត្តន្តទេសនាតិ
សុត្តន្តបរិយាយេនេវ អតីតាទិវិសយំ កបំ ទស្សន្តោ “អតីតេ កស្សបោ
នាមា”តិ អាទិមាហ។

ឯកំសេនេវ ព្យាកាតញ្ញោ វិស្សន្នេតញ្ញោតិ ឯកំសព្យាករណីយោ។ “ចក្ខុ
អនិច្ច”ន្តិ បញ្ញោ ឧត្តរ បដាវ ធារណំ សន្ធាយ “ឯកំសេនេវ ព្យាកាតញ្ញោ”ន្តិ វុត្តំ
និច្ចតាយ លេសស្សបិ តត្ថ អការតោ, បុរិមបដាវ ធារណោ បន
វិភជ្ជព្យាករណីយតាយ។ តេនាហ “អនិច្ចំ នាម ចក្ខុតិ បុដ្ឋេន បដា”តិ អាទិ។
ចក្ខុសោតេ វិសេសត្ថសាមញ្ញត្ថានំ អសាធារណការតោ ទ្វិន្នំ តេសំ
សទិសចោទនា បដិច្ចន្ទមុខេនេវ ព្យាករណីយា បដិក្ខេបវសេន

អនុញ្ញាតវសេន ចរិស្សដ្ឋិតត្ថតោតិ អាហា “យថា ចក្ខុ, តថា សោតំ...បេ...
អយំ បដិបុច្ឆាព្យាករណីយោ បញ្ញោ”តិ។ តំ ជីវំ តំ សវីរន្តិ ជីវសវីរានំ
អនុញ្ញាតាបញ្ញោ យស្ស យេន អនុញ្ញាតា ចោទិតា, សោ ឯវ បរមត្ថតោ
នុបលព្ពតីតិ ច ឈានត្ថយស្ស មេត្តយ្យតាកិត្តនសទិសោតិ
អព្យាកាតព្ពតាយ ឋេបនីយោ វុត្តោ។ ឯវុចោ ហិ បញ្ញោ តិទា អវិស្សដ្ឋនីយត្ថា
ព្យាករណំ អកត្វា ឋេបេតញ្ញោ។

តិដ្ឋតិ ឯត្ថ ជលំ តទាយត្ថវុត្តិតាយាតិ ឋានំ, ការណាន្តិ អាហា
“ការណាការណោ”តិ។ យុត្តេន ការណោនាតិ អនុរូបេន ការណោន។
បហោតីតិ និក្ខណ្ឌិតុំ សមត្ថោ ហោតិ។ សស្សតវាទិការមេវ ទីបេតីតិ អត្តនា
គហិតេ ឧប្បនេវាទេ ទោសំ ទិស្វា អត្តនោបិ សស្សតវាទិការមេវ ទីបេតិ។
បុគ្គលវាទិម្ហិតិ ឥមិនា វច្ឆកុត្តិយវាទី ទស្សេតិ។ បញ្ចំ បុច្ឆន្តេហិ បដិបដ្ឋិតញ្ញា
បដិបទា បញ្ញាបុច្ឆនកានំ វុត្តំ។

បដិចរតីតិ បដិច្ឆាទនវសេន ចរតិ បវុត្តតិ។ បដិច្ឆាទនត្ថោ ឯវ វា
ចរតិសន្នោ អនេកត្ថត្ថា ធាតូនន្តិ អាហា “បដិច្ឆាទេតី”តិ។ អញ្ញេនញ្ញន្តិ បន
បដិច្ឆាទនាការទស្សនន្តិ អាហា “អញ្ញេន វចនេនា”តិអាទិ។ តត្ថ អញ្ញេន
វចនេនាតិ យំ ចោទកេន ចុទិតកស្ស ទោសវិការវនំ វចនំ វុត្តំ, តំ តតោ អញ្ញេន
វចនេន បដិច្ឆាទេតិ។ យោ ហិ “អាបត្តិ អាបន្នោសី”តិ វុត្តេ “កោ អាបន្នោ, កី
អាបន្នោ, កិស្មី អាបន្នោ, កំ ភណាប, កី ភណាថា”តិ វទតិ។ “ឯវុចំ កិញ្ចិ តយា
ទិដ្ឋ”ន្តិ វុត្តេ “ន សុណាមី”តិ សោតំ វា ឧបនេតិ, អយំ អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរតិ នាម។
“កោ អាបន្នោ”តិអាទិនា ហិ ចោទនំ អវិស្សដ្ឋេត្វាវ វិក្ខេបាបជ្ជនំ អញ្ញេនញ្ញំ
បដិចរណំ, ពហិទ្ធា កថាបនាមនំ វិស្សដ្ឋេត្វាតិ អយមេតេសំ វិសេសោ។

តេជោវាហ “អាគន្ធកក្កដំ ឡីតារេន្តោ” តិអាទិ។ តត្ថ អបនាមេតីតិ វិក្ខុបេតិ។
តត្រាតិ តស្មី ពហិធាកថាយ អបនាមនេ។

ឧបនិស័ទតិ ជលំ ឯត្តាតិ ការណំ ឧបនិសា, ឧបេច្ច និស្សយតីតិ វា
ឧបនិសា, សហ ឧបនិសាយាតិ សឧបនិសោតិ អាហ “សឧបនិស្សយោ
សបច្ចយោ” តិ។

ឡីហិតសោតោតិ អនញ្ញវិហិតត្តា ធម្មស្សវនាយ អបនាមិតសោតោ។
តតោ ឯវ តទត្ថំ បរិហិតសោតោ។ កុសលធម្មន្តិ អរិយមគ្គោ អធិប្បតោតិ
អាហ “អរិយមគ្គ” ន្តិ។

កថាវត្ថុសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៨. អញ្ញតិវិស្វកុសលសុត្តន្តបិដក

៦៩. អជ្ឈមេ ភគវា មូលំ ការណំ ឯតេសំ យាថាវតោ អធិគមាយាតិ
ភគវំមូលកា។ តេជោហ “ភគវន្តញ្ចំ និស្សយ មយំ ឥមេ ធម្មេ អាជានាម
បដិវិជ្ឈាមា” តិ។ អម្ពាភំ ធម្មាតិ តេហិ អត្តនា អធិគន្ធាតាយ វុត្ថំ។
សេវិតញ្ចាសេវិតញ្ចានញ្ចំ យាថាវតោ អធិគមញ្ញាណានិ អធិគច្ឆនកសម្ពុទ្ធិនិ,
តានិ ច សម្មាសម្ពុទ្ធមូលកានិ អនញ្ញវិសយត្តា។ តេជោហ “បុព្វេ
កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធនា” តិអាទិ។ ឥមេ ធម្មាតិ ឥមេ ញ្ញាណធម្មា។ អាជានាមាតិ
អភិមុខំ បច្ចក្ខតោ ជានាម។ បដិវិជ្ឈាមាតិ តស្សេវ វេវចនំ, អធិគច្ឆាមាតិ
អត្តោ។ ភគវា នេតា ឯតេសន្តិ ភគវំនេត្តិកា។ នេតាតិ សេវិតត្ថធម្មេ
វេនេយ្យសន្តានំ ចាបេតា។ វិនេតាតិ អសេវិតត្ថធម្មេ វេនេយ្យសន្តានតោ
អបនេតា។ តទន្ធិវិនយាទិវសេន វា វិនេតា។ អថ វា យថា
អលមរិយញ្ញាណាទស្សនវិសេសោ ហោតិ, ឯវំវិសេសតោ នេតា។ អនុនេតាតិ

“ឥមេ ធម្មា សេវិតញ្ញា, ឥមេ ន សេវិតញ្ញា” តិ ឧកយសម្មាបនាបនយនត្ថំ
បញ្ញាបេតា។ តេនាហ “យថាសភាវតោ” តិអាធិ។

បដិសេន្តិ ឯត្ថាតិ បដិសេណំ, ភគវា បដិសេណំ ឯតេសន្តិ
ភគវំបដិសេណា។ អាចាចំ ឧបគច្ឆន្តា ហិ ភគវា បដិសេណំ
សមោសេណាជ្ជានំ។ តេនាហ “ចតុក្កមកធម្មា” តិអាធិ។ បដិសេតិ
សភាវសម្មជីវេជេវសេន បច្ចេកំ ឧបគច្ឆតីតិ វា បដិសេណំ, ភគវា បដិសេណំ
ឯតេសន្តិ ភគវំបដិសេណា។ បដិសេតិ បដិវិជ្ជតីតិ វា បដិសេណំ, តស្មា
បដិវិជ្ជនេវសេន ភគវា បដិសេណំ ឯតេសន្តិ ភគវំបដិសេណា។ តេនាហ
“អបិចា” តិអាធិ។ បដិវេជេវសេនាតិ បដិវិជ្ជិតត្ថតាវសេន។ អសតិបិ មុខ
អត្ថតោ ឯវំ វេទន្តោវិយ ហោតីតិ អាហ “ជស្សោ អាគច្ឆតិ អហំ ភគវា
កិច្ចាមោ” តិ។ ជស្សោ ញាណស្ស អាចាចំ អាគច្ឆន្តោយេវ ហិ អត្ថនោ “អហំ
កិច្ចាមោ” តិ នាមំ បុច្ឆន្តោវិយ, ភគវា ចស្ស នាមំ ករោន្តោវិយ ហោតិ។

បដិភាតូតិ ឯត្ថ បដិសេន្តាបេក្ខាយ “ភគវន្ត” តិ ឧបយោគវេទនំ, អត្ថោ បន
សាមីវេទនេវសេនេវ វេទិតញ្ញាតិ ធម្មេន្តោ អាហ “ភគវតោ” តិ។ បដិភាតូតិ ច
ភាគោ ហោតុ។ ភគវតោ ហិ ឯស ភាគោ, យទិទំ ធម្មស្ស ទេសនា, អម្ពាភំ បន
ភាគោ សវេនន្តិ អធិប្បាយោ។ ឯវញ្ញំ សទ្ធកូលក្ខណេន សមេតិ។ កេចិ បន
បដិភាតូតិ បទស្ស ទិស្សតូតិ អត្ថំ វេទន្តិ, ញាណេន ទិស្សតុ, ទេសីយតូតិ វា
អត្ថោ។ ឧបជ្ជាតូតិ ញាណស្ស បច្ចុបតិជ្ជតុ។ ចាឡិយំ កោ អធិប្បយាសោតិ
ឯត្ថ កោ អធិកប្បយោគោតិ អត្ថោ។

លោកវជ្ជេវសេនាតិ លោកិយជេនេហិ បកតិយា គវហិតញ្ញវជ្ជេវសេន។
វិចាកវជ្ជេវសេនាតិ វិចាកស្ស អចាយសំវត្ថនិកវជ្ជេវសេន។ កថន្តិអាធិនា

ឧកយវន្តវសេនបិ អប្បសាវន្តតាយ វិសយំ ទស្សេតិ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អញ្ញតិតិយសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៩. អកុសលមូលសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៧០. នវមេ លុត្តតិ លោកោ។ ទុស្សតិ ទោសោ។ មុយ្ហតិ មោហោ។
លោកាធិនិ បនេតានិ អសហជាតានំ ចាណាតិចាតាធិនំ កេសញ្ចិ
អកុសលានំ ឧបនិស្សយបច្ចយដ្ឋេន, សហជាតានំ អធិន្ទាធានាធិនំ កេសញ្ចិ
សម្មយុត្តា ហុត្វា ឧប្បាទកដ្ឋេន, សយញ្ច អកុសលានិ តិ
សាវន្តុក្ខវិចាកដ្ឋេនាតិ អាហា “អកុសលានំ មូលានិ, អកុសលានិ ច តានិ
មូលានិ” តិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “វត្តោ ខោ, អាវុសោ, រាគេន អភិក្ខតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ
ចាណាម្បិ ហានតី” តិអាធិ។ យទបីតិ លិដ្ឋិវិបល្លាសេន វុត្តន្តិ អាហា “យោបិ,
ភិក្ខុវេ, លោកោ” តិ។ តទបីតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោតិ អាហា “សោបិ
អកុសលមូល” តិ។ វិនាបិ លិដ្ឋិវិបល្លាសេន អត្ថយោជនំ ទស្សេន្តោ
“អកុសលមូលំ វា” តិអាធិមាហា។ សព្ពត្តាតិ “យទបិ, ភិក្ខុវេ, ទោសោ, តទបិ
អកុសលមូល” តិអាធិសុ។ អភិសង្ខារេតិ ឯត្ត អាយុហានីតិ អត្តំ វត្វា តញ្ច
អាយុហានំ បច្ចយសមវាយសិទ្ធិតោ សម្បិណ្ឌានំ រាសិករណំ វិយ ហោតិ តិ
អាហា “សម្បិណ្ឌាតិ រាសី ករោតី” តិ។

ចាឡិយំ “វជេនា” តិអាធិសុ វជេនាតិ មារណេន វា ចោថនេន វា។ វជេសន្តោ
ហិ ហិសនត្តោ វិហោថនត្តោ ច ហោតិ។ ពន្ធនេនាតិ អន្តពន្ធនាទិនា។ ជានិយាតិ
ជនជានិយា, “សតំ គណ្ហាថ, សហស្សំ គណ្ហាថា” តិ ឯវំ បវត្តិតទណ្ឌោតិ
អត្តោ។ គរហាយាតិ បញ្ចសិទ្ធមុណ្ឌាកករណំ, គោមយសិញ្ចនំ, គីវាយ

កុរុណាកតន្ត្រី ឯវមាជីនី កត្វា គរហាបាបនេន។ តត្ថ
បញ្ចសិខមុណ្ណាកករណំ នាម កាកបក្ខករណំ។ តោមយសិញ្ចនំ សីសេន
កណោទការសេចនំ។ កុរុណាកតន្ត្រី គន្ធុលពន្ធនំ។

កាលស្មី នវទតីតិ យុត្តកាលេ នវទតិ, វត្តព្ភកាលស្ស បុព្វេ វា បច្ឆា វា
អយុត្តកាលេ វត្តា ហោតិ។ អភូតវាជីតិ យំ នត្ថិ, តស្ស វត្តា។ តេនាហា “ភូតំ ន
វទតី”តិ។ អត្ថំ នវទតីតិ ការណំ នវទតិ, អការណានិស្សិតំ និប្បលំ វត្តា
ហោតិ។ ធម្មំ នវទតីតិ សភាវំ នវទតិ, អសភាវំ វត្តា អយថាវាជីតិ អត្ថោ។
វិនយំ នវទតីតិ សំវវិនយំ នវទតិ, ន សំវវិនយប្បជិសំយុត្តស្ស វត្តា ហោតិ,
អត្តនោ សុណាន្តស្ស ច ន សំវវិនយាវហស្ស វត្តាតិ អត្ថោ។

អតច្ឆន្តិ អភូតត្ថំ។ តេនាហា “ឥតវំ តស្សេវ វេវចន”ន្តិ។ អថ វា អភូតន្តិ
អសន្តំ អវិជ្ជមានំ។ អតច្ឆន្តិ អតថាការំ។

បុញ្ញកម្មតោ ឯតិ ឧប្បជ្ជតីតិ អយោ, វឿ។ តប្បជិក្ខុបេន អនយោ,
អវឿតិ អាហា “អនយំ អាបជ្ជតីតិ អវឿ អាបជ្ជតី”តិ។ មាលុវាសិចាជិកា នាម
ធិយសណ្ណានំ មាលុវាបក្កំ, មាលុវាជលចោដ្ឋលិកាតិ អត្ថោ។ ជលិតាយាតិ
អាតបេន សុស្សិត្វា ភិដ្ឋាយ។ វជរុក្ខាជិនំ មូលេតិ វជរុក្ខាជិនំ សមីបេ។
សកកាវេន សណ្ណាត្ថំ ន សក្កោន្តិតិ កស្មា ន សក្កោន្តិ? ភវនវិនាសកយា។
រុក្ខមូលេ បតិគមាលុវាពីជតោ ហិ លតា ឧប្បជ្ជិត្វា រុក្ខំ អភិរុហាតិ។ សា
មហាបត្តា ចេវ ពហុបត្តា ច មហាកោលិរបត្តសណ្ណានេហិ តតោ ច
មហាន្តតវេហិ សាខាវិជបន្តវេហិ បត្តេហិ សមន្នាគតា។ អថ នំ រុក្ខំ មូលតោ
បដ្ឋាយ វិនន្ទមានា សព្វវិជចានិ សញ្ញាទេត្វា មហន្តំ ភារំ ជនេត្វា តិដ្ឋតិ, សា
វាតេ វាយន្តេ ទេវេ វា វស្សន្តេ ឱយនហេជ្ជាគតា ឱលម្ពនហេតុភូតំ យនភារំ
ជនេត្វា តស្ស រុក្ខស្ស សព្វសាខំ ភិដ្ឋតិ, ភូមិយំ និចាតេតិ។ តតោ តស្មី រុក្ខ

បតិដ្ឋិតវិមានំ ភិដ្ឋិតិវិនស្សតិ។ ឥតិ តា ទេវតាយោ កវនិធាសកយា
សកភាវេន សល្លាតុំ ន សក្កោន្តិ។ ឯត្ថ ច យំ សាខជ្ជកវិមានំ ហោតិ, តំ
សាខាសុ ភិដ្ឋិមាធាសុ តត្ថ តត្ថវ ភិដ្ឋិត្វា សព្ពសាខាសុ ភិដ្ឋាសុ សព្ពំ ភិដ្ឋិតិ,
រុក្ខជ្ជកវិមានំ បន យាវ រុក្ខស្ស មូលមត្តម្យំ តិដ្ឋតិ, តាវ ន នស្សតិ វេទិតព្ពំ។
តត្ថ តត្ថ បលុដ្ឋិត្វាតិ តត្ថ តត្ថ ភិដ្ឋិត្វា។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញយ្យមេ។

អកុសលមូលសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១០. ឧបោសថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៧១. ធនមេ តទហូតិ ឯត្ថ តស្មី អហនិទិ អត្ថោតិ អាហ “តស្មី អហុ
ឧបោសថ” តិ។ ឧបវសន្តិ ឯត្ថាតិ ឧបោសថោ, ឧបោសថទិវសោ។ ឧបវសន្តិ ច
សីលេន វា អនសនេន វា ឌីវសាយនាទិវិជិណា វា ឧបេតា ហុត្វា វសន្តិ អត្ថោ។
ឧបោសថទិវសេ ហិ សាសនិកា សីលេន, ពាហិរកា សព្ពសោ អាហារស្ស
អភុញ្ញនេន ឌីវសាយនមធុសាយនាទិវិជិណា វា ឧបេតា ហុត្វា វិហរន្តិ។ សោ
បនេស ឧបោសថទិវសោ អជ្ជមិចាតុទ្ទសិបន្នវសិភេទេន តិវិជោ, តស្មា
សេសទ្វយនិវារណត្ថំ “បន្នវសិកឧបោសថទិវសេ” តិ វុត្ថំ។ វស្សគ្គត្ថតិ
វេសាយត្ថេ។ ទិវសទ្ទោ ទិវសទ្ទោវិយ ទិវសបរិយាយោ, តស្ស
វិសេសនភាវេន វុច្ឆមាធា ទិវសទ្ទោ សវិសេសេន ទីបេតិ អាហ “ទិវសស្ស
ទិវា, មជ្ឈន្តិកេ កាលេតិ អត្ថោ” តិ។ បដិច្ចាបេត្វាតិ សម្បជិច្ឆនំ កាវេត្វា។
វិចាកដលេនាតិ សទិសដលេន។ ន មហាប្បលោ ហោតិ
មនោទុច្ឆរិតទុស្សីល្យេន ឧបក្កិលិដ្ឋការតោ។ វិចាកានិសំសេនាតិ
ឧទ្រយដលេន។ វិចាកោភាសេនាតិ បដិបក្ខវិគមជនិតេន សភាវសម្ព័ន្ធតេន
វិចាកោភាសេន។ ន មហាឱភាសោ អបរិសុទ្ធការតោ។ វិចាកវិចារស្សាតិ
វិចាកវេបុល្លស្ស។

នាហំ ក្ខបនីតិអាធិវចនស្ស មិច្ឆាភិនិវេសវសេន បវត្តត្តា “ឥទំ តស្ស
មុសាវាទស្មី វេទាមី” តិ ចាឡិយំ វុត្តំ, ចតុកោដិកសុញ្ញតាទស្សនវសេន បវត្តំ
បន អរិយទស្សនមេវាតិ ន តត្ថ មុសាវាទោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“បុន ចបវំ, ភិក្ខុវេ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ញាក្ខតិ ‘នាហំ ក្ខបនិ,
កស្សបិ កិញ្ចនតស្មី, ន ច មម ក្ខបនិ, កិស្មិញ្ញា កិញ្ចនតត្ថី’” តិអាធិ (ម. និ.
៣.៧០)។

ឯត្ថ ហិ ចតុកោដិកសុញ្ញតា កថិតា។ កថំ? អរិយោ (វិសុទ្ធិ. ២.៧២០; ម. និ.
អដ្ឋ. ៣.៧០) ហិ នាហំ ក្ខបនីតិ ក្ខបិ អត្តានំ ន បស្សតិ, កស្សបិ កិញ្ចនតស្មីន្តិ
អត្តនោ អត្តានំ កស្សបិ បរស្ស កិញ្ចនភាវេ ឧបនេតព្ពំ ន បស្សតិ, ភាតិជ្ជានេ
ភាតវំ, សហាយជ្ជានេ សហាយំ, បរិក្ខារជ្ជានេ បរិក្ខារំ មញ្ញិត្វា ឧបនេតព្ពំ ន
បស្សតីតិ អត្តោ។ ន ច មម ក្ខបនីតិ ឯត្ថ មម-សទ្ធិំ តាវ វបេត្វា ក្ខបនិ បរស្ស
ច អត្តានំ ក្ខបិ ន បស្សតីតិ អយមត្តោ។ ឥទានិ មម-សទ្ធិំ អាហរិត្វា “មម
កិស្មិញ្ញា កិញ្ចនតត្ថី” តិ សោ បរស្ស អត្តានំ “មម កិស្មិញ្ញា កិញ្ចនភាវេន
អត្ថី” តិ ន បស្សតិ, អត្តនោ ភាតិកជ្ជានេ ភាតវំ, សហាយជ្ជានេ សហាយំ,
បរិក្ខារជ្ជានេ បរិក្ខារន្តិ កិស្មិញ្ញា ហិ នេ បរស្ស អត្តានំ ឥមិនា កិញ្ចនភាវេន
ឧបនេតព្ពំ ន បស្សតីតិ អត្តោ។ វេមយំ យស្មា នេវ កត្ថចិ អត្តានំ បស្សតិ, ន តំ
បរស្ស កិញ្ចនភាវេ ឧបនេតព្ពំ បស្សតិ។ ន កត្ថចិ បរស្ស អត្តានំ បស្សតិ, ន
បរស្ស អត្តានំ អត្តនោ កិញ្ចនភាវេ ឧបនេតព្ពំ បស្សតិ, តស្មា អយំ សុញ្ញតា
ចតុកោដិកាតិ វេទិតញ្ញា។

យស្មា បន មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ យាថាវទស្សនស្ស អសម្ភវតោ
យថាវុត្តចតុកោដិកសុញ្ញតាទស្សនំ ន សម្ភវតិ, តស្មា “នត្ថិ មាតា, នត្ថិ
បិតា” តិអាធិវចនំ (ធី. និ. ១.១៧១) វិយ មិច្ឆាតាហវសេន “នាហំ ក្ខបនី” តិអាធិ

វុត្តន្តិយុត្តោ ចេត្ត មុសាវាទសម្ពុរោ។ កត្តចីតិ ថានេ, កាលេ វា។ អថ
“និប្បលោ”តិ កស្មា វុត្តំ។ “ន មហាប្បលោ”តិ សន្នេន ហិ មហាប្បលោភារោ
ដោតិតោ, ន បន សព្ពថា ជលោភារោតិ អាហា “ព្យញ្ញនមេវ” ហិ ឯត្ថ
សារសេស”ន្តិអាទិ។ សេសបទេសុប្បិ តិ “ន មហានិសំសោ”តិអាទិសុប្បិ។

អដ្ឋហិ ការណោហិ តិ -

“អថ ខោ, ភន្តេ, សក្កោ ទេវានមិន្នោ ទេវានំ តាវតីសានំ ភគវតោ អដ្ឋ
យថាភុច្ឆេ វុល្លោ បយិរុទាហាសិ - ‘តំ កី មញ្ញន្តិ, ភោត្តោ ទេវា តាវតីសា,
យាវញ្ច សោ ភគវា ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ ពហុជនសុខាយ
លោកានុកម្មាយ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សានំ, ឯវំ
ពហុជនហិតាយ បដិបន្នំ ពហុជនសុខាយ លោកានុកម្មាយ អត្ថាយ
ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សានំ ឥមិនាបជ្ជេន សមន្នាគតំ សត្តារំ នេវ
អតីតំសេ សមនុបស្សមិ, ន បនេតវហិ អញ្ញត្រ តេន ភគវតា”តិ -

អាទិនា មហាកោវិន្ទសុត្ត (ជី. និ. ២.២៩៦) វិត្តារិតេហិ ពហុជនហិតាយ
បដិបន្នាទីហិ ពុទ្ធានុភាវទីបកេហិ អដ្ឋហិ ការណោហិ។ អថ “នវហិ
ការណោហិ”តិ អវត្វា “អដ្ឋហិ ការណោហិ”តិ កស្មា វុត្តន្តិ អាហា “ឯត្ថ
ហិ...មេ... សព្ពេ លោកិយលោកុត្តរា ពុទ្ធកុណា សង្កហិតា”តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ
- ឥមស្មី សុត្តេ “ឥតិបិ សោ ភគវា”តិ ឥមិនា វចនេន អវិសេសតោ សព្ពេបិ
លោកិយលោកុត្តរា ពុទ្ធកុណា ទីបិតា, តស្មា តេន ទីបិតគុណា សន្ធាយ
“អដ្ឋហិ ការណោហិ”តិ វុត្តន្តិ។ អវហន្តិអាទិហិ ចាជិយេក្កុណាវ និទ្ធិជ្ជាតិ
អវហន្តិអាទិហិ ឯកេកេហិ បទេហិ ឯកេកេ គុណាវ និទ្ធិជ្ជាតិ អត្ថោ។

សហគន្ធិកន្ត្រៃ ចាឡិយ៍ធម្មសហិតំ។ បុរិមនយេនេវ យោជនា កាតញ្ចាតិ
“កិលិដ្ឋស្មិញ្ចិ កាយេ បសាធនំ បសាធស្វា នក្ខត្តំ កិឡិមាណ ន
សោភន្តិ”តិអាទិនា នយេន យោជនា កាតញ្ចាតិ អត្ថោ។

សង្ឃស្ស អនុស្សវណំ នាម តស្ស គុណានុស្សវណមេវាតិ អាហា “អដ្ឋន្តំ
អរិយបុគ្គលានំ គុណា អនុស្សវតិ”តិ។ ទ្វេ តយោ វាវេ គាហាបិតំ ឧសុមន្តិ ទ្វេ
តយោ វាវេ ឧទ្ធនំ អាហាបេត្វា សេននវសេន គាហាបិតំ ឧសុមំ។ បុរិមនយេនេវ
យោជនា កាតញ្ចាតិ “កិលិដ្ឋស្មិញ្ចិ វត្ថុ បសាធនំ បសាធស្វា នក្ខត្តំ កិឡិមាណ
ន សោភន្តិ”តិអាទិនា នយេន យោជនា កាតញ្ចាតិ។

បហីនកាលតោ បដ្ឋាយ...បេ...វិវតាវាតិ ឯតេន បហានហេតុកា
ត្ថធាធិប្បតាវិវតីតិ ធស្សេតិ។ កម្មក្ខយករញ្ញាលោន ហិ
ចាលាភិចាតធិស្សីល្យស្ស បហីនត្ថា អរហន្តោ អច្ឆន្តមេវ តតោ បដិវិវតាតិ
វុច្ឆតិ សមុច្ឆេនវសេន បហានវិវតីនំ អធិប្បតត្ថា។ កិញ្ចាបិ បហានវិវមណានំ
បុរិមបច្ឆិមកាលតា នត្ថិ, មគ្គធម្មានំ បន សម្មាធិដ្ឋិអាទីនំ សម្មាវាចាទីនញ្ច
បច្ចយបច្ចយុប្បន្នភាវេ អបេក្ខិតេ សហជាតានម្បិ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នភាវេន
គហាណំ បុរិមបច្ឆិមភាវេនេវ ហោតីតិ, គហាណាប្បវត្តិអាការវសេន
បច្ចយភូតេសុ សម្មាធិដ្ឋិអាទីសុ បហាយកធម្មេសុ បហានកិរិយាយ
បុរិមកាលវេហារោ, បច្ចយុប្បន្នាសុ ច វិវតីសុ វិវមណាកិរិយាយ
អបរកាលវេហារោ ច ហោតីតិ បហានំ វា សមុច្ឆេនវសេន, វិវតិ
បដិប្បស្សន្តិវសេន យោជេតញ្ចា។

អថ វា ចាលោ អតិចាតីយតិ ឯតេនាតិ ចាលាភិចាតោ,
ចាលាឃាតហេតុភូតោ ធម្មសមូហោ។ កោ បន សោ?
អហិវិកានោត្តប្បនោសមោហាវិហីសាធយោ កិលេសា។ តេ ហិ អរហន្តោ

អរិយមគ្គន បហាយ សមុគ្គាតេត្វា ចាណាតិចាតទុស្សីល្យតោ អច្ចន្តមេវ
បជីវិតាតិ វុច្ឆន្តិ, កិលេសេសុ បហីនេសុ កិលេសនិមិត្តស្ស កម្មស្ស
អនុប្បជ្ឈនតោ។ **អទិន្នាទានំ បហាយាតិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ វិរតាវាតិ**
អវេទានណេន តស្សាវិរតិយា កាលាទិវសេន អបរិយន្តតំ ទស្សេតិ។ យថា ហិ
អញ្ញោ សមាទិន្នវិរតិកាបិ អនវដ្ឋិតចិត្តតាយ លាភជីវិតាទិហេតុ សមាទានំ
ភិទ្ធព្ពន្តិ, ន ឯវំ អរហន្តោ, អរហន្តោ បន សត្តសោ បហីនចាណាតិចាតត្ថា
អច្ចន្តវិរតា ឯវាតិ។

ទណ្ឌានសម្ពាតស្ស បរិហោមនស្ស ច បរិវជ្ឈនការីធិបនត្ថំ ទណ្ឌាសត្ថានំ
និកេចបរិចនន្តិ អាហា “**បរូបឃាតត្ថាយា**” តិអាទិ។ លដ្ឋិតិ ឯត្ថ វុត្ថលជ្ជាយ
ឡិត្តប្បម្បិ វុត្ថមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ ចាបជិតុច្ឆនចាបុត្តាសរហិតំ, ចាបភយំ វា
អលជ្ឈនំ អត្ថិតិ។ ធម្មករុតាយ វា អរហន្តានំ ធម្មស្ស ច អត្ថា ដិនត្ថា
អត្ថាធិបតិភូតា លជ្ជាវ វុត្ថា, ន បន លោកាធិបតិ ឡិត្តប្បំ។ “**ទយំ មេត្តចិត្តតំ**
អាបន្នា” តិ កស្មា វុត្ថំ, ននុ ទយា-សន្នោ “**អទយាបន្នោ**” តិអាទីសុ ករុណាយ
បវត្ថតិតិ? សច្ចមេតំ, អយំ បន ទយា-សន្នោ អនុរក្ខណាត្ថំ អន្តោនីតំ កត្វា
បវត្ថមាណោ មេត្តាយ ករុណាយ ច បវត្ថតិ ឥធម មេត្តាយ បវត្ថមាណោ វុត្តោ។
មិដ្ឋតិ សិនិយ្ហតិ មេត្តា, មេត្តា ឯតស្ស អត្ថិតិ មេត្តំ, មេត្តំ ចិត្តំ ឯតស្សាតិ
មេត្តចិត្តោ, តស្ស ភាវោ **មេត្តចិត្តតា**, មេត្តាឥច្ឆេវ អត្តោ។

សត្តចាណាភូតហិតានុកម្មី តិ ឯតេន តស្សាវិរតិយា បវត្តវសេន
អបរិយន្តតំ ទស្សេតិ។ **ចាណាភូតេតិ ចាណាជាតេ។ អនុកម្មកាតិ**
ករុណាយនកា, យស្មា បន មេត្តា ករុណាយ វិសេសបច្ចយោ ហោតិ, តស្មា
វុត្ថំ “**តាយ ឯវ ទយាបន្នតាយា**” តិ។ ឯវំ យេហិ ធម្មេហិ ចាណាតិចាតាវិរតិ
សម្បជ្ឈតិ, តេហិ លជ្ជាមេត្តាករុណាធម្មេហិ សមមជ្ឈិកាវោ ទស្សិតោ។

បរិបត្តិហិតស្ស អាទានន្តិ បរសន្តកស្ស អាទានំ។ ថេនោ វុត្តតិ ចោរោ,
តស្ស ភារោ ថេយ្យំ, កាមញ្ចេត្ត “លង្កិ ធម្មាបន្នោ” តិ ន វុត្តំ, អធិការវសេន បន
អត្ថតោ វុត្តមេវា តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថា ហិ លង្កាធម្មោ ចាណាតិ ចាតប្បហានស្ស
វិសេសបច្ចយា, វរំ អធិន្នាទានប្បហានស្ស បីតិ, តស្មា សាបិ ចាឡិ អានេត្វា
វត្តព្ពា។ ឯស នយោ ឥតោ បរេសុបិ។ អថ វា សុចិត្តតេនាតិ ឯតេន
ហិ រោត្តប្បាធិហិ សមន្នាគមោ, អហិរិកាធិនេត្វា បហានំ វុត្តមេវា តិ
“លង្កិ” តិ អាទិ ន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

អសេដ្ឋចរិយន្តិ អសេដ្ឋានំ ហីនានំ, អសេដ្ឋំ វា លាមកំ ចរិយំ, និហីនវុត្តិ
មេដុនន្តិ អត្ថោ។ ព្រហ្មំ សេដ្ឋំ អាចារន្តិ មេដុនវិវតិមាហា។ អាអាចារី មេដុនាតិ
ឯតេន - “ឥតេកេន្ធោ ន ហោវ ខោ មាតុកាមេន សទ្ធិ ទ្វយំ ទ្វយសមាបត្តិ
សមាបដ្ឋតិ, អបិច ខោ មាតុកាមស្ស ឧប្បាទនបរិមទ្ធនន្តាបនសម្ភាហានំ
សាទិយតិ, សោ តំ អស្សាទេតិ, តំ និកាមេតិ, តេន ច វិត្តិ អាបដ្ឋតិ” តិ អាទិនា
(អ. និ. ៧.៥០) វុត្តា សត្តវិធមេដុនសំយោគាបិ បដិវិវតិ ទស្សិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

“សច្ចតោ ថេតតោ” តិ អាទិសុ (ម. និ. ១.១៩) វិយ ថេត-សន្នោ ជីវបរិយាយោ,
ជីវភារោ ច សច្ចវាទិតាយ បិតកេត្តា កថាវសេន វេទិតញ្ចាតិ អាហ
“បិតកថាតិ អត្ថោ” តិ។ ន បិតកថាតិ យថា ហាវិទ្ធិរាគាធម្មោ
អនវដ្ឋិតសភាវតាយ ន បិតា, វរំ ន បិតា កថា យស្ស សោ ន បិតកថាតិ
ហាវិទ្ធិរាគាធម្មោ យថា កថាយ ឧបមា ហោន្តិ, វរំ យោជេតព្ពំ។ ឯស នយោ
“ចាសាណាលេខាវិយា” តិ អាទិសុបិ។ សទ្ធា អយតិ បវត្តតិ ឯត្ថាតិ សទ្ធាយា,
សទ្ធាយា វរំ សទ្ធាយិកា យថា វេនយិកា។ សទ្ធាយ វា អយិតព្ពា សទ្ធាយិកា,
សទ្ធាយ្យាតិ អត្ថោ។ វត្តព្ពតំ អាបដ្ឋតិ វិសំវាទនតោតិ អធិប្បាយោ។

ឯកំ ភត្តំ ឯកភត្តំ, តំ ឯតេសមត្ថីតិ ឯកភត្តិកា, ឯកស្មី ទិវសេ
ឯកវារមេវ ភុញ្ញនកា។ តយិទំ វត្ថុភោជនេនបិ សិយាតិ អាហា “វត្ថុបរតា”តិ។
ឯវម្បិ សាយន្តភោជនេនបិ សិយំ ឯកភត្តិកាតិ តទាសង្គាមវត្ថុនតំ “វិរតា
វិកាលភោជនា”តិ វុត្តំ។ អរុណាគ្គមនតោ បដ្ឋាយ យាវ មជ្ឈន្តិកា អយំ ពុទ្ធានំ
អរិយានំ អាចិណ្ឌាសមាចិណ្ឌោ ភោជនស្ស កាលោ នាម, តទញ្ញោវិកាលោ។
អដ្ឋកថាយំ បន ធុតិយបទេន វត្ថុភោជនស្ស បដិក្ខត្តត្តា អបរល្លោ
“វិកាលោ”តិ វុត្តោ។

សង្ខេបតោ “សព្វបាបស្ស អករណ”ន្តិអាទិនយប្បវត្តំ (ធិ. និ. ២.៩០; ធម. ប.
១៨៣) ភកវតោ សាសនំ សច្ចន្តរាគប្បវត្តិតោ នច្ចាធិនំ ទស្សនំ ន
អនុលោមេតីតិ អាហា “សាសនស្ស អនុលោមត្តា”តិ។ អត្តនា បយោជិយមានំ
បរេហិ បយោជាបីយមាណញ្ច នច្ចំ នច្ចការសាមញ្ញតោ ចាឡិយំ ឯកេនេវ
នច្ចសន្តេន គហិតំ, តថា គីតវាទិតសទ្ធា ចាតិ អាហា
“នច្ចននច្ចាបនាទិវសេនា”តិ។ អាទិ-សន្តេន កាយនកាយាបនវាទនវាទាបនាទិ
សង្គណ្ឌាតិ។ ទស្សនេន ចេត្ត សវនម្បិ សង្គហិតំ វិរុបេកសេសនយេន។
អាលោចនសភាវតាយ វា បញ្ចន្ធិវិញ្ញាណានំ សវនកិរិយាយបិ
ទស្សនសង្ខេបសញ្ញាវតោ ទស្សនាសច្ចេវ វុត្តំ។ អវិស្វកក្ខតស្ស គីតស្ស សវនំ
កទាចិ វដ្តតីតិ អាហា “វិស្វកក្ខតំ ទស្សន”ន្តិ។ តថា ហិ វុត្តំ បរមត្ថជាតិកាយ
ឧទ្ធកថាបដ្ឋកថាយ “ធម្មបសំហិតំ គីតំ វដ្តតិ, គីតុបសំហិតោ ធម្មា ន
វដ្តតិ”តិ។

យំ កិញ្ចីតិ គន្ធិតំ វា អគន្ធិតំ វា យំ កិញ្ចី បុប្ផំ។ គន្ធជាតន្តិ គន្ធជាតិយំ។
តស្សបិ “យំ កិញ្ចី”តិ វចនតោ ធូបិតស្សបិ អធូបិតស្សបិ យស្ស កស្សបិ
វិលេបនាទិ ន វដ្តតីតិ ទស្សេតិ។ ឧទ្ធាតិ ឧច្ចសន្តេន សមាទត្តំ ឯកំ សទ្ធន្តវំ។

សេតិ ឯត្ថាតិ សយនំ។ ឧទ្ទាសយនំ មហាសយនញ្ច សមណសារុប្បវហិតំ
អធិប្បតន្តិ អាហា “បមាណាតិក្កន្តំ អកប្បិយត្ថរណា”ន្តិ,
អាសន្នាទិអាសនញ្ចេត្ត សយនេន សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ យស្មា បន អាជារេ
បដិក្ខិត្តេ តទាជារកិរិយា បដិក្ខិត្តារ ហោតិ, តស្មា
“ឧទ្ទាសយនមហាសយនា”ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ អត្ថតោ បន
តទុបភោគក្ខតនិសង្ខានិបដ្ឋនេហិ វិរតិ ទស្សិតាតិ ទដ្ឋព្វំ។ អថ វា
“ឧទ្ទាសយនាសនមហាសយនាសនា”តិ, ឯតស្មី អត្ថេ ឯកសេសនយេន អយំ
និទ្ទេសោ កតោ យថា “នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន”ន្តិ។ (ម. និ. ៣.១២៦; សំ. និ.
២.១) អាសនកិរិយាបុព្វកត្តា វា សយនកិរិយាយ សយនគ្គហណោនេវ
អាសនម្បិ សង្កហិតន្តិ វេទិតព្វំ។

“កីវា”តិ អយំ និចាតោ។ “កិត្តក”ន្តិ ឥមស្ស អត្ថំ ពោធិតីតិ អាហា
“កីវមហាប្បលោតិ កិត្តកំ មហាប្បលោ”តិ។ សេសបទេស្វតិ
“កីវមហានិសំសោ”តិ អាទីសុ។ វត្ថុ-សន្តោ វតនបរិយាយោតិ អាហា
“បហូតវត្ថវតនានន្តិ បហូតេន វត្ថុសម្ព័ន្ធតេន វតនេន សមន្នាគតាន”ន្តិ។
ចាឡិយំ បន “បហូតសត្តវតនាន”ន្តិបិ ចាថោ ទិស្សតិ។ ភេរិតលសទិសំ
កត្វាតិ ភេរិតលំ វិយ សមំ កត្វា។ តតោ ឯកំ ភាគំ ន អគ្បតីតិ យថាវុត្តំ
ចក្កវត្ថុវដ្ឋំ តតោ សោឡសភាគតោ ឯកំ ភាគំ ន អគ្បតិ។ តតោ ពហុតវំ
ហោតីតិ ចក្កវត្ថុវដ្ឋសិរតោ ពហុតវំ ហោតិ។

ចាតុមហារាជីកានន្តិអាទីសុ ចាតុមហារាជីកា នាម សិនេរុបព្ពតស្ស
វេមជ្ឈេ ហោន្តិ, តេសុ ពហុ បព្ពតដ្ឋាបិ អាគាសដ្ឋាបិ, តេសំ បរម្បរា
ចក្កវាឡបព្ពតំ បត្តា, ឱឡាបទោសិកា, មនោបទោសិកា, សីតវលាហកា,
ឧល្ហាវលាហកា, ចន្ទិមា, ទេវបុត្តោ, សូរិយោ, ទេវបុត្តោតិ ឯតេ សព្វេ

ចាតុមហារាជិកនេវលោកជ្ជកា ឯវ៌។ តេត្ថីស ជនា តត្ថ ឧប្បន្នាតិ តាវតីសា។
អបិច តាវតីសាតិ តេសំ នេវានំ នាមមេវាតិ វុត្ថំ។ តេបិ អត្ថិ បព្ពតជ្ជកា, អត្ថិ
អាកាសជ្ជកា, តេសំ បរម្បរា ចក្កវាឡបព្ពតំ បត្តា, តថា យាមាធិនំ។
ឯកនេវលោកេបិ ហិ នេវានំ បរម្បរា ចក្កវាឡបព្ពតំ អប្បត្តា នាម នត្ថិ។ តត្ថ
ទិព្ទសុខំ យាតា បយាតា សម្បត្តាតិ យាមា។ តុជ្ជា បហជ្ជាតិ តុសិតា។
បកតិបដិយត្តារម្មណតោ អតិរេកេន រមិតុកាមកាលេ យថារុចិតេ ភោគេ
និម្មិនិត្វា និម្មិនិត្វា រមន្តិតិ និម្មានតិ។ ចិត្តាចារំ ញាត្វា បរេហិ និម្មិតេសុ
ភោគេសុ វសំ វត្ថេន្តិតិ បរនិម្មិតវសវត្ថិ។

តត្ថ ចាតុមហារាជិកានំ នេវានំ មនុស្សគណនាយ
នុវតិវស្សសតសហស្សនិ អាយុប្បមាណំ។ តាវតីសានំ នេវានំ តិស្សោ ច
វស្សកោដិយោ សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សនិ។ យាមានំ នេវានំ ចុទ្ទស ច
វស្សកោដិយោ ចត្តារិ ច វស្សសតសហស្សនិ។ តុសិតានំ នេវានំ សត្តបញ្ញាស
ច វស្សកោដិយោ សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សនិ។ និម្មានតិនំ នេវានំ ទ្វេ ច
វស្សកោដិសតានិ តិស្សោ ច វស្សកោដិយោ ចត្តារិ ច វស្សសតសហស្សនិ។
បរនិម្មិតវសវត្ថិនំ នេវានំ នវ ច វស្សកោដិសតានិ ឯកវីស កោដិយោ ច សដ្ឋិ
ច វស្សសតសហស្សនិ។

មុជ្ជិហត្ថចាទកេតិ ចាទតលតោ យាវ អជនិយា ហេដ្ឋិមន្តោ, តាវ
មុជ្ជិវតនប្បមាណាចាទកេ។ តញ្ច ខោ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ហត្ថេន, យស្សិទានិ
វឡកីហត្ថាតិ សមញ្ញា។ សីលសមាទានតោ បដ្ឋាយ អញ្ញំ កិញ្ញំ អកត្វា
ធម្មស្សវនេន វា កម្មជ្ជានមនសិការេន វា វីតិនាមេតព្ពន្តិ អាហា “តំ បន
ឧបវសន្តេន...បេ...វិចារេតព្ព”ន្តិ។

វាចំ ភិក្ខុត្វា ឧចាសថផ្កានិ សមាទាតញ្ចានីតិ “ឥមញ្ចា វត្ថុ ឥមញ្ចា ទិវស”ន្តិ
កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា “ឧចាសថផ្កវសេន អដ្ឋសិក្ខាបទានិ សមាទិយាមី”តិ
ឯកតោ កត្វា បុន បច្ចេកំ “ចាលាភិចាតា វេរមណីសិក្ខាបទំ
សមាទិយាមី...បេ... ឧចាសយនមហាសយនា វេរមណីសិក្ខាបទំ
សមាទិយាមី”តិ ឯវំ វចីភេទំ កត្វា យថាចាឡិ សមាទាតញ្ចានី។ ចាឡិ
អជានន្តេន បន អត្ថនោ ភាសាយ បច្ចេកំ វា “ពុទ្ធបញ្ញត្ថំ ឧចាសថំ អធិដ្ឋាមី”តិ
ឯកតោ អធិដ្ឋានវសេន វា សមាទាតញ្ចានី, អញ្ញំ អលកន្តេន អធិដ្ឋាតញ្ចានី។
ឧចាសកសីលញ្ញំ អត្ថនា សមាទិយន្តេនបិ សមាទិន្នំ បរសន្តិកេ
សមាទិយន្តេនបិ, ឯកជ្ឈំ សមាទិន្នម្យិ សមាទិន្នមេវ ហោតិ បច្ចេកំ
សមាទិន្នម្យិ។ តំ បន ឯកជ្ឈំ សមាទិយតោ ឯកាយេវវិវតិ ឯកា ចេតនា
ហោតិ។ សា បន សត្វវិវតិចេតនានំ កិច្ចការីតិ តេនបិ សត្វសិក្ខាបទានិ
សមាទិន្នានេវ។ បច្ចេកំ សមាទិយតោ បន នាវាវិវតិចេតនាយោ យថាសកំ
កិច្ចវសេន ឧប្បជ្ឈន្តិ, សត្វសមាទានេ បន វចីភេទោ កាតត្តោយេវ។
បរូបរោធបដិសំយុត្តា បរិហឹសាសំយុត្តា។

ននុ ច “មណី”ន្តិ វុត្ថេ វេឡិវិយម្យិ សផ្កហិតមេវ, កិមត្ថំ បន វេឡិវិយន្តិ
អាហា “វេឡិវិយន្តិ...បេ... ទស្សេតី”តិ។ “មណី”ន្តិ វត្វាវ “វេឡិវិយ”ន្តិ ឥមិនា
ជាតិមណីការំ ទស្សេតីតិ យោជេតត្ថំ។ ឯកវស្សិកវេឡិវណ្ណន្តិ ជាតិតោ
ឯកវស្សាតិក្កន្ធពេឡិវណ្ណំ។ លទ្ធកន្តិ សុន្ទរំ។ ចន្ទប្បកា តារគណាវ សព្វេតិ
យថា ចន្ទប្បកាយ កលំ សព្វេ តារាគណា នានុភវន្តិ អយមេត្ថ អត្តោតិ
អាហា “ចន្ទប្បកាតិ សាមិអត្ថេ បច្ចត្ត”ន្តិ។

ឧចាសថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មហាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៨) ក. អាននូវគ្រឹះ

១. ធនុសុត្តរវណ្ណនា

៧២. តតិយស្ស បឋមេ ធនុបរិព្ពាជកោតិ ន ធនុបរិព្ពាជកោ។
ពាហិរកសមយំ លុញ្ចិទ្ធា ហរន្តោតិ ពាហិរកានំ សមយំ និសេដេទ្ធា អាបន្នោ។

បញ្ញាចក្កស្ស វិពន្ធនតោ អន្ធ�ំ ករោតីតិ អន្ធករណោតិ អាហា “យស្ស
រកោ ឧប្បជ្ឈតី” តិអាទិ។ អចក្កករណោតិ អសមត្ថសមាសោយំ
“អស្សិយបស្សនិ មុខានី” តិអាទិនុ វិយាតិ អាហា “បញ្ញាចក្កំ ន ករោតីតិ
អចក្កករណោ” តិ។ បញ្ញានិរោធិកោតិ អនុប្បន្នាយ លោកិយលោកុត្តរាយ
បញ្ញាយ ឧប្បជ្ឈតុំ ន ទេតិ, លោកិយបញ្ញំ បន អជ្ឈសមាបត្តិបញ្ចាភិញ្ញាវសេន
ឧប្បន្នម្មិ សមុច្ឆិនិទ្ធា ឱបតីតិ បញ្ញានិរោធិកោតិ ឯវម្មេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។
អនុប្បន្នានុប្បាទឧប្បន្នបរិហានិនិមិត្តតាយ ហិ បញ្ញំ និរោធិតីតិ
បញ្ញានិរោធិកោ។ វិហានតិ វិពាធិតីតិ វិយាតោ, ទុក្ខន្តិ អាហា “ទុក្ខសម្ពាទស្ស
វិយាទស្ស” តិ។ កិលេសនិព្ពានន្តិ ឥមិនា អសម្ពុតនិព្ពានមេវ វេទតិ។
អសម្ពុតញ្ចិ និព្ពានំ នាម, តំ បច្ចក្ខំ កាតុំ ន ទេតីតិ អនិព្ពានសំវត្ថុនិកោ។
លោកុត្តរមិស្សកោ កថិតោ បុព្វភាគិយស្សបិ អរិយមគ្គស្ស កថិតត្ថា។

ធនុសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អាជីវកសុត្តរវណ្ណនា

៧៣. ទុតិយេ ន អញ្ញាតុកាមោតិ ន អាជានិតុកាមោយេវាតិ អត្ថោ។
តេនាហា “បរិគ្គណ្ណានត្ថំ បន អាគតោ” តិ, បញ្ញាយ បរិច្ឆិនិទ្ធា ឧបបរិក្ខិទ្ធា

គណ្ណនត្តន្តិ អត្ថោ។ ការណាបទេសោតិ ការណនិទ្ទេសោ។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

អាជីវកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. មហាធមសក្កសុត្តវណ្ណានា

៧៤. តតិយេ គិលានស្ស ភាវោ គេលញ្ញន្តិ អាហា “គិលានភាវតោ”តិ។
ធីបេតីតិ ទេសនាគ្គមេនេវ បញ្ញាបេតិ។ បឋមញ្ញំ សេខសីលសមាធិបញ្ញាយោ
វត្វា បច្ឆា អសេខសីលាធិនិ វទន្តោ ឥមមត្តំ ធីបេតិ។

មហាធមសក្កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. និគណ្ឌសុត្តវណ្ណានា

៧៥. ចតុត្ថេ ហំសវដ្ឋកច្ឆន្ទនាតិ ហំសវដ្ឋកបរិច្ឆន្ទន,
ហំសមណ្ឌលាការេនាតិ អត្ថោ។ នត្ថិ ឯតស្ស បរិសេសន្តិ អបរិសេសំ។
តេនាហា “អប្បមត្តកម្មំ អសេសេត្វា”តិ។ អបរិសេសធម្មជាធនតោ វា
អបរិសេសសម្ព័ន្ធាតំ ញាណទស្សនំ បដិជាតាតីតិ ឯវម្មេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។
សតតន្តិ និច្ចំ។ សមិតន្តិ តស្សេវ វេវចនន្តិ អាហា “សតតំ សមិតន្តិ សព្វកាលំ
និរន្តរ”ន្តិ។ អថ វា និច្ចជ្ជេន សតត-សទ្ទេន អភិណ្ឌាប្បវត្តិ ជាតិតា សិយាតិ
“សមិត”ន្តិវុត្តំ។ តេន និរន្តរប្បវត្តិ ទស្សេតីតិ អាហា “សព្វកាលំ និរន្តរ”ន្តិ។

វិសុទ្ធិសម្មាបនត្តាយាតិ វាគាធិហិ មលេហិ អភិជ្ឈាវិសមលោភាធិហិ ច
ឧបក្កិលិដ្ឋចិត្តានំ សត្តានំ វិសុទ្ធិចាបនត្តាយ។ សមតិក្កមនត្តាយាតិ សោកស្ស
ច បរិទេវស្ស ច បហានត្តាយ។ អត្តំ គមនត្តាយាតិ កាយិកទុក្ខស្ស ច
ចេតសិកនោមនស្សស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្ធិន្តំ អត្តផ្គមនាយ, និរោធាយាតិ អត្ថោ។

ញាយតិ និច្ចយេន កមតិ និព្វានំ។ តំ វា ញាយតិ បដិវិជ្ជតិ ឯតេនាតិ ញាយោ,
អរិយមគ្គោតិ អាហា “មគ្គស្ស អធិគមនត្ថាយា”តិ។ អបច្ចយនិព្វានស្ស
សង្ខារណាត្ថាយាតិ បច្ចយរហិតត្ថា អបច្ចយស្ស អសម្ព័តស្ស
តណ្ហារាជវិរហិតត្ថា និព្វានន្តិ លទ្ធិនាមស្ស អមតស្ស សង្ខិកិរិយាយ,
អត្ថបច្ចក្ខតាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ដុសិទ្ធា ដុសិទ្ធាតិ បទ្វា បទ្វា។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

និគណ្ឌាសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. និវេសកសុត្តរវណ្ណានា

៧៦. បញ្ចមេ កិច្ចករណីយេសុ សហការីជ្ឈន អមា ហោន្តិតិ អមច្ឆា។
“អយំ អជ្ឈតិកោ”តិ ឯវំ ជានន្តិ, ញាយន្តិ វាតិ ញាតិ។ សស្សុសសុរបក្ខិកាតិ
សស្សុសសុរា ច តប្បក្ខិកោ ច សស្សុសសុរបក្ខិកា។ លោហិតេន សម្ពទ្ធាតិ
សាលោហិតា។ បិតុបក្ខិកា វា ញាតិ, មាតុបក្ខិកា សាលោហិតា។
មាតុបិតុបក្ខិកា វា ញាតិ, សស្សុសសុរបក្ខិកា សាលោហិតា។ អវេច្ច
រតនស្ស គុណោ យាថាវតោ ព្រាហ្ម បសាទោ អវេច្ចប្បសាទោ។ សោ បន យស្មា
មគ្គោតតត្ថា កេនចិ អកម្បនិយោ ច អប្បជំសិយោ ច ហោតិ, តស្មា ឯវំ វុត្ថំ
“អបលប្បសាទោ”តិ។ ភាវញ្ញបត្តន្តិ សភាវស្ស អញ្ញបត្តំ។

វិសតិយា កោដ្ឋាសេស្វតិ កេសាទិមត្តលុដ្ឋបរិយន្តេសុ។ ទ្វាទសសុ
កោដ្ឋាសេស្វតិ បិត្តាទិមត្តបរិយន្តេសុ។ ចតុសុ កោដ្ឋាសេស្វតិ “យេន ច
សន្តប្បតិ, យេន ច ជីវីយតិ, យេន ច បរិទយ្ហតិ, យេន ច
អសីតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មា បរិណាមំ គប្បតិ”តិ (ម. និ. ១.៣០៤) ឯវំ
វុត្ថេសុ ចតុសុ កោដ្ឋាសេស្វតិ។ ធនុ កោដ្ឋាសេស្វតិ “ឧទ្ធទ្គមា វាតា, អនោគមា

វាតា, កុច្ឆិសយា វាតា, កោដ្ឋាសយា វាតា, អង្គមង្គានុសារិនោ វាតា, អស្សាសោ
បស្សាសោ”តិ (ម. និ. ២.៣០៥) ឯវំ វុត្តសុ ធនុ កោដ្ឋាសេសុ។ វិត្តម្តង់
សេសភូតត្ថយសន្តម្ពិតតាចានំ, “ឧបកីឡន”ន្តិ ឯកេ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

និវេសកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៧. បឋមភវសុត្តាទិវណ្ណានា

៧៧-៧៨. ធម្មេ អភិសម្ព័រវិញ្ញាណន្តិ កម្មសហជាតំ វិញ្ញាណំ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញយ្យមេវ។ សត្តមេ នត្តិ វត្តព្នំ។

បឋមភវសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សីលព្ពតសុត្តវណ្ណានា

៧៩. អដ្ឋមេ ទុក្ខរការិកានុយោគោតិ ទុក្ខរកិរិយាយ អនុយោគោ។
ឧបដ្ឋានេន សារន្តិ ឧបដ្ឋានាការេន សារំ។ “ឥទំ វរ”ន្តិអាទិនា ឧបដ្ឋានាការំ
វិភាវេតិ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី សត្តារា បុច្ឆិតេ បញ្ចោ។

សីលព្ពតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. គន្ធាតសុត្តវណ្ណានា

៨០. នវមេ មូលេ, មូលស្ស វា គន្ធា មូលគន្ធាតិ អាហា “មូលវត្ថុកោ
គន្ធា”តិ។ មូលំ វត្ថុ ឯតស្សាតិ មូលវត្ថុកោ។ ឥទានិ មូលំ គន្ធយោគតោ
គន្ធាតិ ឥមមត្តំ ធស្សេន្តោ “គន្ធសម្បន្នំ វា មូលមេវ មូលគន្ធា”តិ អាហា។

បង្ខំមោឃេវេត្ត អត្តវិកប្បោ យុត្តតរោតិ ទស្សេតុំ “តស្ស ហិ
គន្ធា” តិអាទិមាហ។ វស្សិកបុច្ឆាធិនន្តិ សុមនបុច្ឆាធិនំ។

គន្ធាតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ចូឡនិកាសុត្តវណ្ណានា

៨១. ទសមេ អរុណាវតិសុត្តន្តអដ្ឋប្បត្តិយន្តិ “ភូតបុព្វំ, ភិក្ខុវេ, រាជា
អហោសិ អរុណាវា នាម។ រញ្ជ្រា ខោ បន, ភិក្ខុវេ, អរុណាវតោ អរុណាវតី នាម
រាជធានី អហោសិ។ អរុណាវតី ខោ បន, ភិក្ខុវេ, រាជធានី សិទ្ធិ ភគវា អរហំ
សម្មាសម្ពុទ្ធា ឧបនិស្សាយ វិហាសិ។ សិទ្ធិស្ស ខោ បន, ភិក្ខុវេ, ភគវតោ
អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អភិភូសម្ពុរំ នាម សាវកយុគំ អហោសិ អគ្គំ
ភទ្ទយុគំ។ អថ ខោ, ភិក្ខុវេ, សិទ្ធិ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា អភិភុំ ភិក្ខុ
អាមន្តេសី” តិអាទិនា ព្រហ្មសំយុត្តេ (សំ. និ. ១.១៨៥) អាគតស្ស
អរុណាវតិសុត្តន្តស្ស អដ្ឋប្បត្តិយំ។ អតិប្បគោតិ អតិវិយ បគោ, អតិវិយ
ចាតោតិ អត្តោ, ន តាវ កុលេសុ ភត្តំ និដ្ឋាតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧដ្ឋាយន្តិ តិ អវលាយន្តិ, ហេដ្ឋា កត្វា ចិន្តេន្តិ, លាមកតោ ចិន្តេន្តិ។
អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ កត្វាតិ “បកតិវណ្ណំ វិជហិត្វា នាគវណ្ណំ វា ទស្សេតិ,
សុបណ្ណាវណ្ណំ វា ទស្សេតិ” តិអាទិនា (បដិ. ម. ៣.១៣) នយេន អាគតំ
អនេកប្បការំ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ កត្វា។ សហស្សិលោកធាតុន្តិ បក្កវាឡិសហស្សំ។
តាថាធូយំ អភាសីតិ ថេរោ កិវ “កងំ ទេសិតា ខោ ធម្មទេសនា សព្វេសំ បិយា
មនាថា” តិ ចិន្តេត្វា “សព្វេបិ ចាសណ្ណា សព្វេ ទេវមនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ
សមយេ បុរិសការំ វណ្ណាយន្តិ, វិរិយស្ស អវណ្ណាវាធិ នាម នត្តិ, វិរិយប្បជិសំយុត្តំ
កត្វា ទេសេស្សមិ។ ឯវមស្ស ធម្មទេសនា សព្វេសំ បិយា ភវិស្សតិ មនាថា” តិ

ព្យាគា តិសុ បិដកេសុ វិចិត្រា “អារម្ភ ជនិក្ខមថា” តិ (សំ. និ. ១.១៨៦) ឥទំ
តាថាទ្វយំ អភាសិ។

កី អាណោកោ អយន្តិ កស្ស ទុ ខោ អយំ អាណោកោតិ។ វិចិនន្តានន្តិ
ចិន្តន្តានំ។ សព្ពេតិ លោកធាតុយំ សព្ពេ ទេវា ច មនុស្សា ច។ ឱសដាយ
បរិសាយាតិ ធម្មស្សវនត្ថំ សមោសដាយ បរិមិតបរិច្ឆិដ្ឋាយ បរិសាយ។ អត្ថោបិ
នេសំ ចាកដោ អហោសីតិ ន កេវលំ តេ សទ្ធមេវ អស្សោសុំ, អថ ខោ អត្ថោបិ
តេសំ បកតិសវន្តបចារេ វិយ ចាកដោ អហោសិ។ តេន សហស្សំ លោកធាតុ
វិញ្ញាបេតីតិ អធិប្បាយោ។

បរិហារន្តិ តិ សិទេវំ ទក្ខិណតោ កត្វា បរិវត្តន្តិ។ វិរោចមាធាតិ អត្តនោ
ជុតិយា ធិត្ថមាធា, សោភមាធា វា។ តាវ សហស្សធា លោកោតិ យត្តកោ
ចន្ទិមស្សិយេហិ ឱភាសិយមាធា លោកធាតុសម្ព័ន្ធាតោ ឯកេកោ លោកោ,
តត្ថកេន បមាណេន សហស្សធា លោកោ, ឥមិនា ចក្កវាឡេន សទ្ធិ
ចក្កវាឡសហស្សន្តិ អត្ថោ។ កស្មា បនេសា អាធិតាតិ ឯសា ចូឡនិកា
លោកធាតុ កស្មា ភកវតា អាធិតា, ទេសិតាតិ អត្ថោ។ មជ្ឈិមិកាយ
លោកធាតុយា បរិច្ឆេទទស្សនត្ថន្តិ ទ្វិសហស្សិលោកធាតុយា
បរិមាណទស្សនត្ថំ។

សហស្សិលោកធាតុយា សហស្សី ទ្វិសហស្សិលោកធាតុ, សា
ចក្កវាឡ គណនាយ ទសសតសហស្សចក្កវាឡបរិមាណា។ តេនាហ
“សហស្សចក្កវាឡានិ សហស្សភាគេន គណេត្វា” តិ អាធិ។
កម្មនទេវតូបសង្កមនាធិនា ជាតចក្កវាឡេន សហ យោគក្ខេមំ ហំនំ
ជាតិក្ខេត្តំ។ តត្ថកាយ ឯវ ជាតិក្ខេត្តភារោ ធម្មតាវសេនេវ វេទិតញ្ចោ,
“បរិគ្គហវសេនា” តិ កេចិ។ សព្ពេសម្បី ពុទ្ធានំ ឯវ ជាតិក្ខេត្តំ តន្តិវាសីនំយេវ ច

ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោតិ វេទន្តិ។ បដិសន្ធិគ្គហណាទីនំ សត្តន្ត្រយេវ គហណំ
និទស្សនមត្ថំ មហាភិដិហារាទិកាលេបិ តស្ស បកម្បនស្ស លព្ពនតោ។

សហស្សំ សហស្សធា កត្វា គណ៌តំ មជ្ឈិមិកន្តិអាទិនា មជ្ឈិមិកាយ
លោកធាតុយា សហស្សំ តិសហស្សិលោកធាតុ, សាយេវ ច
មហាសហស្សិលោកធាតុតិ ទស្សេតិ។ សរសេនេវ អាណាបវត្ថុនំ
អាណាក្ខេត្តំ, យំ ឯកជ្ឈំ សំវដ្តតិ វិវដ្តតិ ច។ អាណា ជវតីតិ តន្តិវាសិទេវតានំ
សិរសា សម្បជិច្ឆនេន វត្ថុតិ, តញ្ចា ខោ កេវលំ ពុទ្ធានុភាវេនេវ,
អធិប្បាយវសេន ច បន “យាវតា បន អាកង្ខេយ្យ” តិ (អ. និ. ៣.៨១) វេទនតោ
ពុទ្ធានំ អវិសយោ នាម នត្ថិ, វិសយក្ខេត្តស្ស បមាណាបរិច្ឆេទោ នាម នត្ថិ។
វិសមោតិ សូរិយុគ្គមនាទីនំ វិសមភាវតោ វិសមោ។ តេនេវាហ “ឯកស្មី ហនេ
សូរិយោ ឧត្តតោ ហោតី” តិអាទិ។ សេសមេត្ត សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

ចូឡនិកាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អានន្ទវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

(៩) ៤. សមណវគ្គោ

១-៥. សមណសុត្តាទិវណ្ណនា

៨២-៨៦. ចតុត្ថស្ស បឋមេ សម្មា អាទានំ គហណំ សមាទានន្តិ អាហ
“សមាទានំ វុច្ឆតិ គហណា” ន្តិ។ អធិកំ វិសិដ្ឋំ សីលន្តិ អធិសីលំ។
លោកិយសីលស្ស អធិសីលភាវោ បរិយាយនាតិ និប្បរិយាយមេវ តំ ទស្សេតុំ
“អបិច សព្ពម្បិ លោកិយសីល” ន្តិអាទិ វុត្ថំ។ សិក្ខិតតព្ពតោតិ អាសេវិតព្ពតោ។
បញ្ចបិ ទសបិ វា សីលានិ សីលំ នាម, ចាតិមោក្ខសំវារោ អធិសីលំ នាម

អនុវេសសកាយិកចេតសិកសំវរការតោ មគ្គសីលស្ស បទដ្ឋានការតោ ច។
អដ្ឋសមាបត្តិយោ ចិត្តំ, វិបស្សនាចាទកដ្ឋានំ អធិចិត្តំ មគ្គសមាធិស្ស
អធិដ្ឋានការតោ។ កម្មស្សកតញ្ញាណំ បញ្ញា, វិបស្សនា អធិបញ្ញា
មគ្គបញ្ញាយ អធិដ្ឋានការតោ។ អបិច និព្វានំ បត្តយន្តេន សមាធិន្នំ បញ្ចសីលំ
ធនសីលម្បិ អធិសីលមេវ និព្វានាធិគមស្ស បច្ចយការតោ។ និព្វានំ
បត្តយន្តេន សមាបន្នា អដ្ឋសមាបត្តិយោបិ អធិចិត្តមេវ។

“កល្យាណការី កល្យាណំ, ចាបការី ច ចាបកំ;
អនុភោតិ ទ្វយមេតំ, អនុពន្ធព្វា ការណា”ន្តិ។ -

ឯវំ អតីតេ អនាគតេ ច វដ្ឋមូលកទុក្ខសល្លក្ខណាវសេន សំវេគវត្ថុតាយ
វិមុត្តិអាកម្ពិយ បច្ចយភូតា កម្មស្សកតបញ្ញាបិ អធិបញ្ញាតិ វេទន្តិ។
ទុតិយតតិយចតុត្ថបញ្ចមាធិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សមណសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. បឋមសិក្ខាសុត្តវណ្ណានា

៨៧. ធរដ្ឋសមត្ថការីតិ អនូនេន បរិបូរេន អាការេន សមន្នាគតោ។
សិក្ខាបទានំ ខុទ្ទានុខុទ្ធកត្តំ អបេក្ខាសិទ្ធន្តិ អាហា “តត្រាបិ សង្ឃាទិសេសំ
ខុទ្ទក”ន្តិអាទិ។ អង្គត្ថរមហានិកាយវឌ្ឍញ្ញនកអាចរិយាតិ អង្គត្ថរនិកាយំ
បរិហារន្តា អាចរិយា, អង្គត្ថរភាណាកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ លោកវដ្ឋំ នាបជ្ជតិ
លោកវដ្ឋំសិក្ខាបទានំ វីតិក្កមសាធកស្ស កិលេសគហនស្ស សព្វសោ
បហ័នត្ថា។ បណ្ណាត្ថវដ្ឋមេវ អាបជ្ជតិ បណ្ណាត្ថវីតិក្កមំ វា អជានតោបិ
អាបត្តិសម្ភវតោ។ ចិត្តេន អាបជ្ជន្តោ រូបិយប្បជិត្តហណំ អាបជ្ជតីតិ
ឧបនិក្ខិត្តសាទិយេន អាបជ្ជតិ។

ព្រហ្មចរិយស្ស អាទិត្យតានិ អាទិត្យព្រហ្មចរិយានិ, តានិ ឯវ
អាទិត្យព្រហ្មចរិយកានិ យថា “វិនយោ ឯវ វេនយិកោ” តិ អាហ
“មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស” តិ អាទិ។ ចត្តារិ មហាសីលសិក្ខាបទានិ តិ ចត្តារិ
ចារាជិកានិ សន្ធាយ វេទិតិ។ បដិបក្ខធម្មានំ អនវសេសតោ សវនតោ
បក្សវណតោ សោតោ, អរិយមគ្គោតិ អាហ “សោតសម្ព័ន្ធតោ មគ្គោ” តិ។
វិនិច្ឆាតេតិ វិរូបំ សទុក្ខំ សឧចាយាសំ និច្ឆាតេតិ វិនិច្ឆាតោ, អចាយទុក្ខ
ទិបនកោ។ ធម្មោតិ សភាវោ។ នាស្ស វិនិច្ឆាតោ ធម្មោតិ អវិនិច្ឆាតធម្មោ, ន
អត្តានំ អចាយេសុ វិនិច្ឆាតនសភាវោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ កស្មា? យេ ធម្មា
អចាយគមនីយា, តេសំ បហ័នត្តា។ តេនាហ “អវិនិច្ឆាតធម្មោតិ ចតុស្ក
អចាយេសុ អបធនសភាវោ” តិ។ តត្ថ អបធនសភាវោតិ អនុប្បជ្ជនសភាវោ។
សោតាបត្តិមគ្គនិយាមេន និយតោតិ ឧបរិមគ្គាធិគមស្ស អវស្សំភាវីភាវតោ
និយតោ។ តេនេវាហ “សម្ពោធិបរាយណោ” តិ។ ហេជ្ជិមន្តតោ សត្តមកវតោ
ឧបរិ អនុប្បជ្ជនធម្មតាយ វា និយតោ។ សម្ពុជ្ឈតីតិ សម្ពោធិ, អរិយមគ្គោ។ សោ
បន បឋមមគ្គស្ស អធិគតត្តា អវសិដ្ឋោ ច អធិគត្តត្ថភាវេន ឥច្ឆិតញោតិ
ឧបរិមគ្គត្ថយសម្ពោតោ សម្ពោធិ បរំ អយនំ បរា គតិ អស្សាតិ
សម្ពោធិបរាយណោ។ តេនាហ “ឧបរិមគ្គត្ថយសម្ពោធិបរាយណោ” តិ។

តនុភាវាតិ បរិយុដ្ឋានមន្តតាយ ច កធានិ ករហនិ ឧប្បត្តិយា ច
តនុភាវេន។ តនុត្ថញ្ចិ ធ្វើហិ ការណេហិ វេទិតព្ធី អធិច្ចប្បត្តិយា ច
បរិយុដ្ឋានមន្តតាយ ច។ សកធាតាមិស្ស ហិ វដ្ឋានុសារិមហាជនស្ស វិយ
កិលេសា អភិណ្ណំ ន ឧប្បជ្ជន្តិ, កធានិ ករហនិ ឧប្បជ្ជន្តិ វិវឡាការា ហុត្វា
វិវឡាវាចិតេ ខេត្ត អន្តរា វិយ។ ឧប្បជ្ជនាធានិ ច វដ្ឋានុសារិមហាជនស្ស
មទុន្តា ជវន្តា ធានេន្តា អនុការំ ករោន្តា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, មន្តមន្តា ឧប្បជ្ជន្តិ
តនុកាការា ហុត្វា អព្ពបដលមិវ មក្ខិកាបត្តមិវ ច។ តត្ថ កេចិ ថេរា ភណ្ឌិ

“សកទាតាមិស្ស កិលេសា កិញ្ចាបិ ចិវេន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ពហាលាវ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តថា ហិស្ស បុត្តា ច ធិតរោ ច ទិស្សន្តិ” តិ។ ឯតំ បន អប្បមាណំ។ បុត្តធិតរោ ហិ អង្គបច្ចុដ្ឋបរាមសនមត្តនបិ ហោន្តិតិ។ ធ្វើហិយេវ ការណេហិស្ស កិលេសានំ តនុត្តំ វេទិតព្ពំ អធិច្ចប្បត្តិយា ច បរិយុដ្ឋានមន្តតាយ ចាតិ។

ហេដ្ឋាកាគិយានន្តិ ឯតុ ហេដ្ឋាតិ មហាគ្គតក្ខមិតោ ហេដ្ឋា, កាមក្ខមិយន្តិ អត្តោ។ តេសំ បច្ចយភាវេន ហេដ្ឋាកាគស្ស ហិតាតិ ហេដ្ឋាកាគិយា, តេសំ ហេដ្ឋាកាគិយានំ, ហេដ្ឋាកាគស្ស កាមកវស្ស បច្ចយភាវេន គហិតានន្តិ អត្តោ។ សំយោជេន្តិ ពន្ធន្តិ ខន្ធគតិកវាទីហិ ខន្ធគតិកវាទយោ, កម្ពំ វា ជលេនាតិ សំយោជនានីតិ អាហា “សំយោជនានន្តិ ពន្ធនាន” ន្តិ។ អសមុច្ឆន្នរាគាទិកស្ស ហិ ឯតវហិ ខន្ធវាទីនំ អាយតី ខន្ធវាទីហិ សម្ពន្ធា, សមុច្ឆន្នរាគាទិកស្ស បន តំ នត្តិ, កតានម្បិ កម្មានំ អសមត្ថភាវាបត្តិតោ រាគាទីនំ អន្ធយតោ ព្យតិវេកតោ ច សំយោជនដ្ឋោ សិទ្ធា។ បរិក្ខយេនាតិ សមុច្ឆេទេន។

ឱបចាតិកោតិ ឧបចាតិកយោនិកោ ឧបបតនេ សាធុការី។ សេសយោនិបដិក្ខេបវចនមេតំ។ តេន គព្ពវាសទុក្ខាការមាហា។ តត្ថ បរិនិព្វាយីតិ ឥមិនា សេសទុក្ខាការំ។ តត្ថ បរិនិព្វាយីតា ចស្ស កាមលោកេ ខន្ធពីជស្ស អបុនាគមនវសេនេវាតិ ទស្សេតុ “អនាវត្តិធម្មា” តិ វុត្តំ។ ឧបរិយេវាតិ ព្រហ្មលោកេយេវ។ អនាវត្តិធម្មាតិ តតោ ព្រហ្មលោកា បុនប្បុនំ បដិសន្ធិវសេន ន អាវត្តនធម្មា។ តេនាហា “យោនិគតិវសេន អនាគមនធម្មា” តិ។

បទេសំ បទេសការី អាហាធនីតិ សីលក្ខន្ធវាទីនំ ចារិប្បិយា ឯកទេសក្ខតំ ហេដ្ឋិមមគ្គត្ថយំ បទេសោ, តំ ករោត្តោ បទេសំ ឯកទេសក្ខតំ ហេដ្ឋិមំ

ដល់តួយមេរ អារាធនី, ធីត្វាទេតីតិ អត្ថោ។ តេនាហា “បទេសការី បុគ្គលោ
នាម សោតាបន្នោ”តិអាទិ។ បរិបូរំ បរិបូរការីតិ សីលក្ខន្ធាធិហិ
សន្និទ្ធិយាធិហិ ច បរិតោ បូរណេន បរិបូរសន្និទ្ធិតំ អរហត្ថមគ្គំ ករោន្តោ
ធិត្តត្ថេន្តោ បរិបូរំ អរហត្ថដលំ អារាធនី, ធីត្វាទេតីតិ អត្ថោ។ តេនាហា
“បរិបូរការី នាម អរហា”តិអាទិ។

បឋមសិក្ខាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧-១០. ធុតិយសិក្ខាសុត្តន្តវណ្ណនា

៨៨-៩១. សត្តមេ កុលា កុលំ គមនកោតិ កុលតោ កុលំ គប្បន្តោ។ ទ្វេ វា
តយោ វា ភវេតិ ទេវមនុស្សវសេន ទ្វេ វា តយោ វា ភវេ។ មិស្សកកវវសេន
ហេតុំ វុត្តំ។ ទេសនាមត្តមេវ ចេតំ “ទ្វេ វា តីណិ វា”តិ។ យាវ ធម្មកវា សំសរន្តោបិ
កោលំកោលោវ ហោតិ។ តេនេវាហា “អយញ្ញិ ទ្វេ វា ភវេ...បេ... ឯវមេត្ត
វិកប្បា ធម្មញ្ញោ”តិ។ ឧទ្ធកុលវចនោ វា ឯត្ថ កុលសន្នោ, កុលតោ កុលំ
គប្បតីតិ កោលំកោលោ។ សោតាបន្តិដលសន្និកិរិយតោ បជ្ជាយ ហិ
នីចកុលេ ឧប្បត្តិ នាម នត្តិ, មហាកោគកុលេសុ ឯវ ធិត្តត្ថតិ អត្ថោ។
កេវលោ ហិ កុលសន្នោ មហាកុលមេវ វេទតិ “កុលបុត្តោ”តិអាទិសុ វិយ។
ឯកពិជីតិ ឯត្ថ ខន្ធពីជំ នាម កថិតំ, ខន្ធពីជន្តិ ច បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ វុច្ចតិ។ យស្ស
ហិ សោតាបន្នស្ស ឯកំ ខន្ធពីជំ អត្ថិ, ឯកំ ភវគ្គហណំ, សោ ឯកពិជី នាម។
តេនាហា “ឯកស្សេវ ភវស្ស ពិជំ ឯតស្ស អត្ថិតិ ឯកពិជី”តិ។ “មាណុសកំ ភវ”ត្ថិ
នំ បនេត្ត ទេសនាមត្តមេវ, “ទេវភវំ ធិត្តត្ថតិ”តិបិ បន វុត្តំ វុត្តតិយេវ។

ឧទ្ធជាហិភាវេន ឧទ្ធជស្ស តណ្ហាសោតំ វុត្តសោតំ វាតិ ឧទ្ធជសោតោ, ឧទ្ធជ វា
គន្ធា បដិលភិគត្តតោ ឧទ្ធជស្ស មគ្គសោតន្តិ ឧទ្ធជសោតោ។ បដិសន្ធិវសេន

អកនិជ្ជករំ កច្ចតីតិ អកនិជ្ជតាមី។ យត្ថ កត្តចីតិ អវិហាទីសុ យត្ថ កត្តចី។
សប្បយោគេនាតិ វិបស្សនាញាណាភិសង្ខារសង្ខារេន បយោគេន សហ,
មហតាវិបស្សនាបយោគេនាតិ អត្ថោ។ ឧបហន្ទាតិ ឯតស្ស ឧបកន្ទាតិ
អត្ថោ។ តេន វេមជ្ឈាតិ ក្កមោ កាលកិរិយាបគមនញ្ច សង្កហិតំ ហោតិ, តស្មា
អាយុវេមជ្ឈំ អតិក្កមិត្វា បរិនិព្វាយន្តោ ឧបហន្ទបរិនិព្វាយំ នាម ហោតីតិ
អាហា “យោ បន កប្បសហស្សយុកេសុ អវិហេសូ” តិអាទិ។ សោ តិវិជោ
ហោតីតិ ញាណស្ស តិក្ខមជ្ឈមុទុកាវេន តិវិជោ ហោតិ។ តេនាហា
“កប្បសហស្សយុកេសុ” តិអាទិ។

សទ្ធាធុរេន អភិនិវេសិត្វាតិ “សចេ សទ្ធាយ សក្កា និព្វត្តេតុំ, និព្វត្តេស្សមិ
លោកុត្តរមគ្គ” ត្ថិ ឯវំ សទ្ធាធុរេសេន អភិនិវេសិត្វាវិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា។
បញ្ញាធុរេន អភិនិវេជ្ជាតិ “សចេ បញ្ញាយ សក្កា, និព្វត្តេស្សមិ
លោកុត្តរមគ្គ” ត្ថិ ឯវំ បញ្ញាធុរំ កត្វា អភិនិវេជ្ជា។ យថាវុត្តមេវ អជ្ឈិជត្តំ
កោលំកោលសត្តក្ខត្តបរមេសុ អតិទិសន្តោ “តថា កោលំកោលា
សត្តក្ខត្តបរមា ចា” តិ អាហា។ វុត្តនយេនេវ អជ្ឈកោលំកោលា, អជ្ឈ
សត្តក្ខត្តបរមាតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ សត្តក្ខត្តំ បរមា ភវ្វបបត្តិ អត្តភាវគ្គហណំ អស្ស, តតោ បរំ អជ្ឈមំ
ករំ នាទិយតីតិ សត្តក្ខត្តបរមោ។ ភគវតា គហិតនាមវសេនេវ ចេតានិ
អរិយាយ ជាតិយា ជាតានំ តេសំ នាមានិ ជាតានិ កុមារានំ មាតាបិតុហិ
គហិតនាមានិ វិយ។ ឯត្ថកញ្ញំ ហំនំ តតោ ឯកពីដី នាម ហោតិ, ឯត្ថកំ
កោលំកោលា, ឯត្ថកំ សត្តក្ខត្តបរមោតិ ភគវតា ឯតេសំ នាមំ គហិតំ។
និយមតោ បន អយំ ឯកពីដី, អយំ កោលំកោលា, អយំ សត្តក្ខត្តបរមោតិ
នត្ថិ។ កោ បន នេសំ ឯតំ បកេនំ និយមេតីតិ? កេចិ តាវ ថេវ “បុព្វហេតុ

និយមេតី”តិ វេទន្តិ, កេចិ បឋមមគ្គោ, កេចិ ឧបរិ តយោ មគ្គោ, កេចិ តិណ្ណំ
មគ្គានំវិបស្សនាតិ។

តត្ថ “បុព្ពហេតុ និយមេតី”តិ វាទេ បឋមមគ្គស្ស ឧបនិស្សយោ កតោ នាម
ហោតិ, “ឧបរិ តយោ មគ្គោ និរុបនិស្សយោ ឧប្បន្នា”តិ វេទនំ អាបជ្ជតិ។
“បឋមមគ្គោ និយមេហិ”តិ វាទេ ឧបរិ តិណ្ណំ មគ្គានំ និរត្តកតា អាបជ្ជតិ។ “ឧបរិ
តយោ មគ្គោ និយមេន្តី”តិ វាទេ បឋមមគ្គេ អនុប្បន្នេយេវ ឧបរិ តយោ មគ្គោ
ឧប្បន្នាតិ អាបជ្ជតីតិ។ “តិណ្ណំ មគ្គានំវិបស្សនា និយមេតី”តិ វាទោ បន
យុជ្ជតិ។ សេច ហិ ឧបរិ តិណ្ណំ មគ្គានំវិបស្សនា ពលវតី ហោតិ, ឯកពិជី នាម
ហោតិ, តតោ មន្ទតរាយ កោលំកោលោ, តតោ មន្ទតរាយ
សត្តក្ខត្តបរមោតិ។

ឯកទ្វោ ហិ សោតាបន្នោ វដ្ឋជ្ឈាសយោ ហោតិ វដ្ឋាភិរតោ, បុនប្បនំ
វដ្ឋស្មីយេវ ចរតិ សន្និស្សតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ សេដ្ឋិ, វិសាខា ឧចាសិកា,
ចូឡវថមហារថា ទេវបុត្តា, អនេកវណ្ណោ ទេវបុត្តោ, សក្កោ ទេវរាជា,
នាគនត្តោ ទេវបុត្តោតិ ឥមេ ហិ ឯត្តកា ជនា វដ្ឋជ្ឈាសយោ វដ្ឋាភិរតោ អាទិតោ
បដ្ឋាយ ធន ទេវលោកេ សោធនត្វា អកនិដ្ឋេ ឫត្វា បរិនិព្វាយិស្សន្តិ, ឥមេ ឥធន
គហិតា។ ន កេវលញ្ចិមេវ, យោមិ មនុស្សសុយេវ សត្តក្ខត្តំ សំសរិត្វា
អរហត្តំ ចាបុណាតិ, យោមិ ទេវលោកេ និព្វត្តោ ទេវសុយេវ សត្តក្ខត្តំ
អបរាបរំ សំសរិត្វា អរហត្តំ ចាបុណាតិ។ ឥមេ ឥធន គហិតា, កាលេន
ទេវេ, កាលេន មនុស្ស សំសរិត្វា បន អរហត្តំ ចាបុណាត្តោវ ឥធន គហិតោ,
តស្មា “សត្តក្ខត្តបរមោ”តិ ឥទំ ឥធនជ្ឈកវោកិណ្ណាភវ្យបបត្តិកសុក្ខវិបស្សកស្ស
នាម កថិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

“សកិទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ធា”តិ (បុ. ប. ៣៤) វេទនតោ បញ្ចសុ
សកទាគាមីសុ ចត្តារោវុដ្ឋត្វា ឯកោវ គហិតោ។ ឯកទ្វា ហិ ឥធ
សកទាគាមីជលំ បត្វា ឥធេវ បរិនិព្វាយតិ, ឯកទ្វា ឥធ បត្វា ទេវលោកេ
បរិនិព្វាយតិ, ឯកទ្វា ទេវលោកេ បត្វា តត្ថេវ បរិនិព្វាយតិ, ឯកទ្វា
ទេវលោកេ បត្វា ឥធូបបដ្ឋិត្វា បរិនិព្វាយតិ។ ឥមេ ចត្តារោបិ ឥធ ន គហិតា។
យោ បន ឥធ បត្វា ទេវលោកេ យាវតាយុកំ វសិត្វា បុន ឥធូបបដ្ឋិត្វា
បរិនិព្វាយិស្សតិ, អយំ ឯកោវ ឥធ គហិតោតិ វេទិតញ្ចេ។

ឥទានិ តស្ស បភេទំ ទស្សន្តោ “តីសុ បនវិមោក្ខេស្វ”តិអាទិមាហ។
ឥមស្ស បន សកទាគាមិនោ ឯកពិជិនា សទ្ធិ កី នាណករណន្តិ? ឯកពិជិស្ស
ឯកោវ បដិសន្ធិ, សកទាគាមិស្ស ទ្វេ បដិសន្ធិយោ, ឥទំ តេសំ នាណករណំ។
សុញ្ញតវិមោក្ខេនវិមុត្តឌីណាសវោ បដិបទាវសេន ចតុត្ថំនោ ហោតិ, តថា
អនិមិត្តអប្បណិហិតវិមោក្ខេហិតិ ឯវំ ទ្វាទស អរហន្តា ហោន្តិតិ អាហ “យថា
បន សកទាគាមិនោ, តថេវ អរហន្តោ ទ្វាទស វេទិតញ្ចា”តិ។
អជ្ឈមនវមទសមាទិ ឧត្តានត្តានេវ។

ទុតិយសិក្ខាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. សង្កេតសុត្តវណ្ណនា

៩២. ឯកាទសមេ វិហារបដិពទ្ធនវកម្មាទិការំ ហរតិ បវត្តេតីតិ
ការហារោ។ តេនេវាហ “នវេ អាវាសេ សមុដ្ឋាបេតិ, បុរាណោ បដិជគ្គតី”តិ។
សិក្ខិតតត្ថតោ សិក្ខា, បដ្ឋិតតត្ថតោ, បដ្ឋន្តិ ឯតេហិតិ វា បទានិ, សិក្ខាយេវ បទានិ
សិក្ខាបទានីតិ អាហ “សិក្ខាសម្ព័ន្ធតេហិ បទេហី”តិ។ ទស្សេតីតិ បច្ចក្ខតោ
ទស្សេតិ, ហត្ថាមលកំវិយ ចាកដេវិត្វតេ កត្វាវិភាវេតិ។ គណ្ណាបេតីតិ តេ

ធម្ម មនសា អនុបក្ខិតេ ទិដ្ឋិយា សុប្បជីវិទ្ធ ការេន្តោ ឧគ្គណ្ហាបេតិ។
សមុស្សាហេតីតិ សមាធិម្ហំ ឧស្សហំ ជនេតិ។ បដិលទ្ធកុណេហីតិ តាយ
នេសនាយ តន្ថិស្សយបច្ចត្តបុរិសការេន ច តេសំ បដិវិទ្ធកុណេហី។
វោធាបេតីតិ តេសំ ចិត្តសន្តានំ អស្សន្ធិយាទិកិលេសមលាបគមនេន បកស្សរំ
ករោតិ។ សណ្ហំ សណ្ហំ កថេតីតិ អតិរិយ សុខុមំ កត្វា កថេតិ។

អច្ចយនំ សាធុមរិយាទំ មទ្ធិត្វាវីតិក្កមនំ អច្ចយេតិ អាហា “អបរាជោ”តិ។
អច្ចេតិ អតិក្កមតិ ឯតេនាតិ វា អច្ចយោ, វីតិក្កមស្ស បវត្តនកោ
អកុសលធម្មោ។ សោ ឯវ អបរជ្ឈតិ ឯតេនាតិ អបរាជោ។ សោ ហិ អបរជ្ឈន្តំ
បុរិសំ អធិកវិត្វា បវត្តតិ។ តេនាហា “អតិក្កម្ម អធិកវិត្វា បវត្តោ”តិ។
បដិគ្គណ្ហាត្វតិ អធិវាសនវសេន សម្បជិច្ឆត្វតិ អត្ថោតិ អាហា “ឧមត្វ”តិ។
សនេវកេន លោកេន និស្សរណានិ អរណីយតោ អរិយោ, តថាគតោតិ អាហា
“អរិយស្ស វិនយេតិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សាសនេ”តិ។ បុគ្គលាធិដ្ឋានំ ករោន្តោតិ
កាមំ “វុទ្ធិ ហេសា”តិ ធម្មាធិដ្ឋានវសេន វាក្យំ អារទ្ធិ, តថាបិ នេសនំ បន
បុគ្គលាធិដ្ឋានំ ករោន្តោ “សំវំ អាបជ្ជតី”តិ អាហាតិ យោជនា។

សង្កេតសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

សមណវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

(១០) ៥. លោណាកបល្លវត្តោ

១. អច្ចាយិកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា

៩៣. បញ្ចមស្ស បឋមេ អតិថាតិកានីតិ សីយំ បវត្តេតព្ពានិ។
ករណីយានីតិ ឯត្ថ អវស្សកេ អនិយសន្តោ ទដ្ឋព្ពោតិ អាហា

“អវស្សកិច្ចានី”តិ។ និក្ខន្ធសេតង្គ្គរានីតិ ពិជតោ និក្ខន្ធសេតង្គ្គរានី។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

អច្ឆាយិកសុត្តន្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

២. បរិវេកសុត្តន្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៩៤. ធុតិយេ សាលោហិ វាកេហិ និព្ពត្តិតានិ សាលារានិ។ មិស្សសាលារានិ
មសាលារានិ នកង្កានិ។ ឯវកតិណារានីតិ អាទិ-សន្តេន
អក្កមកចិក្កនលិវាកានីនំ សង្កហោ។ ឯវកានីហិ កតានិ ហិ ឯវានិ លាមកានិ
ធុស្សានីតិ “ឯវធុស្សានី”តិ វត្តព្ពតំ លកន្តិ។ កុណ្ហាកន្តិ តនុតរំ
តណ្ហាលប្បករណំ។ បញ្ច ធុស្សីល្យានីតិ ចាលារាតិចាតានីតិ បញ្ច។ ចត្តារោ
អាសវាតិ កាមាសវាធយោ ចត្តារោ អាសវា។ សីលគ្គប្បត្តោតិ សីលេន,
សីលស្ស វា អគ្គប្បត្តោ។

បរិវេកសុត្តន្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៣. សរទសុត្តន្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៩៥. តតិយេ វិទ្ធេតិ ទ្វីភូតេ។ ទ្វីភារោ ច អាកាសស្ស វលាហាកវិគមេន
ហោតីតិ អាហា “វលាហាកវិគមេន ទ្វីភូតេ”តិ។ តេនេវ ហិ “វិទ្ធេ
វិគតវលាហាកេ”តិ វុត្តំ។ នកំ អព្ពស្សក្កមាឆោតិ អាកាសំ អភិលង្គ្គោ។
ឥមិនា តរុណាស្វរិយភារោ ធុស្សីតោ។ នាតិទ្វីភេទិតេ ហិ អាទិច្ចេ
តរុណាស្វរិយសមញ្ញា។ ធុរិធមេវស្ស សំយោជនំ នត្ថិតិ
ឡិម្ពាគិយឧទ្ធម្ពាគិយវសេន ធុរិធម្មិ សំយោជនំ អស្ស បឋមជ្ឈានលាភិនោ
អរិយសាវកស្ស នត្ថិ។ កស្មា បនស្ស ឧទ្ធម្ពាគិយសំយោជនម្មិ នត្ថិតិ វុត្តំ។

ឡើយម្ចាស់សំយោជនាមមេវ ហេតុ បហានំ វុត្តន្តិ អាហា “ឥតវម្មី” តិអាទិ, ឥតវំ
ឧទ្ធអ្មាគិយសំយោជនំ បុន ឥមំ លោកំ បដិសន្ធិវសេន អានេតុំ អសមត្ថតាយ
នត្ថិតិ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ ឈានលាភិនោ ហិ សព្វេបិ អរិយា ព្រហ្មលោកូបបន្នា
ហោជ្ជា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឧទ្ធិ ឧទ្ធិ ឧប្បជ្ឈន្តាបិ វេហប្បលំ អកនិជ្ជំ ភវគ្គញ្ច បត្វា ន
បុនញ្ចត្ថ ជាយន្តិ, តត្ថ តត្ថេវ អរហន្តំ បត្វា បរិនិព្វាយន្តិ។ តេនេវាហា “ឥមស្មី
សុត្ត ឈានាគាមី នាម កថិតោ” តិ។ ឈានវសេន ហិ ហោជ្ជា ន អាគច្ឆតីតិ
ឈានាគាមី។

សរទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. បរិសាសុត្តវណ្ណានា

៩៦. ចតុត្ថេ បច្ឆយពាហុល្លិកាតិ ចីវរាទិពាហុល្លាយ បដិបន្នា។
អរីតតណ្ហាតាយ ហិ តំ តំ បរិក្ខារជាតំ ពហុំ លន្តិ អាទិយន្តិតិ ពហុលា, តេ ឯវ
ពាហុលិកា យថា “វេនយិកោ” តិ (ម. និ. ១. ២៤៦; អ. និ. ៨. ១១; ចារា. ៨)។ តេ
បច្ឆយពាហុល្លាយ យុត្តប្បយុត្តា ហោន្តិតិ ចីវរាទិពាហុល្លាយ បដិបន្នា នាម
ហោន្តិ។ សិក្ខាយ អការវការតោ សិលំ អគាឡ្យំ គណ្ហន្តិតិ សាថលិកា។
សិលិន្តិ ច ការនបុំសកនិទ្ទេសោ។ សិលិសន្តេន សមាទត្ថស្ស
សថលសន្តស្ស វសេន សាថលិកាតិ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ច។ អវគមនដ្ឋេនាតិ
អនោគមនដ្ឋេន, ឡើយម្ចាស់ភាវេនាតិ អត្ថោ។ និក្ខត្តធុរាតិ ឡើយម្ចាស់ធុរា
ឧទ្ធិតុស្សហា។ ឧបដិវេកោ និព្វានំ។ ឧវិធម្មី វិរិយន្តិ កាយិកំ ចេតសិកញ្ច
វិរិយំ។

គណ្ហានំ ជាតំ ឯតេសន្តិ គណ្ហានជាតា។ វិសេសនស្ស បរិនិពាតវសេន ចេតំ
វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយំ បនវិសេសនស្ស បុព្វនិពាតវសេនេវ អត្តំ ទស្សេន្តោ

“ជាតកណ្ណាន”តិ អាហា។ កលហោ ជាតោ ឯតេសន្តិ កលហជាតាតិ ឯត្ថាបិ
ឯសេវ នយោ។ កលហស្ស បុព្វភាគោតិ កលហស្ស ហេតុភូតា បដិភាគា
តំសទិសី ច អនិជ្ជកិរិយា។ ហត្ថបរាមាសាទិវសេនាតិ កុដ្ឋិវា អញ្ញាមញ្ញស្ស
ហត្ថ គហេត្វា បលបនអច្ឆិទ្ធនាទិវសេន។ “អយំ ធម្មោ, នាយំ ធម្មោ”តិអាទិនា
វិរុទ្ធវាទភូតំ វិវាទំ អាបន្នាតិ វិវាទបន្នា។ តេនាហ “វិរុទ្ធវាទំ អាបន្នា”តិ។
មុខសន្តិស្សិតតាយ វាចា ៩៨ “មុខ”ន្តិ អធិប្បតាតិ អាហ “ជុស្សា វាចា
មុខសន្តិយោ”តិ។

សតិបិ ឧកយេសំ កលាចានំ បរមត្ថតោ ភេទេ បច្ឆរជនេហិ បន
ធុរិញ្ញេយ្យនានត្ថំ ឪរោទកសម្មោទិតំ អច្ឆន្តមេតំ សំសជ្ជំវិយ ហុត្វា តិដ្ឋតីតិ
អាហ “ឪរោទកំវិយ ភូតា”តិ។ យថា ឪរព្វា ឧទកព្វា អញ្ញាមញ្ញំ សំសន្តតិ, វិសុ
ន ហោតិ, ឯកត្ថំវិយ ឧបេតិ, ឯវំ សាមគ្គិវសេន ឯកត្ថបគតចិត្តប្បធាតិ
អត្ថោ។ មេត្តចិត្តំ បច្ឆបដ្ឋាបេត្វា ឪលោកនំ ចក្ខុនិវិយ ចក្ខុនិ នាមាតិ អាហ
“ឧបសន្តេហិ មេត្តចក្ខុហិ”តិ។ បិយការីធិបកានិ ហិ ចក្ខុនិ បិយចក្ខុនិ។
បមុទិតស្ស បីតិ ជាយតីតិ បមោទបច្ឆយពលវបីតិមាហ។ បញ្ចវណ្ណា បីតិ
ឧប្បជ្ជតីតិ ឧទ្ធិកាទិភេទេន បញ្ចប្បកាវា បីតិ ឧប្បជ្ជតិ។ បីតិមនស្សាតិ តាយ
បីតិយា បីណីតមនស្ស, បស្សន្តិអារហេហិ ឧឡារេហិ បីតិវេគេហិ
តិទ្ធិចិត្តស្សាតិ អត្ថោ។ វិគតទរថោតិ កិលេសបរិឡាហានំ ទ្វីភាវេន
វ្យបសន្តទរថោ។

កេន ឧទកេន ទារិតោ បព្វតប្បទេសោតិ កត្វា អាហ “កន្ថរោ
នាមា”តិអាទិ។ ឧទកស្ស យថានិទ្ធី បវត្តិយា នទិនិត្តត្ថនភាវេន
“នទិតុញ្ញោ”តិបិ វុច្ឆតិ។ សាវដ្ឋា នទិយោ បទរា។ អដ្ឋ មាសេតិ
ហេមន្តិម្ហឧតុវសេន អដ្ឋ មាសេ។ ឧទ្ធកា ឧទកវាហិនិយោ សាខាវិយាតិ

សាខា។ ខុទ្ទកសោត្តរ កុសុត្តរ ធិការស្ស ធិការ កត្តា។ យត្ថ ឧបរិ
ឧន្ទតប្បទេសតោ ឧទកំ អាគន្ធា តិដ្ឋតិ ចេវ សន្ទតិ ច, តេ កុសុត្តរ
ខុទ្ទកអារាជា។ ខុទ្ទកនទិយោតិ បព្ពតថាទានិកោ និក្ខន្ធា ខុទ្ទកា នទិយោ។

បរិសាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៧. បឋមអាជានីយសុត្តានិវណ្ណានា

៩៧-៩៩. បញ្ចមេ អនុច្ឆរិកោតិ រញ្ជោ បរិគុញ្ញនយោគោ។

ហត្ថថាទានិកម្ពុសមតាយាតិ ហត្ថថាទានិកវយវសមតាយ, រញ្ជោ វា
សេនាយ អង្គក្ខតត្តា រញ្ជោ អង្គន្តិវុច្ឆតិ។ អាណេត្វា ហុនិតព្ពន្ធិ អាហុនំ,
អាហុតីតិ អត្ថតោ ឯកន្តិ អាហា “អាហុតិសង្ខាតំ បិណ្ឌាចាត”ន្តិ។ ទូរតោបិ
អាណេត្វា សីលវន្តេសុ ធាតព្ពស្សេតំ អធិវចនំ។ បិណ្ឌាចាតន្តិ ច និទស្សនមត្ថំ។
អាណេត្វា ហុនិតព្ពន្ធិ ចីវរាជិនំ ចតុន្នំ បច្ចយានមេតំ អធិវចនំ អាហុនន្តិ។ តំ
អរហតីតិ អាហុនេយ្យោ។ បដិគ្គហេតុំ យុត្តោតិ តស្ស
មហាប្បលភាវករណតោ បដិគ្គណ្ឌិតុំ អនុច្ឆរិកោ។

ថាហុនកកត្តស្សតិ ទិសវិទិសតោ អាគតានំ បិយមនាចានំ ញាតិមិត្តានំ
អត្តាយ សក្ការេ បដិយត្តស្ស អាគន្ធកកត្តស្ស។ តញ្ជិ ឋបេត្វា តេ តថាវុបេ
ថាហុនកេ សង្ឃស្សេវ ធាតុំ យុត្តំ, សង្ឃេវ តំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តោ។
សង្ឃសទិសោ ហិ ថាហុនកោ នត្ថិ។ តថា ហេស ឯកស្មី ពុទ្ធន្តេវ វីតិវត្តេ
ទិស្សតិ, កទាចិ អសង្ឃេយ្យេបិ កប្បេ វីតិវត្តេ។ អព្ពោកិណ្ឌាព្វា
បិយមនាបតាទិកេហិ ធម្មេហិ សមន្មាគតោ។ ឯវំ ថាហុនមស្ស ធាតុំ យុត្តំ,
ថាហុនព្វា បដិគ្គហេតុំ យុត្តោតិ ថាហុនេយ្យោ។ អយញ្ជោត្ត អធិប្បាយោ

“ញាតិមិត្តាវិប្បវុដ្ឋា ន ចិរស្សេវ សមាគម្មន្តិ, អនវដ្ឋិតា ច តេសុ
បិយមនាបតា, ន ឯវមរិយសង្ឃោ, តស្មា សង្ឃោ ចាហុនេយ្យ” តិ។

ឧក្ខន្ធិ ឯតាយ សត្តា យថាធិប្បតាហិ សម្មត្តិហិ វុឌ្ឍន្តិ ឧក្ខណា,
បរលោកំ សទ្ធិហិត្វា ធានំ។ តំ ឧក្ខណំ អរហតិ, ឧក្ខណាយ វា ហិតោ យស្មា
មហាបួលករណតាយ វិសោធនីតិ ឧក្ខណោយ្យ។

បុញ្ញត្ថិកេហិ អញ្ញលិ ករណីយោ ឯតាតិ អញ្ញលិករណីយោ។ ឧភោ
ហេតុ សិរសិ បតិជ្ជាបេត្វា សត្តលោកេន កយិរមាណំ អញ្ញលិកម្មំ អរហតីតិ វា
អញ្ញលិករណីយោ។ តេនាហ “អញ្ញលិបគ្គហណស្ស អនុច្ឆិកោ” តិ។

យទិបិ ចាឡិយំ “អនុត្តរ” ន្តិ វុត្ថំ, នត្ថិ តេតា ឧត្តរំ វិសិដ្ឋន្តិ ហិ អនុត្តរំ,
សមម្បិស្ស បន នត្ថិ ឧស្សេន្តោ “អសទិស” ន្តិ អាហា។ ឱត្ថំ វុត្ថំ ពីដំ
មហាបួលការករណេន តាយតិ រក្ខតិ, ឱបន្តិ វបន្តិ ឯតុ ពីជានីតិ វា ខេត្តំ,
កេនាធិ, ខេត្តំ វិយ ខេត្តំ, បុញ្ញាណំ ខេត្តំ បុញ្ញកេត្តំ។ យថា ហិ រញ្ញោ វា
អមច្ចស្ស វា សាលីណំ វា យវាណំ វា វិរុហនជ្ជាណំ “រញ្ញោ សាលិកេត្តំ យវកេត្ត” ន្តិ
វុច្ឆតិ, ឯវំ សង្ឃោ សត្តលោកស្ស បុញ្ញាណំ វិរុហនជ្ជាណំ។ សង្ឃំ និស្សាយ ហិ
លោកស្ស នានប្បការហិតសុខសំវត្ថុនិកាធិ បុញ្ញាណំ វិរុហន្តិ, តស្មា សង្ឃោ
អនុត្តរំ បុញ្ញកេត្តំ លោកស្ស។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ ធម្មសត្តមាធិ
ឧត្តានត្តានេវ។

បឋមអាជានីយសុត្តានិវដ្ឋានា និដ្ឋិតា។

៨. ហេតុកសុត្តរវដ្ឋានា

១០០. អដ្ឋមេ នរោត្តិ នវរាយិមោ។ តេនាហា “ករណំ ឧបាទាយ វុត្ថតិ” តិ។
វាកមយវត្ថុន្តិ សាលាធិវាកសាជកំ។ ឧត្តល្លោភិ វិវល្លោកា។ ឧក្ខសម្មស្សោតិ
ឧសម្មស្សោ។ អប្បំ អគ្គតិ អប្បត្រោ។ អតិពហំ អគ្គត្រោ
កហាបណាគ្គនកោ ហោតិ។ បរិភោគមជ្ឈិមោតិ បរិភោគកាលវសេន
មជ្ឈិមោ។ សោ ហិ នវការំ អតិក្កមិត្វា ជិល្លាការំ អប្បត្រោ មជ្ឈ
បរិភោគកាលេបិ ឧត្តល្លោកា ច ឧក្ខសម្មស្សោ ច អប្បត្រោយេវ ហោតិ។
អតិពហំ អគ្គត្រោ អឡំ អគ្គតិ, ជិល្លាកាលេ បន អឡមាសកំ វា កាកណិកំ
វា អគ្គតិ។ ឧក្ខលិបរិបុញ្ញនន្តិ កាឡុក្ខលិបរិបុញ្ញនំ។ នរោត្តិបិ ឧបសម្មទាយ
បញ្ចវស្សកាលតោ ហោជ្ជា ជាតិយា សដ្ឋិវស្សោបិ នរោយេវ។ ឧត្តល្លោតាយាតិ
សវីវល្លោនបិ គុណវល្លោនបិ ឧត្តល្លោតាយ។ ឧស្សីលស្ស ហិ បរិសមជ្ឈ
និត្តជតាយ សវីវល្លោបិ ន សម្មជ្ជតិ, គុណវល្លោន វត្ថត្ថមេវ នត្ថិ។
អដ្ឋកថាយំ បន សវីវល្លោន ឧត្តល្លោតាបិ គុណវល្លោស្ស អភាវេន
ឧត្តល្លោតាយាតិ វុត្ថំ។

យេ ខោ បនស្សាតិ យេ ខោ បន តស្ស ឧបជ្ជាកា វា ញាតិមិត្តាធម្មោ វា
ឯតំ បុគ្គលំ សេវន្តិ។ តេសន្តិ តេសំ បុគ្គលានំ ធន សត្តារេ សេវន្តានំ មិច្ឆាធិដ្ឋិកានំ
វិយ។ ទេវទត្ថេ សេវន្តានំ កោកាលិកាធិនំ វិយ ច តំ សេវនំ ធិយវត្ថំ អហិតាយ
ឧក្ខាយ ហោតិ។ មជ្ឈិមោតិ បញ្ចវស្សកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ នវវស្សកាលា
មជ្ឈិមោ នាម។ ថេរោតិ ទសវស្សតោ បដ្ឋាយ ថេរោ នាម។ ឯវមាហំស្វតិ ឯវំ
វេទន្តិ។ កី នុ ខោ តុយ្ហន្តិ តុយ្ហំ ពាលស្ស ភណ្ឌិកេន កោ អត្តោតិ វុត្ថំ ហោតិ។
តថាវុបន្តិ តថាជាតិកំ តថាសភារំ ឧក្ខេបនីយកម្មស្ស ការណភូតំ។

តីហិ កប្បាសអំសូហិ សុត្ថំ កន្តិកា កតវត្ថុន្តិ តយោ កប្បាសអំសូ
គហោត្វា កន្តិតសុត្តេន វាយិតំ សុខុមវត្ថំ, តំ នវរាយិមំ អនក្សំ ហោតិ,

បរិភោគមជ្ឈិមំ វីសម្មិ តីសម្មិ សហស្សនិ អគ្គតិ, ជីវ្ហាកាលេ, អដ្ឋបិ
ធនបិ សហស្សនិ អគ្គតិ។

តេសំ តំ ហោតីតិ តេសំ សម្មាសម្ពុទ្ធានយោ សេវន្តារិយ តំ សេវនំ ធិយរត្តំ
ហិតាយ សុខាយ ហោតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកំ និស្សយ យាវជ្ជកាលា
មុច្ចនកសត្តានំ បមាណំ នត្ថិ, តថា សាវិបុត្តត្ថេរមហាមោគ្គល្លានត្ថេរ
អវសេសេ ច អសីតិ មហាសាវកេ និស្សយ សគ្គកតសត្តានំ បមាណំ នត្ថិ,
យាវជ្ជកាលា តេសំ ធិជ្ជានុគតី បដិបន្នសត្តានម្មិ បមាណំ នត្ថិយេវ។ អាធម្មំ
គប្បតីតិ តស្ស មហាថេរស្ស តំ អត្ថនិស្សិតំ វចនំ យថា គន្ធករណ្ណាកេ
កាសិករត្តំ អាធាតព្ពតំ ឋបេតព្ពតំ គប្បតិ, ឯវំ ឧត្តមន្តេ សិរស្មី ហនយេ ច
អាធាតព្ពតំ ឋបេតព្ពតំ គប្បតិ។

ចោត្តកសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៩. លោណកបល្លសុត្តវណ្ណាន

១០១. នវមេ យថា យថា កម្មំ ករោតីតិ យេន យេន បការេន
ចាលាឃាតាធិចាបកម្មំ ករោតិ។ វិចាកំ បដិសំវេទិយតេវាតិ អវជារណេន
កម្មសិទ្ធិយំ តត្ថិចាកស្ស អប្បវត្តិ នាម នត្ថិតិ ធិបេតិ។ តេនេវាហ “ន ហិ
សក្កា” តិអាធិ។ ឯវំ សន្តន្តិ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនន្តិ អាហ “ឯវំ សន្តេ” តិ។
អភិសម្ពាវិញ្ញាណនិរោធនាតិ កម្មវិញ្ញាណស្ស អាយតី
អនុប្បត្តិធម្មតាបដ្ឋនេន។

“អយម្មិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំភាវី ឯវំអនតីតោ” តិអាធិនា កាយស្ស
អសុភានិច្ចាធិអាការអនុបស្សនា កាយភាវនាតិ អាហ
“កាយានុបស្សនាសម្ពាតាយ តាយ ភាវនាយា” តិ។ វាគាធិនន្តិ អាធិ-សន្តេន

នោសមោហានំ សង្កហោ ទដ្ឋញោ។ “រាគោ ខោ, អារុសោ, បមាណករណោ,
នោសោ បមាណករណោ, មោហោ បមាណករណោ, តេ ខីណាសវស្ស
ភិក្ខុនោ បហីនា ឧច្ឆិទ្ធមូលា តាលាវត្ថុកតា អនការំកតា អាយតី
អនុប្បាទធម្មា”តិ (ម. និ. ១.៤៥៩) ហិ វុត្ថំ។

យថា ហិ បព្ពតចាទេ បូតិបណ្ណាស្ស ឧទកំ នាម ហោតិ, កាឡវណ្ណំ
ឡិលោកេន្ទានំ ព្យាមសតំ គម្ពីរំ វិយ ខាយតិ, យដ្ឋី វា វដ្ឋី វា គហេត្វា មិនន្តស្ស
បិដ្ឋិចាទោទ្ធវណមត្តម្យំ ន ហោតិ, វេមេវ ឯកច្ឆស្ស យាវ រាគាទយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ,
តាវ តំ បុគ្គលំ សញ្ញានិតំ ន សក្កា ហោតិ, សោតាបន្នោ វិយ សកទាគាមី វិយ
អនាគាមី វិយ ច ខាយតិ។ យទា បនស្ស រាគាទយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តទា រត្តោ ធុដ្ឋា
មូឡោតិ បញ្ញាយតិ។ ឥតិ តេ រាគាទយោ “ឯត្ថកោ អយ”ន្តិ បុគ្គលស្ស
បមាណំ ទស្សន្តាវ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ បមាណករណោ នាម វុត្ថា។

ជាបេតុន្តិ ជិនជនំ កាតុំ។ សោតិ រាជា, មហាមត្តោ វា។ អស្សាតិ អញ្ចលី
បគ្គហេត្វា យាចន្តស្ស។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

លោណកបល្លសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. បំសុដោវកសុត្តវណ្ណានា

១០២. ទសមេ អនីហតនោសន្តិ អនបនីតដូលកាឡកំ។
អនបនីតកសាវន្តិ អនបគតសុខុមកាឡកំ។ បហាជមត្តន្តិ អាហាជមត្តំ។

ទសកុសលកម្មបថវសេន ឧប្បន្នំ ចិត្តំ ចិត្តមេវ,
វិបស្សនាចាកអជ្ឈសមាបត្តិចិត្តំ វិបស្សនាចិត្តញ្ច តតោ ចិត្តតោ អធិកំ
ចិត្តន្តិ អធិចិត្តន្តិ អាហា “អធិចិត្តន្តិ សមថវិបស្សនាចិត្ត”ន្តិ។ អនុយុត្តស្សាតិ

អនុប្បន្នស្ស ឧប្បាទនវសេន ឧប្បន្នស្ស បដិព្រហ្មនវសេន អនុ អនុ យុត្តស្ស,
តត្ថ យុត្តប្បយុត្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច បុរេភត្តំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ
បិណ្ឌាចាតប្បដិក្កន្តោ និសីទនំ អាទាយ “អសុកស្មី រុក្ខមូលេ វា វេនសណ្ឋោ វា
បញ្ហារេ វា សមណធម្មំ ករិស្សមី” តិ និក្ខមន្តោបិ តត្ថ គន្ធា ហត្ថហិ វា ចាទេហិ
វា និសង្កជ្ជានតោ តិណបណ្ណានិ អបនេន្តោបិ អធិចិត្តំ អនុយុត្តោយេវ។
និសីទិត្វា បន ហត្ថចាទេ ជោរិត្វា មូលកម្មជ្ជានំ គហេត្វា ភាវនំ អនុយុត្តោ
ភាវនាយ អប្បនំ អប្បត្តាយបិ អធិចិត្តមនុយុត្តោយេវ តទត្ថេនបិ
តំសទ្ធកេហារតោ។ ចិត្តសម្បន្នោតិ ធម្មចិត្តស្ស សមន្នាគតត្តា សម្បន្នចិត្តោ។
បណ្ឌិតជាតិកោតិ បណ្ឌិតសភាវោ។

កាមេ អារត្តាតិ វត្ថុកាមេ អារត្ត។ កាមរាគសន្នាតេន វា កាមេន
បដិសំយុត្តោវិតក្កោ កាមវិតក្កោ។ ព្យាបដ្ឋតិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ ព្យាចាទោ,
ទោសោ។ វិហឹសន្តិ ឯតាយ សត្តេ, វិហឹសនំ វា តេសំ ឯតន្តិ វិហឹសា, បរេសំ
វិហេវនាការេន បវត្តស្ស ករុណាបដិបក្ខស្ស ចាបធម្មស្សេតំ អធិវចនំ។
ញាតកេ អារត្ត ឧប្បន្នោវិតក្កោតិ ញាតកេ អារត្ត គេហស្សិតបេមវសេន
ឧប្បន្នោវិតក្កោ។ ជនបទមារត្ត ឧប្បន្នោវិតក្កោតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។
អហោ វត មំ... បេ.... ឧប្បន្នោវិតក្កោតិ “អហោ វត មំ បរេ ន អវជានេយ្យំ, ន
ហេជ្ជា កត្វា មញ្ញេយ្យំ, ចាសាណាច្ឆត្តំ វិយ គរុំ ករេយ្យ” ត្ថិ ឯវំ ឧប្បន្នវិតក្កោ។
ទសវិបស្សនុបក្កិលេសវិតក្កោតិ ឱភាសាទិទសវិបស្សនុបក្កិលេសេ អារត្ត
ឧប្បន្នវិតក្កោ។

អវសិជ្ជា ធម្មវិតក្កោ ឯតស្សាតិ អវសិជ្ជធម្មវិតក្កោ, វិបស្សនាសមាធិ។ ន
ឯកគ្គភាវប្បត្តោ ន ឯកគ្គតំ បត្តោ។ ឯកំ ឧទេតីតិ ហិ ឯកោទិ, បដិបក្ខេហិ
អនភិក្ខុតត្តា អគ្គំ សេដ្ឋំ ហុត្វា ឧទេតីតិ អត្ថោ។ សេដ្ឋាបិ ហិ លោកេ ឯកោតិ

វុច្ចតិ, ឯកស្មី អារម្មណ៍ សមាធានវសេន បវត្តចិត្តស្សតំ អធិវចនំ។
ឯកោទិស្ស ភារោ ឯកោទិភារោ, ឯកគ្គតាយេតំ អធិវចនំ។

និយកជ្ឈត្តន្តិ អត្តសន្តានស្សតំ អធិវចនំ។ គោចរជ្ឈត្តន្តិ ឥធនិញ្ចានំ
អធិប្បតំ។ តេនាហ “ឯកស្មី និញ្ចានគោចរេយេវ តិដ្ឋតិ” តិ។ សុដ្ឋនិសីទតិ តិ
សមាធិបដិបក្ខេ កិលេសេ សន្និសីទេន្តោ សុដ្ឋនិសីទតិ។ ឯកគ្គំ ហោតិ តិ
អព្យគ្គការវប្បត្តិយា ឯកគ្គំ ហោតិ។ សម្មា អាធិយតិ តិ យថា អារម្មណ៍ សុដ្ឋ
អប្បតំ ហោតិ, ឯវំ សម្មា សម្មនេវ អាធិយតិ។

អភិញ្ញា សច្ចិករណីយស្សតិ ឯត្ថ “អភិញ្ញាយ សច្ចិករណីយស្ស” តិ
វត្តព្កេ “អភិញ្ញា” តិ យ-ការលោបេន បន បុន កាល កិរិយានិទ្ទេសោ កតោតិ
អាហ “អភិជានិត្វា បច្ចក្ខំ កាតព្វស្ស” តិ។ អភិញ្ញាយ ឥទ្ធិវិធានិញ្ញាលោន
សច្ចិកិរិយំ ឥទ្ធិវិធានបច្ចនុកវនាទិកំ អភិញ្ញាសច្ចិករណីយន្តិ ឯវំ វា ឯត្ថ អត្ថោ
ទដ្ឋព្កោ។ សក្ខិភព្វតំ ចាបុណាតិ តិ ឯត្ថ បន យស្ស បច្ចក្ខំ អត្ថិ, សោ សក្ខិ,
សក្ខិនោ ភព្វតា សក្ខិភព្វតា, សក្ខិកវនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សក្ខិ ច សោ ភព្វោ
ចាតិ សក្ខិភព្វោ។ អយញ្ញំ ឥទ្ធិវិធានីនំ ភព្វោ តត្ថ ច សក្ខិតិ សក្ខិភព្វោ, តស្ស
ភារោ សក្ខិភព្វតា, តំ ចាបុណាតិ តិ អត្ថោ។

អភិញ្ញាចាទកជ្ឈនាទិភេទេតិ ឯត្ថ អភិញ្ញាចាទា ច
អភិញ្ញាចាទកជ្ឈនញ្ច អភិញ្ញាចាទកជ្ឈនានិ។ អាទិ-សន្ថេន អរហត្តញ្ច
អរហត្តស្ស វិបស្សនា ច សង្កហិតាតិ ទដ្ឋព្កំ។ តេនេវ មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយំ
(ម. និ. អដ្ឋ. ២.១៩៨) -

“សតិ សតិអាយតនេតិ សតិ សតិការណ៍។ កិញ្ចេត្ត ការណ៍?
អភិញ្ញា វា អភិញ្ញាចាទកដ្ឋានំ វា, អវសានេ បន អវហត្ថំ វា ការណ៍
អវហត្ថស្ស វិបស្សនា វាតិ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្ថំ។

យញ្ញី តំ តត្រ តត្រ សក្ខិកព្ពតាសម្ពាតំ ឥទ្ធិវិធមច្ចនុកវនាទិ, តស្ស
អភិញ្ញា ការណ៍។ អថ ឥទ្ធិវិធមច្ចនុកវនាទិ អភិញ្ញា, វេសំ សតិ
អភិញ្ញាចាទកដ្ឋានំ ការណ៍។ អវសានេ ធម្មាភិញ្ញាយ បន អវហត្ថំ,
អវហត្ថស្ស វិបស្សនា វា ការណ៍។ អវហត្ថញ្ញី “កុដាស្ស នាមាហំ តទាយតនំ
ឧបសម្បជ្ឈ វិហរិស្សមិ, យទិយា ឯតរហិ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរន្តិ”តិ (ម. និ. ១.៤៦៥;
៣.៣០៧) អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបជ្ឈបេត្វា អភិញ្ញា និព្ពេត្តន្តស្ស
ការណ៍។ ឥនព្វា សាធារណំ ន ហោតិ, សាធារណវសេន បន អវហត្ថស្ស
វិបស្សនា ការណ៍។ ឥមស្មិញ្ញី សុត្តេ អវហត្ថជលវសេន ធម្មាភិញ្ញា វុត្ថា។
តេនេវាហ “អាសវានំ ខយាតិអាទិ ចេត្ត ជលសមាបត្តិវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ។

បំសុដោវកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. និមិត្តសុត្តវណ្ណានា

១០៣. ឯកាទសមេ យេហិ ជលំ និមិយតិ, ឧប្បជ្ឈនដ្ឋានេ បក្ខិបមាណំវិយ
ហោតិ, តានិ និមិត្តានិ។ តេនាហ “តីណិ ការណានី”តិ។ កាលេន កាលន្តិ ឯត្ត
កាលេនាតិ ភុម្មត្តេ ករណាវចនំ។ កាលន្តិ ច ឧបយោគវចនន្តិ អាហ “កាលេ
កាលេ”តិ។ មនសិ កាតព្វាតិ ចិត្តេ កាតព្វា, ឧប្បាទេតព្វាតិ អត្ថោ។
ឧបលក្ខិតសមាធានាការេ សមាធិយេវ ឥធ សមាធិនិមិត្តន្តិ អាហ “ឯកគ្គតា
ហិ ឥធ សមាធិនិមិត្តន្តិ វុត្ថា”តិ។ ហំនំ តំ ចិត្តំ កោសជ្ឈាយ សំវត្ថេយ្យាតិ ឯត្ត
ហំនំ អត្ថីតិ វចនសេសោ។ តំ ភាវនាចិត្តំ កោសជ្ឈាយ សំវត្ថេយ្យ, តស្ស

សំរេចស្ប ការណ៍ អត្ថិភាព អត្ថិភាព តំ វា មនសិការណ៍ ចិត្ត កោសល្យាយ
សំរេចយ្យ, ឯតស្ប ឋាន ការណ៍ អត្ថិភាព អត្ថិភាព តេជានា “ការណ៍
វិជ្ជាភិ” ភិអាទិ។ ញាណាជវន្តិ សុត្តន្ត អនិច្ចាទិវសេន បវត្តមាន បញ្ញាជវំ។

យំ កិញ្ចិ សុវណ្ណតាបនយោគ្កអដ្ឋារកាជនំ ឥធម “ឧក្កា” ភិ អធិប្បតន្តិ
អាហ “អដ្ឋារកបល្ល” ភិ។ សន្នេយ្យាភិ យថា តត្ថ បក្ខិភ័ត្តំ សុវណ្ណំ តប្បភិ, ឯវំ
បដិយាទិយេយ្យ។ អាសិម្បយ្យាភិ អាទិយេយ្យ, ជលេយ្យាភិ អត្ថោ។ តេជានា
“តត្ថ អដ្ឋារេ... បេ... តាហាបេយ្យា” ភិ។ មូសាយ វា បក្ខិបេយ្យាភិ តត្ថកេ វា
បក្ខិបេយ្យ។ ឧបដារេភិភិ សល្លកេភិ។

និមិត្តសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

លោណកបល្លវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៣. តតិយបណ្ណាសកំ

(១១) ១. សម្ពោធជវគ្គោ

១-៣. បុព្វេសម្ពោធសុត្តានិវណ្ណនា

១០៤-១០៦. តតិយស្ប បឋមេ សម្ពោធិតោ បុព្វេវាភិ សម្ពោធា វុច្ចតិ ចតុស្ក
មគ្គេសុ ញាណំ “សាមំ សម្មា ពុជ្ឈិ ឯតេជានា” ភិ កត្វា, តតោ បុព្វេយេវាភិ
អត្ថោ។ តេជានា “អរិយមគ្គប្បត្តិតោ អបរកាគេយេវា” ភិ។ ពោធិសត្តស្សេវ
សតោភិ ឯត្ថ យថា ឧទកតោ ឧគ្គន្ធា បីតំ បរិចាកកតំ បទុមំ
សូរិយវស្មិសម្ពស្សេន អវស្សំ ពុជ្ឈិស្សតិភិ ពុជ្ឈនកបទុមន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ពុទ្ធានំ

សន្តិកេ ព្យាករណស្ស លទ្ធា អវស្សំ អនន្តរាយេន ចារមិយោ បូរេត្វា
 ពុជ្ឈិស្សតីតិ ពុជ្ឈនកសត្តោតិ ពោធិសត្តោ។ តេនាហ
 “ពុជ្ឈនកសត្តស្ស”... បេ... អារកន្តស្ស” សតោ” តិ។ យា វា ឯសា
 ចតុមគ្គញ្ញាណសម្ពាតា ពោធិ, “តំ ពោធិ កុដាស្ស ឆាមាហំ ចាបុណ្ហស្សមី” តិ
 បត្តយមាណោ បដិបដ្ឋតីតិ ពោធិយំ សត្តោ អាសត្តោតិបិ ពោធិសត្តោ។
 តេនាហ “សម្ពោធិយា វា សត្តស្ស លក្ខស្ស សតោ” តិ។

អថ វា ពោធិតិ ញ្ញាណំ “ពុជ្ឈតិ ឯតេនា” តិ កត្វា, ពោធិមា សត្តោ
 ពោធិសត្តោ, បុរិមបទេ ឧត្តរបទលោបំ កត្វា យថា “ញ្ញាណសត្តោ” តិ,
 ញ្ញាណាវា បញ្ញាវា បណ្ឌិតោ សត្តោតិ អត្តោ។ ពុទ្ធានញ្ញំ ចាទមូលេ
 អភិនិហារតោ បដ្ឋាយ បណ្ឌិតោ សោ សត្តោ, ន អន្ធពាលោតិ ពោធិសត្តោ។
 ឯវំ គុណាវតោ ឧប្បន្នឆាមវសេន ពោធិសត្តស្ស សតោ។ អស្សនធិយតីតិ
 អស្សនោ, សុខំ។ តញ្ច សាតាការលក្ខណានិ អាហ “អស្សនោតិ
 មជ្ជរកាហ” តិ។ ធន្តរកោ វិនិយតិ ចេវ បរិយតិ ច ឯត្ថាតិ និព្វានំ
 “ធន្តរកវិនយោ ធន្តរកប្បហានញ្ញា” តិ វុច្ចតិ។ តេនាហ “និព្វាន” និព្វានំ។ តត្ថ
 អាគម្មាតិ ឥទំ យោ ជនោ រាគំ វិនេតិ បដហតិ ច, តស្ស អារម្មណករណំ
 សន្ធាយ វុត្តំ។ ធុតិយតតិយានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បុព្វេវសម្ពោធសុត្តានិវត្តនា និដ្ឋិតា។

៤-៩. សមណព្រាហ្មណសុត្តានិវត្តនា

១០៧-១១២. ចតុត្ថ សាមញ្ញត្ថំ អរិយមគ្គោ, តេន អរណីយតោ
 ឧបគន្ធពុតោ សាមញ្ញត្ថំ, អរិយជលន្តិ អាហ “សាមញ្ញត្ថន្តិ ចតុត្ថំ
 អរិយជល” ន្តិ។ ព្រាហ្មញ្ញត្ថន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តេនាហ “ឥតវំ តស្សេវ”

វេវេចន"ន្តិ។ អរិយមគ្គសង្ខាតំ សាមញ្ញមេវ វា អរណីយតោ សាមញ្ញត្ថន្តិ អាហា
"សាមញ្ញត្ថេន វា ចត្តារោ មគ្គា"តិ។ បញ្ចមាធិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

សមណព្រាហ្មណសុត្តាទិវុល្លាណា និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយនិទានសុត្តវុល្លាណា

១១៣. ធនមេ វិវដ្តកាមិកម្មានន្តិ វិវដ្តបនិស្សយកម្មានំ។ តទភិនិវត្តេតីតិ
ឯត្ថ តំ-សទ្ទេន បច្ឆាមសនស្ស វិចាកស្ស បរមាសោតិ អាហា "តំ
អភិនិវត្តេតី"តិ, តំ វិចាកំ អភិភវិត្វា និវត្តេតីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ ន កេវលំ
វិចាកស្សេវ បរមាសោ តំ-សទ្ទេន, អថ ខោ ធន្ធភកជ្ជានិយានំ ធម្មានំ
តត្ថិចាកស្ស ច បរមាសោ ធន្ធព្ពាតិ អាហា "យទា វា តេនា"តិអាធិ។ តេ ចេវ
ធម្មេតិ តេ ធន្ធភកជ្ជានិយេ ធម្មេ។ និព្ពិជ្ឈិត្វា បស្សតីតិ កិលេសេ និព្ពិជ្ឈិត្វា
វិភូតំ ចាកជំ កត្វា បស្សតីតិ។

ទុតិយនិទានសុត្តវុល្លាណា និដ្ឋិតា។

សម្ពោធវគ្គវុល្លាណា និដ្ឋិតា។

(១២) ២. អាចាយិកវគ្គោ

១. អាចាយិកសុត្តវុល្លាណា

១១៤. ទុតិយស្ស បឋមេ អចាយេសុ និព្ពត្តនសីលតាយ អចាយ្ហបកា
អាចាយិកាតិ អាហា "អចាយំ គច្ឆិស្សន្តិ អាចាយិកា"តិ។ អញ្ញោ
ព្រាហ្មចារិណោ សុនិវត្តេ សុចារុតេ សុម្ពកបត្តជេវ តាមនិគមរាជធានីសុ
បិណ្ណាយ ចរិត្វា ជីវិតំ កប្បន្តេ ទិស្វា សយម្បិ តាធិសេន អាការេន

តថាបដិបដ្ឋនតោ “អហំ ព្រហ្មចារី” តិ បដិញ្ចំ ទេន្តោវិយ ហោតីតិ អាហា
 “ព្រហ្មចារិបដិញ្ញាតិ ព្រហ្មចារិបដិរូបកោ” តិ។ “អហម្មិ ភិក្ខុ” តិ វត្ថា
 ឧចាសថដ្ឋាធិនំ បរិសន្តោ បន ព្រហ្មចារិបដិញ្ញា ហោតិយេវ, តថា សង្ឃិកំ
 លាភំ គណ្ណានោ។ តេនាហា “តេសំ វា... បេ... ឯវំ បដិញ្ញា” តិ។ អក្កោសតីតិ
 “អស្សមណាសិ, សមណាបដិញ្ញាសី” តិ អាធិនា អក្កោសតិ។ បរិភាសតីតិ
 “សោ ត្វំ ‘ហោតុ, មុណ្ណាកសមណោ អហ’ ត្ថិ មញ្ញាសិ, ឥធានិ តេ អស្សមណាការំ
 អាហេ បេស្សមី” តិ អាធិនា វទន្តោ បរិភាសតិ។

កិលេសកាមាបិ អស្សនិយមា នោ វត្ថុកាមន្តោគដោយេវ,
 កិលេសកាមវសេន ច តេសំ អស្សននំ សិយាតិ អាហា “កិលេសកាមេន
 វត្ថុកាមេ សេវន្តស្ស” តិ។ កិលេសកាមេនាតិ ករណត្ថេ ករណាវចនំ។ នត្ថិ
 ធានោសោតិ អស្សនេត្វាវិសយបរិភោគេ នត្ថិ អាធិនេវា, តប្បច្ចយា ន កោចិ
 អន្តរាយោតិ អធិប្បាយោ។ ចាតព្ពតំ អាបដ្ឋតីតិ បរិភុញ្ញនកតំ ឧបគច្ឆតិ។
 បរិភោគត្ថោ ហិ អយំ ចា-សន្នោ, កត្តសាធនោ ច តព្ព-សន្នោ, យថារុចិ
 បរិភុញ្ញតីតិ អត្ថោ។ បរិភព្ពតំ បរិភុញ្ញតព្ពតន្តិ ឯត្ថាបិ កត្តវសេនេវ អត្ថោ
 វេទិតព្ពោ។

អាចាយិ កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុល្លភសុត្តវណ្ណានា

១១៥. ទុតិយេ បរេន កតស្ស ឧបការស្ស អនុរូបប្បវត្តិ អត្ថនិ កតំ
 ឧបការំ ឧបការតោ ជានន្តោ វេទិយន្តោ កតញ្ញូ កតវេទិតិ អាហា “ឥមីនា មយ្ហំ
 កត” ត្ថិ អាធិ។

ទុល្លភសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អប្បមេយ្យសុត្តន្តបិដក

១១៦. ភតិយេ សុខេន មេតព្ពោតិ យថា បរិត្តស្ស ឧទកស្ស សុខេន
បមាណំ គយ្ហតិ, វេរមេវ “ឧទុតោ” តិអាទិនា យថាវុត្តហិ អគុណាផ្កេហិ
សមន្នាគតស្ស សុខេន បមាណំ គយ្ហតីតិ, សុខេន មេតព្ពោ។ ទុក្ខេន
មេតព្ពោតិ យថា មហាសមុទ្ទស្ស ទុក្ខេន បមាណំ គយ្ហតិ, វេរមេវ
“អនុទុតោ” តិអាទិនា ទស្សិតេហិ គុណាផ្កេហិ សមន្នាគតស្ស ទុក្ខេន បមាណំ
គយ្ហតិ, “អនាគាមី នុ ខោ ខីណាសវេ នុ ខោ” តិ វុត្តព្ពតំ គប្បតិ, តេនេស ទុក្ខេន
មេតព្ពោ។ បមេតុំ ន សក្កាតីតិ យថា អាកាសស្ស ន សក្កា បមាណំ គហេតុំ,
វេរំ ខីណាសវស្ស, តេនេស បមេតុំ ន សក្កាតិ អប្បមេយ្យោ។

សារាគារវេន តុច្ឆត្តា នធូរវិយ នធូរ, មាណេតិ អាហ “ឧទ្ធច្យោតិ
ឧគ្គតនធូរ” តិ, ឧដ្ឋិតតុច្ឆមាណេតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “តុច្ឆមាណំ ឧត្តិបិត្វា
បិតោតិ អត្តោ” តិ។ មនោ ហិ សេយ្យស្ស សេយ្យេតិ សទិសោតិ ច បរិត្តិយា
វិសេសតោ តុច្ឆោ។ ចាបល្លេនាតិ ចបលកាវេន, តណ្ហាលោលុប្បនាតិ អត្តោ។
មុខរោតិ មុខេន ជរុសោ, ជរុសវាចោតិ អត្តោ។ វិកិណ្ណាវាចោតិ វិសជវេន
សម្មប្បលាបិតាយ អបរិយន្តវេន។ តេនាហ “អសញ្ញាតវេន” តិ, ទិវសម្បិ
និវត្តកវេនំ បលាបិតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចិត្តកក្កតាវហិតោតិ
ឧបចារប្បនាសមាធិវហិតោ ចណ្ណាសោតេ ពទ្ធនាវា វិយ អនវដ្ឋិតកិរិយោ។
ភន្តិចិត្តោតិ អនវដ្ឋិតចិត្តោ បណ្ណារុទ្ធាវលមិគសទិសោ។ វិវដ្ឋិទ្ធិយោតិ
សំរាគារវេន គិហិកាលេ វិយ អសំរុតចក្ខាទិស្តិយោ។

អប្បមេយ្យសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៤. អានេញ្ញសុត្តន្តបិដក

១១៧. ចតុត្ថេ សហព្យយតិ គច្ឆតីតិ សហព្យោ, សហបវត្តនកោ។ តស្ស
ភារោ សហព្យតា, សហបវត្តតិ អាហា “សហភាវំ ឧបបន្នតិ”តិ។ “យាវតកំ
តេសំ ទេវានំ អាយុប្បមាណំ, តំ សព្វំ ខេបេត្វា និរយម្បិ គច្ឆតិ”តិអាទិវចនតោ
អរូបភវតោ បុតស្ស អចាយុបបត្តិ វុត្តាវិយ ទិស្សតីតិ តន្តិវត្តនត្ថំ ភគវតោ
អធិប្បាយំ វិវរន្តោ “សន្ធាយភាសិតមិទំ វចន”ន្តិ ទីបេតិ “និរយាទីហិ
អវិប្បមុត្តត្តា”តិអាទិនា។ ន ហិ តស្ស ឧបចារជ្ឈានតោ ពលវតំ អកុសលំ
អត្ថិតិ។ ឥមិនា តតោ ចវន្តានំ ឧបចារជ្ឈានមេវ បដិសន្ធិជនកំ កម្មន្តិ ទីបេតិ។
អធិកំ បយសតិ បយុន្តតិ ឯតេនាតិ អធិប្បយាសោ, សវិសេសំ
ឥតិកត្តព្ភកិរិយា។ តេនាហា “អធិកប្បយោគោ”តិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

អានេញាសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៥. វិបត្តិសម្បទាសុត្តវល្លាណា

១១៨. បញ្ចមេ ទិន្នន្តិ ទេយ្យធម្មសីសេន ទានំ វុត្តន្តិ អាហា “ទិន្នស្ស ដលាភាវំ
សន្ធាយ វទតី”តិ។ ទិន្នំ បន អន្ធាទិវត្ថំ កថំ បដិក្ខិបតិ។ ឯស នយោ “យិដ្ឋំ
ហុត”ន្តិ ឯត្ថាបិ។ មហាយោគោតិ សព្វសាធារណំ មហាទានំ។
បហោណកសក្ការោតិ ចាហុនកានំ កាតព្វសក្ការោ។ ដលន្តិ អានិសំសជលំ
និស្សន្នដលញ្ចាវិចារកោតិ សទិសជលំ។ បរលោកេ បិតស្ស អយំ លោកោ
នត្ថិតិ បរលោកេ បិតស្ស កម្មនា លទ្ធព្ពោ អយំ លោកោ ន ហោតិ។
ឥធរលោកេ បិតស្សបិ បរលោកោ នត្ថិតិ ឥធរលោកេ បិតស្ស កម្មនា លទ្ធព្ពោ
បរលោកោ ន ហោតិ។ តត្ថ ការណាមាហា “សព្ពេ តត្ថ តត្ថេវ ឧប្បិជ្ឈន្តិ”តិ។ ឥមេ
សត្តា យត្ថ យត្ថ ភវយោនិគតិអាទិសុ បិតា, តត្ថ តត្ថេវ ឧប្បិជ្ឈន្តិ, ទ្វយវិទាសេន
វិនស្សន្តិ។

ផលការវេសេនាតិ មាតាបិតុសុ សម្មាបដិបត្តិមិច្ឆាបដិបត្តិនំ ជលស្ស
អភាវវេសេន “នត្ថិ មាតា, នត្ថិ បិតា” តិ វេទតិ, ន មាតាបិតុនំ, នាបិ តេសុ
សម្មាបដិបត្តិមិច្ឆាបដិបត្តិនំ អភាវវេសេន តេសំ លោកបច្ចក្ខត្តា។
បុព្វឱកស្ស វិយ ឥមេសំ សត្តានំ ឧប្បាទោ នាម កេវលោ, ន ច ខនបុព្វកោតិ
នស្សនត្ថំ “នត្ថិ សត្តា ឱបចាតិកា” តិ វុត្តន្តិ អាហ “ចរិត្វា ឧប្បជ្ឈនកា សត្តា
នាម នត្ថិតិ វេទតិ” តិ។ សយំ អភិញ្ញា សង្ខិកត្វា បវេទេន្តិ យេ ឥមញ្ច លោកំ
បរញ្ច លោកំ អភិវិសិដ្ឋាយ បញ្ញាយ សយំ បច្ចក្ខំ កត្វា បវេទេន្តិ, តេ នត្ថិតិ
សត្តញ្ញុពុទ្ធានំ អភាវំ ធិបេតិ។

វិបត្តិសម្បទាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៧. អបណ្ណកសុត្តាធិវណ្ណានា

១១៩-១២០. ធរដ្ឋេ ធម្មា តលេហិ សមន្នាគតោ ចាសកោតិ ចតុសុ បស្សេសុ
ចត្តារិ តលានិ, ធូសុ កោជីសុ ទ្វេ តលានីតិ វេ ធម្មា តលេហិ សមន្នាគតោ
ចាសកកិឡាបសុតានំ មណិសទិសោ ចាសកវិសេសោ។ សត្តមំ ឧត្តានមេវ។

អបណ្ណកសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមសោចយ្យសុត្តវណ្ណានា

១២១. អដ្ឋមេ សុចិកាវោតិ កិលេសាសុចិវិគមេន សុទ្ធភាវោ
អសំកិលិដ្ឋកាវោ, អត្ថតោ កាយសុចរិតាធិនិ។

បឋមសោចយ្យសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយសោចយ្យសុត្តវណ្ណានា

១២២. នវមេ សមុទ្ទេនវសេន បហីនសត្តកាយទុច្ចរិតតាយ កាយេ,
កាយេនវា សុចិ កាយសុចិ។ តេនាហ “កាយទ្វារ” តិអាទិ។
សោចយ្យសម្មន្នន្តិ បដិប្បស្សន្ធកិលេសត្តា បរិសុទ្ធាយ
សោចយ្យសម្មត្តិយា ឧបេតំ។ និព្វានតា អគ្គមគ្គសលីលេនវិក្ខាលិតា ចាចា
ឯតេនាតិ និព្វានតាបកោ, ជីណាសវោ។ តេនាហ “ជីណាសវោ” កថិតោ” តិ។

ទុតិយសោចយ្យសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. មោទេយ្យសុត្តវណ្ណានា

១២៣. ធនមេ មុនិនោ ភាវា មោទេយ្យានិ, យេហិ ធម្មេហិ
ឧភយហិតមុននតោ មុនិ នាម ហោតិ, តេ មុនិភាវកោ មោទេយ្យា បដិបទា
ធម្មា វេ វុត្តា។ មុនិនោ វា ឯតានិ មោទេយ្យានិ, យថាវុត្តធម្មា វេ។ តត្ថ យស្មា
កាយេន អកត្តព្ភស្ស អករណំ, កត្តព្ភស្ស ច ករណំ, “អត្ថិ ឥមស្មី កាយេ
កេសា” តិអាទិនា (ធិ. និ. ២.៣៧៧; ម. និ. ១.១១០; សំ. និ. ៤.១២៧; ខុ. ចា.
៣.ទូត្ថិសាការ) កាយសម្មាសស្ស អារម្មណស្ស ជាននំ, កាយស្ស ច
សមុទយតោ អត្ថផ្ដុំមតោ អស្សាទតោ អាទិនវតោ និស្សរណតោ ច
យាថាវតោ បរិជាននតា, តថា បរិជាននវសេន បន បវត្តោ វិបស្សនាមគ្គោ,
តេន ច កាយេ ធន្ធាកស្ស បជហនំ, កាយសម្មាវំ និរោធគ្វា បត្តព្ភសមាបត្តិ
វា, សព្វេ ឯតេ កាយមុខេន បវត្តោ មោទេយ្យប្បដិបទា ធម្មា កាយមោទេយ្យំ
នាម។ តស្មា តមត្ថំ ទស្សេតុំ “កតមំ កាយមោទេយ្យំ? តិវិជកាយទុច្ចរិតស្ស
បហានំ កាយមោទេយ្យំ, តិវិជកាយសុចរិតម្យិ កាយមោទេយ្យ” តិអាទិនា
(មហានិ. ១៤) ចាឡិ អាគតា។ ឥធាបិ តេនេវ ចាឡិនយេន អត្ថំ ទស្សេត្តោ
“តិវិជកាយទុច្ចរិតប្បហានំ កាយមោទេយ្យំ នាមា” តិអាទិមាហ។

ឥឡូវនេះ “កតម៍ វីដេអូនេយ្យ” ចតុត្តិជវីដេអូច្នៃតស្ស បហានំ វីដេអូនេយ្យ, ចតុត្តិជំ វីដេអូច្នៃតំ, វាចាវច្ឆណ្ឌ ព្រាណំ, វាចាបរិញ្ញា, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ, វាចាយ ធន្តរាគស្ស បហានំ, វីដេអូស្ត្រាវិទ្យា ធីតិយជ្ឈានសមាបត្តិ វីដេអូនេយ្យ”ន្ត ឥមាយ ចាឡិយា វុត្តមត្តំ អតិធិបេន្តោ “វីដេអូនេយ្យបិ ឯសេវ នយោ” តិអាធិមាហ។ តត្ថ ចោបនវាចព្រោវ សន្តវាចព្រោ អារត្ត បវត្តា បញ្ញា វាចាវច្ឆណ្ឌ ព្រាណំ។ តស្ស វាចាយ សមុទយាធិតោ បរិជាននំ វាចាបរិញ្ញា។

“កតម៍ មនោមោនេយ្យ? តិវិធមនោមោនេយ្យ បហានំ មនោមោនេយ្យ, តិវិធំ មនោសុច្ឆរិតំ, មនោវច្ឆណ្ឌ ព្រាណំ, មនបរិញ្ញា, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ, មនស្សី ធន្តរាគស្ស បហានំ, ចិត្តស្ត្រាវិទ្យា ធីតិយជ្ឈានសមាបត្តិ មនោមោនេយ្យ”ន្ត ឥមាយ ចាឡិយា អាកតនយេន អត្ថំ វិភាវេន្តោ “មនោមោនេយ្យបិ ឥមិនាវ នយេន អត្ថំ ព្រាត្វា” តិអាធិមាហ។ តត្ថ ច ឯកាសីតិវិធំ លោកិយចិត្តំ អារត្ត បវត្តព្រាណំ មនោវច្ឆណ្ឌ ព្រាណំ។ តស្ស សមុទយាធិតោ បរិជាននំ មនបរិញ្ញាតិ អយំ វិសេសោ។

មោនេយ្យសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាចាយិកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៣) ក. កុសិនារវគ្គោ

១-២. កុសិនារសុត្តន្តវណ្ណានា

១២៤-១២៥. តតិយស្ស បឋមេ តណ្ហាកេតេជន កថិតោតិ តណ្ហាពន្ធនេន
 ពន្លោ។ តណ្ហាមុច្ឆនាយាតិ តណ្ហាយ វសេន មុច្ឆាបត្តិយា។ មុច្ឆិតោតិ មុច្ចំ
 មោហំ បមាទំ អាបន្នោ។ អន្លោបន្នោតិ អនិឌីបន្នោ។ តណ្ហាយ អនិកវិត្វា
 អន្លោត្តដោ គិលិត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វារិយ ឋិតោ។ តេនាហា “អន្លោបន្នោតិ
 តណ្ហាយ គិលិត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា បវត្តោ”តិ។ អនាទីនវនិស្សវីតិ
 កថិតាទិការេន បរិភោគេ អាទីនវមត្តម្មំ ន បស្សតិ។ និស្សវណាបញ្ញោតិ
 អយមត្ថោ អាហារបរិភោគេតិ តត្ថ បយោជនបរិច្ឆេទិកា “យាវនេវ ឥមស្ស
 កាយស្ស ឋិតិយា”តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៣; ២.២៤; ៣.៧៥; សំ. និ. ៤.១២០; អ. និ.
 ៦.៥៨; ៨.៩) បវត្តោ អាហារបដិពទ្ធនន្តរាគនិស្សវណាភូតា បញ្ញា អស្ស អត្ថិតិ
 និស្សវណាបញ្ញោ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។ ទុតិយេ នត្ថិ វត្តព្នំ។

កុសិនារសុត្តានិវង្គានា និដ្ឋិតា។

៣. គោតមកថេតិយសុត្តវង្គានា

១២៦. តតិយេ សម្ពហុលាតិ បញ្ចសតមត្តា។ បញ្ចសតា កិវ ព្រាហ្មណា
 តិណ្ហំ វេទានំ ចារគូ អបរកាគេ ភកវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា កាមេសុ អាទីនំ
 នេក្ខមេ ច អាទិសំសំ បស្សមាណ ភកវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ន ចិវស្សេវ សព្ពំ
 ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គល្លាត្វា បរិយត្ថិ និស្សាយ មាណំ ឧប្បាទេសុំ - “យំ យំ ភកវា កថេតិ,
 តំ តំ មយំ ឱប្បមេវ ជានាម។ ភកវា ហិ ឥត្ថិលិដ្ឋាទីនិ តិណ្ហិ លិដ្ឋាទីនិ, នាមាទីនិ
 ចត្តារិ បទានិ, បឋមាទយោ សត្តវិភត្តិយោ មុញ្ញិត្វា ន កិញ្ចិ កថេតិ, ឯវំ កថិតេ
 ច អម្ពាភំ គណ្ឌិបទំ នាម នត្ថិ”តិ, តេ ភកវតិ អការវា ហុត្វា តតោ បជ្ជាយ
 ភកវតោ ឧបជ្ជានម្មំ ធម្មស្សវនម្មំ អភិណ្ឌំ ន គច្ឆន្តិ។ តេ សន្ធាយ វុត្ថំ
 “សម្ពហុលា កិវ ព្រាហ្មណបព្ពជិតា...បេ.... ធម្មស្សវនំ ន គច្ឆន្តិ”តិ។ មុខបដិញ្ញំ
 គហេត្វាតិ “សច្ចំ កិវ តុម្កេ, ភិក្ខុវេ”តិអាទិនា តមត្ថំ បដិបុច្ឆិត្វា “សច្ចំ ភកវា”តិ

តេហិ ភិក្ខុហិ វុត្ថំ បដិវេទនំ គហេត្វា។ តញ្ញិ អត្តនោ មុខេនេវ បដិញ្ញាតត្តា
“មុខបដិញ្ញា”តិ វុច្ចតិ។

នេវ អាគតដ្ឋានំ ន គតដ្ឋានំ អន្តរំសុ។ កស្មា? អញ្ញាណតោ។ តេ កិរ
តស្ស សុត្តស្ស អត្ថំ ន ជាជីសុ។ តេសញ្ញិ តស្មី សមយេ វិចិត្រនយំ
ទេសនាវិលាសយុត្តម្បី តំ សុត្ថំ យនបុព្វលេន ទុស្សបដ្ឋេន មុខំ ពទ្ធ�ំ កត្វា
បុរតោ ឋបិតមនុញ្ញកោជនំ វិយ អហោសិ។ ននុ ច ភគវា អត្តនា ទេសិតំ ធម្មំ
បរេ ញាបេតុំ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសន្នេយ្យានិ ចារមិយោ
បូរេត្វា សព្ពញ្ញតំ បត្តោ, សោ កស្មា យថា តេ ន ជាជន្លិ, តថា ទេសេតីតិ? តេសំ
មានភញ្ញនត្ថំ។ ភគវា ហិ “អភញ្ញា ឥមេ ឥមំ មានខិលំ អនុបហាច្ច មគ្គំ វា ជលំ វា
សន្និកាតុ”ន្តិ តេសំ សុតបរិយត្តិ និស្សាយ ឧប្បន្នំ អជ្ឈប្បត្តិ កត្វា
ទេសនាកុសលោ មានភញ្ញនត្ថំ “សព្ពធម្មមូលបរិយាយ”ន្តិអាទិនា
មូលបរិយាយសុត្ថំ (ម. និ. ១.១) អភាសិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធា “មយ្ហំ កថា និយ្យាតិ”តិ មុខសម្បត្តមេវ កថេតីតិ
ចិន្តយីស្វតិ ឥទំ អង្គត្ថវកាលាកានំ វុទ្ធស្សនកតន្តិនិហារេន វុត្ថំ។
មជ្ឈិមកាលាកា បន ឃំ វុទ្ធន្តិ - ឃំ មានភញ្ញនត្ថំ ទេសិតញ្ញា បន តំ សុត្ថំ សុត្វា
តេ ភិក្ខុ “តំយេវ កិរ បថីវី ទិដ្ឋិតតិកោ សញ្ញាធាតិ, សេខោបិ អរហាបិ
តថាគតោបិ អភិជាធាតិ, កិ ធាមិទំ កថំ ធាមិទ”ន្តិ ចិន្តេន្តា “បុព្ពេ មយំ ភគវតា
កថិតំ យំ កិញ្ចិ ឱប្បមេវ ជាធាម, ឥធានិ បនិមស្ស មូលបរិយាយស្ស អន្តំ វា
កោជី វា ន ជាធាម ន បស្សម, អហោ ពុទ្ធា ធាម អប្បមេយ្យា អតុលា”តិ
ឧទ្ទតនាហិ វិយ សប្បា និម្មទា ហុត្វា ពុទ្ធបដ្ឋានញ្ញា ធម្មស្សវនញ្ញា សក្កច្ឆំ
អគមំសុ។ តេន សមយេន ធម្មសកាយំ សន្និសិទ្ធា ភិក្ខុ “អហោ ពុទ្ធានំ
អាទុកាវោ, តេ ធាមព្រាហ្មណបព្ពជិតា តថា មានមទមត្តា ភគវតា

មូលបរិយាយទេសនាយ និហតមាណ កតា"តិ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ។ តំ សុត្វា
ភគវា "ន, ភិក្ខុវេ, ឥន្ទានេវ, បុព្វេបិ អហំ ឯវំ ឥមេ មាណបគ្គហិតសីសេ ចរន្តេ
និហតមាណេ អកាសិ"ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហារន្តោ "ភូតបុព្វំ, ភិក្ខុវេ, អញ្ញាតរោ
ធិសាទាមោក្ខោ ព្រាហ្មណោ ពារាណសិយំ បដិវេសតិ តិណ្ណំ វេទានំ ចារិត្វ
សនិយណ្ណុកេដុកានំ សាក្ខរឫកេទានំ ឥតិហាសបញ្ចមាណំ បទកោ
វេយ្យាករណោ លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណេសុ អនវយោ, សោ
បញ្ចមត្តានិ មាណាវកសតានិ មន្តេ វាចេតិ។ បណ្ឌិតមាណាវកា ពហុញ្ញ
គណ្ណាន្តិលហុញ្ញ, សុដ្ឋ ច ឧបដាវេន្តិ"តិអាទិនា ជាតកំ កថេសិ។

តំ សុត្វា តេ ភិក្ខុ "បុព្វេបិ មយំ មាណេនេវ ឧបហតា"តិ ភិយ្យោសោមត្ថាយ
និហតមាណា ហុត្វា អត្ថនោ ឧបការកម្មដ្ឋានបរាយណា អហេសុំ។ តតោ
ភគវា ឯកំ សមយំ ជនបទចារិកំ ចរន្តោ វេសាលី បត្វា គោតមកេ ចេតិយេ
វិហារន្តោ ឥមេសំ បញ្ចសតានំ ភិក្ខុនំ ញាណាបរិចាកំ វិទិត្វា ឥទំ
គោតមកសុត្តំ កថេសិ។ ឥទញ្ញ សុត្តំ សុត្វា តេ បញ្ចសតា ភិក្ខុ តស្មីយេវ
អាសនេ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អភិញ្ញាយាតិ កុសលាទិភេទំ ខន្ធទិភេទញ្ញ ទេសេតព្ពំ ធម្មំ, វេនេយ្យានញ្ញ
អាសយានុសយចរិយាធម្មត្តិអាទិភេទំ, តស្ស ច នេសំ ទេសេតព្ពប្បការំ
យាថាវតោ អភិជានិត្វាតិ អត្តោ។ ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា ទ្វាទសាយតនាធិតិអាទិ
បនេត្ត និទស្សនមត្តំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ សប្បច្ចយន្តិ សការណំ, វេនេយ្យានំ
អដ្ឋាសយេន វា បុច្ឆាយ វា អដ្ឋប្បត្តិយា វា សនិមិត្តំ
ហេតុទាហារណាសហិតញ្ញាតិ អត្តោ។ រាគាធិនំ បដិហារណំ បដិហារិយំ, តនេវ
ចាជិហារិយំ, សហ ចាជិហារិយេនាតិ សប្បាជិហារិយំ។
រាគាធិប្បដិសេធនវសេនេវ ហិ សត្តា ធម្មំ ទេសេតិ។ តេនាហ

“បច្ចុដ្ឋិតបដិហារណេន សប្បដិហារិយមេវ កត្វា” តិ។ អបរេ បន “យថាវហំ
ឥទ្ធិអាទេសនានុសាសនិចាដិហារិយសហិត” តិ វេទន្តិ
អនុសាសនិចាដិហារិយវហិតា ទេសនា នត្ថិតិ កត្វា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

កោតមកចេតិយសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

២. ករណ្ណកាលាមសុត្តន្តបិដក

១២៧. ចតុត្ថេ អាឡារកាលាមកាលេតិ អាឡារកាលាមាណំ
ធរមានកាលេ។ បរិញ្ញាតិ បហានបរិញ្ញំ។ សា ហិ សមតិក្កមោ, ន ឥតរា។
តេនាហ “បរិញ្ញា នាម សមតិក្កមោ” តិ។ ឯត្ថ ច បឋមោ សត្តា
រូចាវចរសមាបត្តិលាភី ទដ្ឋព្ពោ, ធុតិយោ អរូចាវចរសមាបត្តិលាភី, តតិយោ
សម្មាសម្ពុទ្ធា ទដ្ឋព្ពោ។ វុត្ថព្ពោតំ បុគ្គលបញ្ញត្តិយំ (បុ. ប. ១៣០) -

“យាយំ សត្តា កាមាណំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, ន រូចាណំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ,
ន វេទនាណំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, រូចាវចរសមាបត្តិយា លាភី សត្តា តេន
ទដ្ឋព្ពោ។ យាយំ សត្តា កាមាណញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, រូចាណញ្ច បរិញ្ញំ
បញ្ញាបេតិ, ន វេទនាណំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, អរូចាវចរសមាបត្តិយា លាភី
សត្តា តេន ទដ្ឋព្ពោ។ យាយំ សត្តា កាមាណញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, រូចាណញ្ច
បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, វេទនាណញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធា សត្តា
តេន ទដ្ឋព្ពោ” តិ។

តត្ថ តិត្តិយា សមយំ ជានន្តា កាមាណំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេយ្យំ បឋមជ្ឈានំ
វេទនាណា។ រូចាណំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេយ្យំ អរូបរាគំ វេទនាណា។ វេទនាបរិញ្ញំ
បញ្ញាបេយ្យំ អសញ្ញារាគំ វេទនាណា។ តេ បន “ឥទំ នាម បឋមជ្ឈានំ, អយំ
រូបភវោ, អយំ អសញ្ញារភវោ” តិ បិ ន ជានន្តិ។ តេ បញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តាបិ

កេរ្ត៍លំ “បញ្ញាបេមា” តិ វេទន្តិ។ តថាគតោ បន កាមាណំ បរិញ្ញំ អនាគាមិមគ្គេន
បញ្ញាបេតិ, រូបវេទនាណំ អរហត្តមគ្គេន។ ឯវមេត្ត ទេ ជនា ពាហិរកា, ឯកោ
សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ ឥមស្មី លោកេ តយោ សត្តារោ នាម។

ករណ្ណាកាលាមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ហត្ថកសុត្តវណ្ណានា

១២៨. បញ្ចមេ អភិក្កន្តាតិ អតិក្កន្តា, វិគតាតិ អត្ថោតិ អាហា “ខយេ
ទិស្សតី” តិ។ តេនេវ ហិ “និក្ខន្តោ បឋមោ យាមោ” តិ អនន្តរំ វុត្តំ។
អភិក្កន្តតរោតិ អតិវិយ កន្តតរោ។ តាទិសោ ច សុន្ទរោ ភទ្ទកោ នាម ហោតីតិ
អាហា “សុន្ទរេ ទិស្សតី” តិ។ កោតិ ទេវនាគយ ក្ខតទ្ធព្វាទីសុ កោ កតមោ?
មេតិ មម។ ចាទានីតិ ចាទេ។ ឥទ្ធិយាតិ ឥមាយ ឯវរូចាយ ទេវិទ្ធិយា។
យសសាតិ ឥមិនា ឯទិសេន បរិវារេន បរិច្ឆេទេន។ ជលន្តិ វិជ្ជោតមា នោ។
អភិក្កន្តនាតិ អតិវិយ កន្តេន កមជ្ជិយេន អភិរូបេន។ វណ្ណានាតិ ធូរីវណ្ណាន
សរីរវណ្ណានិកាយ។ សញ្ញា ឱកាសយំ ទិសាតិ ទស ទិសា បកាសេន្តោ, ចន្ទោវិយ
សូរិយោវិយ ច ឯកោភាសំ ឯកាលោកំ ករោត្តោតិ កាថាយ អត្ថោ។
អភិរូបេតិ ឧឡាររូបេ សម្បន្នរូបេ។ អព្ពនុមោទនេតិ សម្បហំសនេ។ ឥធម បនាតិ
“អភិក្កន្តាយ វត្ថិយា” តិ ឯតស្មី បទេ។ តេនាតិ សុន្ទរបរិយាយត្តា។ ខយេ វា ឥធម
អភិក្កន្តសុទ្ធា ទដ្ឋព្វោ, តេន “អភិក្កន្តាយ បរិក្ខិណាយ វត្ថិយា” តិ វុត្តំ ហោតិ។

រូចាយតនាទីសូតិ អាទិសទ្ធីន អក្ខរាទីនំ សង្កហោ ទដ្ឋព្វោ។
សុវណ្ណាវណ្ណាតិ សុវណ្ណាច្ឆរីតិ អយមេត្ត អត្ថោតិ អាហា “ធូរិយ” តិ។ តថា ហិ
វុត្តំ “កញ្ចានសន្និភត្តចោ” តិ (ម. និ. ២.៣៩៩; សុ. និ. ៥៥៦)។ សញ្ញាទ្ធិតិ
សម្ពុទ្ធាតិ, ភទ្ទតាតិ អត្ថោ។ វណ្ណាតិ គុណវណ្ណាតិ អាហា “បុតិយ” តិ,

ថោមនាយន្តិ អត្តោ។ កុលវគ្គតិ ខត្តិយាទិកុលកោដ្ឋាសេ។ តត្ថ “អន្តោ
វិប្បសន្នោ” តិអាទិនា វណ្ណាតព្ភជ្ជន វណ្ណោ, ធិរិ។ វណ្ណានជ្ជន អភិត្តវជ្ជន
វណ្ណោ, ធុតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អសង្ករតោ វណ្ណាតព្ភតោ បេតព្ភតោ វណ្ណោ,
ខត្តិយាទិកុលវគ្គោ។ វណ្ណាយតិ ញាបីយតិ ឯតេនាតិ វណ្ណោ,
ញាបកការណំ។ វណ្ណានតោ ជ្ជលវស្សាទិកាវេន ឧបជ្ជានតោ វណ្ណោ,
សណ្ណានំ។ មហាន្តំ ខុទ្ទកំ មជ្ឈិមន្តិ វណ្ណាតព្ភតោ បមិតព្ភតោ វណ្ណោ, បមាណំ។
វណ្ណាយតិ ចកុនា បស្សីយតិ វណ្ណោ, រូចាយតនន្តិ ឯវំ តស្មី តស្មី អត្ត
វណ្ណាសទ្ធស្ស បវត្តិ វេទិតព្ភា។ សោតិ វណ្ណាសន្នោ។ ធិរិយា ទដ្ឋញ្ញោ រូចាយតន
គយ្ហមានស្សបិ ធិរិមុខេនេវ គហេតព្ភតោ។ ធិរិគតា បន វណ្ណាធាតុ ឯវំ
“សុវណ្ណាវណ្ណោ” តិ ឯត្ថ វណ្ណាគ្គហណោន គហិតាតិ អបរេ។

កេវលបរិបុណ្ណាន្តិ ឯកទេសម្បិ អសេសេត្វា និវសេសតោវ បរិបុណ្ណាន្តិ
អយមេត្ត អត្តោតិ អាហ “អនវសេសតា អត្តោ” តិ។ កេវលកប្បាតិ កប្ប-
សន្នោ និចាតោ បទប្បវណាមត្តំ, “កេវលំ” ឥច្ឆេវ អត្តោ។ កេវលសន្នោ ច
ពហុលវាចិតិ អាហ “យេភុយ្យតា អត្តោ” តិ។ កេចិ បន “ឦសកំ អសមត្តំ
កេវលំ កេវលកប្ប” ន្តិ វនន្តិ។ អនវសេសតោ ឯត្ថ កេវលសន្នោ សិយា,
អនត្ថន្តវេន បន កប្បសន្នោ បទវឡនំ កតំ “កេវលា ឯវំ កេវលកប្បា” តិ។
តថា វា កប្បនិយត្តា បញ្ញាបេតព្ភត្តា កេវលកប្បា។ អព្យាមិស្សតាវិជាតិយេន
អសង្ករោ សុទ្ធតា។ អនតិវេកតា តំបរមតាវិសេសាការោ។ កេវលកប្បន្តិ
កេវលំ ទដ្ឋំ កត្វាតិ អត្តោ។ កេវលំ វុច្ឆតិ និព្វានំ សព្វសង្ខតវិវត្តត្តា, តំ
ឯតស្ស អធិគតំ អត្តិតិ កេវលី, សង្ខិកតនិរោធា វិណាសរោ។

កប្ប-សន្នោ បនាយំ សឧបសន្នោ អនុបសន្នោ ចាតិ អធិប្បាយេន
ឱកប្បនិយបទេ លព្ភមានំ ឱកប្បសទ្ធមត្តំ និទស្សេតិ, អញ្ញថា កប្បសទ្ធស្ស

អត្ថបទនេះ ឱក្ខន្ធនិយមន័យ អនិទស្សនមេវ សិយា។ សមណកប្បហិតិ
វិនយសិទ្ធិហិ សមណវេហារេហិ។ និច្ចកប្បន្តិ និច្ចកាលំ។ បញ្ញត្តិភិ នាមំ។
នាមញ្ញតំ តស្ស អាយស្មតោ, យទិទំ កប្បាភិ។ កប្បិតកេសមស្សភិ
កត្តិយា ធនិតកេសមស្ស។ ទុត្តលកប្បាភិ មជ្ឈន្តិកវេលាយ វីតិក្កន្តាយ
ទុត្តលតាវិកប្បា។ លសោភិ អបទេសោ។ អនវសេសំ ជីវតុំ សមត្ថស្ស
ឱភាសស្ស កេនចិ ការណោ ឯកទេសជរណាម្បិ សិយា, អយំ បន សព្វស្សវ
ជរតិភិ ទស្សតុំ សមន្តត្ថោ កប្បសន្នោ គហិតោភិ អាហា “អនវសេសំ
សមន្តតោ”ភិ។

អាកាយ ជីវិតាភិ វត្ថុមាលាលង្ការសរីរសមុដ្ឋិតាយ អាកាយ ជីវិតា។
ទេវតានញ្ចិ សរីរោភាសំ ទ្វាទសយោជនមត្តំ វាជំ។ តតោ ភិយ្យាបិ ជីវិតា
តិដ្ឋតិ, តថា វត្ថាភរណាទិសមុដ្ឋិតា បភា។

ហត្ថកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. កជ្ឈិយសុត្តវណ្ណានា

១២៩. ធម្មេ ភាវីនំ កយវិក្កយវសេន យោគោ ឯត្ថាភិ គោយោគោ,
កយវិក្កយំ ករោត្តោ ភាវីហិ យុដ្ឋន្តិ ឯត្ថាភិ វា គោយោគោ, ភាវីនំ វិក្កយជ្ជានំ។
តត្ថ ជាតោ បិលក្ខរុក្ខោ គោយោគបិលក្ខោ, តស្មី។ សមីបត្ថេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។
តេនាហា “ភាវីនំ វិក្កយជ្ជានេ ឧដ្ឋិតបិលក្ខស្ស សន្តិកេ”ភិ។ វិត្តោ អស្សាទោ
ឯតស្សាភិ វិត្តស្សាទោ។ តេនាហា “ឈានសុខាភាវេន វិត្តស្សាទ”ន្តិ។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

កជ្ឈិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ទុតិយអនុវត្តសុត្តន្តវណ្ណា

១៣១. អដ្ឋមេ ឥទំ តេ មាណស្មិន្ទិ ឯត្ថ មាណស្មិន្ទិ បច្ចុត្តេ ភុម្មវចនំ។ ឥទ្ធិន្ទិ ច
លិដ្ឋវិបល្លាសេន នប្បុសកនិទ្ទេសោ កតោតិ អាហា “អយំ តេ នវវិធន
វង្សិតមាណោ”តិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ទុតិយអនុវត្តសុត្តន្តវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៩. បដិច្ចន្ទសុត្តន្តវណ្ណា

១៣២. នវមេ អសាធារណាសិក្ខាបទន្តិ ភិក្ខុនិទំ អសាធារណំ ភិក្ខុនិយេវ
បញ្ញត្តសិក្ខាបទំ សាធារណាសិក្ខាបទន្តិ ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនិទំ បញ្ញា សាធារណំ
ឧភតោបញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។

បដិច្ចន្ទសុត្តន្តវណ្ណា និដ្ឋិតា។

១០. លេខសុត្តន្តវណ្ណា

១៣៣. ទសមេ ជីវជ្ជានតោតិ ជីវជ្ជានតោវ។ ចាសាណោ លេខសទិសា
បរាបរាធនិព្ពត្តា កោធលេខា យស្ស សោ ចាសាណាលេខូបមសមន្នាគតោ
ចាសាណាលេខូបមោតិ វុត្តោ។ ឯវំ ឥតវេបិ។ អនុសេតីតិ អប្បហ៊ានតាយ
អនុសេតិ។ នឱប្បំ លុដ្ឋតីតិ ន អន្តរា នស្សតិ កម្មជ្ជានេនេវ នស្សនតោ។
ឯវមេវន្តិ ឯវំ តស្សបិ បុគ្គលស្ស កោធន អន្តរា បុនទិវសេ វា អបរទិវសេ វា
និដ្ឋាតិ, អន្ធិនិយោ បន ហោតិ, មរណានេវ និដ្ឋាតីតិ អត្ថោ។ កក្កឡេនាតិ
អតិកក្កឡេន ធម្មច្ឆេទកេន ចន្ទវចនេន។ សំសន្នតីតិ ឯកីកវតិ។ សម្មោទតីតិ
និរន្តរេ ហោតីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ភោ។

អង្គ វា សន្និយតិ ឋានគមនាធិសុ កាយ កិរិយាសុ កាយេន សមោធានំ
គច្ឆតិ, តិលតណ្ហាលាវិយ មិស្សីការំ ឧបេតិ អត្ថោ។ សំសន្នតិ
ចិត្ត កិរិយាសុ ចិត្តេន សមោធានំ គច្ឆតិ, ឌីរោទកំវិយ ឯកិការំ ឧបេតិ
អត្ថោ។ សម្មោទតិ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាធិសុ វចីកិរិយាសុ វាចាយ សមោធានំ
គច្ឆតិ, វិប្បវាសាគតោបិ បិយសហាយកោវិយ បិយតរការំ ឧបេតិ អត្ថោ។
អបិច កិច្ចករណីយេសុ តេហិ សន្និ អាធិតោវ ឯកកិរិយាសុ ឧបគច្ឆន្តោ
សន្និយតិ, យាវ មជ្ឈា បវត្តន្តោ សំសន្នតិ, យាវ បរិយោសាធា អនិវត្តន្តោ
សម្មោទតិ វេទិតញ្ចោ។

លេខសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កុសិនារវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៤) ៤. យោធាជីវវត្តោ

១. យោធាជីវសុត្តវណ្ណានា

១៣៤. ចតុត្ថស្ស បឋមេ យុជ្ឈនំ យោធា, សោ អាជីវោ ឯតស្សាតិ
យោធាជីវោ។ យុទ្ធមុបជីវតិ វា ឯតស្សី អត្ថោ យោធាជីវោតិ និរុត្តិយេន
បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ចោ។ តេនាហា “យុទ្ធិ ឧបជីវតិ យោធាជីវោ” តិ។ សហ... បេ...
បស្សតិ បុព្វភាគេ វិបស្សនាបញ្ញាយ សម្មសនវសេន, មគ្គក្ខណោ
អភិសមយវសេន អត្ថបច្ចក្ខេន ញាណោ បស្សតិ។

យោធាជីវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បរិសាសុត្តវណ្ណានា

១៣៥. ទុតិយេ អប្បជិបុច្ឆិត្វាវិនិតាតិ “តំ កី មញ្ញេ, ភិក្ខុវេ, វុបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា” តិ អាទិនា អប្បជិបុច្ឆិត្វា កេវលំ ធម្មទេសនាវសេនេវិនិតបរិសា។ ទុត្តិនិតបរិសាតិ ទុក្ខេនវិនិតបរិសា។ បុច្ឆិត្វាវិនិតាតិ “តំ កី មញ្ញេ, ភិក្ខុវេ” តិ អាទិនា បុច្ឆិត្វា អនុមតិគ្គហធាវសេនវិនិតា។ សុវិនិតបរិសាតិ សុខេនវិនិតបរិសា។ អនុមតិគ្គហធាវសេនវិនិយនញ្ញំ ន ទុក្ខំ ហោតិ។

បរិសាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឧប្បាទាសុត្តវណ្ណានា

១៣៧. ចតុត្ថេ ឧប្បាទាវា តថាគតានន្តិ តថាគតានំ ឧប្បាទេបិ វេនេយ្យបុគ្គលានំ មគ្គជលុប្បត្តិ វិយ សង្ខារានំ អនិច្ចាទិសភារោ ន តថាគតុប្បាទាយត្តោ, អថ ខោ តថាគតានំ ឧប្បាទេបិ អនុប្បាទេបិ ហោតិមេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បិការ្គ សា ធាតុតិ បិតោ ឯវ សោ អនិច្ចាទិសភារោ ព្យភិចារាភារតោ ន កធាចិ សង្ខារា អនិច្ចា ន ហោតិ។ កាមំ អសង្ខតាវិយ ធាតុ ន និច្ចា សោ សភារោ, តថាបិ សព្វកាលិកោយេវាតិ អធិប្បាយោ។

អបរោ នយោ - បិការ្គ សា ធាតុតិ “សព្វេ សង្ខារា អនិច្ចា” តិ ឯសា ធាតុ ឯស សភារោ តថាគតានំ ឧប្បាទតោ បុព្វេ ឧទ្ធច្ចា អប្បជិវិជ្ឈិយមាធនា ន តថាគតេហិ ឧប្បាទិតោ, អថ ខោ សព្វកាលំ សព្វេ សង្ខារា អនិច្ចា, បិការ្គ សា ធាតុ, កេវលំ បន សយម្ពុញ្ញាលោន អភិសម្ពុជ្ឈនតោ “អយំ ធម្មោ តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ” តិ បវេទនតោ ច តថាគតោ ធម្មស្សមីតិ វុច្ចតិ អបុព្វស្ស តស្ស ឧប្បាទនតោ។ តេន វុត្ថំ “បិការ្គ សា ធាតុ” តិ។

អភិសម្ពុជ្ឈតិ ព្យាលោន អភិសម្ពុជ្ឈតិ។ អភិសមេតិ ព្យាលោន អភិសមាគម្ពតិ។ អាចិក្ខតិ កថេតិ។ ទេសេតិ ទស្សេតិ។ បញ្ញាបេតិ តិ

ជាបាបេតិ។ បដ្ឋបេតិ ព្យាណមុខ ៥ បេតិ។ វិវរតិ វិវរត្វា ធស្សេតិ។
វិភជតិ វិភាគតោ ធស្សេតិ។ ឧត្តានិករេតិ ចាកដំ ករេតិ។

អថ វា អភិសម្ពុជ្ឈតិ បច្ចក្កករណេន អភិមុខំ ពុជ្ឈតិ, យាថាវតោ
បដិវិជ្ឈតិ។ តតោ ឯវ អភិសមេតិ អភិមុខំ សមាគម្មតិ។ អាទិតោ កថេន្តោ
អាចិត្តតិ, ឧទ្ទិសតិ អត្តោ។ តមេវ ឧទ្ទេសំ បរិយោសាបេន្តោ ទេសេតិ។
យថាឧទ្ទិមត្តំ និទស្សនវសេន បការេហិ ព្យាបេន្តោ បញ្ញាបេតិ។ បការេហិ
ឯតមត្តំ បតិជ្ឈបេន្តោ បដ្ឋបេតិ។ យថាឧទ្ទិជ្ជំ បដិទស្សនវសេន វិវរតិ វិភជតិ។
វិវដំ វិភត្តញ្ច អត្តំ ហេតុធាហរណេនស្សនេហិ ចាកដំ ករេន្តោ ឧត្តានិករេតិ។

ឧប្បាទាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-១០. កេសកម្ពលសុត្តានិវណ្ណានា

១៣៨-១៤៣. បញ្ចមេ តន្តារុតានំ វត្តានន្តិ ឥទំ “យានិ កានិច្ច” តិ ឥមិនា
សមាធាធិករណន្តិ អាហា “បច្ចត្តេ សាមិវចន” ន្តិ។ វាយិតានន្តិ វីតានំ។
លាមកោតិ និហិនោ, មក្ខលី មោយបុរិសោតិ ឯត្ត មក្ខលីតិ តស្ស នាមំ។ តំ
កិរ សកទ្ធមាយ ភូមិយា តេលយដំ គហេត្វា គច្ឆន្តំ, “តាត, មា ខលី” តិ
សាមិកោ អាហា។ សោ បមាទេន ខលីត្វា បតិត្វា សាមិកស្ស ភយេន បលាយីតុំ
អារទ្ធោ។ សាមិកោ ឧបធាវិត្វា នំ ទុស្សកណ្ណោ អគ្គហេសិ, សាជកំ ធម្មត្វា
អចេលកោ ហុត្វា បលាយី។ សោ បណ្ណេន វា តិណេន វា បដិច្ឆាទេតុម្បិ
អជានន្តោ ជាត្វបេនេវ ឯកំ កាមំ ចារិសិ។ មនុស្សា តំ ទិស្វា “អយំ សមណោ
អរហា អប្បិច្ឆា, នត្តិ ឥមិនា សទិសោ” តិ បូរិកត្តានិធិ គហេត្វា ឧបសង្កមន្តិ។
សោ “មយ្ហំ សាជកំ អនិវត្តការេន ឥទំ ឧប្បន្ន” តិ តតោ បដ្ឋាយ សាជកំ
លភិត្វាបិ ន និវាសេសិ, តទេវ ច បព្ពន្ធិ អគ្គហេសិ។ តស្ស សន្តិកេ អញ្ជេបិ

អញ្ជើញបិតិ បញ្ចាសតា មនុស្ស បញ្ចជីសុ។ តំ សន្ទាយាហ “មក្ខលិ
មោយបុរិសោ” តិ។ ធម្មាធិនិ ឧត្តានត្ថានិ វេ។

កេសកម្ពលសុត្តានិវគ្គោនា និដ្ឋិតា។

១១-១៣. បឋមមោរនិវាបសុត្តានិវគ្គោនា

១៤៤-១៤៦. ឯកាទសមេ អកុប្បធម្មតាយ ខយវយសង្ខាតំ អន្តំ អតីតាតិ
អច្ចន្តា, វេរំ អបរិហាយនសការត្ថា អច្ចន្តា និដ្ឋា អស្សាតិ អច្ចន្តនិដ្ឋា។ តេនាហ
“អន្តំ អតីតក្កន្តនិដ្ឋា” តិអាធិ។ ន ហិ បដិវិទូស្ស លោកុត្តរធម្មស្ស ធម្មនំ កុប្បនំ
នាម អត្ថិ។ ធុរនិដ្ឋាតិ សតតនិដ្ឋា។ អច្ចន្តមេវ ចត្វាហិ យោគេហិ ខេមោ
ឯតស្ស អត្ថីតិ អច្ចន្តយោគក្ខេមី, និច្ចយោគក្ខេមីតិ អត្ថោ។
មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស វុសិតត្ថា តស្ស អរិហាយនសការត្ថា អច្ចន្តំ ព្រហ្មចារីតិ
អច្ចន្តព្រហ្មចារី, និច្ចព្រហ្មចារីតិ អត្ថោ។ បរិយោសាននិ
ព្រហ្មចរិយបរិយោសានំ វដ្តុក្ខបរិយោសានញ្ច។ អច្ចន្តំ បរិយោសានមស្សាតិ
អច្ចន្តបរិយោសានោ។ ធានសមតេរសមាធិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បឋមមោរនិវាបសុត្តានិវគ្គោនា និដ្ឋិតា។

យោធាជីវគ្គវគ្គោនា និដ្ឋិតា។

១៤៧-១៥៦. មជ្ឈិមវគ្គោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

តតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

(១៦) ៦. អបេលកវគ្គវគ្គោនា

១៥៧-១៦៣. ឥតោ បរេសុ បន សុត្តបទេសុ “កាឡា”តិ វុត្តមត្តំ វិវរេន្តោ
“កក្ខុឡា”តិ អាហា។ កក្ខុឡាចារោ ចស្សន លូខសភាវោ។ អថ ខោ
តណ្ហាវសេន ជីវគ្គហណ្ឌិ អាហា “លោកវសេន ជីវគ្គហណ្ឌា”តិ។ អកាឡា
បដិបទាតិ វា កាមាណំ ឱកាហាណំ បដិបត្តិ, កាមសុខានុយោគោតិ អត្ថោ។
និដ្ឋាមា បដិបទាតិ កាយស្ស និដ្ឋាបនវសេន ខេបនវសេន បវត្តា បដិបត្តិ,
អត្តកិលមថានុយោគោតិ អត្ថោ។ និច្ចេលោតិ និស្សជ្ឈចេលោ សព្វេន សព្វំ
បដិក្ខត្តចេលោ។ នក្ខិយវតសមាទានេន នក្ខោ។ បិតកោវ ឧទ្ធារំ ករោតីតិអាទិ
និទស្សនមត្តំ វមិទ្វា មុខវិក្កាលនាទិអាចារស្សបិ តេន វិស្សជ្ឈត្តា។ ជីវាយ ហត្ថំ
អបលេខតិ អវលេខតិ ឧទកេន អដោវនតោ។ ទុតិយវិកប្បបិ ឯសេវ នយោ។
“ឯហិ, ភទន្តេ”តិ វុត្តេ ឧបគមនសម្ព័ន្ធតោវិធិ ឯហិភទន្តោ, តំ ចរតីតិ
ឯហិភទន្តិកោ, តប្បដិក្ខេបេន ន ឯហិភទន្តិកោ។ ន ករោតិ “សមណោន នាម
បរស្ស វចនករេន ន ភវិតត្ថ”ន្តិ អធិប្បាយេន។

បុរេតរន្តិ តំ ហំនំ អត្តនោ ឧបគមនតោ បុរេតរំ។ តំ កិរ សោ “ភិក្ខុនា នាម
យទិច្ឆកា ឯវ ភិក្ខុ គហោតត្ថា”តិ អធិប្បាយេន ន គណ្ហាតិ។ ឧទ្ទិស្ស កតំ មម
និមិត្តភាវេន ពហូ ឧទ្ធកា ចាណា សង្ឃាតំ អាចាទិតាតិ ន គណ្ហាតិ។ និមន្តនំ
ន សាទិយតិ ឯវ តេសំ វចនំ កតំ ភវិស្សតីតិ។ កុម្មិ អាទិសុបិ សោ សត្តសញ្ញីតិ
អាហា “កុម្មិ-កឡោបិយោ”តិអាទិ។ កតឡន្តរាយោ ហោតីតិ ឧដ្ឋិតស្ស ទិដ្ឋម្បិ
កតឡន្តរាយោ ហោតិ។ កាមសភាគាទិវសេន សង្កម្ម កិត្តន្តិ ឯតិស្សាតិ
សង្កិត្តិ, យថាសំហាតតណ្ហាលាទិសញ្ញាយោ។ មាណុសកានីតិ វេយ្យាវច្ឆករា
មនុស្សា។

សុរាចានមេវាតិ មជ្ឈលក្ខណាប្បត្តាយ សុរាយ ចានមេវ។
សុរាគហណោនេវេត្ថ មេរយម្បិ សង្កហិតំ។ ឯកាការមេវ ឧញាតីតិ

ឯកាគារិកោ។ ឯកាលោបេនេវ វត្តតីតិ ឯកាលោបិកោ។ ជ័យតិ ឯតាយាតិ
ធន្តិ, ធន្តិអាឡោបមត្តក្កាហិ ខុទ្ទកំ ភិក្ខុទានភាជនំ។ តេជារា
“ខុទ្ទកបាតី” តិ។ អភុញ្ញនវសេន ឯកោ អហោ ឯតស្ស អត្ថីតិ ឯកាហិកោ,
អាហារោ, តំ ឯកាហិកំ។ សោ បន អត្ថតោ ឯកទិវសំ លង្ក្រកោ ហោតីតិ
អាហា “ឯកទិវសន្តិក” ត្ថិ។ ធាហិកត្ថិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯកាហំ
អភុញ្ញត្វា ឯកាហំ ភុញ្ញនំ ឯកាហារោ, តំ ឯកាហិកមេវ អត្ថតោ។ ធូហំ
អភុញ្ញត្វា ធូហំ ភុញ្ញនំ ធូហារោ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឧក្កដោ បន
បរិយាយភត្តភោជនិកោ ធូហំ អភុញ្ញត្វា ឯកាហមេវ ភុញ្ញតិ។ សេសទ្វយេបិ
ឯសេវ នយោ។

មិច្ឆាវាយាមវសេនេវ ឧក្កដិកវតានុយោគោតិ អាហា
“ឧក្កដិកវិរយមនុយុត្តោ” តិ។ អត្ថកិលមថានុយោគត្ថិ អត្ថនោ
កិលមថានុយោគំ, សរីរទុក្ខការណត្ថិ អត្ថោ។ សរីរបរិយាយោ ហិ ឥធ
អត្ថសន្នោ “អត្ថន្តហោ” តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៤១៣) វិយ។ ទ្វេអន្តោតិ ឧភោ
កោជិយោ, ឧភោ លាមកបជិបត្តិយោតិ អត្ថោ។ លាមកម្យិ ហិ អន្តោតិ វុច្ចតិ
“អន្តមិទំ, ភិក្ខុវេ, ជីវិកានំ (សំ. និ. ៣.៨០; ឥតិវុ. ៦១), កោដ្ឋកោ អន្តោ” តិ
ឯវមាទីសុ។ មជ្ឈិមបជិបទាយ ឧប្បដកាវេន អមនីយា គន្ធាញ្ញា ញាតញ្ញាតិ
អន្តោ។ តតោ ឯវ លាមកា។

អបេលកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បេយ្យាលវគ្គវណ្ណានា

១៦៤-១៨៤. សមនុញ្ញោតិ សម្មនេវ កតានុញ្ញោ។ តេជារា
“សមាទដ្ឋ្យាសយោ” តិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

ឥតិ មនោវចប្បវណ្ណិយា អង្គត្ថវនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

តិកនិចាតវណ្ណនាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្តា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្ថវនិកាយ

ចតុក្កនិចាត-ជីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. កណ្ណាគាមវត្តោ

១-២. អនុតុទ្ធសុត្តានិវណ្ណនា

១-២. ចតុក្កនិចាតស្ស បឋមេ អនុពោធា បុព្វភាគិយំ ញ្ញាណំ, បដិវេជោ
អនុពោធន អភិសមយោ។ តត្ថ យស្មា អនុពោធិបុព្វកោ បដិវេជោ
អនុពោធន វិនា ន ហោតិ។ អនុពោធា ហិ ឯកោ បដិវេជសម្ពុទ្ធោ,
តទុក្ខយាភាវហេតុកញ្ច វដ្តេ សំសរណំ, តស្មា វុត្ថំ ចាឡិយំ
“អនុពោធា... បេ... តុម្ហាកញ្ច” តិ។ បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន ភវតោ
ភវន្ត្របគមនំ សន្ធាវនំ, អបរាបរំ ចវន្តបបដ្ឋនវសេន សញ្ញាណំ សំសរណាន្តិ
អាហា “ភវតោ” តិអាធិ។ សន្ធាវិតសំសរិតបទានំ កម្មសាធនតំ សន្ធាយាហា
“មយា ច តុម្ពេហិ ចា” តិ បឋមវិកេប្ប។ ទុតិយវិកេប្ប បន ភាវសាធនតំ
ហនយេ កត្វា “មមព្វោវ តុម្ហាកញ្ច” តិ យថាវុត្ថវសេនេ វុត្ថំ។ ធីយវដ្ឋនា

ពុទ្ធសកុណំវិយ រដ្ឋបាលោ បុរិសោ ទេសន្តរំ តណ្ហារដ្ឋនា ពុទ្ធំ សត្តសន្តានំ
អភិសម្មារោ ភវន្តរំ នេតិ ឯតាយាតិ ភវនេត្តិ។ តេជាហ “ភវរដ្ឋ” តិអាធិ។

វដ្តទុក្ខស្ស អន្តករោតិ សកលវដ្តទុក្ខស្ស សកសន្តានេ បរសន្តានេ ច
វិនាសករោ អភាវករោ។

ពុទ្ធចក្ខុធម្មចក្ខុធិត្ថចក្ខុម៌សចក្ខុសមន្តចក្ខុសម្ពាតេហិ បញ្ចហិ ចក្ខុហិ
ចក្ខុមា។ សវាសនានំ កិលេសានំ សមុច្ឆិន្ទត្តា សាតិសយំ កិលេសបរិនិព្វានេន
បរិនិព្វតោ។ ទុតិយំ ឧត្តានមេវ។

អនុពុទ្ធសុត្តានិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៤. បឋមឧតសុត្តានិវណ្ណនា

៣-៤. តតិយេ កលិន្ទិ អបរាជំ។ វិចីនាតីតិ អាចិនោតិ បសវតិ។ តេន ច
កលិនា សុខំ ន បដិលភតីតិ តេន អបរាជេន សុខំ ន វិន្ទតិ។ និន្ទិយប្បសំសាយ
ហិ បសំសិយនិជ្ជាយ ច សមកោវវិចាកោ។ បសំសិយនិជ្ជាតិ ច
សម្បន្នគុណាបរិជំសនវសេន បវត្តិយា មហាសាវដ្ឋតាយ កដុកតវិចាកា។
និន្ទិយប្បសំសា បន កេតំ តាយ សមវិចាកាតិ ចេ? តស្មី
អវិជ្ជមានគុណាសមារោបនេន អត្តនោ បរេសញ្ច មិច្ឆាបដិបត្តិហេតុការតោ
បសំសិយេន តស្ស សញ្ញាវករណតោ ច។ លោកេបិ ហិ អសូរំ សូរេន សមំ
ករោន្តោ ការយ្ហោ ហោតិ, បគេវ ទុប្បដិបន្នំ សុប្បដិបន្នេន សមំ ករោន្តាតិ។
សកេន ធនេនាតិ អត្តនោ សាបតេយ្យេន។ អប្បមត្តកោវ កលីតិ
ធិដ្ឋធម្មិកត្តា សប្បដិការត្តា ច អប្បមត្តកោ អបរាជោ។ អយំ... បេ...
មហាន្តតរោ កលិ កត្វបចិតតត្តា សម្បរាយិ កត្តា អប្បដិការត្តា ច។

និរត្តុទោតិ គណនាវិសេសោ ឯសោតិ អាហា “និរត្តុទគណនាយា”តិ,
សតសហស្សំ និរត្តុទោតិ អត្តោ។ និរត្តុទបរិមាណំ បន វស្សគណនាយ ឯវំ
វេទិតត្ថំ។ យថេវ ហិ សតំ សតសហស្សានំ កោដិ ហោតិ, ឯវំ សតំ
សតសហស្សានំ កោដិយោ បកោដិ នាម ហោតិ, សតំ សតសហស្សានំ
បកោដិយោ កោដិបកោដិ, សតំ សតសហស្សកោដិបកោដិយោ នហុតំ,
សតំ សតសហស្សនហុតានិ និន្ទហុតំ, សតំ សតសហស្សនិន្ទហុតានិ ឯកំ
អត្តំ, តតោវិសតិគុណិតំ និរត្តុទំ។ យំ អរិយេ គរហន្តោ និរយំ ឧបបជ្ជតីតិ
អរិយេ គរហន្តោ យំ និរត្តុទសម្ព័ន្ធាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, និរត្តុទោតិ ច ចាដិយេក្កោ
និរយោ នត្ថិ, អរិច្ឆិម្ហេវ បន និរត្តុទគណនាយ បច្ឆិតត្ថជ្ជានស្សេតំ នាមំ។
ចតុត្ថំ ឧត្តានមេវ។

បឋមខតសុត្តានិវត្តានា និដ្ឋិតា។

៥. អនុសោតសុត្តវត្តានា

៥. បញ្ចមេ អនុសោតំ គច្ឆតីតិ សំសារសោតស្ស អនុកូលភាវេន គច្ឆតិ។
បច្ឆនិកបដិបត្តិយាតិ សំសារសោតស្ស បដិកូលវសេន
បវត្តនិព្វិទានុបស្សនាទិបដិបត្តិយា។ វិភសភារោតិ
អចលប្បសាទាទិសមន្នាគមេន វិភសភារោ។ អនាគាមី ហិ អស្សន្ធិយេហិ
កាមរាគព្យាចាទេហិ អកម្មនិយចិត្តតាយ តម្កា លោកា អនាវត្តិធម្មតាយ ច
វិភសភារោ នាម។ ឱយំ វិភាតិ កាមោយាទិចតុត្ថំ ឱយំ អតិក្កមិត្វា។
បរតីវំ គតោតិ និព្វានចារំ គតោ។ ព្រាហ្មណោតិ ពាហិតចាបតាយ
ព្រាហ្មណោតិ សង្ខំ គតោ ជីណាសវោ។ តេនាហា “សេដ្ឋោ និទ្ទោសោ”តិ។
បញ្ចវេរកម្មន្តិ ចាណាតិចាតាទិបញ្ចុច្ឆរិតំ។ សហាបិ ទុក្ខេន សហាបិ
ទោមនស្សេនាតិ កិលេសបរិយុដ្ឋានេ សតិ ឧប្បន្នេន ទុក្ខទោមនស្សេន

សុទ្ធិម្យី។ បរិបុណ្ណាន្តិ តិស្សន្តំ សិក្ខានំ ឯកាយចិ អន្ធនំ។ បរិសុទ្ធិន្តិ
និរុបក្កិលេសំ។ ព្រហ្មចរិយន្តិ សេដ្ឋចរិយំ។ ឥមិនា វារេន
សោតាបន្នសកទាគាមិនោ កថិតា។ កី បនតេ រុទន្តា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិតិ?
អាម, កិលេសរោទនេន រោទន្តា ចរន្តិ នាម, សីលសម្បជ្ជោ បុព្វជ្ជនភិក្ខុ ឯត្រូវ
សន្តិហិតោ។

ចេតោវិមុត្តិន្តិ ជលសមាធិ។ បញ្ញាវិមុត្តិន្តិ ជលញ្ញាណំ។ ធម្មាការេហិ
ចារគតោតិ អភិញ្ញាចារគូ, បរិញ្ញាចារគូ, ភាវនាចារគូ, បហានចារគូ,
សន្និកិរិយាចារគូ, សមាបត្តិចារគូតិ ឯវំ ធម្មា អាការេហិ សត្តធម្មានំ ចារ
បរិយោសានំ គតោ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អនុសោតសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អប្បស្សតសុត្តរវណ្ណនា

៦. ធម្មេ អប្បកំ សុតំ ហោតីតិ នវដ្ឋសត្តសាសនេ កិញ្ចិទេវ សុតំ ហោតិ។
តទេវ នវដ្ឋសត្តសាសនំ ទស្សេតុំ “សុត្តំ គេយ្យ” ត្ថិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ សុត្តានីនិ
វិភជិត្វា ទស្សេន្តោ “ឧកតោវិភជ្ជនិទ្ទេសក្ខន្ធកបរិវាវ” តិអាទិមាហា។ កថំ
បនាយំ វិភាគោ យុទ្ធន្យយ្យ។ សកាថកក្កា សុត្តំ គេយ្យំ, និក្កាថកំ សុត្តំ
វេយ្យាករណំ។ តទុកយវិនិមុត្តញ្ច សុត្តំ ឧទានាទិវិសេសសញ្ញាវហិតំ នត្តិ, យំ
សុត្តន្តំ សិយា។ មជ្ឈិមសុត្តន្តិកញ្ញ (ឡ. ចា. ៥.១ អាទយោ; សុ. និ. ២៦១ អាទយោ)
សុត្តន្តិសង្គហោ ន សិយា គាថាភាវតោ ធម្មបទានីនំវិយ។ គេយ្យន្តិសង្គហោ វា
សិយា សកាថកក្កា សកាថាវគ្គស្ស វិយ។ តថា ឧកតោវិភជ្ជានីសុ
សកាថកប្បទេសានន្តិ? វុច្ចតេ -

“សុត្តន្តិ សាមញ្ញវិធិ, វិសេសវិធមយោ បរេ;

សនិមិត្តា និរុទ្ទត្តា, សហតាញោន នាញតោ"។ (នេត្តិ. អដ្ឋ.
សង្កហវាវវណ្ណាន; ធិ. និ. ដ៏. ១.បឋមមហាសង្កឹតិកថាវណ្ណាន; សារត្ថ.
ដ៏. ១.បឋមមហាសង្កឹតិកថាវណ្ណាន)

សព្វស្សបិ ហិ ពុទ្ធវចនស្ស សុត្តន្តិ អយំ សាមញ្ញវិធិ។ តេនេវាហ អាយស្មា
មហាកក្ខានោ នេត្តិយំ (នេត្តិ. សង្កហវាវេ) “នវិវិធសុត្តន្តបរិយេដ្ឋី”តិ។ ឯត្ថកំ
តស្ស ភគវតោ សុត្តាគតំ សុត្តបរិយាបន្នំ (ចាចិ. ៦៥៥, ១២៤២) សកវាទេ បញ្ច
សុត្តសតានីតិ (ធជ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា; កថា. អដ្ឋ. និទានកថា) ឯវមាទិ ច
ឯតស្ស អត្ថស្ស សាធកំ។ វិសេសវិធយោ បវេ សនិមិត្តា តទេកទេសេសុ
គេយ្យទយោវិសេសវិធយោ តេន តេន និមិត្តេន បតិដ្ឋិតា។ តថា ហិ
គេយ្យស្ស សកាថកត្តំ តញ្ញវនិមិត្តំ។ លោកេបិ ហិ សសិលោកំ សកាថកំ វា
ចុណ្ហិយគន្ធី “គេយ្យ”ន្តិ វនិមិត្តំ។ គាថាវិរហោ បន សតិ បុច្ឆំ កត្វាវិស្សជ្ជនភាវោ
វេយ្យាករណស្ស តញ្ញវនិមិត្តំ។ បុច្ឆាវិស្សជ្ជនញ្ញោ “ព្យាករណ”ន្តិ វុច្ឆតិ។
ព្យាករណមេវ វេយ្យាករណំ។ ឯវំ សន្តេ សកាថកាធិនម្បិ បុច្ឆំ កត្វា
វិស្សជ្ជនវសេន បវត្តានំ វេយ្យាករណភាវោ អាបជ្ជតីតិ? នាបជ្ជតិ
គេយ្យទិសញ្ញានំ អនោកាសភាវតោ, “គាថាវិរហោ សតី”តិ វិសេសិតត្តា ច។
តថា ហិ ធម្មបទាធិសុ កេវលំ គាថាពន្លេសុ សកាថកត្តេបិ
សោមនស្សញ្ញាណមយិ កតាថាយុត្តេសុ “វុត្តំ ហេតុ”ន្តិ អាធិវចនសម្ពន្ធនេសុ
អព្ពតធម្មប្បដិសំយុត្តេសុ ច សុត្តវិសេសេសុ យថាក្ខមំ
គាថាឧទានឥតិវុត្តកអព្ពតធម្មសញ្ញា បតិដ្ឋិតា, តថា សតិបិ គាថាពន្លេភាវេ
ភគវតោ អតីតាសុ ជាតីសុ ចរិយានុភាវប្បកាសកេសុ ជាតកសញ្ញា, សតិបិ
បញ្ញាវិស្សជ្ជនភាវេ សកាថកត្តេ ច កេសុចិ សុត្តន្តេសុ វេទស្ស លភាបនតោ
វេទល្អសញ្ញា បតិដ្ឋិតាតិ ឯវំ តេន តេន សកាថកត្តាធិនា និមិត្តេន តេសុ តេសុ
សុត្តវិសេសេសុ គេយ្យទិសញ្ញា បតិដ្ឋិតាតិ វិសេសវិធយោ សុត្តង្គតោ បវេ

គេយ្យទយោ។ យំ បនេត្ត គេយ្យផ្កាធិនិមិត្តវហិតំ, តំ សុត្តង្គំ
វិសេសសញ្ញាបរិហារេន សាមញ្ញសញ្ញាយ បវត្តនតោ។ ននុ ច សកាថកំ សុត្តំ
គេយ្យំ, និក្កាថកំ សុត្តំ វេយ្យាករណន្តិ សុត្តង្គំ ន សម្ភវតីតិ ចោទនា
តទវត្ថាវាតិ? ន តទវត្ថា សោធិតត្ថា។ សោធិតញ្ញំ បុព្វេ “កាថាវិហោ សតិ
បុច្ឆាវិស្សជ្ជនភារោ វេយ្យាករណស្ស តញ្ញវនិមិត្ត”ន្តិ។

យញ្ញ វុត្ថំ - “កាថាភាវតោ មជ្ឈលសុត្តាធិនំ សុត្តង្គសង្គហោ ន សិយា”តិ, តំ
ន, និរុទ្ទត្ថា។ និរុទ្ទោ ហិ មជ្ឈលសុត្តាធិនំ សុត្តភារោ។ ន ហិ តានិ
ធម្មបទពុទ្ធវិសាទយោវិយ កាថាភាវេន បញ្ញាតានិ, អថ ខោ សុត្តភារេនេវ,
តេនេវ ហិ អដ្ឋកថាយំ “សុត្តនាមក”ន្តិ នាមគ្គហណំ កតំ។ យំ បន វុត្ថំ
“សកាថកត្តា គេយ្យង្គសង្គហោ សិយា”តិ, តទបិ នត្ថិ, យស្មា សហតាញ្ញេន។
សហ កាថាហិតិ ហិ សកាថកំ។ សហភារោ នាម អត្ថតោ អញ្ញេន ហោតិ, ន ច
មជ្ឈលសុត្តាធិសុ កាថាវិនិមុត្តោ កោចិ សុត្តប្បទេសោ អត្ថិ, យោ “សហ
កាថាហិ”តិ វុច្ឆេយ្យ, ន ច សមុទាយោ នាម កោចិ អត្ថិ។ យទបិ វុត្ថំ -
“ឧកតោវិភង្គាធិសុ សកាថកប្បទេសានំ គេយ្យង្គសង្គហោ សិយា”តិ, តទបិ ន,
អញ្ញតោ។ អញ្ញា ឯវ ហិ តា កាថា ជាតកាធិបរិយាបន្នត្ថា។ អតោ ន តាហិ
ឧកតោវិភង្គាធិនំ គេយ្យង្គភារោតិ។ ឯវំ សុត្តាធិនំ អង្គានំ អញ្ញមញ្ញំ សង្គរាភារោ
វេទិតញ្ញោ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន សមន្តចាសាធិកាយ
វិនយសំវណ្ណនាយ សាវត្ថធិបនិយា (សាវត្ថ. ដី.

១.បឋមមហាសង្កឹតិកថាវណ្ណនា) អម្ពេហិ បកាសិតោ, ឥច្ឆន្តេហិ តតោយេវ
គហេតញ្ញោ។

ន អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ ហោតីតិ អដ្ឋកថាញ្ញ
ចាឡិញ្ញ ជានិក្ខា លោកុត្តរធម្មស្ស អនុរូបធម្មំ បុព្វភាគប្បដិបទំ បដិបន្នោ ន

ហោតីតិ ឯវមេត្ត សម្ពន្ធា វេទិតញ្ញោ។ តេនេវាហ “ន អត្ថមញ្ញាយ
ធម្មមញ្ញាយាតិ អដ្ឋកថញ្ច ចាឡិញ្ច ជានិត្វា...បេ... ន បដិបន្នោ ហោតី”តិ។

អប្បស្សតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សោភនសុត្តវណ្ណានា

៧. សត្តមេ បញ្ញាវេយ្យត្តិយេនាតិ សច្ចសម្មជីវេនាទិបញ្ញាវេយ្យត្តិយេន។
វិនយំ ឧបេតាតិ តទផ្កាទិវសេន កិលេសានំវិនយំ ឧបេតា។ វេសារជ្ជេនាតិ
សារជ្ជករានំ ទិដ្ឋិវិចិត្តិច្ឆាទិចាបធម្មានំ វិគមនតោ វេសារជ្ជេន,
សារជ្ជវហិតេនាតិ អត្ថោ។ តេបិជកវសេន ពហុ សុតំ ឯតេសន្តិ ពហុស្សតា។
តមេវ បរិយត្តិធម្មំ ធាវេន្តិ សុវណ្ណភាជនេ បក្ខិត្តសីហាវសំវិយ វិនស្សន្តំ
អកត្វា សុប្បគុណសុប្បវត្តិភាវេន ហធិយេ វេបេន្តិតិ ធម្មធរា។ ឯទិសា ច
អត្តនា សុតស្ស ធម្មស្ស អាធារភូតា នាម ហោតីតិ អាហ “សុតធម្មានំ
អាធារភូតា”តិ។

សោភនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. វេសារជ្ជសុត្តវណ្ណានា

៨. អដ្ឋមេ ព្យាមោហាវសេន សរណបរិយេសនំ សារជ្ជនំ សារនោ,
ព្យាមោហាភយំ។ វិគតោ សារនោ ឯតស្សតិ វិសារនោ, តស្ស ភាវោ វេសារជ្ជំ។
តំ បន ញ្ញាណសម្មទំ, បហានសម្មទំ, ទេសនាវិសេសសម្មទំ ខេមញ្ច
និស្សាយ បវត្តំ ចតុត្ថិធម្មវេក្ខណញ្ញាណំ។ តេនាហ “ចតុស្ក
ហានេស្វ”តិអាទិ។ ឧសភស្ស ៩ទន្តិ អាសកំ, សេដ្ឋជ្ជានំ។
សត្តញ្ញាតបដិជាននវសេន អភិមុខំ កច្ឆន្តិ, អដ្ឋ វា បរិសា ឧបសង្កមន្តិតិ អាសកា,

បុព្វបុរាណ។ ឥឡូវ បណ្ឌិត ពុទ្ធានុ ហ៊ាន សព្វញ្ញតមេរ វេទនា។ តិដ្ឋមាណាវាតិ
អវេទនាបិ តិដ្ឋមាណាវ បដិជាតាតិ ធាតាតិ អត្ថោ។ ឧបគច្ឆតិ អនុជាតាតិ។

អដ្ឋសុ បរិសាស្សតិ “អភិជាតាមិ ខោ បណាហំ, សារិបុត្ត, អនេកសត្វ
ខត្តិយបរិសំ ឧបសង្កមិតា...បេ... ព្រាហ្មណបរិសំ គហបតិបរិសំ,
សមណបរិសំ, ចាតុមហារាជិកបរិសំ, តាវតីសបរិសំ, មារបរិសំ, ព្រាហ្មបរិសំ
ឧបសង្កមិតា, តត្របិ មយា សន្និសីទបុព្វញ្ញោ សល្លបិតបុព្វញ្ញោ សាកក្ខា ប
សមាបន្និតបុព្វា។ តត្រ វត មំ ‘ភយំ វា សារជ្ជំ វា ឌីក្កមិស្សតី’ តិ និមិត្តមេតំ,
សារិបុត្ត, ន សមនុបស្សមី” តិ (ម. និ. ១.១៥១) ឯវំ វុត្តបរិសាស្ស។ អភីតនាធំ
ននតិ បរតោ ធម្មិតញ្ញាណយោគេន វិសារនោ អហន្តិ អភីតនាធំ ននតិ។
សីហនាទសុត្តនាតិ ខន្ធក្រ អាគតេន សីហនាទសុត្តេន។

“នេវមនុស្សានំ ចតុចក្កំ វុត្តតី” តិ (អ. និ. ៤.៣១) សុត្តសេសេន
សប្បវិស្សបនិស្សយាទិជលសម្មតិបវត្តិ វុត្តា,
បុរិមសប្បវិស្សបនិស្សយាទិឧបនិស្សយា
បច្ឆិមសប្បវិស្សបនិស្សយាទិសម្មតិបវត្តិ វា វុត្តា។ អាទិ-សន្តេន តត្ថ ច
ចក្កសទ្ធស្ស គហាណំ វេទិតព្ពំ។ វិចក្កសណ្ឋានា អសនិ ឯវ អសនិវិចក្កំ។
ឧវចក្កាទីស្វតិ អាទិ-សន្តេន អាណាសម្មហាទីសុបិ ចក្កសទ្ធស្ស បវត្តិ
វេទិតព្ពា។ “សង្ឃកេនំ ករិស្សាម ចក្កកេន” តិ អាទីសុ (ចារា. ៤០៩; ចូឡវ. ៣៤៣)
ហិ អាណា “ចក្ក” តិ វុត្តា។ “នេវចក្កំ អសុវចក្ក” តិ អាទីសុ សម្មហោតិ។

បដិវេធនិដ្ឋត្តា អវហត្ថមគ្គញ្ញាណំ បដិវេធនាតិ “ជលក្ខណោ ឧប្បន្នំ
ធាមា” តិ វុត្តំ។ តេន បដិលទ្ធស្សបិ នេសនាញ្ញាណស្ស កិច្ចនិប្បត្តិ បរស្ស
ពុជ្ឈនមត្តេន ហោតីតិ “អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញស្ស សោតាបត្តិ...បេ... ជលក្ខណោ

បរវត្តំ នាមា”តិ វុត្តំ។ តតោ បរំ បន យាវ បរិនិព្វានា ទេសនាញ្ញាណប្បវត្តិ
តស្សេវ បរវត្តិតស្ស ធម្មបក្កស្ស ហំនន្តិ វេទិតព្ពំ។

ទស្សិតធម្មសូតិ វុត្តធម្មសុ។ វចនមត្តមេវ ហិ តេសំ, ន បន ទស្សនំ
តាទិសស្សេវ ធម្មស្ស អភាវតោ។ ភកវតោ ឯវ វា “ឥមេ ធម្មា អនភិសម្ពុទ្ធោ”តិ
បរស្ស វចនវសេន ទស្សិតធម្មសុ។ “ធម្មបទិសម្ពិទា”តិ អាទិសុ (វិភ. ៧១៨-
៧២១) វិយ ធម្ម-សុទ្ធោ ហេតុបរិយាយោតិ អាហា “សហធម្មនាតិ
សហេតុនា”តិ។ ហេតុតិ ច ឧបបត្តិសាធនហេតុ វេទិតព្ពំ, ន ការកោ,
សម្បាបកោ វា។ និមិត្តន្តិ ចោទនាយ ការណំ។ តត ចោទកោ ចោទនំ
ករោតីតិ ការណំ, ធម្មា ចោទនំ ករោតិ ឯតេនាតិ ការណំ។ តេនាហា
“បុគ្គលោមី”តិ អាទិ។ ខេមន្តិ កេនចិ អប្បជិពាហិយភាវេន អនុបទ្គតំ។

អន្តរាយោ ឯតេសំ អត្ថិ, អន្តរាយេ វា និយុត្តាតិ អន្តរាយិកា។ ឯវុត្តតា បន
តេ យស្មា អន្តរាយករា នាម ហោន្តិ, តស្មា អាហា “អន្តរាយំ ករោន្តិតិ
អន្តរាយិកា”តិ។ អសញ្ញាច្ចវីតិក្កមេ នាតិសាវជ្ជាតិ កត្វា វុត្តំ “សញ្ញាច្ច
វីតិក្កន្តា”តិ។ សត្ត អាបត្តិក្ខន្ធាតិ អាទិ និទស្សនមត្តំ ឥតវេសម្បិ ចតុន្តំ
“អន្តរាយិកា”តិ វុត្តធម្មានំ តញ្ញាវេ ព្យភិចារាភាវតោ។ ឥធម បន មេដុនធម្មោ
អធិប្បតោតិ ឥទំ អដ្ឋប្បត្តិវសេន វុត្តំ អវិជ្ជសិក្ខាបទំ (ចាចិ. ៤១៧) វិយ។
យស្មា តំខណាម្បិ កាមានំ អាទិនំ ទិស្វា វិវតោ ហោតិ ចេ, វិសេសំ អធិគច្ឆតិ,
ន កាមេសុ អាសត្តោ, តស្មា វុត្តំ “មេដុន... បេ... អន្តរាយោ ហោតិ”តិ។ តត
យស្ស កស្សដីតិ ន កេវលំ បព្ពជិតស្សេវ, អថ ខោ យស្ស កស្សចិ។ តថា ហិ
វុត្តំ “មេដុនមនុយុត្តស្ស, មុស្សតេវាបិ សាសន”ន្តិ (សុ. និ. ៨២០)។

តស្មី អនិយ្យានិកធម្មតិ តស្មី បរេហិ បរិកប្បិតអនិយ្យានិកធម្មនិមិត្តំ។
និមិត្តតេ ហិ ឥទំ កម្មសំយោគេ ភុម្មំ។

ឧបនិពន្ធាតិ វិវចិតា។ តេនាហ “អភិសង្កតា”តិ។ បុប្ផការវន្តិ ពហុការវំ។
បុប្ផហិ វា សិតាតិ ពហុហិ សមណាព្រាហ្មណេហិ សិតា ឧបនិពន្ធា។

វេសារជ្ជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. តណ្ហាប្បាទសុត្តវណ្ណានា

៩. នវមេ ភវតិ ឯតេន អាហេត្យន្តិ ភវេ, គិលានបច្ចយោ។ បរិវុទ្ធា ភវេ
អភវេ។ វុទ្ធិអត្ថោ ហិ អយមការោ យថា “សំវរាសំវរោ, ជលាជល”ន្តិ ច។
សប្បីនវនីតាធិនីតិ អាទិ-សន្នេន តេលមធុដាលីតាធិនំ គហាលំ។
សប្បីនវនីតាធិគ្គហាលាញោត្ថ និទស្សនមត្ថំ, សព្ពស្សបិ គិលានបច្ចយស្ស
សង្កហោ ធន្នញោ។ ភវភវេតិ វា ខុទ្ទកោ ចេវ មហន្តោ ច ឧបបត្តិភវេ
វេទិតញោ។ តេនេវាហ “សម្បត្តិភវេសូ”តិអាទិ។ ភវេតិ វា សម្បត្តិ, អភវេតិ
វិបត្តិ។ ភវេតិ វុទ្ធិ, អភវេតិ ហានិ។ តំនិមិត្តញោ តណ្ហា ឧប្បជ្ជតីតិ វុត្ថំ
“ភវភវហេតុ វា”តិ។

តណ្ហាធុតិយោតិ តណ្ហាសហាយោ។ តណ្ហា ហិ និរុទកកក្កាវេ មរិចិកាយ
ឧទកសញ្ញា វិយ បិចាសាភិក្ខុតំ តសិតំ សត្តំ អស្សាសធស្សនវសេន
សហាយកិច្ចំ ករោន្តិ ភវាធិសុ អនិព្ពន្ធនំ កត្វា បរិព្ពមាបេតិ។ តថា ហិ តំ
បចាតកំ អចិន្តេត្វា មធុគ្គណ្ហានកលុទ្ធកាវិយ អនេកាធិនវាកុលេសុ ភវេសុ
អាទិសំសមេវ ធស្សន្តិ អនត្ថជាលេ សា បរិព្ពមាបេតិ, តស្មា តណ្ហា “បុរិសស្ស
ធុតិយា”តិ វុត្ថា។ ននុ ច អញ្ញេបិ កិលេសាធយោ ភវនិព្ពត្តិបច្ចយាតិ? សច្ចមេតំ,
ន បន តថាវិសេសបច្ចយោ, យថា តណ្ហា។ តថា ហិ សា កុសលេហិ វិជា
អកុសលេហិ, កាមាវចរាធិកុសលេហិ ច វិជា រូចាវចរាធិកុសលេហិ
ភវនិព្ពត្តិយាវិសេសបច្ចយោ។ យតោ សមុទយសច្ចន្តិ វុច្ចតីតិ។

ឥតការញាតិភាវន្តិ ឥតភារោ ច អញ្ញាតភារោ ច ឥតការញាតិភារោ, សោ
ឯតស្ស អត្ថិតិ ឥតការញាតិភារោ, សំសារោ, តំ ឥតការញាតិភារោ។ តត
ឥតភារោ មនុស្សត្ថំ, អញ្ញាតភារោ តតោ អវសិជ្ជសត្តារាសា។ ឥតភារោ វា
តេសំ តេសំ សត្តានំ បច្ចុប្បន្នោ អត្តភារោ, អញ្ញាតភារោ អនាគតត្តភារោ។
ឯវរុចោ វា អញ្ញាតិ អត្តភារោ ឥតភារោ, ន ឯវរុចោ អញ្ញាតភារោ។ តេនេវាហ
“ឥតការញាតិភាវន្តិ ឯត ឥតភារោ នាម អយំ អត្តភារោ”តិអាទិ។ សំសារោ
សំសារោ។

“ខន្ធាតុហយតនាជិ, ធាតុហយតនាជិ ច;
អញ្ញាតិវត្តមាណា, សំសារោតិ បវុច្ឆតិ”។ (វិសុទ្ធិ. ២.៦១៩; ធី. និ. អដ្ឋ.
២.៩៥ អបសាទនាវណ្ណានា; សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.៦០; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.១៩៩;
ធល. ស. អដ្ឋ. និទានកថា; វិក. អដ្ឋ. ២២៦ សម្ពាសនិទ្ទេសោ; សុ. និ. អដ្ឋ.
២.៥២៣; ឧទា. អដ្ឋ. ៣៩; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ១៤);

តេនាហ “ខន្ធាតុហយតនាជំ បដិចាជិ”ន្តិ, ខន្ធាតុហយតនាជំ
ហេតុផលភារេន អបរាបរប្បវត្តិន្តិ អត្តោ។

ឯវមាជីនំ ញាតិ ឯត ឯវមាជីនំ ញាតិបិ បឋន្តិ, ឯតំ
សកលវដ្តទុក្ខស្ស សម្ពុំ សមុទយំ តណ្ហំ អាជីនំ ញាតិ អត្តោ។ អថ វា
ឯវមាជីនំ ញាតិ ឯតំ យថាវុត្ថំ សំសារានតិវត្តនអាជីនំ ទោសំ ញាតិ។
និគ្គហណោតិ ចតុរុចានាសម្ពាសស្ស សត្តស្ស គហណាស្ស បដិទិស្សន្តនេន
និគ្គហណោ, ខន្ធបរិនិព្វានេន សម្ពាសប្បវត្តិតោ អបគច្ឆេយ្យាតិ ឯវំ វា ឯត
អត្តោ ធម្មតោ។

តណ្ហាប្បាទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. យោគសុត្តន្តបិដក

១០. ធនមេ យោជេន្តិតិ កម្មំវិចារកេន ភវាទី, ភវន្តរាទីហិ ទុក្ខេន សត្តំ
យោជេន្តិ យជេន្តិតិ យោគា។ កាមនជ្ជន កាមោ ច សោ យថាវុត្តនត្តន
យោគោ ចាតិ កាមយោគោ។ ភវយោគោ នាម ភវរាគោតិ ទស្សតុ
“រូចារូបភវេសុ” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ បឋមោ ឧបបត្តិភវេសុ រាគោ, ទុតិយោ
កម្មភវេសុ, តតិយោ ភវទិដ្ឋិសហគតោ យថា វជ្ជនជ្ជន រាគោ, ឃុំ យុជ្ជនជ្ជន
យោគោតិ វុត្តោ។ ចតុសុ សច្ចេសុ អញ្ញាណាន្តិ ឥទំ សុត្តន្តនយំ និស្សាយ វុត្តំ។
សុត្តន្តសំវណ្ណានា ហោសាតិ, តទន្លោកធម្មា វា បុព្វន្តាទីនំ។

សមុទយន្តិ ទ្វេ សមុទយា ខណិកសមុទយោ បច្ចយសមុទយោ ច។
ឧប្បាទក្ខណោ ខណិកសមុទយោ, បច្ចយោវ បច្ចយសមុទយោ។ សមុទយតេ
សមុទយនំ សមុទយោ, សមុទេតិ ឯតស្មាតិ សមុទយោតិ ឃុំ ឧត្តន្តំ សមុទយានំ
សទ្ធក្ខតោបិ ភេនោ វេទិតញ្ចោ។ បច្ចយសមុទយំ បជានន្តោបិ ភិក្ខុ
ខណិកសមុទយំ បជានាតិ, ខណិកសមុទយំ បជានន្តោបិ បច្ចយសមុទយំ
បជានាតិ។ បច្ចយតោ ហិ សម្ពាទនំ ឧទយំ បស្សតោ ខណតោ ច នេសំ
ឧទយទស្សនំ សុខំ ហោតិ, ខណតោ ច នេសំ ឧទយំ បស្សតោ បកេវ បច្ចយានំ
សុគ្គហិតត្តា បច្ចយតោ ទស្សនំ សុខេន ឥដ្ឋតិ។ ឥធម បន ខណិកសមុទយំ
ទស្សន្តោ អាហា “សមុទយន្តិ ឧប្បត្តិ” ន្តិ។

អត្ថត្ថមោបិ ទុរិយោ អច្ចន្តត្ថត្ថមោ, ភេទត្ថត្ថមោតិ។ អច្ចន្តត្ថត្ថមោ
អប្បវត្តិនិរោធា, និព្វានន្តិ កេចិ។ ភេទត្ថត្ថមោ ខណិកនិរោធា។ តទុកយំ
បុព្វភាគេ ឧត្តហបរិបុត្តាទិវសេន បស្សតោ អញ្ញាតរទស្សនេន ឥតរទស្សនម្បិ
សិទ្ធមេវ ហោតិ។ បុព្វភាគេយេវ អារម្មណាវសេន ខយតោ វយតោ
សម្មសនាទិកាលេ ភេទត្ថត្ថមំ បស្សន្តោ ព្យតិវេកវសេន អនុស្សវាទិតោ

អច្ឆន្តត្ថង្គមំ បស្សតិ, មគ្គកូលោ បន អាវម្មណតោ អច្ឆន្តត្ថង្គមំ បស្សន្តោ
អសម្មោហតោ ឥតរម្យំ បស្សតិ។ ឥធិ បន ភេទត្ថង្គមំ ទស្សន្តោ អាហ
“អត្ថង្គមន្តិ ភេទ”ន្តិ។ កាមាណំ ឧប្បត្តិភេទគ្គហណេនេវ ចេត្ត យថា កាមាណំ
បដិច្ចសមុប្បន្នតាវិការីតា, ឯវំ កាមវត្ថុនោបីតិ ឧកយេសម្បី អនិច្ចតា
ទុក្ខតា អនត្តតា ច វិការីតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ មជ្ជរការ្យន្តិ ឥមិនា កាមសន្និស្សិតំ សុខំ
សោមនស្សំ ទស្សតិ។ “យំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ឥមេ បញ្ច កាមគុណោ បដិច្ច ឧប្បន្នតិ
សុខំ សោមនស្សំ, អយំ កាមាណំ អស្សាទោ”តិ (ម. និ. ១.១៦៦) ហិ វុត្តំ។
អមជ្ជរការ្យន្តិ ឥមិនា បន កាមហេតុកំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ ទស្សតិ។

ជស្សាយតនាទន្តិ ធម្មាវិកស្ស ជស្សស្ស ការណាភូតានំ
ចក្ខាធិអាយតនានំ។ តេនាហ “ចក្ខាធិនំ ចក្ខុសម្ពស្សាទិការណាន”ន្តិ។
បុនព្ពវំ ករណំ បុនោភវោ ឧត្តរបទលោបេន, មនោ-សទ្ធស្សវីយ ច បុរិមបទស្ស
ឱការន្តតា ទដ្ឋព្ពំ។ បុនោភវោ សីលមេតេសន្តិ ចោនោភវិកា។ អថ វា
សីលត្ថេន ឥកសទ្ធនេន គមិតត្ថត្តា កិរិយាវាចកសទ្ធស្ស អទស្សនំ ទដ្ឋព្ពំ យថា
អបូបភក្ខនសីលោ អាបូបិកោ។ អថ វា បុនព្ពវំ ទេន្តិ, បុនព្ពវាយ សំវត្ថន្តិ,
បុនប្បុនព្ពវេ និព្ពត្តន្តិ ចោនោភវិកា។ “តទ្ធិតា”តិ ហិ ពហុវចននិទ្ទេសា
វិចិត្តត្តា វា តទ្ធិតានំ អភិធានលក្ខណត្តា វា “បុនព្ពវំ ទេន្តិ”តិ អាធិសុបិ អត្ថេសុ
ចោនោភវិកសទ្ធសិទ្ធិ ទដ្ឋព្ពំ។

វិសំយោជេន្តិ បដិបន្នំ បុគ្គលំ កាមយោគាធិតោវិយោជេន្តិតិ វិសំយោគា,
អសុភជ្ឈាធិនិវិសំយោជនការណានិ។ តេនាហ “វិសំយោគាតិ
វិសំយោជនការណានិ”តិ អាធិ។

យោគសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កណ្តាលកាមវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បរវត្តោ

១. បរសុត្តវណ្ណានា

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ បរតោតិ កច្ចន្តស្ស, ចង្គមន្តស្ស វា។ ឧប្បជ្ជតិ
កាមវិតក្កោ វាតិ វត្ថុកាមេសុ អវីតរាគតាយ តាធិសេ បច្ចយេ
កាមបដិសំយុត្តោ វាវិតក្កោ ឧប្បជ្ជតិ ចេ, យទិ ឧប្បជ្ជតិ។ ព្យាបាទវិតក្កោ វា
វិហ័សាវិតក្កោ វាតិ អាហាតវិនយេ វិសេសេន ចិត្តស្ស អនមិតត្ថា
អាហាតនិមិត្តេ ព្យាបាទបដិសំយុត្តោ វាវិតក្កោ, លេខុទ្ធល្អាទីតិ
បរហ័សនវសេន វិហ័សាបដិសំយុត្តោ វាវិតក្កោ ឧប្បជ្ជតិ ចេតិ សម្ពន្ធា។ តំ
ចេ ភិក្ខុ អធិវាសេតីតិ តំ យថាវុត្ថំ កាមវិតក្កោធិ យថាបច្ចយំ អត្តនោ ចិត្ត
ឧប្បជ្ជំ “ឥតិចាយំ វិតក្កោ ចាបកោ, ឥតិចិ អកុសលោ, ឥតិចិ សាវដ្ឋោ, សោ ច
ខោ អត្តព្យាពាធាយ សំវត្ថតី” តិអាធិនា នយេន បច្ចវេក្ខណាយ អភាវតោ
អធិវាសេតិ អត្តនោ ចិត្តំ អាហេបេត្វា វាសេតិ។ អធិវាសេន្តោយេវ ច នប្បជហតិ
តទង្គាធិប្បហានវសេន ន បដិច្ចស្សជ្ជតិ។ តតោ វេ ច នវិនោទេតិ អត្តនោ
ចិត្តសន្តានតោ ន ធុតិ ន និហរតិ។ តថា អវិនោទនតោ ន ព្យង្គិករោតិ ន
វិតតន្តំ ករោតិ។ អាតាបី បហិតត្ថោ យថា តេសំ អន្តោបិ នាវសិស្សតិ
អន្តមសោ ភង្គមត្ថម្បិ, វេ ករោតិ, អយំ បន តថា ន ករោតីតិ អត្ថោ។
តថាភូតោ បន ន អនការំ គមេតិ អនុ អនុ អការំ ន គមេតិ។ ន បជហតិ ចេ, ន
វិនោទេតិ ចេតិ ឥតិអាធិនា ចេ-សង្កំ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

វេក្ខតោតិ វេ កាមវិតក្កោធិហិ ចាបវិតក្កោហិ សមង្គិក្ខតោ។ អនាតាបីតិ
កិលេសានំ អាតាបយិ កស្ស វិរិយស្ស អភាវេន អនាតាបី។

ចាបុត្រាសលក្ខណស្ស ឌីត្តប្បស្ស អភារេន អនោត្តាបី។ សតតំ សមិតំ
សត្តកាលំ និរន្តរំ។ កុសីនោ បីនរិយោតិ កុសលេហិ ធម្មេហិ បរិហាបយិត្វា
អកុសលបក្ខេ កុច្ឆិតំ សីទនតោ កោសជ្ជៈសមន្មាគមេន ច កុសីនោ,
សម្មប្បធានរិយាការេន បីនរិយោ រិយរិហិតោតិ វុច្ឆតិ កថយតិ។
បិតស្សតិ គមនំ ឧបច្ឆិនិត្វា តិជ្ជតោ។ សយនសិយាបថស្ស វិសេសតោ
កោសជ្ជបក្ខិកត្តា យថា តំសមន្តិនោ ភារិតត្តា សម្ភវន្តិ, តំ ទស្សេតុំ
“ជាតស្ស”តិ វុត្ថំ។

សុក្កបក្ខេ តព្វោ ភិក្ខុ នាធិវាសេតិ អារទ្ធវិយស្សបិ វិហារតោ អនាធិមតិ
សំសារេ ចិរកាលភារិតត្តា តថារូបបច្ចយសមាយោគេ សតិសម្មោសេន វា
កាមរិតក្កាធិ ឧប្បជ្ជតិ ច, តំ ភិក្ខុ អត្ថនោ ចិត្តំ អាហេបេត្វា ន វាសេតិ, អព្ពន្ធវេ
ន វាសេតិ អត្ថោ។ អនធិវាសេន្តោ កី ករោតិ? បជហតិ ធម្មេតិ។ កី កថរំ
វិយ បិដកេនាតិ? ន, អបិច ខោ តំ វិនោទេតិ នុទតិ នីហរតិ។ កី ពលិពទ្ធវិយ
បតោទេនាតិ? ន, អថ ខោ ព្យង្គិករោតិ វិគតន្តំ ករោតិ, យថា តេសំ អន្តោបិ
នាវសិស្សតិ អន្តមសោ ភន្តមត្តម្យិ, តថា តេ ករោតិ។ កថំ បន តេ តថា
ករោតិ? អនភារំ គមេតិ អនុ អនុ អភារំ គមេតិ, វិក្ខម្ពនប្បហានេន យថា
សុវិក្ខម្ពិតា ហោន្តិ, តថា នេ ករោតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឯវុត្ថតោតិ អាធិសុ ឯវំ កាមរិតក្កាធិនំ អនធិវាសេន សុវិសុទ្ធាសយោ
សមាធា តាយ ច អាសយសម្បត្តិយា តន្តិមិត្តាយ ច បយោគសម្បត្តិយា
បរិសុទ្ធសីលោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញូ សតិសម្បជញ្ញេន
សមន្មាគតោ ជាគិរិយំ អនុយុត្តោ តទន្តាធិវាសេន កិលេសានំ
អាតាបនលក្ខណេន រិយេន សមន្មាគតត្តា អាតាបី។ សព្ពសោ ចាបុត្រាសេន
សមន្មាគតត្តា ឌីត្តាបី សតតំ វត្តិន្តរំ។ សមិតំ និរន្តរំ

សមថវិបស្សនានុយោគវសេន ចតុត្ថិធសម្មប្បធានសិទ្ធិយា អារទ្ធវិរយោ
បហិតត្តោ។ និព្វានំ បតិ បេសិតចិត្តោតិ វុច្ចតិ កង្គិយតីតិ អត្តោ។

គាថាសុ គេហនិស្សិតន្តិ វត្ថុ គេហវាសីហិ អបរិច្ឆតត្តា
គេហវាសីសភាវត្តា គេហធម្មត្តា វា គេហំ វុច្ចតិ វត្ថុកាមោ។ អថ វា
គេហប្បដិពទ្ធភាវតោ, កិលេសកាមាណំ និវាសដ្ឋានភាវតោ វា គេហាតិ វុច្ចន្តិ,
តំវត្ថុកត្តា កាមវិតក្កាធិ គេហនិស្សិតំ នាម។ កុម្មគ្គបដិបន្នោតិ យស្មា
អរិយមគ្គស្ស ឧប្បថភាវតោ អភិជ្ឈានយោ តទេកជ្ជធម្មា ច កុម្មត្តោ, តស្មា
កាមវិតក្កាធិពហុលោ កុម្មគ្គបដិបន្នោ។ មោហានេយ្យសុ មុច្ចិតោតិ
មោហាសំវត្ថុនិយេសុ រូចាធិសុ មុច្ចិតោ សម្មត្តោ អដ្ឋោបន្នោ។ សម្ពោធិន្តិ
អរិយមគ្គញាណំ។ ដុដ្ឋន្តិ ដុសិតុំ បត្តំ ចាចោ សោ តាធិសោ
មិច្ឆាសង្កប្បគោចរោ បុគ្គលោ អភព្វោ, ន កទាចិ តំ ចាបុណាតីតិ អត្តោ។

វិតក្កំ សមយិទ្ធានាតិ យថាវុត្ថំ មិច្ឆាវិតក្កំ បដិសម្ពាសនភាវនាពលេន
រូបសមេត្វា។ វិតក្កបសមេ រតោតិ នវន្ទម្យិ មហាវិតក្កានំ អច្ឆន្ទបសមភូតេ
អរហត្តេ, និព្វានេ វេ វា អដ្ឋាសយេន រតោ អភិរតោ។ ភព្វោ សោតិ សោ
យថាវុត្តោ សម្មាបដិបជ្ជមាណោ បុគ្គលោ បុព្វភាគេ សមថវិបស្សនាពលេន
សព្វវិតក្កេ យថាវហំ តទន្តាធិវសេន រូបសមេត្វា វិតោវិបស្សនំ
ឧស្សក្កាបេត្វា មគ្គបដិចាជិយា អរហត្តមគ្គញាណាសម្ពាសនំ និព្វានសម្ពាសនា
អនុត្តរំ សម្ពោធិ ដុដ្ឋំ អធិគន្ធី ភព្វោ អរហា។ វេ មេត្ត ចាឡិវណ្ណានា វេទិតញា។

ចរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សីលសុត្តវណ្ណានា

១២. ធុតិយេ សម្មន្ទសីលាតិ ឯត្ថ តិវិជំ សម្មន្ទំ
បរិបុណ្ណាសមដ្ឋិមធុរវសេន។ តត្ថ -

“សម្មន្ទំ សាលិកេនារំ, សុវា ភុញ្ញន្តិ កោសិយ;
បដិវេទេមិ តេ ព្រាហ្ម, ន នេ វាវេតុមុស្សហេ” តិ។ (ជា. ១.១៤.១) -

ឥទំ បរិបុណ្ណាសម្មន្ទំ ឆាម។ “ឥមិឆា ចាតិមោក្ខសំវេន ឧបេតោ ហោតិ
សមុបេតោ ឧចាគតោ សមុចាគតោ ឧបបន្នោ សម្មន្នោ សមន្នាគតោ” តិ (វិភ.
៥១១) ឥទំ សមដ្ឋិសម្មន្ទំ ឆាម។ “ឥមិស្សា, ភន្តេ, មហាបជីយា ហេដ្ឋិមតលំ
សម្មន្ទំ, សេយ្យថាបិ ឧទ្ទមដ្ឋំ អនិលកំ, ឯវមស្សន” តិ (ចារា. ១៧) ឥទំ
មធុរសម្មន្ទំ ឆាម។ ឥធម បរិបុណ្ណាសម្មន្ទវសេន អត្ថំ ទស្សន្តោ “សម្មន្ទសីលាតិ
បរិបុណ្ណាសីលា” តិ អាហា។ សមដ្ឋិសម្មន្ទវសេនបិ អត្តោ យុដ្ឋតិយេវ, តស្មា
សម្មន្ទសីលាតិ បរិបុណ្ណាសីលា ហុត្វាតិបិ សីលសមដ្ឋិនោ ហុត្វាតិបិ ឯវមេត្ត
អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។ តត្ថ សីលស្ស អនវសេសសមាទានេន អខណ្ឌាទិការវប្បត្តិយា
បរិបុណ្ណាសីលា, សមាទានតោ បដ្ឋាយ អវិច្ឆិទ្ធនតោ សីលសមដ្ឋិនោ។
សមាទានវតោ ហិ អច្ឆន្តិវេរោធិធម្មានុប្បត្តិយា សីលសមដ្ឋិតា វេទិតញ្ញា,
ចេតនាធិនំ បន សីលនលក្ខណានំ ធម្មានំ បវត្តិលក្ខណេន វត្ថុព្យមេវ នត្ថិ។

តត្ថ “បរិបុណ្ណាសីលា” តិ ឥមិឆា អត្តេន ខេត្តនោសវិគមេន ខេត្តចារិប្បវ
រិយ សីលនោសវិគមេន សីលចារិប្បវ វុត្តា ហោតិ។ យថា ហិ ខេត្តំ ពីជខណ្ឌំ,
វប្បខណ្ឌំ, ឧទកខណ្ឌំ, ឧសខណ្ឌន្តិ ចតុនោសសមន្នាគតំ អបរិប្បវ ហោតិ។
តត្ថ ពីជខណ្ឌំ ឆាម យត្ថ អន្តរន្តរា ពីជានិ ខណ្ឌានិ វា បូតីនិ វា ហោន្តិ, តានិ
យត្ថ បតន្តិ, តត្ថ សស្សំ ន ឧដ្ឋតិ, ខេត្តំ ខណ្ឌំ ហោតិ, អបរិប្បវ ហោតីតិ អត្តោ។
វប្បខណ្ឌំ ឆាម យត្ថ អកុសលោ ពីជានិ វបន្តោ អន្តរន្តរា និចាតេតិ។ ឯវញ្ញា
សព្ពត្ថ សស្សំ ន ឧដ្ឋតិ, ខេត្តំ ខណ្ឌំ ហោតិ។ ឧទកខណ្ឌំ ឆាម យត្ថ កត្តចិ ឧទកំ

អតីតបុរី វា ហោតិ, ន វា ហោតិ។ តត្រាបិ ហិ សស្សនិ ន ឧដ្ឋន្តិ, ខេត្តំ ខណ្ឌំ
ហោតិ។ ឧសខណ្ឌំ នាម យត្ថ កស្សកោ កិស្សិញ្ចិ បទេសេ នដ្ឋលេនភូមិ
ចត្តារោ បញ្ច វាវេ កសន្តោ អតិកម្ពីរំ ករោតិ, តតោ ឧសំ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្រាបិ ហិ
សស្សំ ន ឧដ្ឋតិ, ខេត្តំ ខណ្ឌំ ហោតិ, តាធិសញ្ច ខេត្តំ ន មហាប្បលំ ហោតិ ន
មហានិសំសំ។ តត្រាបិ ពហុម្បិ វិបិស្វា អប្បំលភតិ។ ឥមេសំ បន ចតុន្នំ
នោសានំវិគមា ខេត្តំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, តាធិសញ្ច ខេត្តំ មហាប្បលំ ហោតិ
មហានិសំសំ។ ឯវមេវ ខណ្ឌំ, ជិទ្ធិ, សពលំ, កម្មាសន្តិ ចតុនោសសមន្នាគតំ
សីលំ អបរិបូរំ ហោតិ, តាធិសញ្ច សីលំ ន មហាប្បលំ ហោតិ ន មហានិសំសំ។
ឥមេសំ បន ចតុន្នំ នោសានំវិគមា សីលំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, តាធិសញ្ច សីលំ
មហាប្បលំ ហោតិ មហានិសំសំ។

“សីលសមដ្ឋិនោ”តិ ឥមិនា បនត្ថេន សីលេន សមដ្ឋិក្ខតា សមោធានគតា
សមន្នាគតា ហុត្វាវិហារថាតិ ឥទមេវ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ ធ្វើហិ ការណេហិ
សម្បន្នសីលតា ហោតិ សីលវិបត្តិយា អាធិនវទស្សនេន, សីលសម្បត្តិយា ច
អាធិសំសទស្សនេន។ តទុកយម្បិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១៤) វិត្តាវតំ។ តត្ថ
“សម្បន្នសីលាតិ ឯត្តាវតា ច កិរ ភគវា ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ ឧទ្ធិសិទ្ធា
‘ថាតិមោក្ខសំវេរសំវុតា’តិ ឥមិនា តត្ថ ជេដ្ឋកសីលំ វិត្តាវេត្វា ទស្សេតី”តិ
ធិវាវិហារវាសី សុមត្ថេរោ អាហា។ អន្តេវាសិកោ បនស្ស
តេបិជកច្ចឡនាគត្ថេរោ អាហា - “ឧកយត្ថាបិ ថាតិមោក្ខសំវេរោ ភគវតា វុត្ថោ,
ថាតិមោក្ខសំវេរោយេវ ហិ សីលំ, ឥតរាទិ បន តីលា សីលន្តិ វុត្ថជ្ជានំ នាម
អតី”តិ វត្វា តំ អននុដានន្តោ អាហា - “ឥន្ទ្រិយសំវេរោ នាម
ធម្មារក្ខាមត្តកមេវ, អាជីវចារិសុទ្ធិ ធម្មេន សមេន បច្ចយុប្បត្តិមត្តកំ,
បច្ចយនិស្សិតំ បដិលទ្ធិបច្ចយេ ឥទមត្តន្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ញនមត្តកំ។
និប្បិយាយេន ថាតិមោក្ខសំវេរោ សីលំ។ យស្ស សោភិន្នោ, អយំ និទ្ទសីសោ

វិយ បុរិសោ ហត្ថចារុទេ, សេសានិ រក្ខិត្យតិ ទ វត្ថុញ្ញោ។ យស្ស បន សោ
អរោគោ, អយំ អន្ធន្ទសីសោវិយ បុរិសោ ជីវិតំ, សេសានិ បុន ចាកតិកានិ
កត្វា រក្ខិត្យុំ សក្កោតិ។ តស្មា ‘សម្មន្ទសីលា’តិ ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរំ
ឧទ្ទិសិត្វា ‘សម្មន្ទចាតិមោក្ខា’តិ តស្សេវ វេវចនំ វត្វា តំវិត្តារេត្វា ទស្សេន្តោ
‘ចាតិមោក្ខសំវរសំវត្ថា’តិអាទិមាហា”តិ។

ចាតិមោក្ខសំវរសីលន សំវត្ថាតិ យោ នំ ចាតិ រក្ខិតិ, តំ មោក្ខិតិ
មោចេតិ អាចាយិកាធិបិ ធុក្ខេហិតិ ចាតិមោក្ខន្តិលទ្ធនាមេន
សិក្ខាបទសីលន បិហិតកាយវច្ឆិទ្វារា។ ឯវត្ថុតា ច តេន ឧបេតា សមន្មាគតា
នាម ហោន្តិតិ អាហា “ឧបេតា ហុត្វា”តិ។ អាចារេន ច គោចរេន ច សម្មន្ទាតិ
កាយិកវាចសិកអរិកិក្កមសង្ខាតេន អាចារេន, ន-
វេសីយគោចរតាទិសង្ខាតេន គោចរេន ច សម្មន្ទា, សម្មន្ទអាចារគោចរាតិ
អត្តោ។ អណ្តប្បមាណេស្វតិ អតិបរិត្តកេសុ អនាបត្តិគមនីយេសុ។
ធុក្កជធុញ្ញាសិតមត្តេស្វតិ អបរេ។ ទោសេស្វតិ ការយ្ហេសុ អកុសលធម្មេសុ។
ភយតោ ទស្សនសីលាតិ បរមណុមត្ថម្បិ វជ្ជំ សិនេរុប្បមាណំវិយ កត្វា
កាយនសីលា។ សព្វសិក្ខាកោដ្ឋាសេស្វតិ
មូលបញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តិសព្វត្ថបញ្ញត្តិបទេសបញ្ញត្តិអាទិភេទេសុ។ តំ តំ
សមាទាតតំ សមាទាយាតិ យំ កិញ្ចិ សិក្ខាកោដ្ឋាសេសុ
មូលបញ្ញត្តិអាទិភេទេសុ សិក្ខិតតំ បដិបទ្ធិតំ បូរិតតំ កាយិកំ វាចសិកំ វា
សីលំ, តំ សព្វំ សម្មា អាទាយ, សម្មនេវ សក្កច្ចំ សព្វសោ ច អាទិយិត្វាតិ អត្តោ។

ឧទយំ បស្សន្តោ បញ្ចវិសតិ លក្ខណានិ បស្សតិ តិ “អវិជ្ជាសមុទយា
រូបសមុទយោតិ បច្ចយសមុទយដ្ឋេន រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។
តណ្ហាសមុទយា...បេ.... កម្មសមុទយា...បេ.... អាហារសមុទយា

រូបសមុទយោតិ បច្ចយសមុទយដ្ឋន រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។
និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ
បស្សន្តោ ឥមាធិ បញ្ចលក្ខណានិ បស្សតិ។ តថា អវិជ្ជាសមុទយា
វេទនាសមុទយោតិ បច្ចយសមុទយដ្ឋន វេទនាក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។
តណ្ហាសមុទយា...បេ... កម្មសមុទយា...បេ... ជស្សសមុទយា
វេទនាសមុទយោតិ បច្ចយសមុទយដ្ឋន វេទនាក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។
និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។ វេទនាក្ខន្ធស្ស
ឧទយំ បស្សន្តោ ឥមាធិ បញ្ចលក្ខណានិ បស្សតិ" តិអាទិនា នយេន ឯកេកស្មី
ខន្ធេ បញ្ច បញ្ច កត្វា វុត្តានិ បញ្ចវីសតិ ឧទយលក្ខណានិ បស្សតិ។

វយំ បស្សន្តោ បញ្ចវីសតិ លក្ខណានិ បស្សតិ តិ "អវិជ្ជានិរោធា
រូបនិរោធាតិ បច្ចយនិរោធដ្ឋន រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។ តណ្ហានិរោធា...បេ...
កម្មនិរោធា...បេ... អាហារនិរោធា រូបនិរោធាតិ បច្ចយនិរោធដ្ឋន រូបក្ខន្ធស្ស
វយំ បស្សតិ។ វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។
រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សន្តោ ឥមាធិ បញ្ចលក្ខណានិ បស្សតិ។
អវិជ្ជានិរោធា...បេ... តណ្ហានិរោធា...បេ... ជស្សនិរោធា វេទនានិរោធាតិ
បច្ចយនិរោធដ្ឋន វេទនាក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។ វិបរិណាមលក្ខណំ
បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។ វេទនាក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សន្តោ ឥមាធិ
បញ្ចលក្ខណានិ បស្សតិ" តិអាទិនា នយេន ឯកេកស្មី ខន្ធេ បញ្ច បញ្ច កត្វា
វុត្តានិ បញ្ចវីសតិ វយលក្ខណានិ បស្សតិ។ បេសិតត្ថោតិ និព្ពានំ បតិ
បេសិតចិត្តោ។ កថយន្តីតិ តថាវិជំ ភិក្ខុំ ពុទ្ធាទយោ អរិយា អាចិត្តន្តិ។

យតំ ចរេតិ វាយមមាធា ចរេយ្យ, ចន្តមនាទិវសេន គមនំ កេហ្មន្តោបិ
“អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ

វាយមតី"តិអាទិនា (វិភ. ៤៣២) នយេន វុត្តប្បធានវីរិយំ ករោនោ យដេនោ
វាយមនោ យថា អកុសលធម្មា បហីយន្តិ, កុសលធម្មា ភាវនាចារិប្បវី គច្ឆន្តិ,
ឯវំ គមនំ កប្បយ្យាតិ អត្តោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ **យតមេនំ**
បសារយេតិ ឯតំ បសារេតត្ថំ ហត្ថចាទាទី យតំ យតមាណោ
យថាវុត្តវីរិយសមន្តី ហុត្វា បសារេយ្យ, សព្ពត្ថ បធានំ ន ជហេយ្យាតិ
អធិប្បាយោ។

ឥទានិ យថា បដិបជ្ជនោ យតំ យតនោ នាម ហោតិ, តំ បដិបទំ ទស្សេតុ
“ឧទ្ធ”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧទ្ធន្តិ ឧបរិ។ **តិរិយន្តិ** បរិភោ, បុរត្តិមទិសាទិវសេន
សមន្តតោ ទិសាភាគេស្វតិ អត្តោ។ **អចារីនន្តិ** ហេដ្ឋា។ **យាវតា ជគតោ គតីតិ**
យត្ថកា សត្វសន្ធាវគេទស្ស លោកស្ស បរត្តិ, តត្ថ សព្ពត្តាតិ អត្តោ។
ឯត្តាវតា អនវសេសតា សម្មសនញ្ញាណស្ស វិសយំ សន្តិហេត្វា ទស្សេតិ។
សមវេក្ខិតាតិ សមា ហេតុនា ញ្ញាយេន អវេក្ខិតា, អនិច្ចាទិវសេន វិបស្សិតាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ **ធម្មានន្តិ** សត្វសុញ្ញានំ។ **ឧន្ទានន្តិ** រូបាទិនំ បញ្ចន្ទំ ឧន្ទានំ។
ឧទយព្ពយន្តិ ឧទយញ្ច វយញ្ច។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ឧបរិ តិរិយំ អនោតិ តិទា
សន្តិហិតេ សព្ពស្មី លោកេ អតីតាទិភេទភិដ្ឋានំ បញ្ចចាទានក្ខន្ធសន្ធាតានំ
សព្ពេសំ រូបារូបធម្មានំ អនិច្ចាទិសម្មសនាធិគតេន ឧទយព្ពយញ្ញាណេន
បញ្ចវិសតិយា អាការេហិ ឧទយំ, បញ្ចវិសតិយា អាការេហិ វយំ សមវេក្ខិតា
សមនុបស្សិតា ភវេយ្យាតិ។

ចេតោសមថសាមីចិន្តិ ចិត្តសំកិលេសានំ អច្ចន្តរូបសមនតោ
ចេតោសមថសន្ធាតស្ស អរិយមគ្គស្ស អនុច្ឆរិកំ
បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ។ **សិក្ខមានន្តិ** បដិបជ្ជមានំ ភាវេន្តំ ញ្ញាណបរម្បរា
និព្ពត្តន្តំ។ **សនាតិ** សព្ពកាលំ រត្តិញ្ចោវ ទិវា ច។ **សតន្តិ**

ចតុសម្បជញ្ញាសមន្មាគតាយ សតិយា សតោការី។ ឯវម្មេត្ត គាថាវណ្ណាជា
ធម្មញ្ញា។ សេសមេត្ត សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

សីលសុត្តវណ្ណាជានិដ្ឋិតា។

៣. បធានសុត្តវណ្ណាជា

១៣. តតិយេ ឧត្តមវិរិយានីតិ សេដ្ឋីវិរិយានិវិសិដ្ឋស្ស អត្តស្ស សាធនតោ។
មារោ ធិយ្យតិ ឯត្តាតិ មារធម្យំ, កិលេសមារស្ស បវត្តិជ្ជានក្ខតំ, តំ
តេក្ខមកវដ្ឋន្តិ អាហា “តេក្ខមកវដ្ឋសម្ពាតំ មារធម្យំ”ន្តិ។ ជាតិមរណតោ ជាតំ
ភយំ ជាតិមរណភយំ, ជាតិមរណមេវ វា ភយហេតុតោ ភយន្តិ
ជាតិមរណភយំ។ តេនាហា “ជាតិញ្ច មរណញ្ច...បេ.... ភយស្សា”តិ សេសំ
ឧត្តានមេវ។

បធានសុត្តវណ្ណាជានិដ្ឋិតា។

៤. សំវរសុត្តវណ្ណាជា

១៤. ចតុត្ថេ សំវរាធិនំ សាធនវសេន បទហតិ ឯតេហីតិ បធានានិ។
សំវរន្តស្ស ឧប្បន្នវិរិយន្តិ យថា អភិជ្ឈាទយោ ន ឧប្បន្នន្តិ, ឯវំ សតិយា ឧបជ្ជានេ
ចក្ខាធិនំ បិទហានេ អនលសស្ស ឧប្បន្នវិរិយំ។ បទហន្តស្សាតិ វិនោទេន្តស្ស។
ឧប្បន្នវិរិយន្តិ តស្សេវ បហានស្ស សាធនវសេន បវត្តវិរិយំ។ ភាវេន្តស្ស
ឧប្បន្នវិរិយន្តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ សមាធិនិមិត្តន្តិ សមាធិ ឯវ។
បុរិមុប្បន្នសមាធិ ហិ បរតោ ឧប្បន្ននកសមាធិស្ស ការណំ ហោតីតិ
“សមាធិនិមិត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

ឧបដិវេកត្តាតិ ខន្ធបដិអាទិឧបដិហិវិវត្តត្តាវិនិស្ស័យត្តា។ តំ អាគម្មាតិ តំ
និព្វានំ មគ្គេន អធិគមហេតុ។ រាគាទយោវិវដ្ឋន្តិ ឯត្ថ, ឯតេនាតិ វិរាគោ។ ឯវំ
និរោធាបិ ទដ្ឋព្ពោ។ យស្មា ឥធ ពោជ្ឈង្គមិស្សកវសេន ឥច្ឆិតា, តស្មា
“អាវម្មណាវសេន វា អធិគន្តព្ភវសេន វា” តិ វុត្ថំ។ តត្ថ អធិគន្តព្ភវសេនាតិ
តន្តិន្ទតាវសេន។ វោស្សគ្គបរិណាមិន្ទិ វោស្សគ្គវសេន បរិណាមិតំ
បរិច្ឆជនវសេន ចេវ បក្ខន្ធនវសេន ច បរិណាមនសីលំ។ តេនាហា “ទ្វេ
វោស្សគ្គា” តិអាទិ។ ខន្ធនំ បរិច្ឆជនំ នាម តប្បដិពទ្ធកិលេសប្បហានវសេនាតិ
យេនាការេន វិបស្សនា កិលេសេ បដហាតិ, តេនេវាការេន តន្តិមិត្តក្ខន្ធទ ច
បដហាតីតិ វុត្ថព្ពតំ អរហតីតិ អាហា “វិបស្សនា... បេ... បរិច្ឆជតី” តិ។ យស្មា
វិបស្សនា វុដ្ឋានកាមិនិការំ ចាបុណ្ណន្តិ និព្វោណាបញ្ញាវភាវេន ឯកំសតោ
និព្វានំ បក្ខន្ធទីតិ វុត្ថព្ពតំ លភតិ, មគ្គោ ច សមុច្ឆេទវសេន កិលេសេ ខន្ធទ ច
រាគំ បរិច្ឆជតិ, តស្មា យថាក្កមំ វិបស្សនាមគ្គានំ វសេន
បក្ខន្ធនបរិច្ឆាគវោស្សគ្គា វេទិតព្ពា។ វោសគ្គត្ថាយាតិ បរិច្ឆាគវោស្សគ្គត្ថាយ
ចេវ បក្ខន្ធនវោស្សគ្គត្ថាយ ច។ បរិណាមតីតិ បរិច្ឆជតិ។ តំ បន បរិណាមនំ
វុដ្ឋានកាមិនិការំ ប្បត្តិយា ចេវ អរិយមគ្គការំ ប្បត្តិយា ច ឥច្ឆិតន្តិ អាហា
“វិបស្សនាការំ ព្វា មគ្គការំ ព្វា ចាបុណាតី” តិ។ សេសបទេសូតិ
“ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតី” តិអាទីសុ សេសសម្ពោជ្ឈង្គំ កោដ្ឋាសេសុ។

ភទ្ទកន្តិ អភទ្ទកានំ នីវរណាទិចាបធម្មានំ វិក្ខម្ពនេន រាគវិគមនេន
ឯកន្តហិតត្តា ទុល្លភត្តា ច ភទ្ទកំ សុន្ទរំ។ ន ហិ អញ្ញំ សមាធិនិមិត្តំ ឯវំ ទុល្លភំ
រាគស្ស ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកភូតំ អតីតំ អនុភូតីតិ ឯត្ថ អនុភូតា នាម
អធិគតសមាធិតោ យថា បរិហានិ ន ហោតិ, ឯវំ បដិបត្តិសាសន-
តប្បដិបក្ខវិគមនេនាតិ អាហា “សមាធិ” តិអាទិ។ អដ្ឋិកសញ្ញាទិកាតិ
អដ្ឋិកជ្ឈានាទិកា។ សញ្ញាសីសេន ហិ ឈានំ វេទិតិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

សំរេសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. បញ្ញត្តិសុត្តវណ្ណាន

១៥. បញ្ចមេ អត្តភារោ ឯតេសំ អត្ថិតិ អត្តភារីនោ, តេសំ អត្តភារីនំ។
តេនាហ “អត្តភារីវណ្ណាន”ន្តិ។ យាវ ធម្មិសាយ ឥន្ទានំ អាយុប្បមាណំ, តាវ
បណីតេ កាមេ បរិភូត្តិ មន្ទាតុរាជា កិរ ឯកទិវសំ អត្តនោ
បរិណាយ ករតនំ បុច្ឆិ - “អត្ថិ នុ ខោ មនុស្សលោកតោ រមណីយតវំ ហំន”ន្តិ។
កស្មា ទេវំ ឯវំ ភណសិ, កី ន បស្សសិ ចន្ទិមស្វរិយានំ អានុការំ, ននុ ឯតេសំ
ហំនំ ឥតោ រមណីយតវន្តិ? រាជា ចក្ករតនំ បុរក្ខត្វា តត្ថ អគមាសិ។

ចត្តារោ មហារាជានោ “មន្ទាតុមហារាជា អាគតោ”តិ សុត្វា
“តាវមហិទ្ធិកោ មហារាជា ន សក្កា យុទ្ធន បដិពាហិតុ”ន្តិ សករជ្ជំ
និយ្យតេសុំ។ សោ តំ គហេត្វា បុន បុច្ឆិ - “អត្ថិ នុ ខោ ឥតោ រមណីយតវំ
ហំន”ន្តិ។ អបស្ស តាវតីសភវនំ កថយីសុ។ “តាវតីសភវនំ, ទេវំ, រមណីយំ,
តត្ថ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ ឥមេ ចត្តារោ មហារាជានោ ចារិចារិកា
នោវារិកក្ខមិយំ តិដ្ឋន្តិ។ សក្កោ ទេវរាជា មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ។ តស្សីមាធិ
ឧបភោគជ្ជានាធិ - យោជនសហស្សត្ថេនោ វេជយន្តចាសានោ,
បញ្ចយោជនសត្ថេនោ សុធម្មទេវសភា, ទិយឡយោជនសតិកោ
វេជយន្តរថោ, តថា ឯវារលោកា ហត្ថិ, ទិព្ភុក្ខសហស្សប្បដិមណ្ឌិតំ នន្ទនវនំ,
ចិត្តលតាវនំ, ជារុសកវនំ, យោជនសត្ថេនោ ចារិច្ឆត្តកោ កោវិឡារោ, តស្ស
ហេដ្ឋា សដ្ឋិយោជនាយាមា បញ្ញាសយោជនវិត្តារា បញ្ចទសយោជនុត្ថេនោ
ជយសុមនបុប្ផវណ្ណា បណ្ឌិតម្ហលសីលា, យស្សា មុទុតាយ សក្កស្ស
និសីទតោ ឧបឡកាយោ អនុប្បវិសតី”តិ។

តំ សុត្វា រាជា តត្ថ គន្ធាកាមោ ចក្ករតនំ អព្ភក្កិរិ។ តំ អាគាសេ ឧដ្ឋហិ សទ្ធិ
 ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ អថ ទ្ធិន្នំ ទេវលោកានំ វេមជ្ឈតោ ចក្ករតនំ ឌីតវិត្វា
 បថវិយា អាសន្នេ ថានេ អជ្ជាសិ សទ្ធិ បរិណាយ ករតនប្បមុខាយ ចតុរង្គិនិយា
 សេនាយ។ រាជា ឯកកោវ អត្ថនោ អនុភាវេន តាវតីសភវនំ អគមាសិ។
 សក្កោ “មន្ទាតា អាគតោ” តិ សុត្វា តស្ស បច្ចុគ្គមនំ កត្វា “ស្វាគតំ, មហារាជ,
 សកំ, តេ មហារាជ, អនុសាស មហារាជា” តិ វត្វា សទ្ធិ នាជកេហិ រជ្ជំ ទ្វេ ភាគ
 កត្វា ឯកំ ភាគមទាសិ។ រញ្ជោ តាវតីសភវនេ បតិជ្ជិតមត្តស្សេវ
 មនុស្សគន្ធសរិរនិស្សន្ទាធិមនុស្សភាវោ វិគច្ឆិ, ទេវលោកេ
 បវត្តិវិចាកទាយិនោ អបរបរិយាយវេទនីយស្ស កម្មស្ស កតោកាសត្តា
 សត្តនា សោឡសវស្សទ្ទេសិកតាមាលាមិលាយនាធិទេវភាវោ ចាតុរហោសិ។
 តស្ស សក្កេន សទ្ធិ បណ្ណាកម្ពលសិលាយ និសិន្នស្ស អក្ខិនិមិសនមត្ថេន
 នានត្ថំ បញ្ញាយតិ។ តំ អសល្លកេត្តន្តា ទេវា សក្កស្ស ច តស្ស ច នានត្ថេ មុយ្ហន្តិ។
 សោ តត្ថ ធិព្ភសម្បត្តិ អនុភវមាណោ តទា មនុស្សានំ អសង្ខ័យ្យាយុកតាយ
 យាវ ធន្តិស សក្កា ឧបបជ្ជិត្វា ចុតា, តាវ សក្ករជ្ជំ កាវេត្វា “កី មេ ឥមិនា
 ឧបឡវរជ្ជេនា” តិ អតិត្តោ កាមេហិ តតោ ចវិត្វា អត្ថនោ ឧយ្យានេ បតិតោ
 មនុស្សលោកេ ឧតុកក្ខន្ធាយ វាតាតបេន ដុសិតគត្តោ កាលមកាសិ។
 តេន វុត្ថំ “ទេវលោកេ បន យាវ ធន្តិសាយ ឥន្ទានំ អាយុប្បមាណំ, តាវ
 បណីតេ កាមេ បរិភុញ្ញី” តិ។

បញ្ញត្តិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សោខុម្ពសុត្តវណ្ណានា

១៦. ធរដ្ឋេ សុខុមលក្ខណប្បជីវិជ្ឈនកានីតិ អនិច្ចាធិសុខុមលក្ខណានំ
 បជីវិជ្ឈនកានិ។ សុខុមលក្ខណាបរិគ្គាហកញ្ញាលោនាតិ

សុខុមលក្ខណបរិក្ខាហាកេនព្វាលោក។ បរតោ ជាតិក្លាតិ អវសវត្ថុនេន
អញ្ញតោ ជាតិក្លា។ សម្ពាហ ហិ “មា ភិជ្ជិសូ” តិ ឥច្ឆិតាបិ ភិជ្ជន្តេវ, តស្មា តេ
អវសវត្ថិតាយ បរេ នាម។ សា ច នេសំ បរតោ អនិច្ចទស្សនេ ចាកជា ហោតីតិ
វុត្ថំ “ឥមិនា ហិ បទេន អនិច្ចានុបស្សនា កថិតា” តិ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

សោខុម្ពសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១០. បឋមអគតិសុត្តាទិវណ្ណានា

១៧-២០. សត្តមេ ធន្ទាគតិន្ទិ ឯត្ថ សន្និវសេន សវលោចោតិ ធស្សេន្តោ អាហា
“ធន្ទេន អគតិ” តិ។ ធន្ទាតិ ហេតុម្ហិ និស្សក្កវចនន្ទិ អាហា “ធន្ទេនា” តិ, បេមេនាតិ
អត្តោ។ ធន្ទសន្នោ ហេតុ តណ្ហាបរិយាយោ, អកុសលច្នន្ទបរិយាយោ វា។
សេសេស្វតិ “នោសាគតី គច្ឆតី” តិអាធិសុ។

ឯត្ថ ច យោ “អយំ មេ មិត្តោតិ វា, សន្និដ្ឋោតិ វា, ព្រាតកោតិ វា, លព្វំ វា
បន មេ ទេតី” តិ ធន្ទវសេន អស្សមិកំ សាមិកំ ករោតិ, អយំ ធន្ទេន អកត្តព្វំ
ករោតិ នាម។ យោ “អយំ មេ វេរី” តិ ចិរកាលានុពុទ្ធវេវវសេន វា,
តម្ព៌លុប្បន្នកោធវសេន វា សាមិកំ អស្សមិកំ ករោតិ, អយំ នោសេន
អកត្តព្វំ ករោតិ នាម។ យោ បន មន្តត្តា មោម្មហត្តា យំ វា តំ វា អយុត្តំ
អការណំ វត្វា អស្សមិកំ សាមិកំ ករោតិ, អយំ មោហេន អកត្តព្វំ ករោតិ
នាម។ យោ បន “អយំ រាជវល្លកោតិ វា វិសមេ ចោរាធិកេ វិសមាធិ វា
កាយទុច្ឆរិតាធិនិ សមាធាយ វត្ថុនេន វិសមនិស្សិតោ វា, អនត្តម្បិ មេ
ករេយ្យ” តិ ភីតោ អស្សមិកំ សាមិកំ ករោតិ, អយំ ភយេន អកត្តព្វំ ករោតិ
នាម។

យោ បន កិត្តិ ភាជន្តោ “អយំ មេ សន្និដ្ឋា វា សម្ពុត្តោ វា” តិ បេមវសេន
អតិរេកំ ទេតិ, “អយំ មេ វេរី” តិ ទោសវសេន ឡនកំ ទេតិ, យោ មុយ្ហន្តោ
ទិន្នាទិន្នំ អជានមាណោ កស្សចិ ឡនំ, កស្សចិ អធិកំ ទេតិ, “អយំ ឥមស្មី
អធិយមាណេ មយ្ហំ អនត្ថម្បិ ករេយ្យា” តិ សីតោ កស្សចិ អតិរេកំ ទេតិ, សោ
ចតុត្ថិជោបិ យថានុក្កមេន ធន្ទាគតិអាធិនិ គច្ឆន្តោ អកត្តត្ថំ ករោតិ នាម។

និហ័យតិ តស្ស យសោតិ តស្ស អគតិកាមិនោ កិត្តិយសោបិ
បរិវារយសោបិ និហ័យតិ បរិហាយតិ។ យស្សតិ តេន កិត្តិយតីតិ ហិ យសោ,
កិត្តិ ដុតិយោសោ។ យស្សតិ តេន បុរេចរាទុចរកាវេន បរិវារយតីតិ យសោ,
បរិវារោ។ អដ្ឋមនវមទសមាទិ ឧត្តានត្តានេវ។

ចរវត្តោ ទុតិយោ។

ក. ឧរុវេលវត្តោ

១. បឋមឧរុវេលសុត្តវណ្ណនា

២១. តតិយស្ស បឋមេ មហាវេលាវិយ មហាវេលា,
វិបុលវាលិកបុញ្ញតាយ មហាន្តោ វេលាតដោវិយាតិ អត្តោ។ តេនាហ
“មហាវាលិករាសីតិ អត្តោ” តិ។ ឧរុ, មរុ, សិកតា, វាលុកា, វណ្ណុ, វាលិកាតិ
ឥមេ សន្នា សមាទត្តា, ព្យញ្ញនមេវ នាមំ។ តេនាហ “ឧរុតិ វាលិកា វុច្ឆតិ” តិ។

នដ្ឋាតិ នទតិ សន្នាយតីតិ នទី, តស្សា នដ្ឋា, នទិយា នន្ទកាយាតិ អត្តោ។
នេវញ្ញរាយាតិ “នេលញ្ញលាយា” តិ វត្តព្កេល-ការស្ស រ-ការំ កត្វា
“នេវញ្ញរាយា” តិ វុត្តំ, កទ្ធមសេវាលបណាកាធិទោសវហិតសលីលាយាតិ
អត្តោ។ កេចិ “នីលំ-ជលាយាតិ វត្តព្កេ នេវញ្ញរាយា” តិ វទន្តិ។ នាមមេវ វា ឯតំ

តស៊ូ ឆន្ទិយាតិ វេទិតត្ថំ។ តស៊ូ ឆន្ទិយា តិរេ យត្ត ភគវាវិហាសិ, តំ ធស្សេតុ
“អជចាលនិគ្រោធន” តិ វុត្ថំ។ កស្មា បធាយំ អជចាលនិគ្រោធនាម ជាតោតិ
អាហា “តស៊ូ” តិអាទិ។ កេចិ បន “យស្មា តត្ថ វេទេ សជ្ឈាយិ តុំ អសមត្ថា
មហាល្លកព្រាហ្មណា ចាការបរិក្ខេបយុត្តានិ និវេសនានិ កត្វា សព្វេ វសីសុ,
តស្មាស្ស អជចាលនិគ្រោធនាម ជាត” តិ វុទន្តិ។ តត្រាយំ វេទនត្ថោ - ន
ជបន្តិ តិ អជចា, មន្តានំ អនន្តាយ កាតិ អត្ថោ។ អជចាលន្តិ អាទិយន្តិ និវាសំ
ឯត្ថាតិ អជចាលោតិ។ អបរេ បន វុទន្តិ “យស្មា មជ្ឈន្តិកសមយេ អន្តោបរិដ្ឋ
អរេ អត្ថនោ ឆាយាយ ចាលេតិ វត្ថុតិ, តស្មា ‘អជចាលោ’ តិស្ស នាមំ វុទ្ធា” តិ
សព្វត្ថាបិ នាមមេតំ តស្ស វុត្ថស្ស។

បឋមាភិសម្ពុទ្ធាតិ បឋមំ អភិសម្ពុទ្ធា, អនុនាសិកលោបេធាយំ និទ្ទេសោ។
តេនេវាហ “សម្ពុទ្ធា ហុត្វា បឋមមេវា” តិ។ បឋមន្តិ ច ភាវនបុសកនិទ្ទេសោ,
តស្មា អភិសម្ពុទ្ធា ហុត្វា បឋមំ អជចាលនិគ្រោធនវិហារមីតិ ឯវមេត្ថ សម្ពុទ្ធា
វេទិតត្ថោ។ អយំ វិតក្កោតិ អយំ “កិណ្ឌុ ខ្វាហំ... បេ... វិហារេយ្យ” តិ ឯវំ
បវត្តវិតក្កោ។ ហត្ថិ ច វានរោ ច តិត្តិរោ ច ហត្ថិវានរតិត្តិរា។

យេ វុទ្ធមបចាយន្តិ តិ ជាតិវុទ្ធា, វយោវុទ្ធា, គុណវុទ្ធាតិ តយោ វុទ្ធា។
តេសុ ជាតិសម្បន្នោ ជាតិវុទ្ធា នាម, វយេ បិតោ វយោវុទ្ធា នាម,
គុណសម្បន្នោ គុណវុទ្ធា នាម។ តេសុ គុណសម្បន្នោ វយោវុទ្ធា ឥមស្មី ហ្វាន
វុទ្ធាតិ អធិប្បតោ។ អបចាយន្តិ តិ ជេដ្ឋាបចាយិកាកម្មេន បូជេន្តិ។ ធម្មស្ស
កោវិទាតិ ជេដ្ឋាបចាយនធម្មស្ស កោវិទា កុសលា។ ទិដ្ឋេវ ធម្មតិ ឥមស្មីយេវ
អត្តភាវេ។ ចាសំសាតិ បសំសារហា។ សម្បរាយេ ច សុគតីតិ សម្បរេតព្វេ ឥមំ
លោកំ ហិក្វា គន្ធព្វេ បរលោកេចិ តេសំ សុគតិយេវ។ អយំ បនេត្ថ បិណ្ឌាត្ថោ -
ខត្តិយា វា ហោន្តុ ព្រាហ្មណា វា វេស្សា វា សុទ្ធា វា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា

តិរច្ឆានគតាវា, យេ កេចិ សត្តា ដេជ្ជាបចិ តិកម្មេន សីលាទិគុណាសម្បជ្ជានំ
វយោវុទ្ធានំ អបចិ តិ ករោន្តិ, តេ ឥមស្មិញ្ច អត្តភារេ ដេជ្ជាបចិ តិការកាតិ
បសំសំ វណ្ណានំ ថោមនំ លភន្តិ, កាយស្ស ច ភេទា សគ្គេ និព្ពត្តន្តិ តិ។

អញ្ញស្មិន្ទិ បរស្មី។ អត្តា ន ហោតី តិ អញ្ញោ, បរោ។ សោ បនេត្ត ន យោ
កោចិ អធិប្បតោ, អថ ខោ គុដ្ឋានិយោ។ តេនាហា “កញ្ចំ គុដ្ឋានេ
អដ្ឋបត្វា” តិ។ បតិស្សតិ គុដ្ឋោ អាណំ សម្បជ្ជិតិ តិ បតិស្សោ, ន បតិស្សោ
អប្បតិស្សោ, បតិស្សយរហិតោ, គុបស្សយរហិតោ តិ អត្តោ។

សនេវកេតិ អវយវេនវិគ្គហោ សមុទាយោ សមាសត្តោ។
សនេវកគ្គហណោន បញ្ចកាមាវចនេវគ្គហណំ ចារិសេសញ្ញាយេន ឥតវេសំ
បទន្តវេហិ សង្កហិតត្តា។ សមាវកគ្គហណោន ធម្មកាមាវចនេវគ្គហណំ
បច្ឆាសត្តិញ្ញាយេន។ តត្ថ ហិ មារោ ជាតោ តន្តិវាសី ច ហោតិ។
សព្វហ្មកវចនេន ព្រហ្មកាយិកាទិព្រហ្មគ្គហណំ បច្ឆាសត្តិញ្ញាយេនេវ។
សស្សមណាព្រហ្មណិយា បជាយាតិ សាសនស្ស
បច្ឆតិកសមណាព្រហ្មណគ្គហណំ។ និទស្សនមត្តញ្ចេតំ អបច្ឆតិកានំ
អសមិតាពាហិតចាចានញ្ច សមណាព្រហ្មណានំ តេនេវ វចនេន គហិតត្តា។
កាមំ “សនេវកេ” តិ អាទិវិសេសនានំ វសេន សត្តវិសយោ លោកសន្មោតិ
វិញ្ញាយតិ តុល្យយោគវិសយត្តា តេសំ, “សលោមកោ សបក្ខកោ” តិ អាទីសុ
បន អតុល្យយោគេ អយំ សមាសោ លព្ពតី តិ ព្យភិចារទស្សនតោ
បជាគហណាន្តិ បជាវចនេន សត្តលោកគ្គហណំ។

នេវភាវសាមញ្ញេន មាវព្រហ្មសុ គហិតេសុបិ ឥតវេហិ តេសំ
លព្ពមានវិសេសទស្សនត្ថំ វិសុំ គហណាន្តិ ទស្សន្តោ “មារោ
នាមា” តិ អាទិមាហា។ មារោ ព្រហ្មានម្បិ វិចក្កកម្មាយ បហោតី តិ អាហ

“សព្វេស”ន្តិ។ ឧបរីតិ ឧបរិភាគេ។ ព្រហ្មាតិ ធនសសហស្សិព្រហ្មានំ សន្ធាយាហ។
តថា ចាហ “ធនសហិ អង្គលីហិ”តិអាទិ។ ឥធនិយនិកាយាធយោវិយ
ពាហិរកានម្បិ គន្ធនិកាយោ លព្ភតីតិ អាហ “ឯកនិកាយាទិវសេនា”តិ។
វត្ថុវិជ្ជាទីតិ អាទិ-សន្តេនវិជ្ជាជ្ជានានិ សង្កយ្ហន្តិ។ យថាសកំ កម្មកិលេសេហិ
បជាតត្តា និព្ភតត្តា បជា, សត្តនិកាយោ, តស្ស បជាយ។ សនេវមនុស្សយាតិ
វា ឥមិនា សម្មតិទេវគ្គហណំ តទវសិជ្ជមនុស្សលោកគ្គហណាញា ទដ្ឋព្ភំ។

ឯវំ ភាគសោ លោកំ គហេត្វា យោជនំ ធស្សេត្វា ឥនានិ អភាគសោ លោកំ
គហេត្វា យោជនំ ធស្សេត្តំ “អបិចេត្តា”តិអាទិ វុត្តំ។ លោកវសេន វុត្តានិ
“លោកីយន្តិ ឯត្ថ កម្មំ កម្មជលានី”តិ កត្វា។ បជាវសេន “ហេតុបច្ចយេហិ
បជាតា”តិ កត្វា។ សីលសម្បន្នតវន្តិ ឯត្ថ បរិបុណ្ណាសម្បន្នតា អធិប្បតា
“សម្បន្នំ សាលិកេនារ”ន្តិអាទិសុ (ជា. ១.១៤.១) វិយ។ តេនាហ “អធិកតវន្តិ
អត្ថោ”តិ។ បរិបុណ្ណាញិ អធិកតវន្តិ វុត្តំ អវហតិ។ ការណន្តិ យុត្តិ។ អត្ថន្តិ
អវិបរីតត្ថំ។ វុត្តិន្តិ អតិវុត្តិនិមិត្តំ។

ឥមិនា វចនេនាតិ ឥមស្មី សុត្តេ អនន្តរំ វុត្តវចនេន។ ន កេវលំ ឥមិនាវ,
សុត្តន្តរម្បិ អាទេត្វា បដិពាហិតញោតិ ធស្សេត្តោ “នមេ អាចរិយោ
អត្ថី”តិអាទិមាហ។ តត្ថ នមេ អាចរិយោ អត្ថីតិ លោកុត្តរធម្មេ មយ្ហំ អាចរិយោ
នាម នត្ថិ។ កិញ្ចាបិ លោកីយធម្មានម្បិ យាទិសោ លោកនាជស្ស អធិគមោ, ន
តាទិសោ អធិគមោ បរូបនេសោ អត្ថិ។ លោកុត្តរធម្មេ បនស្ស លេសោបិ នត្ថិ។
នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោតិ មយ្ហំ សីលាទីហិ គុណេហិ បដិនិធិក្ខតោ បុគ្គលោ នាម
នត្ថិ។ សវន្តិ ករណោ ឯតំ បច្ចត្តវចនន្តិ អាហ “សវន្តេនា”តិ, សវន្តិ វា
សវណហេតុ ចាតិ អត្ថោ។

យតោតិ ភុម្មត្ថេ តោសឆោតិ អាហ “យស្មី កាលេ”តិ។ រត្តិយោ ជានន្តិ តិ
រត្តញ្ញូ, អត្តនោ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ពហូ រត្តិយោ ជានន្តិ, ចិវបព្ពជិតាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ រត្តញ្ញូនំ មហន្តការោ រត្តញ្ញូមហន្តំ។ ភាវប្បធានោ ឯស និទ្ទេសោ។
“រត្តញ្ញូមហត្ថ”ន្តិ វា ចាថោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ថេរនវមជ្ឈីមាណំ វសេន
វិបុលការោ វេបុល្លមហន្តំ។ សិក្ខត្តយសង្កហិតស្ស សាសនព្រហ្មចរិយស្ស
ឈានាភិញ្ញាទិវសេន វិបុលការោ ព្រហ្មចរិយមហន្តំ។ វិសិដ្ឋស្ស
បច្ចយលាភស្ស វិបុលការោ លាភគ្គមហន្តំ។ ចតុត្ថិជេន មហាន្តេនាតិ ចតុត្ថិជេន
មហន្តការេន។ មហាបជាបតិយា ធុស្សយុគធានកាលេតិ ភគវតោ សង្ឃ
ការវស្ស ចាកជកាលធស្សនមត្តំ។ ន ហិ ភគវា តតោ បុព្វេ សង្ឃ
ការវវហិតោ វិហាសិ។

បឋមឧវេលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឧតិយឧវេលសុត្តវណ្ណានា

២២. ឧតិយេ ហុហុត្ថជាតិកេនាតិ សោ កិវ ទិដ្ឋមជ្ឈលិកោ មានវសេន
កោជវសេន ច “ហុហុ”ន្តិ ករោត្តោវិចរតិ, តស្មា ហុហុត្ថជាតិកោតិ វុច្ចតិ។
“ហុហុត្ថជាតិកោ”តិបិ បឋន្តិ, តេន សទ្ធិ អាគតាតិ អត្តោ។ ជរាជិណ្ហាតិ
ជរាយ ខណ្ឌាទន្តបលិតកេសាទិការំ អាចាទិតា។ វយោវុទ្ធាតិ អត្ថបច្ចដ្ឋានំ
វុទ្ធិមរិយាធម្មត្តា។ ជាតិមហាល្លកាតិ ឧបបត្តិយា មហាល្លកកាវេន
សមន្នាគតា។ មហត្ថំ លន្តិ គណ្ហាន្តិ មហាល្លកា, ជាតិយា មហាល្លកា, ន
វិភវាទិនាតិ ជាតិមហាល្លកា។ វយោអនុប្បត្តាតិ បច្ឆិមវយំ សម្បត្តា,
បច្ឆិមវយោ នាម វស្សសតស្ស បច្ឆិមោ តតិយោ ភាគោ។ ជិណ្ហាតិ វា
ចោរាណា, ចិវកាលប្បវត្តកុលន្ទយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុទ្ធាតិ
សីលាចារាទិគុណាវុទ្ធិយុត្តា។ មហាល្លកាតិ វិភវមហន្តតាយ សមន្នាគតា។

មហាទូនាតិ មហាកោតិ។ អទូគតាតិ មគ្គប្បដិបន្នា ព្រាហ្មណានំ
វតថវិយាធិមវិយាធំ អវីតិក្កម្ម ចរមាណា។ វយោអនុប្បត្តាតិ ជាតិវុទ្ធការំ
អន្តិមវយំ អនុប្បត្តា។ សុតំ នេតន្តិ ឯត្ថ សុតំ នោ ឯតន្តិ បទច្នេនោ។ នោតិ ច
ករណេត្ថ សាមិវេចនំ។ តេនាហា “អម្ពេហិ សុត”ន្តិ។

អកាលេតិ អយុត្តកាលេ។ អសភារំ វេទតីតិ យំ នត្ថិ, តំ វេទតិ។ អនត្ថំ
វេទតីតិ អការណានិស្សិតំ វេទតិ។ អការណានិស្សិតន្តិ ច និប្បលន្តិ អត្ថោ។
ជលញ្ចិ ការណានិស្សិតំ។ អការណានិស្សិតតា ច តទវិជាការវតោ អការណា
និស្សិតំ, និប្បលំ សម្ពន្ធពុត្ថំ ហោតិ។ អវិនយំ វេទតីតិ ន សំវរវិនយប្បដិសំយុត្តំ
វេទតិ, អត្ថនោ សុណាន្តស្ស ច ន សំវរវិនយាវហំ វេទតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ន បាទយេ
និធមតព្វយុត្តកន្តិ អហិតសំហិតត្តា ចិត្តំ អនុប្បវេសេត្វា និធមតុំ អយុត្តំ។
កថេតុំ អយុត្តកាលេនាតិ ធម្មំ កថេន្តេន យោ អត្ថោ យស្មី កាលេ វត្ថុញ្ចោ,
តតោ បុព្វេ បច្ឆា ច តស្ស អកាលោ, តស្មី អយុត្តកាលេ វត្ថោ។
អបទេសវហិតន្តិ សុត្តាបទេសវហិតំ។ សាបទេសំ សការណំ កត្វា ន
កថេតីតិ “ភគវតោ អសុកេ សុត្តេ ឯវំ វុត្ថ”ន្តិ ឯវំ សាបទេសំ ការណាសហិតំ
កត្វា ន កថេតិ។

បរិយន្តវហិតន្តិ បរិច្ឆេទវហិតំ, សុត្ថំ វា ជាតកំ វា និក្ខិបិត្វា តស្ស
អនុយោគំ ឧបមំ វា វត្ថុំ វា អាហារិត្វា យំ សុត្ថំ ជាតកំ វា និក្ខិបិតំ, តស្ស
សរីរក្ខតំ កថំ អនាមសិត្វា ពាហិរកថំយេវ កថេតិ, និក្ខិត្តំ និក្ខិត្តមត្តមេវ
ហោតិ, “សុត្ថំ នុ ខោ កថេតិ ជាតកំ នុ ខោ, នាស្ស អន្តំ វា កោដី វា បស្សមា”តិ
វត្ថុព្ពតំ អាបជ្ជតិ។ យថា វេជុក្ខសាខានំ គតគតជ្ជានេ ចារោហា ឱតវន្តិ,
ឱតិណ្ណោ-តិណ្ណាជ្ជានេ វិវុឌ្ឍិ អាបជ្ជិត្វា បុន វឌ្ឍន្តិយេវ, ឯវំ អឌ្ឍយោជនម្បិ
យោជនម្បិ គច្ឆតិយេវ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ បន មូលរុក្ខោ វិនស្សតិ,

អនុជាតទារោហមូលានិយេវ តិដ្ឋន្តិ, ឯវំ អយម្យំ និក្រោធខម្មកថិកោ នាម
ហោតិ។ និក្ខិតំ និក្ខិតមេវ កត្វា បស្សនេវ បរិហារន្តោ គច្ឆតិ។ យោ បន
ពហុម្យំ កណ្តោ “ឯតទត្ថមិទំ វុត្ថ”ន្តិ និក្ខិតសុត្តតោ អញ្ញម្យំ
អនុយោគបមាវត្ថុវសេន តទុបយោគីនំ អាហរិត្វា អាហរិត្វា ជាតាបេតុ
សក្កោតិ, តថាវុបស្ស ធម្មកថិកស្ស ពហុម្យំ កថេតុំ វុត្ថតិ។ ន
លោកិយលោកុត្តរអត្ថនិស្សិតន្តិ អត្ថនោ បរេសព្វា ន
លោកិយលោកុត្តរបរិតាវហំ។

បកដ្ឋានំ ឧក្កដានំ សីលាទិអត្ថានំ ពោធនតោ សភាវនិវត្តិវសេន ច
ពុទ្ធាទីហិ ភាសិតត្ថា បកដ្ឋានំ វចនប្បពន្ធនំ អាឡិទិ ចាឡិ, បរិយត្តិធម្មោ។
បុរិមស្ស អត្ថស្ស បន្តិមេន អត្ថេន អនុសន្ធនំ អនុសន្ធិ, អត្ថមុខេន បន
ចាឡិប្បទេសានម្យំ អនុសន្ធិ ហោតិយេវ។ ស្វាយំ អនុសន្ធិ
បុច្ឆានុសន្ធិអដ្ឋាសយានុសន្ធិយថានុសន្ធិអាទិវសេន ចតុត្ថេន, តំតំទេសនានំ
បន បុញ្ញបរចាឡិវសេន អនុសន្ធិវសេន បុញ្ញបរវសេនាតិ បច្ឆេកំ យោជេតត្ថំ។
ឧក្កហិតន្តិ ព្យញ្ញនសោ អត្ថសោ ច ឧទ្ធំ ឧទ្ធំ កហិតំ, បរិយាបុណានវសេន ចេវ
បរិបុច្ឆាវសេន ច បាធយេន កហិតន្តិ អត្ថោ។ វុត្ថុកុត្តនិស្សរណាត្តិកេហិ
សោតព្ពតោ សុតំ, បរិយត្តិធម្មោ។ តំ ធារេតីតិ សុតជរោ។ យោ ហិ សុតជរោ,
សុតំ តស្មី បតិដ្ឋិតំ ហោតិ សុប្បតិដ្ឋិតំ អរោគីកំ, តស្មា វុត្ថំ “សុតស្ស
អាធារក្ខតោ”តិ។ តេនាហ “យស្ស ហិ”តិអាទិ។ ឯកំ បទំ ឯកក្ខរម្យំ អវិនដ្ឋំ
ហុត្វា សន្និប័យតីតិ សន្និបយោ, សុតំ សន្និបយោ ឯតស្មីន្តិ សុតសន្និបយោ។
អដ្ឋោសាយាតិ អនុប្បវិសិត្វា។ តិដ្ឋតិ តិ ន សម្មស្សតិ។

បគុណាតិ វាចុក្កតា។ និច្ចលិកន្តិ អវិបរិវត្តំ។ សំសន្និទ្ធាតិ អញ្ញោហិ
សំសន្និទ្ធា។ សមនុក្កាហិត្វាតិ បរិបុច្ឆាវសេន អត្ថំ ឱកាហិត្វា។ បពន្ធស្ស

វិប្បដាការតោ គត្តាសោតសទិសំ។ “ភវត្តសោតសទិស”ន្តិ វា ចាថោ, អកិត្តិមំ
សុខប្បវត្តិតិ អត្តោ។ សុត្តកកេសស្ស សុត្តមត្តស្ស ច វចសា បរិចយោ ឥធន
នាធិប្បតោ, វគ្គាទិវសេន បន អធិប្បតោតិ អាហា “សុត្តទសក...បេ...
សដ្ឋាយិតា”តិ, “ទសសុត្តានិ គតានិ, ទសវគ្គានិ គតានិ”តិ អាទិនា សល្លក្ខេត្វា
វាចាយ សដ្ឋាយិតាតិ អត្តោ។ មនសា អនុ អនុ បេក្ខិតា ភាគសោ និដ្ឋាយិតា
ចិត្តិតា មនសានុបេក្ខិតា។ រូបគតំវិយ បញ្ញាយតីតិ រូបគតំវិយ ចក្ខុស្ស
វិភូតំ ហុត្វា បញ្ញាយតិ។ សុប្បជីវិទ្ធាតិ និដ្ឋជំ និគ្គម្ហំ កត្វា សុដ្ឋយាថាវតោ
បជីវិទ្ធា។

អធិកំ បេតោតិ អភិបេតោ, ឧបចារជ្ឈានចិត្តំ។ តស្ស បន អធិកតា
ចាកតិកកាមាវចរចិត្តហិ សុន្ទរតាយ, សា បដិបក្ខតោ សុទ្ធិយាតិ អាហា
“អភិក្កន្តំវិសុទ្ធិ ចិត្ត”ន្តិ។ អធិចិត្តន្តិ សមាធិមាហា។ សោបិ ឧបចារសមាធិ
ទដ្ឋញ្ញោ។ វិវេកជំ បីតិសុខំ, សមាធិជំ បីតិសុខំ, អបីតិជំ កាយសុខំ,
សតិចារិសុទ្ធិជំ ញ្ញាណសុខន្តិ ចតុត្ថិធម្មិ ឈានសុខំ បដិបក្ខតោ និក្ខន្តតំ
ឧបាទាយ នេក្ខម្មសុខន្តិ វុច្ចតីតិ អាហា “នេក្ខម្មសុខំវិន្ទតី”តិ។ ឥន្ទ្រិតិធិតក្ខណ
សមាបដ្ឋិតុំ សមត្តោតិ ឥមិនា តេសុ ឈានេសុ សមាបដ្ឋនវសីការមាហា។
និកាមលាភីតិ បន វចនតោ អាវដ្ឋនាធិដ្ឋានបច្ចវេក្ខណាវសិយោបិ វុត្តា ឯវាតិ
វេទិតញ្ញា។ សុខេនេវ បច្ចនិកធម្មេវិក្ខម្ភត្វាតិ ឯតេន តេសំ ឈានានំ
សុខប្បដិបទតំ ឱប្បាភិញ្ញតញ្ញា ទស្សេតិ។

វិបុលានន្តិ វេបុល្លំ ចាបិតានំ ឈានានំ។ វិបុលតា នាម សុភាវិតភាវេន
ចរតរប្បវត្តិយា, សា ច បរិប្បដានុរូចាវ ឥន្ទ្រិតញ្ញាតិ “វិបុលាន”ន្តិ វត្វា
“យថាបរិប្បទេន វុដ្ឋាតុំ សមត្តោតិ វុត្តំ ហោតី”តិ អាហា។ បរិប្បទកាលញ្ញា
អប្បត្វាវ វុដ្ឋហន្តោ អកសិរលាភី ន ហោតិ យាវទិច្ឆិតំ បវត្តេតុំ អសមត្តត្តា។

ឥតនិយមថាវត្ថុ សមាបជ្ជនាធិវសីភាវេ ព្យតិវេកវសេនវិភាវេតុំ “ឯកឆ្មោ
ហី” តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ លាភីយេវ ហោតីតិ ឥទំ បដិលទ្ធមត្តស្ស ឈានស្ស
វសេន វុត្ថំ។ តថាតិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតកូលោ។ ចារិបន្តិកេតិ វសីភាវស្ស
បច្ឆនិកធម្មេ។ ឈានាធិគមស្ស បន បច្ឆនិកធម្មា បគេវ វិក្ខម្ពីតា, អញ្ញាថា
ឈានាធិគមោ ឯវ ន សិយា។ កិច្ចេនវិក្ខម្ពេតីតិ កិច្ចេនវិសោធនតិ។
កាមាធិនវបច្ឆវេកូណាធិហិ កាមច្ឆន្ទាធិនំវិយ អញ្ញេសម្មិ
សមាធិចារិបន្តិកានំ ទូរសមុស្សារណំ ឥធវិក្ខម្ពនំវិសោធនញ្ញាតិ វេទិតព្ពំ។
នាឡិកយន្តន្តិ កាលមាននាឡិកយន្តមាហា។

អដ្ឋបិទសង្គហ្មោតិ ន សម្មាបលិហិតសង្គហ្មោ។ អភិញ្ញាចារិកូតិ សព្ពេសំ
លោកិយលោកុត្តរធម្មានំ អភិញ្ញាយ ចារំ គតោ, សព្ពធម្ម អភិវិសិដ្ឋាយ
អគ្គមគ្គបញ្ញាយ ជាធិត្វា ឋិតោតិ អត្តោ។ បរិញ្ញាចារិកូតិ បញ្ចន្នំ ខន្ធនំ
បរិញ្ញាយ ចារំ គតោ, បញ្ចក្ខន្ធម្ម បរិជាធិត្វា ឋិតោតិ អត្តោ។ ភាវនាចារិកូតិ
ចតុន្នំ មគ្គានំ ភាវនាយ ចារំ គតោ, ចត្តារោ មគ្គ ភាវេត្វា ឋិតោតិ អត្តោ។
បហានចារិកូតិ សព្ពកិលេសានំ បហានេន ចារំ គតោ, សព្ពកិលេសេ
បដហិត្វា ឋិតោតិ អត្តោ។ សច្ចិកិរិយាចារិកូតិ និរោធសច្ចិកិរិយាយ ចារំ
គតោ, និរោធំ សច្ចិកត្វា ឋិតោតិ អត្តោ។ សមាបត្តិចារិកូតិ សព្ពសមាបត្តិនំ
សមាបជ្ជនេន ចារំ គតោ, សព្ពា សមាបត្តិយោ សមាបជ្ជិត្វា ឋិតោតិ អត្តោ។
ព្រហ្មចរិយស្ស កេវលីតិ យំ ព្រហ្មចរិយស្ស កេវលំ សកលភាវោ, តេន
សមន្នាគតោ, សកលចតុមគ្គព្រហ្មចរិយវាសោតិ អត្តោ។ តេនាហ
“សកលព្រហ្មចរិយោ” តិ, បរិបុណ្ណមគ្គព្រហ្មចរិយោតិ អត្តោ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ទុតិយឧរុវេលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. លោកសុត្តន្តបិដក

២៣. តតិយេ លោកោតិ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន លោកោ។ អត្ថតោ បុរិមស្មី
អរិយសច្ចទ្ធីយំ, ឥធម បន ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ វេទិតព្ពំ។ តេនាហា “លោកោតិ
ទុក្ខសច្ច”ន្តិ។ វិសំយុត្តោតិ វិសំសង្ខារំ បដិពាទ្ធោ, សញ្ញេសំ សំយោជនានំ
សម្មាទេវ សមុច្ឆិន្ទត្តា តតោវិប្បមុត្តោតិ អត្ថោ។ លោកសមុទយោតិ
សុត្តន្តនយេន តណ្ហា, អភិធម្មនយេន បន អភិសង្ខារេហិ សទ្ធិ
ធិយឡកិលេសសហស្សំ។ លោកនិរោធាតិ និព្វានំ។ សច្ចិកតោតិ
អត្ថបច្ចុក្ខោ កតោ។ លោកនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ
សីលាទិក្ខន្ធក្ខយសង្កហោ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ សោ ហិ លោកនិរោធំ
និព្វានំ គច្ឆតិ អធិគច្ឆតិ, តទត្ថំ អរិយេហិ បដិបដ្ឋិយតិ ចាតិ
លោកនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ វុច្ឆតិ។

ឯត្តារតោ តថាទិ អភិសម្ពុទ្ធោ យាថាវតោ គតោតិ តថាគតោតិ
អយមត្ថោ ទស្សិតោ ហោតិ។ ចត្តារិ ហិ អរិយសច្ចានិ តថាទិ នាម។ យថាហា -

“ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ, តថាទិ អរិ តថាទិ អនញ្ញាថាទិ។ កតមាទិ ចត្តារិ?
ឥទំ ទុក្ខន្តិ, ភិក្ខុវេ, តថមេតំ អរិ តថមេតំ អនញ្ញាថមេត”ន្តិ (សំ. និ.
៥.១០៩០; បដិ. ម. ២.៨) វិគ្គារោ។

អបិច តថាយ គតោតិ តថាគតោ, គតោតិ ច អវគតោ អតីតោ បត្តោ
បដិបន្នោតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យស្មា ភគវា សកលលោកំ
តីរណាបរិញ្ញាយ តថាយ អរិបរិតាយ គតោ អវគតោ, តស្មា លោកោ
តថាគតោន អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ។ លោកសមុទយំ បហានបរិញ្ញាយ
តថាយ គតោ អតីតោតិ តថាគតោ។ លោកនិរោធំ សច្ចិកិរិយាយ តថាយ

គតោ បត្តោតិ តថាគតោ។ លោកនិរោធគាមិនី បដិបទំ តថំ អវិបរីតំ គតោ
បដិបន្នោតិ តថាគតោតិ។ ឯវំ ឥមិស្សា ចាឡិយា តថាគតភារីបនវសេន
អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

ឥតិ ភគវា ចតុសច្ចាភិសម្ពោធរសេន អត្តនោ តថាគតភារី បកាសេត្វា
ឥនានិ តត្ថ ទិដ្ឋាទិអភិសម្ពោធរសេនបិ តំ ទស្សេតុំ “យំ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិមាហា។
អដ្ឋកថាយំ បន “ចតុប្បា សច្ចេប្បា អត្តនោ ពុទ្ធភារី កថេត្វា” តិ វុត្ថំ, តំ
តថាគតសទ្ធពុទ្ធសទ្ធានំ អត្តតោ និដ្ឋានាករណាតំ ទស្សេតុំ វុត្ថំ។ តថា ចេវ ប្បា
ចាឡិ បរត្ថាតិ។ ទិដ្ឋន្តិ រូបាយតនំ ទដ្ឋព្ភតោ។ តេន យំ ទិដ្ឋំ យំ ទិស្សតិ, យំ
ទក្ខតិ, យំ សមវាយេ បស្សេយ្យ, តំ សព្វំ ទិដ្ឋន្តេវ គហិតំ កាលវិសេសស្ស
អនាមជ្ជភារីតោ យថា “ទុទ្ធ” តិ ទស្សេតិ។ សុតន្តិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។
សុតន្តិសទ្ធាយតនំ សោតព្ភតោ។ មុតន្តិសនិស្សយេ ឥន្ទ្រិយេ និស្សយំ មុញ្ញត្វា
ចាបុណ្ខត្វា គហេតព្ភំ។ តេនាហ “បត្វា គហេតព្ភតោ” តិ វិញ្ញាតន្តិ
វិជានិតព្ភំ។ តំ បន ទិដ្ឋាទិវិនិមុត្តំ វិញ្ញេយ្យន្តិ អាហ “សុខទុក្ខាទិ ធម្មារម្មណ” តិ។
បត្តន្តិ យថា តថា បត្វា ហត្ថគតំ, អធិគតន្តិ អត្តោ។ តេនាហ “បរិយេសិត្វា វា
អបរិយេសិត្វា វា” តិ។ បរិយេសិតន្តិ បត្តិយា អត្ថំ បរិយិដ្ឋំ។ តំ បន បត្ថំ វា សិយា
អប្បត្ថំ វា, ឧភយថាបិ បរិយេសិតមេវាតិ អាហ “បត្ថំ វា អប្បត្ថំ វា” តិ។
ទ្វយេនបិ ទ្វិប្បការម្បិ បត្ថំ ទ្វិប្បការម្បិ បរិយេសិតំ តេន តេន បការេន
តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធន្តិ ទស្សេតិ។ ចិត្តេន អនុសញ្ញិតន្តិ តេ បន អចាបេត្វា
ចិត្តេនេវ អនុ អនុ សញ្ញិតំ, វិបរិតក្កិតន្តិ អត្តោ។

បីតកន្តិអាទិទិ អាទិសទ្ធនេ លោហិតឌីនាតាទិសព្ភំ រូបារម្មណភាគំ
សន្តិណ្ណាតិ។ សុមនោតិ រាគវសេន លោភវសេន សទ្ធាទិវសេន វា សុមនោ។
ទុម្ពនោតិ ព្យាចាទិវតក្កវសេន វា វិហ័សាវិតក្កវសេន វា ទុម្ពនោ។ មជ្ឈត្តោតិ

អញ្ញាណវសេន, ញាណវសេន វា មជ្ឈត្តោ។ ឯស នយោ សព្វត្ថ។ តត្ថ
អាទិសទ្ធន សន្និសន្នោ, បណ្ណវសន្នោ, បត្តគន្ធា, បុប្ផគន្ធា, បុប្ផវសោ,
ជលវសោ, ឧបាទិន្នំ, អនុបាទិន្នំ, មជ្ឈត្តវេទនា កុសលកម្មំ អកុសលកម្មន្តិ
ឯវមាទិនំ សន្តិហោ ទដ្ឋញ្ញោ។ អប្បត្តន្តិ ញាណោ អសម្បត្តំ, អវិទិតន្តិ អត្តោ។
តេនាហ “ញាណោ អសច្ចិកត” ត្ថិ។ លោកេន គតន្តិ លោកេន ញាតំ។ តថេវ
គតត្តាតិ តថេវ ញាតត្តា អភិសម្ពុទ្ធត្តា, គតសទ្ធន ឯកត្តំ ពុទ្ធអត្តន្តិ អត្តោ។
គតិអត្តោ ហិ ធាតវោ ពុទ្ធអត្តា ភវន្តិ អក្ខវចន្តកា។

យញ្ច, ភិក្ខុវេ, វតី តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈតីតិ
យស្សញ្ញវិសាខបុណ្ណមាយ វត្ថិយំ តថាអគតត្តាទិអត្ថេន តថាគតោ ភកវា
ពោធិមណ្ឌោ អបរាជិតបល្លង្កេ និសិន្នោ តិណ្ណំ មារាទំ មត្តកំ មទ្ធិត្វា
ឧត្តរតរការតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អាសវក្ខយញ្ញាណោ សទ្ធិ
សព្វញ្ញតញ្ញាណំ អធិគច្ឆតិ។ យញ្ច វត្ថី អនុបាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា
បរិនិព្វាយតីតិ យស្សញ្ញវិសាខបុណ្ណមាយ វត្ថិយំ យេវ កុសិនារាយំ ឧបវត្ថនេ
មល្លានំ សាលវនេ យមកសាលានមន្តវេ អនុបាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា
បរិនិព្វាយតិ។ យំ ឯតស្មី អន្តវេតិ ឥមាសំ ទ្ធិន្នំ
សឧបាទិសេសអនុបាទិសេសនិព្វានធាតុនំ មជ្ឈេ
បញ្ចបត្តាលីសវស្សបរិមាណកាលេ បឋមពោធិយម្បិ មជ្ឈិមពោធិយម្បិ
បច្ឆិមពោធិយម្បិ យំ សុត្តគេយ្យាទិប្បភេទំ ធម្មំ ភាសតិ និទស្សនវសេន,
លបតិ ឧទ្ទិសនវសេន, និទ្ទិសតិ បរិនិទ្ទិសនវសេន។ សព្វំ តំ តថេវ ហោតីតិ តំ
ឯត្តន្តវេ ទេសិតំ សព្វំ សុត្តគេយ្យាទិនវដ្តំ ពុទ្ធវចនំ អត្តតោ ព្យញ្ញនតោ ច អន្ទំ
អនធិកំ សញ្ញាការបរិបុណ្ណំ រាគមទនិម្មទនំ ទោសមទនិម្មទនំ
មោហមទនិម្មទនំ, នត្ថិ តត្ថ វាលគ្គមត្តម្បិ អវក្ខលិតំ, ឯកមុទ្ធិកាយ លញ្ឆិតំ
វិយ ឯកាយ ធាន្ទិយា មិតំ វិយ ឯកតុលាយ តុលិតំ វិយ ច តំ តថេវ ហោតិ

យស្សត្ថាយ ភាសិតំ, ឯកន្តេនេវ តស្ស សាធនតោ, នោ អញ្ញថា, តស្មា តថំ
អរិតថំ អនញ្ញេយំ។ ឯតេន តថាវាទិតាយ តថាគតោតិ ទស្សេតិ។ គធអត្ថោ
អយំ គតសន្តោ ទ-ការស្ស ត-ការំ កត្វា, តស្មា តថំ គធនីតិ តថាគតោតិ
អត្ថោ។ អថ វា អាគទនំ អាគទោ, វេនន្តិ អត្ថោ។ តតោ អរិបរិតោ អាគទោ
អស្សតិ ទ-ការស្ស ត-ការំ កត្វា តថាគតោតិ ឯវមេត្ថ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា។

យថាវាទីតិ យេ ធម្មេ ភគវា “ឥមេ ធម្មា អកុសលា សាវជ្ជាវិញ្ញករហិតា
សមត្តា សមាទិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្ថន្តិ”តិ បរេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ វេទិតិ,
តេ ធម្មេ ឯកន្តេនេវ សយំ បហាសិ។ យេ បន ធម្មេ ភគវា - “ឥមេ ធម្មា កុសលា
អនវជ្ជាវិញ្ញប្បសត្តា សមត្តា សមាទិន្នា ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថន្តិ”តិ វេទិតិ,
តេ ធម្មេ ឯកន្តេនេវ សយំ ឧបសម្បជ្ឈវិហារតិ, តស្មា យថាវាទី ភគវា
តថាការីតិ វេទិតញ្ញា។ តថា សម្មនេវ សីលាទិបរិបូរណាវសេន
សម្មាបដិបទាយំ យថាការី ភគវា, តថេវ ធម្មទេសនាយ បរេសំ តត្ថ
បតិជ្ជាបនវសេន តថាវាទី។ ភគវតោ ហិ វាចាយ កាយោ អនុលោមេតិ,
កាយស្សបិ វាចា, តស្មា យថាវាទី តថាការី, យថាការី តថាវាទី ច ហោតិ។
ឯវក្ខតស្ស ច យថា វាចា, កាយោបិ តថា គតោ បរត្ថោ។ យថា ច កាយោ,
វាចាបិ តថា គតា បរត្ថាតិ អត្ថោ។

អភិក្ខុ អនភិក្ខុតោតិ ឧបរិ ភវត្តំ, ហេជ្ជា អរិចិន្ទរយំ បរិយន្តំ កត្វា តិរិយំ
អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ ភគវា សព្ពសត្តេ អភិក្ខុតិ សីលេនបិ
សមាទិនាបិ បញ្ញាយបិ វិមុត្តិយាបិ, ន តស្ស តុលា វា បមាណំ វា អត្ថិ។
អសមោ អសមសមោ អប្បដិមោ អប្បដិភាកោ អប្បដិបុគ្គលោ អតុលោ
អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ ធម្មរាជា ទេវទេវោ សក្កានំ អតិសក្កោ ព្រហ្មានំ
អតិព្រហ្មា, តតោ ឯវ អយំ ន កេនចិ អភិក្ខុតោ។ ទក្ខតីតិ សព្ពំ បស្សតិ។

វិសេសវចនិច្ឆាយបិ អភាវតោ អនវសេសវិសយោ ទសសន្តោ។ តេន យំ កិត្យា
នេយ្យំ នាម, សព្ពំ តំ ហត្ថតលេ អាមលកំ វិយ បស្សតីតិ ធិបេតិ។ អវិបរីតំ
អាសយាធិអវពោធនេ ហិត្វបសំហារាធិនា ច សត្តេ, ភាវញ្ញត្ថត្វបនយវសេន
សង្ខារេ, សញ្ញាការេន សុចិណ្ឌាវសិតាយ សមាបត្តិយោ, ចិត្តញ្ច វសេ វត្ថេតីតិ
វសវត្ថីតិ វេមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

វិសំយុត្តោតិ ចត្វហិ យោគេហិ វិសំយុត្តោ។ តេនាហ “ចតុន្នំ យោគានំ
បហានេន វិសំយុត្តោ” តិ។ តណ្ហាធិដ្ឋិឧបយេហិ វិវហិតោតិ សព្ពស្ម័យ្យ លោកេ
តណ្ហាធិដ្ឋិសង្ខារេហិ ឧបយេហិ វិវហិតោ។

អភិកវិត្វា បិតោតិ តត្ថិសយ កិលេសប្បហានេន អភិភុយ្យ អតិក្កមិត្វា
បិតោ។ ចត្តារោបិ គន្ថេ មោចេត្វា បិតោតិ សព្ពេ អភិជ្ឈកាយ គន្ថាធិកេ
សកសន្តានតោ មោចេត្វា បិតោ។ វេនេយ្យសន្តានេ វា អត្ថនោ
ទេសនាវិលាសេន តេសំ បមោចនោតិ សព្ពគន្ថប្បមោចនោ។ ដុដ្ឋស្ស បរមា
សន្តីតិ អស្ស អនេន ជីណាសវេន ពុទ្ធនេ បរមា សន្តិញ្ញាណដុសនេន ដុដ្ឋាតិ
វេមេត្ថ សម្ពុត្តោ វេទិតព្ពោ។ តេនាហ “ដុដ្ឋស្ស” តិអាធិ។ និព្វានេ កុតោចិ ភយំ
នត្ថីតិ កុតោចិ ភយំ ការណតោ និព្វានេ ភយំ នត្ថិ អសម្ព័ត្តភាវេន សព្ពសោ
ខេមត្តោ។ តេនាហ ភគវា - “ខេមញ្ច វោ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ ទេសេស្សមិ ខេមគាមិនិព្វា
បជិបទ” តិអាធិ (សំ. និ. ៤.៣៧៩-៤០៨)។ និព្វានប្បត្តស្ស វា កុតោចិ ភយំ នត្ថីតិ
និព្វានំ អកុតោភយន្តិ វេមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ, ន កុតោចិ ភយំ វត្ថុ វតស្មី
អធិគតេតិ អកុតោភយំ, និព្វានន្តិ វេមេត្ថ និព្វាចនញ្ច ទដ្ឋព្ពំ។

អនិយោ និទ្ទក្ខោ។ សព្ពកម្មក្ខយំ បត្តោតិ សព្ពេសំ កម្មានំ ខយំ
បរិយោសានំ អច្ចន្តការំ បត្តោ។ ឧបដិ សម្មនេវ ជ័យន្តិ វត្តាតិ ឧបដិសង្ខយោ,
និព្វានន្តិ អាហា “ឧបដិសង្ខយសង្ខារេ និព្វានេ” តិ។ ចក្កន្តិ ធម្មចក្កំ។ បវត្ថយីតិ

តេបរិវដ្តំ ធានសាការំ បរត្ថេសិ។ មហាន្តេហិ សីលាធិគុណេហិ សមន្នាគតត្តា
មហាន្តំ វិតសារទន្តិ ចតុវេសារជ្ជយោគេន វិតសារធំ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

លោកសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. កាឡកាវមសុត្តន្តវណ្ណនា

២៤. ចតុត្ថ ពាឡំ ខោ នេ បសំសសីតិ នេ សមណោ ពាឡំ កត្វា បសំសសី
វណ្ណាយសិ។ កីធិសំ សីលំ ឯតេសន្តិ កីសីលា។ កោ សមាចារោ ឯតេសន្តិ
កីសមាចារា។ គុណមគ្គសណ្ឋិតាតិ គុណគ្គសណ្ឋិតា។ ម-កាវោ
បទសន្ធិកវោ, អគ្គគុណោ បតិដ្ឋិតាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សន្តិទ្រិយា សន្តមាណសា,
“សន្តំ តេសំ គតំ វិត” ឆ្លបិ បឋន្តិ។ ឯកកិយាតិ ឯកកា, ចតុសុ ភីយាបថេសុ
ឯកកា ហុត្វា វិហារន្តិ អធិប្បាយោ។ តេនេវាហា “អនុតិយា” តិ។ តាធិសា
សមណា មមាតីតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្តោ អាធិអត្តោ។ តេន -

“កាយកម្មំ សុចំ នេសំ, វាចាកម្មំ អនាវិលំ;
មនោកម្មំ សុវិសុទ្ធី, តាធិសា សមណា មម។

“វិមលា សម្ពុត្តាភា, សុទ្ធា អន្តរពាហិរា;
បុណ្ណា សុទ្ធម្មិ ធម្មេហិ, តាធិសា សមណា មម។

“លាភេន ឧន្នតោ លោកោ, អលាភេន ច ឌីនតោ;
លាភាលាភេន ឯកជ្ជា, តាធិសា សមណា មម។

“យសេន ឧន្នតោ លោកោ, អយសេន ច ឌីនតោ;
យសាយសេន ឯកជ្ជា, តាធិសា សមណា មម។

“បសំសាយុន្ទតោ លោកោ, និដ្ឋាយបិ ច ឌីនតោ;
សមា និដ្ឋាបសំសាសុ, តាធិសា សមណា មម។

“សុខេន ឧន្ទតោ លោកោ, ទុក្ខេនបិ ច ឌីនតោ;
អកម្មា សុខទុក្ខេសុ, តាធិសា សមណា មម” តិ។ (ធម្ម. ប. អដ្ឋ. ២.៣០៣
ចូឡសុត្តន្ត) -

ឯវមាធិ សង្គណ្ហា តិ។

“ទូរេ សន្តោ” តិ អាធិកាថាយ អយមត្ថោ។ សន្តោ តិ វាគាធិនំ សន្តតាយ
ពុទ្ធាធម្មោ សន្តោ នាម, ឥធ បន បុព្វពុទ្ធសុ កតាធិការា ឧស្សន្ទកុសលមូលា
ភាវិតភាវនា សត្តា សន្តោ តិ អធិប្បតា។ បកាសន្តិ តិ ទូរេ បិតាបិ ពុទ្ធានំ
ញាណាបដំ អាគច្ឆន្តា ចាកជា ហោត្ថិ។ ហិមវន្តោ វា តិ យថា
តិ យោជនសហស្សវិត្តតោ បញ្ចយោជនសត្តព្ពេនា ចតុរាសី តិ យា
ក្ខេជសហស្សេហិ បដិមណ្ឌិតោ ហិមវន្តបព្ពតោ ទូរេ បិតានម្បិ អភិមុខេ បិតោ
វិយ បកាសតិ, ឯវំ បកាសន្តិ តិ អត្ថោ។ អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ តិ លាភគរុកា,
វិត្តិណ្ណាបរលោកា, អាមិសចក្ខុកា, ជីវិតកត្តាយ បព្ពជិតា, ពាលបុគ្គលា
អសន្តោ នាម។ តេ ឯត្ថ ពុទ្ធានំ ធខិណ្ឌាស្ស ជាណុមណ្ឌលស្ស សន្តិកេ
និសិដ្ឋាបិ ន ទិស្សន្តិ ន បញ្ញាយន្តិ។ រត្តិ ឱត្តាយថា សរាតិ រត្តិ
ចតុរង្គសមន្មាគតេ អន្ធការេ ឱត្តា សរាវិយ តថាវុបស្ស ឧបនិស្សយភូតស្ស
បុព្ពហេតុនោ អភារេន ន បញ្ញាយន្តិ តិ អត្ថោ។

ព្រហ្មទេយ្យន្តិ សេដ្ឋទេយ្យំ, យថា ទិន្នំ ន បុន គហេតព្ពំ ហោតិ និស្សដ្ឋំ
បរិច្ចត្តំ, ឯវំ ទិន្នន្តិ អត្ថោ។

ទិដ្ឋនំ មញ្ញតីតិ ឯត្ថ ទិដ្ឋន្តិ មំសចក្កនាបិ ទិដ្ឋំ, ទិព្ពចក្កនាបិ ទិដ្ឋំ,
រូបាយតនស្សតំ អធិវចនំ។ យញ្ញា ចក្កទ្វយេន កតទស្សនកិរិយាសមាបនំ,
យំ ចក្កទ្វយំ បស្សតិ អបស្សិ បស្សិស្សតិ, សមវាយេ បស្សយ្យ, តំ សត្វំ
កាលវិសេសវចនិច្ឆាយ អភាវតោ “ទិដ្ឋ”ន្តេវ វុត្ថំ យថា “ទុទ្ធ”ន្តិ។ តេនេវាហ
“ទិដ្ឋរូបាយតន”ន្តិ។ ឯវរូបាទិ ហិ វចនានិ តិ “ទិដ្ឋព្វំ សោតព្វ”ន្តិអាទិនិ។

លាភេបិ តាធិ, អលាភេបិ តាធិតិ យថា អលាភកាលេ លាភស្ស
លទ្ធកាលេបិ តថេវាតិ តាធិសោ។ យសេបីតិ យសេ សតិបិ
មហាបរិវារកាលេបិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

កាឡ ការាមសុត្តវណ្ណាន ទិដ្ឋតា។

៥. ព្រហ្មចរិយសុត្តវណ្ណាន

២៥. បញ្ចមេ នយិទន្តិ ឯត្ថ ន-តតិ បដិសេធេ និចាតោ, តស្ស “វុស្សតី”តិ
ឥមិនា សម្ពន្ធា “ន វុស្សតី”តិ, យ-កាវោ បទសន្និករោ។ ឥទំ-សន្នោ
“ឯកមិទាហំ, ភិក្ខុវេ, សមយំ ឧក្កជ្ជាយំ វិហារមិ សុភគវនេ
សាលរាជមូលេ”តិអាទីសុ (ធី. និ. ២.៨០; ម. និ. ១.៥០១) និចាតមត្តំ, “ឥទំ ខោ តំ,
ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តកំ សីលមត្តក”ន្តិអាទីសុ (ធី. និ. ១.២៧) យថាវុត្ថុ
អាសន្នបច្ចក្ខេ អាគតោ។

“ឥទញ្ញា តំ ជេតវនំ, ឥសិសង្ឃនិសេវិតំ;
អាវុត្ថំ ធម្មរាជេន, បីតិសញ្ញាននំ មមា”តិ។ (ម. និ. ៣.៣៨៧-៣៨៨; សំ. និ.
១.២៨, ១០១) -

អាទីសុ វក្ខមាទេ អាសន្នបច្ចក្ខេ។ ឥធាបិ វក្ខមាទេយេវ អាសន្នបច្ចក្ខេ ទិដ្ឋញ្ញា។

ព្រាហ្មចរិយ-សន្តោ -

“កើតេ វតំ កើ បន ព្រាហ្មចរិយំ,
កិស្ស សុចិណ្ឌាស្ស អយំ វិចាកោ;
ឥទ្ធិ ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ,
ឥនញ្ច តេ នាគ មហាវិមានំ។

“អហញ្ច ភរិយា ច មនុស្សលោកេ,
សន្ធា ឧភោ ទានបតី អហុម្ហា;
ឱចានភូតំ មេ យំ តទាសិ,
សន្តប្បិតា សមណព្រាហ្មណា ច។

“តំ មេ វតំ តំ បន ព្រាហ្មចរិយំ,
តស្ស សុចិណ្ឌាស្ស អយំ វិចាកោ;
ឥទ្ធិ ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ,
ឥនញ្ច មេ វីរ មហាវិមាន”ន្តិ។ -

ឥមស្មី បុណ្ណកជាតកេ (ជា. ២.២២.១៥៩៥) ទានេ អាគតោ។

“កេន ចាលិ កាមទទោ, កេន ចាលិ មធុស្សវោ;
កេន តេ ព្រាហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ ចាលិម្ហំ ឥជ្ឈតី”តិ។ -

ឥមស្មី អង្គរបេតវត្ថុស្មី (បេ. វ. ២៧៥, ២៧៧) វេយ្យាវច្ឆេ។

“ឃំ ខោ តំ, ភិក្ខុវេ, តិត្តិវិយំ នាម ព្រាហ្មចរិយំ អហោសី”តិ ឥមស្មី
តិត្តិវជាតកេ (ចូឡវ. ៣១១) បញ្ចសិក្ខាបទសីលេ។

“តំ ខោ បន មេ, បញ្ចសិខ, ព្រហ្មចរិយំ នេវ និព្វិនាយ នវិរាគាយ...មេ....
យារនេវ ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា” តិ ឥមស្មី មហាកោវិន្ទសុត្ត (ធី. និ. ២.៣២៩)
ព្រហ្មវិហារេ។

“បរេ អព្រហ្មចារី ភវិស្សន្តិ, មយមេត្ថ ព្រហ្មចារី ភវិស្សមា” តិ ឥមស្មី
សល្លេខសុត្ត (ម. និ. ១.៨៣) មេដុនវិរតិយំ។

“មយញ្ច ភវិយា នាតិក្កមាម,
អម្ពេ ច ភវិយា នាតិក្កមន្តិ;
អញ្ញាត្រ តាហិ ព្រហ្មចរិយំ ចរាម,
តស្មា ហិ អម្ពំ ធម្មា វា ន មីយរេ” តិ។ -

ឥមស្មី មហាធម្មចាលជាតកេ (ជា. ១.១០.៩៧) សទានសន្តោសេ។

“អភិជាតាមិ ខោ បនាហំ, សារិបុត្ត, ចតុរដ្ឋសមន្មាគតំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតា,
តបស្សី សុទំ ហោមី” តិ លោមហំសសុត្ត (ម. និ. ១.១៥៥) វិរិយេ។

“ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបដ្ឋតិ;
មជ្ឈិមេន ច នេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុដ្ឋតិ” តិ។ -

និមិជាតកេ (ជា. ២.២២.២២៩) អត្ថធមនវសេន កតេ អដ្ឋង្គិកេ ឧទោសថេ។

“ឥទំ ខោ បន មេ, បញ្ចសិខ, ព្រហ្មចរិយំ ឯកន្តនិព្វិនាយ វិរាគាយ...មេ....
អយមេវ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ” តិ មហាកោវិន្ទសុត្តយេវ (ធី. និ. ២.៣២៩)
អរិយមគ្គេ។

“តយិទំ ព្រាហ្មចរិយំ ឥន្ទព្រោវ ជីតញ្ចវិត្តាវកំ ពាហុជញ្ញំ បុរុកូតំ យាវ
នេវមនុស្សហិ សុប្បកាសិត” ឆ្លើយ ចាសាធិកសុត្ត (ធិ. និ. ៣.១៧៤)
សិក្ខត្តយសង្កហិតេ សកលស្មី សាសនេ។ ឥធាបិ អរិយមគ្គេ សាសនេ ច
វត្ថុតិ។

វុស្សតីតិ វុស្សិយតិ, ចរិយតីតិ អត្តោ។ ជនកុហនត្ថន្តិ “អហោ អយ្យោ
សីលវា វត្ថុសម្បជ្ជោ អប្បជ្ជោ សន្តជ្ជោ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ” តិអាធិនា
ជនស្ស សត្តលោកស្ស វិម្លាបនត្ថំ។ កេចិ បន “កុហនត្ថន្តិ ចាបិច្ឆស្ស
ឥច្ឆាបកតស្ស សតោ
សាមន្តជប្បនសីយាបថនិស្សិតបច្ឆយបដិសេវនសម្ព័ន្ធតេន តិវិជេន
កុហនវត្ថុនា កុហកភាវេន ជនស្ស វិម្លាបនត្ថ” ឆ្លើយ វនន្តិ។ ឥធាបិ អយមេវត្តោ
ធស្សិតោ។ តេនេវាហ “តីហិ កុហនវត្ថុហិ ជនស្ស កុហនត្ថាយា” តិ, ជនស្ស
វិម្លាបនត្ថាយាតិ អត្តោ។ ជនលាបនត្ថន្តិ “ឯវុបស្ស នាម អយ្យស្ស ទិន្នំ
មហាប្បលំ ភវិស្សតី” តិ បសន្ធិចិត្តហិ “កេនត្តោ, កី អាហរីយតូ” តិ វនាបនត្ថំ។
“ជនលាបនត្ថ” ឆ្លើយ បឋន្តិ, តស្ស ចាបិច្ឆស្ស សតោ បច្ឆយត្ថំ
បរិកថោកាសាធិវសេនលាបនកាវេន ឧបលាបកកាវេន ជនស្ស លាបនត្ថន្តិ
អត្តោ។ តេនេវាហ “ន ជនលាបនត្ថន្តិ ន ជនស្ស ឧបលាបនត្ថ” ឆ្លើយ។

ន ឥតិវាធម្មមោក្ខានិសំសត្ថន្តិ ឯត្ថ “ន
លាភសក្ការសីលោកានិសំសត្ថ” ឆ្លើយ បឋន្តិ។ តត្ថ ហ្វាយ “អាគម្ពេយ្យ ចេ,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ‘លាភី អស្សំ
ចីវរិបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ឆយភេសជ្ជបរិក្ខារាន’ ឆ្លើយ, សីលេស្សវស្ស
បរិបូរការី” តិ (ម. និ. ១.៦៥) សីលានិសំសកាវេន វុត្តោ ចតុបច្ឆយលាភោ ច។
ចតុន្នំ បច្ឆយានំ សក្កច្ឆនានសម្ព័ន្ធតោ អាធនពហុមាណគរុករណសម្ព័ន្ធតោ ច

សក្ការោ, យោ ច “សីលសម្បជ្ជោ ពហុស្សតោ សុតិចរោ អារទ្ធវីរិយោ” តិអាទិនា
នយេន ឧត្តច្ឆនកថុតិយោសសម្ពាតោ សីលោកោ ព្រហ្មចរិយំ វសន្តានំ
ទិដ្ឋធម្មិកោ អាទិសំសោ, តទត្ថន្តិ អត្តោ។ កេចិ បន

“លាភសក្ការសីលោកានិសំសត្ថន្តិ ចាបិច្ឆស្ស វសតោ លាភាទិគរុតាយ
លាភសក្ការសីលោកសម្ពាតស្ស អាទិសំសស្ស ឧទយស្ស និច្ឆាទនត្ថ” ន្តិ
វេមត្ថំ វទន្តិ។

ន ឥតិ មំ ជនោ ជាតាត្ថតិ វេ ព្រហ្មចរិយវាសេ សតិ “សីលវា
កល្យាណធម្មោ” តិអាទិនា មំ លោកោ ជាតាត្ថ សម្ពាវេត្ថតិ អត្តនោ
សន្តគុណាវសេន សម្ពាវនត្ថម្បិ ន ឥទំ ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។ កេចិ
បន “ចាបិច្ឆស្ស វសតោ អសន្តគុណសម្ពាវនាធិប្បាយេន ‘ឥតិ វេ គុណោតិ មំ
លោកោ ជាតាត្ថ’ តិ ន ឥទំ ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតី” តិ វេមត្ថ អត្ថំ វទន្តិ។ សព្ពត្តាបិ
បនេត្ថ បុរិមោ បុរិមាយេវ អត្ថវិកប្បោ សុន្ទរតរោ។

អថ ខោតិ ឯត្ថ អថាតិ អញ្ញត្ថេ និចាតោ, ខោតិ អវធារណោ។ តេន
កុហនាទិតោ អញ្ញទត្ថំយេវ ឥទំ, ភិក្ខុវេ, ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតីតិ ទស្សេតិ។
ឥនានិ តំ បយោជនំ ទស្សេន្តោ “សំវរត្ថំ បហានត្ថ” ន្តិ អាហា។ តត្ថ បញ្ចវិដោ
សំវរោ - ចាតិមោក្ខសំវរោ, សតិសំវរោ, ញាណសំវរោ, ឧទ្ទិសំវរោ,
វីរិយសំវរោតិ។ “ឥតិ ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ
សមុបេតោ” តិអាទិនា (វិភ. ៥០១) នយេន អាគតោ អយំ ចាតិមោក្ខសំវរោ,
សីលសំវរោតិបិ វុច្ចតិ។ “រក្ខតិ ចក្កុដ្ឋិយំ, ចក្កុដ្ឋិយេ សំវរំ អាបជ្ជតី” តិ (ម. និ.
១.២៩៥; សំ. និ. ៤.២៣៩; អ. និ. ៣.១៦) អាគតោ អយំ សតិសំវរោ។

“យានិ សោតានិ លោកស្មី, សតិ តេសំ និវារណំ;

សោតានំ សំវរំ ព្រមិ, បញ្ញាយេតេ បិដិយេវ"តិ។ (សុ. និ. ១០៤១; ចូឡនិ.
អធិតមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ៤; នេត្តិ. ៤.១១, ៤៥) -

អាគតោ អយំ ញ្ញាណសំវរោ។ "ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហាស្ស"តិអាទិនា (ម.
និ. ១.២៤; អ. និ. ៤.១១៤; ៦.៥៨) នយេន អាគតោ អយំ ខន្តិសំវរោ។

"ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតី"តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៦; អ. និ. ៤.១១៤;
៦.៥៨) នយេន អាគតោ អយំ វិរិយសំវរោ។

អត្ថតោ បន ចាណាតិចាតាធិនំ បដហនវសេន វត្ថប្បជីវត្តានំ
បូរណាវសេន ច បវត្តា ចេតនា ចេវវិរតិ ច។ សន្នេហតោ សញ្ញោ
កាយវេសីសំយមោ, វិត្តារតោ សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ អវីតិក្កមោ សីលសំវរោ។
សតិ វេ សតិសំវរោ, សតិប្បធានា វា កុសលា ខន្ធា។ ញ្ញាណមេវ
ញ្ញាណសំវរោ។ អធិវាសនវសេន អនោសោ, អនោសប្បធានា វា តថាបវត្តា
កុសលា ខន្ធា ខន្តិសំវរោ, បញ្ញាតិ វេកេ។ កាមវិតក្កាធិនំ អភិកវនវសេន បវត្តំ
វិរិយមេវ វិរិយសំវរោ។ តេសុ បឋមោ កាយទុច្ឆរិតាធិសុ ទុស្សីលស្ស
សំវរណតោ សំវរោ, ទុតិយោ មុជ្ឈស្សន្ធស្ស, តតិយោ អញ្ញាណស្ស, ចតុត្ថោ
អក្ខន្ធិយា, បញ្ចមោ កោសជ្ឈស្ស សំវរណតោ បិទហនតោ សំវរោតិ
វេទិតញ្ញោ។ វេមេតស្ស សំវរស្ស អត្ថាយ សំវរត្ថំ សំវរនិច្ឆាទនត្ថន្តិ អត្ថោ។

តីហិ បហានេហិតិ តទន្តិវិត្តម្ពនសមុច្ឆេទសម្ពាតេហិ តីហិ បហានេហិ។
បញ្ចវិធម្មហានម្មិ ឥធនំ វត្ថំ វត្ថុតិយេវ។ បញ្ចវិធម្មិ បហានំ
តទន្តិវិត្តម្ពនសមុច្ឆេទប្បជីប្បស្សន្ធិនិស្សរណាវសេន។ តត្ថ យំ ធិចាលោកេនេវ
តមស្ស បដិបក្ខភាវតោ អលោកាធិហិ លោកាធិកស្ស
នាមរូបបរិច្ឆេទាធិវិបស្សនាញ្ញាណេហិ តស្ស តស្ស អនត្ថស្ស បហានំ,

សេយ្យដ៏ធំ - បរិច្ឆាគេន លោកាធិមលស្ស, សីលេន
ចាណាតិចាតាធិធុស្សីល្យស្ស, សទ្ធាធិហិ អស្សទ្ធិយាធិកស្ស,
នាមរូបវវត្ថានេន សក្កាយទិដ្ឋិយា, បច្ចយបរិគ្គហេន អហេតុវិសមហេតុទិដ្ឋនំ,
តស្សេវ អបរភាគេន កម្ពុវិវាទេន កម៌កម៌ការស្ស, កលាបសម្មសនេន
អហំមមាតិ កាហស្ស, មគ្គាមគ្គវវត្ថានេន អមគ្គេ មគ្គសញ្ញាយ,
ឧទយទស្សនេន ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា, វយទស្សនេន សស្សតទិដ្ឋិយា, ភយទស្សនេន
សភយេ អភយសញ្ញាយ, អាទីនវទស្សនេន អស្សាទសញ្ញាយ,
និព្វិនានុបស្សនេន អភិវតិសញ្ញាយ, មុច្ឆិតុកម្មតាញាណេន
អមុច្ឆិតុកម្មតាយ, ឧបេក្ខាញាណេន អនុបេក្ខាយ, អនុលោមេន ធម្មដ្ឋិតិយំ
និព្វានេ ច បដិលោមការស្ស, កោត្រគុណា សម្ពារនិមិត្តក្លាហស្ស បហានំ, ឯតំ
តទង្គប្បហានំ នាម។

យំ បន ឧបចារប្បនាគេនេន សមាធិនា បវត្តិការិវរណាតោ
យជប្បហារេនេវ ឧទកបិដ្ឋេ សេវាលស្ស, តេសំ តេសំ នីវរណាធិធម្មានំ
បហានំ, ឯតំ វិក្ខម្ពនប្បហានំ នាម។ យំ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ ភាវិតត្ថា
តំតំមគ្គវតោ អត្ថនោ សន្តានេ “ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយា” តិអាទិនា (ធរ. ស.
២៧៧; វិភ. ៦២៨) នយេន វុត្តស្ស សមុទយបក្ខិយស្ស កិលេសគហណាស្ស
អច្ចន្តំ អប្បវត្តិការេន សមុច្ឆិន្តនំ, ឯតំ សមុច្ឆេទប្បហានំ នាម។ យំ បន
ជលក្ខណោ បដិប្បស្សន្ធត្ថំ កិលេសានំ, ឯតំ បដិប្បស្សន្ធិប្បហានំ នាម។ យំ
សព្ពសម្ពុតនិស្សជត្តា បហានសព្ពសម្ពុតំ និព្វានំ, ឯតំ និស្សរណប្បហានំ នាម។
តស្ស បញ្ញាវិធស្សបិ តថា តថា រាគាធិកិលេសានំ បដិនិស្សន្ននដ្ឋេន
សមតិក្កមនដ្ឋេន វា បហានស្ស អត្ថាយ, បហានសាធនត្ថន្តិ ឯវមេត្ត អត្ថោ
ទដ្ឋព្រោ។

តត្ថ សំវេន កិលេសានំ ចិត្តសន្តានេ បវេសនិវារណំ បហានេន ច
បវេសនិវារណាមេវ សមុគ្គាតោ ចាតិ វេទន្តិ។ ឧកយេនបិ បន យថាវហំ ឧកយំ
សម្បជ្ជតីតិ ទដ្ឋព្ភំ។ សីលាទិធម្មា ឯវ ហិ សំវេនាតោ សំវរំ, បដហានតោ
បហានន្តិ។

អនិច្ចតិហន្តិ ព្យាបិយោ វុច្ឆន្តិ ឧបទ្ធកា ទិដ្ឋជម្មិកា សម្បរាយិកា ច។ ព្យាបិយោ
ហន្តិច្ចតិ ព្យាបិហំ, អនុ ព្យាបិហន្តិ អនិច្ចតិហំ, សាសនព្រហ្មចរិយំ
មគ្គព្រហ្មចរិយញ្ច។ អថ វា ព្យាបិហិ អនេត្ថហិ សទ្ធិ ហានន្តិ កច្ឆន្តិ បវត្តន្តិច្ចតិ
ព្យាបិហា, តណ្ហាទិឧបក្កិលេសា។ នត្ថ ឯត្ថ ព្យាបិហាតិ អនិច្ចតិហំ។ ព្យាបិហា វា
យថាវុត្តនត្តន តិច្ចិយសមយា, តប្បដិបក្ខតោ ឥទំ អនិច្ចតិហំ។ “អនិច្ចតិហ”ន្តិបិ
ចាហោ។ តស្សត្ថោ - “ឥតិហាយ”ន្តិ ធម្មេសុ អនេកំសក្កាហការតោ វិចិកិច្ឆា
ឥតិហំ នាម, សម្មាសម្ពុទ្ធប្បវេទិតត្តា យថានុសិដ្ឋំ បដិបទ្ធគ្រានំ
និក្ខន្ធការសាធនតោ ច នត្ថ ឯត្ថ ឥតិហន្តិ អនិច្ចតិហំ, អបរបត្តិយន្តិ អត្ថោ។
វុត្តញ្ចេតំ “បច្ឆត្ថំ វេទិតញ្ចាវិញ្ញាហិ”តិ, “អតក្ការចរោ”តិ (ជី. និ. ២.៦៧; ម. និ.
១.២៨០; ២.៣៣៧; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៧-៨) ច។ គាថាពន្ធសុខត្ថំ បន
“អនិច្ចតិហ”ន្តិ ធីយំ កត្វា បឋន្តិ។ បច្ឆិមំ បនេត្ថ អត្ថវិកប្បំ ទស្សេតុំ
“ឥតិហបរិវដ្ឋិត”ន្តិអាទិ វុត្តំ។

និព្វានសម្ពាទំ ឌីកដំ បតិដ្ឋំ ចារំ កច្ឆតីតិ និព្វានោគធាតុមិ, វិមុត្តិវសត្តា
ឯកន្តេនេវ និព្វានសម្បាបកោតិ អត្ថោ, តំ និព្វានោគធាតុមិនំ ព្រហ្មចរិយំ។
និព្វានោគធាតុ វា អរិយមគ្គោ វុច្ឆតិ តេន វិទា និព្វានាវគាហណាស្ស
អសម្ពុតោ តស្ស ច និព្វានំ អនាលម្ពិត្វា អប្បវត្តនតោ, តញ្ចេតំ
ឯកន្តសម្បាទនេន កច្ឆតីតិ និព្វានោគធាតុមិ។ អថ វា និព្វានោគធាតុមិន្តិ
និព្វានស្ស អន្តោគាមិនំ។ មគ្គព្រហ្មចរិយញ្ច និព្វានំ អារម្មណំ កវិត្វា តស្ស

អន្តោ ឯវ បវត្តតីតិ។ ឥមមេវ ច អត្ថវិកប្បំ ទស្សេតុំ “និព្វានស្ស
អន្តោកាមិន”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ សោតិ យោ សោ សមតីស ចារមិយោ បូរេត្វា
សព្ពកិលេសេ ភព្វិក្ខា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ, សោ ភគវា
អទេសយិ ទេសេសិ។ មហាន្តេហីតិ មហាអាតុមេហិ ឧទ្យានជ្ឈាសយេហិ។ មហាន្តំ
និព្វានំ, មហាន្តេ វា សីលក្ខន្ធាទិកេ ឯសន្តិ គវេសន្តីតិ មហេសិនោ, ពុទ្ធាទយោ
អរិយា។ តេហិ អនុយាតោ បដិបន្នោ។

យថា ពុទ្ធន ទេសិតន្តិ យថា អភិញ្ញេយ្យទិកាវេន សម្មាសម្ពុទ្ធន មយា
ទេសិតំ, ឯវំ យេ ឯតំ មគ្គព្រហ្មចរិយំ តទត្ថំ សាសនព្រហ្មចរិយញ្ច បដិបជ្ឈន្តិ។
តេ ទិដ្ឋជម្នកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ យថាវហំ អនុសាសន្តស្ស សត្ត មយ្ហំ
សាសនការិនោ ឱវាទប្បដិករា សកលស្ស វដ្តទុក្ខស្ស អន្តំ បរិយន្តំ អប្បវត្តិ
ករិស្សន្តិ, ទុក្ខស្ស វា អន្តំ និព្វានំ សន្និករិស្សន្តីតិ។

ព្រហ្មចរិយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៦. កុហសុត្តវណ្ណាន

២៦. ធរដ្ឋ កុហកាតិ សាមន្តជប្បនាទិនា កុហនវត្តនា កុហកា,
អសន្តគុណសម្ភារនិច្ឆាយ កោហញ្ញំ កត្វា បរេសំ វិទ្ធិសកាតិ អត្តោ។ ថន្ធាតិ
“កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្មិ វុត្តោ សមាទោ អភិសន្នតិ
កុប្បតិ ព្យាបន្នតិ បតិភ្លឹយតី”តិ (អ. និ. ៣.២៥, ២៧) ឯវំ វុត្តេន កោធនេ ច,
“ទុព្ពចោ ហោតិ ទោវចស្សករណេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ អក្ខមោ
អប្បទក្ខិណាគ្គាហី អនុសាសនិ”ន្តិ (ម. និ. ១.១៨១; ចារា. ៤២៦)។ ឯវំ វុត្តេន
ទោវចស្សេន ច, “ជាតិមទោ, គោត្តមទោ, លាភមទោ, អាហេគ្យមទោ,
យោព្ពនមទោ, ជីវិតមទោ”តិ (វិភ. ៨៣២) ឯវំ វុត្តជាតិមទាទិភេទេន មាទេន ច

គរុកោតព្ពេសុ គរុសុបិ និបច្ចការំ អកត្វា អយោសលាកំ គិលីត្វា បិតាវិយ
អនោនតា ហុត្វា វិចរណាកា។ តេនាហ “កោធន ចា” តិអាធិ។

ឧបលាបកាតិ មិច្ឆាជីវសេន កុលសង្គណ្ឌាកា។ លថាតិ បច្ចយត្ថំ
បយុត្តវាចាវសេន និប្បសិកតាវសេន លបកាតិ អត្ថោ។ សិទ្ធីន្តិ សិទ្ធារំ។ តញ្ចិ
កុសលស្សវិជ្ជនតោ សុដ្ឋ អាសេវិតតាយ សីសេ បរិក្ខត្ថំ សុនិព្ពត្ថំ វិសាលំ
វិយ ជិវត្តា ច សិទ្ធីវិយាតិ សិទ្ធី, នាគរិកការសម្ពាតស្ស កិលេសសិទ្ធីស្សេតំ
នាមំ។ សិទ្ធារកាវោ សិទ្ធារតា, សិទ្ធារករណកអាកាវោ វា។ ចាតុរកាវោ
ចាតុរតា។ តថា ចាតុរិយំ។ បរិក្ខតកាវោ បរិក្ខតតា, បរិខណ្ឌិត្វា បរិក្ខតស្សេតុ
ធន្ហសិទ្ធារស្សេតុ នាមំ។ ឥតរំ តស្សេតុ វេរចនំ។ វរំ សព្វេហិ វារេហិ
កិលេសសិទ្ធារតាវ កថិតា។

ឧត្តតនធិតិ នធិសទិសំ តុច្ឆមាណំ ឧត្តិបិត្វា វិចរណាកា។ តេនាហ
“តុច្ឆមាណំ ឧត្តិបិត្វា បិតា” តិ។ យស្មា តេ កុហនាធិយោគតោ ន សម្មាបដិបដ្ឋា,
តស្មា “មម សន្តកា ន ហោន្តិ” តិ វុត្ថំ។ អបគតាតិ យធិបិ តេ មម សាសនេ
បព្ពជិតា, យថានុសិទ្ធិំ បន អប្បដិបដ្ឋនតោ អបគតា វរំ ឥមស្មា ធម្មវិនយា,
ឥតោ តេ សុវិទូរេ បិតាតិ ធស្សេតិ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“នកញ្ច ទូរេ បជីវី ច ទូរេ,
ចារំ សមុទ្ទស្ស តទាហុ ទូរេ;
តតោ ហវេ ទូរតរំ វធិន្តិ,
សតញ្ច ធម្មោ អសតញ្ច រាជា” តិ។ (ជា. ២.២១.៤១៤);

សព្ពត្ថ បត្ថជតាយ វេបុល្លំ ចាបុណ្ណិតិ សព្ពត្ថ បត្ថជកាវេន
សីលាធិធម្មក្ខន្ធចារិប្បវិយា វេបុល្លំ ចាបុណ្ណិតិ។

កុហសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សន្តជ្ជសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ និទ្ទោសានីតិ អវជ្ជេហិតានិ អាគមនសុទ្ធិតោ

កាយមណ្ឌានាទិកិលេសវត្ថុភាវកាវតោ ច។ តត្ថ សុលភតាយ
បរិយេសនទុក្ខស្ស អភារោ ទស្សិតោ, អប្បតាយ បរិហារណទុក្ខស្សបិ
អភារោ ទស្សិតោ, អនវជ្ជតាយ អគរហិតព្ពតាយ ភិក្ខុសារុប្បភារោ ទស្សិតោ
ហោតិ។ អប្បតាយ វា បរិត្តាសស្ស អវត្ថុតា, សុលភតាយ គេធាធីនំ អវត្ថុតា,
អនវជ្ជតាយ អាធិនវទស្សននិស្សរណាបញ្ញានំ អត្ថិតា ទស្សិតា ហោតិ។
អប្បតាយ វា លាភេន ន សោមនស្សំ ជនយន្តិ, អលាភេន ន ទោមនស្សំ
ជនយន្តិ, អនវជ្ជតាយ វិប្បជិសារនិមិត្តំ អញ្ញាណុបេក្ខំ ន ជនយន្តិ
អវិប្បជិសារវត្ថុភាវតោ។

បំសុក្ខលន្តិ សង្ការក្ខជាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ បំស្វនំ ឧបរិ បិតត្តា អព្ពគ្គតជ្ជន
បំសុក្ខលំ វិយាតិ បំសុក្ខលំ, បំសុ វិយ កុច្ឆិតភារំ ឧលតិ គច្ឆតីតិ បំសុក្ខលន្តិ
ឯវំ លទ្ធាមំ រថិកាទីសុ បតិគនន្តកានិ ឧច្ឆិទិត្វា កតថីវំ។ រុក្ខមូលន្តិ
វិវេកានុរូបំ យំ កិញ្ចំ រុក្ខសមីបំ។ យំ កិញ្ចំ មុត្តន្តិ យំ កិញ្ចំ គោមុត្តំ។ កេចិ
បនេត្ថ “គោមុត្តបរិភារិតហរិតកខណ្ឌំ បូតិមុត្ត”ន្តិ វទន្តិ។ “បូតិភារេន
អាបណាទិតោ វិស្សជ្ជំ ធម្មិតំ អបរិគ្គហិតំ យំ កិញ្ចំ ភេសជ្ជំ បូតិមុត្តន្តិ
អធិប្បេត”ន្តិ អបរេ។

យតោ ខោតិ បច្ឆត្តេ និស្សក្កវចនំ, យំ ខោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេន តុដ្ឋោ
ហោតីតិ វុត្តកិរិយំ បរាមសតិ។ តុដ្ឋោតិ សន្តុដ្ឋោ។ ឥនមស្សាហន្តិ យាយំ
ចតុត្ថិជេន យថាវុត្តេន បច្ឆយេន អប្បេន សុលភេន សន្តោសោ, ឥទំ ឥមស្ស

ភិក្ខុនោ សីលសំរោទីសុ អញ្ញាតំ ឯកំ សាមញ្ញំ សមណភាវការណ៍ន្តិ អហំ
វរោមិ។ សន្តជ្ជស្ស ហិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, សមថវិបស្សនា ច
ភាវនាចារិប្បវី គច្ឆន្តិ។ អថ វា សាមញ្ញំ នាម អរិយមគ្គោ, តស្ស សង្ខេបតោ ទ្វេ
អង្គា ពាហិរំ អជ្ឈត្តិកន្តិ។ តត្ថ ពាហិរំ សប្បវិស្សបនិស្សយោ សទ្ធម្មស្សវនញ្ច។
អជ្ឈត្តិកំ បន យោនិសោមនសិការោ ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិ ច។ តេសុ យស្មា
យថាវហំ ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិក្ខតា តស្ស មូលក្ខតា ចេតេ ធម្មា, យទិទំ
អប្បិច្ឆតា សន្តជ្ជតា បរិវិត្តតា អសំសជ្ជតា អារទ្ធវិរយតាតិ ឯវមាទយោ, តស្មា
វុត្ថំ “ឥន្ទមស្សហំ អញ្ញាតំ សាមញ្ញំ វរោមិ” តិ។

សេនាសនមារព្ពាតិ វិហារាទី មញ្ចប័ហិទិញ្ច សេនាសនំ និស្សយ។ ជីវំ
ចានភោជនន្តិ និវាសនាទិជីវំ អម្ពចានកាទិចានំ
ខាទនីយភោជនីយាទិកុញ្ញិតញ្ញវត្ថុញ្ច អារព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ វិហាតោតិ
វិហាតកាវោ, ចិត្តស្ស ទុក្ខំ ន ហោតីតិ យោជនា។ អយញ្ញេត្ថ សង្ខេបតោ -
“អមុកស្មី នាម អាវាសេ បច្ឆយា សុលភា” តិ លភិតព្ពជ្ជានគមនេន វា “មញ្ញំ
ចាបុណាតិ, ន តុយ្ហ” តិ វិវាទាបជ្ជនេន វា នវកម្មករណាទិវសេន វា
សេនាសនាទីនិ បរិយេសន្តានំ អសន្តជ្ជានំ ឥន្ទិកាលាភាទិនា យោ វិហាតោ
ចិត្តស្ស ហោតិ, សោ តត្ថ សន្តជ្ជស្ស ន ហោតិ។ ទិសា នប្បដិបាញ្ញតិ តិ
សន្តជ្ជិយា ចាតុទ្ធិសភាវេន ទិសា ន បដិបាទតិ។ វុត្ថញ្ញោតំ “ចាតុទ្ធិសោ
អប្បដិយោ ច ហោតិ, សន្តស្សមាទោ ឥតវីតវេនា” តិ (សុ. និ. ៤២)។

សមណធម្មស្ស អនុលោមាតិ សមណធម្មស្ស សមថវិបស្សនាភាវនាយ,
អរិយមគ្គស្ស វា អនុច្ឆិកា អប្បិច្ឆតាទយោ។ តុជ្ជចិត្តស្ស ភិក្ខុនោតិ
តុជ្ជចិត្តេន ភិក្ខុនា។ អធិគ្គហិតា ហោន្តិ បដិបក្ខធម្ម អភិកវិត្វា គហិតា
ហោន្តិ។ អន្តោគតាតិ អព្ពន្ធកតា។ ន បរិពាហិរាតិ ន ពាហិរា កតា។

សន្តិសុត្តន្តបិដក វិជ្ជាគ្រឹះ

៨. អរិយសុត្តន្តបិដក

២៨. អដ្ឋមេវំស-សុត្តន្ត “បិដ្ឋវិសំ អតិក្កមិត្តា និសីទតី” តិអាទិសុ ទ្ធិន្ទ
កោតានសីនំ សន្ធានជ្ជានេ វេបេតព្ពនណ្ហាក អាគតោ។

“វិសោវិសាលោ ច យថាវិសត្តោ,
បុត្តសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា;
វិសក្កឡីរោវ អសដ្ឋមាណោ,
ឯកោ ចរេ ខត្តវិសាលាកប្បា” តិ។ -

អាទិសុ កដ្ឋកេ។ “ភេវិសន្តោ មុទិដ្ឋសន្តោ វិសតាលសន្តោ” តិអាទិសុ
ត្វិយវិសេសេ, វេល្លាតិបិ វុច្ចតិ។ “ភិទ្ទេន បិដ្ឋវិសេន មតោ ហត្ថី” តិអាទិសុ
ហត្ថិអាទិនំ បិដ្ឋវេមជ្ឈេ បទេសេ។ “កុលវិសំ វេបេស្សមី” តិអាទិសុ កុលន្ទយេ។
“វិសានុវត្តកោ បវេណីចាលកោ” តិអាទិសុ គុណានុបុត្តិយំ គុណានំ
បពន្ធប្បវត្តិយំ។ ឥធ បន ចតុបច្ចយសន្តោសភាវនាមតាសម្មាសគុណានំ
បពន្ធ ទដ្ឋព្ពោ។ តស្ស បន វិសស្ស កុលន្ទយំ គុណានុយញ្ច និទស្សនវសេន
ទស្សេតុំ “យថា ហី” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ខត្តិយវិសោតិ ខត្តិយកុលវិសោ។ ឯស
នយោ សេសបទេសុបិ។ សមណវិសោ បន សមណតន្តិ សមណបវេណី។
មូលគន្ធាទិនន្តិ អាទិ-សន្តេន យថា សារគន្ធាទិនំ សង្កហោ, ឯវេមត្ថ
កោរសាទិនម្បិ សង្កហោ ទដ្ឋព្ពោ, ទុតិយេន បន អាទិ-សន្តេន
កាសិកវត្ថុសប្បិមណ្ឌាទិនំ។

អរិយ-សន្តោ អមិលក្ខេសុបិ មនុស្សេសុ បវត្តតិ, យេសំ និវសនជ្ជានំ អរិយំ
អាយតនន្តិ វុច្ចតិ។ យថាហ “យាវតា, អាទន្ទ, អរិយំ អាយតន” តិ (ធិ. និ. ២.១៥២;

ឧទា. ៧៦)។ លោកិយសាធុជនេសុបិ “យេ ហិ វេ អរិយា
បរិសុទ្ធកាយសមាចារា, តេសំ អហំ អញ្ញាតរោ” តិអាទិសុ (ម. និ. ១.៣៥)។ ឥធិ
បន យេ “អារកា កិលេសេហិ” តិអាទិនាលទ្ធនិព្ពចនា បដិវិទូអរិយសច្ចា, តេ
វេ អធិប្បតាតិ ធស្សេតុំ “កេ បន តេ អរិយា” តិ បុច្ឆំ កត្វា “អរិយា
វុច្ឆន្តិ” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យេ មហាបណិជានកប្បតោ បដ្ឋាយ យាវាយំ កប្បោ,
ឯត្ថន្តរេ ឧប្បន្នា សម្មាសម្ពុទ្ធា។ តេ តាវ សរូបតោ ធស្សេត្វា តធិញ្ញេបិ
សម្មាសម្ពុទ្ធវេ បច្ឆេកេតុទ្ធវេ ពុទ្ធសាវកេ ច សង្គហេត្វា អនវសេសតោ អរិយេ
ធស្សេតុំ “អបិចា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យាវ សាសនំ អន្តរាយតិ, តាវ សត្តា
ធជតិ វេ នាមាតិ ឥមមេវ ភក្កវន្តំ។ យេ ចេតវហិ ពុទ្ធសាវកា, តេ ច សន្ទាយ
បច្ឆប្បន្នគ្គហណំ។ តស្មី តស្មី កាលេ តេ តេ បច្ឆប្បន្នាតិ ច,
អតីតានាគតគ្គហណំ ន កត្តព្ពំ សិយា។

ឥទានិ យថា ភក្កវេ “ធម្មំ វេ, ភិក្ខុវេ, ទេសេស្សាមិ អាទិកល្យាណំ
មន្ស្សេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្តំ សព្វញ្ញនំ កេវលបរិបុណ្ណំ
បរិសុទ្ធិំ ព្រាហ្មចរិយំ បកាសេស្សាមិ, យទិទំ ធន ធក្កានី” តិ ធនគ្គទេសនាយ (ម.
និ. ៣.៤២០) អដ្ឋហិ បទេហិ វណ្ណំ អភាសិ។ វេ មហាអរិយវំសទេសនាយ
អរិយានំ វំសំ “ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ, អរិយវំសា អគ្គញ្ញា វត្តញ្ញា វំសញ្ញា
ចោរាណា, អសំកិណ្ណា អសំកិណ្ណាបុញ្ញា ន សំកិយន្តិ ន សំកិយិស្សន្តិ,
អប្បដិកុដ្ឋា សមណេហិ ព្រាហ្មណេហិ វិញ្ញេហិ” តិ យេហិ នវហិ បទេហិ វណ្ណំ
អភាសិ, តានិ តាវ អានេត្វា ថោមនាវសេនេវ វណ្ណោន្តោ “តេ ខោ
បនេតេ” តិអាទិមាហា។ អគ្គាតិ ជានិតញ្ញា សព្វវំសេហិ សេដ្ឋការតោ
សេដ្ឋការសាធនតោ ច។

រត្តញ្ញា ចររត្តាតិ ជានិតញ្ញា រត្តញ្ញាហិ ពុទ្ធាធិហិ តេហិ ច តថា អនុដ្ឋិតត្ថា។
វិសាតិ ជានិតញ្ញាតិ ពុទ្ធាធិនំ អរិយានំ វិសាតិ ជានិតញ្ញា។ ចោរាណាតិ
បុរាតនា។ ន អនុបប្បត្តិកាតិ ន អនុនាតនា។ អវិកិណ្ណាតិ ន ទិត្តា ន ធម្មិតា។
តេនាហា “អនបដិសា”តិ។ ន អបដិសប្បញ្ញាតិ ន ធម្មិតប្បញ្ញា, តិស្សន្នម្បិ សិក្ខានំ
បរិបូរណ្ណាចាយភាវតោ ន បរិច្ចត្តប្បញ្ញា។ តតោ ឯវ ឥនាធិបិ ន អបដិសន្និ,
អនាគតេបិ ន អបដិសិស្សន្និយេវ។ ធម្មសភាវស្ស វិជាននេន វិញ្ញា។
សមិតថាថា សមណា ចេវ ពាហិតថាថា ព្រាហ្មណា ច។ តេហិ អប្បដិកុដ្ឋា
អប្បដិកុត្តា។ យេ ហិ ន បដិក្កោសិតញ្ញា, តេ អនិដ្ឋិតញ្ញា។ អគរហិតញ្ញា
អបរិច្ឆេតត្ថតាយ អប្បដិកុបិតញ្ញា ហោន្តិតិ។

សន្តជ្ជាតិ ឯត្ថ យថាធិប្បតសន្តោសមេវ ធស្សន្តេន
បច្ចយសន្តោសវសេន សន្តជ្ជាតិ វុត្ថំ, ឈានវិបស្សនាធិវសេនបិ ឥធនិកុត្តនោ
សន្តជ្ជតា ហោតិតិ។ ឥតវីតវេនាតិ ឥតវេន ឥតវេន។ ឥតវសន្តោ
អនិយមវចនោ ធិក្ខត្តំ វុច្ចមាណោ យំ-កិញ្ចិសន្តេហិ សមាធន្តោ ហោតិតិ វុត្ថំ
“យេន កេនបី”តិ។ ស្វាយំ អនិយមវាចិតាយ ឯវ យថា ដូលាធិនំ អញ្ញាតវចនោ,
ឯវ យថាលទ្ធាធិនម្បិ អញ្ញាតវចនោតិ។ តត្ថ ធុតិយបក្ខស្សេវ ឥធន ឥច្ឆិតភាវំ
ធស្សន្តោ “អថ ខោ”តិអាធិមាហា។ ននុ ច យថាលទ្ធាធិយោបិ ដូលាធិយោ ឯវ?
សច្ចមេតំ, តថាបិ អត្ថិវិសេសោ។ យោ ហិ យថាលទ្ធិសុ ដូលាធិសុ សន្តោសោ,
សោ យថាលាភសន្តោសោវ, ន ឥតរោ។ ន ហិ សោ បច្ចយមត្តសន្និស្សយោ
ឥច្ឆិតោ, អថ ខោ អត្តនោ កាយពលសារុប្បភាវសន្និស្សយោបិ។
ដូលទុកាធិយោ តយោបិ ជីវេវ លព្ពន្ធិ, មជ្ឈិមោ ចតុបច្ចយសាធារណោ,
បច្ឆិមោ បន ជីវេវ សេនាសនេ ច លព្ពន្ធិតិ ធន្តំ។ ឥមេ តយោ សន្តោសេតិ ឥទំ
សព្វសង្កាហិកនយេន វុត្ថំ។ យេ ហិ បរតោ គិលានបច្ចយំ បិណ្ឌាចាតេ ឯវ
បក្ខិបិត្វា ជីវេវ វិសតិ, បិណ្ឌាចាតេ បន្ទវស, សេនាសនេ បន្ទវសាតិ

សមបញ្ញាស សន្តោសា វុច្ឆន្តិ, តេ សព្វេហិ យថាវហំ ឥមេសុ ឯវ ភីសុ
សន្តោសេសុ សង្កហំ សមោសរណំ គច្ឆន្តិតិ។

បីវំ ជានិតព្ពន្ធិ “ឥទំ នាម បីវំ កប្បិយ”ន្តិ ជាតិតោ បីវំ ជានិតព្ពំ។
បីវរខេត្តន្តិ បីវរស្ស ឧប្បត្តិកេត្តំ។ បំសុក្ខលន្តិ បំសុក្ខលបីវំ,
បំសុក្ខលលក្ខណប្បត្តំ បីវំ ជានិតព្ពន្ធិ អត្ថោ។ បីវរសន្តោសោតិ បីវរ
លត្តមាធនោ សព្វោ សន្តោសោ ជានិតព្ពោ។ បីវរប្បដិសំយុត្តានិ ធុតង្គានិ
ជានិតព្ពានិ, យានិ កោបេន្តោ បីវរសន្តោសេន សម្មទេវ សន្តុដ្ឋោ ហោតីតិ។
ខោមកប្បាសិកកោសេយ្យកម្ពលសាណាភង្គានិ ខោមាធិនិ។ តត្ថ ខោមំ នាម
ខោមសុត្តេហិ វាយិតំ ខោមបដ្ឋបីវំ។ តថា សេសានិបិ។ សាណាន្តិ
សាណាវាកសុត្តេហិ កតបីវំ។ ភង្គន្តិ បន ខោមសុត្តាធិនិ សព្ពានិ, ឯកច្ឆានិ វា
មិស្សេត្វា កតបីវំ។ ភង្គម្បិ វាកមយមេវាតិ កេចិ។ ឆាតិ គណនបរិច្ឆេទោ
យទិ ឯវ ឥតោ អញ្ញា វត្ថុជាតិ នត្តិតិ? នោ នត្តិ។ សា បន ឯតេសំ អនុលោមាតិ
នស្សេតុំ “ធុក្ខលាធិនិ”តិអាទិ វុត្តំ។ អាទិ-សទ្ទេន បត្តុណ្ណំ, សោមារបដ្ឋំ, បីនបដ្ឋំ,
ឥទ្ធិជំ, ទេវទិន្នន្តិ តេសំ សង្កហោ។ តត្ថ ធុក្ខលំ សាណាស្ស អនុលោមំ
វាកមយត្តា។ បត្តុណ្ណាទេសេ សញ្ញាតវត្ថុ បត្តុណ្ណំ។ “កោសេយ្យរិសេសោ”តិ
ហិ អភិធានកោសេ វុត្តំ។ សោមារទេសេ បីនទេសេ ច ជាតវត្ថានិ
សោមារបីនបដ្ឋានិ។ បត្តុណ្ណាធិនិ តីណិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ
ចាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ ឥទ្ធិជំ ឯហិភិក្ខុនំ បុព្វិទិយា និព្ពត្តបីវំ, តំ
ខោមាធិនំ អញ្ញាតវំ ហោតីតិ តេសំ ឯវ អនុលោមំ។ ទេវតាហិ ទិន្នបីវំ ទេវទិន្នំ,
តំ កប្បវុក្ខេ និព្ពត្តំ ជាលីនិយា ទេវកញ្ញាយ អនុវុត្តេស្ស ទិន្នវត្ថុសទិសំ,
តម្បិ ខោមាធិនំយេវ អនុលោមំ ហោតិ តេសុ អញ្ញាតវការតោ។

ឥសានីតិ អន្តោកធាវធារណាវចនំ, ឥសានិ ឯវាតិ អត្ថោ។ ពុទ្ធាធិនំ
បរិភោគយោគ្គតាយ កប្បិយជីវរាជិ។ ឥនានិ អវធារណេន និវត្តិតានិ
ឯកទេសេន ទស្សេតុំ “កុសជីវ”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ កុសតិណោហិ អញ្ញោហិ វា
តាធិសេហិ តិណោហិ កតជីវំ កុសជីវំ។ អក្កវាកាធិហិ វាកេហិ កតជីវំ
វាកជីវំ។ ចតុក្កោណោហិ តិកោណោហិ វា ជលកេហិ កតជីវំ ជលកជីវំ។
មនុស្សានំ កេសេហិ កតកម្ពលំ កេសកម្ពលំ។ ចាមរិវាលអស្សវាលាធិហិ
កតំ វាលកម្ពលំ។ មកចិត្តន្តហិ វាយិតោ ចោត្តកោ។ ចម្មន្តិ មិគចម្មាធិ យំ
កិញ្ចិ ចម្មំ។ ឧលូកបក្ខេហិ គន្ធិត្វា កតជីវំ ឧលូកបក្ខំ។ ភុជបត្តតចាធិមយំ
វុត្តទុស្សំ។ តិវីជកន្តិ អត្ថោ។ សុខុមតរាហិ លតាហិ លតាវាកេហិ វា វាយិតំ
លតាទុស្សំ។ ឯវាកវាកេហិ កតំ ឯវាកទុស្សំ។ តថា កទលិទុស្សំ។ សុខុមេហិ
វេជ្ជុវិលីវេហិ កតំ វេជ្ជុទុស្សំ។ អាទិ-សន្នេន វក្កលាធិនំ សង្គហោ។
អកប្បិយជីវរាជិ តិត្ថិយទ្ធជការតោ។

អដ្ឋន្តំ មាតិកានំ វសេនាតិ “សីមាយ ទេតិ, កតិកាយ ទេតិ” តិអាទិនា
(មហាវ. ៣៧៩) អាគតានំ អដ្ឋន្តំ ជីវុប្បត្តិមាតិកានំ វសេន។ ជីវរាជំ
បដិលាភកេត្តទស្សនត្ថញ្ញិ ភគវតា “អដ្ឋិមា, ភិក្ខុវេ, មាតិកា” តិអាទិនា
មាតិកា ឋបិតា។ មាតិកាតិ ហិ មាតរោ ជីវុប្បត្តិជនិកាតិ។

សោសានិកន្តិ សុសានេ បតិភំ។ ចាបណិកន្តិ អាបណាទ្វារេ បតិភំ។ រដិយន្តិ
បុញ្ញតិកេហិ វាតចានន្តរេន រដិកាយ ធម្មិតចោឡកំ។ សង្ការក្ខន្ធកន្តិ
សង្ការដ្ឋានេ ធម្មិតចោឡកំ។ សីនានន្តិ នហានចោឡកំ, យំ ភូតវេជ្ជេហិ
សសីសំ នហាយិត្វា កាលកណ្តិចោឡន្តិ ធម្មិត្វា គច្ឆន្តិ។ តិត្ថន្តិ តិត្ថចោឡំ,
សីនានតិត្ថេ ធម្មិតបិលោតិកា។ អគ្គិទឡន្តិ អគ្គិនា ទឡប្បទេសំ។ តញ្ញិ មនុស្សា
ធម្មិត្ថន្តិ។ កោខាយិតាធិនិ ចាកដានេវ។ តានិបិ ហិ មនុស្សា ធម្មិត្ថន្តិ។ ធជំ

ឧស្សាហេតុនាម ឆាន់ អាហារឆ្នោត វា យុទ្ធិ បរិស្ថានឆ្នោត វា ជជយដ្ឋី ឧស្សាហេតុ,
តត្ថ ពន្ធុ វាតេន អាជីតំ តេហិ ធម្មតន្តិ អធិប្បាយោ។

សាធករិក្ខុនាម គហបតិជីវស្ស សាធិយនកិក្ខុនា។ ឯកមាសមត្តន្តិ
ជីវមាសសញ្ញាតំ ឯកមាសមត្តំ វិតក្កតំ វដ្ឋតិ, ន តតោ បរិដ្ឋ អធិប្បាយោ។
សព្វស្សបិ ហិ តណ្ហានិគ្គហត្ថា សាសនេ បដិបត្តិតិ។ បំសុក្ខលកោ
អន្ធមាសេនេវ ករោតិ អបរហ្មជិតពន្ធត្ថា បដិលាភស្ស, ឥតរស្ស បន
បរហ្មជិតពន្ធត្ថា មាសមត្តំ អនុញ្ញាតំ។ ឥទំ មាសឧបមាសមត្តំ...បេ....
វិតក្កសន្តោសោ វិតក្កន្តស្ស បរិមិតកាលិកត្ថា។ មហាថេវ តត្ថ អត្ថនោ
សហាយំ ឥន្ទន្តោបិ គរុការវេន “គាមទ្វារំ, កន្តេ, គមិស្សមិ” ឥន្ទេវាហា។ ថេរោបិ
តស្ស អដ្ឋាសយំ ព្រាត្វា “អហម្បាវុសោ, គមិស្សមិ” តិ អាហា។ “ឥមស្ស
កិក្ខុនោ វិតក្កស្ស អវសរោ មា ហោតូ” តិ បញ្ចំ បុច្ឆមាណោ គាមំ ចារិសិ។
ឧទ្ធារបលិតុទ្ធាតិ ឧទ្ធាវេន បិដ្ឋិតោ។ តទា ភគវតោ
ទុក្ករកិរិយានុស្សរណមុខេន តថាគតេ ឧប្បន្នស្ស បិតិសោមនស្សវេតស្ស
ពលវភាវេន កិលេសានំ វិត្តមិតត្ថា តស្មីយេវ...បេ.... តិណិ ដលានិ បត្តោ។

កត្ថលភិស្សមិ តិ ចិន្តនាបិ លាភាសាបុព្វិកាតិ តថា “អចិន្តេត្វា” តិ វុត្ថំ។
“សុន្ទរំ លភិស្សមិ, មនាបំ លភិស្សមិ” តិ ឯវមាធិចិន្តនាយ កា នាម កថា, កថំ
បន គន្ធាត្ថំ អាហា “កម្មដ្ឋានសីសេនេវ គមន” ត្ថិ។ តេន ជីវំ បដិច្ច កិញ្ចិបិ ន
ចិន្តេតត្ថមេវាតិ ឧស្សេតិ។ អបេសលោ អប្បតិរូចាយបិ បរិយេសនាយ
បច្ចយោ ភវេយ្យាតិ “បេសលំ ភិក្ខុំ គហេត្វា” តិ វុត្ថំ។ អាហារិយមាធិ
សុសាធាធិសុ បតិតំ វុត្ថំ “ឥមេ ភិក្ខុ បំសុក្ខលបរិយេសនំ ចរន្តិ” តិ ព្រាត្វា
កេនចិ បុរិសេន តតោ អាជីយមាធិ។ ឯវំ លទ្ធុ គណ្ហានុស្សបិ តិ ឯវំ
បដិលាភសន្តោសំ អកោបេត្វា លទ្ធុ គណ្ហានុស្សបិ។ អត្ថនោ

បហោនកមត្តនេវាតិ យថាលទ្ធានំ បំសុក្ខលានំ ឯកបដ្ឋុបដ្ឋានំ អត្ថាយ
អត្តនោ បហោនកប្បមាលោនេវ។ អវជារណោន ឧបរិ បច្ឆាសំ និវត្តតិ។
តាមេ ភិក្ខុយ អាហិណ្ឌូន្តេន សបទានចារិណវិយ ធូរឫដិចាជិយា ចរណំ
លោលុប្បវិវដ្ឋនំ នាម លោលុប្បស្ស ធូរសមុស្សវិតត្តា។

យាបេតុន្តិ អត្តការំ បវត្តតុំ។ ជោវនុបគេនាតិ ជោវនយោគ្កេន។
បណ្ណានីតិ អម្ពជម្ពាធិបណ្ណានិ។ អកោបេត្វាតិ សន្តោសំ អកោបេត្វា។
បហោនកនិហារេនេវាតិ អន្តរវាសកាធិសុ យំ កាតុកាមោ, តស្ស
បហោនកនិយាមេនេវ យថាលទ្ធានំ ជូលសុខុមាធិ គហេត្វា ករណំ។
តិមណ្ឌលប្បជិច្ឆាទនមត្តស្សេវាតិ និវាសនំ ចេ នាភិមណ្ឌលំ, ជាណុមណ្ឌលំ,
ឥតរព្វោ គលវាជមណ្ឌលំ, ជាណុមណ្ឌលន្តិ តិមណ្ឌលប្បជិច្ឆាទនមត្តស្សេវ
ករណំ។ តំ បន អត្តតោ តិណ្ឌំ ជីវរាជំ ហេដ្ឋិមន្តេន វុត្តបរិមាណំយេវ ហោតិ។
អវិចារេត្វា នវិចារេត្វា។

កុសិពន្ធនកាលេតិ មណ្ឌលានិ យោដេត្វា សិព្ពនកាលេ។ សត្ត វាវេតិ សត្ត
សិព្ពនវាវេ។ កប្បពិន្ទុអបទេសេន កស្សចិ វិការស្ស អករណំ
កប្បសន្តោសោ។

សីតប្បជិយាតនាធិ អត្តាបត្តិតោ សិដ្ឋតីតិ មុខ្យមេវ ជីវបរិភោគ
បយោជនំ ទស្សេតុំ “ហិរិកោបីនប្បជិច្ឆាទនមត្តវសេនា”តិ វុត្តំ។ តេនាហ
ភគវា “យាវនេវ ហិរិកោបីនប្បជិច្ឆាទនមត្ត”ន្តិ (ម. និ. ១.២៣; អ. និ. ៦.៥៨;
មហានិ. ២០៦)។ វដ្ឋតិ, ន តាវតា សន្តោសោ កុប្បតិ សម្ភារានំ ទក្ខិណោយ្យានំ
អលាភតោ។ សារណីយធម្មេ វត្វាតិ សីលវន្តេហិ ភិក្ខុហិ
សាធារណភោគិការេ វត្វា។ ឥតីតិអាធិនា បឋមស្សេវ អរិយវំសស្ស
បំសុក្ខលីកផ្គតេជីវិកផ្គានំ តេសញ្ចស្ស បច្ចយតំ ទស្សេន្តោ “ឥតិ ឥមេ ធម្មា

អញ្ញាមញ្ញស្ស សមុជ្ជាបកា ឧបត្ថម្ភកា ចា"តិ ជីបេតិ។ ឯស នយោ ឥតោ
បរេសុ។

សន្តុដ្ឋា ហោតិ វណ្ណាវាជីតិ ឯត្ថ ចតុក្កោដិកំ សម្ភវតិ។ តត្ថ ចតុត្ថោយេវ
បក្ខោ វណ្ណិតថាមិតោតិ តថា ទេសនា កតា។ ឯកោ សន្តុដ្ឋា ហោតិ,
សន្តោសស្ស វណ្ណំ ន កថេតិ សេយ្យថាមិ ថេរោ នាឡកោ។ ឯកោ ន សន្តុដ្ឋា
ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ កថេតិ សេយ្យថាមិ ឧបនន្តោ សក្យបុត្តោ។ ឯកោ
នេវ សន្តុដ្ឋា ហោតិ, ន សន្តោសស្ស វណ្ណំ កថេតិ សេយ្យថាមិ ថេរោ
លាឡទាយិ។ ឯកោ សន្តុដ្ឋា ចេវ ហោតិ, សន្តោសស្ស ច វណ្ណំ កថេតិ
សេយ្យថាមិ ថេរោ មហាកស្សថោ។

អនេសនន្តិ អយុត្តំ ឯសនំ។ តេនាហា "អប្បតិរូប"ន្តិ, សាសនេ បីតានំ
អប្បតិរូបំ អយោគ្គំ។ កោហាញំ ករោន្តោតិ ជីវុប្បាទននិមិត្តំ បរេសំ កុហានំ
វិម្លាបនំ ករោន្តោ។ ឧត្តសតីតិ តណ្ហាសន្តាសេន ឧបរូបវិ តសតិ។
បរិតស្សតីតិ បរិតោ តស្សតិ។ យថា សព្វេ កាយវិច័យ្យយោកា តទត្ថា ឯវ
ជាយន្តិ, ឯវំ សព្វភាគេហិ តសតិ។ គធិតំ វុច្ឆតិ គិទ្ធោ, សោ ចេត្ត
អភិជ្ឈាលក្ខណោ អធិប្បតោ។ គធិតំ ឯតស្ស នត្ថិតិ អគធិតោតិ អាហ
"វិគតលោភគិទ្ធោ"តិ។ មុច្ឆន្តិ តណ្ហាវសេន មុយ្ហនំ។ តស្ស សមុស្សយស្ស
អធិគតំ អនាបន្នោ អនុបគតោ។ អនោត្ថតោ អនន្តោត្ថតោ។
អបរិយោនទ្ធោតិ តណ្ហាច្ឆននេន អច្ឆាទិតោ។ អាទិនំ បស្សមាណាតិ ទិដ្ឋធម្មិកំ
សម្បរាយិកញ្ច ទោសំ បស្សន្តោ។ គធិតបរិភោគតោ និស្សរតិ ឯតេនាតិ
និស្សរណំ, ឥទមដ្ឋិកតា។ តំ បជាធាតីតិ និស្សរណាបញ្ញោ។ តេនាហា
"យាវទេវ...បេ.... ជានន្តោ"តិ។

នៅត្រានុក្តំសេតិ អត្តានំ នៅ ឧក្កំសេតិ ន ឧក្កិបតិ ន ឧក្កជ្ជតោ ធម្មាតិ។
អហន្តិអាទិ ឧក្កំសនាការធស្សនំ។ ន វម្ភតិ ន ហិឡេតិ ន និហិនតោ ធម្មាតិ។
តស្មី ចីវរសន្តោសេតិ តស្មី យថាវុត្ត វិសតិវិធម ចីវរសន្តោសេ។ កាមព្យោត្ត
វុត្តប្បការសន្តោសគ្គហណោ នៅ ចីវរហេតុ អនេសនាបជ្ជនាទិបិ គហិតមេវ
តស្មី សតិ តស្ស ភាវតោ, អសតិ ធម អភាវតោ។

វណ្ណាវាទិតាអត្តក្កំសនបរវម្ភនាទិ បន គហិតានិ ន ហោន្តិតិ "វណ្ណាវាទាទិសុ
វា"តិ វិកេប្បា វុត្តោ។ ឯត្ថ ធម ធាត្វាតិអាទិ យេសំ ធម្មានំ វសេនស្ស
យថាវុត្តសន្តោសាទិ ឥជ្ឈន្តិ, តំធស្សនំ។ តត្ថ ធាត្វាតិ ឥមិនា តេសំ
សមុដ្ឋាបនបញ្ញំ ធស្សេតិ។ អនលសោតិ ឥមិនា បគ្គណ្ណានីយំ, សម្មជាតោតិ
ឥមិនា ចារិហារិយបញ្ញំ, បដិស្សតោតិ ឥមិនា តត្ថ អសម្មោសវុត្តិ ធស្សេតិ។

បិណ្ឌាចារោ ជានិតព្ពោតិ បភេទតោ បិណ្ឌាចារោ ជានិតព្ពោ។
បិណ្ឌាចាតក្ខត្តន្តិ បិណ្ឌាចាតស្ស ឧប្បត្តិជ្ជានំ។ បិណ្ឌាចាតសន្តោសោ
ជានិតព្ពោតិ បិណ្ឌាចាតសន្តោសប្បភេទោ ជានិតព្ពោ។ ឥធម ភេសជ្ជម្យ
បិណ្ឌាចាតកតិកមេវ។ អាហារិតព្ពតោ ហិ សប្បិអាទិនម្យ គហណំ កតំ។

បិណ្ឌាចាតក្ខត្តំ បិណ្ឌាចាតស្ស ឧប្បត្តិជ្ជានំ ខេត្តំ វិយ ខេត្តំ។ ឧប្បជ្ជតិ ឯត្ថ,
ឯតេនាតិ ធម ឧប្បត្តិជ្ជានំ។ សង្ឃតោ វា ហិ ភិក្ខុនោ បិណ្ឌាចារោ ឧប្បជ្ជតិ
ឧទ្ទិស្សវសេន វា។ តត្ថ សកលស្ស សង្ឃស្ស នាតព្ពកត្តំ សង្ឃកត្តំ។ កតិបយេ
ភិក្ខុ ឧទ្ទិសិត្វា ឧទ្ទេសេន នាតព្ពកត្តំ ឧទ្ទេសកត្តំ។ និមន្តេត្វា នាតព្ពកត្តំ និមន្តនំ។
សលាកាយ នាតព្ពកត្តំ សលាកកត្តំ។ ឯកស្មី បក្ខេ ឯកទិវសំ នាតព្ពកត្តំ
បក្ខិកំ។ ឧចោសថេ ឧចោសថេ នាតព្ពកត្តំ ឧចោសថិកំ។ ចាដិបទទិវសេ
នាតព្ពកត្តំ ចាដិបទិកំ។ អាគន្ធកានំ នាតព្ពកត្តំ អាគន្ធកកត្តំ។ ធុរគេហោ ឯវ
ឋេបេត្វា នាតព្ពកត្តំ ធុរកត្តំ។ កុដិ ឧទ្ទិស្ស នាតព្ពកត្តំ កុដិកត្តំ។

តាមវាសិអាធិបា វារេន ឆាតព្ពកត្តំ វារកត្តំ។ វិហារំ ឧទ្ទិស្ស ឆាតព្ពកត្តំ
វិហារកត្តំ។ សេសានិ ចាកដានេវ។

វិតក្កេតិ “កត្ត នុ ខោ អហំ អន្ធិ បិណ្ឌាយ ចរិស្សមី” តិ។ “សេ កត្ត
បិណ្ឌាយ ចរិស្សមា” តិ យេន វុត្ថេ “អសុកកាមេ, ភន្តេ” តិ កាមមេតំ
បដិវចនធានំ, យេន បន ចិត្តេន ចិន្តេត្វា តំ វុត្ថំ, តំ សន្ធាយាហ “ឯត្តកំ
ចិន្តេត្វា” តិ។ តតោ បដ្ឋាយាតិ វិតក្កមាឡកេ ឋត្វា វិតក្កិតកាលតោ
បដ្ឋាយ។ តតោ បរំ វិតក្កេន្តោ អរិយវំសា ធុតោ ហោតី តិ ឥទំ តិណ្ឌាម្មិ
អរិយវំសិកានំ វសេន គហេតព្ពំ, ន ឯកចារិកស្សេវ។ សញ្ញេបិ ហិ
អរិយវំសិកោ ឯកវារមេវ វិតក្កេតុំ លភតិ, ន តតោ បរំ។ បរិពាហិរោតិ
អរិយវំសិកការតោ ពហិភូតោ។ ស្វាយំ វិតក្កសន្តោសោ
កម្មជ្ជានមនសិការេន ន កុប្បតិ វិសុជ្ឈតិ ច។ ឥតោ បរេសុបិ ឯសេវ នយោ។
តេនេវាហ “កម្មជ្ជានសីសេន គន្ធព្ព” ត្ថិ។ គហេតព្ពមេវាតិ អជ្ជានប្បយុត្តោ ឯវ-
សន្តោ។ យាបនមត្តមេវ គហេតព្ពន្តិ យោជេតព្ពំ។

ឯត្តាតិ ឯតស្មី បិណ្ឌាចាតប្បជិត្តហាលោ។ អប្បន្តិ អត្តនោ
យាបនប្បមាលាតោបិ អប្បំ គហេតព្ពំ ឆាយកស្ស ចិត្តារាជនត្ថំ។
បមាលោនេវាតិ អត្តនោ បមាលោនេវ អប្បំ គហេតព្ពំ។ បមាលោន
គហេតព្ពន្តិ ឯត្ត ការណំ ធស្សេតុំ “បដិគ្គហាណស្មីញ៉ា” តិអាធិ វុត្ថំ។ មក្ខេតីតិ
វិទ្ធីសេតិ អបនេតិ។ វិនិចាតេតិ វិនាសេតិ អជ្ជានវិនិយោគេន។ សាសនន្តិ
សត្តសាសនំ អនុសិដ្ឋិន ករោតិ ន បដិបដ្ឋតិ។ សបទានចារិណវិយ
ធារេបដិចាជិយា ចរណំ លោហុប្បវិវដ្តនសន្តោសោតិ អាហ “ធារេបដិចាជិយា
គន្ធព្ព” ត្ថិ។

ហារាបេត្វាតិ អធិកំ អបនេត្វា។ អាហារគេធាតោ និស្សរតិ ឯតេនាតិ
និស្សរណំ។ ជីយន្ទាយ បដិវិនោទនត្ថំ កតា, កាយស្ស បីតិអាទិបយោជនំ បន
អត្ថាបត្តិតោ អាគតមេវាតិ អាហា “ជីយន្ទាយ...បេ... សន្តោសោ នាមា”តិ។
និទហិត្វា ន បរិភុត្តិតត្ថំ តទហុបីតិ អធិប្បាយោ។ ឥតរត្ថ បន សិក្ខាបទេនេវ
វារិតំ។ សារណីយធម្មេ បីតេនាតិ សីលវន្តេហិ ភិក្ខុហិ សាធារណភោគិភារេ
បីតេន។

សេនាសនេនាតិ សយនេន អាសនេន ច។ យត្ថ យត្ថ ហិ មញ្ញាធិកេ
វិហារាធិកេ ច សេតិ, តំ សេនំ។ យត្ថ យត្ថ បីហិធិកេ អាសតិ, តំ អាសនំ។
តទុកយំ ឯកតោ កត្វា “សេនាសន”ន្តិ វុត្ថំ។ តេនាហ “មញ្ញា”តិអាទិ។ តត្ថ
មញ្ញា មសារកាទិ។ តថា បីហំ។ មញ្ញាភិសិ, បីហិភិសិ ទុរិជោ ភិសិ។ វិហារោ
ចាការបរិច្ឆេន្ទា សកលោ អាវាសោ, “ជីយមុខចាសាទោ”តិ កេចិ។
អឡ្ហយោកោ ជីយចាសាទោ, “ឯកបស្សន្ទាននកសេនាសន”ន្តិ កេចិ។
ចាសាទោតិ ចតុរស្សចាសាទោ, “អាយតចតុរស្សចាសាទោ”តិ កេចិ។
ហម្មិយន្តិ មុណ្ឌាច្ឆននចាសាទោ។ គុហាតិ កេវលា បព្ពតគុហា។ លេណំ
ធូរពន្លំ។ អដ្ឋោ ពហាលភិត្តិកគេហំ, យស្ស គោចានសិយោ អគ្គហេត្វា
ឥដ្ឋកាហិ ឯវ ធននំ ហោតិ, “អដ្ឋលាការេន ករីយតី”តិបិ វទន្តិ។ មាឡោ
ឯកកូដសង្កហិតោ អនេកកោណោ បដិស្សយវិសេសោ, “វដ្ឋាការេន
កតសេនាសន”ន្តិ កេចិ។

បិណ្ឌាចាតេ វុត្ថនយេនេវាតិ “សាទកោ ភិក្ខុ ‘អហំ កត្ថ វសិស្សមី’តិ
វិតក្កេតី”តិអាទិនា យថាវហំ បិណ្ឌាចាតេ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ចា។ “តតោ បរំ
វិតក្កេន្តោ អរិយវំសា ចុតោ ហោតិ បរិពាហិរោ, សេនាសនំ កុហិ លភិស្សមីតិ
អចិន្តេត្វា កម្មជ្ជានសីសេនេវ គន្តព្ព”ន្តិ ច ឯវមាទិ សព្វំ បុរិមនយេនេវ។

កស្មា បនេត្ត បច្ចយសន្តោសំ ទស្សន្តេន ភកវតា គិលានបច្ចយសន្តោសោ
ន គហិតោតិ? ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពន្ធិ ទស្សន្តោ “គិលានបច្ចយោ បន
បិណ្ឌាចារេ ឯវំ បរិដ្ឋោ”តិ អាហា, អាហារិតព្ពតាសាមញ្ញោនាតិ អធិប្បាយោ។
យទិ ឯវំ តត្ថាបិ បិណ្ឌាចារេ វិយ វិតក្កសន្តោសាទយោបិ បន្ទុស សន្តោសា
ឥច្ឆិតព្ពាតិ? នោតិ ទស្សន្តោ អាហា “តត្ថា”តិអាទិ។ ននុ ចេត្ត ទ្វាទសេវ ធុតថ្នានិ
វិនិយោកំ គតានិ, ឯកំ បន នេសដ្ឋិកដ្ឋំ ន កត្ថចិ វិនិយុត្តន្តិ អាហា “នេសដ្ឋិកដ្ឋំ
ការណាមអរិយវំសំ ភជតី”តិ។ អយញ្ច អត្ថោ អដ្ឋកថារុទ្ធោ ឯវាតិ ទស្សន្តោ
“វុត្តម្បិ ចេត”តិអាទិមាហា។

បថី បត្តរមាណាវិយាតិអាទិ អរិយវំសនេសនាយ សុទុក្ករការទស្សនំ
មហាវិសយត្ថា តស្ស ទេសនាយ។ យស្មា នយសហស្សបដិមណ្ឌិតំ ហោតិ,
អរិយមគ្គាធិគមាយ វិត្តារតោ បរត្តិយមាណា ទេសនា ចិត្តប្បទកកណ្ណោ
អយញ្ច ការណាមអរិយវំសកថា អរិយមគ្គាធិគមាយ វិត្តារតោ
បរត្តិយមាណា ឯវំ ហោតីតិ វុត្តំ “សហស្សនយបដិមណ្ឌិតំ...ចេ.... ទេសនំ
អារតី”តិ។

បដិបក្ខវិធមនតោ អភិមុខការេន រមណំ អារមណំ អារាមោតិ អាហា
“អភិរតីតិ អត្ថោ”តិ។ ព្យជិករណានម្បិ បទានំ វសេន ភវតិ
ពាហិរត្ថសមាសោ យថា “ឧសិលោមោ កណ្ណោកាឡោ”តិ អាហា “ការណាយ
អារាមោ អស្សតិ ការណាមោ”តិ។ អភិរមិតព្ពជ្ជេន វា អារាមោ, ការណា
អារាមោ អស្សតិ ការណាមោតិ ឯវំ ម្យេត្ត សមាសយោជនា វេទិតព្ពា។
ការេន្តោ រមតីតិ ឯតេន ការណាមសទ្ធានំ កត្តសាធនតំ
កម្មធារយសមាសតព្វា ទស្សតិ។ “បដហន្តោ រមតី”តិ វុត្តត្ថា
បហាណាមោតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

កាម “នេសន្និកន្ត្រំ ការនាវាមអរិយវំសំ ភជតី” តិ វុត្តំ ការនាវាយោគស្ស
អនុច្ឆរិកត្តា, នេសន្និកន្ត្រំសេន បន នេសន្និកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកច្ឆាហិ
អាបត្តិហិ អនាបត្តិភាវោតិ តម្បិ សន្តុល្លាស្តោ “តេរសន្នំ ធុតុផ្កាន” តិ វត្ថា វិនយំ
បត្វា គរុកេ ឋានតព្ពន្ធី ឥច្ឆិតត្តា សល្លេខស្ស អបរិច្ឆជនវសេន បដិបត្តិ នាម
វិនយេ ឋិតស្សេវាតិ អាហា “តេរសន្នំ... បេ... កថិតំ ហោតិ” តិ។ កាម
សុត្តានិក្ខេបនិកាយេ តត្ថ តត្ថ សីលកថា អាហាជាយេវ, យេហិ បន
គុណេហិ សីលស្ស វោទានំ ហោតិ, តេសុ កថិតេសុ យថា សីលកថាពាហុល្លំ
វិនយបិដកំ កថិតំ ហោតិ, ឯវំ ការនាកថាពាហុល្លំ សុត្តបិដកំ
អភិធម្មបិដកញ្ច ចតុត្ថេន អរិយវំសេន កថិតេន កថិតមេវ ហោតិ តិ វុត្តំ
“ការនាវាមេន អវសេសំ បិដកទ្វយំ កថិត” តិ។ “សោ នេក្ខម្ពំ ភាវេន្តោ រមតី” តិ
នេក្ខម្ពបទំ អាទី កត្វា តត្ថ ទេសនាយ បវត្តត្តា សព្ពេសម្បិ វា
សមថវិបស្សនាមគ្គធម្មានំ យថាសកំ បដិបក្ខតោ និក្ខមនេន
នេក្ខម្ពសញ្ញាតានំ តត្ថ អាគតត្តា សោ ចាហោ នេក្ខម្ពចាឡីតិ វុច្ចតីតិ អាហា
“នេក្ខមចាឡីយា កថេតញ្ចោ” តិ។ តេនាហា អដ្ឋកថាយំ “សព្ពេបិ កុសលា ធមា,
នេក្ខម្ពន្តិ បវុច្ចេវ” តិ។ ទសុត្តវសុត្តន្តបរិយាយេនាតិ ទសុត្តវសុត្តន្តធម្មេន (ធិ. និ.
៣.៣៥០ អាទយោ) ទសុត្តវសុត្តន្ត អាគតនយេនាតិ វា អត្ថោ។
សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។

សោតិ ជាគិរិយំ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ។ នេក្ខម្ពន្តិ កាមេហិ និក្ខន្តការតោ
នេក្ខម្ពសញ្ញាតំ បឋមជ្ឈានុបចារំ, សោ “អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយា” តិ អាទិនា
(វិភ. ៥០៨) អាគតោ។ បឋមជ្ឈានុស្ស បុព្វភាគការនា ហិ ឥនាធិប្បតា, តស្មា
“អព្យាចាទ” តិ អាទីសុបិ ឯវមេវ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ សឧចាយានញ្ញា អដ្ឋន្តំ
សមាបត្តិនំ អដ្ឋវសន្តំ មហាវិបស្សនានំ ចតុន្តំ អរិយមគ្គានញ្ច វសេនេត្ត
ទេសនា បវត្តាតិ។ តត្ថ អព្យាចាទន្តិ មេត្តា។ អាហោកសញ្ញន្តិ វិភូតំ កត្វា

មនសិករណេន ឧបដ្ឋិតអាណេកសញ្ញានំ។ អវិក្ខេបន្តិ សមាធិ។ ធម្មវត្ថានន្តិ
កុសលាធិធម្មានំ យាថាវនិច្ឆយំ, “សបច្ចយនាមវត្ថាន”ន្តិបិ វទន្តិ។ ឯវំ
កាមច្ឆន្ទាធិនីវរណាប្បហានេន “អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយា”តិអាធិនា វុត្តស្ស
បឋមជ្ឈានស្ស បុព្វភាគបដិបទាយ ភាវនាមតំ បហានាមតញ្ច ធស្សេត្វា
តនានិ សហ ឧទាយេន អជ្ជសមាបត្តិហិ អជ្ជាវសហិ ច មហាវិបស្សនាហិ តំ
ធស្សេតុំ “ញ្ញាណ”ន្តិអាធិមាហា។ នាមរូបបរិក្កហណាកម្មាវិវត្តរណានញ្ញា
វិពន្ធកូតស្ស មោហស្ស ទ្វីករណេន ញាតបរិញ្ញាយ វិភតស្ស
អនិច្ចសញ្ញាធម្មោ សិជ្ឈន្តិ។ តថា ឈានសមាបត្តិសុ អនភិរតិនិមិត្តេន
ចាមោជ្ជេន តត្ថ អនភិរតិយាវិនោធិតាយ ឈានាធិនំ សមធិគមោតិ
សមាបត្តិវិបស្សនំ អវតិវិនោធនអវិជ្ជាបទាលនឧទាយោ។ ឧប្បជិចាជិនិទ្ទេសោ
បន នីវរណាសភាវាយ អវិជ្ជាយ ហេដ្ឋានីវរណេសុ សង្កហនស្សនត្ថន្តិ ធម្មតំ។
កិញ្ញាបិ បឋមជ្ឈានូបចារេយេវ ទុក្ខំ, ចតុត្ថជ្ឈានូបចារេយេវ សុខំ បហាយតិ,
អតិសយប្បហានំ បន សន្ធាយាហ “ចតុត្ថជ្ឈានំ សុខទុក្ខេ”តិ។

អនិច្ចស្ស, អនិច្ចន្តិ ច អនុបស្សនា អនិច្ចានុបស្សនា, តេភូមកធម្មានំ
អនិច្ចតំ គហេត្វា បវត្តាយ អនុបស្សនាយេតំ នាមំ។ និច្ចសញ្ញាន្តិ សង្កតធម្មេសុ
និច្ចា សស្សតាតិ បវត្តំ មិច្ឆាសញ្ញា។ សញ្ញាសីសេន ធិដ្ឋិចិត្តានម្បិ គហណំ
ធម្មតំ។ ឯស នយោ តតោ បរេសុបិ។ និព្វិនានុបស្សនន្តិ សង្ខារេសុ
និព្វិននាការេន បវត្តំ អនុបស្សនំ។ នន្តិសប្បីតិកតណ្ហា។ វិរាគានុបស្សនន្តិ
វិរជ្ជនាការេន បវត្តំ អនុបស្សនំ។ និរោធានុបស្សនន្តិ សង្ខារានំ និរោធស្ស
អនុបស្សនំ។ “តេ សង្ខារា និរុជ្ឈន្តិយេវ, អាយតី សមុទយវសេន ន ឧប្បជ្ឈន្តិ”តិ
ឯវំ វា អនុបស្សនា និរោធានុបស្សនា។ តេនេវាហ “និរោធានុបស្សនាយ
និរោធិតិ នោ សមុទេតី”តិ។ មុច្ឆិតុកាមតា ហិ អយំ ពលប្បត្តាតិ។
បដិនិស្សន្ននាការេន បវត្តា អនុបស្សនា បដិនិស្សត្តានុបស្សនា។ បដិសង្ខា

សន្តិដ្ឋនា ហិ អយំ។ អាទានន្តិ និព្វាទិវសេន គហាលំ។
សន្តតិសម្មហកិច្ចារម្មណានំ វសេន ឯកត្តគ្គហាលំ យនសញ្ញា។ អាយុបាទំ
អភិសន្ធិវណំ។ អវត្តាវសេសាបត្តិ វិបរិណាមោ។ ធុវសញ្ញន្តិ ជីវការវគ្គហាលំ។

និមិត្តន្តិ សម្មហាយនវសេន, សកិច្ចបរិច្ឆេទតាយ ច សន្ធារាជំ សវិគ្គហាតំ។
បណិធិន្តិ រាគាទិបណិធិ។ សា បនត្ថតោ តណ្ហាវសេន សន្ធាវេសុ និទ្ទតា។
អភិនិវេសន្តិ អត្តានុទិដ្ឋិ។ អនិច្ចទុក្ខាទិវសេន សព្វធម្មតិវណំ
អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនា។ សារាទានាភិនិវេសន្តិ អសារេ សារន្តិ
គហាលាវិបល្លាសំ។ “ឥស្សរកុត្តាទិវសេន លោកោ សមុប្បន្នោ” តិ អភិនិវេសោ
សម្មោហាភិនិវេសោ។ កេចិ បន “អហោសី នុ ខោ អហាមតីតមន្ទានន្តិអាទិនា
(ម. និ. ១.១៨; សំ. និ. ២.២០) បវត្តសំសយាបត្តិ សម្មោហាភិនិវេសោ” តិ វទន្តិ។
សន្ធាវេសុ តាណាលេណភាវគ្គហាលំ អាលយាភិនិវេសោ។ “អាលយរតា
អាលយសម្មទិតា” តិ (ធិ. និ. ២.៦៤, ៦៧; ម. និ. ១.២៨១; ២.៣៣៧; សំ. និ. ១.១៧២;
មហាវ. ៧, ៨) ច វចនតោ អាលយោ តណ្ហា, សាយេវ ចក្ខាទីសុ រូចាទីសុ ច
អភិនិវេសវសេន បវត្តិយា អាលយាភិនិវេសោតិ កេចិ។ ឯវំ បិតា តេ សន្ធារា
បដិនិស្សន្ធិយន្តិ តិ បវត្តំ ញាណំ បដិសន្ធានុបស្សនា។ វដ្តតោ វិគតត្តា វិវដ្តំ
និព្វានំ, តត្ថ អារម្មណសន្ធាតេន អនុបស្សនេន បវត្តិយា វិវដ្តានុបស្សនា
តោត្រភុ។ សំយោគាភិនិវេសន្តិ សំយុជ្ជនវសេន សន្ធាវេសុ និវេសនំ។
ទិដ្ឋកដ្ឋេតិ ទិដ្ឋិយា សហជាតេកដ្ឋេ បហានេកដ្ឋេ ច។ ឱឡារិកេតិ
ឧបរិមគ្គវដ្ឋេ កិលេសេ អបេក្ខិត្វា វុត្តំ, អញ្ញាថា ទស្សនប្បហាតញ្ញាបិ
ទុតិយមគ្គវដ្ឋេហិបិ ឱឡារិកាតិ។ អណុសហាគតេតិ អណុភូតេ។ ឥទំ
ហេដ្ឋិមមគ្គវដ្ឋេ អបេក្ខិត្វា វុត្តំ។ សព្វកិលេសេតិ អវសិដ្ឋសព្វកិលេសេ។ ន ហិ
បឋមាទិមគ្គហិបិ បហីនា កិលេសា បុន បហីយន្តិ តិ។

ឯវត្តិ បដិសម្ពិទ្ធាមគ្គ (បដិ. ម. ១.៤១, ៩៥) នេក្ខម្មចាឡិយា យោជនំ
និគមេត្វា ធិយនិកាយេតិអាទិនា ទសុត្តរបរិយាយេន (ធិ. និ. ៣.៣៥០ អាទយោ)
យោជនំ ទស្សេតិ។ ឯកំ ធម្មំ ភាវេន្តោ រមតិ, ឯកំ ធម្មំ បដហន្តោ រមតិ ច
នយិទំ ទសុត្តរសុត្ត (ធិ. និ. ៣.៣៥០ អាទយោ) អាគតនិយាមេន វុត្តំ, តត្ថ បន
“ឯកោ ធម្មោ ភាវេតញ្ចោ, ឯកោ ធម្មោ បហាតញ្ចោ” តិ ទេសនា អាគតា។ ឯវំ
សន្តេបិ យស្មា អត្ថតោ ភេទោ នត្ថិ, តស្មា បដិសម្ពិទ្ធាមគ្គ (បដិ. ម. ១.៤១, ៩៥)
នេក្ខម្មចាឡិយំ អាគតនីហារេនេវ “ឯកំ ធម្មំ ភាវេន្តោ រមតិ, ឯកំ ធម្មំ
បដហន្តោ រមតិ” តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ សេសវាវេសុបិ។

ឯវត្តិអាទិនា ទសុត្តរបរិយាយេន (ធិ. និ. ៣.៣៥០ អាទយោ) យោជនំ
និគមេត្វា ឥទានិ សតិបដ្ឋានសុត្តន្តបរិយាយេន (ម. និ. ១.១០៥ អាទយោ)
យោជនំ ទស្សេតុំ “មជ្ឈិមនិកាយេ” តិអាទិ អារទ្ធី។ កាមព្យោត្ត
កាយានុបស្សនាវសេនេវ សំខិមិត្វា យោជនា កតា, ឯកវិសតិយា បន ថានានំ
វសេនបិ យោជនា កាតញ្ចា។ ឥទានិ អភិធម្មនិទ្ទេសបរិយាយេន ទស្សេតុំ
“អភិធម្ម និទ្ទេសបរិយាយេនា” តិអាទិ អារទ្ធី។ អនិច្ចតោតិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ
វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានសុ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៩៨; វិសុទ្ធិ. មហាជ. ២.៦៩៨) វុត្តនយេន
វេទិតព្ពំ។

ឧក្កល្លាតន្តិ អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ បន្តសេនាសនេសុ ច ឧក្កល្លាទិញ,
អននុយោគោតិ អត្តោ។ អរិយវំសប្បរកោ ធិរោ សីលវា ភិក្ខុ
អរិយវំសបរិប្បរណាស្ស ភេទំ អនិច្ចន្តោ សមាហិតោ វិបស្សកោ ច
បច្ចយឃាតេន អរតិយា រតិយា ច សហិតា អភិភវិតា ហោតីតិ វុត្តំ
“អរតិរតិសហោ, ភិក្ខុវេ, ធិរោ” តិ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

អរិយវំសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ធម្មបទសុត្តន្តវគ្គោនា

២៩. នវមេ ឈានាទិកេនោ ធម្មោ បដ្ឋតិ ឯតេនាតិ ធម្មបទំ, អនភិជ្ឈាវ
ធម្មបទំ អនភិជ្ឈាធម្មបទំ, អនភិជ្ឈាបដានោ វា ធម្មកោដ្ឋាសោ
អនភិជ្ឈាធម្មបទំ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ អត្ថតោ បទ អនភិជ្ឈាធម្មបទំ នាម
អលោកោ វា អលោភសីសេន អធិគតជ្ឈានវិបស្សនាមគ្គដលនិព្ពានានិ វា។
អព្យាចារោ ធម្មបទំ នាម មេត្តា វា មេត្តាសីសេន អធិគតជ្ឈានាទីនិ វា។
សម្មាសតិធម្មបទំ នាម សូបដ្ឋិតស្សតិ វា សតិសីសេន អធិគតជ្ឈានាទីនិ វា។
សម្មាសមាធិធម្មបទំ នាម អជ្ឈសមាបត្តិ វា អជ្ឈសមាបត្តិសីសេន
អធិគតជ្ឈានវិបស្សនាមគ្គដលនិព្ពានានិ វា។ ទសអសុកវសេន វា
អធិគតជ្ឈានាទីនិ អនភិជ្ឈា ធម្មបទំ។ ចតុព្រហ្មវិហារវសេន អធិគតានិ
អព្យាចារោ ធម្មបទំ។ ទសានុស្សតិ អាហារេបដិកូលសញ្ញាវសេន អធិគតានិ
សម្មាសតិធម្មបទំ។ ទសកសិណអាណាចានវសេន អធិគតានិ
សម្មាសមាធិធម្មបទំ។ អនភិជ្ឈាលូតិ អនភិជ្ឈាយនសីលោ។ អភិបុព្ពោ
លេសនោ អភិជ្ឈាយនដោ។ តេនេវាហ “និត្តល្ខោ ហុត្វា”តិ។ បកតិការំ
អវិជហន្តេនាតិ បរិសុទ្ធការំ សភាវសង្ខាតអនវជ្ជសង្ខាតំ បកតិការំ
អវិជហន្តេន។ សាវជ្ជធម្មសមុប្បត្តិយា ហិ ចិត្តស្ស អនវជ្ជភារោ ជហិតោ
ហោតីតិ។

ធម្មបទសុត្តន្តវគ្គោនា និដ្ឋិតា។

១០. បរិព្ពាជកសុត្តន្តវគ្គោនា

៣០. ទសមេ អភិញ្ញាតាតិ ឯទិសោ ច ឯទិសោ ចាតិ អភិលក្ខណាវសេន
ញាតា។ តេនាហ “ញាតា ចាកដា”តិ។ បដិសល្លាណវុដ្ឋិតោតិ ឯត្ថ

បដិសល្លាឆន្តិ តេហិ តេហិ សន្តិវិហារិ កអន្តេវាសិកឧបាសកាធិសត្តេហិ ចេវ
រូចារម្មណាធិសដ្ឋារេហិ ច បដិជីវត្តិត្វា អបសក្កិត្វា សល្លឹងំ និលីយនំ,
ឯកីកាវោ បរិវេកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យោ តតោ វុដ្ឋិតោ, សោ បដិសល្លាឆា
វុដ្ឋិតោ នាម ហោតិ។ ភគវា បន យស្មា បដិសល្លាឆា ឧត្តមតោ
ជលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាសិ, តស្មា វុត្តំ “បដិសល្លាឆា វុដ្ឋិតោតិ ជលសមាបត្តិតោ
វុដ្ឋិតោ”តិ។ វត្ថុកាមេស្វតិ រូចាធិសុ កិលេសកាមស្ស វត្ថុភូតេសុ កាមេសុ។
ពហាលភគន្តិ ជីវមូលធុម្ពោចនីយតាហិ អដ្ឋោសានេន ពហលភូតំ
កិលេសកាមំ។ សការណាតិ យេហិ ការណេហិ បរេសំ វាទេ នោសំ ទស្សន្តិ,
តេហិ ការណេហិ សការណា។ ន ហិ លក្ខណយុត្តេន ហេតុនាវីនា
បរវាទេសុ នោសំ ទស្សន្តុំ សក្កា។

ឯវមាធិតិ ឯត្ថ អាធិសន្នេន “នត្ថិ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ សត្តានំ
សំកិលេសាយា”តិ (ធិ. និ. ១.១៦៨) ឯវមាធិ សង្កណ្ឌាតិ, តស្មា ឯវមាធិវាទិនោ
ឯវំ ហេតុប្បជិក្ខេបវាទិនោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច នត្ថិ កធិដ្ឋិវិចាកំ បដិពាហាតិ,
អកិរិយធិដ្ឋិ កម្មំ បដិពាហាតិ, អហេតុកធិដ្ឋិ ឧភយំ បដិពាហាតិ។ តត្ថ កម្មំ
បដិពាហន្តេនវិចាកោ បដិពាហិតោ ហោតិ, វិចាកំ បដិពាហន្តេនបិ កម្មំ
បដិពាហិតំ។ ឥតិ សព្វេបេតេ អត្ថតោ ឧភយបដិពាហកា អហេតុវាទា ចេវ
អកិរិយវាទា ច នត្ថិកវាទា ច ហោតិ។

ឱក្កន្តនិយមាតិ ឱកាឡមិច្ឆត្តនិយមា។ សជ្ឈាយតីតិ តំ ធិដ្ឋិធិបកំ កន្តំ
ឧត្តហេត្វា បឋតិ។ វីមំសតីតិ តស្ស អត្ថំ វិចារេតិ។ តស្សាតិអាធិ
វីមំសនាការទស្សនំ។ តស្សី អារម្មណេតិ
យថាបរិកប្បិតហេតុបច្ចយាកាវាទិកេ នត្ថិ ហេតុតិអាធិនយប្បវត្តាយ
លទ្ធិយា អារម្មណេ។ មិច្ឆាសតិ សន្តិដ្ឋតីតិ “នត្ថិ ហេតុ”តិអាធិវសេន

អនុស្សរ្យបលទ្ធកត្ត តតាការបរិតក្កនេហិ សវិត្តហេរិយ សរុបតោ
ចិត្តស្ស បច្ចបដ្ឋិតេ ចិរកាលបរិចយេន ឯវមេតន្តិនិជ្ឈានក្ខមភាវ្យបគមនេន
និជ្ឈានក្ខន្ធិយា តថាគហិតេ បុនប្ប្នំ តថេវ អាសេវន្តស្ស ពហុលីករោន្តស្ស
មិច្ឆាវិតក្កេន សមាជីយមាណា មិច្ឆាវាយាមោបត្តម្ពិតា អតំសភាវំ តំសភាវន្តិ
គណ្ហាន្តិ មិច្ឆាសតីតិ លទ្ធានាមា តំលទ្ធិសហគតា តណ្ហា សន្តិជ្ជតិ។ ចិត្តំ ឯកគ្គំ
ហោតីតិ យថាវុត្តវិតក្កាធិបច្ចយលាភេន តស្មី អារម្មណេ អវដ្ឋិតតាយ
អនេកគ្គតំ បហាយ ចិត្តំ ឯកគ្គំ អប្បីតំ វិយ ហោតិ មិច្ឆាសមាជីនា។ សោបិ
ហិ បច្ចយវិសេសេន លទ្ធកាវនាពលោ កតាចិ សមាធានបដិវបកិច្ចករោ
ហោតិយេវ បហារណាវិជ្ឈនាទីសុ វិយាតិ ទដ្ឋព្ភំ។

ជវនានិ ជវន្តិ អនេកគ្គត្ថំ តេនាការេន បុព្វភាគិយេសុ ជវនវារេសុ
បវត្តេសុ សព្វបដ្ឋិមេ ជវនវារេ សត្ត ជវនានិ ជវន្តិ។ បឋមជវនេ សតេកិច្ឆោ
ហោតិ, តថា ទុតិយាទីស្វតិ ធម្មសភាវទស្សនមេតំ, ន បន តស្មី ខណេ តេសំ
សតេកិច្ចភាវាចានំ កេនចិ សក្កា កាតុំ។ តត្ថាតិ តេសុ តីសុ
មិច្ឆាទស្សនេសុ។ កោចិ ឯកំ ទស្សនំ ឱក្កមតីតិ យស្ស ឯកស្មីយេវ
អភិនិវេសោ អាសេវនា បវត្តា, សោ ឯកំយេវ ទស្សនំ ឱក្កមតិ។ យស្ស ទ្វីសុ
តីសុបិ វា អភិនិវេសោ អាសេវនា បវត្តា, សោ ទ្វេ តីណិ ឱក្កមតិ។ ឯតេន យា
បុព្វេ ឧភយបដិពាហិកតាមុខេន បវត្តា អត្ថសិទ្ធា សព្វទិដ្ឋិកា, សា
បុព្វភាគិយា, មិច្ឆានិយាមោក្កន្ធិយា បន យថាសកំ បច្ចយសមុទាគមទិដ្ឋិតោ
ភិច្ឆាវម្ពណានំ វិយ វិសេសាធិគមានំ ឯកជ្ឈំ អនុប្បត្តិយា អភិកិណ្ឌា ឯវាតិ
ទស្សេតិ។ ឯកស្មី ឱក្កន្តេបិ ទ្វីសុ តីសុ ឱក្កន្តេសុបិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិការ
ហោតីតិ ឥមិនា តិស្សន្តម្បិ ទិដ្ឋនំ សមាទដលតំ សមាទពលញ្ច ទស្សេតិ។
តស្មា តិស្សេវាបិ ចេតនា ឯកស្ស ឧប្បន្នា អញ្ញាមញ្ញំ អនុពលប្បនាយិកា
ហោតិ។

ក៏ បនេស ឯតស្ម័ញ្ញោវ អត្តកាវេ និយតោ, ឧទាហុ អញ្ញស្ម័ម្បីតិ?
ឯតស្ម័ញ្ញោវ និយតោ។ អកុសលញ្ញា នាមេតំ អពលំ, ន កុសលំ វិយ មហាពលំ។
អញ្ញថា សម្មត្តនិយាមោ វិយ អច្ចន្តិកោ សិយា, អាសេវនវសេន បន ភវន្តវេបិ
តំ តំ ទិដ្ឋិ រោចេតិយេវ។ តេនេវាហ “វដ្ឋខាណុកោ នាមេស សត្តោ” តិ។ តស្មា
“សកី និមុត្តោ និមុត្តោ ឯវ ពាលោ” តិ វិយ វដ្ឋខាណុកោជាតនា, យាទិសេហិ បន
បច្ចយេហិ អយំ តំ ទស្សនំ ឌីក្កន្តោ បុន កទាចិ មិច្ឆត្តនិយាមោ
តប្បដិក្ខេបបច្ចយេ បដិច្ច តតោ សីសុក្ខេបនមស្ស ន ហោតីតិ ន វត្ថុពុំ។ តេន
វុត្ថំ “យេកុយ្យេនា” តិ។ ឯទិសាតិ “ពុទ្ធានម្បិ អតេកិច្ចា” តិអាទិនា វុត្ថុសទិសា។

អត្ថនោ និទ្ទាកយេនាតិ “សម្មា ទិដ្ឋិញ្ចា នាម តេ ភវហន្តិ” តិអាទិនា អត្ថនោ
ឧបរិ បរេហិ វត្ថុពុំនិទ្ទាកយេន។ យដ្ឋនកយេនាតិ តថា បរេសំ
អបសាទនកយេន។ សហធម្មេន បរេន អត្ថនោ ឧបរិ កាតព្វនិក្ខហោ
ឧចារម្កោ, តតោ បរិត្តាសោ ឧចារម្កកយំ។ តំ បន អត្ថតោ ឧបវាទកយំ
ហោតីតិ អាហ “ឧបវាទកយេនា” តិ។ បដិប្បស្សន្តិវសេន អភិជ្ឈាវិនយតិ
ឯតេនាតិ អភិជ្ឈាវិនយោ, អរហត្តជលំ។ តេនាហ “អភិជ្ឈាវិនយោ វុច្ចតិ
អរហត្ត” តិ។

បរិព្ពាជកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឧរុវេលវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បក្កវគ្គោ

១. បក្កសុត្តវណ្ណនា

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ ចត្តារិ ចក្កានីតិ ឯត្ថ ចក្កំ នាម ទារុចក្កំ, រតនចក្កំ, ធម្មចក្កំ, ភិក្ខុបាធិបត្តិ, សម្មត្ថិចក្កន្តិ បញ្ចវិដំ។ តត្ថ “យំ បដិទំ, សម្ម, រថការចក្កំ ធម៌ា មាសេហិ និដ្ឋិតំ ទារុត្ថនេហិ” តិ (អ. និ. ៣.១៥) ឥទំ ទារុចក្កំ។ “បិទា បរត្ថិតំ ចក្កំ អនុវត្តតិ” តិ (សំ. និ. ១.២១៥) ឥទំ រតនចក្កំ។ “មយា បរត្ថិតំ ចក្ក” តិ (សុ. និ. ៥៦២; ពុ. វិ. ២៧.១៧; ជា. ១.១.១០៤; ១.៥.១០០, ១០៣) ឥទំ ធម្មចក្កំ។ “ចតុចក្កំ នវទ្វារ” តិ (សំ. និ. ១.២៩, ១០៩) ឥទំ ភិក្ខុបាធិបត្តិ។ “ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ, ចក្កានិ យេហិ សមន្មាគតានំ ទេវមនុស្សានំ ចតុចក្កំ បរត្ថិតិ” តិ (អ. និ. ៤.៣១) ឥទំ សម្មត្ថិចក្កំ។ ឥទាបិ ឯតទេវ អធិប្បេតន្តិ អាហា “ចត្តារិ សម្មត្ថិចក្កានិ វត្តន្តិ” តិ។ អនុច្ឆរិកេ ទេសេតិ បុញ្ញកិរិយាយ សម្មាបដិបត្តិយា អនុបទេសេ។ សេវនំ កាលេន កាលំ ឧបសង្កមនំ។ ភជនំ ភត្តិវសេន បយិរុចាសនំ។ អត្ថនោ សម្មា ឋបនន្តិ អត្ថនោ ចិត្តសន្តានស្ស យោនិសោ ឋបនំ។ សទ្ធាធិសុ និវេសនន្តិ អាហា “សចេ” តិអាទិ។ ឥទមេវ ចេត្ត បមាណន្តិ ឥទមេវ បុព្វេកតបុញ្ញតាសម្ពាទំ សម្មត្ថិចក្កំ ឯវ ឯតេសុ សម្មត្ថិចក្កេសុ បមាណភូតំ ឥតវេសំ ការណភាវតោ។ តេនាហា “យេន ហិ” តិអាទិ។ សោ ឯវ ច កតបុញ្ញោ បុគ្គលោ អត្តានំ សម្មា ឋបេតិ អកតបុញ្ញស្ស តទភាវតោ។

ចក្កសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២. សង្កហសុត្តវណ្ណាន

៣២. ទុតិយេ តស្ស ទានមេវ ទាតព្ពន្ធិ បព្ពជិតស្ស បព្ពជិតបរិក្ខារំ បត្តចីវរាទិ, គិហិទោ គិហិបរិក្ខារំ វត្តារុជយានសយនាទិ ទាតព្ពំ។ សព្ពន្ធិ សព្ពំ ឧបការំ។ មក្ខេត្វា នាសេតិ មក្ខិកាវេ ឋត្វា។ តេលេនវិយ មក្ខេតិ តិ សតោតតេលេន មក្ខេតិ វិយ។ អត្ថវឌ្ឍនកថាតិ ហិការហកថា។

កថាគហណាញោត្ត និទស្សនមត្តំ, បរេសំ ហិតាវហោ កាយប្បយោគោបិ
អត្ថចរិយា។ អដ្ឋកថាយំ បន វចិប្បយោគវសេនេវ អត្ថចរិយា វុត្តា។
សមានត្ថតាតិ សទិសភាវោ, សមានជ្ជានេ វេបនំ, តំ បនស្ស សមានជ្ជបនំ
អត្ថសទិសតាករណមុខេន ឯកសម្ពោគតា។ អត្ថនោ សុខុប្បត្តិយំ តស្ស ច
ទុក្ខុប្បត្តិយំ តេន ទុក្ខេន អត្ថនា ឯកសម្ពោគតាតិ អាហ
“សមានសុខទុក្ខភាវោ”តិ។ សា ច សមានសុខទុក្ខតា ឯកតោ និសង្ខាទិនា
ចាកជា ហោតីតិ ទស្សន្តោ “ឯកាសនេ”តិអាទិមាហ។

តត្ថ ជាតិយា ហីនោ ភោគេន អធិកោ ទុស្សង្គហោ ហោតិ។ ន ហិ សក្កា
តេន សទ្ធិ ឯកបរិភោគោ កាតុំ ជាតិយា ហីនត្ថា។ តស្ស តថា អភិរិយមនេ
ច សោ កុដ្ឋតិ ភោគេន អធិកត្ថា, តស្មា សោ ទុស្សង្គហោ។ ភោគេន ហីនោ
ជាតិយា អធិកោបិ ទុស្សង្គហោ ហោតិ។ សោ ហិ “អហំ ជាតិមា”តិ
ភោគសម្បន្នេន សទ្ធិ ឯកបរិភោគំ ឥច្ឆតិ, តស្មី អភិរិយមនេ កុដ្ឋតិ។
ឧភោហិមិ ហីនោ សុសង្កហោ ហោតិ។ ន ហិ សោ ឥតវេន សទ្ធិ ឯកបរិភោគំ
ឥច្ឆតិ ជាតិយា ហីនភាវតោ, ន អភិរិយមនោ កុដ្ឋតិ ភោគេន ហីនភាវតោ។
ឧភោហិ សទិសោបិ សុសង្កហោយេវ។ សទិសភាវេនេវ ឥតវេន សហ
ឯកបរិភោគស្ស បច្ឆាសីសាយ, អករណេ ច តស្ស កុដ្ឋនស្ស អភាវតោ។
ភិក្ខុ ទុស្សីលោ ទុស្សង្គហោ ហោតិ។ ន ហិ សក្កា តេន សទ្ធិ ឯកបរិភោគំ
កាតុំ, អភិរិយមនេ ច កុដ្ឋតិ។ សីលវា បន សុសង្កហោ ហោតិ។ សីលវា ហិ
អធិរិយមនេបិ កិស្សិញ្ចិ អាមិសេ អភិរិយមនេបិ សង្កហេន កុដ្ឋតិ, អញ្ចំ
អត្ថនា សទ្ធិ បរិភោគំ អករោន្តម្យិ ន ចាបកេន ចិត្តេន បស្សតិ
បេសលភាវតោ។ តតោ វេ បរិភោគោបិ អនេន សទ្ធិ សុករោ ហោតិ, តស្មា
តិហិ ច, ឧភោហិ សទិសោ។ បព្ពដិតោ ច, សីលវា បុគ្គលោ។ វេ
សមានត្ថតាយ សង្កហេតញ្ចោ។ តេនេវាហ “សោ សចេ គហជ្ជស្ស ជាតិយា

បញ្ចវគ្គស្ស សីលេន សទិសោ ហោតិ, តស្សាយំ សមាធិត្តតា កាតញ្ញា"តិ។
សេសំ សុរិញ្ញោយ្យមេវ។

សង្គហសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៣. សីហសុត្តន្តបិដក

៣៣. តតិយេ សីហោតិ បរិស្សយសហនតោ បដិបក្ខហននតោ ច
“សីហោ”តិ លទ្ធិនាមោ មិគាធិបតិ។ ចត្តារោតិ សមាធិបិ សីហាជាតិការេ
វណ្ណារិសេសាធិសិទ្ធនវិសេសេន ចត្តារោ សីហា។ តេ ឥនាធិ នាមតោ វណ្ណតោ
អាហារតោ ធស្សេត្វា ឥនាធិប្បតសីហំ នាធម្មការតោ វិការេតុំ
“តិណសីហោ”តិអាធិ អារទ្ធី។ តិណភក្កោ សីហោ តិណសីហោ បុរិមបទេ
ឧត្តរបទលោបេន យថា “សាកបត្តិវោ”តិ (ចាលិ ២.១.៦០)។ កាឡវណ្ណតាយ
កាឡសីហោ។ តថា បណ្ឌសីហោ។ តេនាហ “កាឡការិសទិសោ,
បណ្ឌបលាសវណ្ណការិសទិសោ”តិ ច។ វត្តកម្ពលស្ស វិយ កេសរោ
កេសរកលោមោ ឯតស្ស អត្ថិតិ កេសរី។ លាខាបរិកម្មកតេហិ វិយ
ចាធបរិយន្តេហិតិ ច យោជនា។

កម្មានុភាវសិទ្ធិអធិបច្ចមហោសក្ខតាហិ សព្វមិគគណស្ស រាជា។
សុវណ្ណគុហតោ វាតិអាធិ “សីហស្ស វិហារោ កិរិយា ឯវំ ហោតិ”តិ កត្វា វុត្តំ។

សមំ បតិជ្ជាបេត្វាតិ សព្វភាគេហិ សមមេវ ភូមិយំ បតិជ្ជាបេត្វា។
អាកឡិក្ខាតិ បុរតោ អាកឡិក្ខា។ អភិហរិក្ខាតិ អភិមុខំ ហរិក្ខា។ សង្ឃាតន្តិ
វិនាសំ។ វិសតិយជ្ជិកំ ហំនំ ឧសភំ។

សមសីហោតិ សមជាតិកោ សមប្បភារោ ច សីហោ។ សមាធាស្មីតិ
នេសនាមត្ថំ, សមប្បការតាយ ឯវ ន ភាយតិ។ សក្កាយទិដ្ឋិពលវតាយាតិ
“កេ អញ្ចេ អម្ពេហិ ឧត្តរិតរា, អថ ខោ មយមេវ មហាពលា” តិ ឯវំ
ពលាតិមាននិមិត្តាយ អហំការហេតុភូតាយ សក្កាយទិដ្ឋិយា ពលវភារេន។
សក្កាយទិដ្ឋិយា បហំនត្តាតិ និវហំការត្តា អត្តសិនេហស្ស សុដ្ឋុ សមុគ្គាតត្តា
ន ភាយតិ។

តថា តថាតិ សីហសទិសតាទិនា តេន តេន បការេន អត្តានំ កថេសីតិ
វត្វា តមត្ថំ វិវត្វា ទស្សេត្ថំ “សីហោតិ ខោ” តិ អាទិ វុត្ថំ។

កតមហាភិទីហារស្ស លោកនាថស្ស ពោជិយា និយតការប្បត្តិយា
ឯកន្តការី ពុទ្ធភារោតិ កត្វា “តីសុ ចាសាទេសុ និវាសកាលោ, មគធេវញ្ញោ
បដិញ្ញាទានកាលោ, ចាយាសស្ស បរិភុត្តកាលោ” តិ អាទិនា អភិសម្ពោធិតោ
បុរិមាវត្ថាបិ សីហសទិសា កត្វា ទស្សិតា។ ភារីនិ ភូតូបចារោបិ ហិ
លោកវោហារោ។ វិជ្ជាការសាមញ្ញតោ ទិវិជ្ជំ ឥតវិជ្ជម្បិ ឯកជ្ឈំ គហេត្វា
បដិច្ចសមុប្បាទសម្មសនតោ តំ បុរេតវសិទ្ធិវិយ កត្វា អាហា “តិស្សោវិជ្ជា
សោធនត្វា” តិ។ អនុលោមបដិលោមតោ បវត្តញ្ញាណស្ស វសេន
“យមកញ្ញាណមន្តនេនា” តិ វុត្ថំ។

តត្ថ វិហារន្តស្សាតិ អជចាលនិក្រោធមូលេ វិហារន្តស្ស។ ឯកានសមេ
ទិវសេតិ សត្តសត្តាហតោ បរំ ឯកានសមេ ទិវសេ។ អចលបល្លង្កេតិ
ឥសិបតនេ ធម្មចក្កប្បវត្តនត្ថំ និសិន្ធបល្លង្កេ។ តម្បិ ហិ កេនចិ អប្បជីវត្តិយំ
ធម្មចក្កប្បវត្តនត្ថំ និសង្គាតិ កត្វា វជិរាសនំវិយ អចលបល្លង្កំ វុត្ថតិ។
ឥមស្មីញា បន បទេតិ “ទ្វេមេ, ភិក្ខុវេ, អន្តា” តិ អាទិនយប្បវត្តេ ច ឥមស្មី
សទ្ធម្មកោដ្ឋាសេ។ ធម្មយោសោ... បេ... ទសសហស្សិលោកនាតុំ បដិច្ចាទេសិ

“សព្វត្ថ បីតា សុណាន្ត” តិ អធិដ្ឋានេន។ សោធន្ទសហាការេហិតិ ទុក្ខបរិញ្ញា,
សមុទយប្បហានំ, និរោធសន្និកិរិយា, មគ្គការវនាតិ ឯកេកស្មី មគ្គេ ចត្តារិ
ចត្តារិ កត្វា សោធន្ទសហិ អាការេហិ។

បឋមេន នយេន អភិសម្ពោធិតោ បុរិមតវាវត្ថាបិ អវស្សំភាវិតាយ
គហេត្វា សីហសទិសតំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អភិសម្ពុទ្ធាវត្តាសុ ឯវ
សីហសទិសតំ ទស្សេតុំ “អបរោ នយោ” តិ អាទិ អារទ្ធី។ អដ្ឋហិ ការណេហិតិ
“តថា អាគតោតិ តថាគតោ, តថា គតោតិ តថាគតោ, តថលក្ខណំ
អាគតោតិ តថាគតោ, តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ,
តថទស្សិតាយ តថាគតោ, តថវាទិតាយ តថាគតោ, តថាការិតាយ
តថាគតោ, អភិកវនេជ្ជន តថាគតោ” តិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៧; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១២; សំ.
និ. អដ្ឋ. ២.៣.៧៨; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៧០; ឧទា. អដ្ឋ. ១៨; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ៣៨; ថេរគា.
អដ្ឋ. ១.៣; ពុ. វិ. អដ្ឋ. ១.២ និទានកថា; មហានិ. អដ្ឋ. ១៤; បដិ. ម. ១.៣៧) ឯវ
វុត្តហិ អដ្ឋហិ តថាគតសាធកេហិ ការណេហិ។ យទិបិ ភគវា ពោធិបល្លង្កេ
និសិន្នមត្តេវ អភិសម្ពុទ្ធា ន ជាតោ, តថាបិ តាយ និសង្ខាយ និសិដ្ឋោវ បនុជ្ជ
សព្វំ បរិស្សយំ អភិសម្ពុទ្ធា ជាតោ។ តថា ហិ តំ “អបរោជិតបល្លង្ក” តិ វុច្ចតិ,
តស្មា “យាវ ពោធិបល្លង្កា វា” តិ វត្វា តេន អបរិតុស្សន្តោ “យាវ
អរហត្តមគ្គញ្ញាណា វា” តិ អាហ។

ឥតិ សក្កាយោតិ ឯត្ថ ឥតិសទ្ធា និទស្សនត្ថោ។ តេន សក្កាយោ សរូបតោ
បរិមាណតោ បរិច្ឆេទតោ ច ទស្សិតោតិ អាហ “អយំ សក្កាយោ” តិ អាទិ។
“អយំ សក្កាយោ” តិ ឥមិនា បញ្ចាថាទានក្ខន្ធា សរូបតោ ទស្សិតា។ “ឯត្ថកោ
សក្កាយោ” តិ ឥមិនា តេ បរិមាណតោ ទស្សិតា។ តស្ស ច បរិមាណស្ស
ឯកន្តិកការំ ទស្សន្តេន “ន ឥតោ ភិយ្យោ សក្កាយោ អត្ថី” តិ វុត្តំ។

សភាវតោតិ សលក្ខណតោ។ សវសតោតិ សកិច្ចតោ។ បរិយន្តតោតិ
បរិមាណបរិយន្តតោ។ បរិច្ឆេទតោតិ យត្ថកេ ឋានេ តស្ស បវត្ថិតស្ស
បរិច្ឆិន្ទនតោ។ បរិវដ្តមតោតិ បរិយោសានប្បវត្ថិតោ។ សព្វេបិ
បញ្ចុច្ឆានតត្វា ទស្សិតា ហោន្តិ យថារុត្តនវិភាគេន។ អយំ សក្កាយស្ស
សមុទយោ នាមាតិ អយំ អាហារាទិសក្កាយស្ស សមុទយោ នាម។ តេនាហ
“ឯត្តាវតា”តិអាទិ។ អត្ថង្គមាតិ និរោធា។ “អាហារសមុទយា
អាហារនិរោធា”តិ ច អសាធារណមេវ តំ គហេត្វា សេសេសុ អាទិ-សន្នេន
សន្តិណ្ណាតិ។

បណ្ណាសលក្ខណបដិមណ្ឌិតន្តិ បណ្ណាសទុទយវយលក្ខណវិភូសិតំ
សមុទយត្ថង្គមគ្គហណតោ។ ទីណាសវត្ថាតិ អនវសេសំ សាវសេសញ្ច
អាសវានំ បរិក្ខណត្ថា។ អនាគាមីនម្បិ ហិ ភយំ ចិត្តត្រាសញ្ច ន ហោតីតិ។
ញ្ញាណសំវេតោ ភយតុបដ្ឋានបញ្ញា។ ឥតរាសំ បន ទេវតានន្តិ
អទីណាសវទេវេ សន្ធាយ វេទតិ។ កោតិ ធម្មាលបនមត្តន្តិ សភាវកថនមត្តំ។

ចក្កន្តិ សត្តុ អាណាចក្កំ។ តំ បន ធម្មតោ អាគតន្តិ ធម្មចក្កំ។ តត្ថ
អរិយសាវកានំ បដិវេធជម្ពតោ អាគតន្តិ ធម្មចក្កំ។ ឥតវេសំ ទេសនាធម្មតោ
អាគតន្តិ ធម្មចក្កំ។ ធុរិវេចបិ ញ្ញាណំ បដានន្តិ ញ្ញាណសីសេន វុត្ថំ
“បដិវេធស្វាណម្បិ ទេសនាញ្ញាណម្បិ”តិ។ ឥនាទិ តំ ញ្ញាណំ សរូបតោ
ទស្សតុ “បដិវេធស្វាណំ នាមា”តិអាទិ វុត្ថំ។ យស្មា តស្ស ញ្ញាណស្ស
បដិវិទូត្តា ភគវា តានិ សង្ឃិ នយសហស្សានិ វេនេយ្យានំ ទស្សតុ សមត្តោ
អហោសិ, តស្មា តានិ សង្ឃិ នយសហស្សានិ តេន ញ្ញាណេន សន្និយេវ
សិទ្ធានីតិ កត្វា ទស្សន្តោ “សង្ឃិយា ច នយសហស្សេហិ បដិវិជ្ជី”តិ អាហា។
តិបរិវដ្តន្តិ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ ច “បរិញ្ញាយ្យ”ន្តិ ច “បរិញ្ញាត”ន្តិ ច ឯវំ តិបរិវដ្តំ, តំយេវ

ធានាសាការំ។ តន្ត្រី ធនេនាញាណំ។ ឯស ភគវា។ អប្បជីបុគ្គលោតិ
បដិនិធិក្ខតបុគ្គលវហិតោ។ ឯកសទិសស្សាតិ និព្វានការស្ស។

សីហសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៤. អគ្គបសាទសុត្តវល្លាណា

៣៤. ចតុត្ថេ អគ្គេសុ បសាទាតិ សេដ្ឋេសុ បសាទា។ អគ្គា វា បសាទាតិ
សេដ្ឋក្ខតា បសាទា។ សេដ្ឋវចនោ ហេតុ អគ្គសន្នោ។ បុរិមស្មី អត្ថវិកេប្ប
អគ្គសន្នេន ពុទ្ធាធិរតនត្ថយំ វុច្ចតិ។ តេសុ ភគវា តាវ អសទិសដ្ឋេន,
គុណវិសិដ្ឋដ្ឋេន, អសមសមដ្ឋេន ច អគ្គោ។ សោ ហិ មហាភិនិហារំ ធនន្តំ
ចារមីនំ បរិចយញ្ច អាទី កត្វា ពោធិសម្ភារគុណេហិ ចេវ ពុទ្ធកុណេហិ ច
បយោជនេហិ ច សេសជនេហិ អសទិសោតិ អសទិសដ្ឋេនបិ អគ្គោ។ យេ ចស្ស
តេ គុណា មហាករុណាធយោ, តេហិ សេសសត្តានំ គុណេហិ វិសិដ្ឋដ្ឋេនបិ
សព្វសត្តត្ថមតាយ អគ្គោ។ យេ បន បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា សព្វសត្តេហិ
អសមា, តេហិ សទ្ធិ អយមេវ រូបកាយគុណេហិ ចេវ ធម្មកាយគុណេហិ ច
សមោតិ អសមសមដ្ឋេនបិ អគ្គោ។ តថា ទុល្លភចាតុការតោ
អច្ឆរិយមនុស្សការតោ ពហុជនហិតសុខាវហតោ
អទុតិយអសហាយាធិការតោ ច ភគវា លោកេ អគ្គោតិ វុច្ចតិ។ យថាហា -

“ឯកបុគ្គលស្ស, ភិក្ខុវេ, ចាតុភារោ ទុល្លភោ លោកស្មី។ កតមស្ស
ឯកបុគ្គលស្ស? តថាគតស្ស អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។ ឯកបុគ្គលោ,
ភិក្ខុវេ, លោកេ ឧប្បជ្ជមាណោ ឧប្បជ្ជតិ អច្ឆរិយមនុស្សោ។ ឯកបុគ្គលោ,
ភិក្ខុវេ, លោកេ ឧប្បជ្ជមាណោ ឧប្បជ្ជតិ ពហុជន... បេ... សម្មាសម្ពុទ្ធា
ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខុវេ, លោកេ ឧប្បជ្ជមាណោ ឧប្បជ្ជតិ អទុតិយោ

អសហាយោ អប្បជិមោ អប្បជិកាតោ អប្បជិបុគ្គលោ អសមោ
អសមសមោ ធូបធានំ អក្កោ។ កតមោ ឯកបុគ្គលោ? តថាគតោ អរហំ
សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ (អ. និ. ១.១៧១-១៧៣)។

ធម្មសង្ឃា អញ្ញធម្មសង្ឃាហិ អសទិសជ្ជេនវិសិដ្ឋគុណតាយ
ទុល្លភចាតុភារាវាទិនា ច អក្កោ។ តថា ហិ តេសំ
ស្វាភ្នាតតាទិសុប្បជិបន្នតាទិគុណាវិសេសេហិ អញ្ញោ ធម្មសង្ឃសទិសា
អប្បតវំ និហីនា វា នត្ថិ, កុតោ សេដ្ឋា។ សយមេវ តេហិ វិសិដ្ឋគុណតាយ
សេដ្ឋា។ តថា
ទុល្លភុប្បាទអច្ឆរិយភាវពហុជនហិតសុខាវហអទុតិយាសហាយាទិសភារា ច
តេ។ យទគ្គេន ហិ ភគវា ទុល្លភចាតុភារា, តទគ្គេន ធម្មសង្ឃាបីតិ។
អច្ឆរិយាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ អគ្គេសុ សេដ្ឋេសុ ឧត្តមេសុ បវរេសុ
គុណាវិសិដ្ឋេសុ បសាទាតិ អគ្គប្បសទា។

ទុតិយស្មី បនត្ថេ យថាវុត្ថេសុ អគ្គេសុ ពុទ្ធាទិសុ ឧប្បត្តិយា អគ្គភូតា
បសាទា អគ្គប្បសទា។ យេ បន អរិយមគ្គេន អាគតា អវេច្ចប្បសទា, តេ
ឯកន្តេនេវ អគ្គភូតា បសាទាតិ អគ្គប្បសទា។ យថាហ - “ឥធន, ភិក្ខុវេ,
អរិយសាវកោ ពុទ្ធនុ អវេច្ចប្បសទេន សមន្នាគតោ ហោតី”តិអាទិ (សំ. និ.
៥.១០៣៧-១០៣៨)។ អគ្គវិចាកត្តាបិ ចេតេ អគ្គប្បសទា។ វុត្តម្បិ ចេតំ - “អគ្គ
ខោ បន បសន្នានំ អក្កោវិចាកោ”តិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០)។

អបទា វាតិអាទិសុ វា-សន្នោ សមុច្ចយត្ថោ, នវិកប្បត្ថោ។ យថា
“អនុប្បន្នោ វា កាមាសវោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ វា កាមាសវោ បវឡតិ”តិ (ម. និ.
១.១៧) ឯត្ថ អនុប្បន្នោ ច ឧប្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។ យថា ច “ភូតានំ វា សត្តានំ
បីតិយា សម្ពវេសីនំ វា អនុគ្គហាយា”តិ ឯត្ថ ភូតានព្វា សម្ពវេសីនព្វាតិ

អត្ថោយថា ច “អគ្គិតោ វា ឧទកតោ វា មិថុភេទតោ វា” តិ (ជី. និ. ២.១៥២) ឯត្ថ
អគ្គិតោ ច ឧទកតោ ច មិថុភេទតោ ចាតិ អត្ថោ, ឯវំ “អបទា វា... បេ....
អគ្គមក្ខាយតិ” តិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) ឯត្ថាបិ អបទា ច ទ្វិបទា ចាតិ
សម្មាសម្ពុទ្ធសោ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ តេន វុត្ថំ “វា-សទ្ធោ សមុច្ចយត្ថោ, ន
វិកប្បត្ថោ” តិ។

រូបិនោតិ រូបវន្តោ ឯ រូបិនោតិ អរូបិនោ ឯ សញ្ញិនោតិ សញ្ញាវន្តោ ឯ
សញ្ញិនោតិ អសញ្ញិនោ ឯ “អបទា វា” តិ អាទិសព្ពបទេហិ កាមភវោ, រូបភវោ,
អរូបភវោ, ឯកភវោការភវោ, ចតុភវោការភវោ, បញ្ចភវោការភវោ, សញ្ញាភវោ,
អសញ្ញាភវោ, នេវសញ្ញាសញ្ញាភវោតិ នវិវិជេហិ ភវេ សត្តេហិ អនវសេសតោ
បរិយាទិយិត្វា ទស្សេតិ។ ឯត្ថ ហិ រូបិគ្គហណោន កាមភវោ, រូបភវោ,
បញ្ចភវោការភវោ, ឯកភវោការភវោ ច ទស្សិតោ, អរូបិគ្គហណោន អរូបភវោ,
ចតុភវោការភវោ ច ទស្សិតោ, សញ្ញាភវោនយោ បន សរូបេនេវ ទស្សិតា។
អបទាទិគ្គហណោន កាមភវបញ្ចភវោការភវសញ្ញាភវាឯ ឯកទេសោវ
ទស្សិតោ។

កស្មា បនេត្ថ យថា អនុតិយសុត្ថ “ទ្វិបទានំ អត្ថោ” តិ ទ្វិបទា ឯវ គហិតា,
ឯវំ ទ្វិបទគ្គហណាមេវ អកត្វា អបទាទិគ្គហណំ កតត្ថិ? វុច្ចតេ -
អនុតិយសុត្ថ តាវ សេដ្ឋតវសេន ទ្វិបទគ្គហណាមេវ កតំ។ ឥមស្មិត្តិ លោកេ
សេដ្ឋា នាម ឧប្បជ្ឈមា នោ អបទចតុប្បទតហុបទេសុ ន ឧប្បជ្ឈតិ,
ទ្វិបទេសុយេវ ឧប្បជ្ឈតិ។ កតវេសុ ទ្វិបទេសុ? មនុស្សេសុ ចេវ ទេវេសុ ច។
មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ឈមា នោ សកលលោកំ វសេ វត្ថុតុំ សមត្ថោ ពុទ្ធា ហុត្វា
ឧប្បជ្ឈតិ, ទេវេសុ ឧប្បជ្ឈមា នោ ទសសហស្សិលោកធាតុំ វសេ វត្ថុនកោ
មហាព្រហ្មា ហុត្វា ឧប្បជ្ឈតិ, សោ តស្ស កប្បិយការកោ វា អាវាមិកោ វា

សម្បជ្ជតិ។ ឥតិ តតោបិ សេដ្ឋតវសេនេស ធ្វិបទានំ អគ្គោតិ តត្ថ វុត្ថំ។ ឥធន
បន អនវសេសបរិយាទានវសេន ឯវំ វុត្ថំ “យាវតា, ភិក្ខុវេ, សត្តា អបទា
វា... បេ... នេវសញ្ញាសញ្ញានោ វា, តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី” តិ។
និទ្ទារណោ ចេតំ សាមីវចនំ។ ម-កាវេ បទសន្ធិកវេ, អគ្គោ អក្ខាយតីតិ
បទីវិកាតោ។ តេនេវាហ “គុណោហិ អគ្គោ” តិអាទិ។

អគ្គោវិចារកោ ហោតីតិ អគ្គេ សម្មាសម្ពុទ្ធភសន្នានំ យោ បសាទោ អគ្គោ
សេដ្ឋោ ឧត្តមកោដិភូតោ វា, តស្មា តស្ស វិចារកោបិ អគ្គោ សេដ្ឋោ
ឧត្តមកោដិភូតោ ឧទ្ធករតមោ បណ្ឌិតតមោ ហោតិ។ សោ បន បសាទោ
ធុរិវោ លោកិយលោកុត្តរភេទតោ។ តេសុ លោកិយស្ស តាវ -

“យេ កេចិ ពុទ្ធិ សរណំ គតាសេ,
នតេ គមិស្សន្តិ អចាយភូមិ;
បហាយ មាទុសំ ទេហំ,
នេវកាយំ បរិបូរេស្សន្តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៣២; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ៩០; សំ. និ. ១.៣៧);

“ពុទ្ធាតិ កិត្តយន្តស្ស, កាយេ ភវតិ យា បីតិ;
វរមេវ ហិ សា បីតិ, កសិណោនបិ ជម្ពុធិបស្ស។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៦; ឥតិវុ.
អដ្ឋ. ៩០);

“សតំ ហត្ថិ សតំ អស្សា, សតំ អស្សតរីរថា;
សតំ កញ្ញាសហស្សានិ, អាមុក្កមណិកុណ្ឌាលា;
ឯកស្ស បទីវិហារស្ស, កលំ នាគ្បន្តិ សោឡសី”។ (ចូឡ្យវ. ៣០៥);

“សាគុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, ពុទ្ធិ សរណាគមនំ ហោតិ, ពុទ្ធិ
សរណាគមនហេតុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, ឯវមិធកក្ខេច្ចេ សត្តា កាយស្ស ភេទា

បរិមណា សុគតី សក្តំ លោកំ ឧបបជ្ជន្តិ។ តេ អញ្ញោ ទេវេ ទសហិ
ហានេហិ អធិគ្គណ្ឌន្តិ ទិព្វេន អាបុនា, ទិព្វេន វណ្ណេន, ទិព្វេន សុខេន,
ទិព្វេន យសេន, ទិព្វេន អាធិបតេយ្យេន, ទិព្វេហិ រូបេហិ, ទិព្វេហិ សធម្មេហិ,
ទិព្វេហិ គន្ធម្មេហិ, ទិព្វេហិ រសេហិ, ទិព្វេហិ ជាដ្ឋព្វេហិ”តិ (សំ. និ. ៤.៣៤) -

ឯវេទានំ សុត្តបទានំ វសេន បសាទជលវិសេសយោគោ វេទិតញ្ញោ, តស្មា សោ
អចាយទុក្ខវិនិវត្តនេន សទ្ធិ សម្បត្តិកវេសុ សុខវិសេសនាយកោវ ទដ្ឋញ្ញោ។

លោកុត្តរោ បន សាមញ្ញជលវិចាកនាយកោ វដ្ឋទុក្ខវិនិវត្តកោ។ សញ្ញាបិ
ចាយំ បសាទោ បរម្យរាយ វដ្ឋទុក្ខវិនិវត្តតិយេវ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“យស្មី សមយេ, ភិក្ខុវេ, អរិយសាវកោ អត្តនោ សទ្ធិ អនុស្សវតិ,
នេវស្ស តស្មី សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ន
នោសបរិយុដ្ឋិតំ...បេ.... ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ឧដុគតមេវស្ស
តស្មី សមយេ ចិត្តំ ហោតិ, ឧដុគតចិត្តស្ស ចាមោជ្ឈំ ជាយតិ, បមុទិតស្ស
បីតិ ជាយតិ...បេ.... នាបរិ ឥត្តត្តាយាតិ បជាធាតី”តិ។

ធម្មាតិ សភាវធម្មា។ សង្ខតាតិ សមេច្ច សម្ពុយ បច្ចយេហិ កតាតិ សង្ខតា,
សបច្ចយា ធម្មា។ ហេតុហិ បច្ចយេហិ ច នកេហិច កតា សង្ខតាតិ អសង្ខតា,
អបច្ចយោ និព្វានំ។ សង្ខតានំ បរិយោសិតកាវេន “អសង្ខតា”តិ បុប្ផវចនំ។
វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតីតិ តេសំ សង្ខតាសង្ខតធម្មានំ យោវិរាគសង្ខាតោ
អសង្ខតធម្មោ, សោ សភាវេនេវ សណ្តាសុខុមភាវតោ
សន្តតរបណីតតរភាវតោ គម្ពីរាទិភាវតោ មទនិម្មទនាទិភាវតោ អក្កំ សេដ្ឋំ
ឧត្តមំ បវរន្តិ វុច្ចតិ។ យទិទន្តិ និចាតោ, យោ អយន្តិ អត្ថោ។
មទនិម្មទនោតិអាទិនិ សព្វានិ និព្វានវេវចនានិ។ តេនេវាហ “វិរាគោតិអាទិនិ

និព្វានស្បូវ ឆាមាជី"តិ។ រាគមនាទយោតិ អាទិ-សន្តេន
មាណមទបុរិសមនាទិកេ សង្កល្លាតិ។ សញ្ញា បិចាសាតិ កាមបិចាសាទិកា
សញ្ញា បិចាសា។ សព្វេ អាលយា សមុគ្គាតំ គច្ឆន្តីតិ កាមាលយាទិកា សព្វេបិ
អាលយា សមុគ្គាតំ យន្តិ។ វដ្តានីតិ កម្មវដ្តវិចាកវដ្តានិ។ តណ្ហាតិ
អដ្ឋសតប្បកេទា សញ្ញាបិ តណ្ហា។

អគ្គោវិចាកោ ហោតីតិ ឯត្ថាបិ -

“យេ កេចិ ធម្មំ សរណំ គតាសេ...បេ...”។ (ធិ. និ. ២.៣៣២; សំ និ.
១.៣៧);

“ធម្មោតិ កិត្តយន្តស្ស, កាយេ ភវតិ យា បីតិ...បេ...”។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៦;
ឥតិវុ. អដ្ឋ. ៩០);

“សាធុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, ធម្មំ សរណាគមនំ ហោតិ, ធម្មំ
សរណាគមនហេតុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, ឯវមិធរកច្ចេ...បេ... ទិព្វេហិ
ដោជ្ឈព្វេហិ”តិ (សំ. និ. ២.៣៤១) -

ឯវមាជិនំ សុត្តបទានំ វសេន ធម្មេ បសាទស្ស ជលវិសេសយោគោ វេទិតញ្ចោ។

សង្ឃា វា គណា វាតិ ជនសមូហសង្ឃាតា យាវតា លោកេ សង្ឃា វា គណា
វា។ តថាគតសាវកសង្ឃោតិ អដ្ឋអរិយបុគ្គលសមូហសង្ឃាតោ
ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញេន សំហតោ តថាគតស្ស សាវកសង្ឃោ។ អគ្គមក្ខាយតីតិ
អត្ថនោ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិអាទិគុណាវិសេសេន តេសំ សង្ឃានំ អគ្គោ
សេដ្ឋោ ឧត្តមោ បវរោតិ វុច្ឆតិ។ យទិទន្តិ យានិ ឥមានិ។ ចត្តាវិ បុរិសយុគានិ
យុគឡូវសេន, បឋមមគ្គដ្ឋោ បឋមជលដ្ឋោតិ ឥទមេកំ យុគឡំ, យាវ

ចតុត្ថមគ្គដ្ឋោ ចតុត្ថជលដ្ឋោតិ ឥនមេកំ យុគឡន្តិ ឯវំ ចត្តារិ បុរិសយុគានិ។
អដ្ឋបុរិសបុគ្គលាតិ បុរិសបុគ្គលវសេន ឯកោ បឋមមគ្គដ្ឋោ, ឯកោ
បឋមជលដ្ឋោតិ ឥមិនា នយេន អដ្ឋបុរិសបុគ្គលា។ ឯត្ថ ច បុរិសោតិ វា
បុគ្គលោតិ វា ឯកត្ថានិ ឯតានិ បទានិ, វេនេយ្យវសេន បនេវំ វុត្តំ។ ឯស
ភគវតោ សាវកសង្ឃោតិ យានិមាទិ យុគឡវសេន ចត្តារិ យុគានិ
ចាជិយេក្កតោ អដ្ឋបុរិសបុគ្គលា, ឯស ភគវតោ សាវកសង្ឃោ។
អាហុនេយ្យោតិ អាទិនិ វុត្តត្ថានេវ។ ឥធាបិ -

“យេ កេចិ សង្ឃំ សរណំ គតាសេ... បេ...”។ (ធិ. និ. ២.៣៣២; សំ. និ.
១.៣៧);

“សង្ឃោតិ កិត្តយន្តស្ស, កាយេ ភវតិ យា បិតិ... បេ...”។ (ធិ. និ. អដ្ឋ.
១.៦; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ៩០);

“សាគុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, សង្ឃំ សរណាគមនំ ហោតិ, សង្ឃំ
សរណាគមនហោតុ ខោ, ទេវានមិន្ទ... បេ... ទិព្ពហិ ដោជ្ឈព្ពហិ” តិ (សំ. និ.
២.៣៤១) -

អាទិនំ សុត្តបទានំ វសេន សង្ឃេ បសាទស្ស ជលវិសេសយោតោ តស្ស
អគ្គវិចាកតា ច វេទិតញ្ចា។ តថា អនុត្តរិយបដិលោកោ សត្តមភវាទិតោ
បដ្ឋាយ វុត្តុក្ខសមុទ្រោ អនុត្តរសុខាធិគមោតិ
ឯវមាទិឧឡារជលនិច្ឆាននវសេន អគ្គវិចាកតា វេទិតញ្ចា។

តាថាសុ អគ្គតោតិ អគ្គេ វតនត្ថយេ, អគ្គភាវតោ វា បសន្នានំ។ អគ្គំ ធម្មន្តិ
អគ្គសភាវំ ពុទ្ធសុពោធិ ធម្មសុធម្មតំ សង្ឃសុប្បជិបត្តិ, វតនត្ថយស្ស
អនញ្ញាសាធារណំ ឧត្តមសភាវំ,

ធនពលាធិស្វាគ្គាតតាធិសុប្បដិបន្តតាធិគុណាសភាវំ វា។ វិជានតន្ត្រី
វិជានន្ទានំ។ ឯវំ សាធារណតោ អគ្គប្បសាទវត្ថុំ ធស្សេត្វា ឥនាធិ
អសាធារណតោ តំ វិភាគេន ធស្សេត្តុំ “អគ្គ ពុទ្ធ” តិអាធិ វុត្ថុំ។ តត្ថ
បសន្នានន្តិ អវេច្ចប្បសាទេន ច ឥតវប្បសាទេន ច បសន្នានំ អធិមុត្តានំ។
វិរាគូបសមេតិ វិរាគេ ឧបសមេ ច, សព្ពស្ស រាគស្ស សព្ពេសំ កិលេសានំ
អច្ចន្តវិរាគហេតុក្ខតេ អច្ចន្តឧបសមហេតុក្ខតេ ចាតិ អត្ថោ។ សុខេតិ
វដ្ឋនុក្ខក្ខយភាវេន សន្និវបសមសុខភាវេន សុខេ។

អគ្គស្មី ទានំ ធនតន្ត្រី អគ្គ រតនត្ថយេ ទានំ ធនន្ទានំ ធម្មេ បរិច្ចជន្ទានំ។
តត្ថ ធរមានំ ភកវន្តំ ចត្វហិ បច្ចយេហិ ឧបជ្ឈហន្តា បូជេន្តា សក្ករោន្តា, បរិនិព្វតំ
ភកវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ធាតុចេតិយាធិកេ ឧបជ្ឈហន្តា បូជេន្តា សក្ករោន្តា ពុទ្ធ ទានំ
ធនន្តិ នាម។ “ធម្មំ បូជេស្សរមា” តិ ធម្មធរេ បុគ្គលេ ចត្វហិ បច្ចយេហិ ឧបជ្ឈហន្តា
បូជេន្តា សក្ករោន្តា ធម្មញ្ញោ ចិវជ្ជិតិកំ ករោន្តា ធម្មេ ទានំ ធនន្តិ នាម។ តថា
អរិយសង្ឃំ ចត្វហិ បច្ចយេហិ ឧបជ្ឈហន្តា បូជេន្តា សក្ករោន្តា តំ ឧទ្ទិស្ស
ឥតវស្មិម្បិ តថា បដិបជ្ឈន្តា សង្ឃេ ទានំ ធនន្តិ នាម។ អគ្គំ បុញ្ញំ បវត្តតិ ឯវំ
រតនត្ថយេ បសន្នេន ចេតសា ឧឡារំ បរិច្ចាគំ ឧឡារញ្ច បូជាសក្ការំ បវត្តន្តានំ
ធិវសេ ធិវសេ អគ្គំ ឧឡារំ កុសលំ ឧបច័យតិ។ ឥនាធិ តស្ស បុញ្ញាស្ស
អគ្គវិចាកតាយ អគ្គភាវំ ធស្សេត្តុំ “អគ្គំ អាយុ” តិអាធិ វុត្ថុំ។ តត្ថ អាយុតិ ធិព្ពំ
វា មាណុសំ វា អគ្គំ ឧឡារំ បរមំ អាយុ បវត្តតិ ឧបរូបរិ ព្រូហតិ។ វណ្ណោតិ
រូបសម្បទា។ យសោតិ បរិវាសម្បទា។ កិត្តិតិ ដុតិយោសោ។ សុខន្តិ កាយិកំ
ចេតសិកញ្ច សុខំ។ ពលន្តិ កាយពលញ្ចោ ញ្ញាណពលញ្ចោ។

អគ្គស្ស រតនត្ថយស្ស ទានំ ទាតា។ អថ វា អគ្គស្ស ធម្មេ ធម្មស្ស ទានំ
ឧឡារំ កត្វា តត្ថ បុញ្ញំ បវត្តតា។ អគ្គធម្មសមាហិតោតិ អគ្គេន បសាទធម្មេន

ធានាធិធម្មន ច សំហំតោ សមន្នាគតោ អចលប្បសាទយុត្តោ, តស្ស វា
វិចាកក្ខតេហិ ពហុជនស្ស បិយមនាបតាធិធម្មហិ យុត្តោ។ អគ្គប្បត្តោ
បមោទតីតិ យត្ថ យត្ថ សត្តនិកាយេ ឧប្បន្នោ, តត្ថ តត្ថ អគ្គភារំ សេដ្ឋភារំ
អធិគតោ, អគ្គភារំ វា លោកុត្តរមគ្គដលំ អធិគតោ បមោទតិ អភិរមតិ
បរិតុស្សតីតិ។

អគ្គបសាទសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៥. វស្សការសុត្តវណ្ណាន

៣៥. បញ្ចមេ អរិយេ ញាយេតិ សំកិលេសតោ អារកត្តា អរិយេ និទ្ទោសេ
បរិសុទ្ធេ និយ្យានិកធម្មភារតោ ញាយេ ការណេតិ អត្តោ។ ញាយេតិ និច្ចយេន
កមតិ និព្វានំ, តំ វា ញាយេតិ បដិវដ្តិយេតិ ឯតេនាតី ញាយោ, អរិយមគ្គោ។
សោ ឯវ ច សម្មាបកហេតុភារតោ ការណាន្តិ វុច្ចតិ។ ឥធម បន សហ
វិបស្សនាយ អរិយមគ្គោ អធិប្បតោតិ អាហា “សហវិបស្សនកេ មគ្គ” តិ។
តាថាសុ “ញាយំ ធម្ម” ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

វស្សការសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៦. ទោណសុត្តវណ្ណាន

៣៦. ធម្មេ ឧក្កាហិ ធារិយមាណាហីតិ ធិបិកាហិ ធារិយមាណាហិ,
ទណ្ឌាធិបិកាសុ ជាលេត្វា ធារិយមាណាសុ មាបិ តត្ថាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តញ្ជិ នករំ
“មជ្ឈិមទិវសេ សុខណេ សុនក្ខត្តំ មា អតិក្កមី” តិ វត្ថិម្បិ ឧក្កាសុ
ធារិយមាណាសុ មាបិតំ។ ឧក្កាសុ ហីតិ ឧក្កដ្ឋា, ឧក្កាសុ វិជ្ជោតយន្តិសុ បីតា
បតិដ្ឋិតាតិ មូលវិភូជាធិបក្ខេបេន (ចាលីនិ ៣.២.៥) សទ្ធសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា។

និរុត្តិកយេន វា ឧក្កាសុ បីតាសុ បីតា អាសីតិ ឧក្កដ្ឋា។ អបរេ បន កណ្ឌន្តិ
“ភូមិភាគសម្បត្តិយា មនុស្សសម្បត្តិយា ឧបករណសម្បត្តិយា ច សា នគរ
ឧក្កដ្ឋគុណយោគតោ ឧក្កដ្ឋាតិ នាមំ លភតី” តិ។ សេតព្យន្តិ តស្ស នគរស្ស
នាមំ។ តំ បន កស្សបទសពលស្ស ជាតនគរន្តិ អាហា “អតីតេ
កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ជាតនគរ” តិ។

វិជ្ជន្តិកាយាតិ វិជ្ជនិច្ឆរណក្ខណោ។ អន្តរតោតិ ហនយេ។ អន្តរាតិ
អារម្ភនិព្វត្តិនំ វេមជ្ឈេ។ អន្តិកាយាតិ អន្តរាឡេ។ ឯត្ថ ច “តទន្តំ កោ ជានេយ្យ
(អ. និ. ៦.៤៤; ១០.៧៥), ឯតេសំ អន្តរា កប្បា កណ្ឌនតោ អសង្ខ្យយា (ពុ. វិ.
២៨.៣), អន្តរន្តរា កមំ ឱបទាតេតី” តិ (ម. និ. ២.៤២៦) ច អាទិសុ វិយ
ការណវេមជ្ឈេសុ វត្តមានា អន្តរាសន្តា ឯវ ឧទាហរិតញ្ចា សិយុំ, ន បន
ចិត្តក្ខណាវិវេសុ វត្តមានា អន្តរអន្តិកសន្តា។ អន្តរាសន្តស្ស ហិ
អយមត្ថន្តារោតិ។

អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ សិយា - យេសុ អន្តរាសន្តោ វត្តតិ, តេសុ
អន្តរាសន្តាបិ វត្តតីតិ សមាទត្តត្តា អន្តរាសន្តេត្ថ វត្តមានា អន្តរាសន្តោ
ឧទាហរេ។ អន្តរាសន្តោ ឯវ វា “យស្សន្តរតោ” តិ ឯត្ថ កាថាសុខត្ថំ រស្សំ កត្វា
វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ភំ។ អន្តរាសន្តោ ឯវ បន ឥកសន្តេន បទំ វឡេត្វា “អន្តិកា” តិ
វុត្តោតិ ឯវមេត្ថ ឧទាហរណោឧទាហរិតញ្ចានំ វិរោធាភារោ ទដ្ឋព្ភោ។
អយោជិយមានេ ឧបយោគវចនំ ន ចាបុណាតិ សាមិវចនស្ស បសង្កេ
អន្តរាសន្តយោគេន ឧបយោគវចនស្ស ឥន្ទ្រិតត្តា។ តេនេវាហា “អន្តរាសន្តេន បន
យុត្តត្តា ឧបយោគវចនំ កត” តិ។

សកលជម្ពូជីបេ ឧប្បន្នំ មហាកលហំ វុបសមេត្វាតិ បរិនិព្វតេ ភគវតិ
ធាត្វនំ អត្តាយ កុសិណានគរំ បរិវារេត្វា បីតេហិ សេសរាជ្ជហិ “អម្ពាភំ

ឆាតុយោវាទេន្តុយុទ្ធីវា”តិអាធិនា កោសិធារកេហិ មល្លេហិ សន្និ កតំវិវាទំ
រូបសមេត្វា។ សោ កិវ ព្រាហ្មណោ តេសំវិវាទំ សុត្វា “ឯតេ រាជានោ ភគវតោ
បរិនិព្វតជ្ជានេវិវាទំ ករោន្តិ, ន ខោ បនេតំ បតិរូបំ, អលំ ឥមិនា កលហេន,
រូបសមេស្សាមិ ន”ន្តិ គន្ធា ឧន្ទតេ បទេសេ ឋត្វា ទ្វេភាណាវាវបរិមាណំ
នោណគន្ធិតំ នាម អវោច។ តត្ថ បឋមភាណាវាវេ តាវ ឯកបទម្បិ តេ ន
ជានីសុ។ ធុតិយភាណាវាវបរិយោសានេ ច “អាចរិយស្ស វិយ ភោ សន្នោ,
អាចរិយស្ស វិយ ភោ សន្នោ”តិ សព្ពេ និវា អហោសុំ។ ជម្ពុទីបតលេ កិវ
កុលយវេ ជាតោ យេតុយ្យេន តស្ស ន-អន្តេវាសិកោ នាម នត្ថិ, អថ ខោ សោ
អត្ថនោ វចនំ សុត្វា និវេ តុណ្ហិភូតេ វិទិត្វា បុន -

“សុណន្ត ភោន្តោ មម ឯកវាចំ,
អម្ពាភ ពុទ្ធា អហុ ខន្តិវាទោ;
ន ហិ សាធុយំ ឧត្តមបុគ្គលស្ស,
សរីរភាគេ សិយា សម្មហារោ។

“សព្ពេវ ភោន្តោ សហិតា សមគ្គា,
សម្មោទមាណ ករោមជ្ជភាគេ;
វិត្តារិកា ហោន្ត ធិសាសុ ជូចា,
ពហូ ជនា ចក្ខុមតោ បសន្នា”តិ។ (ធិ. និ. ២.២៣៧) -

ឥមំ កាថាទ្វយំ វត្វា តំ កលហំ រូបសមេត្វា ឆាតុយោ អដ្ឋជា ភាជេត្វា អនាសិ,
តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ “សកលជម្ពុទីបេ ឧប្បន្នំ មហាកលហំ រូបសមេត្វា
ឆាតុយោ ភាជេស្សតី”តិ។ លក្ខណាចក្កានិទិ ទ្វីសុ ចាទតលេសុ ទ្វេ
លក្ខណាចក្កានិ។

អាសវេនាតិ កម្មកិលេសការណោ អាសវេន។ ឯត្ថ ហិ តេក្ខមកញា កម្មំ,
អវសេសា ច អកុសលា ធម្មា “អាសវា”តិ វុត្តា។ ទេវបបត្តិតិ ទេវេសុ ឧប្បត្តិ
និព្វត្តិ។ ឯត្ថ ច យក្ខកន្ធព្វតាយ វិនិមុត្តា សព្វេ ទេវា ទេវគ្គហណោ គហិតា។
គន្ធព្ពោ វា វិហង្គមោ អាកាសចារី។ អហន្តិវិតត្តិវិបរិណាមេន យោដេតព្ពំ។

នោណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អបរិហានិយសុត្តវណ្ណានា

៣៧. សត្តមេ និព្វានសន្តិកេយវេ ចរតីតិ កិលេសនិព្វានស្ស
អនុចាធាបរិនិព្វានស្ស ច សន្តិកេយវេ ចរតិ “ន ចិរស្សេវ អធិគមិស្សតី”តិ
កត្វា។ តាថាយ អប្បមាទរតោតិ សមថវិបស្សនាយ អប្បមជ្ឈនេ រតោ
អភិរតោ, អប្បមាទេនេវ វត្តិន្ទរំ វីតីនាមេន្តោតិ អត្ថោ។ បមាទំ ភយតោ
បស្សន្តោតិ និរយូរបបត្តិអាទិភយហេតុតោ បមាទំ ភយតោ បស្សន្តោ។
អភព្ពោ បរិហានាយាតិ សោ ឯវុចោ សមថវិបស្សនាធម្មេហិ មគ្គជលេហិ វា
បរិហានាយ អភព្ពោ។ សមថវិបស្សនាតោ ហិ សម្បត្តតោ ន បរិហាយតិ,
ឥតរាជិ ច អប្បត្តានិ ចាបុណាតីតិ។

អបរិហានិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បតិលីនសុត្តវណ្ណានា

៣៨. អដ្ឋមេ អន្តវា លោកោតិ ឯកបស្សេន វុឡិកំ កសិណានិមិត្តំ
“លោកោ”តិ តាហោន វា តក្កេន វា ឧប្បន្នទិដ្ឋិ។ លាភី ហិ ឈានចក្កនា បស្សិត្វា
គណ្ហាតិ, ឥតរោ តក្កមត្តេន។ អនន្តវាតិ សមន្តតោ វុឡិកំ អប្បមាណំ
កសិណានិមិត្តំ “លោកោ”តិ តាហោន វា តក្កេន វា ឧប្បន្នទិដ្ឋិ។ តំ ជីវំ តំ សរីរន្តិ

ដីវោ សរីរញ្ច ឯកមេវ វត្ថុតិ ឧប្បន្នទិដ្ឋិ។ វិស្សជ្ជានីតិ សកបរិច្ឆេទនវសេន
និស្សជ្ជានិ។ វត្តានីតិ ឥទំ បុន អនាទិយនភាវទស្សនវសេន វុត្តំ។ ចត្តម្យិ ហិ
កេចិ កណ្ណាន្តិ, នយិទមេវន្តិ ទស្សនត្ថំ “វត្តានី”តិ វុត្តំ។ ន ហិ យំ យេន វន្តំ, ន សោ
តំ បុន អាទិយតិ។ វត្តម្យិ កិញ្ចិ សសន្តតិលក្ខំ សិយា, នយិទមេវន្តិ ទស្សនត្ថំ
“មុត្តានី”តិ វុត្តំ។ តេនេវាហ “និទ្ទពន្ធនានិ កតានី”តិ, សន្តតិតោ
វិនិមោចនវសេន និទ្ទពន្ធនានិ កតានីតិ អត្ថោ។ មុត្តម្យិ កិញ្ចិ មុត្តពន្ធនំ វិយ
ជលំ កុហិញ្ចិ តិដ្ឋតិ, ន ឯវមិទន្តិ ទស្សនត្ថំ “បហីនានី”តិ វុត្តំ។ យថា កិញ្ចិ
ទុន្ទិស្សជ្ជំ បុន អាទាយ សម្មនេវ និស្សជ្ជំ “បដិនិស្សជ្ជ”ន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំ វិបស្សនាយ
និស្សជ្ជានិ អាទិន្នសទិសានិ មគ្គេន បហីនានិ បដិនិស្សជ្ជានិ នាម ហោន្តិតិ
ទស្សនត្ថំ “បដិនិស្សជ្ជានី”តិ វុត្តំ។ តេនេវាហ “យថា ន បុន ចិត្តំ អាហេហន្តិ, ឯវំ
បដិនិស្សជ្ជិតានី”តិ។

កាមេសនាតិ កាមានំ ឯសនា, កាមសង្ខាតា វា ឯសនា កាមេសនា។
វុត្តញ្ញោតំ “តត្ថ កតមា កាមេសនា? យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរកោ
កាមនន្ទិ កាមបិចាសា កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ, អយំ វុច្ចតិ កាមេសនា”តិ,
តស្មា កាមរកោ “កាមេសនា”តិ វេទិតញ្ញោ។ តេនេវាហ “កាមេសនា...បេ....
អនាគាមិមគ្គេន បហីនា”តិ។ ភវានំ ឯសនា ភវេសនា។ វុត្តម្យិ ចេតំ “តត្ថ
កតមា ភវេសនា? យោ ភវេសុ ភវច្ឆន្ទោ...បេ.... ភវជ្ឈោសានំ, អយំ វុច្ចតិ
ភវេសនា”តិ, តស្មា ភវេសនរកោ រូចារូបភវបត្តនាតិ វេទិតញ្ញោ។ តេនេវាហ
“ភវេសនា បន អរហត្តមគ្គេន បហីយតី”តិ។

ព្រាហ្មចរិយស្ស ឯសនា ព្រាហ្មចរិយេសនា។ សា ច មគ្គព្រាហ្មចរិយស្ស,
ទិដ្ឋិតតិកសម្មតព្រាហ្មចរិយស្ស ច ភវេសនវសេន ទិប្បការាតិ អាហ

“ព្រហ្មចរិយំ ឯសិស្សមី”តិអាទិ។ ទិដ្ឋិតតិកសម្មតស្ស ព្រហ្មចរិយស្ស
ឯសនាបិ ហិ ព្រហ្មចរិយេសនាតិ វុច្ចតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“តត្ថ កតមា ព្រហ្មចរិយេសនា? សស្សតោ លោកោតិ វា,
អសស្សតោ លោកោតិ វា, អន្តវា លោកោតិ វា, អនន្តវា លោកោតិ វា, តំ
ជីវំ តំ សរីរន្តំ វា, អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរន្តំ វា, ហោតិ តថាគតោ បរំ
មរណាតិ វា, ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណាតិ វា, ហោតិ ច ន ច
ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណាតិ វា, នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ
បរំ មរណាតិ វា, យា ឯវុច្ចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិតំ ទិដ្ឋិកហំ ទិដ្ឋិកញ្ញាវំ
ទិដ្ឋិវិស្វកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្បន្នំ ទិដ្ឋិសំយោជនំ គាហោ បតិជ្ជាហោ
អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មុក្កោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្ថំ តិត្តាយតនំ
វិបរិយេសក្កាហោ, អយំ វុច្ចតិ ព្រហ្មចរិយេសនា”តិ (វិភ. ៩១៩)។

តស្មា ទិដ្ឋិតតិកសម្មតស្ស ព្រហ្មចរិយស្ស ឯសនា ទិដ្ឋព្រហ្មចរិយេសនាតិ
វេទិតញ្ញា។ តេនេវាហ “ទិដ្ឋិព្រហ្មចរិយេសនា បន សោតាបត្តិមគ្គេនេវ
បដិប្បស្សម្ពតិ”តិ។ ឯត្តាវតោ ច រាគទិដ្ឋិយោ ឯសនាតិ ទស្សិតំ ហោតិ។ ន
កេវលញ្ញា រាគទិដ្ឋិយោ ឯវ ឯសនា, តទេកជ្ជំ កម្មម្បិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“តត្ថ កតមា កាមេសនា? កាមរាគោ តទេកជ្ជំ អកុសលំ
កាយកម្មំ វជីកម្មំ មនោកម្មំ, អយំ វុច្ចតិ កាមេសនា។ តត្ថ កតមា
ភវេសនា? ភវរាគោ តទេកជ្ជំ អកុសលំ កាយកម្មំ វជីកម្មំ មនោកម្មំ,
អយំ វុច្ចតិ ភវេសនា។ តត្ថ កតមា ព្រហ្មចរិយេសនា? អន្តក្កាហិកា ទិដ្ឋិ
តទេកជ្ជំ អកុសលំ កាយកម្មំ វជីកម្មំ មនោកម្មំ, អយំ វុច្ចតិ
ព្រហ្មចរិយេសនា”តិ (វិភ. ៩១៩)។

នូវវិធមានោតិ “សេយ្យស្ស សេយ្យាបាមស្មី”តិអាទិនា (សំ. និ. ៤.១០៨; ធរ. ស. ១១២១; វិភ. ៨៦៦; មហានិ. ២១) អាគតោ នូវវិធមានោ។

“កាមេសនា”តិអាទិកាថាយ បន ព្រហ្មចរិយេសនា សហាតិ
ព្រហ្មចរិយេសនាយ សទ្ធិវិភត្តិលោបេន ហិ អយំ និទ្ទេសោ។ ករណេត្ថ វា ឯតំ
បច្ចត្តវចនំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ “ព្រហ្មចរិយេសនាយ សទ្ធិ កាមេសនា
ភវេសនាតិ តិស្សោ ឯសនា”តិ។ តាសុ ព្រហ្មចរិយេសនំ សរូបតោ ទស្សេតុ
“ឥតិសច្ចបរាមាសោ, ទិដ្ឋិដ្ឋានា សមុស្សយា”តិ វុត្ថំ។ តស្សត្ថោ - ឥតិ ឯវំ សច្ចន្តិ
បរាមាសោ ឥតិសច្ចបរាមាសោ។ ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញន្តិ ទិដ្ឋិយា
បវត្តិអាការំ ទស្សេតិ។ ទិដ្ឋិយោ ឯវំ សញ្ញានត្ថហេតុភាវតោ ទិដ្ឋិដ្ឋានា។
វុត្ថញ្ញេតំ - “មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមាហំ, ភិក្ខុវេ, វដ្ឋំ វទាមី”តិ (អ. និ. ១.៣១០)។ តា ឯវំ ច
ឧបរូបរិ វុត្ថិយា មានលោភាទិកិលេសសមុស្សយនេន វដ្ឋទុក្ខសមុស្សយនេន
ច សមុស្សយា, “ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ មិច្ឆាភិនិវិសមាណា
សញ្ញានត្ថហេតុកា កិលេសទុក្ខបចយតោ ហេតុភូតា ច ទិដ្ឋិយោ
ព្រហ្មចរិយេសនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯតេន បវត្តិអាការតោ និព្វត្តិតោ ច
ព្រហ្មចរិយេសនា ទស្សិតាតិ វេទិតញ្ញា។

សព្វរាគវិវត្តស្សតិ សព្វេហិ កាមកវរាគេហិ វិវត្តស្ស។ តតោ ឯវំ
តណ្ហាក្ខយសម្ពាតេ និព្វានេ វិមុត្តត្តា តណ្ហាក្ខយវិមុត្តិនោ អរហតោ។
ឯសនា បដិទិស្សដ្ឋាតិ កាមេសនា, ភវេសនា សព្វសោ និស្សដ្ឋា បហីនា។
ទិដ្ឋិដ្ឋានា សមូហតាតិ ព្រហ្មចរិយេសនាសម្ពាតា ទិដ្ឋិដ្ឋានា ច បឋមមគ្គេនេវ
សមុគ្សាតិតា។ ឯវំម្យី ឥមិស្សា កាថាយ អត្ថវណ្ណានា វេទិតញ្ញា។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

បតិលីនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ឧទ្ទិសសុត្តន្តបិដក

៣៩. នវមេ អនុកុលយញ្ញន្តិ អនុកុលំ កុលានុក្កមំ ឧបាទាយ ទាតព្ពនានំ។
តេនាហ “អម្ពាភំ...បេ... កុលានុកុលវសេន យជិតព្ព”ន្តិ។ វំសបរម្បរាយ បច្ឆា
នុក្កតបុរិសេហិ បទាតព្ពនានំ។ ឯវុបំ កុលំ សីលវន្តេ ឧទ្ទិស្ស និពទ្ធានំ, តស្មី
កុលេ ទលិទ្ធានិបិ ន ឧបច្ឆិន្តន្តិ។ តត្រិទំ វត្ថុ - អនាថបិណ្ឌិកស្ស យវេ បញ្ច
សលាកភត្តសតានិ ធីយីសុ។ ទន្ទមយសលាកានំ បញ្ចសតានិ អហេសុំ។ អថ
តំ កុលំ អនុក្កមេន ទាលិទ្ធិយេន អភិក្ខតំ។ ឯកា តស្មី កុលេ ទារិកា
ឯកសលាកតោ ឧទ្ធពំ ទាតុំ នាសក្ខិ។ សាបិ បច្ឆា សាតវាហានំ វជ្ជំ គន្ធា ខលំ
សោធម្មាសន្តរា តំ សលាកំ អទាសិ។ ឯកា ថេរោ វញ្ញោ អាហេថេសិ។
រាជា តំ អាទេត្វា អគ្គមហេសិជ្ជានេ វេបេសិ។ សា តតោ បជ្ជាយ បុន បញ្ចបិ
សលាកសតានិ បវត្តេសិ។

អស្សមេធន្តិអាទិសុ ចោរាណករាណកាលេ កិរ សស្សមេធំ, បុរិសមេធំ,
សម្មាទាសំ, វាចាបេយ្យន្តិ ចត្តារិ សង្កហវត្ថុនិ អហេសុំ, យេហិ រាជានោ លោកំ
សង្កណ្ឌីសុ។ តត្ថ និប្បន្នសស្សតោ ទសមភាគគ្គហណំ សស្សមេធំ នាម,
សស្សសម្បទនេ មេធាវីតាតិ អត្ថោ។ មហាយោធានំ
ធមាសិកភត្តវេតនានុប្បទានំ បុរិសមេធំ នាម, បុរិសសង្កណ្ឌានេ មេធាវីតាតិ
អត្ថោ។ ទលិទ្ធមនុស្សានំ ហត្ថ លេខំ គហេត្វា តីណិ វស្សនិ វិជា វឡិយា
សហស្សទិសហស្សមត្តធនានុប្បទានំ សម្មាទាសំ នាម។ តញ្ញិ សម្មា មនុស្ស
ចាសេតិ ហទយេ ពន្ធិត្វា វិយ វេបេតិ, តស្មា សម្មាទាសន្តិ វុច្ឆតិ។ “តាត,
មាតុលា” តិអាទិនា បន សណ្ឋាវាចាកណានំ វាចាបេយ្យំ នាម, បេយ្យវជ្ជំ
បិយវចនតាតិ អត្ថោ។ ឯវំ ចត្វហិ វត្ថុហិ សង្កហិតំ វជ្ជំ ឥទ្ធពោវ ហោតិ ជីតញ្ច
បហូតអន្តទានំ ខេមំ និវត្តនំ, មនុស្ស មុទា មោទនា ឧវេ បុត្តេ នច្ឆន្តា

អចារ្យតយរទ្វារាវិហរន្តិ។ ឥទំ យរទ្វារេសុ អគ្គឡានំ អភាវតោ និរត្តឡន្តិ
វុច្ឆតិ។ អយំ ចោរាណិកា បវេណី។ អបរភាគេ បន ឌីក្កាករាជកាលេ
ព្រាហ្មណា ឥមា និ ចត្តារិ សង្កហវត្ថុនិ ឥមញ្ច រជ្ជសម្បត្តិ បរិវត្តន្តា ឧម្ពលំ
កត្វា អស្សមេធំ បុរិសមេធន្តិអាទិកេ បញ្ច យញ្ញោ នាម អកំសុ។ វុត្តញ្ញោតំ
ភគវតោ ព្រាហ្មណធម្មិយសុត្តេ -

“តេសំ អាសិ វិបល្លាសោ, ទិស្វាន អណ្តាតោ អណ្តាំ...ខេ....;

តេ តត្ថ មន្តេ គន្តេត្វា, ឌីក្កាកំ តទុចាគមុ”ន្តិ។ (សុ. និ. ៣០១-៣០២);

ឥទានិ តេហិ បរិវត្តត្វា ឋបិតមត្ថំ ទស្សន្តោ “អស្សមេធំ”ន្តិអាទិមាហ។
តត្ថ មេធន្តិទិ វេជន្តិ។ ធូហិ បរិយញ្ញេហិតិ មហាយញ្ញស្ស បុព្វភាគេ បច្ឆា ច
បវត្តតព្ពេហិ ធូហិ បរិវាយញ្ញេហិ។

សត្តនវុតិបញ្ចបសុសតយាតភីសនស្សាទិ សត្តនវុតាធិកានំ បញ្ចន្តំ
បសុសតានំ មារណោន ភេរវស្ស ចាបភីវុកានំ ភយាវហស្ស។ តថា ហិ វេជន្តិ -

“ធរសតានិ និយុជ្ជន្តិ, បស្សនំ មជ្ឈិមេ ហានិ;

អស្សមេធំស្ស យញ្ញស្ស, ឡានិ បស្សហិ តីហិ”តិ។ (សំ. និ. ដី. ១.១.១២០);

សម្មន្តិ យុគច្ឆិទ្ធេ បក្ខិបិតព្ពន្ធល្អាកំ។ ចាសន្តិទិ ឱបន្តិ។ សំហារិមេហិតិ
សកដេហិ វហិតព្ពេហិ។ បុព្ពេ កិរ ឯកោ រាជា សម្មាចាសំ យជន្តោ
សរស្សទិនទិតីរេ បដវិយាវិវេ ទិន្នេ និមុត្តោយេវ អហោសិ,
អន្ធពាលព្រាហ្មណា គតានុគតិគតា “អយំ តស្ស សត្តគមនមគ្គោ”តិ
សញ្ញាយ តត្ថ សម្មាចាសយញ្ញំ បដ្ឋបេន្តិ។ តេន វុត្តំ “និមុត្តោកាសតោ
បក្ខតី”តិ។ អយូចោ អប្បកធិវសោ យាគោ, សយូចោ ពហុធិវសំ នេយ្យោ
សត្រយាគោតិ។ មន្តបទានិសង្ខតានំ សប្បិមជ្ជនំ វាជមិតិ សមញ្ញា។

ហ៊ារញ្ញសុវណ្ណគោមហិសាទិ សត្វសកទក្ខិណស្ស។ សារគព្ភកោដ្ឋាការាទិសុ
នត្ថិ ឯត្ថ អគ្គឡន្តិ និរត្តឡោ។ តត្ថ កិរ យញ្ញោ អត្តនោ សាបតេយ្យំ
អនវសេសតោ អនិគ្គហិត្វានិយ្យាតិយតិ។

មហាវម្ពាតិ ពហុបសុយាតកម្មា។ អដ្ឋកថាយំ បន “វិវិដា យត្ថ ហញ្ញោ” តិ
វត្តមានត្តា “មហាកិច្ចា មហាករណីយា” តិ បឋមោ អត្តវិកប្បោ វុត្តោ។
ទុតិយោ បន អត្តវិកប្បោ “មហាវម្ពាតិ បបញ្ចវសេន អដេឡកា” តិ អាទិ វុត្តន្តិ
អធិប្បាយេន “អបិចា” តិ អាទិនា អារឡោ។ និវាវម្ពាតិ ឯត្តាបិ វុត្តនយេន អត្តោ
វេទិតញ្ញោ។ ននុ ច ចាណាតិចាតាទិអកុសលកម្មស្ស អប្បមត្តកម្មំ ផលំ
នុបលព្ពតិ, តស្មា តស្ស និប្បលភារំ អវត្វា “នតេ ហោន្តិ មហាប្បលា” តិ កស្មា
វុត្តន្តិ អាហ “និវសេសត្ថ” តិ អាទិ។ អនុគតំ កុលន្តិ អនុកុលំ, កុលានុគតន្តិ
អត្តោ។ យេ និច្ចកត្តាទី បុព្វបុរិសេហិ បដ្ឋបិតំ អបរាបរំ អនុបច្ឆិន្តា មនុស្សា
ទទន្តិ, តេ អនុកុលំ យជន្តិ នាម។ តេនេវាហ “យេ អញ្ញោ អនុកុលំ
យជន្តិ” តិ អាទិ។

ឧជ្ឈយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ឧទាយិសុត្តវណ្ណានា

៤០. ទសមេ ចាណាសមាវម្ពាហិតន្តិ ចាណាយាតវហិតំ។ អព្យាពជ្ឈំ សុខំ
លោកំ, បណ្ឌិតោ ឧបបដ្ឋតិ តិ កាមច្ឆន្ទាទិព្យាចាទិវហិតត្តា អព្យាពជ្ឈំ
និទុក្ខំ។ បរមីឡាភារេ បន វត្តព្ពំ នត្ថិ។ ឈានសមាបត្តិវសេន សុខពហុលត្តា
សុខំ ឯកន្តសុខំ ព្រហ្មលោកំ ឈានបុញ្ញេន, ឥតវបុញ្ញេន បន
តទញ្ញសម្បត្តិភវសម្ពាទំ សុខំ លោកំ បណ្ឌិតោ សប្បញ្ញោ ឧបេតិ។ សេសំ
ឧត្តានមេវ។

ឧទាយិសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

ចក្កវគ្គវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. រោហិតស្សវគ្គោ

១. សមាធិការវនាសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៤១. បញ្ចមស្ស បឋមេ ទិដ្ឋជម្មសុខវិហាររាយាតិ ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ
សុខវិហារត្ថាយ, និក្ខិលេសតាយ និរាមិសេន សុខេនវិហារណាត្ថាយាតិ
អត្ថោ។ ឥមីនា ចត្តារិ ជលសមាបត្តិជ្ឈានានិ ខីណាសវស្ស
អាសវក្ខយាធិគមតោ អបរភាគេ អធិគត្យចារូបជ្ឈានានិ ច កថិតានិ។
ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណទស្សនប្បដិលាភាយាតិ ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណប្បដិលាភត្ថាយ។
ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណញ្ញា រូបគតស្ស ទិព្ពស្ស ឥតរស្ស ច ទស្សនជ្ជន ឥធ
“ញ្ញាណទស្សន”ន្តិ អធិប្បតំ។ អាលោកសញ្ញា មនសិ ករោតីតិ ទិវា វា រត្តិ វា
សូរិយធិបចន្ទមណីឧក្ការិជ្ជុលតាធិនំ អាលោកោ ទិវា រត្តិញ្ចា ឧបលន្នោ,
យថាលទ្ធវសេនេវ អាលោកំ មនសិ ករោតិ ចិត្តេ វេយ្យាតិ, តថា ច នំ មនសិ
ករោតិ, យថាស្ស សុភារិតាលោកកសិណាស្ស វិយ កសិណាលោកោ
យចិច្ចកំ យាវទិច្ចកញ្ច សោ អាលោកោ រត្តិយំ ឧបតិជ្ជតិ, យេន តត្ថ ទិវាសញ្ញា
វេយ្យាតិ, ទិវាវិយ វិគតចិនមិទ្ធោ ហោតិ។ តេនាហ “យថា ទិវា តថា រត្តិ”ន្តិ។

យថា ទិវា អាលោកសញ្ញា មនសិ កតា, តថេវ នំ រត្តិម្បិ មនសិ ករោតីតិ
យថា ទិវា ទិដ្ឋោ អាលោកោ, តថេវ តំ រត្តិ មនសិ ករោតិ។ ទុតិយបទេតិ “យថា
រត្តិ តថា ទិវា”តិ ឥមស្មី វាក្យេ។ ឯស នយោតិ ឥមីនា យថា រត្តិយំ
ចន្ទាលោកាធិ អាលោកោ ទិដ្ឋោ, ឯវមេវ រត្តិ ទិដ្ឋាការេនេវ ទិវា តំ អាលោកំ

មនសិ ករោតិ ចិត្ត វេបតីតិ ឥមមត្តំ អតិទិសតិ។ ឥតិវិវេជន ចេតសាតិ ឯវំ
អបិហិតេន ចិត្តេន, ជិនមិទ្ធាបិជានេន អបិហិតចិត្តេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។
អបរិយោនទ្ធនាតិ សមន្តតោ អនទ្ធន អសញ្ញាទិចេន។ កិញ្ញាប័តិអាទិនា
អត្តនា វុត្តមេវត្តំ សមត្តតិ។ អាណកសទិសំ កតំ “យថា ទិវា តថា
វត្តិ” ត្តិអាទិនា។

សត្តជ្ជានិកស្សតិ “អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្មជាតកាវី ហោតិ” តិអាទិនា
(ធិ. និ. ១.២១៤; ២.៣៧៦; ម. និ. ១.១០៩) វុត្តស្ស សត្តជ្ជានិកស្ស
សតិសម្មជញ្ញស្ស អត្ថាយ។ បរិគ្គហិតវត្តាវម្ពណាតាយាតិ វត្តនោ
អារម្មណស្ស ច យាថាវតោ វិទិតកាវេន។ យថា ហិ សម្បំ បរិយេសន្តេន តស្ស
អាសយេ វិទិតេ សោមិ វិទិតោ គហិតោ ឯវ ច ហោតិ មន្តាគទពលេន តស្ស
គហណាស្ស សុករត្តា, ឯវំ វេទនាយ អាសយត្ថតេ វត្តម្ហិ អារម្មណេ ច វិទិតេ
អាទិកម្ហិកស្សបិ វេទនាវិទិតា គហិតា ឯវ ហោតិ សលក្ខណតោ
សាមញ្ញលក្ខណតោ ច តស្ស គហណាស្ស សុករត្តា។ បគេវ
បរិញ្ញាតវត្តកស្ស ឡិណាសវស្ស។ តស្ស ហិ ឧប្បាទក្ខណេបិ ឋិតិក្ខណេបិ
ភន្តក្ខណេបិ វេទនាវិទិតា ចាកដា ហោតិ “តា វេទនា ឯវំ
ឧប្បជ្ជិតា” តិអាទិនា។ ន កេវលញ្ច វេទនា ឯវំ, ឥធ វុត្តា សញ្ញាទយោបិ អវុត្តា
ចេតនាទយោបិ វិទិតាវ ឧប្បជ្ជន្តិ ចេវ តិជ្ជន្តិ ច និរុជ្ឈន្តិ ច។ និទស្សនមត្តញ្ញោតំ,
យទិទំ ចាឡិយំ វេទនាសញ្ញាវិតក្កគ្គហណំ។ តេន អនវសេសតោ
សត្តជម្ពានម្បិ ឧប្បាទាទិតោ វិទិតកាវំ ទស្សេតិ។

អបិច វេទនាយ ឧប្បាទោវិទិតោ ហោតិ, ឧបជ្ជានំវិទិតំ ហោតិ, អត្តម្ហិមោ
វិទិតោ ហោតិ។ កតំ វេទនាយ ឧប្បាទោវិទិតោ ហោតិ? អវិជ្ជាសមុទយា
វេទនាសមុទយោ, តណ្ហាសមុទយា កម្មសមុទយោ, ជស្សសមុទយា

វេទនាសមុទយោតិ និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស សមុទយំ
បស្សតិ។ ឯវំ វេទនាយ ឧប្បាទាវិទិតោ ហោតិ។ កថំ វេទនាយ ឧបជ្ជានំវិទិតំ
ហោតិ? អនិច្ចតោ មនសិករោតោ ខយតុបជ្ជានំវិទិតំ ហោតិ, ទុក្ខតោ
មនសិករោតោ ភយតុបជ្ជានំវិទិតំ ហោតិ, អនត្តតោ មនសិករោតោ
សុញ្ញតុបជ្ជានំវិទិតំ ហោតិ។ ឯវំ វេទនាយ ឧបជ្ជានំវិទិតំ ហោតិ។ ឥតិ ខយតោ
ភយតោ សុញ្ញតោ ជាតាតិ។ កថំ វេទនាយ អត្ថផ្ដុំមាវិទិតោ ហោតិ?
អវិជ្ជានិរោធិ វេទនានិរោធា...បេ... ឯវំ វេទនាយ អត្ថផ្ដុំមាវិទិតោ ហោតិ។
ឥមិនាបិ នយេនេត្ត អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

ឥតិ រូបន្តិ ឯត្ថ ឥតិសន្តោ អនវសេសតោ រូបស្ស សរូបនិទស្សនត្តោតិ
តស្ស ឥទំ រូបន្តិ ឯតេន សាធារណតោ សរូបនិទស្សនមាហា, ឯត្ថកំ រូបន្តិ
ឯតេន អនវសេសតោ, នឥតោ បរំ រូបំ អត្ថីតិ តព្ពិនិមុត្តស្ស អញ្ញស្ស អភារំ។
ឥតិ វេទនាតិអាទីសុបិ អយំ វេទនា, ឯត្ថកា វេទនា, ឥតោ បរំ វេទនា នត្ថិ។
អយំ សញ្ញា...បេ... ឥមេ សន្និទ្ធារា...បេ... ឥទំវិញ្ញាណំ, ឯត្ថកំ វិញ្ញាណំ, ឥតោ បរំ
វិញ្ញាណំ នត្ថីតិ ឯវមត្តោ ទដ្ឋញ្ញោតិ អាហា “វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ។

ញ្ញាណេន ជាតិត្វា បរោបរាជិ។ បរោបរាជីតិ បរាជិ ច ឱបរាជិ ច។
ឧត្តមាធមាជីតិ បរត្ថការសកត្ថភារាជីនិ ឧត្តមាធមាជិ។ ចលិតន្តិ
តណ្ហាទិដ្ឋិវិប្បន្តិតំ។ អនីយោតិ រាគាទិញ្ញៀយរហិតោ។ អតារិ សោតិ សោ
ឯវរុចោ អរហា ជាតិជំ អតរិ។

សមាធិការវនាសុត្តន្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២-៤. បញ្ញាព្យាករណសុត្តាទិវណ្ណាន

២២-២២. ធុតិយេ ឯតេសំ បញ្ញានន្តិ ឯកំសព្វាករណាទីនំ ចតុន្នំ បញ្ញានំ។
 តស្មី តស្មី ហ្វានេ ព្យាករណំ ជាតាតិ តិ “ចក្កំ អនិច្ច”ន្តិ បុដ្ឋ “អនិច្ច”ន្តិ
 ឯកំសេនេវ ព្យាកាតតំ។ “អនិច្ចា ឆាម ចក្ក”ន្តិ បុដ្ឋ បន “ន កេវលំ ចក្កមេវ,
 សោតម្បិ អនិច្ច”ន្តិ ឯវំ វិភជិត្វា ព្យាកាតតំ។ “យថា ចក្កំ តថា សោតំ, យថា
 សោតំ តថា ចក្ក”ន្តិ បុដ្ឋ “កេនជ្ឈន បុច្ឆសី”តិ បដិបុច្ឆិត្វា “ទស្សនជ្ឈន
 បុច្ឆាមី”តិ វុត្ថ “ន ហី”តិ ព្យាកាតតំ។ “អនិច្ចជ្ឈន បុច្ឆាមី”តិ វុត្ថ “អាមា”តិ
 ព្យាកាតតំ។ “តំ ជីវំ តំ សរីរ”ន្តិ អាទីនិ បុដ្ឋ បន “អព្យាកតមេតំ ភគវតា”តិ
 វេបេតញ្ចោ, ឯស បញ្ញោ ន ព្យាកាតញ្ចោតិ ឯវំ ជាតាតិ តិ អត្ថោ។
 អត្ថសមាគមេនាតិ អត្ថស្ស បដិលាភេន លទ្ធព្ពេន។ សមិតិ សង្កតិ
 សមោធានន្តិ សមយោ, បដិលាភោ។ សមយោ ឯវំ អភិសមយោ, អភិមុខភាវេន
 វា សមយោ អភិសមយោតិ ឯវំ មេត្ថ បទត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ សេសំ
 សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ តតិយ ចតុត្ថានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បញ្ញាព្យាករណសុត្តានិវត្តានា និដ្ឋិតា។

៥-៦. រោហិតស្សសុត្តានិវត្តានា

២៥-២៦. បញ្ចមេ (សំ. និ. ដី. ១.១.១០៧) ឯកោកាសេតិ ចក្កវាឡស្ស
 បរិយន្តសញ្ញាតេ ឯកស្មី ឱកាសេ។ ភុម្មន្តិ “យត្ថា”តិ ឥទំ ភុម្មវចនំ។ សាមញ្ញតោ
 វុត្ថម្បិ “សោ លោកស្ស អន្តោ”តិ វចនតោ វិសិដ្ឋវិសយមេវ ហោតិ។ “ន
 ជាយតិ, ន មីយតី”តិ វត្ថា បុន “ន ចវតិ, ន ឧបបន្នតី”តិ កស្មា វុត្ថន្តិ អាហា “ឥទំ
 អបរាបរំ... បេ.... ភហិត”ន្តិ។ បទគមនេនាតិ បទសា គមនេន។ សត្តា
 សង្ខារលោកស្ស អន្តំ សន្ធាយ វេទតិ ឧបរិ សញ្ញានិ បកាសេតុកាមោ។
 សង្ខារលោកស្ស ហិ អន្តោ និព្វានំ។

ទង្គំ ជីវ ធនុ ឯតស្សាតិ ទង្គំ ធនុ, សោ ឯវ “ទង្គំ ធនុ” តិ វុត្តោ។ តេនាហា
“ទង្គំ ធនុ” តិ។ ឧត្តមប្បមាណំ នាម សហស្សថាមធនុ។
ធនុគ្គណ្ឌនសិប្បចិត្តកតាយ ធនុគ្គហោ, ន ធនុគ្គហណាមត្ថនាតិ អាហា
“ធនុគ្គហោតិ ធនុអាចរិយោ” តិ។ “ធនុគ្គហោ” តិ វុត្តា “សិក្ខិតោ” តិ វុត្ត
ធនុសិក្ខាយ សិក្ខិតោតិ វិញ្ញាយ តិ។ សិក្ខា ច ឯត្ថកេន កាលេន សិក្ខន្តស្ស
ឧក្កំសគតា ហោតិ តិ អាហា “ឆ្វាទស វស្សានិ ធនុសិប្បំ សិក្ខិតោ” តិ។
ឧសភប្បមាលោតិ វីសតិ យដ្ឋិយោ ឧសភំ, តស្មី ឧសភប្បមាលោ បទេសេ។
វាលគ្គន្តិ វាលកោដិ។ កតហត្ថោតិ បរិចិតហត្ថោ។ កតសរក្ខេបោតិ ចិរលក្ខេ
ច ចលលក្ខេ ច បរេសំ ទស្សនវសេន សរក្ខេបស្ស កតាបិ។ តេនាហា
“ទស្សិតសិប្បា” តិ, “កតយោត្ថោ” តិ កេចិ។ អសន្តិ ឯតេនាតិ អសនំ,
កណ្ណោ។ តាលច្ឆាទិន្តិ តាលច្ឆាយំ។ សា បន វតនមត្តា វិទតិ ចតុវដ្តលា។

បុរត្ថិមា សមុទ្ទាតិ ឯកស្មី ចក្កវាឡេ បុរត្ថិមា សមុទ្ទា។ សមុទ្ទសីសេន
បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្តីវទតិ។ បដ្ឋិមសមុទ្ទាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
និប្បបញ្ចតន្តិ អនន្តការិវតំ។ សម្បត្តតិ តាទិសេន ជវេន គច្ឆន្តេន សម្បត្តេ។
អនោតត្តតិ ឯត្ថាបិ “សម្បត្ត” តិ បទំ អាណេត្វា សម្ពន្ធោ, តថា
“នាគលតាទន្តកដ្ឋ” តិ ឯត្ថាបិ។ តនាតិ យនា សោ លោកន្តគវេសកោ
អហោសិ, តនា។ ធិយាយុកកាលោតិ អនេកវស្សសហស្សយុកកាលោ។
ចក្កវាឡលោកស្សាតិ សាមញ្ញវសេន ឯកវចនំ, ចក្កវាឡលោកានន្តិ អត្ថោ។
តមស្មីយេវ ចក្កវាឡេ និព្ពត្តិបុព្វបរិចយសិទ្ធាយ និកន្តិយា។

សសញ្ញិម្ហិ សមនកេតិ ន រូបធម្មមត្តកេ, អថ ខោ បញ្ចក្ខន្ធសមុទាយេតិ
ទស្សេតិ។ សមិតថាហោតិ សមុច្ឆិន្ទសំកិលេសធម្មោ។ ធម្មំ ឧត្តានមេវ។

រោហិតស្សសុត្តាទិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សុរិទ្ធវិទ្ធវិទ្យា-សុត្តន្តបិដក

៤៧. សុត្តមេ សុរិទ្ធវិទ្ធវិទ្យា-សុត្តន្តបិដក ឯកគតិ គហវិទូ ឥន្ទ
និទ្ទេសោ ទូរាសន្តការាស្ស អបេក្ខាសិទ្ធិត្ថា ឥន្ទាធិប្បតស្ស ទូរការាស្ស កេនចិ
បរិយាយេន អនាសន្តការាស្សនត្ថំ កតត្ថិ អាហា “កេនចិ បរិយាយេន
អនាសន្តានិ ហុត្វា”តិ អាធិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

សុរិទ្ធវិទ្ធវិទ្យា-សុត្តន្តបិដក និងដ្ឋិតា។

៨. វិសាខសុត្តន្តបិដក

៤៨. អដ្ឋមេ វាគ្គរណាចាតុរិយតោ វេទនគុណោត្ថនំ បរិយា ចោរី, ចោរិយំ
ភវាតិ ចោរី, តាយ ចោរិយា។ តេនាហា “បរិបុណ្ណាវាចាយា”តិ,
អក្ខរឋនបរិបុណ្ណាយ វាចាយាតិ អត្ថោ។ អបលិពុទ្ធាយាតិ បិត្តាធិបិ ន
វិពុទ្ធាយ អនុតុន្តិតាយ។ អនេលគលាយាតិ អនេលាយ អគលាយ
និទ្ទេសាយ អគន្ធិតបទព្យញ្ញនាយ ច។ ថេរស្ស ហិ កថយតោ បទំ វា ព្យញ្ញនំ
វា ន បរិហាយតិ។ តេនាហា “អនេលគលាយាតិ និទ្ទេសាយ ថេរ អគន្ធិតាយ
ចា”តិ អាធិ។ តត្ថ និទ្ទេសាយាតិ អត្ថតោ ច ព្យញ្ញនតោ ច វិគតនោសាយ។
អបតិបទព្យញ្ញនាយាតិ អវិហិតបទព្យញ្ញនាយ។ អថ វា អនេលគលាយាតិ
ន ឯលំ នោសំ គលតីតិ អនេលគលា។ អវិច្ឆិទ្ធវាចាយ អនេលគលាយ យថា
ទន្ធមនុស្សា មុខេន ខេទ្ធិ គន្ធិន្តេន វាចំ ភាសន្តិ, ន ឯវរូចាយ។ អថ ខោ
និទ្ទេសាយ វិសទវាចាយាតិ អត្ថោ។ វិវដ្តប្បកាសិនី វាចា ន កេនាធិ វិវដ្តមុត្តាតិ
កត្វា អាហា “វិវដ្តបរិយាបន្ទាយា”តិ, វិវដ្តំ អមុញ្ចិត្វា បរត្តាយាតិ អត្ថោ។
វិវដ្តប្បកាសិនី ហិ វាចា វិវដ្តំ បរិច្ឆិទ្ធវា អាចាទេន្តិ បរត្តតិ។ នវលោកុត្តរធម្មោ

សព្វធម្មហិ សមុស្សិតជ្ជន អពុគ្គតជ្ជន ច ជដា នាមាតិ អាហ
“អពុគ្គតជ្ជនា”តិអាទិ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញយ្យមេវ។

វិសាខសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. វិបល្លាសសុត្តន្តវណ្ណនា

៤៩. នវមេ អនិច្ចាធិនិ វត្ថុនិ និច្ចន្តិអាទិនា វិបរីតតោ អសន្តីតិ វិបល្លាសា,
សញ្ញាយ វិបល្លាសោ សញ្ញាវិបល្លាសោ។ ឥតវេសុបិ ឥសុ ឯសេវ នយោ។
ឯវមេតេ ចតុន្នំ វត្ថុនំ វសេន ចត្តារោ, តេសុ វត្ថុសុ សញ្ញាធិនំ វសេន ធ្វាទស
ហោន្តិ។ តេសុ អដ្ឋសោតាបត្តិមគ្គន បហ័យន្តិ។ អសុភេ សុភន្តិ
សញ្ញាចិត្តវិបល្លាសា សកទាតាមិមគ្គន តនុកា ហោន្តិ, អនាតាមិមគ្គន
បហ័យន្តិ។ ទុក្ខេ សុខន្តិ សញ្ញាចិត្តវិបល្លាសា អវហត្ថមគ្គន បហ័យន្តិ
វេទិតញ្ចា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

វិបល្លាសសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ឧបក្កិលេសសុត្តន្តវណ្ណនា

៥០. ទសមេ ឧបក្កិលិដ្ឋការករណេនាតិ មលីនការករណេន។ បញ្ចវិធាយ
សុរាយ ចតុត្ថិជស្ស ច មេរយស្សាតិ ឯត្ថ បូរសុរា, បិដ្ឋសុរា, ឌីទនសុរា,
កិណ្ឌាបក្ខិត្តា, សម្ពារសំយុត្តាតិ បញ្ចា សុរា។ បុច្ឆាសវោ, ជលាសវោ, មជ្ជាសវោ,
គុឡាសវោតិ ចត្តារោ អាសវា, ចតុត្ថិធំ មេរយំ នាម។ តត្ថ បូរេ ភាជនេ
បក្ខិបិទ្វា តជ្ជំ ឧទកំ ទត្វា មទ្គិត្វា កតា បូរសុរា។ ឯវំ សេសសុរាបិ។ កិណ្ឌាតិ
បន តស្សា សុរាយ ពំជំ វុច្ឆតិ។ យេ សុរា “មោទកា”តិបិ វុច្ឆន្តិ, តេ បក្ខិបិទ្វា
កតា កិណ្ឌាបក្ខិត្តា។ ធាតកិអាសវាទិនាសម្ពារេហិ សំយោជិតា

សម្ភារសំយុត្តា។មធ្យកតាលនាឡិកេរាធិបុប្ផរសោ ចិរបរិវាសិតោ បុប្ផាសវោ។
បនសាធិជលរសោ ជលាសវោ។ មុទ្ធិការសោ មជ្ជាសវោ។ ឧប្បរសោ គុណាសវោ។

ឧបក្កិលេសសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

រោហិតស្សវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(៦) ១. បុញ្ញាភិសន្នវគ្គោ

១. បឋមបុញ្ញាភិសន្នសុត្តវណ្ណនា

៥១. ទុតិយស្ស បឋមេ បុញ្ញាភិសន្នាតិ វា បុញ្ញនទិយោ។ អវិច្ឆេទេន និច្ចំ
បរត្តិយមាណិនិ ហិ បុញ្ញានិ អភិសន្ននជ្ជេន “បុញ្ញាភិសន្នា”តិ វុត្តា។ អបរិមិតន្តិ
អាឡកកណាឆាយ អបរិមិតំ, យោជនវសេន បនស្ស បរិមាណំ អត្ថិ។ តថា ហិ
ហោជ្ជា មហាបថវិយា ឧបរិ អាគាសេន បរតោ ចក្កវាឡបព្ពតេន មជ្ឈេ តត្ថ
តត្ថ ឋិតេហិ ធិបបព្ពតបរិយន្តេហិ បរិច្ឆន្ទត្ថា យោជនតោ សក្កា បមាណំ
កាតុំ។ ភេរវាម្ពណេហិតិ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណកេហិ ភេរវាម្ពណេហិ។
តថា ហិ តំ មហាសរីរមជ្ជកុម្ពីលយក្ខរក្ខសមហានាគទានវាធិនំ
សវិញ្ញាណកានំ វុឡវាមុខចាតាលាធិនំ អវិញ្ញាណកានញោ ភេរវាម្ពណានំ
វសេន “ពហុភេរវ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

បឋមបុញ្ញាភិសន្នសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបុញ្ញកិសន្ធសុត្តវណ្ណនា

៥២. ទុតិយេ សោតាបន្នស្ស សទ្ធា អធិប្បតាតិ សោតាបន្នស្ស
មគ្គនាគតា សទ្ធា អធិប្បតា។

ទុតិយបុញ្ញកិសន្ធសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៤. បឋមសំវាសសុត្តាទិវណ្ណនា

៥៣-៥៤. តតិយេ យថាកម្មំ តា តា តតិយោ អវន្តិ ឧបគច្ឆន្តីតិ អរិយា,
សត្តា។ ឥមេ បន កុច្ឆិតា អរិយាតិ កធនិយា។ ជទ្ធមច្ឆរិនោ, ជទ្ធន មច្ឆរេន
សមន្នាគតាតិ អត្តោ។ ជទ្ធមច្ឆរិយសទិសញ្ញា កុច្ឆិតំ សព្ពនា និហ័នំ នត្តិ
សព្ពគុណានំ អាទិភូតស្ស ភោគសម្បត្តិអាទិសព្ពសម្បត្តិនំ មូលភូតស្ស
ទានស្ស និសេធនតោ។ តេនាហ “កធនិយាតិ ជទ្ធមច្ឆរិនោ” តិ។ ឯកេន្ទោ ហិ
អត្តនោ វសនជ្ជានេ ភិក្ខុ ហត្ថំ បសារេត្វាបិ ន វន្តតិ។ អញ្ញត្ថ គតោវិហារំ
បរិសិត្វា សក្កច្ចំ វន្តិត្វា មធុរប្បជិសន្តារំ ករោតិ “កី, ភន្តេ, អម្ពា កំ វសនជ្ជានំ
នាគច្ឆប, សម្បន្នោ បទេសោ, បដិពលាហំ អយ្យានំ យាគុកត្តាទីហិ ឧបជ្ជានំ
កាតុ” តិ។ ភិក្ខុ “សន្នោ អយំ ឧចាសកោ” តិ យាគុកត្តាទីហិ សម្ពុណ្ណាតិ។

អថេកោ ថេរោ តស្ស កាមំ គន្ធា បិណ្ណាយ ចរតិ។ សោ តំ ទិស្វា អញ្ជេន វា
គច្ឆតិ, យរំ វា បរិសតិ។ សថេបិ សម្មាសិកាវំ អាគច្ឆតិ, ហត្ថេន វន្តិត្វា “អយ្យស្ស
ភិក្ខុំ ទេវ, អហំ ឯកេន កម្មេន គច្ឆាមី” តិ បក្កមតិ។ ថេរោ សកលកាមំ ចរិត្វា
តុច្ឆបត្តោវ និក្ខមតិ។ ឥទំ តាវ មុទុមច្ឆរិយំ នាម។ យេន អធាយកោបិ
ធាយកោវិយ បញ្ញាយតិ។ ឥធម បន ជទ្ធមច្ឆរិយំ អធិប្បតំ។ យេន
សមន្នាគតោ ភិក្ខុសុ បិណ្ណាយ បរិជ្ជេសុ “ថេរោ បិតា” តិ វុត្ថេ “កី មយ្ហំ ចាទា
វុជ្ជន្តី” តិ អាទិនិ វត្វា សិលាថម្កោវិយ ខាលុកោវិយ ច ថេន្ទោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ,

សាមីចម្បី ន ករោតិ, កុតោ ទានំ។ អយមិធ អធិប្បតោ។ តេន វុត្ថំ
“ថទ្ធមច្ឆរិនោតិ ថទ្ធន មច្ឆរេន សមន្នាគតាតិ អត្ថោ”តិ។ មច្ឆរំ មច្ឆរំ មច្ឆរិយន្តិ
អត្ថតោ ឯកំ។

បរិភាសកាតិ ភិក្ខុ យរទ្ធាវេ បិតេ ទិស្វា “កី តុម្ពេ កសិទ្ធា អាគតា វបិទ្ធា
លាយិទ្ធា, មយំ អត្ថនោបិ ន លភាម, កុតោ តុម្ពាកំ, សីយំ និក្ខមថា”តិ អាទិហិ
សន្តជ្ជកា។ យាចកានំ វចនស្ស អត្ថំ ជានន្តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ភិក្ខុ យរទ្ធាវេ បិតា
តុណ្ហិ ហោន្តិ, អត្ថតោ បន “ភិក្ខុំ ទេថា”តិ វទន្តិ នាម អរិយាយ យាចនាយ។
វុត្ថញ្ញោតំ “ឧទ្ទិស្ស អរិយា តិជ្ជន្តិ, ឯសា អរិយាន យាចនា”តិ (មិ. ប. ៤.៥.៩)។
តត្រ យេ “មយំ បចាម, ឥមេ ន បចន្តិ, បចមានេ បទ្វា អលកន្តា កុហិ
លភិស្សតី”តិ ទេយ្យធម្មំ សំរិកជន្តិ, តេ វទញ្ញ យាចកានំ វចនស្ស អត្ថំ ជានន្តិ
នាម ព្រាហ្ម កត្តព្ភករណតោ។ ចតុត្ថំ ឧត្តានមេវ។

បឋមសំវាសសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៦. សមជីវីសុត្តានិវណ្ណានា

៥៥-៥៦. បញ្ចមេ អនុគ្គណ្ណានត្ថន្តិ នកុលមាតា នកុលបិតាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ
សង្កហត្ថាយ។ នកុលស្ស ទារកស្ស បិតា នកុលបិតា។ នកុលមាតាតិ
ឯត្ថាបិ ឯសេវេ នយោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ ធម្មេ នត្ថិ វុត្ថព្ពំ។

សមជីវីសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១០. សុប្បវាសសុត្តានិវណ្ណានា

៥៧-៦០. សត្តមេ អាយុភាគបដិលាភិនី ហោតីតិ អាយុកោដ្ឋាសស្ស
បដិលាភិនី ហោតិ។ តិវិធលោកន្តិ សត្តសម្ពាទភាជនសម្ពាទំ តិវិធំ លោកំ។

វិទិតំ កត្វាតិ វិក្ខតំ កត្វា។ លោកវិទូនន្តិ ករណេត្ត សាមីវចនន្តិ អាហា
“ពុទ្ធមហិ បសត្តា”តិ។ អដ្ឋមនវមទសមាជិ ឧត្តានត្តានេវ។

សុប្បវាសាសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បុញ្ញាភិសន្ធុវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៧) ២. បត្តកម្មវគ្គោ

១-៤. បត្តកម្មសុត្តាទិវណ្ណានា

៦១-៦៤. ទុតិយស្ស បឋមេ យេ អនិជ្ជា ន ហោន្តិ, តេ ឥដ្ឋាតិ អធិប្បតាតិ
អាហា “អនិជ្ជបដិក្ខេបន ឥដ្ឋា”តិ។ ឥដ្ឋាតិ ច បរិយិដ្ឋា វា ហោតុ មា វា,
ឥដ្ឋាវម្ពណាភូតាតិ អត្ថោ។ គវេសិតម្បិ ហិ ឥដ្ឋន្តិ វុច្ចតិ, តំ ឥធ នាធិប្បតំ។
មនេតិ មនស្សី។ កត្តាតិ វា កមនីយា, កាមេតត្តាតិ អត្ថោ។ មនំ អប្បាយន្តិ
ឥដ្ឋភាវេន មនំ វឿន្តិ។ កម្មសាធនោ ឥធ ភោគ-សន្មោតិ អាហា “ភោគាតិ
ភុញ្ញាតត្តា”តិអាទិ។ ធម្មបយាតំ កត្វា កុសលធម្មំ វិនោទេត្វា។
ឧបនិជ្ឈាយីយន្តិ ឧបនិជ្ឈាយាតិ អាហា “សុខទុក្ខេសុ ឧបនិជ្ឈាយិតព្ពត្តា”តិ,
សុខទុក្ខេសុ ឧប្បន្នេសុ អនុស្សវិតព្ពត្តាតិ អត្ថោ។ សន្និជ្ជសម្ពត្ថេហិតិ ឯត្ថ តត្ថ
តត្ថ សង្កម្ម ធិដ្ឋមត្តា នាតិទទ្ឋមិត្តា សន្និជ្ជា, សុដ្ឋភត្តា សិនេហាវន្តោ ទទ្ឋមិត្តា
សម្ពត្តា។

វិសមលោភន្តិ ពលវលោភំ។ សុខិតន្តិ សញ្ញាតសុខំ។ បីណិតន្តិ ធាតំ
សុហិតំ។ តថាភូតោ បន យស្មា ពលសម្បន្នោ ហោតិ, តស្មា “ពលសម្បន្នំ
ករោតី”តិ វុត្ថំ។

សោភនេ កាយិកវាចសិកកម្មេ រតោតិ សូរតោ ឧការស្ស ធីយំ កត្វា,
 តស្ស ភារោ សោរជ្ជំ, កាយិកវាចសិកោ អវីតិក្កមោ។ សោ បន អត្ថតោ
 សុសីលភារោតិ អាហា “ខន្តិសោរច្ចេ និវិជ្ជាតិ អធិវាសនកូន្តិយញ្ច
 សុសីលតាយ ច និវិជ្ជា”តិ។ ឯកមត្តានន្តិ ឯកំ ចិត្តន្តិ អត្ថោ។ វាគាធិនញ្ច
 បុព្វភាគិយំ ធមនាធិ បច្ចេកំ ឥន្ទ្រតព្ពំ, ន មគ្គកូលោវិយ ឯកជ្ឈំ
 បដិសម្ពាទមុខេន បដហនតោ។ ឯកមត្តានន្តិ វា វិវេកវសេន ឯកំ ឯកាកិនំ
 អត្តានំ។ តេនេវាហា “ឯកំ អត្ថនោវ អត្ថការ”ន្តិអាធិ។ ឧបរូបរិក្ខមីសូតិ
 ធកាមសគ្គសម្ពាទាសុ ឧបរូបរិកាមក្ខមីសុ។ កម្មស្ស ជលំ អគ្គំ នាម។ តំ
 បនេត្ថ ឧច្ចគាមីតិ អាហា “ឧទ្ធមគ្គមស្ស”តិ។ សុវគ្គេ និយុត្តា,
 សុវគ្គប្បយោជនាតិ វា សោវគ្គិកា។ ធនន្តិវិសេសានន្តិ
 ធិត្តអាយុវណ្ណាយសសុខអាធិបតេយ្យានញ្ជោវ ឥន្ទ្រចាធិនញ្ច ជលវិសេសានំ។
 វណ្ណគ្គហណេន ចេត្ថ សកោ អត្ថការវណ្ណា គហិតោ, រូបគ្គហណេន ពហិតោ
 រូបារម្មណំ។ ធុតិយតតិយចតុត្ថានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បត្តកម្មសុត្តាន្តិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. រូបសុត្តវណ្ណានា

៦៥. បញ្ចមេ បមិនោតិ ឧឡារតាធិវិសេសំ ឯតេនាតិ បមាណំ, រូបកាយោ
 បមាណំ ឯតស្សតិ រូបប្បមាណោ។ តតោ ឯវ រូបេ បសន្នោតិ រូបប្បសន្នោ។
 យោសោតិ ចេត្ថ ឥតិយោសោ។ លូខន្តិ បច្ចយលូខតា។ ធម្មាតិ សីលាធម្មោ
 គុណធម្មា អធិប្បតា។ ឥមេសំ បន ចតុន្នំ បុគ្គលានំ នាគាករណំ ចាឡិយំយេវ
 អាគតំ។ វុត្តញ្ជោតំ -

“កតមោ ច បុគ្គលោ រូបប្បមាណោ រូបប្បសន្នោ? ឥន្ទេកក្ខោ
បុគ្គលោ អាហារំ វា បស្សិត្វា បរិណាហំ វា បស្សិត្វា សណ្ឋានំ វា
បស្សិត្វា ចារិប្បី វា បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ រូបប្បមាណោ រូបប្បសន្នោ។

“កតមោ ច បុគ្គលោ ឃោសប្បមាណោ ឃោសប្បសន្នោ?
ឥន្ទេកក្ខោ បុគ្គលោ បរវណ្ណាឆាយ បរថោមឆាយ បរបសំសឆាយ
បរវណ្ណាហារិកាយ តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ
បុគ្គលោ ឃោសប្បមាណោ ឃោសប្បសន្នោ។

“កតមោ ច បុគ្គលោ លូឡប្បមាណោ លូឡប្បសន្នោ? ឥន្ទេកក្ខោ
បុគ្គលោ ចីវរលូទំ វា បស្សិត្វា បត្តលូទំ វា បស្សិត្វា សេនាសនលូទំ វា
បស្សិត្វា វិវិដំ វា ធុក្ករការិកំ បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ
ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ លូឡប្បមាណោ លូឡប្បសន្នោ។

“កតមោ ច បុគ្គលោ ធម្មប្បមាណោ ធម្មប្បសន្នោ? ឥន្ទេកក្ខោ
បុគ្គលោ សីលំ វា បស្សិត្វា សមាធិំ វា បស្សិត្វា បញ្ញំ វា បស្សិត្វា តត្ថ
បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ធម្មប្បមាណោ
ធម្មប្បសន្នោ”តិ (បុ. ប. ១៧១-១៧២)។

តត្ថ អាហារាត្ថិ ឧច្ចតំ។ សា ច ខោ តស្មី តស្មី កាលេ បមាណាយុត្តា ទដ្ឋព្ភា។
បរិណាហាត្ថិ នាតិ កិសង្វលតាវសេន បីណាតំ។ សណ្ឋានត្ថិ តេសំ តេសំ
អង្គបច្ចុត្តានំ សុសណ្ឌិតតំ ធីយរស្សវដ្ឋាធិយុត្តដ្ឋានេសុ តថាការំ។ ចារិប្បិទ្ធិ
សព្វេសំ សរីរាវយវានំ បរិបុណ្ណាតំ អវិកលតំ។ តត្ថ បមាណំ គហេត្វាតិ តស្មី

រូប រូបសម្បត្តិយំ បរមណាភារំ ឧបាទាយ។ បសាទំ ជនេតីតិ អធិមោក្ខំ ជនេតិ
ឧប្បាទេតិ។

បរវណ្ណាឆាយាតិ “អសុកោ ឯទិសោ ច ឯទិសោ ចា”តិ បរស្ស
គុណាវចនេន។ បរថោមឆាយាតិ បរម្ពុខា បរស្ស សីលាយុប្បាទកេន
អភិត្តវនេន បរេន ដុតិវសេន, គាថាទិឧបនិពន្ធនេន វុត្តាយ ថោមឆាយាតិ វុត្ត
ហោតិ។ បរបសំសឆាយាតិ បរម្ពុខា បរស្ស គុណសំកិត្តនេន។
បរវណ្ណាហារិកាយាតិ បរម្បវវណ្ណហារិកាយ បរម្បរាយ បរស្ស
កិត្តនសទ្ធស្ស ឧបសំហារេន។ តត្ថាតិ តស្មី ដុតិយោសេ។

ចីវរលូខន្តិ ដូលជីណ្ណាពហុតុន្តកតាទិចីវរស្ស លូខការំ។ បត្តលូខន្តិ
អនេកគន្តិកាបាជតាទិបត្តស្ស លូខការំ។ វិវិធំ វា ទុក្ខរការិកន្តិ
ធូតផ្កាទិវសេន បរត្ថនាធាវិធំ ទុក្ខរចរិយំ។ សីលំ វា បស្សិត្វាតិ
សីលចារិប្បវសេនវិសុទ្ធិំ កាយវចីសុចរិតំ ញាណចក្កនា បស្សិត្វា,
ឈានាទិអធិគមសុទ្ធិសមាធិំ វា វិបស្សនាភិញ្ញាសផ្ចាតំ បញ្ចំ វា បស្សិត្វាតិ
អត្ថោ។

ឯវមេតស្មី ចតុប្បមាណោ លោកសន្តិវាសេ ពុទ្ធសុ អប្បសន្នា មន្ទា,
បសន្នា ពហុកា។ រូបប្បមាណាស្ស ហិ ពុទ្ធរូបតោ ឧត្តរិ បសាធាវហំ រូបំ នាម
នត្ថិ។ ឃោសប្បមាណាស្ស ពុទ្ធានំ កិត្តិឃោសតោ ឧត្តរិ បសាធាវហោ ឃោសោ
នាម នត្ថិ។ លូខប្បមាណាស្ស កាសិកានិ វត្ថានិ មហារហានិ កញ្ចនភាជនានិ
តិណ្ណំ ឧត្តនំ អនុច្ឆរិកេ សព្ពសម្បត្តិយុត្ត ចាសាធាវេ បហាយ
បំសុក្ខលចីវរសេលមយបត្តរុក្ខមូលាទិសេនាសនសេវិនោ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ
លូខតោ ឧត្តរិ បសាធាវហំ អញ្ចំ លូខំ នាម នត្ថិ។ ធម្មប្បមាណាស្ស សនេវកេ
លោកេ អសាធារណសីលាទិគុណាស្ស តថាគតស្ស សីលាទិគុណតោ ឧត្តរិ

បសាទាវហោ អញ្ជោ សីលាទិគុណោ នាម នត្ថិ។ ឥតិ ភគវា ឥមំ
ចតុប្បមាណិកំ លោកសង្ឃវាសំ មុជ្ជិនា គហេត្វារិយ បិតោតិ។

បមាណីស្វតិ បមាណំ អគ្គហេសុំ។ និយកជ្ឈត្តេ តស្ស គុណំ ន ជាតាតិ
តស្ស អព្ពន្ធរេ បវត្តមាណំ សីលាទិគុណំ ន ជាតាតិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

រូបសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អហិរាជសុត្តវណ្ណានា

៦៧. សត្តមេ ទជ្ឈិសានេវាតិ អវជារណេន ទិជ្ឈិសានយោ និវត្តតិ។
កជ្ឈមុខាទយោ ហិ ចត្តារោ អាសិវិសា ទជ្ឈិសោ, ទិជ្ឈិសោ, ជុជ្ឈិសោ,
វាតិវិសោតិ បច្ឆេកំ ចតុត្ថិដា ហោន្តិវិសេវេគិការវសេន សោឡស វុត្តា។
តេសុ ទជ្ឈិសានំយេវ ឥធ គហណំ, ន ឥតវេសន្តិ ទស្សេតិ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អហិរាជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ទេវទត្តសុត្តវណ្ណានា

៦៨. អជ្ឈមេ កាលេ សម្មត្តេតិ គព្ពស្ស បរិចាកគតត្តាវិជាយនកាលេ
សម្មត្តេ។ ចោតកន្តិ អស្សតរិយា បុត្តំ។ “ដលំ វេ កទលី ហន្តិ”តិអាទិគាថាយ
កុក្កជកេនេវ បត្តវដ្ឋិបសវស្ស ឧច្ឆិទ្ធត្តា ជលុប្បត្តិ កទលិយា បរាភវាយ
ហោតីតិ អាហា “ដលំ វេ កទលី ហន្តិ”តិ។ កុក្កជកំ នាម កទលិយា បុប្ផនាឡំ។
តថា ជលចាកបរិយោសានត្តា ឱសធីនំ “ដលំ វេឡំ នឡ”ន្តិ វុត្តំ។ អយំ បនេត្ត
បិណ្ឌាត្តោ - យថា អត្តនោ ដលំ កទលីវេឡំនឡេ វិជានេតិ, គព្ពោ ច អស្សតរិ,
ឯវំ អត្តនោ កម្មត្ថតោ សក្ការោ អសប្បវិសំ វិជានេតិ។

ទេវទត្តសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បដានសុត្តរវណ្ណានា

៦៩. នវមេ បទហតិ ឯតេហិតិ បដានានិ។ ឧត្តមវិរិយានិ សេដ្ឋីវិរិយានិ
វិសិដ្ឋស្ស អត្តស្ស សាធនតោ។ កិលេសានំ សំវេត្តាយាតិ យថា អភិជ្ឈាទយោ
ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឯវំ សតិយា ឧបជ្ឈានេន កិលេសានំ សំវេណត្តាយ។
បជហានត្តាយាតិ កាមវិតក្កាធិនំ វិនោទនត្តាយ។ បដានន្តិ តស្សេវ
បជហានស្ស សាធនវសេន បវត្តវិរិយំ។ កុសលានំ ធម្មានំ ព្រហ្មានត្តាយាតិ
ពោជ្ឈន្តិសម្មាសាធិនំ កុសលធម្មានំ វឌ្ឍនត្តាយ។ បដានន្តិ តស្សេវ វឌ្ឍនស្ស
សាធនវសេន បវត្តវិរិយំ។

បដានសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អធម្មិកសុត្តរវណ្ណានា

៧០. ធនមេ វិសមន្តិ ការីនបុំសកមេតំ។ តេនាហា “វិសមា ហុត្វា”តិ។
អសមយេនាតិ អកាលេ។ ភុម្មត្ថេ ហេតុំ ករណាវចនំ។ បកដ្ឋំ បដានំ អញ្ចសំ
ឯតេសន្តិ បញ្ចសា, អញ្ចសំ បគតា បដិបន្នាតិ វា បញ្ចសា, បកតិមគ្គតាមិនោ។
ន បញ្ចសា អបញ្ចសា, អមគ្គប្បដិបន្នា។ តេ បន យស្មា មគ្គតោ អបគតា នាម
ហោន្តិ, តស្មា វុត្តំ “មគ្គតោ អបគតា”តិអាទិ។

គាថាសុ បន ឯវមេត្ថ សម្ពន្ធា វេទិតញោ។ គុន្នំ ចេ តវមាធានន្តិ ការីសុ
មហោយំ តវន្តិសុ។ ជិម្ពំ គច្ឆតិ បុន្តរោតិ យទិ យូថបតិ ឧសភោ កុដិលំ គច្ឆតិ។
សញ្ញា តា ជិម្ពំ គច្ឆន្តិសញ្ញា តា ការិយោ កុដិលមេវ គច្ឆន្តិ។ កស្មា? នេត្តេ ជិម្ពំ
គតេ សតិ តស្ស កុដិលគតត្តា។ សោ ហិ តាសំ បច្ចយិកោ ឧបទ្ធពហារោ ច។

ឯវមេវន្តិយថា ចេតំ, ឯវមេវ យោ មនុស្សេសុ បធានសម្មតោ, យទិ សោ
អធម្មចារី សិយា, យេ តស្ស អនុជីវិនោ, សព្វេបិ អធម្មិកា ហោន្តិ។
សាមិសម្បទា ហិ បកតិសម្បទំ សម្បទេតិ។ យស្មា ឯតទេវំ, តស្មា សត្តំ រដ្ឋំ
ទុក្ខំ សេតិ, រាជា ចេ ហោតិ អធម្មិកោ។

អធម្មិកសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បត្តកម្មវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

(៨) ក. អបណ្ណាកវគ្គោ

១-២. បធានសុត្តាន្តវណ្ណនា

៧១-៧២. តតិយវគ្គស្ស បឋមេ យវតិ តេន ជលំ មិស្សិតំ វិយ ហោតីតិ
យោនិ, ឯកន្តិកំ ការណំ។ អស្សាតិ យថាវុត្តស្ស ភិក្ខុនោ។ បរិបុណ្ណាន្តិ អវិកលំ
អនវសេសំ។ អាសវេ ខេបេតីតិ អាសវក្ខយោ, អគ្គមគ្គោ។ ឥធម បន
អរហត្តជលំ អធិប្បេតន្តិ អាហា “អរហត្តត្ថាយា”តិ។ ទុតិយំ ឧត្តានមេវ។

បធានសុត្តាន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៥. សប្បវិសសុត្តាន្តវណ្ណនា

៧៣-៧៥. តតិយេ បញ្ញត្ថាយ អភិនិកោតិ បញ្ញាករណត្ថាយ អភិមុខំ
និកោ។ អលម្ពិតំ កត្វាតិ អលម្ពំ កត្វា, អយមេវ វា ចាថោ, វិបលម្ពំ អកត្វាតិ
អត្ថោ។ អវជានាតីតិ អវញ្ញំ ករោតិ, និន្ទតីតិ អត្ថោ។ ចតុត្ថបញ្ចមេ នត្តិ វត្តព្ពំ។

សប្បវិសសុត្តាន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កុសិណាសុត្តន្តបិដក

៧៦. ឆដ្ឋេនករំ បរិសិតុកាមា ឧយ្យានតោ ឧបេច្ច វត្តន្តិ កង្កន្តិ ឯតេនាតិ
ឧបវត្តនំ។ យថេវ ហិ កលម្ពនទិតីរតោ រាជមាតុវិហារទ្វារេន ជូចារាមំ កង្កត្តំ
ហោតិ, ឯវំ ហិរញ្ញវតិកាយ ចារិមតីរតោ សាលវនំ ឧយ្យានំ, យថា
អនុរាជបុរស្ស ជូចារាមោ ទក្ខិណបច្ឆិមទិសាយ, ឯវំ តំ ឧយ្យានំ កុសិណាយ
ទក្ខិណបច្ឆិមទិសាយ ហោតិ។ យថា ជូចារាមតោ ទក្ខិណទ្វារេន នករំ
បរិសនមគ្គោ ចាចីនមុខោ កន្លា ឧត្តរេន និវត្តតិ, ឯវំ ឧយ្យានតោ សាលបន្តិ
ចាចីនមុខោ កន្លា ឧត្តរេន និវត្តា, តស្មា តំ “ឧបវត្តន” ន្តិ វុច្ឆតិ។ អន្តរេតិ ទិដ្ឋំ
សាលរុក្ខានំ វេមជ្ឈេ។ តត្ថ ហិ បញ្ញាបិយមានស្ស មញ្ញស្ស ឯកា សាលបន្តិ
សីសភាគេ ហោតិ, ឯកា ចាទភាគេ។ តត្របិ ឯកោ តរុណសាលោ
សីសភាគស្ស អាសន្នោ ហោតិ, ឯកោ ចាទភាគស្ស។ អបិច យមកសាលា
នាម មូលខន្ធវិជបបត្តេហិ អញ្ញមញ្ញំ សំសិព្ពិត្វា បិតសាលាតិបិ វទន្តិ។

ទ្វេឡ្ហកន្តិ ទិដ្ឋាកាហោ, អនេកំសគ្គាហោតិ អត្ថោ។ វិមតីតិ
សំសយាបត្តិ អាហា “វិនិច្ឆ័តុំ អសមត្ថតា” តិ។ តំ វោ វនាមីតិ តំ សំសយវន្តំ
ភិក្ខុំ សន្ធាយ វោ តុម្ភេ វនាមីតិ។ និក្ខដ្ឋការបច្ឆក្ខករណ្ឌន្តិ ពុទ្ធាទីសុ តេសំ
ភិក្ខុនំ និក្ខដ្ឋការស្ស បច្ឆក្ខការិយា យាថាវតោ តមត្ថំ បដិវិជ្ជិត្វា បិតំ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណមេវ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី អត្ថេ។

កុសិណាសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៧. អបិណ្ឌយ្យសុត្តន្តបិដក

៧៧. សត្តមេ លោកចិន្តាតិ លោកសន្និវេសប្បដិសំយុត្តារីមំសា។ តេនាហា
“កេន នុ ខោ ចន្ទិមស្សិយា” តិអាទិ។ នាឡិកេរាទយោតិ អាទិ-សន្នេន អវុត្តានំ

ឱសធិតិណាវនប្បតិអាទីនំ សង្កហោ។ ឯវុចា លោកចិន្តាតិ ឯទិសា វុត្តសទិសា
អញ្ញាបិ សាលោកចិន្តា។

អចិន្តេយ្យសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៨. ទក្ខិណាសុត្តវល្លាណា

៧៨. អដ្ឋមេ ទានសម្ពាតាយ ទក្ខិណាយាតិ នេយ្យធម្មសម្ពាតាយ
ទក្ខិណាយ។ វិសុទ្ធិ នាម មហាជុតិកតា។ សា បន មហាប្បលតាយ វេទិតញ្ញាតិ
អាហា “មហាប្បលភាវេនា”តិ។ វិសុជ្ឈតីតិ ន កិលិស្សតិ, អមលីនា
មហាជុតិកា មហាវិច្ឆារា ហោតីតិ អត្ថោ។ សុចិដម្មោតិ
រាគាទិអសុចិវិធមនេន សុចិសភាវោ។ លាមកធម្មោតិ ហីនសភាវោ
ចាបកិរិយាយ។ អកុសលធម្មា ហិ ឯកន្តនិហីនា។ ជូជកោ សីលវា
កល្យាណធម្មោ ន ហោតិ, តស្ស មហាពោធិសត្តស្ស អត្តនោ បុត្តទានំ
ទានចារមិយា មត្តកំ កល្យាណំ មហាបថវិកម្សនសមត្ថំ ជាតំ។ ស្វាយំ
ទាយកគុណោតិ អាហា “វេស្សន្តរមហារាជា កថេតញ្ញោ”តិអាទិ។ ឧទ្ធករតីតិ
ពហុលំ ចាបកម្មវសេន លទ្ធព្វារិទិចាតតោ ឧទ្ធករតិ, តស្មា នត្ថិ មយ្ហំ កិញ្ចិ
ចិត្តស្ស អញ្ញាត្តត្ថន្តិ អធិប្បាយោ។

បេតទក្ខិណាន្តិ បេតេ ឧទ្ធិស្ស ទាតព្ពទក្ខិណំ។ ចាបិតកាលេយេវាតិ “ឥទំ
ទានំ អសុកស្ស បេតស្ស ហោតូ”តិ តំឧទ្ធិសនវសេន បត្តិយា
ចាបិតកាលេយេវ។ អស្សាតិ បេតស្ស។ ចាបុណីតិ
ជលសម្បត្តិលភាបនវសេន ចាបុណី។ អយញ្ចិ បេតេ ឧទ្ធិស្ស ទានេ ធម្មតា។
តទា កោសលរញ្ជោ បរិច្ចាគវសេន អតិរិយ ទានជ្ឈាសយតំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ច
សង្ឃស្ស ឧក្កំសគតគុណាវិសិដ្ឋតំ សន្ធាយាហា “អសទិសទានំ កថេតញ្ញោ”តិ។

ឧត្តិសុត្តន្តបិដក វណ្ណនិកាយ

៩-១០. វណ្ណនិកាយ

៩៩-៨០. នវមេ តំសទិសាតិ យាទិសា វណ្ណនិកាយ បយុត្តា អយថាធិប្បាយា
អញ្ញា វា សម្មជ្ជតិ, តាទិសាវាតិ អត្ថោ។ ធម៌ កច្ចតិ វិទាសំ ចាបុណាតិ។
អធិប្បាយតោ បរាវិសិដ្ឋាតិ បរាធិប្បាយោ។ តេនេវាហ “អដ្ឋាសយតោ
អធិកតវដលា ហោតិ” តិ។ ចីវរាទិនា បច្ចយេន វនេយ្យសីតិ
ចីវរាទិបច្ចយហេតុ មំ វនេយ្យសិ បត្តេយ្យសិ។ អថ វា យទា ចីវរាទិនា
បច្ចយេន អត្ថោ ហោតិ, តទា មំ យាចេយ្យសីតិ អត្ថោ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។ ធនមំ ឧត្តានមេវ។

វណ្ណនិកាយ វណ្ណនិកាយ

អបណ្ណកវគ្គវណ្ណនិកាយ

(៩) ៤. មចលវគ្គោ

១-៦. ចាលាភិចាតសុត្តន្តបិដក

៨១-៨២. ចតុត្ថស្ស បឋមាទិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។ បញ្ចមេ (សំ. និ. ដី. ១.១.១៣២)
“នីចេ កុលេ បច្ឆាជាតោ” តិអាទិកេន អប្បកាសភាវេន តមតីតិ តមោ, តេន
តមេន យុត្តាតិ តមោ បុគ្គលោ វុច្ចតិ។ តថា ហិ តំយោគតោ បុគ្គលស្ស
តញ្ជោហារោ យថា “មច្ឆេយោគតោ មច្ឆរោ” តិ, តស្មា តមោតិ
អប្បកាសភាវេន តមោ តមភូតោ អន្ធការំ វិយ ជាតោ, អន្ធការត្តំ វា បត្តោតិ
អត្ថោ។ វុត្តលក្ខណំ តមមេវ បរម្មរតោ អយនំ កតិ និដ្ឋា ឯតស្សាតិ

តមបរាយណោ។ ឧកយេនបិ តមគ្គហណោន ខន្ធតមោ កថិតោ, ន
អន្ធការតមោ។ ខន្ធតមោតិ ច សម្មត្តិវហិតា ខន្ធបវត្តិយេវ ធម្មញ្ញា។ “ឧច្ឆេ
កុលេ បច្ឆាជាតោ”តិអាទិកេន បកាសភាវេន ជាតេតីតិ ជាតិ, តេន
ជាតិនាយុត្តោតិអាទិ សព្វំវុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។ ឥតវេ ទ្វេតិ
ជាតិតមបរាយណោ, ជាតិជាតិបរាយណោតិ ឥតវេ ទ្វេ បុគ្គលេ។

វេណុវេត្តាធិវិលីវេហិ បេឡុភាជនាធិការការិលីវការកា។ មិគមច្ឆាធិនំ
និសាទនតោ នេសាទា, មាគវិកមច្ឆពន្ធានយោ។ រថេសុ ចម្មេន
នហណាករណតោ រថការា, ចម្មការា។ បុត្តតិ ករិសស្ស នាមំ, តំ កុសេន្តិ
អបនេន្តិ បុគ្គសា, បុប្ផនឌុកា។ ទុព្ពណ្ណោតិ វិរូចោ។ ឌុកោជិមកោតិ
អាហោហាភាវេន ហេដ្ឋិមកោ, រស្សកាយោតិ អត្តោ។ តេនាហ
“លកុណ្ណាកោ”តិ។ លកុវិយ យជិកាវិយ ឌេតិ បវត្តតីតិ លកុណ្ណាកោ,
រស្សោ។ កណាតិ និមីលតីតិ កាលោ។ តំ បនស្ស និមីលនំ ឯកេន អក្ខិណ
ទ្វិហិបិ វាតិ អាហា “ឯកជ្ជិកាលោ វា ឧកយជ្ជិកាលោ វា”តិ។ កុណនំ
កុណោ, ហត្ថវេកល្លំ, សោ ឯតស្ស អត្ថតិ កុណី។ ខព្វោ វុច្ឆតិ ចាទិកលោ។
ហេដ្ឋិមកាយសម្ពាតោ សរិរស្ស បក្ខោ បទេសោ ហតោ អស្សាតិ បក្ខហតោ។
តេនាហ “បីវសប្បី”តិ។ បទីបេ បទីបនេ ឯតព្ពំ នេតព្ពន្តិ បទីបេយ្យំ,
តេលកចាលាទិឧបករណំ។ វុត្តន្តិ អជ្ជកថាយំ វុត្តំ។

អាគមនវិបត្តិ អាគមនជ្ជានវសេនវិបត្តិ “អាគមោ ឯត្តា”តិ កត្វា។
បុព្វប្បន្នបច្ចយវិបត្តិ បឋមុប្បន្នបច្ចយវសេនវិបរវត្តិ។ ចណ្ណាលាទិសភាវា
ហិស្ស មាតាបិតោ បឋមុប្បន្នបច្ចយោ។ បវត្តបច្ចយវិបត្តិ បវត្ត
សុខបច្ចយវិបត្តិ។ តាទិសេ និហិនកុលេ ឧប្បន្នោបិ កោចិ វិភវសម្បន្នោ សិយា,
អយំ បន ទុគ្គតោ ទុរុចោ។ អាជីវុចាយវិបត្តិ អាជីវុចាយវសេនវិបត្តិ។

សុខេន ហ៊ី ជីវីកំ បវត្តតុំ ឧបាយក្ខតា ហត្ថិសិប្បាធម្មោ ឥមស្ស នត្ថិ,
បុប្ផនឌុនសិលាកោដ្ឋនាទិកម្មំ បន កត្វា ជីវីកំ បវត្តតិ។ តេនាហ
“កសិវុត្តិកេ”តិ។ អត្ថការវិបត្តិតិ ឧបជីវិបត្តិ។ ឧក្ខត្តការណាសមាធម្មោតោតិ
កាយិកេចតសិកឧក្ខប្បត្តិយា បច្ចយសមោធានំ។ សុខការណាវិបត្តិតិ
សុខបច្ចយបរិហានិ។ ឧបកោតវិបត្តិតិ ឧបកោតសុខស្ស វិជានសោ អនុបលទ្ធិ។
ជោតិ ថេវ ជោតិបរាយណាការោ ច សុក្កបក្ខោ។ ធម្មំ ឧត្តានមេវ។

ចាណាតិចាតសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បុត្តសុត្តវណ្ណានា

៨៧. សត្តមេ ម-កាវេ បទសន្ធិកវេ “អញ្ញមញ្ញ”ន្តិអាទីសុ វិយ។
និច្ចលសមណោតិ ជីវសមណោ។ អភិសិញ្ញាតញ្ញាតិ អភិសេកោតិ
កម្មសាធនោ អភិសេកសន្នោ។ តេនាហ “អភិសេកំ កាតុំ យុត្តោ”តិ។

ពាកុលត្ថេវេវិយាតិ ថេវេ ហិ មហាយសស្សី, តស្ស បុត្តជីតវេ
នត្ថបនត្តកា សុខុមសាជកេហិ ជីវរាទិ កាវេត្វា រជាបេត្វា សមុគ្គេ បក្ខិបិទ្វា
បហិណ្ឌិ។ ថេវស្ស នហានកាលេ នហានកោដ្ឋកេ វេបេន្តិ។ ថេវេ តានិ
និវាសេតិ ថេវ ចារុបតិ ច។ តេនេវេតំ វុត្តំ។

ខទិវនមគ្គេ សីវលិត្ថេវេវិយាតិ សត្តិ កិវ តំ មគ្គំ បជិបន្នេ ទេវតា
“អម្ពាភំ អយ្យស្ស សីវលិត្ថេវស្ស សក្ការំ កវិស្សមា”តិ ចិន្តេត្វា
ឯកេកយោជនេវិហារំ កាវេត្វា ឯកយោជនេតោ ឧទ្ធំ គន្ធី អទត្វា ចាតោវ
ឧដ្ឋាយ ទិញ្ញានិ យាគុអាទិនិ គហេត្វា “អម្ពាភំ អយ្យេ សីវលិត្ថេវេ កហំ
និសិន្នោ”តិ វិចរន្តិ។ ថេវេ អត្ថនោ អភិបាជំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស

នាបេសិ។ ឯវំ សត្តា សបរិវារោ តីសយោជនីកំ កន្តារំ សីវលិត្តេស្ស បុញ្ញេផលំ
អនុភវមាធាវ អគមាសិ។ តេនេវេតំ វុត្តំ។

អដ្ឋកនាគរសុត្តេ អានន្ទត្ថេរោវិយាតិ អដ្ឋកនាគរកោ កិរ គហបតិ
ថេរស្ស ធម្មទេសនាយ បសីទិត្វា បញ្ចសតគ្សនកំ វិហារំ ការេត្វា អនាសិ។ តំ
សន្នាយេតំ វុត្តំ។

បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរោវិយាតិ ថេរស្ស កិរ ឥឡានុភាវេន បសន្នា មនុស្សា
សប្បិអាជីនិ ពហ្វនិ ភេសជ្ជានិ អភិហរីសុ។ បកតិយាបិ ច អាយស្មា បិលិន្ទវច្ឆោ
លាភី ហោតិ បញ្ចន្នំ ភេសជ្ជានំ, លទ្ធ�ំ លទ្ធ�ំ បរិសាយ វិស្សន្នេតិ។ តេនេតំ វុត្តំ
“គិលានបច្ចយំ បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរោវិយា”តិ។

តិណ្ណាម្បិ សន្និចាតេន និព្ពត្តានីតិ បិត្តាជិនំ តិណ្ណាម្បិ វិសមានំ សន្និចាតេន
ជាតានិ។ អតិសីតាទិភាវេន ឧត្តនំ បរិណាមោតិ អាហា
“អតិសីតអតិឧណ្ណាឧតុតោ ជាតានិ”តិ។ បុរិមឧតុតោ វិសទិសោ ឧតុ
ឧតុបរិណាមោ, តតោ ជាតានិ ឧតុបរិណាមជាតិ, វិសភាគឧតុតោ ជាតានីតិ
អត្តោ។ ជន្មលទេសវាសីនញ្ចិ អនូបទេសេ វសន្តានំ វិសភាគោ ឧតុ ឧប្បជ្ឈតិ,
អនូបទេសវាសីនញ្ចិ ជន្មលទេសេតិ។ ឯវំ មលយសមុទ្ធីភិរាទិវសេនបិ
ឧតុវិសភាគតា ឧប្បជ្ឈតិយេវ។ តតោ ជាតានិ ឧតុបរិណាមជាតិ នាម។

អត្តនោ បកតិចរិយានំ វិសមំ កាយស្ស បរិហារណាវសេន
វិសមបរិហារជាតិ។ តានិ បន អច្ចាសនអតិជ្ជានាទិនា វេទិតញ្ចានីតិ អាហា
“អច្ចាសនអតិជ្ជានាទិកា”តិ។ អាទិ-សន្នេន
មហាការវហណសុធាកោដ្ឋនអទេសកាលចរណាជីនិ សន្តិណ្ណាតិ។ បរស្ស
ឧបក្កមតោ និព្ពត្តានិ ឧបក្កមិកានិ, អយំ ចោរោតិ វា ចារទារិកោតិ វា

គហេត្វា ជណ្ឌកកប្បវត្តរាជីហិ និប្បាជនឧបក្កមំ បច្ចយំ កត្វា ឧប្បន្នានីតិ
អត្ថោ។ តេនាហ “វធានុនាទិឧបក្កមេន និព្ពត្តានី” តិ។ កេវលន្តិ ពាហិរំ បច្ចយំ
អនបេក្ខិត្វា កេវលំ, តេន វិនាតិ អត្ថោ។ តេនាហ
“បុព្ពេកតកម្មវិចាករសេនេវ ជាតានី” តិ។

បុត្តសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៨-១០. សំយោជនសុត្តានិវណ្ណាន

៨៨-៩០. អដ្ឋមេ សោតាបន្នោ ចត្វហិ វាតេហិ ឥន្ទឺលោវិយ បវប្បវាទេហិ
អកម្ម្យិយោ អចលសន្ធាយ សមន្នាគតត្តា សាសនេលទ្ធិប្បតិដ្ឋោ
សមណមចលោ នាមាតិ អាហ “សាសនេលទ្ធិប្បតិដ្ឋត្តា” តិអាទិ។
ថទ្ធកាវករាជំ កិលេសានំ សព្ពសោ សមុច្ឆិន្ទត្តាតិ ចិត្តស្ស ថទ្ធកាវករាជំ
ឧទ្ធម្ភាគិយ កិលេសានំ សព្ពសោ អភាវា សមណសុខុមាលោ នាម
សុខុមាលភាវប្បត្តិតោ។ នវមទសមាជិ សុវិញ្ញេយ្យានេវ។

សំយោជនសុត្តានិវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

មចលវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

(១០) ៥. អសុរវគ្គោ

១-២. អសុរសុត្តានិវណ្ណាន

៩១-៩២. បញ្ចមស្ស បឋមទុតិយានិ ឧត្តានត្តានេវ។

អសុរសុត្តានិវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. ឧត្តិយសមាធិសុត្តន្តវណ្ណានា

៩៣. ឧត្តិយេ អប្បដិវាទិតិ ភាវប្បធានោ និទ្ទេសោតិ អាហា
“អនិវត្តនតា”តិ។ “អប្បដិវាទិតា”តិ វត្តព្វេ “អប្បដិវាទី”តិ វុត្តំ។ តថា ហិ
វិរិយប្បវាហោ វត្តមាណេ អន្តរា ឯវ បដិគមនំ និវត្តនំ បដិវាទំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ
បដិវាទី, ន បដិវាទី អប្បដិវាទី, តស្ស ភាវោ អប្បដិវាទិតា, អនិវត្តនាតិ អត្ថោ។
អប្បដិវាទិតិ វា ឥត្តិលិដ្ឋវសេនេវាយំ និទ្ទេសោ។ អន្តរាយេវ បដិគមនំ និវត្តនំ
បដិវាទី, ន បដិវាទី អប្បដិវាទី, អនិវត្តនាតិ អត្ថោ។

ឧត្តិយសមាធិសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ឧត្តិយសមាធិសុត្តន្តវណ្ណានា

៩៤. ចតុត្ថេ សណ្ឋាបេតព្ពន្ធិ សម្មនេវ វេបេតព្ពំ។ យថា បន វេបិតំ សណ្ឋាបិ តំ
ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ “សន្និសាទេតព្ព”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ សន្និសាទេតព្ពន្ធិ
សមាធិប្បដិបក្ខេ កិលេសេ សន្និសីទាបន្តេន ចិត្តំ កោចវជ្ឈេត្ថ
សន្និសីទាបេតព្ពន្ធិ។ ឯកោទិ កាតព្ពន្ធិ អព្យគ្គភាវាចាទនេន ឯកគ្គំ កាតព្ពំ។
សមាទហិតព្ពន្ធិ យថា អាវម្ពុណោ សុដ្ឋ អប្បិតំ ហោតិ, ឯវំ សម្មា សម្មនេវ
អាទហិតព្ពំ, សុដ្ឋ អាហេបេតព្ពំ សមាហិតំ កាតព្ពន្ធិ អត្ថោ។

ឧត្តិយសមាធិសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៦. ធរាហតសុត្តានិវណ្ណានា

៩៥-៩៦. បញ្ចមេ ធរាហតន្តិ ធរានំ ទឡដ្ឋានេ អលាតំ។ តេនេវាហា “សុសានេ
អលាត”ន្តិ។ មជ្ឈដ្ឋានេ ភូមមភ្និតន្តិ បមាណេន អជ្ឈង្គុលមត្តំ ទ្វីសុ ហានេសុ

អាធិត្ថំ មជ្ឈេ ក្នុងមក្ខិតំ។ កដ្ឋត្ថន្តិ កដ្ឋេន កាតព្វកិច្ចំ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។
ឆដ្ឋំ ឧត្តានមេវ។

ធរាលាតសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១០. ទិប្បនិសន្និសុត្តាធិវណ្ណានា

៩៧-១០០. សត្តមេ ទិប្បនិសន្និតិ ទិប្បបញ្ញោ។ តេនាហ
“ទិប្បនិសាមនោ”តិអាធិ។ អនុបធម្មន្តិ លោកុត្តរាធិគមស្ស អនុច្ឆិកសភារំ។
កល្យាណា សុន្តរា បរិមណ្ឌលបទព្យញ្ញានា វាចា អស្សតិ កល្យាណាវាចោ។
តេនាហ “សុន្តរវចនោ”តិ។ កល្យាណំ មធ្យំ វាគ្គរណំ ឧទាហារយោសោ
អស្សតិ កល្យាណាវាគ្គរណោ។ គុណបរិបុណ្ណភាវេន បូរេ បុណ្ណភាវេ ភវាតិ
ចោរី, តាយ ចោរិយា។ តេនាហ “គុណបរិបុណ្ណាយា”តិ។ បុរេ ភវត្តា ចោរិយា
នាគិកិត្តិយា សុខុមាលត្ថនេន សធិសាតិ ចោរី, តាយ ចោរិយា។
“សុខុមាលត្ថនេនា”តិ ឥមំនា តស្ស វាចាយ មុនុសណ្ណភាវោ រុត្តោ។
អបលិពុទ្ធាយាតិ បិត្តសេម្ពាធិហិ ន បលិវេបិតាយ។ អនោសាយាតិ
សន្និទ្ធវិលម្ពិតាធិនោសរហិតាយ អគន្ធិតបទព្យញ្ញនាយាតិ
អបតិបទព្យញ្ញនាយ អវិរហិតបទព្យញ្ញនាយ។ ឧភយមេតំ
អនេលគលាយាតិ ឥមស្សេវ អត្ថវចនំ។ អនេលគលាយាតិ ហិ អនេលាយ ចេវ
អគលាយ ចាតិ អត្ថោ។ អត្ថំវិញ្ញាបេតុំ សមត្ថាយាតិ អាធិមជ្ឈបរិយោសានំ
ចាកដំ កត្វា ភាសិតត្ថស្ស វិញ្ញាបនសត្ថាយ។ អដ្ឋមនវមទសមាធិ
ឧត្តានត្ថានេវ។

ទិប្បនិសន្និសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អសុវវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៣. តតិយបណ្ណាសកំ

(១១) ១. វលាហាកវគ្គោ

១-២. វលាហាកសុត្តន្តប្បវត្តនា

១០១-២. តតិយបណ្ណាសកស្ស បឋមេ គដ្ឋិតាតិ ជនិតា។ តត្ថ គដ្ឋិតា នោវស្សនភារោ នាម ចាបកោ។ មនុស្សា ហិ យទា ទេវោ គដ្ឋិតិ, តទា “សុវុដ្ឋិតា ភវិស្សតី”តិ ពីជានិ និហរិត្វា វបន្តិ។ អថ ទេវេ អវស្សនោ ខេត្ត ពីជានិ ខេត្តយេវ នស្សន្តិ, គេហោ ពីជានិ គេហយេវ នស្សន្តិតិ ទុព្ពិក្ខំ ហោតិ។ នោគដ្ឋិតា វស្សនភារោបិ ចាបកោ។ មនុស្សា ហិ ឥមស្មី កាលេ “ទុព្ពិក្ខា ភវិស្សតី”តិ និន្នជ្ជានេសុយេវ វប្បំ ករោន្តិ។ អថ ទេវោ វស្សិត្វា សព្វពីជានិ មហាសមុទ្ធិំ ចាបេតិ, ទុព្ពិក្ខមេវ ហោតិ។ គដ្ឋិតា វស្សនភារោ បន ភទ្កកោ។ តទា ហិ សុភិក្ខំ ហោតិ។ នោគដ្ឋិតា នោវស្សនភារោ ឯកន្តចាបកោវ។ ភាសិតា ហោតិ នោ កត្តាតិ “ឥទានិ គន្ធមុំ បូរេស្សមិ, វាសមុំ បូរេស្សមី”តិ កថេតិយេវ, ន ឧទ្ទេសំ គណ្ហាតិ, ន កម្មជ្ជានំ ភាវេតិ។

កត្តា ហោតិ នោ ភាសិតាតិ “គន្ធមុំ បូរេស្សមិ, វាសមុំ វា”តិ ន ភាសតិ, សម្បត្តេ បន កាលេ សមត្ថំ សម្បទេតិ។ ឥមីនា នយេន ឥតរេបិ វេទិតញ្ញា។ អថ វា សព្វំ បនេតំ បច្ចយទាយកេហោវ កថិតំ។ ឯកោ ហិ “អសុកធិវសេ នាម ទានំ ទស្សមី”តិ សង្ឃំ និមន្តេតិ, សម្បត្តេ កាលេ នោ ករោតិ។ អយំ បុគ្គលោ បុញ្ញេន បរិហាយតិ, ភិក្ខុសង្ឃោ បន លាភេន បរិហាយតិ។ អបរោ សង្ឃំ អនិមន្តេត្វា សក្ការំ កត្វា “ភិក្ខុ អាទេស្សមី”តិ ន លភិ, សព្ពេ អញ្ញត្ថ និមន្តិតា

ហោត្តិ។ អយម្បិ បុព្វេន បរិហាយតិ, សង្ឃាបិ លាភេន បរិហាយតិ។ អបរោ
បឋមំ សង្ឃំ និមន្តេត្វា បច្ឆា សក្ការំ កត្វា ទានំ ទេតិ, អយំ កិច្ចការី ហោតិ។
អបរោ នេវ សង្ឃំ និមន្តេតិ, ន ទានំ ទេតិ, អយំ ចាបបុគ្គលោតិ វេទិតញ្ចោ។
ទុតិយំ ឧត្តានមេវ។

វលាហកសុត្តន្ធទ្វយវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. កុម្មសុត្តវណ្ណានា

១០៣. តតិយេ វិត្តកោតិ អន្តោវិត្តោ។ បិហិតមុខោតិ បិទហិត្វា ឋបិតោ។
អចារុតមុខោតិ វិវិត្វា ឋបិតោ, ឧបមិតបុគ្គលេសុ បនេត្ត
អន្តោគុណសារវិវហិតោ ច តុដ្ឋោ, ពាហិរសោភនតាយ បិហិតោ បុគ្គលោតិ
វេទិតញ្ចោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

កុម្មសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ឧទករហនសុត្តវណ្ណានា

១០៤. ចតុត្ថ ឧទករហនោ ជណ្ឌកមត្តេបិ ឧទកេ សតិ
បណ្ណាសសម្ពិទ្ធវណ្ណត្តា វា ពហលត្តា វា ឧទកស្ស អបញ្ញាយមានតលោ
ឧត្តានោ គម្ពីរោភាសោ នាម ហោតីតិ អាហា “បុរាណបណ្ណាស...បេ....
គម្ពីរោភាសោ នាមា”តិ។ តិចារិសចតុចារិសេ បន ឧទកេ សតិ អច្ឆត្តា
ឧទកស្ស បញ្ញាយមានតលោ គម្ពីរោ ឧត្តានោភាសោ នាម ហោតីតិ អាហា
“អច្ឆិប្បសន្នមណីវណ្ណឧទកោ ឧត្តានោភាសោ នាមា”តិ។
ឧភយការណសម្ពុរតោ បន ឥតវេ ទ្វេ វេទិតញ្ចោ។ បុគ្គលេបិ
កិលេសុស្សនការតោ គុណគម្ពីរតាយ ច អភាវតោ គុណគម្ពីរានំ សទិសេហិ

អភិក្កមនាទីហិ យុត្តោ ឧត្តានោ ភម្មីរោកាសោ នាម។ ឥមិនា នយេន សេសា
វេទិតញ្ច។

ឧទករបាទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អម្ពសុត្តាទិវណ្ណានា

១០៥-៦. បញ្ចមេ អាមកំ ហុត្វាតិ អន្តោ អាមំ ហុត្វា។ បក្កំ អាមវណ្ណីតិ អន្តោ
បក្កំ ពហិ អាមសទិសំ។ តត្ថ យថា អម្ពេ អបក្កភារោ អាមតា ហោតិ, ឯវំ
បុគ្គលេបិ បុព្វជ្ជនតា។ យថា ច តត្ថ បក្កសទិសតា បក្កវណ្ណីតា, ឯវំ បុគ្គលេបិ
អរិយានំ អភិក្កមនាទិសទិសតា បក្កវណ្ណីតាតិ ឥមិនា នយេន សេសា
វេទិតញ្ច។ ធម្មំ ឧត្តានមេវ។

អម្ពសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. មូសិកសុត្តវណ្ណានា

១០៧. សត្តមេ អាវាជំ ខនតីតិ អត្តនោ អាសយំ ពិលក្ខបំ ខនតិ។ ន ច តត្ថ
វសតីតិ តត្ថ អវសិទ្ធា កិស្មិញ្ចិទេវ ឋានេ វសតិ, ឯវំ ពិធុរាធិអមិត្តវសំ គច្ឆតិ។
វសិតា នោ កាធំ កត្តាតិ សយំ ន ខនតិ, បរេន កតេ ពិលេ វសតិ, ឯវំ ជីវិតំ
រក្ខតិ។ តតិយា ទ្វេបិ ករោន្តំ ជីវិតំ រក្ខតិ។ ចតុត្ថិ ទ្វេបិ អករោន្តំ អមិត្តវសំ
គច្ឆតិ។ ឥមាយ បន ឧបមាយ ឧបមិតេសុ បុគ្គលេសុ បឋមោ យថា សា មូសិកា
កាធំ ខនតិ, ឯវំ នវដ្ឋំ សត្តសាសនំ ឧត្តណ្ណាតិ។ យថា បន សា តត្ថ ន វសតិ,
កិស្មិញ្ចិទេវ ឋានេ វសន្តិ អមិត្តវសំ គច្ឆតិ, តថា អយម្បិ បរិយត្តិវសេន ញ្ញាណំ
បេសេទ្វា ចតុសច្ចធម្មំ ន បដិវិជ្ឈតិ, លោកាមិសជ្ជានេសុ វិចរន្តោ
មច្ចុមារ កិលេសមារទេវ បុត្តមារសម្មាសាវនំ វសំ គច្ឆតិ។ ទុតិយោ យថា មូសិកា

គាត់ ន ខនតិ, ឃុំ នវង្គំ សត្តសាសនំ ន ឧត្តរណាតិ។ យថា បន បរេន ខនតិ
ពិលេ វសន្តិ ជីវិតំ រក្ខតិ, ឃុំ បរសុរ កបំ សុត្វា ចតុសច្ចធម្មំ បដិវឌ្ឍិត្វា តិណ្ណំ
មារាណំ វសំ អតិក្កមតិ។ ឥមិណ នយេន តតិយចតុត្ថេសុបិ ឌីបម្មសំសន្ននំ
វេទិតព្ពា។

មូសិកសុត្តរណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ពលីពទ្ធសុត្តរណ្ណានា

១០៨. អដ្ឋមេ ពលីពទ្ធោ តាវ យោ អត្ថនោ គោគណំ យដ្ឋេតិ ឧព្ពេជេតិ,
បរគោណោ បន សូរតោ សុខសីលោ ហោតិ, អយំ សគវចណ្ណោ នោ
បរគវចណ្ណោ នាម។ បុគ្គលោបិ អត្ថនោ បរិសំ យដ្ឋេន្តោ វិជ្ជេន្តោ ជរុសេ
សមុទាចរន្តោ, បរបរិសាយ បន សោរច្ចំ និវាតុត្តិតំ អាបជ្ជេន្តោ សគវចណ្ណោ
នាមាតិ ឥមិណ នយេន សេសាបិ វេទិតព្ពា។

ពលីពទ្ធសុត្តរណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. រុក្ខសុត្តរណ្ណានា

១០៩. នវមេ រុក្ខោ តាវ ដេក្កុសារបរិវារោតិ វនជេដ្ឋករុក្ខោ សយំ ដេក្កុ
ហោតិ, បរិវារុក្ខោ បនសុរ សារា ហោន្តិ។ ឥមិណ នយេន សេសា វេទិតព្ពា។
បុគ្គលេសុ បន សីលសារវិវហិតតោ ដេក្កុតា, សីលាចារសមន្នាគមេន ច
សារតា វេទិតព្ពា។

រុក្ខសុត្តរណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អាសីវិសសុត្តរណ្ណានា

១១០. ឧសមេ យស្ស វិសំ បដ្ឋលិតតិណុក្កាយ អគ្គិវិយ សីយំ អភិរុហិតា
អក្ខិនិ គហេត្វា ខន្ធំ គហេត្វា សីសំ គហេត្វា បិតន្តំ វត្តព្ពតំ អាបដ្ឋតិ
មណីសប្បាធិនំ វិសំ វិយ, មន្តំ បន បរិវត្តត្វា កណ្ណាវាតំ ទត្វា ទណ្ឌាកេន
បហជមត្តេ ឌីតវិត្វា ទដ្ឋដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ, អយំ អាគតវិសោ ន យោវិសោ
នាម។ យស្ស បន វិសំ សណិកំ អភិរុហិតិ, អារុទ្ធារុទ្ធវិជ្ជានេ បន អាសិត្តឧទកំ
វិយ ហោតិ ឧទកសប្បាធិនំ វិយ, ទ្វាទសវស្សច្ចយេនបិ
កណ្ណាវិទូខន្ធបិដ្ឋិកាធិសុ បញ្ញាយតិ, មន្តបរិវត្តនាធិសុ ច ករិយមាទេសុ សីយំ
ន ឌីតវតិ, អយំ យោវិសោ ន អាគតវិសោ នាម។ យស្ស បន វិសំ សីយំ
អភិរុហិតិ, ន សីយំ ឌីតវតិ អនេឡកសប្បាធិនំ វិសំ វិយ, អយំ អាគតវិសោ ច
យោវិសោ ច។ អនេឡកសប្បា នាម មហាអាសីវិសោ។ យស្ស វិសំ មន្តំ
ហោតិ, ឌីហារិយមាទេស្មិ សុខេនេវ ឌីតវតិ នីលសប្បធមនិសប្បាធិនំ វិសំ វិយ,
អយំ នេវ អាគតវិសោ ន យោវិសោ។ នីលសប្បា នាម សាខវណ្ណោ
រុក្ខត្ថាធិសុ វិចរណសប្បា។

អាសីវិសសុត្តវណ្ណោ និដ្ឋិតា។

វលហកវត្តវណ្ណោ និដ្ឋិតា។

(១២) ២. កេសិវត្ថោ

១-៧. កេសិសុត្តាទិវណ្ណោ

១១១-១១៧. ធុតិយស្ស បឋមេ អស្សនម្មតិ ទម្មនយោគ្គេ អស្សេ។
សារេតីតិ សិក្ខាបេតិ បវត្តតិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។ ធុតិយាធិនិ
ឧត្តានត្ថានេវ។

កេសិសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨-១០. សំវេជនីយសុត្តាធិវណ្ណានា

១១៨-១២០. អដ្ឋមេ សទ្ធស្សាតិ ពុទ្ធាធិសុ បសន្នចិត្តស្ស វត្តសម្បទ្ធស្ស,
យស្ស ចាតោ វុជ្ជាយ ចេតិយផ្កុណាវត្តាធិនិ សព្វវត្តានិ កតានេវ បញ្ញាយន្តិ។
ទស្សនីយានីតិ ទស្សនាហានិ។ សំវេគោ នាម សហោត្តប្បំ ញ្ញាណំ។
អភិជាតិជ្ជាណធិនិបិ តស្ស ឧប្បត្តិហេតុនិ ភវន្តិសិ សិក្ខាបេន្តោ អាហា
“សំវេគជនកានី”តិ។ ហេតានីតិ ការណានិ, បទេសជ្ជាណនិ វា។ នវមទសមានិ
សុវិញ្ញយ្យានិ។

សំវេជនីយសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កេសិវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៣) ក. ភយវគ្គោ

១. អត្តានុវាទសុត្តវណ្ណានា

១២១. តតិយស្ស បឋមេ អត្តានំ អនុវទន្តស្ស ឧប្បជ្ឈនកកយន្តិ អត្តានំ
អនុវទន្តស្ស ចាបកម្មិនោ ឧប្បជ្ឈនកកយំ។ ទូត្តិសកម្មការណោ បដិច្ច
ឧប្បជ្ឈនកកយន្តិ អភិរិកានំ វសេន វុត្តំ, អនភិរិកានំ បនវិនយទណ្ឌំ បដិច្ច
ឧប្បជ្ឈនកកយម្មិ ទណ្ឌាភយន្តេវ សន្និ ភច្ចតិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អត្តានុវាទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឧមិភយសុត្តវណ្ណានា

១២២. ទុតិយេ កោដូចាយាសស្បេតំ អធិវចនន្តិ ឯត្ថ កុដ្ឋនដ្ឋេន កោធា,
ស្បេ ចិត្តស្ស កាយស្ស ច អតិប្បមទ្គនមថនុប្បាទនេហិ ទន្ធអាយាសដ្ឋេន
ឧបាយាសោ។ អនេកវារំ បវត្តិត្វា អត្តនា សមវេតំ សត្តំ អដ្ឋោត្តវិត្វា សីសំ
ឧក្ខិបិតុំ អនត្វា ឧមិសទិសតា ទដ្ឋព្ពា។ យថា ហិ ពាហិរំ ឧទកំ ឌីតិល្លោកា ឧមិសុ
ឌីសីទិត្វា មរតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ កោដូចាយាសេ ឌីសីទិត្វា វិព្ពមតិ, តស្មា
កោដូចាយាសោ “ឧមិភយ”ន្តិ វុត្តោ។ ឌីទិកត្តស្បេតំ អធិវចនន្តិ យថា ហិ
ពាហិរំ ឧទកំ ឌីតិល្លោកា កុម្មីលេន ខាទិតោ មរតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ
ឌីទិកត្តេន ឌីទិកភាវេន អាមិសគេជេន មិច្ឆាជីវេន ជីវិកកប្បនេន
នាសិតសីលាទិគុណតាយ ខាទិតធម្មសីរោ វិព្ពមតិ, តស្មា ឌីទិកត្តំ
“កុម្មីលភយ”ន្តិ វុត្តោ។

អនុបដ្ឋិតាយ សតិយាតិ កាយគតំ សតី អនុដ្ឋាបេត្វា។ អសំវុតេហិតិ
អបិហិតេហិ។ បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានំ អធិវចនន្តិ យថា ហិ ពាហិរំ ឧទកំ
ឌីតិល្លោកា អារដ្ឋេ និមុដ្ឋិត្វា មរតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិតោ
បញ្ចកាមគុណារដ្ឋេ និមុដ្ឋិត្វា វិព្ពមតិ។ កាមរាគាភិក្ខុតោ ហិ សត្តោ ឥតោ ច
ឯត្តោ, ឯត្តោ ច ឥតោតិ ឯវំ មនាបិយរូចាទិវិសយសម្ព័ន្ធតោ អារដ្ឋេ អត្តានំ
សំសារេត្វា យថា តតោ ពហិក្ខុតេ នេក្ខម្មេ ចិត្តម្យំ ន ឧប្បាទេតិ, ឯវំ អារដ្ឋេត្វា
ព្យសនាទានេន កាមគុណានំ អារដ្ឋេសទិសតា ទដ្ឋព្ពា។

អនុទុំសេតីតិ កិលមេតិ វិលោលតិ។ រាគានុទុំសិតេនាតិ រាគេន
អនុទុំសិតេន។ មាតុកាមស្បេតំ អធិវចនន្តិ។ យថា ហិ ពាហិរំ ឧទកំ ឌីតិល្លោកា
ចល្លាមច្ឆំ អាគម្ម លទ្ធិប្បហារោ មរតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ មាតុកាមំ អារព្ព
ឧប្បន្នកាមរាគោ វិព្ពមតិ, តស្មា មាតុកាមោ “សុសុកាភយ”ន្តិ វុត្តោ។
មាតុកាមោ ហិ យោនិសោមនសិការវហិតំ អធិវប្បិសំ ឥតិកុត្តក្ខតេហិ

អត្តនោ ហាសការវិលាសេហិ អភិកុយ្យ គហេត្វា ជីវជាតិកម្មិ អត្តនោ
រូចាធិហិ សម្បលោភនវសេន អនវសេសំ អត្តនោ ឧបការធម្ម សីលាធិកេ
សម្បទេតុំ អសមត្ថំ ករោន្តោ អនយព្យសនំ ចាបេតិ។

ឥមាធិ បន ចត្តារិ ភយាធិ ភាយិត្វា យថា ឧទកំ អនោរោហន្តស្ស ឧទកំ
និស្សាយ ឧទកបិចាសាវិនយនំ សិរីសុទ្ធិបរិឡាហូបសមោ
កាយឧតុក្កាហាបនន្តិ, វេមាធិ អាធិសំសោ នត្ថិ, វេមេវំ ឥមាធិ ចត្តារិ ភយាធិ
ភាយិត្វា សាសនេ អបព្ពជន្តស្សបិ ឥមំ សាសនំ និស្សាយ សង្ខេបតោ
វដ្តទុក្ខបសមោ, វិត្តារតោ បន សីលាធិសំសាធិវសេន អនេកវិជោ អាធិសំសោ
នត្ថិ។ យថា បន ឥមាធិ ចត្តារិ ភយាធិ អភាយិត្វា ឧទកំ ឱរោហន្តស្ស
វុត្តប្បកាវោ អាធិសំសោ ហោតិ, វេមំ ឥមាធិ អភាយិត្វា សាសនេ បព្ពជន្តស្សបិ
វុត្តប្បកាវោ អាធិសំសោ ហោតិ។ មហាធម្មវត្ថុតត្ថោ បនាហ “ចត្តារិ ភយាធិ
ភាយិត្វា ឧទកំ អនោតរន្តោ សោតំ ធិន្ទិត្វា បរតិវំ ចាបុណ្ហតុំ ន សក្កោតិ,
អភាយិត្វា ឱតរន្តោ សក្កោតិ, វេមេវំ ភាយិត្វា សាសនេ អបព្ពជន្តោបិ
តណ្ហាសោតំ ធិន្ទិត្វា និព្វានចារំ ទដ្ឋំ ន សក្កោតិ, អភាយិត្វា បព្ពជន្តោ
សក្កោតិ”តិ។

ឧមិកយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បឋមនាគករណសុត្តវណ្ណានា

១២៣. តតិយេ ព្រហ្មកាយិកានំ ទេវានន្តិ ឯត្ថ ព្រហ្មានំ កាយោ
សមូហោតិ ព្រហ្មកាយោ, តប្បវិយាបន្នតាយ តត្ថ គតាតិ ព្រហ្មកាយិកា។
ឯតាយ ច សព្ពស្សបិ ព្រហ្មកាយស្ស សមញ្ញាយ ភវិតព្ពំ។ អាកស្សរានំ
ទេវានន្តិអាធិនា បន ទុតិយជ្ឈានភូមិកាធិនំ ឧបរិ គហិតត្វា

គោតលីពទ្ធិញ្ញាយេន តនរសិដ្ឋានំ អយំ សមញ្ញា, តស្មា “ព្រហ្មកាយិ កានំ
នេវាន”ន្តិ បឋមជ្ឈានភូមិកានំយេវ គហណំ វេទិតតំ។ សហ ព្យយតិ គប្បតីតិ
សហព្យា, សហវត្តនកោ។ តស្ស ភារោ សហព្យា, សហបវត្តីតិ អាហ
“សហភាវំ ឧបគប្បតី”តិ។ កប្បា អាយុប្បមាណាន្តិ ឯត្ថ យទិបិ
ព្រហ្មចារិសដ្ឋានំ អាយុនោ អន្តរំ អត្ថិ, ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទន បនេតំ វុត្តន្តិ
នស្សេន្តោ “បឋមជ្ឈានំ អត្ថិ ហីន”ន្តិអាទិមាហ។

ទ្វេ កប្បា អាយុប្បមាណាន្តិ ឯត្ថ បន ហីនជ្ឈានេន និព្វត្តានំ វសេន អយំ
បរិច្ឆេទោ កតោតិ នស្សេតុំ “ធុតិយជ្ឈានំ វុត្តនយេនេវ តិវិដំ ហោតិ”តិអាទិ
អារទ្ធី។ ចត្តារោ កប្បាតិ ឯត្ថ បន ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទន ចតុសដ្ឋិ កប្បា វត្តញ្ញាតិ
នស្សេន្តោ “យំ ហេដ្ឋា វុត្តំ ‘កប្បា ទ្វេ កប្បា’តិ, កម្មិ អាហរិក្ខា អត្ថោ
វេទិតញ្ញោ”តិ អាហ។ កថំ បនេត្ថ អយមត្ថោ លព្ពតីតិ អាហ “កប្បាតិ ច
គុណស្សបិ នាម”ន្តិ។ តត្ថ បឋមំ វុត្តោ កប្បា, តតោ ឯកេន គុណេន, ឯកស្មី
វារេ គណនាយាតិ អត្ថោ។ ទ្វេ កប្បា ហោន្តីតិ ឯកវារគណនាយ កប្បស្ស
ទ្វិគុណិតត្ថា ទ្វេ មហាកប្បា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ ធុតិយេនាតិ
ធុតិយវារគណនាយ។ ចត្តារោតិ ធុតិយវារគណនាយ ទ្វិសុ កប្បសុ
ទ្វិគុណិតេសុ ចត្តារោ មហាកប្បា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ បុនតេ ចត្តារោ កប្បាតិ
វុត្តនយេន ទ្វេ វារេ គុណេន យេ ចត្តារោ កប្បា ធស្សិតា, បុនតេ ចត្តារោ
កប្បា ចតុគុណា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ទ្វេ វារេ គុណេន យេ
ចត្តារោ កប្បា ធស្សិតា, តេសុ ចតុក្ខត្តំ គុណិតេសុ ចតុសដ្ឋិ កប្បា
សម្បជ្ឈន្តីតិ។ តថា ហិ ចត្តារោ ឯកស្មី វារេ គុណិតា អដ្ឋហោន្តិ, បុនតេ អដ្ឋ
ធុតិយវារេ គុណិតា សោឡស ហោន្តិ, បុនតេ សោឡស តតិយវារេ គុណិតា
ទ្វត្តិស ហោន្តិ, បុនតេ ទ្វត្តិស ចតុត្ថវារេ គុណិតា ចតុសដ្ឋិ ហោន្តិ។ តេនេវាហ

“ឥមេហិ ចត្វហិ គុណេហិ គុណិតា ឯកេន គុណេន អដ្ឋហោន្តី” តិអាទិ។ ឯត្ថ ច ហោដ្ឋា ឧចោសថសុត្ថ (អ. និ. ៣.៧១) -

“យានិ មនុស្សកានិ បញ្ញាស វស្សានិ, ចាតុមហារាជីកានំ ទេវានំ
ឯសោ ឯកោ វត្តិន្តិវេ” តិ -

អាទិនា កាមាវចរទេវានមេវ អាយុប្បមាណំ ទស្សិតំ។ ហោដ្ឋាយេវ -

“តយោមេ, ភិក្ខុវេ, បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមាណា លោកស្មី។ កតមេ
តយោ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ឯកោ បុគ្គលោ សព្វសោ រូបសញ្ញានំ
សមតិក្កមា... បេ... អាគាសានញ្ចាយ តន្តបកានំ ទេវានំ សហព្យតំ
ឧបបជ្ជតិ។ អាគាសានញ្ចាយ តន្តបកានំ, ភិក្ខុវេ, ទេវានំ វីសតិ
កប្បសហស្សានិ អាយុប្បមាណា” ត្ថិ (អ. និ. ៣.១១៧) -

អាទិនា អរូចារចរានំយេវ អាយុប្បមាណំ វុត្តំ។ ឥធន បន រូចារចរានមេវ
អាយុប្បមាណំ ទស្សិតំ។ វិភង្គទាឡិយំ (វិភ. ១០២២) បន “មនុស្សានំ កិត្តកំ
អាយុប្បមាណំ, វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យេ” តិអាទិនា ទេវមនុស្សានញ្ចេវ
រូចារូចារចរសត្តានញ្ច អាយុប្បមាណំ ទស្សិតំ។

តត្ថ សម្មាសម្ពុទ្ធន មនុស្សានំ ទេវានញ្ច អាយុំ បរិច្ឆិន្ទមាទេន ចត្វសុ
អចាយេសុ គុម្មទេវេសុ ច អាយុ ន បរិច្ឆិន្ទំ។ តំ កស្មាតិ? និរយេ តាវ កម្មមេវ
បមាណំ។ យាវ កម្មំ ន ធិយតិ, តាវ បច្ឆិន្ទំ។ តថា សេសអចាយេសុ។
គុម្មទេវានម្បិ កម្មមេវ បមាណំ។ តត្ថ និព្វត្តា ហិ កេចិ សត្តាបាមត្តំ តិជ្ជន្តិ,
កេចិ អឡមាសំ, កប្បំ តិជ្ជមាណាបិ អត្ថិយេវ។ តត្ថ មនុស្សេសុ គិហិកាវេ
បិតាយេវ សោតាបន្នាបិ ហោន្តិ, សកទាគាមិជលំ អនាគាមិជលំ អរហត្តម្បិ
ចាបុណ្ហិន្តិ, តេសុ សោតាបន្នាទយោ យាវជីវំ តិជ្ជន្តិ, ឡីណាសវា បន

បរិនិព្វាយន្តិ វា បព្ពជន្តិ វា។ កស្មា? អរហន្តំ នាម សេដ្ឋគុណំ, គិហិលីដ្ឋំ ហីនំ, តំ
ហីនតាយ ឧត្តមំ គុណំ ជារេតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា តេ បរិនិព្វាតុកាមា វា
ហោន្តិ បព្ពជិតុកាមា វា។ ភុម្មទេវា បន អរហន្តំ បត្តាបិ យាវជីវំ តិដ្ឋន្តិ, ធនុ
កាមាវចរេសុ ទេវេសុ សោតាបន្នសកទាគាមិនោ យាវជីវំ តិដ្ឋន្តិ, អនាគាមិនា
រូបភវំ គន្ធុវដ្ឋតិ ឱណាសវេន បរិនិព្វាតុំ។ កស្មា? និលីយនោកាសស្ស
អភាវា។ រូចាវចររូចាវចរេសុ សព្វេបិ យាវជីវំ តិដ្ឋន្តិ, តត្ថ រូចាវចរេ និព្ពត្តា
សោតាបន្នសកទាគាមិនោ ន បុន ឥន្ទាគច្ឆន្តិ, តត្ថេវ បរិនិព្វាយន្តិ។ ឯតេ ហិ
លានអនាគាមិនោ នាម។

អដ្ឋសមាបត្តិលាភីនំ បន កី និយមេតិ? បគុណាជ្ឈានំ។ យទេវេស្ស បគុណំ
ហោតិ, តេន ឧបបដ្ឋតិ។ សព្វេសុ បគុណេសុ កី និយមេតិ?
នេវេសញ្ញាណសញ្ញាយតនសមាបត្តិ។ ឯកំសេនេវ ហិ សោ
នេវេសញ្ញាណសញ្ញាយតនេ ឧបបដ្ឋតិ។ នវេសុ ព្រាហ្មលោកេសុ
និព្ពត្តអរិយសាវកានំ តត្រូបបត្តិបិ ឧបរូបបត្តិបិ, ន ហេដ្ឋបបត្តិ។ បុព្វដ្ឋនានំ
បន តត្រូបបត្តិបិ ហោតិ, ឧបរូបបត្តិបិ, ហេដ្ឋបបត្តិបិ។ បញ្ចេសុ សុទ្ធាវាសេសុ
ចត្វសុ ច អរូបេសុ អរិយសាវកានំ តត្រូបបត្តិបិ ហោតិ ឧបរូបបត្តិបិ។
បឋមជ្ឈានភូមិយំ និព្ពត្តា អនាគាមី នវេ ព្រាហ្មលោកេ សោធម្មា មត្តកេ ឋិតោ
បរិនិព្វាតិ។ វេហប្បលំ, អកនិដ្ឋំ, នេវេសញ្ញាណសញ្ញាយតនន្តិ ឥមេ តយោ
ទេវលោកា សេដ្ឋភវា នាម។ ឥមេសុ តីសុ ហីនេសុ និព្ពត្តអនាគាមិនោ នេវ ឧទ្ធុ
គច្ឆន្តិ, ន អនោ, តត្ថ តត្ថេវ បរិនិព្វាយន្តិតិ ឥទំ បកិណ្ណកំ វេទិតព្ពំ។

បឋមនាគារករណសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-៦. ទុតិយនាគារករណសុត្តន្តវណ្ណនា

១២៤-៦. ចតុត្ថេតេ ធម្មតិ តេ “រូបគត”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តេ រូបាទយោ
 ធម្មេ។ អនិច្ចតោតិ ឥមិនា និច្ចប្បដិក្ខេបតោ តេសំ អនិច្ចតមាហា, តតោ ឯវ ច
 ឧទយវយវន្តតោ វិបរិណាមតោ តាវ កាលិកតោ ច តេ អនិច្ចតិ ជាតិតំ
 ហោតិ។ យញ្ញំ និព្ពត្តំ ហោតិ, តំ ឧទយវយវនិច្ចន្តំ។ ជរាយ មរណោ ច តទេវ
 វិបរិតំ, ឥត្តវក្ខណាមេវ ច ហោតិតិ។ ទុក្ខតោតិ ឥមិនា សុខប្បដិក្ខេបតោ
 តេសំ ទុក្ខតមាហា។ តតោ ឯវ ច អភិល្លាប្បដិប័ន្ធនតោ ទុក្ខវត្ថុតោ ច តេ
 ទុក្ខតិ ជាតិតំ ហោតិ។ ឧទយវយវន្តតាយ ហិ តេ អភិល្លាប្បដិប័ន្ធនតោ
 និវន្តរទុក្ខតាយ ទុក្ខស្សេវ ច អធិដ្ឋានភូតា។ បច្ចយយាបនីយតាយ
 រោគមូលតាយ ច រោគតោ។ ទុក្ខតាសូលយោគតោ
 កិលេសាសុចិបក្សរណតោ ឧប្បាទជរាភន្តេហិ ឧទុមាតបរិបក្កបភិន្ទតោ ច
 គណ្ណតោ។ បីឡាជននតោ, អន្តោតុទនតោ, ទុដ្ឋិហរណតោ ច សល្លតោ។
 អវឡិអារហនតោ អយវត្ថុតោ ច អយតោ។ អសេវិការជននតោ
 អាពាធបទដ្ឋានតាយ ច អាពាធតោ។ អវសវត្ថុនតោ អវិជេយ្យតាយ ច
 បរតោ។ ព្យាធិជរាមរណេហិ បលុដ្ឋនីយតាយ បលោកតោ។
 សាមិនិវាសិការកវេទកអធិដ្ឋាយកវិរហតោ សុញ្ញតោ។ អត្ថប្បដិក្ខេបដ្ឋេន
 អនត្ថតោ។ រូបាទិធម្មា ហិ ន ឯត្ថ អត្តា អត្ថិតិ អនត្តា។ ឯវំ សយម្បិ អត្តា ន
 ហោន្តិតិ អនត្តា។ តេន អព្យាចារតោ នីវហតោ តុច្ឆតោ អនត្តាតិ ធិបិតំ
 ហោតិ។ លក្ខណាត្ថយមេវ សុខាវពោធនតំ ឯកាទសហិ បទេហិ វិភជិត្វា
 គហិតន្តិ ទស្សេតុ “តត្ថា”តិអាទិ វុត្តំ។ បញ្ចមធម្មានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

ទុតិយនាណករណសុត្តានិវល្លាណ និដ្ឋិតា។

៧. បឋមតថាគតអដ្ឋវិយសុត្តវល្លាណ

១២៧. សត្តមេវត្ថុមានសមីបេវត្ថុមានេវិយ វោហរិតព្ពន្ធិ “ឡិក្កមតី” តិ
អាហា “ឡិក្កន្តោហោតីតិ អត្ថោ” តិ។ ធនសហស្សបក្កវាឡបត្តរណោ
សមុជ្ឈលភាវេន ឧឡារោ។ ទេវានុភាវន្តិ ទេវានំ បកានុភាវំ។ ទេវានញ្ចំ បកំ សោ
ឡិកាសោ អធិកវតី, ន ទេវេ។ តេនាហា “ទេវាន” តិអាធិ។ រុក្ខគន្ធាធិនា កេនចិ ន
ហញ្ញតីតិ អយា, អសម្ពាធា។ តេនាហា “និច្ឆរិវរា” តិ។ អសំរុតាតិ ហេដ្ឋា ឧបរិ
កេនចិ អបិហិតា។ តេនាហា “ហេដ្ឋាបិ អប្បតិដ្ឋា” តិ។ តត្ថ បិ-សឌ្ឍេន យថា
ហេដ្ឋា ឧទកស្ស បិធាយិកា សន្ធារិកា បថវី នត្តិ អសំរុតា លោកន្តរិកា, ឯវំ
ឧបរិបិ ចក្កវាឡេសុ ទេវីមាធានំ អភាវតោ អសំរុតា អប្បតិដ្ឋាតិ ធស្សេតិ។
អន្ធការោ ឯត្ថ អត្ថីតិ អន្ធការា។ ចក្កវិញ្ញាណំ ន ជាយតិ អាណកស្ស
អភាវតោ, ន ចក្កនោ។ តថា ហិ “តេនោភាសេន អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញានន្តិ” តិ វុត្ថំ។
ជម្ពុធិបេ បិតមជ្ឈន្តិកវេលាយ បុព្វវិទេហាវាសីនំ អត្ថផ្ដមវសេន ឧបឡំ
សូរិយមណ្ឌលំ បញ្ញាយតិ, អបរកោយានវាសីនំ ឧត្តមវសេន។ ឯវំ
សេសធិបេសុបីតិ អាហា “ឯកប្បហារេនេវ តីសុ ធិបេសុ បញ្ញាយន្តិ” តិ។ ឥតោ
អញ្ញថា ជ្ជីសុ ឯវំ ធិបេសុ បញ្ញាយន្តិ។ ឯកេកាយ ធិសាយ
នវនវយោជនសតសហស្សនិ អន្ធការវិធមនម្បិ ឥមិនាវ នយេន ទដ្ឋព្ពំ។
បកាយ នប្បហោន្តិ តិ អត្ថនោ បកាយ ឡិកាសិតំ នាភិសម្ពុណាន្តិ។
យុគនូវបព្ពតមត្តកសមប្បមាណោ អាគាសេ វិចរណតោ “ចក្កវាឡបព្ពតស្ស
វេមជ្ឈេន ចរន្តិ” តិ វុត្ថំ។

ព្យាវដាតិ ខាទនត្ថំ គណ្ឌិតុំ ឧបក្កមន្តា។ វិបរិវត្តិត្វាតិ វិវដ្តិត្វា។ ធិដ្ឋិត្វាតិ
មុច្ឆាបវត្តិយា បិតជ្ជានតោ មុច្ឆិត្វា, អផ្ដុបច្ឆន្តិធននវសេន វា ធិដ្ឋិត្វា។
អច្ឆន្តខារេតិ អាតបសន្តចាភាវេន អតិសីតភាវំ សន្ធាយ អច្ឆន្តខារតា វុត្ថា
សិយា។ ន ហិ តំ កប្បសណ្ឋានឧទកំ សម្បត្តិករមហាមេយវុដ្ឋំ បថវីសន្ធារកំ
កប្បវិនាសកឧទកំ វិយ ខារំ ភវិតុមហិតិ, តថា សតិ បថវីបិ វិលីយេយ្យ,

តែសំ វា ចាបកម្មជលេន បេតានំ បកតិឧទកស្ស បុព្វទេឡភាវាបត្តិ វិយ
តស្ស ឧទកស្ស ខារភាវាបត្តិ ហោតិ វុត្ថំ “អដ្ឋន្តខារ ឧទកេ” តិ។

បឋមតថាគតអដ្ឋវិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ទុតិយតថាគតអដ្ឋវិយសុត្តវណ្ណានា

១២៨. អដ្ឋមេ អាលីយន្តិ អារមិតព្ពជ្ជេន សេវីយន្តិ អាលយា, បញ្ច
កាមគុណា។ អារមន្តិ វតី វិន្តិ កិឡន្តិ លឡន្តិ។ អាលីយន្តិ វា អលីយន្តា
អភិរមណាវសេន សេវន្តិ អាលយា, តណ្ហាវិចរិតានិ។ តេហិ អាលយេហិ
រមន្តិ អាលយារមា។ យថេវ ហិ សុសន្តិ បុប្ផជលភវិតុក្ខាទិសម្បន្នឧយ្យានំ
បរិដ្ឋោ រាជា តាយ សម្បត្តិយា រមតិ, សម្មុទិតោ អាមោទិតប្បមោទិតោ ហោតិ,
ន ឧក្កល្លាតិ, សាយម្បិ និក្ខមិតុំ ន ឥច្ឆតិ, វេមិមេហិ
កាមាលយតណ្ហាលយេហិ សត្តា រមន្តិ, សំសារវដ្ឋេ បមុទិតា អនុក្កល្លាតា
វសន្តិ។ តេន តេសំ ភគវា ធុរិធម្បិ អាលយំ ឧយ្យានភូមិ វិយ ធស្សន្តោ
“អាលយារមា” តិ អាទិមាហា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

ទុតិយតថាគតអដ្ឋវិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. អានន្តអដ្ឋវិយសុត្តាទិវណ្ណានា

១២៩-១៣០. នវមេ បដិសន្តារធម្មន្តិ បកតិចារិត្តវសេន វុត្ថំ, ឧបគតានំ បន
ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីនញ្ច បុច្ឆាវិស្សជ្ជនវសេន ថេវ ចិត្តវចិវសេន ច យថាកាលំ ធម្មំ
ទេសេតិយេវ, ឧចាសកឧចាសិកានំ បន ឧបនិសិទ្ធកកថាវសេន។ ធសមំ
ឧត្តានមេវ។

អានន្តអដ្ឋវិយសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កយវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៤) ៤. បុគ្គលវគ្គោ

១. សំយោជនសុត្តវណ្ណានា

១៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ ឧបបត្តិប្បដិលោកំ សំវត្តនិកានីតិ
ឧបបត្តិបដិលោកិយានិ។ កវបដិលោកិយានីតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ យេហិតិ
យេហិ សំយោជនេហិ ហេតុក្ខតេហិ, ករណក្ខតេហិ វា។ ននុ ច
សោតាបន្នស្សបិ ឡិម្ពាគិយានិ សំយោជនានិ អប្បហ័នានិ, កស្មា បន
សកទាគាមិយេវ ឥធ គហិតោតិ អាហា “សកទាគាមិស្សាតិ ឥទំ
អប្បហ័នសំយោជនេសុ អរិយេសុ ឧត្តមកោដិយា គហិត”ន្តិ។ តត្ថ
អប្បហ័នសំយោជនេសូតិ អប្បហ័នឡិម្ពាគិយសំយោជនេសុ។ ឧត្តមកោដិយា
គហិតន្តិ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទេន គហិតំ។ សកទាគាមិតោ បរព្វិ
អប្បហ័នឡិម្ពាគិយសំយោជនោ អរិយោ នាម នត្ថិ។ ននុ ច សកទាគាមិស្ស
បហ័នានិបិ ឡិម្ពាគិយានិ សំយោជនានិ អត្ថិ
ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសសំយោជនានំ បហ័នត្តា, តស្មា “ឡិម្ពាគិយានិ
សំយោជនានិ អប្បហ័នានី”តិ កស្មា វុត្តន្តិ អាហា “ឡិម្ពាគិយេសុ ច អប្បហ័នំ
ឧទាទាយា”តិអាទិ។ យស្មា កាមរាគព្យាទានសំយោជនានិ សកទាគាមិស្ស
អប្បហ័នានិ, តស្មា តានិ អប្បហ័នានិ ឧទាទាយ “ឡិម្ពាគិយានិ សំយោជនានិ
អប្បហ័នានី”តិ វុត្តំ, ន សព្ពេសំ អប្បហ័នត្តាតិ អធិប្បាយោ។

សំយោជនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បដិកានសុត្តវណ្ណានា

១៣២. ធុតិយេ បដិកានំ វុច្ឆតិ ញ្ញាណម្មិ ញ្ញាណស្ស ឧបដ្ឋិតវចនម្មិ, តំ
 ឥធ អធិប្បតំ, អត្ថយុត្តំ ការណយុត្តញ្ច បដិកានមស្សាតិ យុត្តប្បដិកានោ។
 បុច្ឆានន្តរមេវ សីយំ ព្យាកាតុំ អសមត្ថតាយ នោមុត្តប្បដិកានមស្សាតិ
 នោមុត្តប្បដិកានោ។ ឥមិនា នយេន សេសា វេទិតញ្ញា។ ឯត្ថ បន បឋមោ កត្វា
 កាលំ វីមសិត្វា យុត្តមេវ បេក្ខតិ តិបិដកច្ចុទ្ទានតត្ថេរោវិយ។ សោ បន បញ្ចំ
 បុដ្ឋោ បរិក្ខហេត្វា យុត្តប្បត្តការណមេវ កថេតិ។ ធុតិយោ បុច្ឆានន្តរមេវ
 យេន វា តេន វា វចនេន បដិពាហិតិ, វីមសិត្វាបិ ច យុត្តំ ន បេក្ខតិ
 ចតុនិកាយិ កបិណ្ឌាតិស្សត្ថេរោវិយ។ សោ បន បញ្ចំ បុដ្ឋោ
 បញ្ចបរិយោសានម្មិ នាគមេតិ, យំ វា តំ វា កថេតិយេវ, វចនត្ថំ បនស្ស
 វីមសិយមាណំ កត្តចិ ន លកតិ។ តតិយោ បុច្ឆាសមកាលមេវ យុត្តំ បេក្ខតិ,
 តំខណំយេវ ច នំ ព្យាករោតិ តិបិដកច្ចុទ្ទានតត្ថេរោវិយ។ សោ បន បញ្ចំ
 បុដ្ឋោ សីយមេវ កថេតិ, យុត្តប្បត្តការណោ ច ហោតិ។ ចតុត្ថោ បុដ្ឋោ
 សមាទោ នេវ យុត្តំ បេក្ខតិ, ន យេន វា តេន វា បដិពាហិតុំ សក្កោតិ,
 តិព្ពន្ធការនិមុត្តោវិយ ហោតិ លាឡុទាយិត្ថេរោវិយ។

បដិកានសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣-៤. ឧក្ខដិកញ្ញសុត្តានិវណ្ណាន

១៣៣-៤. តតិយេ ឧក្ខដិកញ្ញតិ ឯត្ថ ឧក្ខដនំ នាម ញ្ញាណុក្ខដនំ,
 ញ្ញាណេន ឧក្ខដិតមត្តេយេវ ជាតាតីតិ អត្ថោ។ សហ ឧទាហជវេលាយាតិ
 ឧទាហារេ ឧទាហជមត្តេយេវ។ ធម្មាភិសមយោ ហោតីតិ ចតុសច្ចធម្មស្ស
 ញ្ញាណេន សទ្ធិ អភិសមយោ។ អយំ វុច្ឆតីតិ អយំ “ចត្តារោ
 សតិបដ្ឋាន”តិអាទិនា (វិភ. ៣៥៥) នយេន សំខិត្តេន មាតិកាយ
 បរិយមាណាយ ទេសនានុសារេន ញ្ញាណំ បេសេត្វា អរហត្តំ គល្លាតុំ សមត្ថោ

បុគ្គល “ឧក្សជិតញ្ញ” តិ វុច្ឆតិ។ វិបស្សិតំ វិត្តាវិតមេវ អត្ថំ ជាតាតិ តិ
វិបស្សិតញ្ញ។ អយំ វុច្ឆតិ តិ អយំ សំខិត្តន មាតិកំ បេស្វាវិត្តារេន អត្ថ
ភាជិយមាណេ អរហត្ថំ ចាបុណ្ហតុំ សមត្តោ បុគ្គល “វិបស្សិតញ្ញ” តិ វុច្ឆតិ។
ឧទ្ទេសាទីហិ នេតញ្ញោតិ នេយ្យា។ អនុបុព្វេន ធម្មាភិសមយោតិ អនុក្កមេន
អរហត្ថប្បត្តិ។ ព្យញ្ញនបទមេវ បរមំ អស្សាតិ បទបរមោ។ ន តាយ ជាតិយា
ធម្មាភិសមយោ ហោតិ តិ តេន អត្ថភារេន ឈានំ វា វិបស្សនំ វា មគ្គំ វា ផលំ វា
និព្វត្តតុំ ន សក្កោតិ តិ អត្តោ។ ចតុត្ថំ ឧត្តានមេវ។

ឧក្សជិតញ្ញសុត្តានិវត្តានា និដ្ឋិតា។

៥-៨. សាវជ្ជសុត្តានិវត្តានា

១៣៥-៨. បញ្ចមេ សាវជ្ជាតិ សនោសោ។ សាវជ្ជេន កាយកម្មនាតិ
សនោសេន ចាណាតិចាតាទិនា កាយកម្មេន។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។
អយំ វុច្ឆតិ តិ អយំ បុគ្គល តិហិ ធ្វារេហិ អាយុហនកម្មស្ស សនោសត្តា
គូថកុណាចាទិភវិតោ បទេសោវិយ “សាវជ្ជា” តិ វុច្ឆតិ។ សាវជ្ជេន ពហុលន្តិ
យស្ស សាវជ្ជមេវ កាយកម្មំ ពហុលំ ហោតិ, អប្បំ អនវជ្ជំ។ សោ “សាវជ្ជេន
ពហុលំ កាយកម្មេន សមន្នាគតោ អប្បំ អនវជ្ជេន” តិ វុច្ឆតិ។ ឥតវេសុបិ
ឯសេវ នយោ។ កោ បន ឯវុច្ឆោ ហោតិ តិ? យោ កាមធម្មតាយ វា
និគមធម្មតាយ វា កធានិ ករហនិ ឧចោសថំ សមាទិយតិ, សីលានិ បូរេតិ។
អយំ វុច្ឆតិ តិ អយំ បុគ្គល តិហិ ធ្វារេហិ អាយុហនកម្មសុ សាវជ្ជស្សេវ
ពហុលតាយ អនវជ្ជស្ស អប្បតាយ “វជ្ជពហុលោ” តិ វុច្ឆតិ។ យថា ហិ ឯកស្មី
បទេសេ ធុត្តន្ទានិ ធុត្តន្ទានិ បុច្ឆានិ វាសិកតានស្ស, តេសំ ឧបរិ តហំ តហំ
អធិមុត្តកវស្សិកចាដលានិ បតិតានិ ភវេយ្យំ, ឯវុច្ឆោ អយំ បុគ្គល
វេទិតញ្ញោ។ យថា បន ឯកស្មី បទេសេ អធិមុត្តកវស្សិកចាដលានិ

រាសីកតានស្ស, តេសំ ឧបរិ តហំ តហំ ទុគ្គន្ទានិ ពនរបុច្ឆាទីនិ បតិកានិ
កវេយ្យំ។ ឯវរុចោ តតិយោ បុគ្គលោ វេទិតព្វោ។ ចតុត្ថោ បន តីហិ ធារេហិ
អាយុបាណកម្មស្ស និទ្ទោសត្តា ច ចតុមជុរករិតសុវណ្ណាវាតិ វិយ ទដ្ឋព្វោ។
ធម្មាទីនិ ឧត្តានត្តានេវ។

សាវន្ទសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. ធម្មកថិកសុត្តានិវណ្ណានា

១៣៩-១៤០. នវមេ អប្បញ្ញា ភាសតីតិ សម្មត្ថបរិសាយ ថោកមេវ កថេតិ។
អសហិតញាតិ កថេន្តោ ច បន ន អត្ថយុត្តំ កាលយុត្តំ កថេតិ។ បរិសា ចស្ស
ន កុសលា ហោតីតិ សោតុំ និសិន្ទបរិសា ចស្ស យុត្តាយុត្តំ ការណាការណំ
សិលិដ្ឋាសិលិដ្ឋំ ន ជាតាតីតិ អត្តោ។ ឯវរុចោតិ អយំ ឯវំជាតិកោ
ពាលធម្មកថិកោ ឯវំជាតិកាយ ពាលបរិសាយ ធម្មកថិកោត្វេវ នាមំ
លភតិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ អត្តោ វេទិតព្វោ។ ឯត្ថ ច ទ្វេយេវ ជនា
សភាវធម្មកថិកា, ន ឥតវេ។ ឥតវេ បន ធម្មកថិកានំ អន្តោ បរិដ្ឋត្តា ឯវំ វុត្តា។
ទសមំ ឧត្តានត្តានេវ។

ធម្មកថិកសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បុគ្គលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៥) ៥. អាការវគ្គោ

១-៦. អាកាសុត្តានិវណ្ណានា

១៤១-១៤៦. បញ្ចមស្ស បឋមាទីនិ ឧត្តានត្តានេវ។

អាភាសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១០. ទុតិយកាលសុត្តាធិវណ្ណានា

១៤៧-១៥០. សត្តមេ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានសភាវស្ស កាលស្ស
ភាវនាធិយោគោ ន សម្ពុត្តិតិ អាហា “កាលាតិ តស្មី តស្មី កាលេ
ធម្មស្សវនាធិវសេន បវត្តានំ កុសលធម្មានំ ឯតំ អធិវចន”ន្តិ។
កាលសហចរិតា ហិ កុសលា ធម្មា វេជ កាល-សន្តេន គហិតា អបរស្ស
អសម្ពុត្តោ។ អដ្ឋមាធិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

ទុតិយកាលសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាភាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៤. ចតុត្ថបណ្ណាសកំ

(១៦) ១. ឥន្ទ្រិយវគ្គោ

១-៥. ឥន្ទ្រិយសុត្តាធិវណ្ណានា

១៥១-១៥៥. ចតុត្ថស្ស បឋមាធិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

ឥន្ទ្រិយសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៨. កប្បសុត្តាធិវណ្ណានា

១៥៦-១៥៨. ធន្នេសំវដ្តនំវិនស្សនំ សំវដ្តោ, សំវដ្តតោ ឧទ្ធចំ តថា ហាយំ
 សំវដ្តដ្ឋាយិ។ វិវដ្តនំ និព្ពត្តនំ, វឌ្ឍនំ វា វិវដ្តោ។ “តេជោសំវដ្តោ, អាចោសំវដ្តោ,
 វាយោសំវដ្តោតិ ឯវំ សំវដ្តសីមាទុក្កមេន សំវដ្តេសុ វត្ថុព្ពេសុ តថា អវត្ថា
 អាចោសំវដ្តោ, តេជោសំវដ្តោ, វាយោសំវដ្តោតិ វចនំ
 សំវដ្តមហាភូតទេសនាទុបុត្តិយា” តិ កេចិ។ “ភាវីសំវដ្តាទុបុត្តិយា” តិ អបរេ។
 អាបេន សំវដ្តោ អាចោសំវដ្តោ។ សំវដ្តសីមាតិ សំវដ្តនមរិយាទា។ សំវដ្តតីតិ
 វិនស្សតិ។ សទាតិ សព្ពកាលំ, តីសុបិ សំវដ្តកាលេសូតិ អត្ថោ។ ឯកំ ពុទ្ធកេតុត្ថំ
 វិនស្សតីតិ ឯត្ថ ពុទ្ធកេតុត្ថំ នាម តិវិធំ ហោតិ ជាតិកេតុត្ថំ, អាណាកេតុត្ថំ,
 វិសយកេតុត្ថញ។

តត្ថ ជាតិកេតុត្ថំ ទសសហស្សចក្កវាឡបរិយន្តំ ហោតិ, តថាគតស្ស
 បដិសន្ធិគ្គហណាទីសុ កម្មតិ។ អាណាកេតុត្ថំ
 កោដិសតសហស្សចក្កវាឡបរិយន្តំ, យត្ថ វតនសុត្ថំ (ឧ. ចា. ៦.១ អាទយោ; សុ.
 និ. ២២៤ អាទយោ) ខន្ធបរិវត្ថំ (អ. និ. ៤.៦៧; ចូឡវ. ២៥១) ធនគ្គបរិវត្ថំ (សំ. និ.
 ១.២៤៩) អាជានាជិយបរិវត្ថំ (ធិ. និ. ៣.២៧៧-២៧៨) មោរាបរិវត្ថន្តិ (ជា. ១.២.១៧-១៨)
 ឥមេសំ បរិវត្តានំ អាទុកាវោ វត្ថុតិ។ វិសយកេតុត្ថំ អនន្តាបរិមាណំ, យំ “យាវតា
 វា បនាកក្ខេយ្យា” តិ (អ. និ. ៣.៨១) វុត្ថំ។ តត្ថ យំ យំ តថាគតោ អាកម្ពតិ, តំ តំ
 ជាតាតិ។ ឯវមេតេសុ តីសុ ពុទ្ធកេតុត្ថេសុ ឯកំ អាណាកេតុត្ថំ វិនស្សតិ, តស្មី បេន
 វិនស្សន្តោ ជាតិកេតុត្ថំ វិនដ្ឋមេវ ហោតិ, វិនស្សន្តញ ឯកតោវ វិនស្សតិ,
 សណ្ឋាបាទ្តញ ឯកតោវ សណ្ឋាបាតិ។ សេសមេត្ត វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានាសុ
 (វិសុទ្ធិ. មហាដី. ២.៤០៤) វុត្ថនយេនេវ គហោតព្ធា។ សត្តមជ្ជមាណិ ឧត្តានត្ថានេវ។

កប្បសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ភិក្ខុនីសុត្តវណ្ណានា

១៥៩. នវមេ ឯវំ បវត្តំ បច្ចុប្បន្នតណ្ហំ និស្សាយាតិ “កុទាស្ស នាមាហម្មិ
អាសវាទំ ខយា” តិអាទិនា នយេន អនុត្តរេ វិមោក្ខេ បិហំ ឧប្បាទេន្តស្ស
ឧប្បន្នតណ្ហំ និស្សាយ។ កងំ បន លោកុត្តរធម្មេ អារត្ត អាសា ឧប្បន្នតីតិ? ន ខោ
បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ, ន អារម្មណាករណាវសេន តត្ថ បិហា បវត្តតិ អវិសយត្តា
បុគ្គលស្ស ច អនធិគតការតោ។ អនុស្សវ្យបលទ្ធនេ បន អនុត្តរវិមោក្ខេ ឧទ្ទិស្ស
បិហំ ឧប្បាទេន្តា តត្ថ បិហំ ឧប្បាទេតិ នាម។ នាកឡតីតិ កម្មបថការំ
អប្បត្តតាយ បដិសន្ធិ ន ទេតិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ភិក្ខុនីសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សុគតវិនយសុត្តន្តវណ្ណានា

១៦០. ទសមេ វឡញ្ញេន្ទ្រតិ សន្និយន្តិ ចេវ វាចុគ្គតំ ករោន្តា ជារេន្ទ្រ ច។
អវិគតតណ្ហតាយ តំ តំ បរិក្ខារជាតំ ពហុម្មិ អាទិយន្តីតិ ពហុលា, តេ ឯវ
ពាហុលីកា យថា “វេនយិកោ” តិ (ម. និ. ១.២២៦; អ. និ. ៨.១១; ចារា. ៨)។ តេ
បន យស្មា បច្ចយពហុលភាវា យុត្តប្បយុត្តា នាម ហោន្តិ, តស្មា អាហ
“បច្ចយពាហុល្លាយ បដិបន្នា” តិ។ សិលីលំ គណ្ហន្ទ្រតិ សាថលីកា, សិក្ខាយ
អាទរការវាភាវេន សិលីលំ អនុទ្ធាំ គណ្ហន្ទ្រតិ អត្ថោ។ សិលីលន្តិ ច
ភាវនប្បុសកនិទ្ទេសោ, សិលីល-សន្តេន វា សមាទត្តស្ស សាថលសទ្ធស្ស វសេន
សាថលីកាតិ បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ អវគមនតោតិ អធាគមនតោ,
ឡិម្ពាគិយភាវតោតិ អត្ថោ។ និព្វិរិយាតិ ឧដ្ឋិវុស្សហា តទទិគមាយ អារម្មម្មិ
អកុរុមាណ។

សុគតវិនយសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥន្ទ្រិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៧) ២. បដិបទានវគ្គោ

១. សំខិត្តសុត្តន្តវណ្ណនា

១៦១. ទុតិយស្ស បឋមេ ទុក្ខបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញាតិអាទីសុ ចាឡិយា
អាគតនយេន អត្តោ វេទិតញ្ញោ។ តថា ហិ -

“តត្ថ កតមា ទុក្ខបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា បញ្ញា? កិច្ចេន កសិរេន
សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស ទន្ធិំ តំ ឋានំ អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា
បដាននា...បេ... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ, អយំ វុច្ចតិ
ទុក្ខបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា បញ្ញា។ តត្ថ កតមា ទុក្ខបដិបទា ឱប្បាភិញ្ញា
បញ្ញា? កិច្ចេន កសិរេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស ឱប្បំ តំ ឋានំ
អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា បដាននា...បេ... សម្មាទិដ្ឋិ, អយំ វុច្ចតិ
ទុក្ខបដិបទា ឱប្បាភិញ្ញា បញ្ញា។ តត្ថ កតមា សុខបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា
បញ្ញា? អកិច្ចេន អកសិរេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស ទន្ធិំ តំ ឋានំ
អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា បដាននា...បេ... សម្មាទិដ្ឋិ, អយំ វុច្ចតិ
សុខបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា បញ្ញា។ តត្ថ កតមា សុខបដិបទា ឱប្បាភិញ្ញា
បញ្ញា? អកិច្ចេន អកសិរេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស ឱប្បំ តំ ឋានំ
អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា បដាននា...បេ... សម្មាទិដ្ឋិ, អយំ វុច្ចតិ
សុខបដិបទា ឱប្បាភិញ្ញា បញ្ញា”តិ (វិភ. ៨០១) - អយមេត្ត ចាឡិ។

តត្ថ កិច្ចេន កសិរេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្សាតិ បុព្វភាគេ អាគមនកាលេ
កិច្ចេន កសិរេន ទុក្ខេន សសង្ខារេន សប្បយោគេន កិលេសេ វិក្ខមេត្តា
លោកុត្តរសមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស។ ទន្ធិំ តំ ឋានំ អភិជានន្តស្សាតិ វិក្ខមិតេសុ
កិលេសេសុ វិបស្សនាបរិវាសេ ចិរំ វសិត្តា តំ លោកុត្តរសមាធិសង្ខាតំ ឋានំ

ទន្ទំ សណ្តិកំ អភិជានន្តស្ស បដិវិជ្ជន្តស្ស, ចាបុណ្ណន្តស្សាតិ អត្ថោ។ អយំ
វុច្ចតីតិ យា ឯសា ឯវំ ឧប្បជ្ជតិ, អយំ កិលេសវិក្ខម្ពនប្បដិបទាយ ទុក្ខត្តា,
វិបស្សនាបរិវាសបញ្ញាយ ច ទន្ធត្តា មគ្គកាលេ ឯកចិត្តកូលោ ឧប្បន្នាបិ
បញ្ញា អាគមនវសេន “ទុក្ខបដិបទា ទន្ធខិញ្ញា នាមា”តិ វុច្ចតិ។ ឧបរិ តីសុ
បទេសុបិ ឥមិនា នយេន អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។

សំខិត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វិគ្គារសុត្តវណ្ណានា

១៦២. ទុតិយេ អកតាភិធិវេសោតិ អកតាធិកាវោ។ រូចានំ លក្ខណាធិហិ
បរិច្ឆិន្ទិត្វា គហណំ រូបបរិគ្គហោ។ តីសុ អធ្វាសុ កិលមតីតិ បុព្វន្តេ អបរន្តេ
បុព្វន្តាបរន្តេតិ ឯវំ តីសុ បទេសេសុ កិលមតី។ បញ្ចសុ ញ្ញាលោស្វតិ
រូបបរិគ្គហាធិសុ បញ្ចសុ ញ្ញាលោសុ។ នវសុ វិបស្សនាញ្ញាលោស្វតិ
ឧទយព្ពយាធិនវវិបស្សនាញ្ញាលោសុ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

វិគ្គារសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អសុកសុត្តវណ្ណានា

១៦៣. តតិយេ “យថា ឯតំ, តថា ឥទ”ន្តិ ឥមិនា នយេនាតិ ឯតេន -

“យថា ឥទំ តថា ឯតំ, យថា ឯតំ តថា ឥទំ;

អជ្ឈត្តញ្ញោ ពហិទ្ធា ច, កាយេ ធន្តំ វិរាជយេ”តិ។ (សុ. និ. ២០៥); -

ឥមំ ទេសនានយំ សង្កណ្តាតិ។ តស្សត្ថោ - យថា ឥទំ សវិញ្ញាណកាសុកំ
អាយុឧស្មារិញ្ញាណានំ អនបគមា ចរតិ តិដ្ឋតិ និសីទតិ សយតិ, តថា ឯតំ

ឯតវហិ សុសានេ សយិតំ អវិញ្ញាណកម្មិ បុព្វេ តេសំ ធម្មានំ អបគមា
អហោសិ។ យថា ច ឯតំ ឯតវហិ មតសរីរំ តេសំ ធម្មានំ អបគមា ន ចរតិ ន
តិជ្ជតិ ន និសីទតិ ន សេយ្យំ កប្បតិ, តថា ឥទំ សវិញ្ញាណកម្មិ តេសំ ធម្មានំ
អបគមា ភវិស្សតិ។ យថា ច ឥទំ សវិញ្ញាណកំ នេតវហិ សុសានេ មតំ សេតិ ន
ឧទុមាតកាធិការមុបគតំ, តថា ឯតំ ឯតវហិ មតសរីរម្មិ បុព្វេ អហោសិ។
យថា បនេតំ ឯតវហិ អវិញ្ញាណកាសុកំ មតកសុសានេ សេតិ
ឧទុមាតកាធិការញា ឧបគតំ, តថា ឥទំ សវិញ្ញាណកម្មិ ភវិស្សតិ តិ។ តត្ថ
យថា ឥទំ តថា ឯតន្តិ អត្តនា មតសរីរេន សមាធនា ករោន្តោ ពាហិរេ នោសំ
បជហតិ។ យថា ឯតំ តថា ឥទន្តិ មតសរីរេន អត្តនោ សមាធនា ករោន្តោ
អជ្ឈតិកេ វាគំ បជហតិ។ យេនាការេន ឧភយំ សមំ ករោតិ, តំ សម្មជានន្តោ
ឧភយត្ថ មោហំ បជហតិ។

ពហិទ្ធា ទិដ្ឋានន្តិ ពហិទ្ធា សុសានាទីសុ ទិដ្ឋានំ ឧទុមាតកាធិទសន្តំ
អសុកានំ។ “នវន្តំ ចាដិកុល្យានំ វសេនា” តិ កស្មា វុត្ថំ, ននុ អន្តមជីវិកាភាវតោ
បិណ្ឌាចាតស្ស អលាភលាភេសុ បរិតស្សនគេធាទិសមុប្បត្តិតោ ភត្តស្ស
សម្មទជននតោ កិមិកុលសំវទ្ធនតោតិ វេមាទិហិបិ អាការេហិ
អាហារេបដិកុលតា បច្ឆវេក្ខិតញា។ វុត្ថញោតំ - “អន្តមិទំ, ភិក្ខុវេ, ជីវិកានំ
យទិទំ បិណ្ឌោល្យំ អតិចាចាយំ លោកស្មី យទិទំ បិណ្ឌោល្យា វិចរតិ
បត្តចាលីតិ (សំ. និ. ៣.៨០; ឥតិវុ. ៩១)។ អលទ្ធា ច បិណ្ឌាចាតំ បរិតស្សតិ, លទ្ធា
ច បិណ្ឌាចាតំ គងិតោ មុច្ឆិតោ អន្តោបន្តោ អនាទិនវទស្សវី
អនិស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ញតិ តិ (អ. និ. ៣.១២២)។ ភុត្តោ ច អាហារោ កស្សបិ
កធាទិ មរណំ វា មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ អារហតិ” តិ។

កងកើតកាធិយោ ទូត្តិសកុលប្បភេទា កិមិយោ នំ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តិតិ?
វុច្ចតេ - អន្តិមជីវិកាភារោ តាវ ចិត្តសំកិលេសវិសោធនតំ
កម្មជ្ជានភិក្ខុវេសនតោ បគេវ មនសិ កាតញ្ចោ “មាហំ ធរាលាតសទិសោ
ភវេយ្យ”ន្តិ។ តថា បិណ្ឌាចាតស្ស អលាភលាភេសុ
បរិតស្សនគេទាទិសមុប្បត្តិនិវារណំ បគេវ អនុជ្ជាតត្ថំ សុបរិសុទ្ធសីលស្ស
បដិសម្ពាទេវតោ តទភារតោ។ ភត្តសម្មទោ អនេកន្តិកោ បរិភោគ
អន្តោគណោភិ វេទិតញ្ចោ។ កិមិកុលសំវទ្ធនំ បន សង្កហោតត្ថំ, សង្កហិតមេវ វា
“នវន្នំ ចាជិកុល្យានំ វសេនា”តិ ឯត្ថ និយមស្ស អកតត្តា។ ឥមិនា វា នយេន
ឥតវេសម្បត្ត សង្កហោ ទដ្ឋញ្ចោ យថាសម្ភវមេត្ត បដិកុលតាបច្ចវេក្ខណស្ស
អធិប្បតត្តា។

ឯវញ្ច កត្វាវិសុទ្ធិមគ្គ (វិសុទ្ធិ. ១.២៩៤-២៩៥) ទសហិ អាការេហិ
បដិកុលតា វេទិតញ្ចោ។ សេយ្យចិន្ទំ - គមនតោ, បរិយេសនតោ, បរិភោគតោ,
អាសយតោ, និធានតោ, អបរិបក្កតោ, បរិបក្កតោ, ជលតោ, និស្សន្ទតោ,
សម្មក្ខនតោតិ។ ឯវំ ទសន្នំ វសេន ចាជិកុល្យវចនេនបិ ឥធ “នវន្នំ”ន្តិ វចនំ ន
វិវុជ្ឈតិ, សម្មក្ខនស្ស បរិភោគាទិសុ លព្ពមានភារាវិសុំ តំ អគ្គហោត្វា នវទន្តិ។
វិសុទ្ធិមគ្គ (វិសុទ្ធិ. ១.៣០៤) បន សម្មក្ខនំ បរិភោគាទិសុ លព្ពមានម្យ
និស្សន្ទវសេនវិសេសតោ បដិកុលន្តិ ទស្សេតុំ សព្ពបច្ឆា ឋបិតា។

ឧក្កណ្ឌិតសញ្ញាយ សមន្នាគតោតិ តិសុ ភវេសុ អវុច្ឆនវសេន បវត្តាយ
វិបស្សនាបញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ និព្វិទានុបស្សនា ហោសា សញ្ញាសីសេន
វុត្តា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

អសុភសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤-៦. បឋមឧមសុត្តានិវង្គនា

១៦៤-១៦៦. ចតុត្ថេ បធានករណាកាលេ សីតាទីនិ នក្ខមតិ នសហតីតិ
អក្ខមា។ ឧមតិ សហតិ អភិកវតីតិ ឧមា។ ឥន្ទ្រិយធម៌នំ ធម៌ា។ “ឧប្បន្នំ
កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតី” តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៦; អ. និ. ៤.១៤; ៦.៥៨) នយេន
វិតក្កសមនំ សមាតិ អាហា “អកុសលវិតក្កានំ វ្យាបសមនបដិបទា” តិ។
និទស្សនមត្តញ្ចេតំ, សព្វេសម្បិ កិលេសានំ សមនវសេន បវត្តា បដិបទា
សមា។ បញ្ចមនជ្ជានិ ឧត្តានត្តានេវ។

បឋមឧមសុត្តានិវង្គនា និដ្ឋិតា។

៧-៨. មហាមោគ្គល្លានសុត្តានិវង្គនា

១៦៧-១៦៨. សត្តមជ្ឈមេសុ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្សវតិអាទិនា
មោគ្គល្លានត្ថេរស្ស ហេដ្ឋា តិណ្ណំ មគ្គានំ សុខបដិបទទន្ធាភិញ្ញាភារោ,
អរហត្តមគ្គស្ស ទុក្ខបដិបទទិប្បាភិញ្ញាភារោ វុត្តោ, សារិបុត្តត្ថេរស្ស បន
ហេដ្ឋិមានំ តិណ្ណំ មគ្គានំ សុខបដិបទទន្ធាភិញ្ញាភារោ, អរហត្តមគ្គស្ស ច
សុខបដិបទទិប្បាភិញ្ញាភារោ ទស្សតោ។ យំ បន វុត្តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៨០១)
“ពុទ្ធានំ បន ចត្តារោបិ មគ្គា សុខបដិបទទិប្បាភិញ្ញាវ អហេសុំ, តថា
ធម្មសេនាបតិស្ស។ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស បន បឋមមគ្គោ
សុខបដិបទទិប្បាភិញ្ញា អហោសិ, ឧបរិ តយោ ទុក្ខបដិបទទន្ធាភិញ្ញា” តិ។
យញ្ច វុត្តំ អជ្ឈសាលិនិយំ (ធរ. ស. អជ្ឈ. ១៤៧៦) “តថាគតស្ស ហិ
សារិបុត្តត្ថេរស្ស ច ចត្តារោបិ មគ្គា សុខបដិបទទិប្បាភិញ្ញាវ អហេសុំ,
មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស បន បឋមមគ្គោ សុខបដិបទទិប្បាភិញ្ញា ឧបរិ តយោ
ទុក្ខបដិបទទិប្បាភិញ្ញា” តិ, តំ សព្វំ អញ្ញមញ្ញំ នានុលោមេតិ។ ឥមាយ ចាឡិយា

ឥមាយ ច អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ, តស្មាវីមំសិតព្ពមេតំ។ តំតំភាណាកានំ វា
មតេន តត្ថ តត្ថ តថា តថា វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

មហាមោគ្គល្លានសុត្តាន្តិវដ្តានានិដ្ឋិតា។

៩. សសដ្ឋ្វរសុត្តវដ្តានានិដ្ឋិតា

១៦៩. នវមេ សសដ្ឋ្វរេន ទុក្ខេន កសិរេន អធិមត្តបយោគំ កត្វាវ
កិលេសបរិនិព្វានធម្មាតិ សសដ្ឋ្វរបរិនិព្វាយី។ អសដ្ឋ្វរេន អប្បយោគេន
អធិមត្តបយោគំ អកត្វាវ កិលេសបរិនិព្វានធម្មាតិ អសដ្ឋ្វរបរិនិព្វាយី។
ធម្មានុសារី បុគ្គលោ ហិ អាគមនម្ហិ កិលេសេ វិក្ខម្ពេន្តោ អប្បទុក្ខេន
អកសិរេន អកិលមន្តោវ វិក្ខម្ពេតុំ សក្កោតិ។ សទ្ធានុសារី បុគ្គលោ បន ទុក្ខេន
កសិរេន កិលមន្តោ ហុត្វាវ វិក្ខម្ពេតុំ, តស្មា ធម្មានុសារីស្ស បុព្វភាគមគ្គក្ខណោ
កិលេសច្នេនកំ ព្យាណំ អនន្ធិ តិច្ឆិណំ សូរំ ហុត្វាវ វហតិ។ យថា នាម
តិច្ឆិណោន អសិនា កធលី ជិន្ធព្ពស្ស ជិន្ធជ្ជានំ មជ្ឈំ ហោតិ, អតិសីយំ វហតិ,
សន្នោ ន សុយ្យតិ, ពលវវាយាមកិច្ចំ ន ហោតិ, ឯវរូចា ធម្មានុសារីនោ
បុព្វភាគភាវនា ហោតិ។ សទ្ធានុសារីនោ បន បុព្វភាគក្ខណោ កិលេសច្នេនកំ
ព្យាណំ ទន្ធិ អតិច្ឆិណំ អសូរំ ហុត្វាវ វហតិ។ យថា នាម កុណ្ណេន អសិនា
កធលី ជិន្ធព្ពស្ស ជិន្ធជ្ជានំ ន មជ្ឈំ ហោតិ, អតិសីយំ ន វហតិ, សន្នោ សុយ្យតិ,
ពលវវាយាមកិច្ចំ ឥន្ទ្រតព្ពំ ហោតិ, ឯវរូចា សទ្ធានុសារីនោ បុព្វភាគភាវនា
ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ នេសំ កិលេសក្ខយេ នានត្ថំ នត្ថិ, អនវសេសាវ កិលេសា
វិយន្តិ។

សសដ្ឋ្វរសុត្តវដ្តានានិដ្ឋិតា។

១០. យុគនទ្ធសុត្តវដ្តានានិដ្ឋិតា

១៧០. ធនមេ សមថបុព្ពង្គមំ វិបស្សនំ ភាវេតីតិ ឥទំ សមថយានិកស្ស
វសេន វុត្តំ។ សោ ហិ បឋមំ ឧបចារសមាធិ វា អប្បនាសមាធិ វា ឧប្បាទេតិ, អយំ
សមថោ។ សោ តញ្ចា តំសម្បយុត្តេ ច ធម្មេ អនិច្ចាធិហិ វិបស្សតិ, អយំ
វិបស្សនា, ឥតិ បឋមំ សមថោ, បច្ឆាវិបស្សនា។ តេន វុច្ចតិ “សមថបុព្ពង្គមំ
វិបស្សនំ ភាវេតី”តិ។ វិបស្សនាបុព្ពង្គមំ សមថំ ភាវេតីតិ ឥទំ បន
វិបស្សនាយានិកស្ស វសេន វុត្តំ។ សោ តំ វុត្តប្បការំ សមថំ អសម្បាទេត្វា
បញ្ចាទានានក្ខន្ធមនិច្ចាធិហិ វិបស្សតិ។ បឋមោ លោកុត្តរមគ្គោ និព្វត្តតីតិ
សោតាបត្តិមគ្គំ សន្ធាយ វទេតិ, លោកិយមគ្គវសេនេវ វា ឥមិស្សា ចាឡិយា
អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ កេមំ? មគ្គោ សញ្ញាយតិ, បុព្ពភាគិយោ លោកិយមគ្គោ
ឧប្បជ្ឈតិ។ អាសេវតិ និព្វិទានុបស្សនាវសេន។ ភាវេតិ មុច្ចិតុកម្យតាវសេន។
ពហុលីករោតិ បដិសន្ធិានុបស្សនាវសេន។ អាសេវតិ វា
ភយតុបដ្ឋានាទិញ្ញាណាវសេន។ ភាវេតិ មុច្ចិតុកម្យតាទិញ្ញាណាវសេន។
ពហុលីករោតិ វុដ្ឋានតាមិនិវិបស្សនាវសេន។ សំយោជនានិ បហីយន្តិ។
អនុសយា ព្យន្តិ ហោន្តិ មគ្គប្បដិចាជិយា បហីយន្តិ ព្យន្តិ ហោន្តិ។

ធម្មទុច្ចរិក្ខហិតមានសន្តិ ឱភាសាធិសុ អរិយធម្មោតិ បវត្តំ ឧទ្ធច្ចំ វិក្ខេហោ
ធម្មទុច្ចំ, តេន ធម្មទុច្ចេន វិបស្សនាវិចិតោ ឧគ្គមនេន វិរូបំ គហិតំ បវត្តិយមាណំ
ធម្មទុច្ចរិក្ខហិតមានសំ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“ធម្មទុច្ចរិក្ខហិតមានសំ ហោតិ, អនិច្ចតោ មនសិ ករោតិ, ឱភាសោ
ឧប្បជ្ឈតិ, ឱភាសោ ធម្មោតិ ឱភាសំ អារជ្ឈតិ, តតោវិក្ខេហោ ឧទ្ធច្ចំ, តេន
ឧទ្ធច្ចេន វិក្ខហិតមានសោ អនិច្ចតោ ឧបដ្ឋានំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។
ទុក្ខតោ... បេ... អនត្តតោ ឧបដ្ឋានំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ តថា
អនិច្ចតោ មនសិករោតោ ញ្ញាណំ ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... បីតិ បស្សន្តិ សុខំ

អធិមោក្ខោ បគ្គហោ ឧបជ្ជានំ ឧបេក្ខា និកន្តិ ឧប្បជ្ជតិ, និកន្តិ ធម្មាតិ
និកន្តិ អារជ្ជតិ, តតោវិក្ខោចា ឧទ្ធច្ចំ, តេន ឧទ្ធច្ចេន វិគ្គហិតមាណសោ
អនិច្ចតោ ឧបជ្ជានំ យថាភូតំ នប្បជាតាតិ។ ទុក្ខតោ... បេ... អនត្តតោ
ឧបជ្ជានំ យថាភូតំ នប្បជាតាតិ" តិ (បដិ. ម. ២.៦)។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

យុគនទ្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បដិបទាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៨) ក. សញ្ញោតនិយវគ្គោ

១. ចេតនាសុត្តវណ្ណានា

១៧១. តតិយស្ស បឋមេ កាយសញ្ញោតនាហេតុតិ កាយកម្មនិមិត្តំ,
កាយិកស្ស កម្មស្ស កជត្តា ឧបចិតត្តាតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ
សេសសញ្ញោតនាទ្វយេបិ។ ឧទ្ធច្ចសហគតចេតនា បវត្តិវិចាកំ ទេតិយេវាតិ
“វិសតិវិធា” តិ វុត្តំ។ តថា វចិសញ្ញោតនា មនោសញ្ញោតនាតិ ឯត្ថ
កាមាវចរកុសលាកុសលវសេនវិសតិ ចេតនាលព្ពន្ធិ។ ឥទំ តថា-សទ្ធន
ឧបសំហារតិ។ អបិចេត្ត នវ មហគ្គតចេតនាបិ លព្ពន្ធិតិ ឥមិនា នវហិ
រូចារូបកុសលចេតនាហិ សទ្ធិ មនោទ្វារេ ឯក្ខនតីសាតិ តីសុ ទ្វារេសុ
ឯក្ខនសត្តតិ ចេតនា ហោន្តិ ទស្សេតិ។ អវិជ្ជាបច្ចយាវាតិ ឥទំ តាបិ ចេតនា
អវិជ្ជាបច្ចយាវ ហោន្តិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ យថាវុត្តា ហិ ឯក្ខនសត្តតិ ចេតនា
កុសលាបិ អវិជ្ជាបច្ចយា ហោន្តិ, បកេវ ឥតរា អប្បហិណាវិជ្ជស្សេវ ឧប្បជ្ជនតោ
បហិណាវិជ្ជស្ស អនុប្បជ្ជនតោ។

យស្មា យំ តំ យថាវុត្ថំ ចេតនាភេទំ កាយសង្ខារញ្ចេវ វជិសង្ខារញ្ច
មនោសង្ខារញ្ច បរេហិ អនុស្សហិតោ សាមម្មិ អសង្ខារិកចិត្តន ករោតិ,
បរេហិ ការិយមនោសសង្ខារិកចិត្តនបិ ករោតិ, “ឥទំ នាម កម្មំ ករោន្តោបិ
តស្ស ឯវុចោ នាម វិចាកោ ភវិស្សតី” តិ ឯវំ កម្មំ វិចាកញ្ច ជានន្តោបិ
ករោតិ, មាតាបិតុសុ ចេតិយវន្តនាធិនិ ករោន្តេសុ អនុករោន្តោ ធារកោ វិយ
កេវលំ កម្មញ្ញេវ វិជ្ជានន្តោ “ឥមស្ស បន កម្មស្ស អយំ វិចាកោ” តិ វិចាកំ
អជានន្តោបិ ករោតិ, តស្មា តំ ទស្សេតុំ “សាមំ វា ត” ត្ថិអាទិ វុត្ថំ។ បរេហិ
អនាណាត្តាតិ សរសេនេវ វត្តមានោ។ ជានន្តោតិ អនុស្សវាទិវសេន ជានន្តោ។

ននុ ច ឱណាសវេ ចេតិយំ វន្តតិ, ធម្មំ ភណាតិ, កម្មជ្ជានំ មនសិ ករោតិ,
កថមស្ស កាយកម្មាទយោ ន ហោន្តីតិ? អវិចាកត្តា។ ឱណាសវេន ហិ
កតកម្មំ នេវ កុសលំ ហោតិ នាកុសលំ, អវិចាកំ ហុត្វា កិរិយាមត្តេ តិជ្ជតិ។
តេនស្ស តេ កាយាទយោ ន ហោន្តី។ តេនេវាហ “ឱណាសវស្ស កាយេន
ករណាកម្មំ បញ្ញាយតី” តិអាទិ។ តត្ថិ កុសលាកុសលំ។

ឱឡាយ បទុស្សន្តីតិ ឱឡាបទោសិនោ, ឱឡាបទោសិនោ ឯវ ឱឡាបទោសិកា។
ឱឡាបទោសោ វា ឯតេសំ អត្ថីតិ ឱឡាបទោសិកា។ តេ កិរ
បុញ្ញវិសេសាធិគតេន មហាន្តេន អត្តនោ សិរិវិកវេន នក្ខត្តំ កិឡន្តា តាយ
សម្បត្តិយា មហាន្តតាយ “អាហារំ បរិភូត្តិម្ហា ន បរិភូត្តិម្ហា” តិបិ ន ជានន្តិ។ អថ
ឯកាហារាតិក្កមតោ បដ្ឋាយ និវន្តំ ខាទន្តាបិ បិវន្តាបិ ចវន្តិយេវ ន តិជ្ជន្តិ។
កស្មា? កម្មជតេជស្ស ពលវតាយ ករជកាយស្ស មន្តតាយ។ មនុស្សានញ្ចិ
កម្មជតេជោ មន្តោ, ករជកាយោ ពលវា។ តេសំ តេជស្ស មន្តតាយ កាយស្ស
ពលវតាយ សត្តាហម្មិ អតិក្កមិត្វា ឧណ្ហោទកអន្ធយាគុអាទិហិ សក្កា
ករជកាយំ ឧបត្ថម្ភេតុំ។ ទេវានំ បន តេជោ ពលវា ហោតិ ឧឡារបុញ្ញនិព្ពត្តត្តា

ឧទ្យានកុសិន្ទិន្ទសុធាហារជីវណតោ ច។ ករជំ មន្តំ មុនុសុខុមាលភាវតោ។ តេ
ឯកំ អាហារវេលំ អក្កមិត្វាវ សណ្ឋាបេតុំ ន សក្កោន្តិ។ យថា នាម គិម្ពានំ
មជ្ឈន្តិកេ តត្ថចាសាលោ វេបិតំ បទុមំ វា ឧប្បលំ វា សាយន្តសមយេ
យជសតេនបិ សិញ្ញាយមាណំ ចាកតិកំ ន ហោតិ វិនស្សតិយេវ, ឯវមេវ បច្ឆា
និវន្តំ ខាទន្តាបិ បិវន្តាបិ ចវន្តិយេវ ន តិជ្ជន្តិ។ កតមេ បន តេ ទេវាតិ? “ឥមេ
នាមា” តិ អជ្ឈកថាយ វិចារណា នត្ថិ, “អាហារូបច្ឆេនន អាតបេ ឱត្តមាលា
វិយា” តិ វុត្តត្តា យេ កេចិ កតឡី កាហារូបជីវិនោ ទេវា ឯវំ ករោន្តិ, តេ ឯវំ
ចវន្តិ វេទិតញ្ញា។ អភយតិវាសិនោ បនាហុ “និម្មានតិបរនិម្មិតវសវត្ថិនោ
តេ ទេវា, ឱឱយ បទុស្សនមត្តនេវ ហេតេ ឱឱបទោសិកាតិ វុត្តា” តិ។ កោ
បនេត្ត ទេវានំ អាហារោ, កា អាហារវេលាតិ? “សព្វេសម្បិ កាមាវចរទេវានំ
សុធា អាហារោ, សា ហេដ្ឋិមេហិ ហេដ្ឋិមេហិ ឧបរិមាណំ ឧបរិមាណំ បណ្ឌិតតមា
ហោតិ។ តំ យថាសកំ ទិវសវសេនេវ ទិវសេ ទិវសេ ភុញ្ញន្តិ។ កេចិ បន
ពនវប្បមាលំ សុធាហារំ បរិភុញ្ញន្តិ។ សោ ដ្បិវាយំ វេបិតមត្តោយេវ យាវ
កេសគ្គនខត្តា កាយំ ជរតិ, តេសំយេវ ទិវសវសេន សត្តទិវសំ
យាបនសមត្តោវ ហោតី” តិ វេទន្តិ។

ឥស្សបកតត្តា បទុជ្ជន មនសា បទុស្សន្តិ មនោបទោសិកា។
ឧស្សយវសេន វា មនសោ បទោសោ មនោបទោសោ, សោ ឯតេសំ អត្ថិ
វិនាសហេតុភូតោតិ មនោបទោសិកា។ អក្កទ្វោ រក្ខតិ តិ កុទ្ធស្ស សោ
កោធា ឥតវស្មី អក្កជ្ឈន្តេ អនុចាទានោ ឯកវារមេវ ឧប្បត្តិយា អនាសេវនោ
ចាវេតុំ ន សក្កោតិ, ឧទកន្តំ បត្វា អគ្គិវិយ និញ្ញាយតិ, តស្មា អក្កទ្វោ តំ
ចវនតោ រក្ខតិ។ ឧភោសុ បន កុទ្ធសុ ភិយ្យេ ភិយ្យេ អញ្ញមញ្ញម្ហិ
បរិវឌ្ឍនវសេន តិឱណសមុទាទារោ និស្សយទហនវសោ កោធា ឧប្បជ្ជមាណោ
ហទយវត្ថុំ និទហន្តោ អច្ឆន្តសុខុមាលំ ករជកាយំ វិនាសេតិ, តតោ

សកលោបិ អត្តភារោ អន្តរាយតិ។ តេនាហ “ឧភោសុ បរា” តិអាទិ។ តថា
ចាហ ភគវា “អញ្ញមញ្ញម្ហិ បទុដ្ឋចិត្តា កិលន្តកាយ... បេ... ចវន្តី” តិ (ធិ. និ.
១.៤៧)។

កតមេ តេន ទេវា ទដ្ឋញ្ញាតិ ឯត្ថ តេនាតិ បច្ចត្ថ ករណាវចនន្តិ អាហ
“កតមេ នាម តេ ទេវា ទដ្ឋញ្ញា” តិ។ ករណាត្ថយេវ វា ឯតំ ករណាវចនន្តិ
ទស្សេន្តោ អាហ “តេន វា អត្តភារោ” តិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

ចេតនាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វិភត្តិសុត្តវណ្ណានា

១៧២. ទុតិយេ អត្ថប្បភេទស្ស សល្លក្ខណាវិការវនវត្ថានករណាសមត្ថំ
អត្ថេ បភេទគតំ ញ្ញាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា។ អត្ថោតិ ចេត្ត សង្ខេបតោ
ហេតុផលំ។ តញ្ញា ហេតុវសេន អរណីយំ គន្ធាតំ បត្តតំ, តស្មា “អត្ថោ” តិ វុច្ចតិ។
បភេទតោ បន យំ កិញ្ចា បច្ចយសមុប្បន្នំ, និព្វានំ, ភាសិតត្ថោ, វិចារកោ,
កិរិយាតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា “អត្ថោ” តិ វេទិតញ្ញា, តំ អត្ថំ បច្ចវេក្ខន្ធស្ស តស្មី អត្ថេ
បភេទគតំ ញ្ញាណំ អត្ថបដិសម្ពិទា។ តេនាហ “បញ្ចាសុ អត្ថេសុ បភេទគតំ
ញ្ញាណ” តិ។ អាចិត្តាមីតិអាទិសុ អាទិតោ កថេន្តោ អាចិត្តតិ នាម, ឧទ្ទិសតិ
អត្ថោ។ តមេវ ឧទ្ទេសំ បរិយោសាបេន្តោ ទេសេតិ។ យថាឧទ្ទិដ្ឋមត្ថំ
ឧទ្ទិសនវសេន បកាវេហិ ញ្ញាបេន្តោ ញ្ញាបេតិ។ បកាវេហិ ឯវ តមត្ថំ
បតិដ្ឋាបេន្តោ បដ្ឋបេតិ។ យថាឧទ្ទិដ្ឋំ បដិធិទ្ទិសនវសេន វិវរតិ។ វិវដំ វិភជតិ។
វិភត្តអត្ថំ ហេតុធាហារណាទស្សនេហិ ចាកជំ ករោន្តោ ឧត្តានំ ករោតិ។

តិស្សេវា បដិសម្ពិទាតិ ធម្មនិរុត្តិបដិភានបដិសម្ពិទា។ តត្ថ ធម្មបដិសម្ពិទា
នាម ធម្មប្បភេទស្ស សល្លក្ខណាវិការវនវត្ថានករណាសមត្ថំ ញ្ញាណំ។

ធម្មាតិ ច សង្ខេបតោ បច្ចយោ។ សោ ហិ យស្មា តំ តំ វិទហតិ បវត្តតិ ចេវ
ចាបេតិ ច, តស្មា “ធម្មា” តិ វុច្ចតិ។ បភេទតោ បន យោ កោចិ ជលនិព្ពត្តកោ
ហេតុ, អរិយមគ្គោ, ភាសិតំ, កុសលំ, អកុសលន្តិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា “ធម្មា” តិ
វេទិតញ្ច, តំ ធម្មំ បច្ចវេក្ខន្ធស្ស តស្មី ធម្មេ បភេទគតំ ញ្ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា។
និរុត្តិប្បភេទស្ស សល្លក្ខណវិការវនវត្ថានករណសមត្ថំ និរុត្តាភិលាបេ
បភេទគតំ ញ្ញាណំ និរុត្តិបដិសម្ពិទាតិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - អត្ថេ ច ធម្មេ ច យា
សភាវនិរុត្តិ, តំ សភាវនិរុត្តិ សទ្ធិំ អារម្មណំ កត្វា បច្ចវេក្ខន្ធស្ស តស្មី
សភាវនិរុត្តាភិលាបេ បភេទគតំ ញ្ញាណំ និរុត្តិបដិសម្ពិទាតិ។

ឯវមយំ និរុត្តិបដិសម្ពិទា សន្ធារម្មណា នាម ជាតា, ន បញ្ញត្តិអារម្មណា។
កស្មា? យស្មា សទ្ធិំ សុត្វា “អយំ សភាវនិរុត្តិ” តិ ជានន្តិ។ បដិសម្ពិទាប្បត្តោ ហិ
“ជស្សោ” តិ វុត្តេ “អយំ សភាវនិរុត្តិ” តិ ជាតាតិ, “ជស្សោ” តិ វា “ជស្ស” តិ វា វុត្តេ
បន “អយំ អសភាវនិរុត្តិ” តិ ជាតាតិ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អញ្ចំ
បនេស នាមាឡាតឧបសគ្គព្យញ្ញនសទ្ធិំ ជាតាតិ ន ជាតាតីតិ? យទេក្កន សទ្ធិំ
ជានិត្វា “អយំ សភាវនិរុត្តិ, អយំ អសភាវនិរុត្តិ” តិ ជាតាតិ, តទេក្កន តម្បី
ជានិស្សតីតិ។ តំ បន “នយិទំ បដិសម្ពិទាកិច្ច” តិ បដិក្ខិបិត្វា ឥទំ វុត្ថ កថិតំ -

តិស្សនត្ថត្ថោ កិរ ពោធិមណ្ឌោ សុវណ្ណសលាកំ គហេត្វា “អជ្ឈាសសុ
ភាសាសុ កតរភាសាយ កថេមី” តិ បវាវេសិ។ តំ បន តេន អត្ថនោ ឧគ្គហេ
វត្វា បវាវិតំ, ន បដិសម្ពិទាយ បិ តេន។ សោ ហិ មហាបញ្ញតាយ តំ តំ ភាសំ
កថាបេត្វា ឧគ្គហេត្វា ឯវំ បវាវេសិ។ “ភាសំ នាម សត្តា ឧគ្គណ្ឌន្តី” តិ វត្វា
បនេត្ថ ឥទំ កថិតំ។ មាតាបិតរោ ហិ ធម្មារកាលេ កុមារកេ មញ្ចេ វា បីវេ វា
និបជ្ឈាបេត្វា តំ តំ កថយមាតា តាទិ តាទិ កិច្ចាទិ ករោន្តិ។ ធារកា តេសំ តំ តំ
ភាសំ វត្ថាបេន្តិ “ឥមិនា ឥទំ វុត្ថ” តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ សព្ពម្បី ភាសំ

ជាឆ្នាំ។ មាតា ធម៌ធីតា, បិតា អនុកោ។ តែសំ ជាតោ ទារកោ សចេ មាតុកថំ
បឋមំ សុណាតិ, ធម៌ធីតាសំ ភាសិស្សតិ។ សចេ បិតុកថំ បឋមំ សុណាតិ,
អនុកោសំ ភាសិស្សតិ។ ឧត្តិធម៌ បន កថំ អស្សុណោ មាគធកាសំ
ភាសិស្សតិ។ យោបិ អគាមកេ មហាអរញ្ញេ និព្ពត្តោ, តត្ថ អញ្ញោ កថេន្តោ
នាម នត្ថិ។ សោបិ អត្ថនោ ធម្មតាយ វចនំ សមុជ្ឈាបេន្តោ, មាគធកាសមេវ
ភាសិស្សតិ។ និរយេ, តិរច្ឆានយោនិយំ, បេត្តិវិសយេ, មនុស្សលោកេ,
ទេវលោកេតិ សព្ពត្ថ មាគធកាសាវ ឧស្សន្នោ, សេសា
ឌីដ្ឋកិរាតអនុកយោនកធម៌ធីតាសាធិកា អជ្ឈាស ភាសា បរិវត្តន្តិ,
កាលន្តវេន អញ្ញថា ហោន្តិ ច នស្សន្តិ ច។

អយមេវេកោ យថាគុដ្ឋព្រហ្មវោហារអរិយវោហារសម្ពាតា មាគធកាសា
ន បរិវត្តតិ។ សា ហិ កត្ថចិ កទាចិ បរិវត្តន្តិចិ ន សព្ពត្ថ សព្ពទា សព្ពថាវ
បរិវត្តតិ, កប្បវិនាសេបិ តិដ្ឋតិយេវ។ សម្មាសម្ពុទ្ធាបិ ហិ តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ
តន្តិ អាហេបេន្តោ មាគធកាសាយ វេ អាហេបេសិ។ កស្មា? វេត្តិ អាហារីតុំ សុខំ
ហោតិ។ មាគធកាសាយ ហិ តន្តិ អាវុទ្ធស្ស ពុទ្ធវចនស្ស បដិសម្ពិទាប្បត្តានំ
សោតបថាគមនមេវ បបញ្ចោ។ តេន សង្ឃជិតមត្តេនេវ នយសតេន
នយសហស្សេន អត្តោ ឧបជ្ជាតិ។ អញ្ញាយ ភាសាយ តន្តិ អាវុទ្ធកំ សោធមត្វា
ឧត្តហេតព្ពំ ហោតិ, ពហុម្បិ ឧត្តហេត្វា បន បុព្វជ្ជនស្ស បដិសម្ពិទាប្បត្តិ នាម
នត្ថិ, អរិយសាវកោ នោបដិសម្ពិទាប្បត្តោ នាម នត្ថិ។

បដិភានប្បភេទស្ស សល្លក្ខណវិការវនវត្ថានករណសមត្ថំ បដិភានេ
បភេទគតំ ព្រាណំ បដិភានបដិសម្ពិទា។ អត្ថធម្មាធិវិសយេសុ ហិ តីសុ
ព្រាណេសុ “ឥមាធិ ព្រាណាធិ ឥទមត្ថជោតកាធិ”តិ (វិភ. ៧២៥-៧៣១) វេ
បវត្តព្រាណាស្សេតំ អធិវចនំ។ ឥមា បន ចតស្សោ បដិសម្ពិទា ធ្វីសុ ហានេសុ

បកេទំ គច្ចន្តិ, បញ្ចហិ ការណេហិ វិសទា ហោន្តិតិ វេទិតញ្ចា។ កតមេសុ ទ្វីសុ?
សេក្ខក្ខមិយញ្ច អសេក្ខក្ខមិយញ្ច, តត្ថ សាវិបុត្តត្ថេវស្ស
មហាមោគ្គល្លានត្ថេវស្ស មហាកស្សបត្ថេវស្ស មហាកច្ចាយនត្ថេវស្ស
មហាកោដ្ឋិកត្ថេវស្សាតិ អសីតិយាបិ មហាថេរានំ បដិសម្ពិទា អសេក្ខក្ខមិយំ
បកេទគតា។ អានន្ទត្ថេវស្ស, ចិត្តស្ស គហបតិនោ, ធម្មិកស្ស ឧទាសកស្ស,
ឧទាលិស្ស គហបតិនោ, ខុដ្ឋត្ថរាយ ឧទាសិកាយាតិ វាមាជីនំ បដិសម្ពិទា
សេក្ខក្ខមិយំ បកេទគតាតិ ឥមាសុ ទ្វីសុ ក្ខមីសុ បកេទំ គច្ចន្តិ។ បកេទោ នាម
មគ្គហិ អធិគតានំ បដិសម្ពិទានំ បកេទគមនំ។

កតមេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ បដិសម្ពិទាវិសទា ហោន្តិតិ? អធិគមេន,
បរិយត្តិយា, សវនេន, បរិបុច្ឆាយ, បុព្វយោគេន។ តត្ថ អធិគមោ នាម អរហត្តំ។
តញ្ចិ បុត្តស្ស បដិសម្ពិទាវិសទា ហោន្តិ។ សវនំ នាម ធម្មស្សវនំ។ សក្កច្ចំ
សុណាន្តស្ស ហិ បដិសម្ពិទាវិសទា ហោន្តិ។ បរិបុច្ឆា នាម អដ្ឋកថា។
ឧត្តហិតចាឡិយា អត្ថំ កថេន្តស្ស ហិ បដិសម្ពិទាវិសទា ហោន្តិ។ បុព្វយោគោ
នាម បុព្វយោការាចរតា ហរណាបច្ឆាហរណានយេន បរិហជកម្មដ្ឋានតា។
បុព្វយោការាចរស្ស ហិ បដិសម្ពិទាវិសទា ហោន្តិ។

ឯតេសុ បន បរិយត្តិ, សវនំ, បរិបុច្ឆាតិ ឥមាទិ តីណិ បកេទស្សេវ
ពលវការណានិ, បុព្វយោគោ អធិគមស្ស ពលវបច្ឆយោ។ បកេទស្ស ហោតិ ន
ហោតិតិ? ហោតិ, ន បន យថា អធិគមស្ស ពលវបច្ឆយោ ហោតិ, តថា
បកេទស្ស។ បរិយត្តិសវនបរិបុច្ឆា ហិ បុព្វេ ហោន្ត វា មា វា, បុព្វយោគេន បន
បុព្វេ ចេវ ឯតេហិ ច សម្ពាសម្ពសនំវិទា បដិសម្ពិទាធិគមោ នាម នត្ថិ។ ឥមេ
បន ទ្វេបិ ឯកតោ ហុត្វា បដិសម្ពិទា ឧបត្ថម្ភេត្វាវិសទា ហោន្តិតិ។

វិភត្តិសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៣-២. មហាកោដ្ឋកសុត្តាធិវណ្ណា

១៧៣-២. តតិយេ ជស្សាយតនានន្តិ ឯត្ថ អាករដ្ឋោ អាយតនសន្នោតិ អាហា
“ជស្សករាណ”ន្តិអាទិ។ “សុវណ្ណាយតនំ, រជតាយតន”ន្តិអាទិសុ អាករោបិ
“អាយតន”ន្តិ វុត្តោ, សញ្ញាតិសមោសរណាធិវសេនបិ អាយតនដ្ឋោ
លព្ភតិយេវ។ មា-ឥតិ បដិសេធ និចាតោ។ ស្វាយំ ធន្តំ ជស្សាយតនានំ អសេសំ
វិរាគនិរោធា អត្តញ្ញំ វចនំ កិញ្ចឹតិ សន្ធាយាហាតិ អាហា “មា ភណ្ឌិតិ
អត្តោ”តិ។ បញ្ចជស្សាយតនានិ និរុទ្ធានីតិ ចក្ខាធិនញ្ច តត្ថ អភារំ សន្ធាយ
វេទតិ។ ធម្មស្សតិ មនាយតនស្ស។ ចតុត្ថេ នត្តិ វត្ថុពុំ។

មហាកោដ្ឋកសុត្តាធិវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៥-៦. ឧបវាណសុត្តាធិវណ្ណា

១៧៥-៦. បញ្ចមេវិជ្ជាយាតិ

ទិព្ភចក្ខុបុព្វេនិវាសានុស្សតិអាសវក្ខយញ្ញាណសម្ពាតាយ តិវិជាយវិជ្ជាយ,
អដ្ឋវិជាយ វា។ អដ្ឋវិជាបិ ហិវិជ្ជាវិបស្សនាញ្ញាណេន មនោមយិទ្ធិយា ច សហ
អភិញ្ញា បរិគ្គហេត្វា វុត្តោ។ បន្ទវសធម្មភេទេន ចរណេន សមម្ពាគតោតិ
សីលសំវារោ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញតា, ជាគរិយានុយោគោ,
សទ្ធា, ហិរិ, ឌីត្តប្បំ, ពាហុសច្ចំ, វីរិយំ, សតិ, បញ្ញា, ចត្តារិ រូចាវចរជ្ឈានីតិ ឯវំ
បន្ទវសភេទេន ចរណេនសមម្ពាគតោ។ ឥមេយេវ ហិ បន្ទវស ធម្មាយស្មា
ឯតេហិ ចរតិ អរិយសាវកោ គច្ឆតិ អមតំ ទិសំ, តស្មា “ចរណ”ន្តិ វុត្តោ។ ធម្ម
នត្តិ វត្ថុពុំ។

ឧបវាណសុត្តាធិវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៧. រាហុលសុត្តន្តបិដក

១៧៧. សត្តមេ បដវិធាតុវេវេសាតិ ទុវិធាបេសា ចទ្ធខេដ្ឋន, កក្ខុឡុដ្ឋន,
ជរុសុដ្ឋន ឯកលក្ខណា បដវិធាតុ ឯវាតិ អជ្ឈត្តិកំ ពាហិរាយ សទ្ធិយោដេត្វា
នស្សេតិ។ កស្មា? ពាហិរាយ បដវិធាតុយា អចេតនាការោ ចាកដោ, ន
អជ្ឈត្តិកាយ, តស្មា ពាហិរាយ សទ្ធិ ឯកសទិសា អចេតនាយេវាតិ គណ្ណាន្តស្ស
សុខបរិក្កាហា ហោតិ, យថា កី? នន្តន គោណោន សទ្ធិយោដិតោ អនន្តោ
កតិចាហមេវវិសុកាយតិវិប្បន្នតិ, អថ ន ចិរស្សេវ ធម៌ ឧបេតិ, ឯវំ អជ្ឈត្តិកំ
ពាហិរាយ សទ្ធិ ឯកសទិសាតិ គណ្ណាន្តស្ស កតិចាហមេវ អចេតនាការេន
ឧបជ្ជាតិ, អថ ន ចិរេនេវស្ស អចេតនាការោ ចាកដោ ហោតិ ធាតុមត្តតាយ
នស្សនតោ។ នេតំ មម... បេ... ទដ្ឋព្ពន្ធិ តំ ឧភយម្មិ “ន ឯតំ មម, ន ឯសោហមស្មិ,
ន ឯសោ មេ អត្តា”តិ ឯវំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាភូតន្តិ
យថាសភារំ។ តញ្ញា អនិច្ចាទិសភារំ, តស្មា អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តាតិ ឯវំ ទដ្ឋព្ពន្ធិ
អត្តោ។ យស្មា “នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា”តិ បស្សន្តោ នេវ
កត្តចិ អត្តានំ បស្សតិ, ន តំ បរស្ស កិញ្ចនភារេ ឧបនេតព្ពំ បស្សតិ, ន បរស្ស
អត្តានំ អត្តនោ កិញ្ចនភារេ ឧបនេតព្ពំ បស្សតិ, តស្មា វុត្តំ
“ចតុកោដិកសុញ្ញតា នាម កថិតា”តិ។

រាហុលសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៨. ជម្ពាលីសុត្តន្តបិដក

១៧៨. អជ្ឈមេ សន្តន្តិ អជ្ឈសន្តតាយ ចេវ អារម្មណសន្តតាយ ច កមនីយំ
មនោហរំ។ ចេតោវិមុត្តិន្តិ រូចារូចាវចរំ ចិត្តវិមុត្តិ។ តេនេវាហ “អជ្ឈន្តំ
សមាបត្តិនំ អញ្ញាតំ សមាបត្តិ”ន្តិ។ លេបមក្ខិតេនាតិ លាខាមក្ខិតេន។

ចារិបន្តិកេ អសោធនត្វាតិ កាមច្ឆន្ទាទិចារិបន្តិកេ អសោធនត្វា។ យោ ហិ
កាមាទីនវបច្ឆវេក្ខណាទិហិ កាមច្ឆន្ទំ ន សុដ្ឋវិក្ខម្ពត្វា កាយប្បស្សន្តិវសេន
ទុដ្ឋល្អំ សុប្បដិប្បស្សន្តិ អកត្វា អារម្មណតុមនសិកាវាទិវសេន ជិនមិទ្ធិំ ន សុដ្ឋ
បដិវនោទេត្វា សមថនិមិត្តមនសិកាវាទិវសេន ឧទ្ធចកុក្កច្ចំ ន សមូហតំ កត្វា
អញ្ជេបិ សមាធិបរិបន្តេ ធម្មេ ន សុដ្ឋសោធនត្វា ឈានំ សមាបជ្ជតិ។ សោ
អសោធិតំ អាសយំ បរិជ្ជកមរោវិយ អសុទ្ធិំ ឧយ្យានំ បរិជ្ជរាជារិយ ច ឱប្បមេវ
និក្ខមតិ។ យោ បន សមាធិបរិបន្តេ ធម្មេ សុដ្ឋវិសោធនត្វា ឈានំ សមាបជ្ជតិ,
សោ សុវិសោធិតំ អាសយំ បរិជ្ជកមរោវិយ សុបរិសុទ្ធិំ ឧយ្យានំ បរិជ្ជរាជារិយ ច
សកលម្បិ ទិវសភាគំ អន្តោសមាបត្តិយំយេវ ហោតិ។

អាយមុខានីតិ នទិតទ្យាកកន្តរបទរាទិតោ អាគមនមគ្គា។ តេ ច
កន្តរាយេវាតិ អាហា “ចតស្សោ បរិសនកន្តរា”តិ។ អថាយមុខានីតិ
អបគមនមគ្គា។ អបេន្តិ អបគច្ឆន្តិ ឯតេហិតិ ហិ អថាយា, តេ ឯវ មុខានីតិ
អថាយមុខានិ។ តានិ ច ឧទកនិក្ខមនច្ឆិទ្ធានីតិ អាហា “អបវាហនច្ឆិទ្ធានី”តិ,
អថាយសម្ពាតានិ ឧទកនិក្ខមនច្ឆិទ្ធានីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ជម្ពាលីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. និព្វានសុត្តវណ្ណានា

១៧៩. នវមេ អភិធម្មេ វុត្តនយេនាតិ -

“កតមា ហានភាគិនី បញ្ញា? បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី
កាមសហគតា សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ ហានភាគិនី បញ្ញា,
តទនុធម្មតា សតិ សន្តិដ្ឋតិ វិភិកាគិនី បញ្ញា។ អវិតក្កសហគតា
សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិវិសេសភាគិនី បញ្ញា។ និព្វិទាសហគតា

សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិវិរាគូបសញ្ញាតា និព្វេជភាគិនី បញ្ញា"តិ
(វិភ. ៧៩៩) -

អាទិនាវិកង្កេតន្ត្រនយេន ឯវមត្តោ វេទិតញោ។

តត្ថ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភិន្តិ ឫយំ អប្បគុណស្ស បឋមស្ស
ឈានស្ស លាភី, តំ។ កាមសហគតា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ តតោ
វុដ្ឋិតំ អារម្មណាវសេន កាមសហគតា ហុត្វា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ
តុទន្តិ ចោទេន្តិ។ តស្ស កាមាទុបក្ខន្ធានំ សញ្ញាមនសិការា វសេន សា
បឋមជ្ឈានបញ្ញា ហាយតិ បរិហាយតិ, តស្មា "ហានភាគិនី បញ្ញា"តិ វុត្តា។
តទនុធម្មតាតិ តទនុបសភាវា។ សតិ សន្តិជ្ជតិ ៩ទំ មិច្ឆាសតី សន្ធាយ វុត្តំ,
ន សម្មាសតី។ យស្ស ហិ បឋមជ្ឈាននុបសភាវា បឋមជ្ឈានំ សន្តតោ
បណ្ឌិតតោ ទិស្វា អស្សាទយមាណា អភិនន្តមាណា និកន្តិ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស
និកន្តិវសេន បឋមជ្ឈានបញ្ញា នេវ ហាយតិ ន វឌ្ឍតិ, បីតិកោដ្ឋាសិកា
ហោតិ។ តេន វុត្តំ "បីតិភាគិនី បញ្ញា"តិ។ អវិតក្កសហគតាតិ អវិតក្កំ
ទុតិយជ្ឈានំ សន្តតោ បណ្ឌិតតោ មនសិករោតោ អារម្មណាវសេន
អវិតក្កសហគតា សញ្ញាមនសិការា។ សមុទាចរន្តិ បគុណតោ
បឋមជ្ឈានតោ វុដ្ឋិតំ ទុតិយជ្ឈានាធិកមត្ថាយ តុទន្តិ ចោទេន្តិ, តស្ស ឧបរិ
ទុតិយជ្ឈាននុបក្ខន្ធានំ សញ្ញាមនសិការា វសេន សា បឋមជ្ឈានបញ្ញា
វិសេសភូតស្ស ទុតិយជ្ឈានស្ស ឧប្បត្តិបទដ្ឋានតាយ "វិសេសភាគិនី"តិ វុត្តា។

និព្វិទាសហគតាតិ តំយេវ បឋមជ្ឈានលាភី ឈានតោ វុដ្ឋិតំ
និព្វិទាសម្ពាតេន វិបស្សនាញាណោ សហគតា។ វិបស្សនាញាណញ្ចិ
ឈានផ្កុកេន វុត្តន្តេ និព្វិន្ទតិ ឧក្កល្លាតិ, តស្មា "និព្វិទា"តិ វុច្ចតិ។ សមុទាចរន្តិ
និព្វានសច្ចិកិរិយត្ថាយ តុទន្តិ ចោទេន្តិ។ វិរាគូបសញ្ញាតាតិ វិរាគសម្ពាតេន

និព្វាននេះ ឧបសម្ព័ន្ធទៅដោយសង្ខារៗ វិបស្សនាញាណញ្ញា សក្កា ឥមិនា មគ្គនិរោធិនំ និព្វានំ
សង្ខារាតុន្តិ បរត្ថិតោ “វិរាគូបសម្ពាត”ន្តិ វុត្ថាតិ។
តំសម្បយុត្តសញ្ញាមនសិការាបិ វិរាគូបសម្ពាតា ឯវ នាម។ តស្ស តេសំ
សញ្ញាមនសិការាទំ វសេន សា បឋមជ្ឈានបញ្ញា អរិយមគ្គប្បដិវេធស្ស
បទដ្ឋានតាយ “និព្ពេធភាគិនី”តិ វុត្ថាតិ។

និព្វានសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. មហាបទេសសុត្តវណ្ណនា

១៨០. ធនមេ មហាឱកាសេតិ មហាន្តេ ឱកាសេ មហាញ្ញានិ ធម្មស្ស
បតិជ្ជាបនដ្ឋានានិ។ យេសុ បតិជ្ជាបិតោ ធម្មា និច្ចយតិ អសន្តេហាតោ។ កានិ
បន តានិ? អាគមនវិសិដ្ឋានិ សុត្តាតរណាទិនិ។ ទុតិយវិកហ្ម អបទិសីយន្តិតិ
អបទេសា, មហាញ្ញា អបទេសា ឯតេសន្តិ មហាបទេសា។ “សម្មា មេតំ,
អារុសោ, ភគវតោ សុត”ន្តិអាទិនា កេនចិ អាភតស្ស ធម្មាតិ វិនិច្ឆយនេ
ការណំ។ កី បន តន្តិ? តស្ស យថាភតស្ស សុត្តាតរណាទិ ឯវ។ យទិ ឯវំ កថំ
ចត្តារោតិ? យស្មា ធម្មស្ស ទ្វេ សម្បទាយោ សត្តា សាវកោ ច។ តេសុ សាវកា
សង្ឃគណបុគ្គលវសេន តិវិជា។ ឯវមិមម្ហា មយាយំ ធម្មា បដិគ្គហិតោតិ
អបទិសិតញ្ញានំ ភេទេន ចត្តារោ។ តេនាហ “សម្មា មេតំ, អារុសោ, ភគវតោ
សុត”ន្តិអាទិ។ តថា ច វុត្ថំ នេត្តិយំ (នេត្តិ. ៤.១៨) “ចត្តារោ មហាបទេសា
ពុទ្ធាបទេសោ, សង្ឃបទេសោ, គណបទេសោ, បុគ្គលបទេសោ។ ឥមេ ចត្តារោ
មហាបទេសា”តិ។ ពុទ្ធា អបទេសោ ឯតេស្សតិ ពុទ្ធាបទេសោ។ ឯស នយោ
សេសេសុបិ។ តេនាហ “ពុទ្ធានយោ...បេ.... មហាការណានី”តិ។

នៅ អភិវឌ្ឍន៍តូចៗ ន សម្បជ័យតូចៗ, គន្ថស្ស សម្បជ័យនំ ជាម សវន្តិ អាហា
“ន សោតត្ថ”ន្តិ។ បទព្យញ្ញនាធិតិ បទានិ ច ព្យញ្ញនាធិ ច, អត្ថបទានិ
ព្យញ្ញនបទានិ ចាតិ អត្ថោ។ បទ្គតិ អត្ថោ ឯតេហ្មីតិ បទានិ, អត្ថរាជិនិ
ព្យញ្ញនបទានិ។ បទ្គតត្ថតោ បទានិ, សង្គាសនាជិនិ អត្ថបទានិ។ “អដ្ឋកថាយំ
បទសង្គាតានិ ព្យញ្ញនាធិតិ ព្យញ្ញនបទានេវ វុត្ថានី”តិ កេចិ។ អត្ថំ ព្យញ្ញន្តិ
ព្យញ្ញនាធិ, ព្យញ្ញនបទានិ។ តេហ្មី ព្យញ្ញតត្ថតោ ព្យញ្ញនាធិ, អត្ថបទានិ
ឧភយសង្កហតោ។ ឥមស្មី ហ្មនេតិ តេនាភតសុត្ថស្ស ឥមស្មី បទេសេ។ ចាឡិ
វុត្ថាតិ កេវលោ ចាឡិ ធម្មា វុត្ថោ។ អត្ថោ វុត្ថាតិ ចាឡិ យា អត្ថោ វុត្ថោ
និទ្ទិដ្ឋោ។ អនុសន្និ កថិតោតិ យថាវទូទេសនាយ ឧបវទេសនាយ ច អនុសន្នានំ
កថិតំ, សម្ពន្ធនោ កថិតោ។ បុញ្ញបរំ កថិតន្តិ បុញ្ញន បរំ អវិវុជ្ឈនញ្ចោ
វិសេសជ្ជានញ្ចោ កថិតំ បកាសិតំ។ ឯវំ ចាឡិ ធម្មាជិនិ សម្មនេវ សល្លកេត្វា
គហណំ សាធុកំ ឧត្តហណន្តិ អាហា “សុដ្ឋ គហេត្វា”តិ។ សុត្ថ ឱតាវេតញ្ញនិ
ញ្ញាណេន សុត្ថ ឱតាវេតញ្ញនិ។ តំ បទ ឱតាវេតញ្ញនិ តរណំ តត្ថ
ឱតរណំ អនុប្បវេសនំ ហោតិ វុត្ថំ “ឱតវិវតញ្ញនិ”តិ។ សំសន្នេត្វា ទស្សនំ
សន្នស្សន្តិ អាហា “វិនយេ សំសន្នេតញ្ញនិ”តិ។

“កី បទ តំ សុត្ថំ, កោ វា វិនយោ”តិ វិចារណាយំ អាចរិយានំ
មតិ ភេទមុខេន តមត្ថំ ទស្សនត្ថំ “ឯត្ថ ចា”តិ អាទិ វុត្ថំ។ វិនយោតិ
វិភង្គចាបមាហា។ សោ ហិ មាតិ កាសញ្ញាតស្ស សុត្ថស្ស អត្ថ សូចនតោ
“សុត្ថ”ន្តិ វុត្ថព្ពតំ អរហតិ។ វិវិជនយត្ថា វិសិជ្ជនយត្ថា ច វិនយោ, ខន្ធកចាហោ។
ឯវុត្ថំ ឯវំ សុត្ថវិនយេសុ បរិគ្គយ្យមាទេសុ វិនយបិដកម្យំ ន បរិយាទិយតិ
បរិវារចាឡិ យា អសង្កហិតត្ថោ។ សុត្ថន្តាភិ ធម្មបិដកានិ វា សុត្ថំ
អត្ថសូចនាធិ អត្ថសម្ពវតោ។ ឯវុត្ថំ វិសុត្ថន្តាភិ ធម្មបិដកានិ សុត្ថំ, វិនយបិដកំ
វិនយោតិ ឯវំ សុត្ថវិនយវិភាគេ វុត្ថមាទេហិ។ ន តាវ បរិយាទិយន្តិ តិ ន តាវ

អនុសេសតោ បរិគ្គយ្ហន្តិ។ កស្មាតិ ចេតិ អាហា “អសុត្តន្តាមកញ្ញា” តិអាទិ។
យស្មា សុត្តន្តិ ឥមំ នាមំ អនាហេបេត្វា សង្កឹតំ ជាតកាទិតុន្តរំ ចនំ អត្ថិ, តស្មា
វុត្តនយេន តីណិ បិដកានិ ន បរិយាទិយន្តិ តិ។ សុត្តនិចាតឧទានឥតិវុត្តកានិ
ធិយនិកាយាធម្មោ វិយ សុត្តន្តិ នាមំ អាហេបេត្វា អសង្កឹតានិ តិ
អធិប្បាយេនេត្ត ជាតកាទិហិ សទ្ធិ តានិបិ គហិតានិ។ ពុទ្ធវិសេសបរិយាបិដកានំ
បនេត្ត អគ្គហណោ ការណំ មគ្គិតតំ, កី វា ឯតេន មគ្គនេន។ សញ្ញាចាយំ
វណ្ណានាយោ ថេវាធនស្សនមុខេន បដិក្ខិត្តោ ឯវាតិ។

កី អត្ថិ តិ អសុត្តន្តាមកំ ពុទ្ធវិសេសនត្ថិយេវាតិ ធស្សេតិ។ តំ សព្វំ
បដិក្ខិត្តិបិទ្វាតិ “សុត្តន្តិវិទយោ” តិអាទិនា វុត្តសំវណ្ណនាយំ “នាយមត្តោ
ឥធាធិប្បតោ” តិ បដិសេធប្បា។ វិទេតិ ឯតេន កិលេសេតិ វិទយោ,
កិលេសវិទយន្តចាយោ, សោ ឯវ ការណាន្តិ អាហា “វិទយោ បន ការណា” តិ។

ធម្មេតិ បរិយត្តិធម្មេ។ សរកាយាតិ សរកកាយាយ
កាមរកកវរកបរិត្រូបាធាយ។ សំយោគាយាតិ ភវសំយោជនាយ។
សឧបាទានាយាតិ ចតុរុបាទានុបសំហិតតាយ។ មហិច្ឆតាយាតិ
មហិច្ឆតាកាយ។ អសន្តដ្ឋិយាតិ អសន្តដ្ឋកាយ។ កោសដ្ឋាយាតិ
កុសីតកាយ។ សង្កណិកាយាតិ កិលេសសង្កណិកវិហារាយ។
អាចយាយាតិ តិវិជវដ្ឋាចយាយ។ វិរកាយាតិ សកលវដ្តតោវិវដ្តនត្ថាយ។
វិសំយោគាយាតិ កាមរកកាទិហិវិសំយុដ្ឋនត្ថាយ។ អនុបាទានាយាតិ
សព្វស្សបិ កម្មភវស្ស អគ្គហណាយ។ អប្បិច្ឆតាយាតិ បច្ចយប្បិច្ឆតាទិវសេន
សព្វសោ ឥច្ឆាយ អបគមាយ។ សន្តដ្ឋិយាតិ ឆ្វាទសវិធសន្តដ្ឋកាយ។
វិរិយារម្មាយាតិ កាយិកស្ស ថេវ ចេតសិកស្ស ច វិរិយស្ស បគ្គណ្ឌនត្ថាយ។
វិវេកាយាតិ បរិវិត្តកាយ កាមវិវេកាទិតទង្គិវេកាទិវិវេកសិទ្ធិយ។

អបចយាយាតិ សព្វស្សបិ វដ្តស្ស អបចយនាយ, និព្វានាយាតិ អត្ថោ។ ឯវំ យោ
បរិយត្តិធម្មោ ឧគ្គហណាធារណាបរិបុច្ឆាមនសិការវសេន យោនិសោ
បដិបដ្ឋន្តស្ស សភាគាទិការវរិវដ្ឋនស្ស ការណំ ហុត្វាវិភាគាទិការាយ
សំវត្ថុតិ, ឯកំសតោ ឯសោ ធម្មោ, ឯសោវិនយោ សម្មនេវ អចាយាទីសុ
អបតនវសេន ធារណតោ កិលេសានំ វិនយនតោ ច។ សត្ត សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
ឡិវាទានុរូបប្បវត្តិការតោ ឯតំ សត្តសាសនន្តិ ច ជានេយ្យសីតិ អត្ថោ។

ចតុសច្ចត្ថសូចនំ សុត្តន្តិ អាហា “សុត្តតិ តេបិជកេ ពុទ្ធវចនេ” តិ។
តេបិជកញ្ញា ពុទ្ធវចនំ សច្ចវិនិមុត្តំ នត្ថិ។ វាគាទិវិនយ ការណំ យថា តេន
សុត្តបទេន បកាសិតន្តិ អាហា “វិនយេតិ ឯតស្មី វាគាទិវិនយការណោ” តិ។
សុត្ត ឡិវាទានុរូបត្ថ តេបិជកពុទ្ធវចនបរិយាបន្នតាវសេនេវ វេទិតព្ពំ, ន
អញ្ញថាតិ អាហា “សុត្តប្បដិចាជិយា កត្តចិ អនាគន្ធា” តិ។ ធរ្មី ឧដ្ឋបេត្វាតិ
អរោគស្ស មហាតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ ឧបក្កមេន ធរ្មីកាយ សកលិកាយ
បបដិកាយ វា ឧដ្ឋាបនំវិយ អរោគស្ស សាសនធម្មស្ស តិដ្ឋតោ ព្យញ្ញនមត្តេន
តប្បវិយាបន្នវិយ ហុត្វា ធរ្មីសទិសំ បុព្វាបរិវុទ្ធតាទិនោសំ ឧដ្ឋបេត្វា
បរិធិបេត្វា។ តាទិសានិ បន ឯកំសតោ គុទ្ធស្សវេស្សន្តរាទិបរិយាបន្នានិ ហោន្តិ
អាហា “គុទ្ធស្សវេស្សន្ត... បេ... បញ្ញាយន្តិ អត្ថោ” តិ។ វាគាទិវិនយេតិ
វាគាទិវិនយនត្ថេន អតទាភារតាយ អបញ្ញាយមាណនិ ធម្មតញ្ញានិ ចជិតញ្ញានិ
ន គហេតញ្ញានិ។ សព្វត្ថាតិ សព្វវាវេសុ។

មហាបទេសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សព្វោតនិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៩) ៤. ព្រាហ្មណាវគ្គោ

១-៣. យោធាជីវសុត្តាធិវណ្ណា

១៨១-១៨៣. ចតុត្ថស្ស បឋមាធិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

២. អភយសុត្តវណ្ណា

១៨៤. ចតុត្ថ សោចតីតិ ចិត្ត ឧប្បន្នពលវសោកេន សោចតិ,
ចិត្តសន្តាបេន អន្តោ និជ្ឈាយតីតិ អត្តោ។ កិលមតីតិ តស្សេវ សោកស្ស
វសេន កាយេ ច ឧប្បន្នុក្ខេន កិលមតិ។ បរិទេវតីតិ សោកុទ្ធមហាកវសេន តំ
តំ វិប្បលបន្តោ វាចាយ បរិទេវតិ។ ឧត្តាធិន្តិ ឧត្តាធិន្តិ, ឧត្តា តាធិន្តាតិ អត្តោ។
តេនាហ “ឧត្តាធិន្តា”តិ។ កម្មវិចិត្តិក្ខាតិ ឯត្ថ “ឯកមេវិទំ បញ្ចមំ នីវរណំ។
កីនុ ខោ ឥន”ន្តិ អារម្មណំ កម្មនតោ កម្មា, “ឥនមេវ វរ”ន្តិ និច្ចតុ
អសមត្ថភាវតោ “វិចិត្តិក្ខា”តិ វុច្ចតិ - “ធម្មសភាវំវិចិនន្តោ កិច្ចតិ, វិគតា
ចិត្តិក្ខា”តិ វា កត្វា។

អភយសុត្តវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៥. ព្រាហ្មណសច្ចសុត្តវណ្ណា

១៨៥. បញ្ចមេ ឯត្តាតិ ឯតស្មី សុញ្ញតានុបស្សនាធិការេ។ ក្ខបីតិ កត្តចិ
ហានេ, កាលេ, ធម្មេ វា។ អថ វា ក្ខបីតិ អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា វា។ អត្តនោ អត្តានន្តិ
សកត្តានំ “អយំ ខោ, ភោ ព្រហ្មា, មហាព្រហ្មា... បេ.... វសី បិតា
ភូតភព្យាន”ន្តិអាធិនា (ធិ. និ. ១.៤២) បរេហិ បរិកប្ប័តំ អត្តានញ្ច កស្សចិ
កិញ្ចនភូតំ ន បស្សតីតិ ធស្សេន្តោ “កស្សចិ”តិអាធិមាហា។ តត្ថ បរស្សាតិ
បរជាតិ បរេ បុរិសោតិ វា ឯវំ គហិតស្ស។ ន ច មម ក្ខបីតិ ឯត្ថ មម-សន្តោ
អជ្ឈនប្បយុត្តោតិ អាហា “មម-សន្តំ តាវ វេបេត្វា”តិ។ បរស្ស ចាតិ អត្តនោ

អញ្ញាស្ស។ បរោ បុរិសោ នាម អត្ថិ មមត្ថាយ បិរោ។ តស្ស វសេន មយ្ហំ សត្តំ
ឥជ្ឈតីតិ ឯកច្ឆទិដ្ឋិតតិកបរិកប្បិតវសេន បរំ អត្តានំ តញ្ច អត្តនោ
កិញ្ចនក្ខតំ ន បស្សតីតិ ទស្សន្តោ “ន ច ក្ខបនី”តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ច នាហំ
ក្ខបនីតិ សកអត្តនោ សញ្ញាវំ ន បស្សតិ។ ន កស្សចិ កិញ្ចនតស្មិន្តិ
សកអត្តនោ ឯវ កស្សចិ អត្តនិយតំ ន បស្សតិ។ ន ច មមាតិ ឯតំ ទ្វយំ
យថាវហំ សម្ពន្ធិតត្ថំ, អត្ថិ-បទំ បច្ឆេកំ។ ន ច ក្ខបនី បរស្ស អត្តា អត្ថិតិ បរស្ស
អត្តនោ អភាវំ បស្សតិ។ តស្ស បរស្ស អត្តនោ មម កិញ្ចនតា នត្ថិតិ បរស្ស
អត្តនោ អនត្តនិយតំ បស្សតិ។ ឯវ អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ខន្ធនំ អត្តត្តនិយសុញ្ញតា-
សុទ្ធសម្ពាវបុញ្ញតា-ចតុកោដិកសុញ្ញតាបរិគ្គណ្ឌានេន និដ្ឋា ហោតិ។
សេសមេត្ត សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ព្រាហ្មណសច្ចសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ឧប្បក្កសុត្តវណ្ណានា

១៨៦. នន្ទេ អាកក្ខិយតីតិ ចិត្តវសិកោ លោកោ តត្ថ តត្ថ ឧបកក្ខិយតិ។
តេសំយេវេត្ថ គហាណំ វេទិតព្ពន្ធិយេ អបរិញ្ញាតវត្ថុកា ចិត្តស្ស វសំ គច្ឆន្តិ,
តេសំយេវ គហាណំ។ ន ហិ បរិញ្ញាតក្ខន្ធា បហីនកិលេសា ចិត្តស្ស វសំ គច្ឆន្តិ,
ចិត្តំ បន អត្តនោ វសេ វត្ថុន្តិ។ សហ សីលេនាតិ ចារិត្តវារិត្តសីលេន សទ្ធិ។
បុព្វភាគបដិបទន្តិ ធុតត្ថមាទី កត្វា យាវ កោត្រតុញ្ញាណំ, តាវ បវត្ថេតត្ថំ
សមថរិបស្សនាសម្ពាតំ សម្មាបដិបទំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឧប្បក្កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. វស្សការសុត្តវណ្ណានា

១៨៧. សត្វមេ វស្សកាពោ ព្រាហ្មណោ មគធមហាមត្តោតិ ឯត្ថ
 វស្សកាពោតិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ។ មហាតិយា ឥស្សរិយមត្តាយ
 សមន្នាគតោ មហាមត្តោ។ ឥស្សរិយមត្តាយាតិ ច ឥស្សរិយប្បមាណោនាតិ
 អត្តោ, ឥស្សរិយេន ចេវ វិត្តបករណេន ចាតិ ឯវំ វា ឯត្ថ អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ,
 ឧបកោគ្វបករណានិបិ ហិ លោកេ “មត្តា”តិ វុច្ចន្តិ។ មគធវញ្ញោ, មគធវដ្ឋេ វា
 មហាមត្តោតិ មគធមហាមត្តោ។ តុទិសញ្ញិតោ កាមោ និវាសោ ឯតស្សាតិ
 តោទេយ្យោ។ តេនេវាហ “តុទិតាមវាសិកស្សា”តិ។ តុទិតាមវាសិតា ចស្ស តត្ថ
 អធិបតិភាវេនាតិ ទដ្ឋញ្ញោ។ សោ ហិ តំ កាមំ សោណាទណ្ឌោវិយ, ចម្បំ
 ក្ខេដទណ្ឌោវិយ, ខាណុមតំ អធិបតិភាវេន អដ្ឋាវសតិ។ មហាទូនោ ហោតិ
 បញ្ចបត្តាលីសកោជិតវោ។ បរិសតីតិ បរិសាយំ, ជនសមូហោតិ អត្តោ។
 តេនាហ “សន្និបតិកាយ បរិសាយា”តិ។ អភិប្បសន្នោតិ ឯត្ថ អភិក្កមនត្តោ
 អភិ-សន្នោតិ អាហ “អភិក្កម្ម បសន្នោ”តិ, បសាទនីយំ ហំនំ អភិក្កមិត្វា
 អប្បសាទនីយដ្ឋានេ បសន្នោតិ អធិប្បាយោ។ តំ តំ កិច្ចំ អត្ថំ បស្សតីតិ
 អត្ថទសា, អលំ សមត្តា បដិពលា អត្ថទសា អលមត្ថទសា, អលមត្ថទសេ
 អតិសយន្តីតិ អលមត្ថទសតវា។ តេនាហ “អត្ថ បស្សិតុំ សមត្តា”តិអាទិ។
 នេវ សប្បុរិសំ ន អសប្បុរិសំ ជាតាតិ សប្បុរិសធម្មានំ អសប្បុរិសធម្មានញ្ច
 យាថាវតោ អជាននតោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

វស្សការសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ឧបកសុត្តវណ្ណានា

១៨៨. អដ្ឋមេ និព្ពត្តិវសេន និយំ អរហតិ, និយសំវត្ថុនិយេន វា កម្មនា
 និរយេ និយុត្តោតិ នេរយិកោ។ អវិច្ឆិម្ហ ឧប្បជ្ជិត្វា តត្ថ អាយុកប្បសញ្ញិតំ
 អន្តរកប្បំ តិដ្ឋតីតិ កប្បដ្ឋោ។ និរយូបបត្តិ បរិហារណាវសេន តិកិច្ចិតុំ

អសក្កុណោយ្យោតិ អតេកិញ្ញោ។ អបរិយាទិន្នាវាតិ អបរិក្ខីណាយេវ។ សចេ
ហិ ឯកោភិត្ត កាយានុបស្សនំ បុច្ឆតិ, អញ្ញោ វេទនានុបស្សនំ... បេ...
ចិត្តានុបស្សនំ។ “ឥមិនា បុដ្ឋេ អហំ បុច្ឆាមី” តិ ឯកោ ឯកំ ន ឱលោកេតិ, ឯវំ
សន្តេបិ តេសំ វារោ បញ្ញាយតិ ឯវ, ពុទ្ធានំ បន វារោ ន បញ្ញាយតិ។
វិទត្តិចតុរុត្តំ ឆាយំ អតិក្កមនតោ បុរេតរំយេវ ភគវា ចុទ្ធសវិជេន
កាយានុបស្សនំ, នវវិជេន វេទនានុបស្សនំ, សោឡសវិជេន ចិត្តានុបស្សនំ,
បញ្ញាវិជេន ធម្មានុបស្សនំ កថេតិ។ តិជ្ជន្តុ វា ឯវំ ចត្តារោ។ សចេ ហិ អញ្ញោ
ចត្តារោ សម្មប្បធានេសុ, អញ្ញោ ឥទ្ធិចាទេសុ, អញ្ញោ បញ្ញាទ្រិយេសុ, អញ្ញោ
បញ្ចពលេសុ, អញ្ញោ សត្តពោជ្ឈង្គេសុ, អញ្ញោ អដ្ឋមគ្គង្គេសុ បញ្ញោ បុច្ឆេយ្យំ, តម្បិ
ភគវា កថេយ្យ។ តិជ្ជន្តុ វា ឯតេ អដ្ឋ។ សចេ អញ្ញោ សត្តតិស ជនា
ពោធិបក្ខិយេសុ បញ្ញោ បុច្ឆេយ្យំ, តម្បិ ភគវា តាវនេវ កថេយ្យ។ កស្មា?
យាវតា ហិ លោកិយមហាជនេ ឯកំ បទំ កថេន្តេ តាវ អានន្តត្ថេវ អដ្ឋ បទានិ
កថេតិ។ អានន្តត្ថេវ បន ឯកំ បទំ កថេន្តេយេវ ភគវា សោឡស បទានិ
កថេតិ។ កស្មា? ភគវតោ ហិ ជិន្ហា មុទុ, ទន្តាវរណំ សុដុសិតំ, វចនំ អគឡិតំ,
ភវុត្តបរិវាសោ លហុកោ។ តេន វុត្តំ - “អបរិយាទិន្នាវស្ស តថាគតស្ស
ធម្មទេសនា, អបរិយាទិន្នំ ធម្មបទព្យញ្ញន” ត្ថិ។

តត្ថ ធម្មទេសនាតិ តត្ថិជ្ជបនា។ ធម្មបទព្យញ្ញនត្ថិ ឯត្ថ ធម្មោតិ ចាឡិ។
បដ្ឋតិ អត្តោ ឯតេនាតិ បទំ។ វាក្យញ្ច បទេនេវ សង្កហិតំ។ អត្តំ ព្យញ្ញេតិ តិ
ព្យញ្ញនំ, អក្ខរំ។ តញ្ញា បទវាក្យំ បរិច្ឆិដ្ឋមានំ តំ តំ អត្តំ ព្យញ្ញេតិ បកាសេតិ។
ឯតេន អបរាបវេហិ បទព្យញ្ញនេហិ សុចិរម្បិ កាលំ កថេន្តស្ស តថាគតស្ស ន
កទានិ តេសំ បរិយាទានំ អត្ថិតិ ទស្សេតិ។ គុណដំសីតិ គុណដំសនសីលោ។
បគញ្ញេតិ វាចាចាគត្តិយេន សមន្នាគតោ។

ឧបកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. សង្ខិករណីយសុត្តវណ្ណានា

១៨៩. នវមេ នាមកាយេនាតិ សហជាតនាមកាយេន។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

សង្ខិករណីយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ឧបោសថសុត្តវណ្ណានា

១៩០. ធនមេ តុណ្ហិក្ខុតំ តុណ្ហិក្ខុតន្តិ អាមេធិតវចនំ ព្យាបនិច្ឆាវសេន វុត្តន្តិ
អាហា “យតោ យតោ អនុវិលោកេតិ” តិ។ អនុវិលោកេត្វាតិ ឯត្ថ អនុ-សន្នេហិ
ព្យាបនិច្ឆាវចនមេវាតិ អនុ អនុវិលោកេត្វាតិ អត្ថោ,
បញ្ចបសាទប្បដិមណ្ឌិតានិ អក្ខិនិ ធម្មិលេត្វា តតោ តតោវិលោកេត្វាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ អលន្តិ យុត្តំ, ធិបាយិកន្តិ អត្ថោ “អលមេវ និព្វិន្ទិតុ” ន្តិអាធិសុ (ធិ. និ.
២.២៧២; សំ. និ. ២.១២៤-១២៦) វិយ។ បុជពន្ធនេន បរិហរិត្វា អសិតត្ថំ បុដោសំ
សម្ពុលំ អ-ការស្ស ធិ-ការំ កត្វា។ តេនាហា “ចាថយ្យ” ន្តិ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឧបោសថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ព្រាហ្មណវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(២០) ៥. មហាវគ្គោ

១. សោតានុកតសុត្តវណ្ណានា

១៩១. បញ្ចមស្ស បឋមេ សោតានុគតានន្តិ បសាទសោតំ អនុគន្ធា គតានំ,
បគុណានំ វាចុគ្គតានន្តិ អត្ថោ។ ឯវំភូតា ច បសាទសោតំ ឌីទហិត្វា
ញាណសោតេន សុដ្ឋវវត្ថុបិតា នាម ហោន្តិតិ អាហា “បសាទសោត”ន្តិអាទិ។
ឯកច្ឆស្ស ហិ ឌុគ្គហិតបុព្វវចនំ តំ តំ បគុណំ និច្ឆរិតំ សុដ្ឋវវត្ថុបិ តំ ន ហោតិ។
“អសុកំ សុត្តំ វា ជាតកំ វា កថេហិ”តិ វុត្ថុ “សជ្ឈាយិត្វា សំសន្និត្វា
សមនុគ្គាហិត្វា ជានិស្សមី”តិ វទន្តិ។ ឯកច្ឆស្ស តំ តំ បគុណំ
ភវន្តិសោតសទិសំ ហោតិ “អសុកំ សុត្តំ វា ជាតកំ វា កថេហិ”តិ វុត្ថុ ឌុទ្ធវិត្វា
តមេវ កថេតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថុ “ញាណសោតេន វវត្ថុបិតាន”ន្តិ។
ឥត្តិលិដ្ឋាធិនិ តីណិ លិដ្ឋានិ។ នាមាធិនិ ចត្តារិ បទានិ។ បឋមាទយោ សត្ត
វិភត្តិយោ។

វឌ្ឍញោតិ ចាឌ្ឍី អនុសន្និ បុព្វាបវសេន វាចុគ្គតំ ករោត្តោ ធារេតិ។
វចសា បរិចិត្តាតិ សុត្តទស កវគ្គទស កបណ្ណាសទស កវសេន វាចាយ
សជ្ឈាយិតា, “ទសសុត្តានិ គតានិ, ទសវគ្គានិ គតានិ”តិអាទិនា សល្លកេត្វា
វាចាយ សជ្ឈាយិតាតិ អត្ថោ។ វគ្គានិវសេន ហិ ឥធ វចសា បរិចយោ
អធិប្បតោ, ន បន សុត្តកទេសស្ស សុត្តមត្តស្ស វចសា បរិចយោ។ មនសា
អនុ អនុ បេក្ខិតា ភាគសោ និជ្ឈាយិតាវិទិតា មនុសានុបេក្ខិតា។ យស្ស
វាចាយ សជ្ឈាយិតំ ពុទ្ធវចនំ មនសា ចិន្តន្តស្ស តត្ថ តត្ថ ចាកដំ ហោតិ,
មហាធិបំ ជាលេត្វា បិតស្ស រូបគតំ វិយ វិភូតំ ហុត្វា បញ្ញាយតិ។ តំ
សន្ធាយេតំ វុត្ថុ។ សុប្បដិវិទ្ធាតិ និជ្ឈដំ និក្កម្ពំ កត្វា សុដ្ឋយាថាវតោ បដិវិទ្ធា។
សេសមេត្ត សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

សោតានុគតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ហំនសុត្តវណ្ណានា

១៩២. ធុតិយេ សំវាសេនាតិ សហវាសេន។ សីលំ វេទិតត្ថន្តិ “អយំ សុសីលោ
វា ធុស្សីលោ វា” តិ សហ វសន្តេន ឧបសង្កមន្តេន ជានិតត្ថោ។ តញ្ចា ខោ ធិយេន
អទ្ធា, ន ឥត្តវន្តិ តញ្ចា សីលំ ធិយេន កាលេន វេទិតត្ថំ, ន ឥត្តវេន។
ទ្វីហតិហត្ថិ សំយតាការោ ច សំវុតិទ្រិយាការោ ច ន សក្កា ធស្សេតុំ។ មនសិ
ករោតាតិ តម្បិ “សីលមស្ស បរិគ្គហេស្សមី” តិ មនសិករោន្តេន
បច្ឆវេក្ខន្តេនេវ សក្កា ជានិតុំ, ន ឥតវេន។ បញ្ញាវតាតិ តម្បិ សប្បញ្ញេនេវ
បណ្ឌិតេន។ ពាលោ ហិ មនសិករោន្តោបិ ជានិតុំ ន សក្កាតិ។

សំវេហារេនាតិ អបរាបរំ កថនេន។

“យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, វេហារំ ឧបជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជាតាហិ, វាណិដោ សោ ន ព្រាហ្មណោ” តិ។ (ម. និ. ២.៤៥៧;
សុ. និ. ៦១៩) -

ឯត្ថ ហិ ព្យវហារោ នាម។ “ចត្តារោ អរិយវេហារោ, ចត្តារោ អនិរិយវេហារោ” តិ
(ធិ. និ. ៣.៣១៣) ឯត្ថ ចេតនា។ “សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វេហារោ” តិ (ធិ. ស.
១៣១៣-១៣១៥; មហានិ. ៧៣) ឯត្ថ បញ្ញត្តិ។ “វេហារមត្តេន សោ
វេហារេយ្យ” តិ (សំ. និ. ១.២៥) ឯត្ថ កថាវេហារោ។ ឥធាបិ ឯសោវ អធិប្បតោ។
ឯកច្ឆស្ស ហិ សម្ពុទ្ធាកថា បរម្ពុទ្ធាកថាយ ន សមេតិ បរម្ពុទ្ធាកថា
សម្ពុទ្ធាកថាយ។ តថា បុរិមកថា បច្ឆិមកថាយ, បច្ឆិមកថា ច បុរិមកថាយ។
សោ កថនេនេវ សក្កា ជានិតុំ “អសុចិ ឯសោ បុគ្គលោ” តិ។ សុចិសីលស្ស បន
បុរិមំ បច្ឆិមេន, បច្ឆិមញ្ច បុរិមេន សមេតិ។ សម្ពុទ្ធាកថិតំ បរម្ពុទ្ធាកថិតេន
សមេតិ, បរម្ពុទ្ធាកថិតញ្ច សម្ពុទ្ធាកថិតេន, តស្មា កថនេន សក្កា សុចិភារោ
ជានិតុន្តិ បកាសេន្តោ ឯវមាហ។

ជាមេតិ ញាណជាមេ។ យស្ស ហិ ញាណជាមេ នត្ថិ, សោ ឧប្បន្នេសុ
ឧបទ្កវេសុ គហេតព្ពំ គហណំ កត្តព្ពំ កិច្ចំ អបស្សន្តោ អន្ទារកយំ បរិដ្ឋាវិយ
ចរតិ។ តេនាហ “អាបនាសុ, ភិក្ខុវេ, ជាមេ វេទិតញោ” តិ។

សាក្ខាយាតិ សំកថាយ។ ឧប្បញ្ញស្ស ហិ កថា ឧទកេ គេណ្ឌវិយ
ឧប្បិលវតិ។ បញ្ញាវតោ កថេន្តស្ស បដិកានំ អនន្តំ ហោតិ។ ឧទកវិប្បន្តិតេនេវ
ហិ មច្ឆោ ឧទ្កកោ វា មហាឆោ វាតិ ញាយតិ។

ញាតិវិទាសោតិ ចោរោគកយាធិហិ ញាតីនំ វិទាសោ។ ភោគានំ ព្យសនំ
ភោគព្យសនំ, រាជចោរាធិវសេន ភោគវិទាសោតិ អត្តោ។ តេនាហ
“ធុតិយបទេមិ ឯសេវ នយោ” តិ។ បញ្ញាម្មត្តោតិ បញ្ញាគវេសនំ, ញាតុំ ឥន្ទ្រិកស្ស
អត្តស្ស វីមំសនន្តិ អត្តោ។ អតប្បកន្តិ អតិត្តិករជ្ជេន អតប្បកំ
សាទុរសកោជនំវិយ។ សណ្ឋាន្តិ សុខុមសការំ។

ហនសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. ភទ្ទិយសុត្តវណ្ណាន

១៩៣. តតិយេ ករណស្ស ឧត្តរំ កិរិយំ ករណុត្តរិយំ, តំ លក្ខណំ
ឯតស្សាតិ ករណុត្តរិយលក្ខណោ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

ភទ្ទិយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. សាមុគ្គិយសុត្តវណ្ណាន

១៩៤. ចតុត្ថេ បុគ្គលស្ស ចារិសុទ្ធិយា បធានភូតានិ វា អផ្កានិ
ចារិសុទ្ធិបធានិយផ្កានិ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

សាមុគ្គីយសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៥. វប្បសុត្តន្តបិដក

១៩៥. បញ្ចមេ បិហិតត្ថាតិ អកុសលស្ស បវេសនទ្វារំ បិទហិត្វា បិទត្ថា។
កាយេន សំវរិតព្ពត្តំ អបិហិតេន ទ្វារេន បវត្តនកំ ចាបធម្មំ សំវរិត្វា បិទតា
កាយេន សំវុតោ នាម។ ខយរិរាគេនាតិ អច្ចន្តខយសង្ខាតេន វិវដ្តនេន,
អនុប្បាទនិរោធនាតិ អត្ថោ។ កី វិជ្ជា បុព្វេ ឧប្បន្នាតិ? ឧភយមេតំ ន វត្តព្ពំ។
បហាណភិសមយភាវនាភិសមយាធំ អភិទ្ធិកាលត្ថា បទីបុជ្ឈលនេន អន្ធការំ
វិយ វិជ្ជប្បាទេន អវិជ្ជា និរុទ្ធាវ ហោតិ, វត្តព្ពំ វា ហេតុជលត្តមុបចារវសេន។
យថា ហិ បទីបុជ្ឈលនហេតុកោ អន្ធការវិគមោ, ឯវិវដ្តប្បាទហេតុកោ
អវិជ្ជានិរោធនា។ ហេតុជលធម្មា ច សមាធកាលាបិ បុព្វាបរកាលាវិយ
វោហរិយន្តិ យថា “ចក្កញ្ច បទីច្ច រូបេ ច ឧប្បន្នតិ ចក្កវិញ្ញាណ” ត្ថិ (ម. និ. ១.៤០០;
៣.៤២១, ៤២៥, ៤២៦; សំ. និ. ២.៤៣-៤៤; ២.៤.៦០; កថា. ៤៦៥, ៤៦៧)
បច្ចយាទានុប្បន្ននកិរិយា។ ចិត្តស្ស កាយស្ស ច វិហាននតោ វិយាតោ, ធុត្ថំ។
បរិទហានតោ បរិឡាហោ។

និច្ចវិហារាភិ សព្ពនា បវត្តនករិហារា។ វេបេត្វា ហិ សមាបត្តិវេលំ
ភវន្តវេលញ្ច ខីណាសវា ឥមិនា ធម្មុត្ថេបក្ខាវិហារេន សព្ពកាលំ វិហរន្តិ។
ចក្កនា រូបំ ទិស្វាតិ ចក្កវិញ្ញាណេន រូបំ ទិស្វា។ ចក្កនា រូបំ ទិស្វាតិ ហិ
និស្សយវោហារេន វុត្តំ។ សសម្ពារកថា ហោសា យថា “ធម្មនា វិជ្ជតី” តិ, តស្មា
និស្សយសីសេន និស្សិតស្ស គហណំ ទដ្ឋព្ពំ។ រាគវសេន ន សោមនស្សជាតោ
ហោតីតិ គេហសីតបេមវសេនបិ ជវនក្ខណេ សោមនស្សជាតោ ន ហោតិ
មគ្គេន សមុច្ឆិន្ទត្ថា, ន ទោមនស្សជាតោ បសាទញ្ញាជត្តវសេនបិ។ ឧបេក្ខកោ
មជ្ឈត្ថោ ហុត្វា វិហរតីតិ អសមបេក្ខនេន មោហំ អនុប្បាទេត្ថោ

ព្រាណុបេក្ខាវសេនេវ ឧបេក្ខកោវិហរតិ មជ្ឈត្តោ។ ខីណាសវោ ហិ ឥដ្ឋេបិ
អនិដ្ឋេបិ មជ្ឈត្តេបិ អារម្មណេ យោ អសមបេក្ខនេន សមសមា
អយោនិសោគហណេ អខីណាសវានំ មោហោ ឧប្បជ្ជតិ, តំ អនុប្បាទេន្តោ
មគ្គេនេវ តស្ស សមុគ្គាតិតត្តា ព្រាណុបេក្ខាវសេនេវ ឧបេក្ខកោវិហរតិ,
អយញ្ចស្ស បដិបត្តិ សតិវេបុល្លបត្តិយា បញ្ញាវេបុល្លបត្តិយា ចាតិ វុត្ថំ
“សតិសម្បជញ្ញបរិគ្គហិតាយា”តិ។

ឯត្ថ ច “ធនុ ធាវេសុ ឧបេក្ខកោវិហរតិ”តិ ឥមិនា ធនុផ្ដុំបេក្ខា កថិតា។
“សម្បជានោ”តិ វចនតោ បន ចត្តាវិ ព្រាណាសម្បយុត្តចិត្តានិលព្ពន្ធិ តេហិ
វិនា សម្បជានតាយ អសម្ពុរតោ។ “សតតវិហារា”តិ វចនតោ អដ្ឋេបិ
មហាកិរិយចិត្តានិលព្ពន្ធិ ព្រាណុប្បត្តិបច្ចយរហិតកាលេបិ
បរត្តិជោតនតោ។ “អរដ្ឋន្តោ អនុស្សន្តោ”តិ វចនតោ ហសិតុប្បាទវេជ្ជព្ពនេហិ
សទ្ធិ ធន ចិត្តានិលព្ពន្ធិ។ អរដ្ឋនាធនុស្សនេវសេន បរត្តិ ហិ តេសម្បិ
សាធារណាតិ។ ននុ ចេត្ថ “ឧបេក្ខកោវិហរតិ”តិ ធនុផ្ដុំបេក្ខាវសេន ឥមេសំ
សតតវិហារានំ អាគតត្តា សោមនស្សំ កថំលព្ពតីតិ? អាសេវនតោតិ។
កិញ្ចាបិ ហិ ខីណាសវោ ឥដ្ឋានិដ្ឋេបិ អារម្មណេ មជ្ឈត្តេ វិយ ពហុលំ
ឧបេក្ខកោវិហរតិ អត្ថនោ បរិសុទ្ធប្បកតិភាវិវិជហនតោ, កធាបិ បន តថា
ចេតោភិសដ្ឋានភាវេ យំ តំ សភាវតោ ឥដ្ឋំ អារម្មណំ, តស្ស យាថាវតោ
សភាវគ្គហណាវសេនេបិ អរហតោ ចិត្តំ សោមនស្សសហគតំ ហុត្វា បរត្តតេវ,
តញ្ច ខោ បុព្វាសេវនេវសេន។

កាយោតិ (សំ. និ. ដ៏. ២.២.៥០) បញ្ចាទ្វារកាយោ, សោ អន្តោ អវសានំ
ឯតិស្សាតិ កាយន្តិកា, តំ កាយន្តិកំ។ តេនាហ - “យាវ បញ្ចាទ្វារកាយោ
បរត្តតិ, តាវ បរត្ត”ន្តិ។ ជីវិតន្តិកន្តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ បច្ឆា ឧប្បជ្ជិតាតិ

ឯតស្មី អត្តភាវេ មនោទ្វារិកវេទនាតោ បច្ឆា ឧប្បជ្ជិត្វា តតោ បឋមំ និរុដ្ឋតិ,
តតោ ឯវ អត្តសិទ្ធិមត្តំ សរូបេនេវ ទស្សេតុំ “មនោទ្វារិកវេទនា បឋមំ
ឧប្បជ្ជិត្វា បច្ឆា និរុដ្ឋតិ” តិ វុត្តំ។ ឥទានិ តមេវ សន្និបេន វុត្តំ វិវេតុំ “សា
ហី” តិ អាទិមាហា។ យាវ តេត្ថីសវស្សានិ បឋមវាយោ។ បញ្ញាសវស្សកាលេ តិ
បឋមវាយតោ យាវ បញ្ញាសវស្សកាលា, តាវ។ ឋិតា ហោតិ តិ វុត្តិហានិយោ
អនុបគន្ធា សមរូបេនេវ ឋិតា ហោតិ។ មន្ទាតិ មុទុកា អតិចិណា។ តទាតិ
អសីតិនុតិវស្សកាលេ វទន្តេបិ តថាចិវបិចិតេបិ តិ អធិប្បាយោ។ ភគ្គាតិ
តេជោភគ្គេន ភគ្គា ទុព្ពណ្ណា។ ហទយកោដិយេវា តិ ចក្ខាទិវត្ថុសុ អប្បវត្តិត្វា
តេសំ អាទិអន្តកោដិភូតំ ហទយវត្ថុយេវ។ តាវា តិ យាវ វេទនា វត្ថុតិ, តាវ។

វាបិយាតិ មហាតទ្យាកេន។ បញ្ចឧទកមគ្គសម្បន្នន្តិ បញ្ចហិ ឧទកស្ស
បរិសននិក្ខមនមគ្គហិ យុត្តំ។ តតោ តតោវិស្សន្តមាណំ សព្ពសោ បុណ្ណាត្តា។
បឋមំ ទេវេ វស្សន្តតិអាទិ ឧបមាសំសន្ននំ។ ឥមំ វេទនំ សន្ធាយាតិ ឥមំ យថាវុត្តំ
បរិយោសានប្បត្តំ មនោទ្វារិកវេទនំ សន្ធាយ។

កាយស្ស ភេទាតិ អត្តភាវស្ស វិទាសនតោ។ បរតោ អគន្ធាតិ
បរលោកវសេន អគន្ធា។ វេទនាណំ សីតិភាវោ នាម
សន្ធារទេវបរិធិហាភាវោ។ សោ បនាយំ សព្ពសោ អប្បវត្តិវសេនេវា តិ អាហ
“អប្បវត្តនធម្មានិ ភវិស្សន្តិ” តិ។

អត្តភាវំ នាសេតុកាមស្ស ទន្ធា ឧប្បន្នំ សំវេកញ្ញាណំ សន្ធាយាហ
“កុទាលោវិយ បញ្ញា” តិ។ តតោ និព្ពត្តិតជ្ឈានសមាធិ សន្ធាយ “បិដកំវិយ
សមាធិ” តិ។ តន្តិស្សាយ បរតេត្តតញ្ជិបស្សនាវម្ពញ្ញាណំ សន្ធាយ “ឧទិត្តិវិយ
វិបស្សនា” តិ ច វុត្តំ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

វប្បសុត្តន្តបិដក

៦. សាឡសុត្តន្តបិដក

១៩៦. ធម្មោ កាយទុក្ខំពហុលតំ តបតីតិ តថោ,
អត្តកិលមថានុយោគវសេន បវត្ថំ វីរិយំ។ តេន កាយទុក្ខំពហុលតានិមិត្តស្ស
ចាបស្ស ជិតុច្ឆនំវិវដ្ឋនំ តថោជិតុច្ឆាតិ អាហា
“ទុក្ខរការិកសម្ពាទេវ”តិអាទិ។ តថោជិតុច្ឆាទាតិអាទិសុ តថោជិតុច្ឆំ វេទន្តិ,
មនសាបិ តមេវ សារតោ គហេត្វាវិចរន្តិ, កាយេនបិ តមេវ អល្លីនា
នាធម្មការំ អត្តកិលមថានុយោគមនុយុត្តាវិហារន្តិ អត្ថោ។
អបរិសុទ្ធកាយសមាចារាតិ អបរិសុទ្ធន ចាណាតិចាតាទិនា
កាយសមាចារេន សមន្នាគតា។ អបរិសុទ្ធវិចារិសមាចារាតិ អបរិសុទ្ធន
មុសាវាទាទិនា វិចារិសមាចារេន សមន្នាគតា។ អបរិសុទ្ធមនោសមាចារាតិ
អបរិសុទ្ធន អភិជ្ឈាទិនា មនោសមាចារេន សមន្នាគតា។ កាមំ
អកុសលកាយសមាចារវិចារិសមាចារប្បវត្តិកាលេបិ អភិជ្ឈាទយោ
បវត្ថន្តិយេវ, តទា បនតេ ចេតនាបក្ខិកា វា អញ្ចេហារិកា វាតិ,
មនោសមាចារវារេ វេ អភិជ្ឈាទិវសេន យោជនា កតា។ អថ វា ទ្វារន្តរេ
បវត្ថានំ ចាណាតិចាតាទិនំ វិចារិសមាចារាទិកាវាភាវេ វិយ ទ្វារន្តរេ បវត្ថានម្បិ
អភិជ្ឈាទិនំ កាយសមាចារាទិកាវា អសិទ្ធោ, មនោសមាចារាភាវេ វេ បន
សិទ្ធាតិ កត្វា មនោសមាចារវារេ វេ អភិជ្ឈាទយោ ឧទ្ធជា។ តថា ហិ វុត្ថំ -

“ទ្វារេ ចរន្តិ កម្មានិ, ន ទ្វារា ទ្វារចារិនោ;
តស្មា ទ្វារេហិ កម្មានិ, អញ្ញមញ្ញំ វុត្ថិតា”តិ។ (ធម. ស. អដ្ឋ. ១
កាមាវចរកុសលទ្វារកថា);

អបរិសុទ្ធាជីវិតិ អបរិសុទ្ធន វេជ្ជកម្មទូតកម្មវង្សិយោគាធិនា
ឯករឹសតិអនេសនាភេទេន អាជីវេន សមន្នាគតា។ ឥទញ្ច សាសនេ
បព្ពជិតានំយេវ វសេន វុត្តំ, “យេបិ តេ សមណាព្រាហ្មណា”តិ បន វចនតោ
ពាហិរកវសេន គហជ្ឈវសេន ច យោជនា វេទិតញ្ចា។ គហជ្ឈានម្មិ ហិ
ជាតិធម្មកុលធម្មទេសធម្មវិលាមនវសេន អញ្ញថាបិ មិច្ឆាជីវោ លព្ពតេវ។

ព្រាណទស្សនាយាតិ ឯត្ថ ព្រាណទស្សនន្តិ មគ្គព្រាណម្មិ វុច្ចតិ
ផលព្រាណម្មិ សព្ពញ្ញតញ្ញាណម្មិ បច្ចវេក្ខណាព្រាណម្មិ
វិបស្សនាព្រាណម្មិ។ “កី នុ ខោ, អាវុសោ, ព្រាណទស្សនវិសុទ្ធត្ថំ ភគវតិ
ព្រាហ្មចរិយំ វុស្សតី”តិ (ម. និ. ១.២៥៧) ហិ ឯត្ថ មគ្គព្រាណំ “ព្រាណទស្សន”ន្តិ
វុត្តំ។ “អយមញ្ញោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ អលមរិយព្រាណទស្សនវិសេសោ
អធិគតោ ជាសុវិហារោ”តិ (ម. និ. ១.៣២៨) ឯត្ថ ផលព្រាណំ។ “ភគវតោបិ ខោ
ព្រាណំ ឧទចាធិ សត្តាហកាលកតោ អាឡារោ កាលាមោ”តិ (មហាវ. ១០)
ឯត្ថ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ។ “ព្រាណញ្ច បន មេ ទស្សនំ ឧទចាធិ, អកុប្បា មេ វិមុត្តិ,
អយមន្តិមា ជាតី”តិ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៦; បដិ. ម. ២.៣០) ឯត្ថ
បច្ចវេក្ខណាព្រាណំ។ “ព្រាណទស្សនាយ ចិត្តំ អភិនិហារតី”តិ (ធិ. និ. ១.២៣២-
២៣៥) ឯត្ថ វិបស្សនាព្រាណំ។ ឥធម បន ព្រាណទស្សនាយាតិ មគ្គព្រាណំ
“ព្រាណទស្សន”ន្តិ វុត្តំ។ តេនាហ “មគ្គព្រាណសម្ពាតាយ ទស្សនាយា”តិ។
អវិរាធិតំ វិជ្ជតីតិ អវិរាធិតំ កត្វាវិជ្ជតិ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សាឡ្យសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. មល្លិកាទេវីសុត្តវណ្ណានា

១៩៧. សត្តមេ អប្បេសក្ខាតិ អប្បនុភាវា។ សា បន អប្បេសក្ខតា
អាធិបតេយ្យសម្មត្តិយា បរិវាសម្មត្តិយា ច អភាវេន ចាកជា ហោតិ។ តត្ថ
បរិវាសម្មត្តិយា អភាវំ ទស្សន្តោ “អប្បបរិវាហ”តិ អាហា។ ឥស្សរាតិ
អាធិបតេយ្យសំវត្ថនកម្មពលេន ព្យាសនសីលា។ សា បនស្សា ឥស្សរតា
វិភវសម្មត្តិបច្ចយា ចាកជា ជាតាតិ អឡតាបរិយាយភាវេន វេទន្តោ “អឡាតិ
ឥស្សរា”តិ អាហា។ មហន្តំ ធនមេតិស្សា ភូមិគតញ្ជៅ វេទ្យញ្ញនកញ្ជាតិ
មហាទូណា។ ឥធម បន វេទ្យញ្ញនកេនេវ ធនេន មហាទូនតំ ទស្សន្តោ
“វេទ្យញ្ញនកធនេន មហាទូណា”តិ អាហា។ ព្យាសតីតិ ព្យាសា, អភិភូតិ អត្ថោ។
មហាតី ព្យាសា មហោសា, សុប្បតិដ្ឋិតមហោសតាយ បន បរេហិ មហោសោតិ
អក្ខតត្ថតាយ មហោសក្ខា។ យស្មា បន សោ មហោសក្ខាភាវោ
អាធិបតេយ្យបរិវាសម្មត្តិយា វិញ្ញាយតិ, តស្មា “មហាបរិវាហ”តិ វុត្ថំ។

សណ្ឋានចារិប្បិយា អធិកំ រូបមស្សតិ អភិរូបា។ សណ្ឋានចារិប្បិយាតិ ច
ហត្ថចាទាធិសរីរវាយវាទំ សុសណ្ឋាតតាយាតិ អត្ថោ។ អវេយវចារិប្បិយា ហិ
សមុទាយចារិប្បិសិទ្ធិ។ រូបន្តិ ច សរីរំ “រូបវន្តេវ សង្ខំ គប្បតី”តិ អាធិសុ វិយ។
ទស្សនយុត្តាតិ សុរូបភាវេន បស្សិតត្ថយុត្តា, ទិស្សមានា ចក្ខុនិ បិយាយតីតិ
អញ្ញកិច្ចវិក្ខេបំ ហិតាបិ ទដ្ឋញ្ញាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ទិស្សមានាវ សោមនស្សវសេន
ចិត្តំ បសាទេតីតិ ចាសាធិកា។ តេនាហ “ទស្សនេន ចាសាធិកា”តិ។
ចោក្ខវតាតិ វុច្ចតិ សុន្ទរភាវោ, វណ្ណាស្ស ចោក្ខវតា វណ្ណាចោក្ខវតា, តាយ
វណ្ណាសម្មត្តិយាតិ អត្ថោ។ ចោរាណា បន ចោក្ខវន្តិ សរីរំ វេទន្តិ, វណ្ណំ វណ្ណាមេវ។
តេសំ មតេន វណ្ណាញ ចោក្ខវញ វណ្ណាចោក្ខវាធិ, តេសំ ភាវោ វណ្ណាចោក្ខវតា។
ឥតិ បរមាយ វណ្ណាចោក្ខវតាយាតិ ឧត្តមបរិសុទ្ធន វណ្ណេន ចេវ
សរីរសណ្ឋានសម្មត្តិយា ចាតិ អត្ថោ ទដ្ឋញ្ញោ។ តេនេវាហ “វណ្ណេន ចេវ
សរីរសណ្ឋានេន ចា”តិ។ តត្ថ វណ្ណានាតិ វណ្ណាធាតុយា។ សរីរំ នាម

សង្ឃវេសវិសិដ្ឋោ ករចរណាគីវាសីសាធិអវយវសមុទាយោ, សោ ច
សណ្ឋានមុខេន គយ្ហតីតិ អាហា “សវីរសណ្ឋាននោ”តិ។

អភិសង្ឃតីតិ កុដ្ឋនវសេនេវ កុដិលកណ្តាកោវិយ តស្មី តស្មី សមុដ្ឋានេ
មករទន្តោវិយ លគតិ។ យញ្ញំ កោធស្ស ឧប្បត្តិដ្ឋានភូតេ អារម្មណេ
ឧបនាហស្ស បច្ចយភូតំ កុដ្ឋនវសេនេវ អភិសង្ឃនំ, តំ ឥធាធិប្បតំ, ន
លុត្តនវសេនេវ កុប្បតីតិអាធិសុ បុត្តប្បត្តិ កោចោ, តតោ ពលវតរោ ព្យាចានោ
លទ្ធាសេវនតាយ ចិត្តស្ស ព្យាបជ្ជនតោ។ សាតិសយំ លទ្ធាសេវនតាយ តតោ
ព្យាចានតោបិ ពលវតរោ បច្ចតិកកាវេន ថាមប្បត្តិ បតិភ្និយនា។ អន្ធនំ
ចានន្តិអាធិសុ អធិយតោ អន្ធនំ, ខាននិយំ ភោជនិយញ្ច។ ចាតព្យតោ ចានំ,
យំកិញ្ចិ ចានំ។ វសិតព្ពតោ អច្ឆានេតព្ពតោ វត្ថំ, និវាសនចារុវណំ។ យន្តិ
តេនាតិ យានំ, ធន្តចាហនវយ្ហសិវិកាធិ យំកិញ្ចិ គមនបច្ចយំ។ ធន្តម្បិ ហិ
វស្សាតបទុក្ខនិវារណេន មគ្គគមនសាធនន្តិ កត្វា “យាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ មាលន្តិ
យំកិញ្ចិ សុមនមាលាធិបុប្ផំ។ គន្ធន្តិ យំកិញ្ចិ ចន្ធនាធិវិលេបនំ។

មល្លិកានេវីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. អត្ថន្តបសុត្តវណ្ណានា

១៩៨. អដ្ឋមេ អាហិតោ អហំមាណោ ឯត្ថាតិ អត្តា, អត្តភារោ។ ឥធម បន យោ
បរោ នហោតិ, សោ អត្តា, តំ អត្តានំ។ បរន្តិ អត្តតោ អញ្ញំ។ ធិដ្ឋេតិ បច្ចក្ខត្វតោ។
ធម្មេតិ ឧចានានក្ខន្ធម្មេ។ តត្ថ ហិ អត្តា ភវតិ, អត្តសញ្ញាធិដ្ឋិ ភវតីតិ
អត្តភាវសមញ្ញា។ តេនាហា “ធិដ្ឋេវ ធម្មេតិ ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ”តិ។ ធាតំ
វុច្ចតិ តណ្ហា ជិយន្តាហេតុតាយ។ អន្តោ តាបនកិលេសានន្តិ អត្តនោ សន្តានេ
ធរថបរិឡាហជននេន សន្តាបនកិលេសានំ។

បរេសំ ហននយាតនាធិនា រោទាបនតោលុទ្ធោ។ តថាវិយាតកកាវេន
កាយចិត្តានំវិទាលនតោ ទារុណោ។ ឥន្ទបាធយោ កក្កុឡោ។ ពន្ធនាការេ
និយុត្តោ ពន្ធនាការិកោ។

ខត្តិយាភិសេកេនាតិ ខត្តិយានំ កាតព្វអភិសេកេន។ សន្តាការិន្តិ
សន្តារវសេន កតំ អការំ យញ្ញាការំ។ សប្បិទេលេនាតិ សប្បិមិស្សេន
តេលេន។ យមកស្មេហេន ហិ ឯសា តទា កាយំ អព្ពញ្ញាតិ។ វច្ឆការំ តវិត្វា
បិតោ វច្ឆតរោ។ បរិក្ខេបករណត្ថាយាតិ នវមាលាហិ សទ្ធិំ ទព្ពហិ វេទិយា
បរិក្ខេបនត្ថាយ។ យញ្ញក្ខមិយន្តិ អវសេសយញ្ញដ្ឋានេ។

ធូរសមុស្សរិតមានស្បែក សាសនេ សម្មាបដិបត្តិ សម្ពុតិ, ន
មានជាតិកស្សរិតិ អាហា “និហតមានត្ថា”តិ។ ឧស្សន្ទត្ថាតិ ពហុការវតោ។
កោតារោគ្យនិវត្តកា មទា សុប្បហិយា ហោន្តិ និមិត្តស្ស អវដ្ឋានតោ, ន តថា
កុលវិជ្ជាមទាតិ ខត្តិយព្រាហ្មណកុលានំ បព្ពជិតានម្បិ ជាតិវិជ្ជា និស្សរយ
មានជប្បនំ ធុប្បជហន្តិ អាហា “យេភុយ្យេន ហិ... បេ... មាណំ ករោន្តិ”តិ។
វិជាតិតាយាតិ និហ័នជាតិតាយ។ បតិជ្ជាតុំ ន សក្កោន្តិសុរិសុទ្ធិំ កត្វា សីលំ
វក្ខតុំ ន សក្កោន្តិ។ សីលវសេន ហិ សាសនេ បតិជ្ជហន្តិ។ បតិជ្ជាតុន្តិ វា
សច្ចប្បជីវេជេន លោកុត្តរាយ បតិជ្ជាយ បតិជ្ជាតុំ។ យេភុយ្យេន ហិ
ឧបនិស្សយសម្បជ្ជា សុជាតាយេវ ហោន្តិ, ន ធុជ្ជាតា។

បរិសុទ្ធន្តិ រាគាធិនំ អច្ចន្តមេវ បហានធិបនតោ និរុបក្កិលេសតាយ
សព្ពសោវិសុទ្ធិ។ សទ្ធិំ បដិលភតីតិ ចោធុជ្ជនិកសទ្ធាវសេន សទ្ធិហតិ។
វិញ្ញាជាតិកានញ្ញា ធម្មសម្បត្តិគ្គហធាបុព្វិកា សទ្ធាសិទ្ធិ
ធម្មប្បមាណធម្មប្បសន្នការវតោ។ ជាយម្បតិកាតិ យរណីបតិកា។ កាមំ
“ជាយម្បតិកា”តិ វុត្តេ យរសាមិកយរសាមិទិវសេន ទ្ធិន្តយេវ គហធានំ

វិញ្ញាយតិ, យស្ស បន បុរិសស្ស អនេកា បជាបតិយោ ហោន្តិ, តត្ថ កី វត្តព្ពន្ធិ
ឯកាយបិ សំវាសោ សម្ពាធាតិ ធស្សនតំ “ទ្វេ”តិ វុត្តំ។ រាគាធិនា
សកិញ្ចនដ្ឋន, ខេត្តវត្តអាធិនា សបលិពោធដ្ឋន រាគរជាធិនំ អាគមនបថតាបិ
ឧប្បជ្ជនដ្ឋានតា ឯវាតិ ទ្វេបិ វណ្ណានា ឯកត្តា, ព្យញ្ញនមេវ នានំ។
អលគ្គនដ្ឋនាតិ អសដ្ឋនដ្ឋន អប្បជិពទ្ធភារេន។ ឯវំ អកុសលកុសលប្បវត្តនំ
ហានភារេន យរាវាសបព្ពដ្ឋានំ សម្ពាធព្ពាកាសតំ ធស្សត្វា ឥធានិ
កុសលប្បវត្តិយាយេវ អដ្ឋានដ្ឋានភារេន តេសំ តំ ធស្សតុំ “អបិចា”តិអាធិ
វុត្តំ។

សង្ខេបកថាតិ វិសុំ វិសុំ បទុទ្ធាវំ អកត្វា សង្ខេបតោ អត្តវណ្ណានា។ ឯកម្ម
ធិវសន្តិ ឯកធិវសមត្ថម្មិ។ អខណ្ឌំ កត្វាតិ ទុក្ខជមត្តស្សបិ អនាបជ្ឈនន
អខណ្ឌាតំ កត្វា។ កិលេសមលេន អមលិនន្តិ តណ្ហាសំកិលេសាធិវសេន
អសំកិលិន្នំ កត្វា។ បរិទហិត្វាតិ និវាសេត្វា ចេវ ចារុបិត្វា ច។ អគារវាសោ
អគារំ ឧត្តរបទលោបេន, តស្ស វឌ្ឍិអារហំ អគារស្ស ហិតំ។

ភោគក្ខន្ធាតិ ភោគរាសិ ភោគសមុទាយោ។ អាពន្ធនដ្ឋនាតិ បុត្តោ
នត្តាតិអាធិនា បេមវសេន សបរិច្ឆេទវសេន ពន្ធនដ្ឋន។ អម្ពាកមេតេតិ
ញាយន្តិតិ ញាតិ, បិតាមហាបិតុបុត្តាធិវសេន បរិវត្តនដ្ឋន បរិវដ្ឋោ។
សាមញ្ញវាជីបិ សិក្ខា-សន្តោ អាជីវសទ្ធសន្និធានតោ
ឧបវិវុច្ឆមានវិសេសាបេក្ខាយ ចវិសេសនិវដ្ឋោវ ហោតិតិ វុត្តំ “យា ភិក្ខុនំ
អធិសីលសម្ពាតា សិក្ខា”តិ។ សិក្ខិតព្ពដ្ឋន សិក្ខា, សហ អាជីវន្តិ ឯត្តាតិ
សាជីវោ។ សិក្ខនភារេនាតិ សិក្ខាយ សាជីវេ ច សិក្ខនភារេន។ សិក្ខំ
បរិបូរេន្តោតិ សីលសំវំ បរិបូរេន្តោ។ សាជីវញ្ច អវិតិក្កមន្តោតិ “នាមកាយោ,
បទកាយោ, និរុត្តិកាយោ, ព្យញ្ញនកាយោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៣៩) វុត្តំ សិក្ខាបទំ

ភគវតោ ច វេទនំ អវីតិក្កមន្តោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ ឥធមេវ ច “សិក្ខន”ន្តិ វុត្ថំ, តត្ថ សាដីវានំ អវីតិក្កមោ សិក្ខាចារិប្បិយា បច្ឆយោ។ តតោ ហិ យាវ មគ្គា សិក្ខាចារិប្បិ ហោតីតិ។

អនុប្បនាតាតិ អនុពលប្បនាតា, អនុវត្តនវសេន វា បនាតា។ កស្ស បន អនុវត្តនំ បនាតញ្ចាតិ? “សហិតាន”ន្តិ វុត្ថត្ថា សន្នានស្សតិ វិញ្ញាយតិ។ តេនាហ “សន្នាននុប្បនាតា”តិ។ យស្មា បន អនុវត្តនវសេន សន្នានស្ស បនាតំ អាធានំ អារក្ខនំ វា ទន្ធករណំ ហោតិ, តេន វុត្ថំ “ទ្វេជនេ សមគ្គ ទិស្វា”តិអាទិ។ អារមន្តិ ឯត្ថាតិ អារាមោ, រមិតព្ពជ្ជានំ។ យស្មា បន អា-ការេន វិនាបិ អយមត្ថោ លព្ពតិ, តស្មា វុត្ថំ “សមគ្គរាមោតិបិ ចាឡិ, អយមេវត្ថោ”តិ។

ឯត្ថាតិ -

“នេលង្គោ សេតបច្ឆាទោ, ឯកាពោ វុត្ថតី វថោ;
អនីយំ បស្ស អាយន្តំ, ជិន្នសោតំ អពន្ធន”ន្តិ។ (សំ. និ. ៤.៣៤៧; ឧទា. ៦៥;
បេជកោ. ២៥) -

ឥមិស្ស កាថាយ។ សីលញ្ចេត្ត នេលង្គន្តិ វុត្ថំ។ តេនេវាហ - “ចិត្តោ គហបតិ,
នេលង្គន្តិ ខោ, ភន្តោ, សីលានមេតំ អធិវេទន”ន្តិ (សំ. និ. ៤.៣៤៧)។ សុគុមារាតិ
អប្បុរសតាយ មុទុកា។ បុរស្ស ឯសាតិ ឯត្ថ បុរ-សន្នោ តន្តិវាសិវាចកោ ទដ្ឋញ្ចោ
- “គាមោ អាគតោ”តិអាទិសុ វិយ។ តេនេវាហ “នគរវាសីន”ន្តិ។ មនំ អប្បាយតិ
វង្សតីតិ មនាហោ។ តេន វុត្ថំ “ចិត្តវុឡិកា”តិ។

កាលវាទីតិអាទិ សម្មប្បលាថា បដិវរតស្ស បដិបត្តិទស្សនំ។
អត្ថសំហិតាបិ ហិ វាថា អយុត្តកាលប្បយោគេន អត្តាវហា ន សិយាតិ
អនត្ថវិញ្ញាបនវាចំ អនុលោមេតិ, តស្មា សម្មប្បលាបំ បជហន្តេន

អកាលវាទិតា បរិហរិតញាតិ វុត្តំ “កាលវាទី”តិ។ កាលេន វេទន្តេនបិ
ឧភយានត្ថសាធនតោ អភូតំ បរិវេន្តេតព្ពន្ធិ អាហា “ភូតវាទី”តិ។ ភូតញា វេទន្តេន
យំ ឥធលោកបរលោកហិតសម្មាទកំ, តទេវ វុត្តព្ពន្ធិ ទស្សេតុំ “អត្ថវាទី”តិ
វុត្តំ។ អត្ថំ វេទន្តេនបិ លោកិយធម្មសន្និស្សិតមេវ អវត្ថា
លោកុត្តរធម្មសន្និស្សិតំ កត្វា វុត្តព្ពន្ធិ ទស្សេតុំ “ធម្មវាទី”តិ វុត្តំ។ យថា ច
អត្ថោ លោកុត្តរធម្មសន្និស្សិតោ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ “វិនយវាទី”តិ វុត្តំ។
បញ្ចន្ទញ្ចិ សំវេវិនយានំ បញ្ចន្ទញ្ចា បហានវិនយានំ វសេន វុច្ឆមានោ អត្ថោ
និព្វានាធិគមនហេតុការតោ លោកុត្តរធម្មសន្និស្សិតោ ហោតិ តិ។ ឯវំ
គុណវិសេសយុត្តោវ អត្ថោ វុច្ឆមានោ ទេសនាកោសល្លេ សតិ សោភតិ,
កិច្ចករោ ច ហោតិ, ន អញ្ញាថាតិ ទស្សេតុំ “និធានវតី វាចំ ភាសិតា”តិ វុត្តំ។
ឥនានិ តំ ទេសនាកោសល្លំ វិភាវេតុំ “កាលេនា”តិអាទិមាហា។ បុច្ឆាទិវសេន
ហិ ឌុតិណ្ណាវាចាវត្ថុស្មី ឯកំសាទិព្យាករណវិភាគំ សល្លក្ខេត្វា
វេបនាហេតុទាហារណសន្នស្សនាទី តំតំកាលានុរូបំ វិភាវេន្តិយា
បរិមិតបរិច្ឆន្ទរូចាយ វិបុលតរគម្ពីរោធារមមត្តវិត្តារសង្គាហិកាយ កថាយ
ញាណពលានុរូបំ បរេ យាថាវតោ ធម្មេ បតិជ្ជាបេន្តោ “ទេសនាកុសលោ”តិ
វុច្ឆតីតិ ឯវមេត្ត អត្ថយោជនា វេទិតញ្ចា។

ឯវំ បដិចាជិយា សត្ត មូលសិក្ខាបទានិ វិភជិត្វា អភិជ្ឈាទិប្បហានំ
ឥន្ទ្រិយសំវេរជាគរិយានុយោគេហិ វិភាវេតុំ តម្បិ នីហរិត្វា អាចារសីលស្សេវ
វិភជនវសេន ចាឡិ បវត្តាតិ តទត្ថំ វិវរិតុំ “ពិជគាមភូតគាមសមារម្ពា”តិអាទិ
វុត្តំ។ តត្ថ ពិជានំ គាមោ សមូហោ ពិជគាមោ។ ភូតានំ ជាតានំ និព្ពត្តានំ
វុត្តកច្ឆលតាទីនំ សមូហោ ភូតគាមោ។ ននុ ច វុត្តាទយោ ចិត្តរហិតតាយ ន
ជីវា, ចិត្តរហិតតា ច បរិប្បដ្ឋាការតោ និទ្ទេវិវហានតោ វិសទិសជាតិការតោ
ចតុយោនិអបរិយាបន្នតោ ច វេទិតញ្ចា, វុច្ឆិ បន បវាឡិសិលាលវណានម្បិ

វិជ្ជាតីតិ ន តេសំ ជីវកាលេ ការណំ, វិសយគ្គហណញ្ច នេសំ បរិកប្បនាមត្ថំ
សុបនំវិយ ចិញ្ចាធិនំ, តថា ធាហឡាទយោ, អថ កស្មា
ពីជគាមភូតគាមសមាមម្ហា បជីវតិ ឥច្ឆិតាតិ? សមណសារុប្បតោ
តន្តិវាសិសត្តានុវត្តណតោ ច។ តេនេវាហ - “ជីវសញ្ញានោ ហិ មោយបុរិស
មនុស្សា វុក្ខស្មី” ត្ថិអាទិ (ចា. ៨៩)។

មូលមេវ ពីជំ មូលពីជំ, មូលំ ពីជំ ឯតស្សាតិបិ មូលពីជំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ជន្មពីជន្តិ បព្ពពីជំ។ បច្ចយន្តវសមវាយេ សទិសជលុប្បត្តិយា
វិសេសការណភាវតោ វិរុហនសមត្ថេ សាវជលេ និរុទ្ទេ ពីជ-សន្នោ
តទត្ថសំសិទ្ធិយា មូលាទិសុបិ កេសុបិ បវត្តតីតិ មូលាទិតោ និវត្តនត្ថំ ឯកេន
ពីជ-សន្នេន វិសេសេត្វា វុត្តំ “ពីជពីជ” ត្ថិ “រូបរូបំ, ទុក្ខទុក្ខ” ត្ថិ (សំ. និ. ៤.៣២៧) ច
យថា។ កស្មា បនេត្ថ ពីជគាមភូតគាមំ ឧទ្ធចិវិតោ ពីជគាមោ ឯវ និទ្ទិដ្ឋាតិ? ន ខោ
បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋតំ, ននុ អវោចុម្ហា “មូលមេវ ពីជំ មូលពីជំ, មូលំ ពីជំ ឯតស្សាតិបិ
មូលពីជ” ត្ថិ។ តត្ថ បុរិមេន ពីជគាមោ និទ្ទិដ្ឋោ, ទុតិយេន ភូតគាមោ។
ទុវិជោបេស មូលពីជញ្ច មូលពីជញ្ច មូលពីជន្តិ សាមញ្ញានិទ្ទេសេន,
ឯកសេសនយេន វា ឧទ្ទិដ្ឋាតិ វេទិតញ្ចោ។ តេនេវាហ “បញ្ចវិធស្សា” តិអាទិ។
នីលតិណារុក្ខាទិកស្សាតិ អល្លតិណាស្ស ចេវ អល្លរុក្ខាទិកស្ស ច។ អាទិ-
សន្នេន ឌីសងិកច្ចលតាធិនំ សង្កហោ។

ឯកំ ភត្តំ ឯកភត្តំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ ឯកភត្តិកោ។ សោ បន វត្ថិភោជនេនបិ
សិយាតិ តន្តិវត្តនត្ថំ អាហា “វត្ថុបរតោ” តិ។ ឯវម្បិ អបរណ្ណោភោជីបិ សិយា
ឯកភត្តិកោតិ តន្តិវត្តនត្ថំ “វិវតោវិកាលភោជនា” តិ វុត្តំ។ អរុណុគ្គមនតោ
បដ្ឋាយ យាវ មជ្ឈន្តិកា អយំ ពុទ្ធាធិនំ អរិយានំ អាចិណ្ឌាសមាចិណ្ឌោ
ភោជនស្ស កាលោ នាម, តទញ្ញោ វិកាលោ។ អដ្ឋកថាយំ បន ទុតិយបទេន

វត្តិភោជនស្ប បដិក្ខត្តត្តា “អតិក្ខន្ធ មជ្ឈន្តិកេ យាវ សូរិយត្ថដ្ឋមនា ភោជនំ
វិកាលភោជនំ នាមា” តិ វុត្តំ។

ធារុមាសកោតិ យេ វោហារំ គប្បន្តិទិ ឥតិ-សន្តេន ឯវំបការេ ទស្សេតិ។
អញ្ញេហិ តាហាបនេ ឧបនិក្ខត្តសាទិយនេ ច បដិគ្គហណាត្តោ លព្ពតីតិ “នេវ តំ
ឧគ្គណ្ហាតិ, ន ឧគ្គហាបេតិ, ន ឧបនិក្ខត្តំ សាទិយតី” តិ វុត្តំ។ អថ វា តិវិដំ
បដិគ្គហណំ កាយេន, វាចាយ, មនសាតិ។ តត្ថ កាយេន បដិគ្គហណំ
ឧគ្គណ្ហានំ, វាចាយ បដិគ្គហណំ ឧគ្គហាបនំ, មនសា បដិគ្គហណំ សាទិយនន្តិ
តិវិធម្មិ បដិគ្គហណំ ឯកជ្ឈំ គហេត្វា បដិគ្គហណាតិ វុត្តន្តិ អាហា “នេវ តំ
ឧគ្គណ្ហាតី” តិ អាទិ។ ឯស នយោ អាមកធម្មបដិគ្គហណាតិ អាទិសុបិ។
នីវារាទិឧបធម្មាស្ស សាលិអាទិមូលធម្មាឆោគធម្មា វុត្តំ “សត្តវិធស្ស” តិ។
“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចវសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ, មច្ឆវសំ, សុសុការវសំ,
សូកវសំ, គទ្រុកវស” តិ (មហាវ. ២៦២) វុត្តត្តា ឥទំ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតំ នាម។
តស្ស បន “កាលេ បដិគ្គហិត” តិ (មហាវ. ២៦២) វុត្តត្តា បដិគ្គហណំ វដ្តតិ
សតិ បច្ចយេតិ អាហា “អញ្ញាត្រ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតា” តិ។

សារុប្បេន វញ្ចនំ រូបកូដំ, បតិរូបេន វញ្ចនាតិ អត្តោ។ អន្តេន អត្តនោ
សរីរវាយវេន វញ្ចនំ អង្គកូដំ។ គណ្ហានវសេន វញ្ចនំ គហណាកូដំ។ បដិច្ចន្ត
កត្វា វញ្ចនំ បដិច្ចន្តកូដំ។ អក្កមតីតិ និប្បិទ្យេតិ, បុព្វភាគេ អក្កមតីតិ
សម្ពន្ធា។ ហធយន្តិ នាឱវិអាទិមានភាជនានំ អព្ពន្ធា។ តេលាទិនំ នាឱវិអាទិហិ
មិននកាលេ ឧស្សាបិតា សិខាយេវ សិខាភេទោ, តស្ស ហាបនំ។ កេដីតិ
សារសមាសាចរិយា ឧត្តរិវិហារវាសិនោ ច។

វនោតិ មុជ្ជិប្បហារកសាតាឱវិអាទិហិ ហីសនំ, វិហេវនន្តិ អត្តោ។
វិហេវនត្តោបិ ហិ វធសន្តោ ទិស្សតិ “អត្តានំ វធិត្វា វធិត្វា វេទតី” តិ អាទិសុ។

យថា ហិ អបជិត្តហភាវសាមញ្ញេ សតិបិ បព្ពជិតេហិ
អប្បជិត្តហិតត្ថវត្ថុវិសេសភាវសន្តស្សនត្ថំ ឥត្ថិកុមារិទាសិទាសាទយោ
វិភាគេន វុត្តា, ឯវំ បរស្សហរណាភាវតោ អទិន្នាទានភាវសាមញ្ញេ សតិបិ
តុលាក្ខជាទយោ អទិន្នាទានវិសេសភាវនស្សនត្ថំ វិភាគេន វុត្តា។ ន ឯវំ
ចាលាភិចាតបរិយាយស្ស វេទស្ស បុន គហាលោ បយោជនំ អត្ថិ, តត្ថ
សយំកាភេ, ឥធ បរិកាភេតិ ច ន សក្កាវត្ថុំ “កាយវចិប្បយោគសមុដ្ឋាបិកា
ចេតនា ធម្មយោគា”តិ (ជី. និ. ដី. ១.១០) វេទនតោ, តស្មា យថាវុត្តោ ឯវមេត្ត
អត្ថោយុត្តោ។ អដ្ឋកថាយំ បន “វេទាតិ មារណា”ន្តិ វុត្ថុំ។ តម្បិ ចោជនមេវ
សន្ធាយាតិ ច សក្កាវិញ្ញាតុំ មារណាសន្តស្ស វិហឹសនេបិ ទិស្សនតោ។

ចីវរិបិណ្ឌាចាតានំ យថាក្កមំ កាយកុច្ឆិបរិហរណាមត្តជាតនាយំ
អវិសេសតោ អដ្ឋន្នំ បរិក្ខារាវនំ តប្បយោជនតា សម្ភវតីតិ ទស្សន្តោ “តេ
សព្វេបិ”តិ អាទិមាហា។ ឯតេបិ តិ នវបរិក្ខារិកាទយោបិ អប្បិច្ឆា ច សន្តដ្ឋា ច។
ន ហិ តត្ថកេន មហិច្ឆតា អសន្តដ្ឋតា ហោតីតិ។

ចត្វសុ ទិសាសុ សុខំវិហរតិ, តតោ ឯវ សុខវិហារជ្ជានភូតា ចតស្សោ
ទិសា អស្ស សន្តិទិ ចាតុទ្ធិសោ។ តត្ថ ចាយំ សត្តេ វា សម្ព័រេ វា ភយេន
នប្បជិហញ្ញតីតិ អប្បជិយោ។ ឆ្វាទសវិទស្ស សន្តោសស្ស វសេន សន្តស្សនតោ
សន្តស្សមាណោ។ ឥតវីតវេនាតិ ឧច្ឆាវចេន បរិស្សយានំ ពាហិរានំ
សីហព្យគ្សាជីនំ, អព្ពន្ធរានព្វា កាមច្ឆន្ទាជីនំ កាយចិត្តបទ្ធពានំ អភិកវេនតោ
បរិស្សយានំ សហិតា។ ពន្ធនភាវករកយាភាវេន អច្ឆម្ហិ។ ឯកោ អសហាយោ។
តតោ ឯវ ខក្កមិកសិដ្ឋសទិសតាយ ខក្កវិសាលាកប្បោ ចរេយ្យតិ អត្ថោ។

ធិន្ទបក្ខោ, អសញ្ញាតបក្ខោ វា សកុណោ គន្ធនំ ន សក្កាតីតិ បក្ខិ-សន្តេន
វិសេសេត្វា សកុណោ ចាឡិយំ វុត្តាតិ អាហា “បក្ខយុត្តោ សកុណោ”តិ។

យស្ស សង្ឃិការបរិភោគោ កិញ្ចិ វេបេតព្ពំ សាបេក្ខាវេបនព្វា នត្ថិ, តាធិសោ
អយំ ភិក្ខុតិ ធស្សន្តោ “អយមេត្ថ សង្ខេបត្ថោ” តិអាធិមាហា។ អរិយន្តិ អបេន្តិ
តតោ ធានា, តេហិ វា អារកាតិ អរិយោតិ អាហា “អរិយេនាតិ
និឡោសេនា” តិ។ អជ្ឈត្ថន្តិ អត្ថនិ។ និឡោសសុខន្តិ និរាមិសសុខំ
កិលេសវដ្ឋវហិតត្ថា។

យថាវុត្ថុ សីលសំវរេ បតិដ្ឋិតស្សេវ ឥន្ទ្រិយសំវរោ ឥន្ទ្រិតព្ពោ
តទទិដ្ឋានតោ តស្ស ច បរិចាលកការតោតិ វុត្ថំ “សោ ឥមិនា អរិយេន
សីលកូន្ទេន សមន្នាគតោ ភិក្ខុ” តិ។ សេសបទេស្វតិ “ន និមិត្តក្តាហិ
ហោតិ” តិអាធិបទេសុ។ អយំ បទេត្ថ សង្ខេបត្ថោ - ន និមិត្តក្តាហិតិ
ឥត្ថិបុរិសនិមិត្តំ វា សុភនិមិត្តាធិកំ វា កិលេសវត្ថុក្ខតំ និមិត្តំ ន គណ្ហាតិ,
ធិដ្ឋមត្តយេវ សណ្ឋាតិ។ នាទុព្យញ្ញនក្តាហិតិ កិលេសានំ អនុ អនុ ព្យញ្ញនតោ
ចាកជការករណតោ អនុព្យញ្ញនន្តិលទ្ធពាហារំ
ហត្ថចាទសិតហសិតកថិតវិលោកិតាធិភេទំ អាការំ ន គណ្ហាតិ។ យំ តត្ថ
ក្ខតំ, តទេវ គណ្ហាតិ។ យត្វាធិករណមេនន្តិអាធិម្ហិ យំការណា យស្ស
ចក្កុន្ទ្រិយាសំវរស្ស ហេតុ ឯតំ បុគ្គលំ សតិកវាជេន ចក្កុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ
អបិហិតចក្កុទ្ធារំ ហុត្វាវិហារន្តំ ឯតេ អភិជ្ឈាទយោ ធម្មា អនុស្សវេយ្យំ
អនុប្បពន្ធយ្យំ។ តស្ស សំវរាយ បដិបដ្ឋតិ តស្ស ចក្កុន្ទ្រិយស្ស សតិកវាជេន
បិទហនត្ថាយ បដិបដ្ឋតិ។ ឯវំ បដិបដ្ឋន្តោយេវ ច “រក្ខតិ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ចក្កុន្ទ្រិយេ
សំវរំ អាបដ្ឋតិ” តិ វុច្ចតិ។ សោតេន សទ្ធិំ សុត្វាតិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។
ឯវមិទំ សង្ខេបតោ រូបាធិសុ កិលេសានុពាននិមិត្តាធិក្តាហាបរិវដ្ឋនលក្ខណំ
ឥន្ទ្រិយសំវរំ សីលំ វេទិតព្ពំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបតោ, វិត្តារោ បន
វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានាសុ (វិសុទ្ធិ. មហាដ៏. ១.១៣) វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពោ។
កិលេសេហិ អនវសិត្តសុខន្តិអាធិសុ រូបាធិសុ

និមិត្តាធិការបរិវេណលក្ខណៈត្រូវ ឥន្ទ្រិយសំរេស្ស កិលេសេហិ
អនវសិត្តសុខតា អវិកិល្លាសុខតា ចស្ស វុត្តា។

អភិក្កមនំ អភិក្កន្តោ, បុរតោ គមនំ។ បដិក្កមនំ បដិក្កន្តោ, បច្ឆាគមនំ។
តទុកយម្បិ ចតុស្ក ឥរិយាបថេសុ លព្ពតិ។ គមនេ តាវ បុរតោ កាយំ
អភិហារន្តោ អភិក្កមតិ នាម, បដិនិវត្តន្តោ បដិក្កមតិ នាម។ ហ្នានេបិ បិតកោវ
កាយំ បុរតោ ឱណមន្តោ អភិក្កមតិ នាម, បច្ឆតោ អបនាមន្តោ បដិក្កមតិ
នាម។ និសង្ខាយបិ និសិទ្ធកោវ អាសនស្ស បុរិមអដ្ឋាភិមុខោ សំសរន្តោ
អភិក្កមតិ នាម, បច្ឆិមំ អដ្ឋប្បនេសំ បច្ឆាសំសរន្តោ បដិក្កមតិ នាម។
និបង្ខាយបិ ឯសេវ នយោ។

សាត្តកសម្បជញ្ញនិរាទិសុ សមន្តតោ បការេហិ, បកដ្ឋំ វា សរិសេសំ
ជាតាតីតិ សម្បជានោ, សម្បជានស្ស ភារោ សម្បជញ្ញំ, តថាបវត្ថំ ញ្ញាណំ។
ធម្មតោ វឌ្ឍិសង្ខារេន សហ អត្ថេន វត្ថតីតិ សាត្តកំ, អភិក្កន្តាធិសាត្តកស្ស
សម្បជញ្ញំ សាត្តកសម្បជញ្ញំ។ សប្បាយស្ស អត្ថនោ ឧបការាវហស្ស
សម្បជញ្ញំ សប្បាយសម្បជញ្ញំ។ អភិក្កមាទិសុ ភិក្ខាចារកោចរេ, អញ្ញត្ថាបិ
បវត្តេសុ អវិជហិតកម្មដ្ឋានសង្ខារេ កោចរេ សម្បជញ្ញំ កោចរសម្បជញ្ញំ។
អភិក្កមាទិសុ អសម្មយ្ហនមេវ សម្បជញ្ញំ អសម្មាហសម្បជញ្ញំ។ តត្ថ (ជី. និ.
អដ្ឋ. ១.២១៤; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៩) អភិក្កមនចិត្តេ ឧប្បន្នេ ចិត្តវសេនេវ អគន្ធា
“កិណ្ឌ មេ ឯត្ថ គតេន អត្តោ អត្ថិ នត្ថិ” តិ អត្តានត្ថំ បរិគ្គហេត្វា អត្ថបរិគ្គហណំ
សាត្តកសម្បជញ្ញំ។ តត្ថ ច អត្តោតិ

ចេតិយទស្សនពោធិទស្សនសង្ខទស្សនថេរទស្សនអសុភទស្សនាទិវសេន
ធម្មតោ វឌ្ឍិ។ ចេតិយំ វា ពោធិ វា ទិស្វាបិ ហិ ពុទ្ធារម្មណំ, សង្ខទស្សនេន
សង្ខារម្មណំ បីតី ឧប្បាទេត្វា តទេវ ខយរយតោ សម្មសន្តោ អរហត្ថំ

ចាបុណ្ហាតិ។ ថេរេ ទិស្វា តេសំ ឌីវាទេ បតិជ្ជាយ អសុកំ ទិស្វា តត្ថ បឋមជ្ឈានំ
ឧប្បាទេត្វា តទេវ ខយវយតោ សម្មសន្តោ អរហត្តំ ចាបុណ្ហាតិ, តស្មា ឯតេសំ
ទស្សនំ “សាត្តក”ន្តិ វុត្តំ។ កេចិ បន “អាមិសតោបិ វឌ្ឍិ អត្តោយេវ តំ និស្សាយ
ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ បជិបន្នត្តា”តិ វទន្តិ។

តស្មី បន គមនេ សប្បាយាសប្បាយំ បរិគ្គហេត្វា សប្បាយបរិគ្គណ្ណានំ
សប្បាយសម្មជញ្ញំ។ សេយ្យថិទំ - ចេតិយទស្សនំ តាវ សាត្តំ។ សចេ បន
ចេតិយស្ស មហាបូជាយ ទសទ្វាទសយោជនន្តេវ បរិសា សន្និបតន្តិ, អត្តនោ
វិភវានុបំ ឥតិយោបិ បុរិសាបិ អលង្កតបដិយត្តា ចិត្តកម្មរូបកានិវិយ
សញ្ញាន្តិ។ តត្រ ចស្ស ឥដ្ឋ អារម្មណេ លោកោ, អនិដ្ឋេ បដិយោ, អសមបេក្ខនេ
មោហោ ឧប្បជ្ជតិ, កាយសំសគ្គាបត្តិ វា អាបជ្ជតិ, ជីវិតព្រហ្មចរិយានំ វា
អន្តរាយោ ហោតិ។ ឯវំ តំ ឋានំ អសប្បាយំ ហោតិ, វុត្តប្បការអន្តរាយាការេ
សប្បាយំ។ ពោធិទស្សនេបិ ឯសេវ នយោ។ សង្ឃទស្សនម្បិ សាត្តំ។ សចេ បន
អន្តោគាមេ មហាមណ្ឌបំ កាវេត្វា សត្តវត្តិ ធម្មស្សវនំ ករោន្តេសុ មនុស្សេសុ
វុត្តប្បការេនេវ ជនសន្និចាតោ ថេវ អន្តរាយោ ច ហោតិ។ ឯវំ តំ ឋានំ
អសប្បាយំ, អន្តរាយាការេ សប្បាយំ។ មហាបរិសាបរិវារានំ ថេរានំ ទស្សនេបិ
ឯសេវ នយោ។ អសុភទស្សនម្បិ សាត្តំ មគ្គជលាធិគមហេតុការតោ។
ទន្តកជ្ជត្តាយ សាមណោ គហេត្វា គតទហារិក្ខុនោ វត្ថុបេត្ត កថេតព្ធាំ។ ឯវំ
សាត្តម្បិ បនេតំ បុរិសស្ស មាតុកាមាសុកំ អសប្បាយំ, មាតុកាមស្ស ច
បុរិសាសុកំ។ សភាគមេវ សប្បាយន្តិ ឯវំ សប្បាយបរិគ្គណ្ណានំ
សប្បាយសម្មជញ្ញំ នាម។

ឯវំ បរិគ្គហិតសាត្តកសម្មាយស្ស បន អដ្ឋតីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ អត្តនោ
ចិត្តរូបិយំ កម្មដ្ឋានសម្ពាទំ គោចរំ ឧត្តហេត្វា ភិក្ខាចារគោចរេ តំ គហេត្វា
គមនំ គោចរសម្បជញ្ញំ នាម។

អភិក្កមាទីសុ បន អសម្មយ្ហនំ អសម្មោហសម្បជញ្ញំ។ តំ ឯវំ វេទិតតំ - ៩៨
ភិក្ខុ អភិក្កមន្តោ វា បដិក្កមន្តោ វា យថា អន្ធិបុព្វដ្ឋនា អភិក្កមាទីសុ “អត្តា
អភិក្កមតិ, អត្តនា អភិក្កមោ និព្ពត្តិតោ” តិ វា, “អហំ អភិក្កមាមិ, មយា
អភិក្កមោ និព្ពត្តិតោ” តិ វា សម្មយ្ហន្តិ, តថា អសម្មយ្ហន្តោ “អភិក្កមាមិ” តិ ចិត្ត
ឧប្បជ្ឈមាណេ តេនេវ ចិត្តេន សទ្ធិំ ចិត្តសម្មដ្ឋានា វាយោធាតុ វិញ្ញត្តិ ជនយមាណ
ឧប្បជ្ឈតិ, ឥតិ ចិត្តកិរិយាវាយោធាតុវិច្ឆារវាសេន អយំ កាយសម្មតោ
អដ្ឋិសង្ឃិយោ អភិក្កមតិ, តស្សេវំ អភិក្កមតោ ឯកេកបទុទ្ធរណេ បថីជាតុ,
អាចោធាតុតិ ទ្វេ ធាតុយោ ឌីមត្តា ហោន្តិ មន្ទា, ឥតរា ទ្វេ អធិមត្តា ហោន្តិ
ពលវតិយោ។ តថា អតិហារណំ វីតិហារណេសុ។ វោស្សជ្ឈនេ តេជាធាតុ,
វាយោធាតុតិ ទ្វេ ធាតុយោ ឌីមត្តា ហោន្តិ មន្ទា, ឥតរា ទ្វេ អធិមត្តា
ពលវតិយោ។ តថា សន្និក្ខេបនសន្និក្ខុម្ហនេសុ។ តត្ថ ឧទ្ធរណេ បវត្តា រូចារូបធម្មា
អតិហារណំ ន ចាបុណន្តិ, តថា អតិហារណេ បវត្តា វីតិហារណំ, វីតិហារណេ
បវត្តា វោស្សជ្ឈនំ, វោស្សជ្ឈនេ បវត្តា សន្និក្ខេបនំ, សន្និក្ខេបនេ បវត្តា សន្និក្ខុម្ហនំ
ន ចាបុណន្តិ។ តត្ថ តត្ថេវ បព្ពបព្ពំ សន្និសន្និ ឌីធិឌីធិ ហុត្វា តត្ថកថាលេ
បក្ខិត្តតិលំ វិយ បជបជាយន្តា ភិជ្ឈន្តិ។ តត្ថ កោ ឯកោ អភិក្កមតិ, កស្ស វា
ឯកស្ស អភិក្កមនំ? បរមត្ថតោ ហិ ធាតុនំយេវ គមនំ, ធាតុនំ ឋានំ, ធាតុនំ
និសង្កនំ, ធាតុនំ សយនំ។ តស្មី តស្មីញ្ចិ កោដ្ឋាសេ សទ្ធិំ រូបេន -

“អញ្ញំ ឧប្បជ្ឈតេ ចិត្តំ, អញ្ញំ ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ;

អរិយធម៌នុស្សឆ្នោ, ជនីសោតោវ វត្តតី"តិ។ (ជី. និ. អដ្ឋ. ១.២១៤; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៩; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.៣៦៨);

ឯវំ អភិក្កមាធិសុ អសម្មយ្ហំ អសម្មាហសម្មជញ្ញំ នាមាតិ។
បច្ចយសម្មត្តិន្តិ បច្ចយចារិប្បវី។ ឥមេ ចត្តារោតិ សីលសំវារោ, សន្តោសោ,
ឥន្ទ្រិយសំវារោ, សតិសម្មជញ្ញន្តិ ឥមេ ចត្តារោ អរញ្ញវាសស្ស សម្ភារា។ វត្តព្ពតំ
អាបជ្ជតីតិ “អសុកស្ស ភិក្ខុនោ អរញ្ញេ តិរច្ឆានគតានំវិយ វនចរកានំវិយ ច
និវាសមត្តមេវ, ន អរញ្ញវាសានុច្ឆរិកា កាចិ សម្មាបដិបត្តី”តិ អបវាទវសេន
វត្តព្ពតំ, អរញ្ញកេហិ វា តិរច្ឆានគតេហិ វនចរករិសភាគជនេហិ
វិប្បដិបត្តិវសេន វត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ។ កេវវសទ្ធិ សាវេន្តិ, តាវតា អបលាយន្តានំ
ហត្ថេហិ សីសំ... បេ... ករោន្តិ។ កាឡកសធិសត្តា កាឡកំ, វីតិក្កមសម្ពាតំ
បុល្លវជ្ជំ។ តិលកសធិសត្តា តិលកំ, មិច្ឆាវិតក្កសម្ពាតំ អណ្តាមត្តវជ្ជំ។ តន្តិ
បីតី។ វិភូតភាវេន ឧបជ្ឈានតោ ខយតោ សម្មសន្តោ។

វិវិត្តន្តិ ជនវិត្តំ។ តេនាហ “សុញ្ញ”ន្តិ។ តំ បន ជនសទ្ធិនិគ្យាសភាវេន
វេទិតព្ពំ សទ្ធកណ្ណាកត្តា ឈានស្សតិ អាហ “អប្បសទ្ធិ អប្បនិគ្យាសន្តិ
អត្ថោ”តិ។ ឯតទេវាតិ និស្សទ្ធតំយេវ។ វិហារោ ចាការបរិច្ឆេន្ទោ សកលោ
អាវាសោ។ អឡយោគោ ធីយចាសាទោ, “គរុឡ្យសណ្ឋានចាសាទោ”តិបិ វេទន្តិ។
ចាសាទោ ចតុរស្សចាសាទោ។ ហម្មិយំ មុណ្ណាច្ឆននចាសាទោ។ អន្តោ បដិវាជ្ជនំ
បដិពាហនយោគោ ចតុប្បញ្ញក្ខមកោ បតិស្សយវិសេសោ។ មាឡោ
ឯកក្ខជសង្កហិតោ អនេកកោណវន្តោ បតិស្សយវិសេសោ។ អបរោ នយោ -
វិហារោ នាម ធីយមុខចាសាទោ។ អឡយោគោ ឯកបស្សច្ឆននកសេនាសនំ។
តស្ស កិរ ឯកបស្សេ ភិក្ខុ ឧច្ឆតរាហោតិ, ឥតរបស្សេ ជីវា។ ឯតេន តំ
ឯកបស្សច្ឆននកំ ហោតិ។ ចាសាទោ នាម អាយតចតុរស្សចាសាទោ។

ហម្មិយំ មុណ្ណាច្ឆន្ទនំ ចន្ទិកង្គ្គណាយុត្តំ។ គុហា នាម កេវលា បព្ពតគុហា។
លេណំ ឆ្វាតឆ្វំ បញ្ចារំ។ មណ្ឌាចោតិ សាខាមណ្ឌាចោ។ អាវសថភូតំ សេនាសនំ
វិហរិតព្ពជ្ជន វិហារសេនាសនំ។ មសារកាទិ មញ្ចបីបំ តត្ថ អត្ថរិតព្ពភិសិ
ឧបធានញ្ច មញ្ចបីបសម្ពន្ធតោ មញ្ចបីបសេនាសនំ។ ចិមិលីកាទិ ភូមិយំ
សន្តរិតព្ពតាយ សន្តតសេនាសនំ។ អភិសង្កតាភាវតោ កេវលំ សយនស្ស
និសង្កាយ ច ឌីកាសភូតំ រុក្ខមូលាទិ បដិក្កមិតព្ពជ្ជានំ ឌីកាសសេនាសនំ។
សេនាសនគ្គហណោន គហិតមេវាតិ “វិវិត្តំ សេនាសន”ន្តិ ឥមិនា
សេនាសនគ្គហណោន គហិតមេវ សាមញ្ញោតនាភាវតោ។

យទិ ឯវំ កស្មា “អរញ្ញ”ន្តិ វុត្តន្តិ អាហ “ឥមស្ស បនា”តិអាទិ។ ភិក្ខុនិទំ
វសេន អាគតន្តិ ឥទំ វិនយេ តថា អាគតំ សន្ធាយ វុត្តំ, អភិធម្មេបិ (វិភ. ៥២៩)
បន “អរញ្ញន្តិ និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខិលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ អាគតមេវ។ តត្ថ ហិ
យំ ន កាមប្បទេសន្តោគធំ, តំ អរញ្ញន្តិ និប្បវិយាយវសេន តថា វុត្តំ។
ធុតង្គនិទ្ទេសេ (វិសុទ្ធិ. ១.៣១) យំ វុត្តំ, តំ យុត្តំ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេន គហេតព្ពន្តិ
អធិប្បាយោ។ រុក្ខមូលន្តិ រុក្ខសមីបំ។ វុត្តញ្ញោតំ “យាវតា មជ្ឈន្តិកេ កាលេ
សមន្តា នាយា ជរតិ, និវាតេ បណ្ណានិ បតន្តិ, ឯត្តាវតា រុក្ខមូល”ន្តិ។ សេល-
សន្តោ អវិសេសតោ បព្ពតបរិយាយោតិ កត្វា វុត្តំ “បព្ពតន្តិ សេល”ន្តិ, ន
សិលាមយមេវ។ បំសុមយាទិកោ ហិ តិវិធាបិ បព្ពតោ ឯវាតិ។ វិវរន្តិ ទ្វិន្តិ
បព្ពតានំ មិថោ អាសន្នតរេ ឋិតានំ ឌីវរកាទិសទិសំ វិវរំ។ ឯកស្មីយេវ វា
បព្ពតោ។ ឧមង្គសទិសន្តិ សុទុដ្ឋាសទិសំ។ មនុស្សានំ អនុបចារជ្ជានន្តិ
បកតិសញ្ញាវសេន មនុស្សហិ ន សញ្ញរិតព្ពជ្ជានំ។ អាទិ-សន្តេន “វនបត្តន្តិ
វនសណ្ឋានមេតំ សេនាសនានំ អធិវចនំ។ វនបត្តន្តិ ភីសនកានមេតំ។
វនបត្តន្តិ សលោមហំសានមេតំ។ វនបត្តន្តិ បរិយន្តានមេតំ។ វនបត្តន្តិ ន
មនុស្សបចារានមេតំ សេនាសនានំ អធិវចន”ន្តិ (វិភ. ៥៣១) ឥមំ ចាឡិប្បទេសំ

សង្គមភាព។ អច្ឆន្ទិកេនបិ ធននេន អន្តរសោ វុត្តសាខាយបិ ន ជាទីតំ។
 ជិត្តវិទូតិ នីហរិទូ។ បញ្ញាលេណសទិសេតិ បញ្ញាសទិសេ, លេណសទិសេ
 វា។

បីឈ្មោះតាមបរិយេសនំ បីឈ្មោះតាមឧត្តរាបនិលោបនាតិ អាហា
 “បីឈ្មោះតាមបរិយេសនតោ បដិក្កន្តោ” តិ។ បល្ល័ង្កន្តិ ឯត្ថ បរិ-សន្នោ សមន្តតោតិ
 ឯតស្មី អត្ថ, តស្មា វាមារុំ ឧត្តិលោកុញ្ច សមំ ឋបេត្វា ឧកោ ចានេ អញ្ញមញ្ញំ
 សម្ពន្ធនូ កត្វា និសង្ខា បល្ល័ង្កន្តិ អាហា “សមន្តតោ ឧរុពន្ធាសន” ន្តិ។ ឡានំ
 ពន្ធនវសេន និសង្ខា បល្ល័ង្កំ។ អាភុជិត្វាតិ ច យថា បល្ល័ង្កវសេន និសង្ខា ហោតិ,
 ឯវំ ឧកោ ចានេ អាភុជិតេ សមិញ្ញិតេ កត្វា។ តំ បន ឧភិន្នំ ចានានំ
 តថាសម្ពន្ធតាករណន្តិ អាហា “ពន្ធិត្វា” តិ។ ហេជ្ជិមកាយស្ស អនុជុកំ ឋបនំ
 និសង្ខាវចនេនេវ ពោធិតន្តិ ឧជុំ កាយន្តិ ឯត្ថ កាយ-សន្នោ
 ឧបរិមកាយវិសយោតិ អាហា “ឧបរិមសរីរំ ឧជុកំ ឋបេត្វា” តិ។ តំ បន ឧជុកំ
 ឋបនំ ស្សបតោ បយោជនតោ ច ទស្សតុំ “អជ្ឈារសា” តិអាធិ វុត្តំ។ ន
 បណាមន្តីតិ ន ឱណាមន្តិ។ ន បរិបតតីតិ ន វិគច្ឆតិ វីជី ន លង្ក្ខតិ, តតោ ឯវ
 បុព្វេនាបរំ វិសេសសម្មត្តិយា កម្មជ្ជានំ វុទ្ធិ ជាតី គច្ឆតិ។ បរិមុខន្តិ ឯត្ថ បរិ-
 សន្នោ អភិ-សន្នេន សមាទត្តោតិ អាហា “កម្មជ្ជានាភិមុខ” ន្តិ, ពហិទ្ធា
 បុព្វត្តារម្មណតោ និវារេត្វា កម្មជ្ជានំយេវ បុរក្ខត្វាតិ អត្តោ។ សមីបត្តោ វា បរិ-
 សន្នោតិ ទស្សន្តោ “មុខសមីបេ វា កត្វា” តិ អាហា។ ឯត្ថ ច យថា “វិវិត្តំ
 សេនាសនំ ភជតី” តិអាធិនា ភាវនានុរូបំ សេនាសនំ ទស្សិតំ, ឯវំ និសីទតីតិ
 ឥមិនា អលីនានុទ្ធច្ចបក្ខិយោ សន្តោ ភិយាបថោ ទស្សិតោ។ “បល្ល័ង្ក
 អាភុជិត្វា” តិ ឥមិនា និសង្ខាយ ទទ្ធការោ។ “បរិមុខំ សតី ឧបជ្ឈបេត្វា” តិ ឥមិនា
 អារម្មណបរិក្ខហ្មចាយោ។

បរិភិ បរិគ្គហដ្ឋោ “បរិណាយិកា” តិអាធិសុ (ធរ. ស. ១៦, ២០) វិយ។ មុខន្តិ
និយ្យានដ្ឋោ “សុញ្ញតវិមោក្ខមុខ” ន្តិអាធិសុ វិយ។ បដិបក្ខតោ និគ្គមនដ្ឋោ ហិ
និយ្យានដ្ឋោ, តស្មា បរិគ្គហិតនិយ្យានំ សតិ ន្តិ សព្ពថា គហិតាសម្មោសំ
បរិច្ចត្តសម្មោសំ សតី កត្វា, បរមសតិនេបក្កំ ឧបជ្ឈបេត្វាតិ អត្តោ។

អភិជ្ឈាយតិ ភិជ្ឈតិ អភិកម្ពតិ ឯតាយាតិ អភិជ្ឈា, លោកោ។
លុដ្ឋនដ្ឋោតិ ភិដ្ឋនដ្ឋន, ខណោ ខណោ ភិដ្ឋនដ្ឋោតិ អត្តោ។ វិក្ខម្ពនវសេនាតិ
ឯត្ថ វិក្ខម្ពនំ អនុប្បាទនំ អប្បវត្តនំ បដិបក្ខេន សុប្បហ័នត្តា។ បហ័នត្តាតិ ច
បហ័នសទិសតំ សន្ធាយ វុត្តំ ឈានស្ស អនធិគតត្តា។ តថាបិ នយំធំ
ចក្ខុវិញ្ញាណំ វិយ សភាវតោ វិគតាភិជ្ឈំ, អថ ខោ ភាវនាវសេន។ តេនាហ “ន
ចក្ខុវិញ្ញាណសទិសេនា” តិ។ ឯសេវ នយោតិ យថា ចក្ខុវិញ្ញាណំ សភាវេន
វិគតាភិជ្ឈំ អព្យាបន្នញ្ច ន ភាវនាយ វិក្ខម្ពិតត្តា, ន ឯវមិធំ។ ឥធំ បន ចិត្តំ
ភាវនាយ បរិសោធិតត្តា អព្យាបន្នំ វិគតចិនមិធំ អនុទ្ធតំ និព្វិចិកិច្ចញ្ញាតិ
អត្តោ។ បុរិមបកតិ ន្តិ បរិសុទ្ធបណ្ណាវសភាវំ។ “យា តស្មី សមយេ ចិត្តស្ស
អកល្យតា” តិអាធិនា (ធរ. ស. ១១៦២; វិភ. ៥៤៦) ចិនស្ស, “យា តស្មី សមយេ
កាយស្ស អកល្យតា” តិអាធិនា (ធរ. ស. ១១៦៣; វិភ. ៥៤៦) ច មិទ្ធស្ស អភិធម្ម
និទ្ធិដ្ឋត្តា វុត្តំ “ចិនំ ចិត្តគេលញ្ញំ, មិទ្ធិំ ចេតសិកគេលញ្ញំ” ន្តិ។ សតិបិ ហិ
អញ្ញមញ្ញំ អវិប្បយោគេ ចិត្តកាយលហុតាធិនំ វិយ ចិត្តចេតសិកានំ
យថា ក្កមំ តំតំវិសេសស្ស យា តេសំ អកល្យតាធិនំ វិសេសបច្ចយតា,
អយមេតេសំ សភាវោតិ ធន្ទញ្ញំ។ អាឈោកសញ្ញាតិ ឯត្ថ
អតិសយត្ថវិសិដ្ឋអត្ថិអត្តាវពោធកាយមីកាវោតិ ធស្សេន្តោ អាហ
“វត្ថិម្បិ... បេ.... សមន្នាគតោ” តិ។ ឥធំ ឧភយន្តិ សតិសម្បជញ្ញមាហ។

អតិក្កមិត្តាតិ វិក្កម្ពនវសេន បដហិត្វា។ កថមិទំ កថមិទន្តិ បវត្តិយា
 កថំកថា, វិចិកិច្ឆា, សា ឯតស្ស អត្ថិតិ កថំកថី, ន កថំកថីតិ អកថំកថី,
 និព្វិចិកិច្ឆា។ លក្ខណាទិភេទតោតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន
 បច្ចយបរិហានប្បហាយ កាធិនម្បិ សង្កហោ ទដ្ឋញោ។ តេបិ ហិ បភេទតោ
 ទដ្ឋញាតិ។ ឧច្ឆិទ្ធិត្វា ចាតេន្តិតិ ឯត្ថ ឧច្ឆិទ្ធនំ ចាតនញោ តាសំ បញ្ញានំ អនុប្បន្នានំ
 ឧប្បន្និតុំ អប្បនានមេវ។ ឥតិ មហគ្គតានុត្តរបញ្ញានំ ឯកច្ឆាយ ច
 បរិត្តបញ្ញាយ អនុប្បត្តិហេតុភូតា នីវរណធម្មា ឥតរាយ ច សមត្ថតំ
 វិហនន្តិយេវាតិ “បញ្ញាយ ទុត្តលីករណា”តិ វុត្តា។ អប្បេន្នោតិ និគមេន្នោ។

អត្ថន្តបសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. តណ្ហាសុត្តាទិវណ្ណានា

១៩៩-២០០. នវមេ តយោ ភវេ អន្នេត្តវិត្វា បិតំ “អន្នេត្តិកស្ស ឧបាទាយ
 អដ្ឋារស តណ្ហាវិចរិតានី”តិអាទិនា វុត្តំ តំ តំ អត្ថនោ កោដ្ឋាសភូតំ
 ជាលមេតិស្សា អត្ថិតិ ជាលីនី។ តេនាហ “តយោ វា ភវេ”តិអាទិ។ តត្ថ តត្ថាតិ
 តស្មី តស្មី ភវេ, អារម្មណេ វា។ អបិចាតិអាទិនា និទ្ទេសនយេន
 វិសត្តិកាបទស្ស អត្ថំ ទស្សេន្នោ និទ្ទេសចាឡិយា ឯកទេសំ ទស្សេតិ
 “វិសមូលា”តិអាទិនា។ អយញ្ញេត្ថ និទ្ទេសចាឡិ (មហានិ. ៣; ចូឡនិ.
 មេត្តគូមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ២២, ឧត្តវិសាណាសុត្តនិទ្ទេសោ ១២៤) -

“វិសត្តិកាតិ កេនជេនវិសត្តិកា? វិសតាតិ វិសត្តិកា, វិសជាតិ
 វិសត្តិកា, វិសាលាតិ វិសត្តិកា, វិសក្កតិ វិសត្តិកា, វិសំហារតិ វិសត្តិកា,
 វិសត្តិកា, វិសំវាទិកាតិ វិសត្តិកា, វិសមូលាតិ វិសត្តិកា, វិសជលាតិ
 វិសត្តិកា។ វិសបរិភោគាតិ វិសត្តិកា។ វិសាលា វា បន សា តណ្ហា រូបេ

សន្តេ គន្ធន្តរសេ ដោយដ្ឋត្តេ កុលេ គណេ អាវាសេ លាភេ យសេ បសំសាយ
សុខេ ចីវរេ បិណ្ឌាចាតសេ ឆាសនគិលានបច្ចយភេ សង្ខបរិក្ខារេ
កាមធាតុយា រូបធាតុយា អរូបធាតុយា កាមភវេ រូបភវេ អរូបភវេ
សញ្ញិភវេ អសញ្ញិភវេ នេវសញ្ញានាសញ្ញិភវេ ឯកវេ ការភវេ
ចតុវេ ការភវេ បញ្ចវេ ការភវេ អតីតេ អនាគតេ បច្ចុប្បន្នេ
ធិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្កេសុ វិសជាវិត្តតាតិ វិសត្តិកា"តិ។

តត្ថ (មហានិ. អដ្ឋ. ៣; សំ. និ. ដ៏. ១.១.១ ឱយតរណាសុត្តវណ្ណានា) វិសតាតិ
វិត្តតា រូបាធិសុ តេក្ខមកធម្មព្យាបនវសេន។ វិសជាតិ បុរិមវចនមេវ ត-
ការស្ស ជ-ការំ កត្វា វុត្ថំ។ វិសាលាតិ វិបុលា។ វិសក្កតិ បរិសហាតិ។ រត្តោ
ហិ រាគវត្ថុនា បរេន តាឡិយមា នោបិ សហាតិ, វិប្បន្នំ វា "វិសក្កន" ត្ថិ វេទន្តិ។
វិសំហារតិ តថា តថា កាមេសុ អានិសំសំ ទស្សន្តិ វិវិដេហិ អាការេហិ
នេក្ខម្ហាភិមុខប្បវត្តិតោ ចិត្តំ សំហារតិ សំខិបតិ។ វិសំ វា ទុក្ខំ, តំ ហារតិ
ឧបនេតិ តិ អត្តោ។ អនិច្ចាធិ និច្ចាធិតោ គណ្ណាត្ថិ វិសំវាទិកា ហោតិ។
ទុក្ខនិព្វត្តកស្ស កម្មស្ស ហេតុការតោ វិសមូលា, វិសំ វា ទុក្ខទុក្ខាធិក្ខតា
វេទនា មូលំ ឯតិស្សាតិ វិសមូលា។ ទុក្ខសមុទយត្តា វិសំ ជលំ ឯតិស្សាតិ
វិសជលា។ តណ្ហាយ រូបាធិកស្ស ទុក្ខស្ស បរិភោគោ ហោតិ, ន អមតស្សាតិ
សាវិសបរិភោគា វុត្តា។ សព្ពត្ថ និវុត្តិវសេន បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ចា។ យោ បនេត្ត
បដានោ អត្តោ, តំ ទស្សេតុំ បុន "វិសជា វា បដា" តិ អាធិ វុត្ថំ។

តន្តំ វុច្ឆតិ (ធិ. និ. ដ៏. ២.៩៥ អបសាទនាវណ្ណានា; សំ. និ. ដ៏. ២.២.៦០) វត្ថុវិននត្ថំ
តន្តំវាយេហិ ទណ្ឌាកេ អាសញ្ញាត្វា បសាវិតសុត្តវន្តិ "តនិយតិ" តិ កត្វា, តំ បន
សុត្តំ សន្តានាកុលតាយ និទស្សនភាវេន អាកុលមេវ គហិតន្តិ អាហា "តន្តំ
វិយ អាកុលជាតោ" តិ។ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិត្តារតោ ទស្សេតុំ "យថា

នាមា"តិអាទិ វុត្តំ។ សមាទេតុន្តិ បុព្វេនាបរំ សមំ កត្វា អានេតុំ, អវិសមំ ឧជុំ
កាតុន្តិ អត្ថោ។ តន្តមេវ វា អាកុលំ តន្តាកុលំ, តន្តាកុលំ វិយ ជាតោ ភូតោតិ
តន្តាកុលកជាតោ។ វិននតោ គុលាតិ ឥត្តិលីដ្ឋវសេនលទ្ធិនាមស្ស
តន្តវាយស្ស គុណ្ឌិកំ នាម អាកុលភាវេន អគ្គតោ វា មូលតោ វា
ធុរិញ្ញេយ្យមេវ ខលីពទ្ធតន្តសុត្តន្តិ អាហា "គុលាគុណ្ឌិកំ វុច្ឆតិ
បេសការកញ្ជិយសុត្ត"ន្តិ។

សកុណិកាតិ បដបទសកុណិកា។ សា បិ វុក្ខសាខាសុ ឱលម្ពនកុដវា
ហោតិ។ តញ្ញិ សា កុដំ តតោ តតោ តិណាបិរាទិកេ អានេត្វា តថាវិនតិ,
យថា តេ បេសការកញ្ជិយសុត្តំ វិយ អគ្គេន វា អគ្គំ, មូលេន វា មូលំ សមាទេតុំ
វិវេចេតុំ វា ន សក្កា។ តេនាហា "យថា"តិអាទិ។ តទុកយម្បិ "គុលាគុណ្ឌិក"ន្តិ
វុត្តំ កញ្ជិយសុត្តំ គុលាវកញ្ជា។ បុរិមនយេនេវាតិ "ឯវមេវ សត្តា"តិអាទិនា
វុត្តនយេនេវ។ កាមំ មុញ្ញបព្ពដតិណានិ យថាជាតានិបិ ធីយភាវេន បតិគ្វា
អវញ្ញជ្ជានេ អញ្ញមញ្ញំ វិនទិគ្វា អាកុលព្យាកុលានិ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, តានិ បន ន
តថា ធុត្តិវេចិយានិ យថា វដ្ឋភូតានិ ធិស្សេតុំ "យថា តានី"តិអាទិ វុត្តំ។
សេសមេត្ត ហេជ្ជា វុត្តនយមេវ។

អថាយាតិ អវឌ្ឍិកា, សុខេន, សុខហេតុនា វា វិវហិតាតិ អត្ថោ។ ធុក្ខស្ស
គតិការតោតិ អាចាយិកស្ស ធុក្ខស្ស បវត្តិដ្ឋានការតោ។
សុខសមុស្សយតោតិ អព្ពនយតោ។ វិនិបតិភត្តាតិ វិរូបំ និចាតត្តា, យថា
តេនត្តភាវេន សុខសមុស្សយោ ន ហោតិ, ឯវំ និបតិភត្តា។ ឥតរោតិ សំសារោ។
ននុ "អថាយ"ន្តិអាទិនា វុត្តោបិ សំសារោ ឯវាតិ? សច្ចមេតំ, និរយាធិនំ បន
អធិមត្តធុក្ខការទស្សនត្តំ អថាយាធិគ្គហណំ។ គោពលីពទ្ធព្យាយេនាយមត្តោ
វេទិតញ្ញោ។

ឧទ្ទានព្យា បដិចាជីតិ បញ្ចន្តំ ឧទ្ទានំ ហេតុផលភាវេន អបរាបរប្បវត្តិ។
អញ្ជោច្ឆន្តំ វត្តមាធាតិ អវិច្ឆេទេន វត្តមាធា។ តំ សព្ពម្បីតិ តំ “អចាយ” ត្ថិអាទិនា
វុត្តំ សព្ពំ អចាយទុក្ខញ្ច វុត្តទុក្ខញ្ច។ មហាសមុទ្ទេ វាតត្ថិត្តា នាវា វិយាតិ ឥទំ
បរិព្ពមនដ្ឋានស្ស មហន្តនស្សនត្ថញ្ចេវ បរិព្ពមនស្ស អនវដ្ឋិតតាទស្សនត្ថញ្ច
ឧបមា។ យន្តេ យុត្តតោណាវិយាតិ ឥទំ បន អវសីការទស្សនត្ថញ្ចេវ
ទុប្បមោក្ខការទស្សនត្ថញ្ចាតិ វេទិតព្ពំ។

“សម្មហត្ថាហោតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋនំ សាធារណត្ថាហោ” តិ វេទន្តិ, “ឥត្ថំ ឯវំ
អញ្ញថា” តិ បន វិសេសំ អកត្វា គហណំ សម្មហត្ថាហោតិ ទដ្ឋញ្ចាវិសេសំ
អកត្វាតិ ច អនុបនិធានំ សមតោ អសមតោ ច ឧបនិធានន្តិ ឥមំ វិភាគំ
អកត្វាតិ អត្ថោ។ ឥត្ថន្តិ ហិ អនុបនិធានំ កថិតំ។ ឯវំ អញ្ញថាតិ បន សមតោ
អសមតោ ច ឧបនិធានំ។ អញ្ញំ អាការន្តិ បរសន្តានគតំ អាការំ។

អត្ថិតិ សទា សិរិដ្ឋតិតិ អត្ថោ។ សីទតិតិ នស្សតិ។
សំសយបរិវិតក្កវសេនាតិ “កី ទុខោ អហំ សិយំ, ន សិយ” ត្ថិ ឯវំ
បរិវិតក្កវសេន។ បត្តនាកប្បនវសេនាតិ “អបិ នាម សាធុ បនាហំ សិយ” ត្ថិ ឯវំ
បត្តនាយ កប្បនវសេន។ សុទ្ធសីសាតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋនំ សាធារណា សីសា។
“ឥត្ថំ ឯវំ អញ្ញថា” តិ វុត្តស្ស វិសេសស្ស អនិស្សិតត្ថា “សុទ្ធសីសា” តិ វុត្តា។ តត្ថ
ទិដ្ឋសីសេហិ ទិដ្ឋិយា គហិតាយ តទវិជាការីនី តណ្ហា ទស្សិតា, ចត្វហិ
សីសេហិ ទ្វាទសហិ ច សីសមូលកេហិ មានទិដ្ឋិហិ អយមេវ តណ្ហា ទស្សិតាតិ
អាហា “ឯវមេតេ... បេ... តណ្ហាវិចរិតធម្មា វេទិតព្ពំ” តិ។ ននុ ច
មានទិដ្ឋិត្ថាហោបិ ឥធាធិប្បតោ, យតោ “តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន
សម្មហត្ថាហោ” តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, តស្មា កថំ តណ្ហាវិចរិតានីតិ ឥទំ វេចនំ?
វុច្ឆតេ - ទិដ្ឋិមានេសុបិ តណ្ហាវិចរិតានីតិ វេចនំ អញ្ញមញ្ញំ វិប្បយោគីនំ

ទិដ្ឋិមានានំ តណ្ហាយ អវិប្បយោគានំ តំមូលកត្តា តប្បធានតាយ កតត្ថំ
វេទិតត្ថំ។ ធនសមំ ឧត្តានមេវ។

តណ្ហាសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មហាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៥. បញ្ចមបណ្ណាសកំ

(២១) ១. សប្បវិសេវត្ថោ

១-១០. សិក្ខាបទសុត្តាទិវណ្ណានា

២០១-២១០. បញ្ចមស្ស បឋមេ អសប្បវិសោតិ លាមកបុរិសោ។ ចាលំ
អតិចាតេតីតិ ចាលាភតិចាតី។ អទិន្នំ អាទិយតីតិ អទិន្នាទាយី។ កាមេសុ
មិច្ឆា ចរតីតិ កាមេសុមិច្ឆាចារី។ មុសា វទតីតិ មុសាវាទី។
សុរាមេរយមជ្ឈបមាទេ តិដ្ឋតីតិ សុរាមេរយមជ្ឈបមាទជ្ជាយី។ ចាលាភតិចាតេ
សមាទបេតីតិ យថា ចាលំ អតិចាតេតិ, តថា នំ តត្ថ គហាលំ គណ្ហាបេតិ។
សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ វុច្ចតីតិ អយំ ឯវុច្ចោ បុគ្គលោ យស្មា
សយំកតេន ច ទុស្សីល្យែន សមន្នាគតោ, យញ្ច សមាទបិកេន កតំ, តតោ
ឧបឡស្ស ទាយាទោ, តស្មា “អសប្បវិសេន អសប្បវិសតរោ”តិ វុច្ចតិ។
សប្បវិសោតិ ឧត្តមបុរិសោ។ សប្បវិសេន សប្បវិសតរោតិ អត្តនា ច កតេន
សុសីល្យែន សមន្នាគតត្តាយញ្ច សមាទបិកេន ករោតិ, តតោ ឧបឡស្ស
ទាយាទត្តា ឧត្តមបុរិសេន ឧត្តមបុរិសតរោ។ ឯត្ថ ច បរេន កតំ ទុស្សីល្យំ

សុសីល្យំ វា អាណាត្តិយា អត្តនា ច វេទិប្បយោគេន កតត្ថិ អាណាបនវសេន
បសុតចាបស្ស បុញ្ញស្ស វា ធាយាដោ “តតោ ឧបឡស្ស ធាយាដោ” តិ វុត្តោ។
ទុតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សិក្ខាបទសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សប្បវិសវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២១១-២២០. ទុតិយោ បរិសាវត្តោ ឧត្តានត្ថាយេវ។

(២៣) ក. ទុច្ឆរិកវគ្គវណ្ណានា

២២១-២៣១. តតិយស្ស បឋមាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។ ចិន្តាករី តិ អាទិសុ
វត្ថុអនុសន្និឧកយមេវ ចិរេន ចិន្តេត្វា ករណាវសេន ចិន្តាករី វេទិតព្ពោ។ កិញ្ចិ
សុត្វា សុតេន អស្សុតំ អនុសន្នេត្វា ករណាវសេន សុតករី, កិញ្ចិ អត្ថំ
ឧបធាវេត្វា តស្ស សន្និបនិវត្តាវណាទិវសេន អត្តករី យំ កិញ្ចិ បរេន កតំ កត្តំ
នាជកំ វា ទិស្វា តំសទិសមេវ អញ្ញំ អត្តនោ ហំ ទុប្បត្តិកប្បដិភានេន
ករណាវសេន បដិភានករី វេទិតព្ពោ។

ទុច្ឆរិកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(២៤) ឃ. កម្មវត្ថោ

១. សំខិត្តសុត្តវណ្ណានា

២៣២. ចតុត្ថស្ស បឋមេ កាឡកន្តិ មលីនំ, ចិត្តស្ស អប្បកស្សរការករន្តិ
អត្ថោ។ តំ បនេត្ត កម្មបថប្បត្តមេវ អធិប្បតត្តិ អាហា

“ធនអកុសលកម្មបថ”ន្តិ។ កណ្ណានិជាតិហេតុតោ វា កណ្ណំ។ តេនាហ
“កណ្ណវិចាក”ន្តិ។ អចាយុបបត្តិ មនុស្សសុ ច ទោភគ្គិយំ កណ្ណវិចាកោ, យំ
តស្ស តមភារោ វុត្តោ។ និព្វត្តនតោតិ និព្វត្តាបនតោ។ បណ្ណាកន្តិ ឌីនាតំ,
ចិត្តស្ស បភស្សរការករន្តិ អត្ថោ។ សុក្កានិជាតិហេតុតោ វា សុក្កំ។ តេនាហ
“សុក្កវិចាក”ន្តិ។ សគ្គបបត្តិ មនុស្សសោភគ្គិយញ្ច សុក្កវិចាកោ, យំ តស្ស
ជោតិភារោ វុត្តោ។ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន បន “សគ្គ និព្វត្តនតោ”តិ វុត្តំ,
និព្វត្តាបនតោតិ អត្ថោ។ មិស្សកកម្មន្តិ កាលេន កណ្ណំ កាលេន សុក្កន្តិ ឯវំ
មិស្សកវសេន កតកម្មំ។ សុខទុក្ខវិចាកន្តិ វត្វា តត្ថ សុខទុក្ខានំ បវត្តិអាការំ
ទស្សេតុំ “មិស្សកកម្មំ ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ កម្មស្ស កណ្ណាសុក្កសមញ្ញា
កណ្ណាសុក្កានិជាតិហេតុតាយាតិ អបចយតាមិតាយ តទុកយវិទ្ធិសកស្ស
កម្មក្ខយករកម្មស្ស ឥធន សុក្កបរិយាយោបិ ឥច្ឆិតោតិ អាហ “ឧកយ...បេ...
អយមេត្ថ អត្ថោ”តិ។ តត្ថ ឧកយវិចាកស្សតិ យថាធិតតស្ស
ឧកយវិចាកស្ស។ សម្មត្តិកវបរិយាបន្នោ ហិវិចាកោ ឥធន សុក្កំ
សុក្កវិចាកោតិ អធិប្បតោ, ន អច្ចន្តបរិសុទ្ធា អរិយជលវិចាកោ។

សំខិត្តសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

២. វិគ្គារសុត្តន្តបិដក

២៣៣. ទុតិយេ សព្វាតជ្ឈន្តិ វា សទុក្ខំ, អត្តនា ឧប្បាទេតព្ពេន ទុក្ខេន
សទុក្ខន្តិ អត្ថោ, ទុក្ខសំវត្ថនិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ កាយសង្ខារាធិសុ កាយទ្វារេ
គហណាធិវសេន ចោបនប្បត្តា ទ្វាធន អកុសលចេតនា
អព្វាតជ្ឈកាយសង្ខារោ នាម។ វេទិទ្វារេ ហនុសំចោបនវសេន
វេទិកេធម្មវត្តិកា តាយេវ ទ្វាធន វេទិសង្ខារោ នាម។ ឧកយចោបនំ អប្បត្វា
រហោ ចិន្តេន្តស្ស មនោទ្វារេ បវត្តា មនោសង្ខារោ នាម។ ឥតិ តីសុបិ ទ្វារេសុ

កាយទុច្ចរិតាធិគេនា អកុសលា ចេតនាវ សង្ខារាតិ វេទិតញ្ច។
អភិសង្ខារោតីតិ អាយុហតិ, តំ បន អាយុហនំ បច្ចយសមវាយសិទ្ធិតោ
សង្កត្តិត្វា បិណ្ឌានំ វិយ ហោតិ។ សទុក្ខំ លោកន្តិ អចាយលោកមាហ។
វិចាកជស្សាតិ ជស្សសីសេន តត្ថ វិចាកប្បវត្តមាហ។ វេមាធិកបេតាតិ ឥទំ
ពាហុល្លតោ វុត្តំ, ឥតវេសម្បិ វិនិចាតិកានំ កាលេន សុខំ, កាលេន ទុក្ខំ
ហោតិ។ តស្ស បហាធាយាតិ តស្ស យថាវុត្តស្ស កម្មស្ស
អនុប្បត្តិធម្មតាចានាយ។ យា ចេតនាតិ យា អបចយ តាមិនិចេតនា។
តេនេវាហ “វិវដ្តតាមិនិ មគ្គចេតនា វេទិតញ្ច”តិ។

វិត្តារសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៩. សោណាកាយនសុត្តាធិវណ្ណានា

២៣៤-២៤០. តតិយេ បុរិមាធិ, កន្លេ, ទិវសាធិ បុរិមតរាជីតិ ឯត្ថ ហិយេ្យា
ធិវសំ បុរិមំ នាម, តតោ បរំ បុរិមតរន្តិ អាហ “អតីតានន្តរទិវសតោ
បជ្ជាយា”តិអាធិ។ ឥតិ ឥមេសុ ទ្វីសុ បវត្តិតោ យថាគ្គមំ បុរិមបុរិមតរភារោ
ទស្សិតោ។ ឯវំ សន្តេបិ យទេត្ថ “បុរិមតរ”ន្តិវុត្តំ, តតោ បភុតិ យំ យំ ឡីវ, តំ តំ
បុរិមំ។ យំ យំ បរំ, តំ តំ បុរិមតរំ ឡីវចារភាវស្ស វិយ បុរិមតរភាវស្ស ច
អបេក្ខាសិទ្ធិត្វា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ ចតុត្ថាធិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សោណាកាយនសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០-១១. សមណសុត្តាធិវណ្ណានា

២៤១-២. ទសមេ សេសបទេសុប្បីតិ “ឥធ ទុតិយោ សមណោ”តិអាធិសុ
សេសបទេសុប្បិ។ យថា ហិ “វិវិច្ឆេវ កាមេហី”តិ (ធី. និ. ១.២២៦; ម. និ. ១.២៧១,

២៨៧, ២៨៧; សំ. និ. ២.១៥២; អ. និ. ២.១២៣) ឯត្ថ កតោ និយមោ “វិវិច្ឆ
អកុសលេហិ” តិ ឯត្ថាបិ កតោយេវ ហោតិ សាវ្យាណាអត្ថស្ស ឥច្ឆិតព្ពត្តា,
ឯវមិធាបីតិ។ តេនាហ “ធុតិយាធម្មេហិ ហិ” តិ អាធិ។ សាមញ្ញាជលាធិគមវសេន
និប្បវិយាយតោ សមណភារោតិ តេសំ វសេនេត្ថ ចត្តារោ សមណា ទេសីតា។
ឥមស្មិញ្ចា ហិ នេ ចត្តារោ ជលជ្ជកសមណាវ អធិប្បតា
សមិតថាបសមណាគ្គហធាតោ។ កស្មា បនេត្ថ មហាបរិនិព្វានេ វិយ មគ្គដ្ឋា
តទត្ថាយ បដិបន្ទាបិ ន គហិតាតិ? វេនេយ្យដ្ឋាសយតោ។ តត្ថ ហិ
មគ្គាធិគមត្ថាយ វិបស្សនាបិ ឥតោ ពហិទ្ធា នត្ថិ, កុតោ មគ្គជលាធិតិ
ទស្សនេន ភគវតា “ញាយស្ស ធម្មស្ស បទេសវត្ថី, ឥតោ ពហិទ្ធា សមណោបិ
នត្ថិ” តិ (ធិ. និ. ២.២១២) វុត្ថំ។ ឥធម បន និដ្ឋានប្បត្តមេវ តំតំសមណាវ
គណ្ណានេន ជលជ្ជកសមណាវ គហិតា, មគ្គដ្ឋតោ ជលដ្ឋា សវីសេសំ
ទក្ខិណោយ្យាតិ។ ស្វាយមត្តោ ឌីសុ សុត្តេសុ ទេសនាភេទេនេវ វិញ្ញាយតីតិ។
វិត្តាតិ វិវិត្តា។ តុច្ឆាតិ និស្សរា បដិបន្ទកសារាភារតោ។

បវេន្តិ ឯតេហិតិ បវេនា។ ធិដ្ឋិតតិកានំ នាធាធិដ្ឋិធិបកសមយាតិ អាហ
“ចត្តារោ សស្សតវេនា” តិ អាធិ។ តត្ថ ចត្តារោ សស្សតវេនាតិ លាភិវសេន
តយោ, តក្កិវសេន ឯកោតិ ឯវ ចត្តារោ សស្សតវេនា។
បុព្វេនិវាសញ្ញាលាភី តិ ត្ថិយោ មន្ទបញ្ញោ អនេកជាតិសតសហស្សមត្តំ
អនុស្សរតិ, មជ្ឈបញ្ញោ ទស សំវដ្តិវដ្តកប្បានិ, តិ ក្ខបញ្ញោ ចត្តាលីស
សំវដ្តិវដ្តកប្បានិ, ន តតោ បវំ។ សោ ឯវ អនុស្សរតោ “សស្សតោ អត្តា ច
លោកោ ចា” តិ អភិវេនតិ, តក្កិ បន តក្កបរិយាហតំ វីមសានុចរិតំ
សយំបដិកានំ “សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ចា” តិ អភិវេនតិ។ តេន វុត្ថំ
“លាភិវសេន តយោ, តក្កិវសេន ឯកោតិ ឯវ ចត្តារោ សស្សតវេនា” តិ។

សត្តេសុ សម្ព័ន្ធរេសុ ច ឯកច្ឆ័ សស្សតន្ត្រី បវត្តោ វាទោ ឯកច្ឆសស្សតវាទោ។
សោ បន ព្រហ្មកាយិ កឌិឡាបទោសិកមនោបទោសិកត្តភាវតោ ចរិត្វា
ឥធាកតានំ តក្កិនោ ច ឧប្បជ្ឈនវសេន ចតុត្ថិជោតិ អាហា “ចត្តារោ
ឯកច្ឆសស្សតវាទា”តិ។

ចត្តារោ អន្តានន្តិកាតិ ឯត្ថ អមតិ កច្ឆតិ ឯត្ថ វេសានន្តិ អន្តោ, មរិយាទា។
តប្បជិសេជន អនន្តោ។ អន្តោ ច អនន្តោ ច អន្តានន្តោ សាមញ្ញនិទ្ទេសេន,
ឯកសេសេន វា “នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន”ន្តិអាទិសុ (ម. និ. ៣.១២៦; ឧទា.
១) វិយ។ អន្តានន្តសហចរិតោ វាទោ អន្តានន្តោ យថា “កុត្តា ចរន្តិ”តិ។
អន្តានន្តសន្និស្សយោ វា យថា “មញ្ញា ឃោសន្តិ”តិ។ សោ ឯតេសំ អត្ថីតិ
អន្តានន្តិកា។ “អន្តវា អត្តា ច លោកោ ច, អនន្តវា អត្តា ច លោកោ ច, អន្តវា ច
អនន្តវា ច អត្តា ច លោកោ ច, នេវន្តវា នានន្តវា”តិ ឯវំ បវត្តវាទា ចត្តារោ។
អវឡិកកសិណស្ស តំ កសិណំ អត្តាតិ ច លោកោតិ ច គណ្ណាន្តស្ស វសេន
បឋមោ វុត្តោ, ធុតិយោ វឡិកកសិណស្ស វសេន វុត្តោ, តតិយោ តិរិយំ វឡេត្វា
ឧទ្ទមជោ អវឡិកកសិណស្ស, ចតុត្តោ តក្កិវសេន វុត្តោ។ ឯត្ថ ច យុត្តំ តាវ
បុរិមានំ តិណ្ណំ វាទានំ អន្តញ្ច អនន្តញ្ច អន្តានន្តញ្ច អារត្ត បវត្តវាទត្តា
អន្តានន្តិកត្តំ, បច្ឆិមស្ស បន តទុកយនិសេជនវសេន បវត្តវាទត្តា
កថមន្តានន្តិកត្តន្តិ? តទុកយប្បជិសេជនវសេន បវត្តវាទត្តា ឯវ។
អន្តានន្តិកប្បជិសេជវាទោមិ ហិ អន្តានន្តិវិសយោ ឯវ តំ អារត្ត បវត្តត្តា។

ន មរតីតិ អមរា។ កា សា? “ឯវន្តិមិ មេ នោ”តិអាទិនា (ជី. និ. ១.៦២) នយេន
បរិយន្តវហិតា ទិដ្ឋិតតិកស្ស ទិដ្ឋិ ចេវ វាចា ច។ វិរិដោ ខេចោតិ វិក្ខេបោ,
អមរាយ ទិដ្ឋិយា, វាចាយ វា វិក្ខេបោតិ អមរាវិក្ខេបោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ
អមរាវិក្ខេបិកោ។ អថ វា អមរា នាម មច្ឆជាតិ, សា ឧម្ពជ្ជនាទិវសេន ឧទកេ

សន្ទរាមាណ គាហំ ន គច្ឆតិ, ឯវមេវំ អយម្បំ វាទោ ឥតោ ច សន្ទរាតិ,
គាហំ ន ឧបគច្ឆតីតិ អមរាវិក្ខេចាតិ វុច្ឆតិ, សោ ឯតេសំ អត្ថីតិ
អមរាវិក្ខេបិកា។ ស្វាយំ វាទោ
មុសាវាទានុយោគធន្តរាគកយមោហការហេតុកតាយ ចតុតា បរត្ថោតិ
អាហា “ចត្តារោ អមរាវិក្ខេបិកា” តិ។

អធិច្ចយចិច្ចកំ យំ កិញ្ចិ ការណំ កស្សចិ ពុទ្ធិបុព្វំ វាវិនា សមុប្បន្នោតិ
អត្តលោកសញ្ញិតានំ ខន្ធានំ អធិច្ច បរត្ថិអាការាវម្ពណំ ធស្សនំ
តទាការសន្និស្សយេន បរត្ថិតោ តទាការសហចរិតតាយ ច
“អធិច្ចសមុប្បន្ន” តិ វុច្ឆតិ យថា “មញ្ញា ឃោសន្តិ”, “កុន្តា ចរន្តិ” តិ ច។ តំ ឯតេសំ
អត្ថីតិ អធិច្ចសមុប្បន្និកា។ លាភិវសេន តក្កិវសេន ច “ទេ
អធិច្ចសមុប្បន្និកា” តិ វុត្ថំ។

សញ្ញីតិ បរត្ថោ វាទោ សញ្ញាវាទោ, សោ ឯតេសំ អត្ថីតិ សញ្ញាវាទា។
រូបិចតុក្កំ ឯកន្តសុខចតុក្កន្តិ ឥមេសំ ចតុន្នំ ចតុក្កានំ វសេន សោឡស
សញ្ញាវាទា។ ឥមេសុយេវ បុរិមានំ ទិន្នំ ចតុក្កានំ វសេន អដ្ឋសញ្ញាវាទា, អដ្ឋ
នេវសញ្ញាវាទាសញ្ញាវាទា វេទិតញ្ញា។ កេវលញ្ញា តត្ថ “សញ្ញា អត្តា” តិ គណ្ណាដ្ឋានំ តា
ទិដ្ឋិយោ, ឥធម អសញ្ញីតិ ច នេវសញ្ញាវាទាសញ្ញាវាទា ច។

សត្ត ឧប្បន្នវាទាតិ មនុស្សត្ថភាវេ កាមាវចរនេវត្ថភាវេ រូចាវចរត្ថភាវេ
ចតុត្ថិធារូបត្ថភាវេ ច ឋត្វា សត្តស្ស ឧប្បន្នបញ្ញាបនវសេន សត្ត ឧប្បន្នវាទា។

បញ្ច ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទាតិ បញ្ចកាមគុណាឧបភោគវសេន
ចតុត្ថិធហរូបដ្ឋានសុខបរិភោគវសេន ច ទិដ្ឋធម្ម និព្វតិបញ្ញាបនវាទា។
ទិដ្ឋធម្មោតិ បច្ចក្ខន្ធម្មោ វុច្ឆតិ, តត្ថ តត្ថ បដិលទ្ធត្ថភាវស្សេតំ អធិវចនំ។

ទិដ្ឋធម្មនិព្វានំ ទិដ្ឋធម្មនិព្វានំ, ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ ទុក្ខរូបសមន្តិ អត្តោ។ តំ
វេទិន្តតិ ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទា។

ញាយតិ កមតិ បដិវិជ្ជតីតិ ញាយោ, សោ វេ
និព្វានសម្បូបកហេតុតាយ ធម្មាតិ អាហ “ញាយស្ស ធម្មស្ស” តិ។ ឥតោ
ពហិទ្ធា សមណោបិ នត្ថិតិអាទិសុ កស្មា បនេតេ អញ្ញត្ថ នត្ថិតិ?
អក្ខតតាយ។ យថា ហិ ន អារក្ខ សាសនោ តិដ្ឋតិ, ន ឧទកបិដ្ឋេ អត្ថិ ជលតិ,
ន បិដ្ឋិចាសាលោ ពីជានិវិរុហន្តិ, វេមេវ ពាហិវេសុ តិត្តាយតនេសុ ន ឥមេ
សមណា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឥមស្មីយេវ សាសនេ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ កស្មា? សុក្ខតតាយ។ សា
បន នេសំ អក្ខតតា សុក្ខតតា ច អរិយមគ្គស្ស អភាវតោ ភាវតោ ច
វេទិតញោ។ តេនាហ ភកវា -

“យស្មី ខោ, សុភទ្ធ, ធម្មវិនយេ អរិយោ អជ្ឈន្តិកោ មគ្គោ ន ឧបលព្ពតិ,
សមណោបិ តត្ថ ន ឧបលព្ពតិ, ទុតិយោបិ តត្ថ សមណោ ន ឧបលព្ពតិ,
តតិយោបិ តត្ថ សមណោ ន ឧបលព្ពតិ, ចតុត្ថោបិ តត្ថ សមណោ ន
ឧបលព្ពតិ។ យស្មីញោ ខោ, សុភទ្ធ, ធម្មវិនយេ អរិយោ អជ្ឈន្តិកោ មគ្គោ
ឧបលព្ពតិ, សមណោបិ តត្ថ ឧបលព្ពតិ, ទុតិយោបិ តត្ថ... តតិយោបិ
តត្ថ... ចតុត្ថោបិ តត្ថ សមណោ ឧបលព្ពតិ។ ឥមស្មី ខោ, សុភទ្ធ,
ធម្មវិនយេ អរិយោ អជ្ឈន្តិកោ មគ្គោ ឧបលព្ពតិ។ ឥដេវ, សុភទ្ធ,
សមណោ, ឥធ ទុតិយោ សមណោ, ឥធ តតិយោ សមណោ, ឥធ ចតុត្ថោ
សមណោ, សុញ្ញា បរម្មវាទា សមណោភិ អញ្ញេហី” តិ (ធិ. និ. ២.២១២)។

អរិយមគ្គស្ស ច អភារោ ភារោ ច សុបរិសុទ្ធស្ស សីលស្ស សុបរិសុទ្ធាយ
សមថរិបស្សនាភាវនាយ អភាវតោ ភាវតោ ច វេទិតញោ។ តទុកយញ្ច
ទុក្ខាតស្វាត្តាតភាវហេតុកំ។ សោ ច អសម្មាសម្ពុទ្ធប្បវេទិតត្តា។ យស្មា

តិច្ឆាយតនំ អកេត្តំ, សាសនំ ខេត្តំ, តស្មា យថា សុវត្ថហត្ថចានោ
 ភាសុរកេសរភារោ សីហោ មិគរាជា ន សុសានេ វា សង្ខារក្ខេដេ វា បដិវេសតិ,
 តិយោជនសហស្សវិគ្គតំ បន ហិមវន្តំ អដ្ឋោគាហេត្វា មណិគុហាយមេវ
 វេសតិ, យថា ច ធន្ទន្តោ នាគរាជា ន គោចរិយហត្ថិ កុលាធិសុ នវេសុ កុលេសុ
 ឧប្បជ្ឈតិ, យថា ច វេលាហាកោ អស្សរាជា ន គុទ្រកកុលេ វា យោជកកុលេ វា
 ឧប្បជ្ឈតិ, សិទ្ធពិវេ បន សិទ្ធវេកុលេយេវ ឧប្បជ្ឈតិ, យថា ច សត្តកាមទទំ
 មនោហរំ មណីវតនំ ន សង្ខារក្ខេដេ វា បំសុបព្ពតាធិសុ វា ឧប្បជ្ឈតិ,
 វិបុលបព្ពតព្ពន្ធរេយេវ ឧប្បជ្ឈតិ, យថា ច តិមិវិបិដ្តលោ មច្ឆរាជា ន
 ខុទ្ទកចោក្ខរណីសុ ឧប្បជ្ឈតិ, ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ពីរេ
 មហាសមុទ្ទេយេវ ឧប្បជ្ឈតិ, យថា ច ធិយឡយោជនសតិកោ សុបណ្ណារាជា ន
 តាមទ្វារេ វេរណ្ណាវនាធិសុ បដិវេសតិ, មហាសមុទ្ធិំ បន អដ្ឋោគាហេត្វា
 សិម្ពលិទហវនេយេវ បដិវេសតិ, យថា ច ធនវេជ្ជោ សុវណ្ណាហំសោ ន តាមទ្វារេ
 អាវាជកាធិសុ បដិវេសតិ, នវុតិហំសសហស្សបរិវារោ បន ហុត្វា ចិត្តក្ខេដេយេវ
 បដិវេសតិ, យថា ច ចតុទ្ធិបិស្សរោ ចក្កវត្តិរាជា ន និចកុលេ ឧប្បជ្ឈតិ,
 អសម្ពិទ្ធជាតិយខត្តិយកុលេយេវ បន ឧប្បជ្ឈតិ, វេរមេវំ ឥមេសុ សមណោសុ
 ឯកសមណោបិ ន អញ្ញត្ត តិច្ឆាយតនេ ឧប្បជ្ឈតិ, អរិយមគ្គបរិក្ខតេ បន
 ពុទ្ធសាសនេយេវ ឧប្បជ្ឈតិ។ តេនាហ ភគវា - “ឥធមវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ...បេ....
 សុញ្ញា បរហ្មវាទា សមណោភិ អញ្ញេហី” តិ (ម. និ. ១.១៣៩-១៤០; អ. និ.
 ៤.២៤១)។ ឯកាទសមេ នត្ថិ វត្ថុពុំ។

សមណសុត្តាធិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

កម្មវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

(២៥) ៥. អាបត្តិកយវគ្គោ

១. សង្ឃកេនកសុត្តវណ្ណោ

២៤៣. បញ្ចមស្ស បឋមេ វិវាទាធិករណាធិស្វតិ វិវាទាធិករណំ
អនុវាទាធិករណំ អាបត្តាធិករណំ កិច្ចាធិករណាធិ ឥមេសុ បតុសុ។ តត្ថ
ធម្មាតិ វា អធម្មាតិ វា អជ្ឈរសហិ វត្ថុហិ វិវេទន្តានំ ភិក្ខុនំ យោ វិវាទោ, ឥទំ
វិវាទាធិករណំ នាម។ សីលវិបត្តិយា វា អាចារិទិដ្ឋិអាជីវិវបត្តិយា វា អនុវេទន្តានំ
យោ អនុវាទោ ឧបវេទនា ចេវ ចោទនា ច, ឥទំ អនុវាទាធិករណំ នាម។
មាតិកាយ អាគតា បញ្ច, វិភង្គេ ទ្វេតិ សត្តបិ អាបត្តិកូន្នា, ឥទំ
អាបត្តាធិករណំ នាម។ សង្ឃស្ស អបលោកនាធិនំ បតុន្នំ កម្មានំ ករណំ, ឥទំ
កិច្ចាធិករណំ នាម។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

សង្ឃកេនកសុត្តវណ្ណោ និដ្ឋិតា។

២. អាបត្តិកយសុត្តាធិវណ្ណោ

២៤៤-៥. ធុតិយេ ភស្សតិ និវត្តកកាវេន ឱប័យតីតិ ភស្កំ, ធារិកា។ ភស្ស
បុជំ ភណ្ឌិកា ភស្កុបុជំ។ តេនាហ “ភស្កុបុជន្តិ ធារិកាភណ្ឌិក”ន្តិ។ តតិយំ
ឧត្តានត្ថមេវ។

អាបត្តិកយសុត្តាធិវណ្ណោ និដ្ឋិតា។

២. សេយ្យាសុត្តាធិវណ្ណោ

២៤៦-៩. បតុត្ថេ បេតាតិ បេជ្ជការំ គតា។ តេ បនយស្មា ឥធ
កតកាលកិរិយា កាលេន កតជីវិតុច្ឆេទា ហោន្តិ, ភស្កា វុត្តំ “កាលកតា

វុច្ឆន្តី"តិ, មតាតិ អត្ថោ។ អថ វា បេច្ឆករំ គតា, បេតុបបត្តិវសេន និព្ពត្តិ
ឧបគតាតិ អត្ថោ។ តេនាហ "អថ វា បេតវិសយេ និព្ពត្តា បេតា នាមា"តិ។
ឯកេន បស្សេន សយិតុំ ន សក្កោន្តិ ទុក្ខប្បត្តិភោ។

តេជុស្សនត្ថាតិ ឥមិនា សីហស្ស អភិរុក្កការំ ទស្សេតិ។ ភិរុក្កា សេសមិគា
អត្ថនោ អាសយំ បរិសិទ្ធា សន្តាសបុព្ពកំ យថា តថា សយន្តិ, សីហោ បន
អភិរុក្កោ សភាវតោ សតោការី ភិក្ខុវិយ សតី ឧបជ្ឈបេត្វាវ សយតិ។
តេនាហ "ទ្វេ បុរិមចាទេ"តិអាទិ។ ទក្ខិណោ បុរិមចាទេ វាមស្ស បុរិមចាទស្ស
វេបនវសេន ទ្វេ បុរិមចាទេ ឯកស្មី ឋានេ វេបេត្វា។ បន្តិមចាទេ វុត្ថនយេនេវ
ឥធាបិ ឯកស្មី ឋានេ វេបនំ វេទិតព្ពំ, វិតោកាសសល្លក្ខណំ អភិរុក្កវសេនេវ។
សីសំ បន ទុក្ខិបិទ្វាតិអាទិនា វុត្ថសីហាកិរិយា អនុត្រស្តប្បពុជ្ឈនាវិយ
អភិរុក្កាវសិទ្ធផម្ពតាវសេនេវាតិ វេទិតព្ពា។ សីហាវិជម្ពនំ អតិវេលំ ឯកាការេ
វេបិតានំ សរីរាវយវានំ គមនាទិកិរិយាសុ យោគ្យភាវាចាទនត្ថំ។ តិក្ខត្ថំ
សីហនាទនទនំ អប្បេសក្ខមិគរាជេហិ បរិត្តាសបរិហារណាត្ថំ។

អយំ វុច្ឆតិ, ភិក្ខុវេ, តថាគតសេយ្យាតិ ឥមិនា ចតុត្ថជ្ឈានសេយ្យា
តថាគតសេយ្យា នាមាតិ ទស្សេតិ។ សេតិ អព្យាវជកាវេន បវត្តតិ ឯត្ថាតិ
សេយ្យា, ចតុត្ថជ្ឈានមេវ សេយ្យា ចតុត្ថជ្ឈានសេយ្យា។ កី បន តំ
ចតុត្ថជ្ឈានន្តិ? អាណាចានចតុត្ថជ្ឈានំ។ តត្ថ ហិ វេត្វាវិបស្សនំ វង្ខេត្វា ភគវា
អនុក្កមេន អគ្គមគ្គំ អធិគន្ធា តថាគតោ ជាតោតិ។ តយិទំ បទដ្ឋានំ នាម ន
សេយ្យា, តថាបិ យស្មា "ចតុត្ថជ្ឈានសមនន្តរា ភគវា បរិនិព្វាយី"តិ
មហាបរិនិព្វានេ (ជី. និ. ២.២១៩) អាគតំ, តស្មា លោកិយចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ
ឯវ តថាគតសេយ្យាតិ កេចិ។ ឯវំ សតិ បរិនិព្វានកាលិការំ តថាគតសេយ្យា
អាបជ្ជតិ, ន ច ភគវា លោកិយចតុត្ថជ្ឈានសមាបជ្ជនពហុលោវិហាសិ។

អគ្គជលវសេន បវត្តំ បនេត្ត ចតុត្ថជ្ឈានំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ យថា សត្តានំ
និទ្ទបកមលក្ខណា សេយ្យា ភវន្តិច្ឆតវសេន ហោតិ, សា បន នេសំ
បឋមជាតិសមន្ទយា យេកុយ្យវុត្តិកា, ឯវំ ភកវតោ អរិយជាតិសមន្ទយំ
យេកុយ្យវុត្តិកំ អគ្គជលក្ខតំ ចតុត្ថជ្ឈានំ តថាគតសេយ្យាតិ វេទិតព្ពំ។
បញ្ចមាធិនិ ឧត្តានត្ថានិ។

សេយ្យាសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមវេហារសុត្តវណ្ណានា

២៥០-២៥៣. អដ្ឋមេ អនិយានន្តិ អសាធួនំ និហ្មានានំ។ វេហារាភតិ
សំវេហារា អភិលាចា វា, “និដ្ឋំ មយា”តិ ឯវំវាទិតា។ ឯត្ថ ច
តំតំសមុជ្ឈាបកចេតនាវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ នវមាធិសុ នត្តិ វត្តព្ពំ។

បឋមវេហារសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាបត្តិកយវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បញ្ចមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

(២៦) ៦. អភិញ្ញាវគ្គោ

១-៣. អភិញ្ញាសុត្តានិវណ្ណានា

២៥៤-២៥៦. ធម្មស្ស បឋមេ បច្ចនីកសមនតោ សមថោ, សមាធិតិ អាហា
“ចិត្តកក្កតា”តិ។ អនិច្ចាធិនាវិរិយេនាការេន ធស្សនតោវិបស្សនា,
សង្ខារបរិក្ខាហកញ្ញាណំ។ តេនាហា “សង្ខារបរិក្ខហវិបស្សនាញ្ញាណ”ន្តិ។

ឧត្តិយេ អនិយេហិ បរិយេសិតពុត្តា អនិយានំ បរិយេសនាតិ
អនិយបរិយេសនា។ សយំ លាមកតាយ អនិយានំ បរិយេសនាតិ វា
អនិយបរិយេសនា។ ជរាសភាវន្តិ ជីវណាបកតិកំ។ តតិយំ ឧត្តានមេវ។

អភិញ្ញាសុត្តាន្តិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-១០. មាលុក្យបុត្តសុត្តាន្តិវណ្ណនា

២៥៧-២៦៣. ចតុត្ថេ អបសាទេតីតិ និគ្គណ្ហាតិ។ ឧស្សាទេតីតិ បគ្គណ្ហាតិ។
អបសាទនាការំ ឧស្សាទនាការញ្ចវិភាវេតុំ “កថ”ន្តិអាទិ អារទ្ធាំ។ បញ្ចមាធិនិ
ឧត្តានានេវ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

មាលុក្យបុត្តសុត្តាន្តិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អភិញ្ញាវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ មនោវចប្បរណិយា អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ចតុក្កនិបាតវណ្ណនាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្តា។

ឧត្តិយោ ភាគោ និដ្ឋិតា។

